

ברומו של עולם - על התפילה

הרב ישראל יעקב לוגאסי שליט"א

● פתיחה ● הקדמה ● חלק א - מאמרים ● חלק ב - סיפורים עובדות והנהגות ● סיום איזוהי
"עבודה שבלב"? ● נפשי בשאלתי - שאלות ותשובות בנושא תפילה ● תפילות

פתיחה

● תפלה עומדת ברומו של עולם ● פתיחה מספר תפארת למשה ● רבנו יונה
מגירונדי ● רבנו אליהו הכהן בעל "קב הישר" ● רבנו מנחם המאירי ● רבנו אליעזר
אזכרי זי"ע בעל ה"חרדים" ● הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע ● הרה"ק ר' משה
טייטלבוים מאוהל זי"ע ● הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע ● הרה"ק רבי מרדכי
מלעכוויטש זי"ע ● הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע ● הרה"ק רבי נחום
משערנוביל זי"ע ● הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע ● הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ
זי"ע ● הרה"ק רבי קלונימוס קלמן בעל "מאור ושמש" זי"ע ● הרה"ק רבי הלל מקאלמא
זי"ע ● הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע ● הרה"ק רבי קלונימוס קלמן מפיעסצנא זי"ע בעל
"חובת התלמידים" ● הרה"ק ר' יואל טייטלבוים זי"ע ● הרה"ק מקארנע
זי"ע ● הרה"ק ר' נחמן מברסלב זי"ע ● רבנו ישראל מאיר הכהן ה"חפץ חיים" ● "דברי
מרון החפץ חיים זי"ע" ● תאור הנהגתו של ה"חפץ חיים" זי"ע ● תאור הנהגתו של ה"חזון
איש" זי"ע ● ברומו של עולם] כריכת הספר]

הקדמה

חלק א - מאמרים

פרק א - תכתב זאת לדור אחרון

● א - מסר לדור האחרון מדוד המלך ● ב - על מה להתפלל ● ג? - תרופת התרופות
ועצת העצות "תפלה לא-ל חיי" ● ד - אמרת ה"חפץ חיים" "ספור ולקחו" ● ה - הבחירה
בידך ● ו - גדול כח התפלה יותר מהשתדלות ● ז - מדברי הגה"צ רבי שמואל תפילינסקי
זצ"ל ● ח - להתפלל על כל פרט ולו הזעיר ביותר ● ט - תפלה עצת העצות להנצל מטרדת
המחשבות ומבלבולי האמונה ● י - דאגה בלב איש ישחנה - להקדוש ברוך הוא ● יא -
למה דומים אנחנו?!! - התפלה מנעימה גם בתנאי חיים קשים מנשא ● יג - הדבק
בבורא לבוש הוא בחסון גוף ונפש מכל פגע רע ● יד - כשעור דבקות האדם בבורא, כן שעור
ההשגחה עליו להצילו מכל רע ● טו - כשסר מאמונתו יתברך - האמונה סרה ממנו ● טז -
סגלה מיחדת לאדוקים באמונת "השגחה פרטית" ● יז - המאמין השלם אין מדת הדין בודקת
אחריו

פרק ב מטרות מצות התפלה

- א - חק חק הקב"ה - אי אפשר לקבל כלום בתורת "אדם" - ללא תפלה ● ב - תכלית התפלה - להשריש האמונה בקרבנו, שהשם יתברך כל יכול ● ג - עוד מתכלית כונת התפלה - כדי שיתאדק הקשר בינו להקדוש ברוך הוא ● ד - בתפלה מתקיימת תכלית רצון ה' יתברך בבריאה ● ה - התפלה מביאה לידי מדת הכניעה ● ו - מותר האדם מן הבהמה - בתפלה ● ז - עקר מלחמת היצר - לבלבל האדם בשעת התפלה ● ח - מדוע אינו מונה הרמב"ן מצות התפלה למצות עשה כהרמב"ם ● ט - טעם הקדמת שבח המקום ברוך הוא לבקשת תחנונים ● י - החיוב להתפלל על מזונו תמיד קדם אכילתו ● יא - ענין תפלה בכונה וחיות להנצל מזרם העולם הזה

פרק ג - כאשר ידבר איש אל רעהו

- א - תפלה - פניה ישירה מהנברא לבורא ● ב - ענוה פסולה ● ג - ההבדל בין מצות התפלה לעסק התורה ושאר מצות ● ד - "מלא כל הארץ כבודו" ● ה - ההבדל בין מצות התפלה לעסק התורה ושאר מצוות

פרק ד - חביבותה וכחה של תפלה

- א - כחה של תפלה ● ב - חביבה תפלה ● ג - עוד ממעלת התפלה ● ד - התפלה היא כלי אמנותם של ישראל ● ה - יבקש בתפלה על כל פרט ופרט הנצרך לו, ואפלו זעיר ביותר ● ו - אפלו חרב חדה מנחת על צוארו של אדם - אל יתיאש מן הרחמים ● ז - אין שום תפלה הולכת לאבוד, ואפלו שלא רואה שנענה ● ח - גדל מעלת תפלת ימי החל ● ט - בדור אחרון ● י - המתאמץ בתפלה בכל כחו וכונתו - נחשב לו כאלו יחד כל היחודים ● יא - התפלה מבטלת אפלו גזרה שנגזרה ● יב - תועלת ושכר התפלה ● יג - התפלה משנה טבע ומזל ● יד - טעם מעלת הסומך גאלה לתפלה ● טו - מעלת התפלה גדולה מהיסורים ● טז - מעלת המתפלל בדמע ● יז - המתמיד בתפלה מאריך ימים ● יח - נס פורים - מכחה של תפלה ● יט - מעלת אמירת מאה ברכות בכונה ● כ - לפנות להשם יתברך ולבקש סיוע, ועוד לקבל שכר על עצם הפניה והבקשה ● כא - התפלה היא דבר ערב ונעים מאד, ואשר כל חיי האדם תלויים בה ● כב - ויהיה פרי יומו ולילו השלש עתות ההם של התפלה [כזרי] ● כג - התפלה - ההגנה היחידה לאדם ● כד - תפלה חשובה מן הכל ● כה - השקע שעה מועטת לתפלה - ותמורתה תקבל שעות רבות של הצלחה ● כו - התפלה - מתקוני התשובה המועילים ביותר ● כז - הכל תלוי בהבל הפה ● כח - פרנסה על ידי תפלה

פרק ה - התנאים לקבלת התפלה

- א - קבלת התפלה - לפי עומק הכונה, ואפלו מי שאינו ראוי מצד מעשיו ● ב - סגלת כח התפלה להתקבל אפלו מרשע, כשהיא תפלה באמת ● ג - כשלונו נשבר מיסורין שבאו עליו - ינצל אותה שעה לתפלה ● ד - לעולם יבקש אדם מאוצר של מתנת חנם ● ה - מעלת תפלת העני ● ו - העני, קרובה תפלתו לה' יותר מעשיר, ואפלו הוא צדיק ● ז - העני זוכה שעיניו תמיד נשואות לה', מה שאין כן 'הצובר' - נתק עצמו מהתפלה ● ח - מה יעשה אדם וינצל מהכעס ומן הגאווה - ירבה בתפלה ● ט - עיתות רצון מיוחדות לקבלת התפלה ● י - עצות לכונה בתפלה ● יא - על ידי עמל בתורה יזכה לאשר הטמון בתפלה ● יב - צריך להשתוקק לזכות להתפלל ● יג - העקר החשוב לקבלת ושלמות התפלה - הכרה בחסרון

- ואפסיות יכלתו ובהרגשת תלות בלעדית בבורא יתברך ● יד - תפלה לעני - תפקידו של כל יהודי ואפלו "מלך" ● "טו - כחה של לב נשבר

פרק ו - סבות המעכבות קבלת התפלה

- א - גדל רעת הממלמלים תפלתם בשברי מלים ● ב. - שמירת הלשון הכרחית לצורך קבלת התפלה ● ג - עוד ממעכבי התפלה ● ד - קדש עצמך במתר לך - תנאי הכרחי לטהרת הכונה בתפלה ● ה. - המונע הגדול בכונת התפלה - הגאווה ● ו. - שמירת הקדשה - תנאי הכרחי לכונה בתפלה ● ז. - מה מאותתים המחשבות הזרות הבאות בשעת התפלה ● ח. - תפלה בלי תורה - תועבה .

פרק ז - תפלה צריכה חזוק

- א - עצה למי שלא כון ברב תפלתו, שיכון בהנשאר ● ב. - בתחלה נותנים מן השמים התלהבות התפלה במתנה, ואחר כך נוטלים זאת מן האדם, ועליו להתיגע בכוחות עצמו ● ג. - הגם שלא מרגיש טעם והתלהבות בתפלה - לא יתיאש מלכון ● ד. - "עבדו את ה'" - זו תפלה - "בשמחה" [תהלים ק, ב] ● ה. - עבודת התפלה אפלו כשנראה שלא נענים ● ו - להתפלל כל יום על כל צרכיו

פרק ח - מעלת המקדים תפלה

- א - תועלת הקדמת התפלה לכל דבר, והסכנה להפך ● ב. - המקדים תפלה, הרי הוא נוון ממתנת חנם, ואינו כאוכל עולמו בחייו ● ג. - התפלה גורמת להמשכת השפע, ומבטח לו שיהיה השפע לטובה, ולא בחינת עשר שמור לבעליו לרעתו ● ד. - המקדים תפלה - אלא שעוסק בהשתדלות לא תתקלקל אמונתו בכך ● ה. - גם אם לא נתקבלה תפלתו להורדת השפע - רוח גדול יש לו בתפלתו ● ו. - המקדים תפלה לצרה - גם אם יארע לו נס - אין מנכין לו מזכיותיו ● ז. - המקדים תפלה סכויו גדול לבטל הגזרה מאשר כשמתפלל לאחר הגזרה

פרק ט - תפלה לזכיה רוחנית

- א - עקר העליה בתורה ויראת שמים תלוי בתפלה ● ב. - בעניני גשמיות יבקש כדי צרכו, ובעניני רוחניות יבקש גדולות וגבוהות ● ג. - אין להתעקש בבקשותיו הגשמיים, ואלו בבקשת הרוחניות כל ההצלחה תלויה בעקשנות ● ד - העצה הרוחנית להנצל מיצר הרע - תפלה ● ה - בקשה ותחנונים על רוחניות, קרובה להתקבל יותר מבקשה על גשמיות ● ו. - בתפלתו על עניני רוחניות, בכללה מתמלאים כל צרכיו הגשמיים ● ז. - "ותקננו בעצה טובה מלפניך" ● ח - תועלת תפלת ההורים על הבנים ● ט. - תפלה על יראת שמים אינה סתירה לדברי חז"ל: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" .

פרק י - תפלה על הכלל

- א - יבאר עצם החיוב לבקש רחמים על הכלל ● ב. - חובה להשתתף בצערן של ישראל, ואפלו כשאין בידו לעזור ולהועיל - חייב להצטער עמם ● ג. - גדל ענשו של הפורש מצער הצבור ואין משתתף בצערם ● ד. - מעלת תפלת צבור ● ה. - תפלה על הרשעים שיחזרו בתשובה .

פרק יא - טוב להודות לה'

- א - טוב להודות לה' • ב - חמר עוון כפיות טובה • ג - מצוות שנצטוינו בקשר להכרת הטוב • ד - המודה לה' על טובותיו, אינו אוכל שכרו בעולם הזה • ה - חיוב זהירות בברכת המזון • ו - טעם לדברי חז"ל שהנהנה בלא ברכה גוזל לקדשא בריך הוא וחבר הוא לירבעם בן נבט • ז' - ברכת המזון - חיוב מיחד לאמרה בשמחה • ח' - המכון בברכותיו, אין תולעים שולטים בגופו

חלק ב - סיפורים עובדות והנהגות

א' - עובדות והנהגות מאישי התנ"ך

- אברהם • יצחק • יעקב • משה • אהרן • פינחס • יהושע • חנה • שמואל • דוד • שלמה • אליהו • אלישע • חזקיה

ב' - מעשיות מרבתינו בעלי התלמוד

- התפשטות הגשמיות בשעת התפלה • שומר תפלה לא ידע דבר רע • אימתי עת רצון - בשעה שהצבור מתפללין • התמדת התפלה בזמנה מארכת ימים • מעלה להתפלל במקום שלומדים תורה • מסירות נפש עבור שלא להפסיק באמצע תפלה • עת להאריך ועת לקצר • סימן לצדיק שתפלתו נתקבלה • המכניע עצמו כעבד - תפלתו מתקבלת מהרה • למה דומה המתפלל לאחר זמן תפלה ?

ג' - עובדות מגדולי הדורות

- התפלה של ר' עקיבא איגר זצ"ל שבזכותה נצל והבריא • מדרכו בקדש של הבעל-שם-טוב זי"ע • עבודת התפלה לר' נחמן מברסלב זיע"א • מעבודתו ומאמרותיו של ה"חפץ חיים" בענין התפלה • מעבודת התפלה של ה"חזון איש" • "מדרכיו של ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל" • מחקר נסיוני על השפעתה החיובית של התפלה • מדרכיו של ר' אלחנן וסרמן • גדל מסירת נפשו של הצדיק בעל "תולדות אהרן", הצדיק ר' אהרן ראטא זצ"ל, בעבודת התפלה • עבודת התפלה לרבי יעקב אבוחצירה זצוק"ל • עבודת התפלה של האדמו"ר מקלויזנבורג זיע"א • עבודת הלב לר' חיים שמואלביץ זי"ע • מעבודת הלב לסבא מקלם זי"ע • ספור נורא מענש המתפלל במהירות ובהבלעת האותיות • מעבודת הלב לר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל • עבודתו של ר' אהרן הכהן זצ"ל מראשי ישיבת חברון • הרגיל בתפלה בכונה, מגלה את סבות המפריעים אותו, לפעמים, מהכונה • עבודת הלב לר' אליהו לאפיאן זצ"ל • מעבודת הלב של ר' משה פינשטיין זצ"ל • מעבודת התפלה לר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל • נמוקו של הט"ז שלא רצה להחליף את תליתו הקרועה • ספורים

ד' - מדברים עם אלקים/ספורים אישיים

1. הסבתות שלנו 2. אני מקנא בתמימות 3. ...אצל בורא עולם אפשר להשיג הכל 4. מלים של בעלת תשובה" 5. איך למדת את הכח של תפלה ושלי אמונה 6. "והנה ספור נוסף שהעביר בי צמרמרת, אם כי בעלת המעשה לא רצתה

- להחשף 7. ● התמודדות בדרך אמונה ותפלה 8. ● נס גלוי... בכח תפלה תמימה 9.
- מעשה עצום - רחמנא לבא בעי 10. ● כבר לא לבד 11. ● הבטחתי לפרסם 12.
- אבא, אתה כאן ● !!! אמא'לה, זה עוד אחד ● פוסט-טראומה ● שליח
- אלקים ● תדבר, תרגיש !

סיום איזוהי "עבודה שבלב"?

- הרה"ג עזריאל טאובר שליט"א

נפשי בשאלתי - שאלות ותשובות בנושא תפילה

- שאלה א - ששאלת מאחר והנך מתפלל על פרנסה ואינך נענה, נחלשת בכך באמונת כחה של תפלה
- שאלה ב - מה נעשה עם תפלה שמתפלל אדם על יסוריו ולא נענה ?
- שאלה ג - כשנתקפים במחשבות בלבול בתפלה, אם זה מחשבות הרהורי ...
- שאלה ד - היאך אניה דעתי - אם בכלל נכון הדבר - שתפילתי רצויה לפני ה' ...
- שאלה ה - והלא מצינו שמואס הקב"ה בעבודת הרשע ...
- שאלה ו - האם התפלה נצרכת גם להוה המיידית כשהנו בהשג יד בנקל ?
- שאלה ז - מהי מטרת התפלה, הכי נעלם מהקב"ה צרכיו של האדם ?
- שאלה ח - מצד אחד רואים אנו שאי אפשר לקבל דבר ללא תפלה ...
- שאלה ט - לעצם מלוי הבקשות והצרכים בדרך של תפילה, היאך להתייחס לכך שהאדם מתפלל ...
- שאלה י - היאך נתן לחזק את התפלה שתהא אהובה וחביבה על המתפלל ?
- שאלה יא - לשם מה מתפללים וחוזרים ומתפללים ובפרט אחר שהקדוש ברוך הוא כבר יודע צרכינו ?
- שאלה יב - האין זו "הטרדה" לחזור על אותה תפלה כמה פעמים ביום ?
- שאלה יג - מה העצה שלא להתיאש מהתפלה אחר שאיננו נענים גם לאחר הפצרות רבות ?
- שאלה יד - אדם שמרגיש עצמו בירידה רוחנית, האם ימנע מהתפלה עד ...
- שאלה טו - בצרכיו הגשמיים של האדם - עד אי אלו פרטים יש להתפלל עליהם ?
- שאלה טז - מה טעם יש להתפלל אחר שאולי כבר נגזרה גזרה ?
- שאלה יז - מדוע התפלה שהיא כל כך חשובה - זולה היא אצל בני אדם ?
- שאלה יח - מה הם התנאים לקבלת התפלה ?
- שאלה יט - מה תועלת בהקדמת התפלה לצרה ?
- שאלה כ - ידוע שגם על רוחניות ויראת שמים יש לבקש, והלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ?
- שאלה כא - במה תלויה אפשרות נקיות הכונה בתפלה ?
- שאלה כב - אדם שיודע שאינו יכול לכוון בתפלתו, האם יתפלל, ומה נעשה באותה תפלה ?
- שאלה כג - "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", והלא צריך להתפלל מתוך שמחה ?
- שאלה כד - האם יש סימן לדעת כשתפלתו מקבלת או לא ?
- שאלה כה - האם יש ענין בקריאת תהלים בכמות ולא באיכות ?
- שאלה כו - כמה להתפלל ?
- שאלה כז - האם תפלה מועילה לאחר גזר דין ?
- שאלה כח - האם כדאי להתפלל על ישועה מיסורים מסוימים מחשש שלא תצמח במקומם ...
- שאלה כט - מדוע מניח היצר לאדם ללמד תורה בישוב הדעת וברכוז, לעשות מצוות לרוב וכיוצא ...
- שאלה ל - לפי המבאר בתשובה הקודמת שהתפלה היא העקר, והלא ידוע שהתורה היא

העקר ...

- שאלה לא - היאך להתחיל בפעל בכונת המאה ברכות ?
- שאלה לב - התפללתי והתפללתי ולא די שלא קבלתי מה שרציתי אלא גם קבלתי להפך ...
- שאלה לג - מה העצה להתפלל בכונה ?
- שאלה לד - האם יש ענין להתבודד דוקא בשדה ולשוחח שם עם ה' ?
- שאלה לה - האם ישנה קפיצת הדרך בעבודת ה' ולהסיר באפן מזרז את טמטום הלב ?
- שאלה לו - מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה [משלי כח, ט] מדוע ... ?
- שאלה לז - הכיצד נפעל ע"י התפלה שיתרומם האדם למדרגות רוחניות ...
- שאלה לח - האם מן הנכון לבוא בתפלה לפני השי"ת בנוסחת תביעה, וכמו שמצינו ...
- שאלה לט - היום, שהלבבות אטומים וחתומים, במה נתן לעוררם להתפעלות והתלהבות

לה' ?

- שאלה מ - מהי העצה לקבלת התפלה שתענה ע"פ הרב ?
- שאלה מא - האם עדיף להתפלל תהלים עם הצבור, או לעסק בתורה ביחידות בביתו ?
- שאלה מב - פעם נאמר בחז"ל: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", הרי שהעבודה

הרוחנית ...

- שאלה מג - מה הם גדרי הקריאה באמת להחשב בגדר "לכל אשר יקראהו באמת" ?
- שאלה מד - מאחר ומבאר בתשובה הקודמת מה הן גדרי הקריאה באמת, לשם מה אם כן יש

לנו ...

תפילות

- תפלה ותחינה ליציבות הרוח
- תפילה להסרת הדאגות והעצבות
- תפילה לאם על בנה - להחזון איש
- תפילה על אמונה ובטחון
- נסח תפילת ההורים על הבנים לבעל השל"ה זיע"א
- תפילה לצניעות

פתיחה

תפלה עומדת ברומו של עולם

יעִנְק'לה בַּעַל הַיְסוּרִים

יעֲנֻקְלָה לְמוֹד יְסוּרִים הִיָּה, וְהַעוֹלָה עַל כְּלָנָה הִיָּתָה עֲנִיּוֹתוֹ הַנּוֹרָאָה, מִשְׁפָּחָתוֹ מְרֵבֶת יְלָדִים וּבְכִיסוֹ אֵין כֶּסֶף לְהַאֲכִילָם וּלְסַפֵּק לָהֶם צְרִיכֵיהֶם. יוֹם אֶחָד פָּגְשׁוּ יְדִידוֹ הָאֶהוּב בְּיוֹתֵר, אֲשֶׁר לֹא מַעֵט נָסָה לְעֹזֵר לְיַעֲנֻקְלָה בְּצָרְתוֹ, וּבִפְנִימֵי צוּהָלוֹת פּוֹנָה לְיַדִּידוֹ יַעֲנֻקְלָה: בֹּא וְאִיעֲצָד עֲצָה נִפְלְאָה בְּהַ תֵּצֵא מִצָּרְתְּךָ, הִגִּיעַ לְעִירְנוֹ אֶחָד מִצְדִּיקֵי הַדּוֹר, שְׁמוֹ הוֹלֵד לְפָנָיו כְּפוֹעַל יְשׁוּעוֹת, וּכְכֹל אֲשֶׁר יִגְזֹר- מִיַּד הַקִּבְיָ"ה עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ, הַצְדִּיק הִגִּיעַ לְעִירְנוֹ וַיִּשְׁהָה בְּהַ לְזָמַן קָצֵר, קוֹם הִזְדַּרְזוּ וּתְפֹס "תּוֹר" לְהַתְקַבֵּל אֵלָיו.

הִזְדַּרְזוּ יַעֲנֻקְלָה וְרַחֵם לְגַבְאֵי וְהִזְמִין תּוֹר אֶצֶל הַצְדִּיק. מוֹעֵד הַתּוֹר הִיָּה לְעוֹד שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּשַׁעַה 12:00 בְּצַהָרִים, בְּכֹל אוֹתָם הַיָּמִים הִיָּה יַעֲנֻקְלָה מְלֵא תִקְוָה וּבִטְחוֹן הִנֵּה וּכְבֹר תִּפְתָּר אֶצְלוֹ מִצּוֹקֵת עֲנִיו, שְׁכֹן הַסְּפִיק בֵּינֵתִים לְשִׁמְעַ עוֹד הַרְבֵּה מִנִּפְלְאוֹת הַרְבִּי וְכִי כָּל דְּבָרָיו כְּדַבְּרֵי הָאוּרִים.

בְּמַתַּח, בְּהַשְׁתוֹקְקוֹת וּבְבִטְחוֹן הַמַּתִּין יַעֲנֻקְלָה כָּל אוֹתָם הַיָּמִים לְתוֹרוֹ אֶצֶל הַצְדִּיק, וְהַתּוֹר הִגִּיעַ... יוֹשֵׁב לוֹ יַעֲנֻקְלָה מוֹל הַצְדִּיק בְּאִימָה וּמְשִׁיחַ אֶת צַעְרוֹ לְפָנָיו, הַצְדִּיק מֵאֲזִין לוֹ בְּקֶשֶׁב רַב, וְהַרְחֵמְנוּת שֶׁל הַצְדִּיק עַל יַעֲנֻקְלָה מִתְבַּטָּאת הַיֵּטֵב בְּפָנָיו, וַיַּעֲנֻקְלָה כְּשֵׁרוּאָה זֹאת מְעוֹרֵר בְּיוֹתֵר עוֹד וְעוֹד אֶת רַחֲמֵי הַצְדִּיק עָלָיו, וּבִלְבוֹ מְלֵא הוּא תִקְוָה, הִנֵּה, וּכְבֹר הַצְדִּיק גּוֹזֵר אוֹמֵר, וְזֶהוּ, גְּמֻרְתִּי מִסְפּוֹר עֲנִי הַנּוֹרָאָה זֶה רַבּוֹת בְּשָׁנִים.

מִסִּים יַעֲנֻקְלָה אֶת דְּבָרָיו, וְהַצְדִּיק סוֹגֵר עֵינָיו מִקְמִט מִצָּחוֹ וּכְאֵלוֹ עוֹלָה הוּא לְעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים...

יַעֲנֻקְלָה יוֹשֵׁב מוֹל הַצְדִּיק שֶׁם לֵב עַל כָּל תְּנוּעוֹתָיו, וּבִלְבוֹ תִקְוָה וּבִטְחוֹן לְלֹא סֶפֶק, זֶהוּ, הַרַב בְּרֵאִיתוֹ לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה תִכְף וַיּוֹרִיד לוֹ יְשׁוּעָה בְּגִזְרָה שְׁיִגְזֹר... אוֹ בְּהַזְכָּרַת שֵׁם קְדוֹשׁ... אוֹ בְּאִיזָה סִגְלָה נִפְלְאָה -שְׁבַרְגַע אֶחָד שְׁיַעֲשֶׂנָה כְּבֹר יוֹשֵׁעַ.

לְאַחַר דַּקּוֹת שֶׁל מַתַּח שֶׁנִּרְאוּ כְּזָמַן רַב, פּוֹקֵחַ הַצְדִּיק אֶת עֵינָיו, וּבְמִבְט רַחֲמִים מְצַד אֶחָד, וּבְטוֹן הַחֲלִטִי מְצַד שְׁנֵי, אוֹמֵר לְיַעֲנֻקְלָה, שְׁמַע: מְצַאֲתִי פְתָרוֹן לְבַעֲיָתְךָ... שְׁמַע הַיֵּטֵב... יַעֲנֻקְלָה "כֵּלּוֹ אֲזוֹ" לְמִשְׁמַע דְּבָרֵי הַצְדִּיק וּבְתַחוּשָׁה, לֹא טְעִיתִי, זֶהוּ יְצַאֲתִי מִצָּרְתִּי...

וְאִזּוֹ פּוֹתַח הַצְדִּיק אֶת פִּי הַקְדוֹשׁ, וְאוֹמֵר: עֲצָתִי לָךְ הִיא, בְּכֹל יוֹם תִּתְפַּנֵּה מִכָּל עֶסְקִיךָ, תִּשְׁתַּדֵּל לְמַצֵּא מְקוֹם מְבוֹדָד, וְתִשְׁיַח צַעֲרְךָ לְפָנָי קוֹנֵד בְּלֵב נִשְׁבֵּר, וּבְכַף תִּנְשָׁע...! סִים הַצְדִּיק דְּבָרָיו.

יַעֲנֻקְלָה יוֹצֵא מִבֵּית הַצְדִּיק, מְאֻכָּזֵב, שְׁבוּר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הִיָּה מְקֻדָּם, וּבִיאוֹשׁ חוֹזֵר לְבֵיתוֹ הָעֲנִי לְלֹא תִקְוָה, בְּדַרְכּוֹ פּוֹגְשׁוֹ מִשָּׁה יְדִידוֹ אֶהוּבּוֹ, וְשׁוֹאֵלוֹ, נוֹ, יַעֲנֻקְלָה מַה יְצֵא מִהַפְּגִישָׁה עִם הַצְדִּיק?

מְשִׁיבוֹ יַעֲנֻקְלָה בְּשַׁפָּה רַפָּה: לֹא יְצֵא כְּלוּם...! שְׁאֵלוֹ מִשָּׁה: מַה זֹאת אוֹמְרַת לֹא יְצֵא כְּלוּם, הַצְדִּיק לֹא קִבֵּל אוֹתְךָ? לֹא, מְשִׁיבוֹ יַעֲנֻקְלָה, קִבֵּלְנִי הַצְדִּיק, וְגַם קִבֵּלְנִי בְּמֵאוֹר פְּנִים, הַשְׁתַּתֵּף אִמְנָם בְּצָרְתִּי, אוֹלָם לֹא הִיָּה

ביכלתו לעזור לי, ושוב שואלו משה? ומה כן אמר לך הצדיק בשיחתך עמו?
משיב יענקל'ה, אה, מה אמר לי, אמר לי להתפלל... וכי לזה צפיתי
שיאמר לי להתפלל, בשביל זה הייתי צריך ללכת לצדיק, וכי איני יודע
שיש להתפלל...?

באים חכמינו ז"ל (ברכות ו' ע"ב) ואומרים לאחד כזה כמו יענקל'ה, דע לך,
שהצדיק נתן לך את העצה הטובה ביותר מכל העצות שבעולם, עצה
הטובה ביותר מכל מה שרצית לשמע, שכן תפלה עומדת היא ברומו של
עולם, זו העצה הגבוהה ביותר שמרוממת האדם למקום הגבוה ביותר
ואין כמוה מועילה לאדם, אלא שבני אדם מזלזליו בה ולא מפירים
בערכה.

פתיחה מספר תפארת למשה

המסלת ישרים (פרק יט) כתב דקדום התפלה צריך האדם להתבונן בגי
דברים. א: "שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך שמו ונושא ונותן עמו
אף על פי שאין עינו של אדם רואהו". ב: "צריך שיתבונן על רוממותו
יתברך אשר הוא מרום ונשגב על כל ברכה ותהלה ועל כל מיני שלמות
שתוכל מחשבתנו לדמות ולהבין". ג: "עוד צריך שיתבונן על שפלות
האדם ופחיתותו לפי חמירותו וגסותו".

הנה המסלת ישרים קצר בדבריו הרבה, אכן יתברר הענין היטב על פי
מה שאמר הרה"ק ר' מנחם נחום דובער זצ"ל (בן הרה"ק ר' שלום יוסף זצ"ל בנו
בכורו של הרה"ק מרז"ין זצ"ל) (נר ישראל ח"ג) שקדום התפלה צריך האדם להתבונן
בד' פסוקים הפתחילין ב"מה". א: (תהלים ח, ב) "מה אדיר שמו בכל
הארץ". ב: (תהלים ח, ה) "מה אנוש כי תזכרנו". ג: (דברים י, יב) "מה ה' אלקיך
שואל מעמך כי אם ליראה". ד: (תהלים לא, כ) "מה רב טובך אשר צפנת
ליראיך".

והסביר על פי משל למלך גדול וחזק מאד שהלך פעם לצוד חיות ביער
ולאחר כמה שעות רצה לעשן סיגריה והוציא מפיסו קפסא מזוהבת
והוציא ממנה סיגריה לעשן, אבל לא היה בידו גפרורים או שאר אש,
שאל מעבדיו אם יש למישהו גפרורים ולא היה לשום אחד מהם, בקש
מהם המלך שילכו למצא איש שיש לו גפרורים ויביאוהו אצלו והוא
ישלם לו עבור גפרור אחד מאוצרותיו כל טוב אבנים יקרות, הלכו ומצאו
איש בן כפר שהלך עם בגדי עבודה מלכלכים מהרפת של בהמות ובכיסו
גפרורים, בקשו עבדי המלך ממנו שילך עמם למלך כדי לתן גפרור אחד
למלך, אבל ענה להם הבן כפר "שיטתי היא שאני רק לוקח ואיני נותן".

אָמְרוּ לוֹ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ, הָאֵם אַתָּה יוֹדֵעַ מִי הוּא הַמְּבַקֵּשׁ הַגְּפָרוּר, הֲלֹא הַמֶּלֶךְ בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ! עֲנֵה לָהֶם הַבֵּן כֶּפֶר, וְכִי מִי הוּא הַמֶּלֶךְ שְׁאַתָּן לוֹ גְּפָרוּר? הֲתַחִילוּ שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ לְהַסְבִּיר לוֹ מִי הוּא הַמֶּלֶךְ, וְאָמְרוּ, "תִּדְעַע שְׁהַמֶּלֶךְ שְׁלָנוּ הוּא מוֹלֵךְ עַל הַרְבֵּה מְדִינוֹת וְאֶחָד מֵהַמְּדִינוֹת שֶׁהוּא מוֹלֵךְ עֲלֵיהֶם הוּא מְדִינָה זֹאת שְׁאַתָּה גֵר בּוֹ, וְהֵינּוּ שֶׁהַכֶּפֶר שְׁאַתָּה גֵר שָׁם וְכָל הַבְּתִים וְהַבְּהֵמוֹת שֵׁישׁ לָךְ הֵם כָּלֵם תַּחַת יָדוֹ, וְאִם הוּא רוֹצֵה הָרִי יָכוֹל הוּא לְקַח הַכָּל מִיָּדְךָ, וְגַם הָאֵם יָדוּעַ לָךְ הַעֲשִׂירוֹת שֵׁישׁ לְמֶלֶךְ?" עֲנֵה לָהֶם הַבֵּן כֶּפֶר, "הָרִי אֲנִי גַם כֵּן עֹשִׂיר, יֵשׁ לִי מֵאָה בְּהֵמוֹת, חֲמִשִּׁים חֲמוּרִים, אֶלֶף תִּרְנַגּוּלִים וְכוּ'".

הַסְּבִירוּ לוֹ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ שֵׁישׁ לְמֶלֶךְ אֶלֶף אַרְמוֹנוֹת וּבְכָל אַרְמוֹן יֵשׁ אֶלְפֵי חֲדָרִים וּבְכָל חֲדָר יֵשׁ שָׁם תְּמוֹנוֹת יְקָרוֹת שֵׁיקָר הָעֵרֶךְ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁוֵה יוֹתֵר מִכָּל הַכֶּפֶר הַזֶּה, וְכָל זֶה אֵינּוּ בְּכָלֵל אוֹצְרוֹת הַמֶּלֶךְ אוֹ אֲבָנִים יְקָרוֹת שֵׁישׁ לוֹ בְּכָל חֲדָר וְחֲדָר וְכוּ' וְכוּ'.

וְלֵאחֶר שְׁמִסְבִּירִים לוֹ מֵהוּ גִדֵּל הַעֲשִׂירוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְחִזְקוֹ, מִסְּבִירִים לוֹ עֵרֶךְ שְׁפָלוּת עֲצָמוֹ, שֶׁהֵנֵךְ בֶּן כֶּפֶר וְאִיךָ רַחוּק אַתָּה אֶפְלוּ מִלְּהַבִּין עֵרֶכְךָ שֶׁל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָרִי חוֹץ מִבְּהֵמוֹת וְתִרְנַגּוּלִים אֵין לָךְ מִשְׁגֵּךְ, וְגַם אִיךָ אַתָּה עוֹמֵד בְּהַמְּלָבוּשִׁים שֶׁלָּךְ הַמְּלַכְלָכִים מֵהַרְפֵּת שֶׁל הַבְּהֵמוֹת, הָרִי תִּבּוֹשׁ אֶפְלוּ מִלְּעַמֵּד לִפְנֵי הַשָּׂרִים הַקְּטָנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְכֵאן הַמֶּלֶךְ בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ קוֹרֵא לָךְ אֶצְלוֹ וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ שְׁתִּתֵּן לוֹ גְּפָרוּר אֶחָד.

וְכֵן שְׁעָה אַרְכָּה מִסְּבִירִים לוֹ גִּדֵּל הַמֶּלֶךְ וְקִטּוֹן עֵרֶךְ עֲצָמוֹ. וְהוֹסִיפוּ לְהַבְּהִיר לוֹ שֶׁאֵין הַמֶּלֶךְ מְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ שְׁתִּתֵּן לוֹ כָּל הַרְכוּשׁ שֶׁלָּךְ, וְגַם אֵינּוּ אֶפְלוּ מְבַקֵּשׁ שְׁתִּתֵּן לוֹ כָּל הַקֶּפֶסָא שֶׁל הַגְּפָרוּרִים, רַק הַמֶּלֶךְ בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ מְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ רַק גְּפָרוּר אֶחָד.

וְגַם הַסְּבִירוּ לוֹ שֶׁאֶפְלוּ הַגְּפָרוּר שֶׁהַמֶּלֶךְ מְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ אֵינּוּ מְבַקֵּשׁ אֶת זֶה בְּחִנָּם, רַק הַמֶּלֶךְ רוֹצֵה לְשַׁלֵּם לָךְ עֵבוֹר זֶה בְּשִׂקִים שְׁלֵמִים שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁכָּל אֶבֶן מֵהֶם שְׁוֵה אֶלֶף אֶלְפִים פְּעָמִים יוֹתֵר מִכָּל הַרְכוּשׁ שֶׁלָּךְ.

וְאַחֵר שְׁמִסְבִּירִים לוֹ כָּל זֶה עוֹנֵה הַבֵּן כֶּפֶר הָעוֹמֵד עִם בְּגָדָיו הַמְּלַכְלָכִים הַמְּסֻרִיחִים מִבְּהֵמוֹת בְּחֻצְפָּה וּבַעֲזוּת, "לֹא! אֲנִי לֹא אֶתֵּן!"

הַמְּתַבּוֹנֵן בְּהַמְּשָׁל רוֹאֵה שֶׁהַבֵּן כֶּפֶר פְּשוּט שׁוֹטֵה, הָרִי אֵיפֹה הִיָּה לוֹ הַזְּדִמְנוֹת כְּזוֹ בְּכָלֵל לְרֵאוֹת הַמֶּלֶךְ, וְעוֹד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ קוֹרֵא לוֹ וּמִזְמִינוֹ אֶצְלוֹ, וְאֵיפֹה יֵשׁ הַזְּדִמְנוֹת שֶׁהַמֶּלֶךְ מְבַקֵּשׁ מֵאָדָם דָּבָר, וְגַם מֵהוּ כֶּבֶר מְבַקֵּשׁ? גְּפָרוּר אֶחָד! וּמֵה רוֹצֵה לְשַׁלֵּם עֵבוֹר הַגְּפָרוּר הָאֶחָד? קֶשֶׁה לְהֵאֱמִין שֶׁנִּמְצָא אָדָם כְּזֶה שֵׁיֵאָבֵד הַזְּדִמְנוֹת כְּזוֹ.

אֲבָל עַכְשָׁו בּוֹאוּ וְנַחֲשׁב וְנַעֲשֵׂה חֲשַׁבּוֹן לְהַסְבִּיר הַנִּמְשָׁל. אָדָם הַהוֹלֵךְ לְהַתְּפִיל הָרִי מִיָּהוּ הָרוֹצֵה אֶת עֲבוֹדָתוֹ, הָרִי לֹא מְלַךְ בְּשֵׁר וְדָם רַק מְלַךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר לְגִדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר וְלֹא שֵׁיךְ אֶפְלוּ

לָבוֹן אָדָם לְסַפֵּר זֶה, וְזֶה: "מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ". וּמִמֵּי שׂוֹאֵל מְלֶךְ
זוֹ לְשֵׁרְתוֹ, מֵאָדָם הַבְּזוּי הַדּוֹמָה לָבוֹן הַכֹּפֵר הָעוֹמֵד בַּבְּגָדִים מְלַכְלָכִים,
שְׁעוֹמֵד כָּל הַיּוֹם שְׁקוּעַ בְּתַאֲוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה הַדּוֹמִים לְרַפְּת שֶׁל בְּהֵמוֹת,
וְזֶה: "מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ". וַיְמַה כָּבֹד מִבְּקֵשׁ הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַזֶּה, רַק גִּפְרוֹר
קָטָן שֶׁל אֵשׁ, עֲבוּדָה עִם קִצְת חֲמִימוֹת, וְהִינוּ: "מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ
כִּי אִם לִירְאָה". וַיְמַה רוֹצֵה מְלֶךְ זֶה לְשֵׁלִם עֲבוֹר אֵשׁ זוֹ, הָרִי אִי אֶפְשָׁר
לְאָדָם לְהַסְבִּיר בְּפִיו גְּדֹל הַשָּׂכָר בְּעוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ: "מָה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר
צִפְנָת לִירְאֶיךָ".

וְלֹא רַק זֶה אֵלָּא דְהִנְמַשְׁל עֲדִין אֵינוֹ דּוֹמָה לְגִמְרֵי לְהַמְשֵׁל, כִּי בְהִנְמַשְׁל
דְּהִינוּ אֶצְלָנוּ גַם הַקִּפְסָא שֶׁל הַגִּפְרוֹרִים אֵינוֹ שְׁלָנוּ, רַק שְׂיָךְ לְמֶלֶךְ, כִּי מִי
נוֹתֵן לָנוּ חַיִּים אִם לֹא הוּא וְהָרִי גַם זֶה כָּלוּ שְׁלוֹ הוּא, וְאִם כֵּן הָאִם לֹא
כְּדָאִי לְהַתְפַּנּוֹת מִכָּל עֲסָקִים שְׁלָנוּ וְלִתֵּן לְמַלְכֵנוּ גִפְרוֹר אַחַד שֶׁל אֵשׁ, וְעוֹד
אֵיפֹה נִמְצָא דְגִמָּא כְּזוֹ שְׁמֶלֶךְ שֶׁהִכַּל בִּידוֹ יִבְקֵשׁ מִבְּנֵי מְדִינָתוֹ: אֲנִי מִבְּקֵשׁ
מִכֶּם בְּבִקְשָׁה שְׁתִּבְקְשׁוּ מִמֶּנִּי, חַיִּים, נַחַת, בְּרִיאוֹת, פְּרִנְסָה, וְכוּ', וְלֹא רַק
שְׂאֲנִי רוֹצֵה לִתֵּן לָכֶם כָּל זֶה רַק עֲבוֹר עֵצֶם הַדְּבָר שְׂאֲתֶם מִתְפַּלְלִים
וּמִבְקָשִׁים אֵלָּא עוֹד שְׂאֲנִי מְשַׁלֵּם שָׂכָר עֲבוֹר זֶה, הָאִם אֵין כְּדָאִי לְקַפֵּץ עַל
הַזְדַּמְנוֹת כְּזוֹ, וְזֶה מַה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׂוֹאֵל מֵאֲתָנוּ.

וְאַחַר הַתְּבוּנָנוֹת זוֹ מַה יִּמְתְּקוּ וַיּוֹבִנוּ דְבָרֵי הַמְּסַלֵּת יִשְׂרָאֵל (פֶּרֶק יט) וְזֶה
לְשׁוֹנוֹ: וְעַל הַפְּסוּק שְׂזַכְּרֵנוּ לְמַעַלְהָ עֲבָדוֹ אֵת ה' בְּשִׂמְחָה אֲמָרוּ בְּמִדְרָשׁ
(שׁוּחַר טוֹב ק') אָמַר רַבִּי אֵיבּוֹ כְּשֶׁתְּהִיָּה עוֹמֵד לְהַתְפַּלֵּל יִהְיֶה לְבָבְךָ שְׂמִיחַ עֲלֶיךָ
שְׂאֲתָה מִתְפַּלֵּל לְאֱלֹקִים שְׂאֵין כִּיּוֹצֵא בּוֹ, כִּי זֹאת הִיא הַשִּׂמְחָה הָאֲמִתִּית
שְׂיִהְיָה לָבוֹ שֶׁל הָאָדָם עֲלֵיו (שְׂמִיחַ) עַל שֶׁהוּא זוֹכֵה לְעַבְד לְפָנָיו אֲדוֹן יִתְבַּרְךָ
שְׂאֵין כְּמוֹהוּ.

וְעוֹד שָׁם (מִקְדָּם): וְהִנֵּה עֲנִין הָאֲהָבָה הוּא שְׂיִהְיָה הָאָדָם חוֹשֵׁק וּמִתְאַוָּה
מִמֶּשׁ אֶל קִרְבָּתוֹ יִתְבַּרְךָ וְרוֹדֵף אַחַר קִדְשָׁתוֹ כְּאֲשֶׁר יִרְדֹּף אִישׁ אַחַר דְּבָר
הַנְּחָמֵד מִמֶּנּוּ חֲמֻדָּה עֲזָה, עַד שְׂיִהְיָה לוֹ הַזְכָּרָת שְׂמוֹ יִתְבַּרְךָ וְדַבּוֹר
בְּתַהֲלוּתוֹ וְהַעֲסֵק בְּדְבָרֵי תוֹרָתוֹ וְכוּ' שְׁעֲשׂוּעַ וְעַנְג מִמֶּשׁ כְּמִי שְׂאוֹהֵב אֵת
אֲשֶׁת נְעוּרָיו אוֹ בְּנוֹ יַחֲידוֹ אֲהָבָה חֲזָקָה אֲשֶׁר אֶפְלוּ הַדַּבּוֹר בָּם יִהְיָה לוֹ
לְנַחַת וְתַעֲנוּג.

וּנְסִיִּים בְּדְבָרֵי הַסֵּפֶר חֲסִידִים (אֹתוֹת יח): שְׂרָשׁ הַתְּפִלָּה שְׂמַחַת לֵב בְּהַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא שְׂנֵאֲמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' ט"ז י"ג) הַתְּהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מִבְּקָשֵׁי
ה', לְפִיכָךְ הִיָּה דוֹד מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל מְנַגֵּן בְּכִנּוֹר עַל כָּל תְּפִלוֹתָיו וְזִמְרֹתָיו כְּדִי
לְמַלְאֵת לְבָבוֹ שְׂמִיחָה בְּאֲהָבָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

הַדָּרֵךְ הַיְשׁוּן

לְקוּט דְּבָרִים נְלֵהָבִים מְסַפְרִים הַקְדוֹשִׁים בְּשִׁבַח הָעֲצָה הַקְדוֹשָׁה שֶׁל תְּפִלַּת
הָאָדָם בְּלִשׁוֹנוֹ שְׂתֵהָא שִׁיחַתוֹ אֶל קוֹנוֹ כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ (כִּלְשׁוֹן

המסילת ישרים פרק יט) אָשֶׁר הוּא הַדָּרֶךְ הַיָּשׁוּן שֶׁדָּרְכוּ בוֹ אֲבוֹתֵינוּ מֵעוֹלָם.

רבנו יונה מגירונדי

וְרֵאוי לְכֹל יִרְא אֱלֹקִים לְמַעַט בְּעֶסְקוֹ וְלִהְיוֹת רַעֲיוֹנוֹ נְחִיתִים וְלִקְבֹּעַ בַּיּוֹם
וּבְלֵילָה עֲתִים לְהִתְבּוֹדֵד בְּחֻדְרוֹ וּלְחַפֵּשׂ דַּרְכּוֹ וּלְחַקֵּר לְקֹדֶם אֲשֶׁמוּרוֹת
וּלְהִתְעַסֵּק בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְכִשְׁרוֹן הַמַּעֲשֵׂה וְלִשְׁפֹּד שֵׁיחַ וְלִשְׂאֵת תְּפִלָּה
וְרִנָּה וְלִהְפִּיל תְּחִנָּה וְהָעֵת עֵת רְצוֹן וְהַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת בּוֹ כְּעֵנָן שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה
מ"ט ח) בְּעֵת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבַיּוֹם יִשׁוּעָה עֲזָרְתִיךָ. (שערי תשובה שער ב' דרך ה')

רבנו אליהו הכהן בעל "קב הישר"

עַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְבּוֹדֵד בְּהִתְבּוֹדוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּיְדַבֵּר בְּכָל לֵב
לְפָנֵי יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת בְּרוּךְ הוּא, וְיִבְכֶּה בְּדַמְעוֹת וְיִתְאַנַּח בְּכָל לֵב בְּשִׁבְרוֹן
לֵב בְּזָכְרוֹ אֶת חַטָּאוֹ וְחַטָּאת נְעוּרָיו, אָשֶׁר לֵב הָאָדָם יוֹדֵעַ מֵרַת נַפְשׁוֹ מֵה
שִׁחָטָא וְקִלְקַל בַּיּוֹם נְעוּרָיו, וְהַכֹּל רָשׁוּם וְחַקוּק לְמִשְׁמֶרֶת וְכוּ'. (קב הישר פרק
כ"ג)

רבנו מנחם המאירי

אָמַר הַמְּאִירִי: ר' נְחוּנְיָא בֶן הַקָּנָה וְכוּ', הוֹרָה בְּזָה, שֶׁאָדָם מִצָּרִיךְ לְחַדֵּשׁ
תְּפִלָּה עַל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹאֵה בְּעֵצְמוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ בּוֹ לְעֹזֵר אֱלֹקִים, וְאִז
יִתְמַיֵּד מִחֲשַׁבְתּוֹ בְּעִבּוֹדַת הַשֵּׁם בְּאֵין פְּרוּד. וְאָמַר עַל זֶה הַחֶכֶם, שֶׁהָיָה
מִתְפַּלֵּל בְּכַנִּיסָתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁלֹּא תֵּאָרַע לוֹ תְּפִלָּה עַל יְדֵי הוֹרָאתוֹ,
וּבִיצִיאָתוֹ הָיָה נוֹתֵן הוֹדָאָה לְמִי שֶׁשָּׂם חֶלְקוֹ בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים.
(חידושי המאירי ברכות דף כח:)

רבנו אליעזר אזכרי זי"ע בעל ה"חרדים"

סגלה חמישית היא ההתבודדות שכתבנו בשם ספר בית מדות כי לעתות רצון יפרש עצמו במקום מיוחד שלא יראהו בני אדם וישא עיניו למרום אל מלך יחיד עלת כל העלות וסבת כל הסבות, כמטרה לחץ כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ועל דרך זה פאשר הוא יבא לשום פניו אל אלקיו כן הוא יתברך ישים אליו ויחדו ידבקו, כך שמעתי מפי מורי ורבי הקסיד הקדוש כבוד ר' יוסף סאגיס זלה"ה וכך היה הוא עושה וכן מצאתי לרבנו יצחק דמן עכו שפמה חסידים היו עושים כן בקמיו, ודוק ותשפח כן בדברי רמב"ם ורמב"ן וחובת הלכות והרב רבנו יונה ז"ל. (ספר חרדים פרק ע"ג)

הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע

לכן צריך האדם להתחרט מאד על עוונותיו ויתבודד עצמו קדם אור היום שאז עת רצון לבכות על גלות השכינה פעמים הרבה עד אין חקר ויבכה בדמעות, וגם ביום לפעמים יתבודד ואז יראה בעצמו שעמדו עוונותיו נגד עיניו, ויזכר את חטאתיו ועוונותיו ופשעיו כהרים וגבעות אשר מעולם לא זכר אותם אם עשה ככה. ככה יעשה לא פעם ולא שתים ולא מאה פעמים עד אשר ירחמו עליו מן השמים ויתפלל להשם יתברך שיזריכהו בדרך ויורהו דרכו שלא יבלה חיי חייו, ואז השם יתברך ברחמיו וברב חסדיו יאיר עיניו באור תורתו הקדושה, ויבין וישפיל תכון הדבר לעשותו ולקיימו. (נעם אלימלך, בהנהגות בתחלת הספר)

הרה"ק ר' משה טייטלבוים מאוהל זי"ע

והנה מצאנו ראינו בספרים הקדושים, מגדילים מעלת ההתבודדות ובפרט בעת שיתבודד בינו לבין קונו וישים אל לבו היטב היטב גדלת מלך

מלכי המלכים וּשְׁפֹלוֹת עֲצָמוֹ, וְאִידָּ שֶׁהֵטִיב לוֹ יְתִבְרַךְ שְׁמוֹ וּמֵטִיב לוֹ בְּכָל
עֵת, וְגִדְּל מְרִי בְּזִמְנֵן הֵטְבָה וּבִהֲטוּבָה עֲצָמוֹ וּלְפָנָיו יְתִבְרַךְ שְׁמוֹ, וְיִקְרַע לְבָבוֹ
בְּשָׁנִים עֶשֶׂר קָרְעִים וְיִשְׁבֵּר רוּחוֹ בְּקָרְבוֹ, וְיִדְכֶה יְשׁוּחַ וְיִתְחַרֵּט בְּחֶרֶט
גְּדוֹלָה עַד מָאֵד, וְיִזְעַק מֶרֶה עַל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָבַר וְחֲטָאֵיו אֲשֶׁר גָּבַר, וְיִתְוַדֵּה
בְּכָל לֵב וּבִקְשׁ מַחִילָה וְסְלִיחָה וְיַעֲזֹב עֲזִיבָה גְּמוּלָה בְּאֵמֶת וְיַעֲיֵד עַל עֲצָמוֹ
מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ שֶׁלֹּא יָשׁוּב עוֹד לְתַעֲתוּעִים.
(ישמח משה פר' תבא)

הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע

הַתְּבוּדוֹת יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ בְּחֶדֶר מֵיחָד וְכוּ' וְיִבְכֶה בְּדַמְעוֹת לְפָנָיו קוֹנוֹ
שִׁיכְפֹר לוֹ עַל עֲוֹנוֹ וְכוּ' וְאִם אֶפְשֶׁר שִׁתְּבוּדָד עֲצָמוֹ בְּכָל יוֹם לֹא פָחוֹת
מִשְׁעָה וְיִתְוַדֵּה לְפָנָיו בּוֹרְאוֹ שִׁיכְפֹר לוֹ. (מובא בספה"ק בית אהרן)

הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זי"ע

יִזְהַר בְּכָל יוֹם לְהַתְּבוּדָד בְּחֶדֶר מֵיחָד כְּמוֹ שְׁעָה אוֹ חֲצֵי שְׁעָה וְכוּ' לְבַכּוֹת
עַל עֲוֹנוֹתָיו וְלְהַתְּחַנֵּן לֵה' שִׁימַח לוֹ. (מובא בספה"ק ליקוטי אמרים - ויטעפסק)

הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע

עֲקֹר הַתְּשׁוּבָה הַתְּבוּדוֹת וּפְרִישׁוֹת וְכוּ', לְעַמֵּד וּלְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ הָאֲמֻלָּה
וְכוּ', וְיִדְבֵּר מֵעַל לְבוֹ כְּעֶבֶד לְפָנָיו רַבּוֹ וְכוּ' יֵאמַר כִּי לְפָנָיו אָבִיו, וּבְכָל לְשׁוֹן
אֲשֶׁר יִדְבֵּר בְּתַפְלָה בְּלִשׁוֹן הַמְּדִינָה שֶׁמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹנָה וְשׁוֹמֵעַ, לְמַעַן יִרוּץ
דְּבָרוֹ מִהֶרֶה מִכָּאֵב לֵב עַל עֲוֹנוֹתָיו וּפְשָׁעָיו, וּבִקְשׁ סְלִיחָה וּמַחִילָה, כְּדַבְּרֵי
הַזֶּהר: אָנוּ אֵין לָנוּ אֵלָא וְדוּי דְּבָרִים בְּלִבְד. (סור מרע ועשה טוב ח"ב דף ט"ז)

הרה"ק רבי נחום מטשערנוביל זי"ע

וְיִתְבּוֹדַד אֹתוֹ הַיּוֹם בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְיִתְנוּדָה בְּפְרוּשׁ כָּל מֵה שְׁחָטָא נֶגְדַּד הַשָּׁמַיִם
יִתְבָּרַךְ אֲפָלוֹ בְּקִטְנוּתוֹ, וְיִתְבַּיֵּשׁ, וְיִבְקֶשׁ מִמְּנוֹ מְחִילָה, וְיִבְכֶּה, כִּי כָּל
הַשְּׁעָרִים נִנְעָלוּ חוּץ מִשְּׁעָרֵי דְמַעוֹת, וְיִחְזֹר לְשִׁמְחָה עַל שְׂזָכָה לַעֲשׂוֹת וְתִשׁוּבָה
שְׁלֵמָה. (מאור עינים, בהנהגות)

הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע

וְיַעֲשֶׂה הַתְּבוּדוֹת שְׁעָה בְּכָל יוֹם וְלַחֲשֹׁב כַּנִּי"ל, וְכָל אִישׁ הַנִּלְבָּב לְעִבּוּדוֹתוֹ
יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מְחִיב בְּזֶה הַדְּבָר לְדַבֵּר דְּבוּר לְפָנֵי הָאֱלֹקִים, וּבְזֶה הוּא אֶהוּב
לְמַעַלְהָ וְנִחְמָד לְמַטָּה. הַרְחֵמֶן הוּא יִזְכְּנוּ לָזֶה אָמֵן. (ליקוטי תורה תחילת הספר)

הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע

וְלִכְּנֹן אֵין לְשׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לִיְאֹשׁ אֶת עֲצָמוֹ כָּלֵל וְכָלֵל וְלֹא יֵאמֹר חַס
וְחִלִּילָה אֲנִי נִפְסַק מִקְדָּשְׁתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שְׂאִין אֲנִי יָכוֹל לְהַתְּפַלֵּל בְּלֹא
מַחֲשָׁבָה זָרָה וְכַדּוּמָה שְׁנִרְאָה שְׂאִין לוֹ דְּבוּר שֶׁל קִדְשָׁה שְׁתַּעֲלֶה תִּפְלֵתוֹ לוֹ
יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לֹא יֵאֲשׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּכִי"ז כִּי לֹא יִדַּח מִמְּנוֹ נִדַּח וְהַטּוֹב כִּי לֹא
כָּלוּ רַחֲמָיו וְחִסְדָּיו וְאוֹמֵר יִתְבָּרַךְ וְחִנּוּתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחוּן אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
הַגּוֹן וְכִדָּאִי, וְגַם הָאִישׁ הַזֶּה שֶׁהוּא בְּשִׁפְלֵי הַמְּדַרְגָּה מְאֹד וְנִסְתַּמֵּן דְּבָרָיו
וְאִינוֹ יָכוֹל לְפַתַּח פִּיו כְּרֹאֵי לְדַבֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כָּלֵל, אֵף עַל פִּי כֵן יִדַּע
בְּאֵמֶת שְׁגָם הַתְּשׁוּקָה הַזֹּאת שְׁחָפֵץ וּמִשְׁתַּוָּקֵק לְדַבֵּר וְלְהַתְּפַלֵּל לְפָנָיו
יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כְּרֹאֵי אֵף שְׂאִינוֹ יָכוֹל, זֶה גַם כֵּן רֹאֶה יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְחֻשׁוֹב
לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְגַם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לְעֲצָמוֹ שִׁיחָה וְתִפְלָה מְזֶה בְּעֲצָמוֹ

שִׁיִּצְעַק וַיִּתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ שֶׁנִּתְרַחַק כָּל כֶּד מֵאֲתוֹ יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ שְׂאִין יָכוֹל לְדַבֵּר כְּרֹאֵי, וַיִּבְקֶשׂ מֵאֲתוֹ יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים שֶׁיַּחְמֹל עָלָיו וַיִּפְתַּח פִּיו שֶׁיּוּכַל לְפָרֵשׁ שִׁיחְתּוֹ לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁיְהִי לּוֹ דְבוּר כְּרֹאֵי וַיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל כְּדַת וְכְרֹאֵי וְכַנְכוּן, וּבְדַאי יַעֲזְרֵהוּ יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ. (זרע קודש, פר' וארא)

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן בעל "מאור ושמש" זי"ע

אָמֵנָם זֹאת הָעֵצָה לְהִבָּא לְשׁוּב אֶל ה', לֹא טוֹב הֵיחִתּוֹ מִגְלָה מוֹמִיו לְבָנֵי אָדָם, כְּמֵאֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תהלים ל"ב) "אֲשָׁרִי נִשְׁוִי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה". אֲכֹן אוֹלֵי אַחֲרֵי אֲשֶׁר לֹא יִפְרֹטִים בְּשִׁפְתָיו, רַק יִצְפְּנִים בְּלִבָּם, יִשְׁכַּח וּמְסִיחַ מִדַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הָעֵנָה, וַיִּסְוֶה מִנְּגֵד עֵינָיו. לְזֹאת הָעֵצָה הַנִּכּוֹנָה, שֶׁבַעֲת אֲשֶׁר יְהִי לְבָדוֹ בְּלֵי חֲבֵרַת הָאָדָם, בְּבֵיתוֹ אוֹ בַּחוּץ, יִשְׁפֹּד שִׁיחוֹ לְפָנֵי ה' וַיִּתְוֹדַע כְּמִים לְבוֹ, וְלִפְרֹט חֲטָאָיו וּלְהִתְוַדֹּת עֲלֵיהֶם, וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו יִתְבַּרַךְ שֶׁיִּפְתַּח לוֹ פֶּתַח תְּשׁוּבָה, וַיּוֹרֵהוּ נֵעַם דְּרָכֶיהָ. גַּם בְּשִׁכְבוֹ עַל מִשְׁכְּבוֹ בְּלֵילוֹת זֹאת תְּהִיָּה שִׁיחְתּוֹ בֵּינוֹ לְבִין בּוֹרְאוֹ מִמְּקוֹר לְבָבוֹ. וְאִם כֹּה יַעֲשֶׂה יָמִים עַל יָמִים, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, גַּם בַּעַת אֲשֶׁר יִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ לַעֲסַק עֲסָקָיו, אִזּוֹ יִבְטַח כִּי יִפְתַּחוּ לוֹ שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה. (מאור ושמש, הפטרת ש"ת)

הרה"ק רבי הלל מקאלמיה זי"ע

וְכָל אֵלֶּה הַדְּבָרִים, הֵמָּה רַק כְּפִתְחוֹ שֶׁל מַחַט מִפְּתִחוֹ שֶׁל אוֹלָם, שְׂרֹאֵי לְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הוּא יֵרָא ה' בְּאֶמֶת, לְהִתְבּוֹדֵד בְּכָל יוֹם וּלְחַשֵּׁב וּלְדַבֵּר עִם נַפְשׁוֹ וְעִם קוֹנוֹ כְּדְבָרִים הָאֵלֶּה, וַיִּבְכֶּה בְּכִיָּה גְדוֹלָה, עַד שֶׁמָּרַב כְּעֶסוֹ וְשִׁבְרוֹן לְבָבוֹ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא כָּל דְּבָרָיו דְּבָרֵי אֵשׁ אֶהְבְּתוֹ וַיִּרְאֵתוֹ שֶׁלְבוֹ מִלֵּא מֵהֶם לְפָיו, רַק יִקְצֹר וַיֹּאמֶר: אֲדַנִּי נִגְדָד כָּל תְּאַנּוֹתִי, וּמָה יְהִי בְּסוֹפֵי אִם חַס וְחִלִּילָה אֲבֵלָה גַּם שְׂאֲרֵית שְׁנוֹתַי כְּאֲשֶׁר עַד הֵנָּה, אוֹי לִי וְאוֹי עַל נַפְשִׁי וְקִצְתִּי בְּחַיִּי. וְאִם יַעֲשֶׂה כֵּן, שֶׁעֵקֶר תְּשׁוּקַת חַיּוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יְהִיָּה רַק עֲבוּר לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנוֹ וְכוּ'. (משכיל אל דל, כלל י' פרט ב', דף ע' ע"ב)

הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע

והנה זו מעלה היותר גבוהה ונעלה ורמה, להיות חי בחשבון וכו', וירבה
בבכיות ותחנונים לפני ה' וידבר דבורים לפני ה' אפלו בלשון הנדבר כמו
בדבורי אשכנז כדי שיהיו הדבורים רגילים ומסדרים בפיו שלא יגמגם
בהם וכו', וידבר דבורים לפני ה' כתינוק המתחנן מתגעגע לפני אביו, ככה
ישפך שית ותחנונים לפני קונו שאל ישליכנו מעל פניו ויקבל תשובתו
ויקרבהו לעבודת שמו ותברך וכו', ואם יהיה רגיל בזה אז אשרי לו. (טהרת
הקודש סעיף מארי דחושבנא)

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן מפיעסצנא זי"ע בעל "חובת התלמידים"

ואם אי אפשר לך עתה לאמר תהלים וללמוד בשעה זו, אז דבר מעצמך
דברי השתפכות הנפש לה', בשבירות רוח, בהתרום ממות הנפש בשמחה,
לפי מצב התעוררות נפשך עתה. למשל וכו'. (הכשרת האברכים פי"ט סי"ב)

הרה"ק ר' יואל טייטלבוים זי"ע

שיעשה לעצמו מדי יום ביומו זמן להתבודד בינו לבין קונו, ויתחרט מאד
על העבר, ויבכה מקרב הלב ולב עמוק בדמעות שליש, ויתחנן מלפני
הבורא ותברך שמו, וזה רק על איזה זמן אבל שאר כל היום יהיה בשמחה
ובתקנה שהשם יתברך בודאי יעזר לו. (דברי יואל, מכתבים)

הרה"ק מקמרנע זי"ע

וְהָיָה הוֹלֵךְ בְּחֹדְרוֹ אָנָּה וְאָנָּה וּבֹכָה וּמְבַכָּה שְׁמַיִם וָאָרֶץ עִמּוֹ לִפְנֵי הַשָּׁמַיִם
יִתְבַּרְךָ וְאִי אֶפְשָׁר לְהַבְיֵא עַל הַפֶּתַח וְכָל כֶּף הָיָה מִשְׁפִּיל עֲצָמוֹ לִפְנֵי קוֹנוֹ
בְּבִכָּיָה רַבָּה וּבִקְשָׁה שְׁלֵא יִדְחָה וְיֵאִיר פָּנָיו. (זוהר חי ויחי תכ"ו ע"ב)

הרה"ק ר' נחמן מברסלב זי"ע

הַתְּבוּדוּת הוּא מַעֲלָה עֲלֵינוּהָ וּגְדוּלָּה מִן הַכֹּל דְּהֵינּוּ לְקַבֵּעַ לוֹ עַל כָּל פָּנִים
שָׁעָה אִם יוֹתֵר לְהַתְּבוּדָד לְבָדוֹ בְּאֵיזָה חֹדֶר אִם בְּשָׂדֵה, וּלְפָרֵשׁ שִׁיחָתוֹ בֵּינוֹ
לְבֵין קוֹנוֹ בְּטַעֲנוֹת וְאַמְתָּלוֹת בְּדַבְּרֵי חַן וְרִצּוֹי וּפִיּוּס, לְבַקֵּשׁ וּלְהַתְּחַנֵּן
מִלִּפְנֵי יִתְבַּרְךָ, שִׁיקְרָבוּ אֵלָיו לְעִבּוּדָתוֹ בְּאַמְתָּ וּתְפִלָּה וְשִׁיחָה זֹו יִהְיֶה
בְּלִשׁוֹן שְׁמַדְבָּרִים בּוֹ, דְּהֵינּוּ בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ (בַּמְדִּינָתָנוּ) כִּי בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ קִשָּׁה
לוֹ לְפָרֵשׁ כָּל שִׁיחָתוֹ, וְגַם אֵין הֵלֵב נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַדְּבִירִים, מִחֲמַת שְׁאִינוֹ
מְרַגֵּל כָּל כֶּף בְּהַלְשׁוֹן, כִּי אֵין דְּרַכְּנֵנוּ לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֲבָל בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ
שְׁמִסְפָּרִים וּמְדַבְּרִים בּוֹ, קַל וְקָרוֹב יוֹתֵר לְשַׁבֵּר לְבוֹ, כִּי הֵלֵב נִמְשָׁךְ וְקָרוֹב
יוֹתֵר אֶל לִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ, מִחֲמַת שֶׁהוּא מְרַגֵּל בּוֹ וּבְלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ יְכוּל לְפָרֵשׁ
כָּל שִׁיחָתוֹ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ יִשִּׁיחַ וְיִסְפֵּר לִפְנֵי יִתְבַּרְךָ, הֵן חֲרָטָה
וּתְשׁוּבָה עַל הָעֵבֶר, וְהֵן בְּקִשְׁתֵּי תַחֲנוּנִים לְזָכוֹת לְהַתְּקַרֵּב אֵלָיו יִתְבַּרְךָ
מֵהַיּוֹם וּלְהַלְאָה בְּאַמְתָּ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כָּל חַד לְפִיּוֹם דְּרַגְיָה וְיִזְהַר מְאֹד
לְהַרְגִיל עֲצָמוֹ לְהַתְּמִיד בְּזֶה מְדֵי יוֹם בְּיוֹם שָׁעָה מִיחֻדָּת כַּנִּ"ל, וְשִׁאֵר הַיּוֹם
יִהְיֶה בְּשִׁמְחָה כַּנִּ"ל.

וְהִנְהָגָה זֹו הִיא גְדוּלָּה בְּמַעֲלָה מְאֹד מְאֹד, וְהוּא דְרָךְ וְעֵצָה טוֹבָה מְאֹד
לְהַתְּקַרֵּב אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, כִּי זֹאת הִיא עֵצָה כְּלָלִית, שְׁכוּלָל הַכֹּל כִּי עַל כָּל מָה
שִׁיחָסֵר לוֹ בְּעִבּוּדַת הַשָּׁמַיִם, אִם הוּא רְחוּק לְגַמְרֵי מְכַל וְכָל מַעֲבּוּדָתוֹ
יִתְבַּרְךָ עַל הַכֹּל יִפְרֵשׁ שִׁיחָתוֹ וְיִבְקֵשׁ מֵאֵתוֹ יִתְבַּרְךָ כַּנִּ"ל וְאַפְלוֹ אִם לְפַעֲמִים
נִסְתַּתְּמִין דְּבָרָיו, וְאֵינוֹ יְכוּל לְפַתַּח פִּיו לְדַבֵּר לִפְנֵי יִתְבַּרְךָ כָּלֵל, אִף עַל פִּי
כֵן זֶה בְּעֲצָמוֹ טוֹב מְאֹד דְּהֵינּוּ הַהֲכָנָה שֶׁהוּא מוֹכֵן וְעוֹמֵד לִפְנֵי יִתְבַּרְךָ,
וְחִפְץ וּמְשִׁתַּוֵּק לְדַבֵּר, אִךְ שְׁאִינוֹ יְכוּל, זֶה בְּעֲצָמוֹ גַם כֵּן טוֹב מְאֹד, וְגַם
יְכוּל לַעֲשׂוֹת לוֹ שִׁיחָה וּתְפִלָּה מְזִה בְּעֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּעֲצָמוֹ יִצְעַק וְיִתְחַנֵּן לִפְנֵי
יִתְבַּרְךָ, שֶׁנִּתְרַחַק כָּל כֶּף, עַד שְׁאִינוֹ יְכוּל אֶפְלוֹ לְדַבֵּר וְיִבְקֵשׁ מֵאֵתוֹ יִתְבַּרְךָ
רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, שִׁיחֲמַל עֲלָיו וְיִפְתַּח פִּיו, שִׁיּוּכַל לְפָרֵשׁ שִׁיחָתוֹ לִפְנֵי.

וְדַע, שְׁכַמָּה וְכַמָּה צְדִיקִים גְּדוֹלִים מִפְּרָסְמִים סִפְרוּ, שְׁלֹא בָּאוּ לְמִדְרָגָתָם,
רַק עַל יְדֵי הַנְּהִיגָה זֶה וְהַמְשָׁכִיל יָבִין מַעְצָמוֹ גְּדֹל מַעֲלַת הַנְּהִיגָה זֶה, הָעוֹלָה
לְמַעַל לְמַעַל, וְהוּא דָּבָר הַשְּׂוֹה לְכָל נֶפֶשׁ מְקַטְוֹן וְעַד גְּדוֹל, כִּי כָּל־יְכוֹלִים
לְנַהֵג הַנְּהִיגָה זֶה, וְעַל יְדֵי זֶה יָבוֹאוּ לְמַעַל גְּדוֹלָה אֲשֶׁרֶי שְׂיֵאָחֵז בָּזֶה : (לִיקוּטֵי
מוהר"ן תנינא תורה כ"ה)

רבנו ישראל מאיר הכהן ה"חפץ חיים"

וְרֵאִיתִי לְהַעֲתִיק פֶּה, מֵה שֶׁכָּתַב הַשֵּׁל"ה בְּשֵׁם סֵפֶר חֲרָדִים וְכוּ' וְיִתְבּוֹדַד
בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְיִתְקַשֶּׁר מִחֲשַׁבְתּוֹ בּוֹ, כְּאֵלּוֹ כֶּבֶד עוֹמֵד לְפָנָיו בְּיוֹם הַדִּין,
וְיִדְבֵר לְאֵל יִתְבָּרַךְ, כְּאֲשֶׁר יִדְבֵר הָעֶבֶד אֶל רַבּוֹ וַיְבֹן אֶל אָבִיו וְהַעֲתִיקוּ זֶה
הָאֲחֵרוֹנִים.

וְכַעֲיִן זֶה כָּתַב הַחַיִּי אָדָם וְזֶה לְשׁוֹנוֹ : דְּאֶפְלוּ עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעִים, הַמְּבַאֵר
בְּרוֹקַח שְׁצָרִיד לְהַתְעַנּוֹת לְכַפְּרָה כְּמֵה יָמִים, אִם תִּלְמִיד חָכֵם הוּא וְתוֹרָתוֹ
אֲמֵנוֹתוֹ, אֶפְלוּ בְּזִמְנֵי הַזֶּה לֹא יִסְגֹּף עֲצָמוֹ כָּל כָּד, רַק שְׂיֵשׁוּב לְפָנָיו ה' בְּלֵב
שָׁלֵם וְיִבְכֶה מִקִּירוֹת הַלֵּב וְכוּ', וְהַעֲקֹר הַבְּכִיָּה וְהַיְדוּי, וְגִדְרִים שְׁלֹא יַעֲשֶׂה
זֹאת לְעוֹלָם, וְה' יִרְאֶה לְלֵבָב. ע"כ"ל. (ביאור הלכה סי' תקע"א בד"ה תלמיד חכם וכו')

דברי מרן החפץ חיים זי"ע

כְּשֶׁמִּישָׁהוּ מְרַגֵּישׁ בְּרַע, יִיחַד לוֹ פֶּנֶה לְהַתְבּוֹדְדוֹת, וּבְעֲצָמוֹ, בְּדַבְּרִים
הַיּוֹצְאִים מֵעֵמֶק הַלֵּב, יִשְׁיַח עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּמַלִּים פְּשׁוּטוֹת, יִבְקֶשׁ
מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֶסֶד וְרַחֲמִים, וְרַבּוֹן הָעוֹלָמִים וְדַאי יֵאָזֵן לְבִקְשָׁתוֹ,
מִצָּפָה הוּא רַק שְׁנָבוֹא אֵלָיו. (מובא בספר "יתנועת המוסר" ח"ג)

תאור הנהגתו של ה"חפץ חיים" זי"ע

עדות תלמיד ה"חפץ חיים" על הנהגתו בקדש: "מעודו היה מתבודד כל יום לשעות ידועות, לשם התבוננות וחשבון הנפש. בזמנים ידועים, היה קם באמצע הלילה ומסתגר לבדו בחשך בעליתו, ויש אשר היו בוקעים משם קולות בכייתו וטענותיו היו מזעזעים את השומעים, עתים היו שומעים מאחורי הדלת של חדר התבודדותו, איך היה משוחח עם השם בשפת אם פשוטה כדבר איש אל רעהו ומנהל אתו שיחות ארפות, על פי שיטתו, על האדם לגלות לפני ה' את כל לבו במלים פשוטות וברורות, בלי כל ערמה והתחכמות, כמו בן השופך לבו לפני אביו. בגישה כזו, הדברים הם טבעיים, אמתיים, ונרגשים יותר, והשפעתם מרבה. בדרך זו ראה רבי ישראל מאיר, את האמצעי הטוב ביותר לתקון עצמו.

תושבי ראדין מספרים, כי בעודו עלם צעיר, עם ראשית התישבותו במקום, היו מרגישים בו שהוא מתחמק לעתים קרובות מעיני הבריות. כשהחלו לעקב אחריו, גלו שהוא יוצא לשדות מחוץ לעיר, ומדבר אל עצמו בענייני ראה ומוסר ותוכחה עצמית. (החפץ חיים חייו ופעלו)

תאור הנהגתו של ה"חזון איש" זי"ע

תאור הנהגתו של ה"חזון איש": "היה מרבה לשפך שיחו בתפלות, וכך אימת שהיה נתקל במבוא סתום בלמודו, מיד היה פושר לקרן זוית, ושופך צקון לחשו לפני האלקים, בלב נשבר ובדמעות שליש, כי יחון אותו, ויתן בלבבו בינה, להבין ולהשפיל בדברי תורה. (מובא בספר "מרביצי תורה ומוסר" ח"ד עמוד רע"ח)

ברומו של עולם [כריכת הספר]

"כרם זלת לבני-אדם" (תהלים יב, ט) - זו תפלה העומדת ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בה. תפלה נקראת "העומדת ברומו של עולם", לפי שמרוממת ומעלה את האדם המתפלל לרום המעלות. (הסבא מקלם, "חכמה ומוסר").

מי שהוא בעל שכל נבון - במעט התבוננות ושימת לב יוכל לקבוע בלבד
אמתות הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן עמו ממש יתברך, ולפניו הוא
מתחנן, ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו ומקשיב לדבריו,
כאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו שומע ומקשיב אליו.

האם יש לה אוהב ורע כאביך שבשמים, אשר רמזו חכמינו זכרונם לברכה
עליו יתברך: "רעה ורע אביך אל תעזב" - זה הקדוש-ברוך הוא. ומי יבין
את הגיון לבך ומי ירפא את נפשך כמוהו יתברך. הקשב לדברי, הסתר
את עצמך בחדר מיוחד, אם אפשר לה, ואם לאו - הסב פניך אל הקיר וציר
במחשבתך שאתה עומד לפני כסא כבודו יתברך, ואתה שופך לפניו את
לבך בשיח לתפלה, כפי שעולה על לבך בכל לשון שאתה שומע. (חובת
התלמידים דף קלט)

הקדמה

כתב הרמב"ם בספר "מורה נבוכים" (ח"ג פנ"ג) :

כי תכלית כל התורה והמצוות כלם היא להגיע למצות עשה "וילדבקה
בו", וזוהי מעלת האבות הקדושים שלא הסיחו דעתם מבוראם כל שעות
היום והלילה.

ויובנו הדברים ביותר על-פי דברי הרמח"ל ב"מסלת ישרים":

יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל
האדם מה חובתו בעולמו וכו'. והנה מה שהורונו חז"ל הוא שהאדם לא
נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמתי
והעדון הגדול מכל העדונים שיכולים להמצא. ומקום העדון הזה באמת
הוא העולם הבא וכו' אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה
העולם וכו'. והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה הם המצוות
וכו'. וכשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמתי הוא רק הדבקות בו
יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך האומר: "ואני קרבת אלקים לי טוב"
(תהלים עג), ואומר: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל
ימי חיי" (תהלים כז).

והנה מה שיש לדקדק בדברי קדשו, דמתחלת דבריו משמע שזמן העדון
ודבקות האדם בבוראו הוא העולם הבא, וכלשונו: ומקום העדון הזה

באמת הוא העולם הבא, וכל המצוות הנם רק אמצעי להגיע לזה. ומתמשך דבריו למדנו שאת השלמות האמתית שהיא הדבקות אפשרי לקנות כבר בעולם הזה, וכלשונו: השלמות האמתית הוא רק הדבקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך עליו השלום אומר: "ואני קרבת אלקים לי טוב", ואומר: "אחת שאלתי וכי כל ימי חיי", ובקשת דוד המלך הלא היא להדבק בה' כאן בעולם הזה.

אלא כך הדבר:

ודאי מקום העדון האמתית הוא העולם הבא ששם יושבים צדיקים וננהים מזיו השכינה, אבל שם הוא בתורת שחר חלף העבודה שיגע בה האדם בעולם הזה.

אולם כדי להגיע לזה חייב אדם לעבד על כיוון זה כבר בעולם הזה כפי יכולתו ולהדבק בבוראו. וכפי שהתאמץ כאן לעלות במסלת הדבקות בה' - אמנם בזעיר אנפין וביגיעה - יזכה לזה בעולם הבא ללא טרח ובעדון רב אשר "עין לא ראתה".

והוא המבאר ברמח"ל: מקום העדון האמתית - "אמתית" הינו דבקות ללא חציצה, עין בעין, ללא טרח ומפריע - הוא העולם הבא. אמנם לקנותו הוא רק בעולם הזה, שיעבד כאן על נקדה זו שהיא הדבקות בבוראו. ומדה כנגד מדה יזכה לה לעתיד.

ומהי מצות הדבקות הנדרשת מאתנו?

כתב הרמ"א בתחלת פרושו ל"שלחן ערוך", ומקור דבריו מהרמב"ם בספרו "מורה נבוכים":

"שויתי ה' לנגדי תמיד" הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו פישיתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך. כל שכן פשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'". מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' יתברך ובושתו מפניו תמיד.

והיראה שזו פונת מצות הדבקות - שלא להסיח דעתו מבוראו. והוא כלל גדול ועצה שלא יחטא האדם ושיזדרז במצוות בכל פחו. ויותר מזה: מצוה זו כוללת את מצות האמונה, את מצות הבטחון ואת כבישת כל המדות הרעות.

וראה ענשם של ישראל כששאלו "היש ה' בקרבנו אם אין" (שמות יז, ז), והסיחו דעתם מהדבקות בו יתברך. וביאר רש"י עליו השלום: משל לאב

שְׁהִיָּה נוֹשֵׂא אֶת בְּנוֹ עַל כְּתֵפוֹ, וְכָל שְׁהִיָּה מִבְּקֵשׁ מֵאָבִיו בְּדֶרֶךְ לְהָרִים וְלִתֵּן לוֹ הִיָּה נוֹתֵן לוֹ. וּבְעוֹדוֹ עַל כְּתֵפוֹ שֶׁל אָבִיו, פָּגְשׁוּ בְּאֶדָם אֶחָד וּשְׁאֵלוּ הֶבְרִי לְאוֹתוֹ אֶדָם: "הֲרֵאִיתָ אֶת אָבִי הֵיכָן הוּא?" כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת אָבִיו הִשְׁלִיכוֹ לְבִנוֹ מֵעַל כְּתֵפוֹ וּפָגַע בּוֹ הַכֶּלֶב וּנְשָׁכוֹ. אָמַר: "הִנֵּךְ עַל כְּתֵפֵי וְכָל אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ מִמֶּנִּי נִתְּתִי לְךָ, וְלִבְסוּף הִנֵּךְ שׁוֹכֵחַ אוֹתִי וְשׁוֹאֵל הֵיכָן אֲנִי! הֲרִינִי מִשְׁלִיכְךָ לְכִלְבִּים!" וְכֵן נֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל: כִּיִּן שְׁשָׂאֵלוּ לְאַחַר כָּל הַנְּסִיִּים וְהַנְּפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָהֶם: "הֵיִשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין", מִיֵּד גָּרָה בָּהֶם אֶת הַדָּב: "וַיָּבֵא עֲמֶלֶק".

הֲרִי שֶׁהִשְׁכָּחָה מֵהִשְׁגָּחַת הַבּוֹרָא ע׃וֹן הוּא, אֵלֶּא שֶׁכָּלֵל גְּדוֹל בְּיַדֵּינוּ, דְּמִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בְּלֵב קֶשֶׁה לְקִיָּמָן הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמִּצְוֹת מַעֲשִׂיֹת, שֶׁהֲרִי רַב הָעוֹלָם מִרְבִּים הֵמָּה בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיֹת וְאֵף מִצְטִינִין בָּהֶם, וְאֵלוּ בְּמִצְוֹת שֶׁבְּלֵב וַיְגוֹן דְּבִקוֹת בְּה', אֶהְבֵּת ה', יִרְאֵת ה', הָאֱמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן בּוֹ בְּכָל מִצְב - מַעֲטִים מְאֹד הַמְקִימִים אוֹתָם.

וְהַעֲצָה לָזֶה לְהִבִּיא אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁבְּלֵב מִפְּנִימִיֹת לְחִיצוֹנִיֹת וְלַעֲשׂוֹת פְּעֻלוֹת חִיצוֹנִיֹת הַמְעוֹרְרוֹת אֶת הַפְּנִימִיֹת. וְלַעֲנִינֵנוּ, כִּיצַד נִבִּיא אֶת מִצְוֹת הַדְּבִקוֹת שֶׁכָּלָה פְּנִימִיֹת עִמָּקָה בְּתוֹךְ לְבוֹ שֶׁל אֶדָם, לְהַתְּבַטָּאוֹת חִיצוֹנִיֹת? הֲוִי אוֹמֵר עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה.

וְאֵת זֶה דֶּרֶשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: "וְלַעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם" - זֹו תְּפִלָּה. וְאִם תֵּאמַר: וְהִלָּא תְּפִלָּה הִיא "בְּפִה", וְכִיצַד יִקְיִים בְּזֶה עֲבוֹדָה שֶׁ"בְּלֵב", דְּהִיָּנוּ: אֶהְבֵּת ה' וַיִּרְאֵת ה' שֶׁהֵן מִצְוֹת הַשְּׂיִכּוֹת לְלֵב? אֵלֶּא רַבּוֹתֵינוּ רָמְזוּ לָנוּ אֶת הַנִּי"ל שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְקִיָּים אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁבְּלֵב: אֶהְבֵּתוֹ, וַיִּרְאֵתוֹ, וְהִשְׁמָחָה בּוֹ אִם לֹא עַל יְדֵי הַתְּבַטָּאוֹת חִיצוֹנִיֹת, וְהוּא בְּדֶרֶךְ תְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּפִיו שֶׁל הָאֶדָם. כִּי מִבְּלַעֲדִיהָ הֲרִי שְׁעוֹמֵד הָאֶדָם כְּאִמּוֹן הַבָּא לְבַצֵּעַ אֶת מְלֶאכֶתוֹ לְלֹא כְּלִים, הִיִּתְכַוֵּן! כֵּן הוּא לַעֲנִינֵנוּ: לְלֹא הַכְּלִי שֶׁהוּא הַפֶּה הַמְדַבֵּר וְהַמוֹצִיא רִגְשֵׁי הָאֶהְבָּה אוֹ הַבְּקֶשָׁה, הֲרִי שֶׁהָאֶצוֹר בְּלֵב יִלְךְ וַיִּדְעֵךְ וְלֹא יִשָּׂאֵר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה.

וּבְזֶה יוֹבְנוּ כִּמְהָ תְּמִיחוֹת גְּדוֹלוֹת:

א. מֵה שֶׁהִקְשָׁה הַמַּבְי"ט בְּסִפְרוֹ "בֵּית אֱלֹקִים": גִּי תְּפִלוֹת בְּכָל יוֹם הַחוֹזְרוֹת עַל עֲצָמוֹ, וְכִי כְּבוֹד הַמְּלָךְ לְבוֹא אֵלָיו גִּי פְּעָמִים בַּיּוֹם וּלְבִקֵּשׁ אֶת אוֹתוֹ חֲפָץ! אֵין לָךְ בְּזִיוֹן וְקֶצֶף גְּדוֹל מְזֵה! אֵלֶּא מִסְבִּיר הַמַּבְי"ט, וְכִיִּן לְדַבְּרוֹ הַסְּבָא מִקְלָם בְּסִפְר "חֲכָמָה וּמוֹסָר": כִּי מִטְרַת הַתְּפִלָּה אֵינָה בְּקִשְׁתַּת הַחֲפָץ גִּרְדָּא, אֵלֶּא מִטְרַתָּה לְהַקְנוֹת לְאֶדָם אֶת מִצְוֹת הַדְּבִקוֹת וְהַקְשָׁר עִם בּוֹרָאוֹ לְבַל יִמוּט וְאֶפְלוּ לֹא לְרַגַע, וּלְכֹךְ אָמְרוּ בְּגִמְרָא (בְּרִכוֹת כ"א ע"א): הַלּוֹאֵי שִׁיתְּפִלֵּל הָאֶדָם כָּל הַיּוֹם כָּלוּ, כִּי בַתְּפִלָּה מִבְּטָא הָאֶדָם בְּאִפְסוֹ חִיצוֹנִי אֶת מִצְוֹת הַדְּבִקוֹת, וְזֹו תְּכִלִּית כְּוֹנֵת מִצְוֹת הַתְּפִלָּה, וּמִצְוָה זֹו הִלָּא אֵין לָהּ זְמַן מְסִיָּם אֵלֶּא מִצְוֹתָהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה.

ולכן כל כמה שנגש האדם לבוראו ומבקש על נפשו ואפלו את אותה בקשה, אין הוא מאוס חלילה, כי נחת רוח גדול יש לו להשם יתברך בזה שאין אנו מסיחין דעתנו ממנו. וכל פעם שאנו נזכרים בו הרי שמחה לפניו, וכמו שנאריך בזה בפנים הספר בסיעתא דשמיא. וכמבאר לעיל שתכלית כל המצוות היא הדבקות. המצוות הן פעולות חיזוניות והן לא התכלית אלא שדרךן נגיע למצות הדבקות. וכמבואר ברמב"ם דלעיל, שאי אפשר להגיע אליה אלא רק על ידי פעולות חיזוניות.

ב. מה צריך יש בתפלה, והלא הכל גלוי וידוע לפניו יתברך ויודע כל הצטרכותנו?

אלא כנזכר לעיל: מצות התפלה מטרתה שנפיר ונדע שכל מחסורנו מתמלא על ידו יתברך, וכדי להשריש יסוד זה בלבנו לבל ישכח לעד תקנו לנו להתפלל ולבקש על נפשנו תמיד כדי להרגיש שאין כחי ועצם ידי כלל אלא הכל ממנו יתברך. ולכן אף שהקב"ה יודע מחסורנו, לולא מצות התפלה היה נשכח מאתנו יסוד זה.

ג. מאחר שנצטוינו על מדת הבטחון ולהשליך כל ייבנו עליו, הרי שיעשה בנו כרצונו ועלינו לבטח בו שעושה הכל לטובתנו, ומה מקום יש לתפלה? כדגמת "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו", דהינו: מה תצעק ותתפלל אלי, הרי יש להם להתחזק במדת הבטחון ולנסע.

אלא שאמנם נצטוינו על הבטחון, אולם מה יבטא את הבטחון של האדם בבוראו לידע שהכל ממנו ולבטח בו - התפלה, שלולא היא ידעך בטחונו ויחזר ל"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה". אבל כאשר האדם מקדים תפלה על כל פרט ופרט ממש, הרי זהו המזכיר לאדם את בוראו. וכמו שלמדונו חז"ל שיוסף הצדיק נאמר בו: "וירא אדוניו כי ה' אתו", שהיה מזכיר שם שמים על כל שרות ושרות שהיה משרת לאדונו שיהא מצלח ושישא חן בעיני אדונו. ובזו התפלה נעשה האדם דבוק בבוראו ומקיים את מצות הדבקות שהיא תכלית כל התורה כלה כאמור.

ואמנם מצוות חיזוניות רבות ישנן: ציצית, ספה, לולב וכו'. אבל המצוה הקרובה ביותר להיות אמצעי בין חיזוני לפנימי, דהינו שאינה פנימית ממש כאהבת ה' ויראתו התלויות בלב בלבד, וגם אינה חיזונית ממש התלויה באברים כציצית ותפלין, אלא אמצעית הקרובה לפנימית - הרי היא התפלה, שאמנם נעשית באבר חיזוני שהוא הפה והדבור, אבל היא הקרובה ביותר ללב, וכנאמר (שיר השירים ה, ו): "נפשי יצאה בדבורו" - להוציא את הנפש, דהינו: את רגשת הנפש הפנימית הרוחנית אי אפשר כי אם על ידי "בדבורו".

ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז) - תרגם המתרגם "לרוח ממללא". מעלת האדם היא רק ברוח ממללא, דהינו כח הדבור, כי הלא אין לדך יותר דבקות וקרוב מהתפלה שבה אדם עומד ומשיח עם בוראו כאשר

ישוחח בן יחיד עם אביו אוהבו. אם כן הלא היא המצוה שנחשבת
חיצונית והיא הקרובה למצוות שבלב יותר משאר המצוות.

אמרו רבותינו ז"ל: "דאגה בלב איש ישחנה" (משלי יב, כה) ודרשו בגמרא ( )
: ישיחנה לחברו. אדם שמעיק עליו דבר מה, כמה יכפל צערו ויגונו
כשאין לו למי לבטאת ולשפך את מרי שיחו. וכן מאידך: אדם שנידמן לו
שמחה ואשר, מה שזה לו כשאין לו למי לפרט שמחתו ולשתף אחרים
עמו, וכי יש לך אדם ששמח בשמחתו לבדו ובל יערב איש עמו? הלא לא
מן הישוב הוא...

וכן אדם החושק בחברו בחשק עצום ואהבתו אליו כאהבת דוד ויהונתן,
מה שזה לו אם לא יוכל לשוחח החושק עם הנחשק? וכי יסתפק בזה
שאהבתו לחברו היא בלבד בלבד, הלא נפשו לא תנוח ותחלה חלי האהבה,
ורק בשיחה ובדבור פה אל פה, חושק עם נחשק, שב ורפא לו. או מאידך
יתכן שתדעך אהבתם ותשכח רעותם מחסר הקשר שהוא על ידי הראיה
והדבור. ונרמזו הדברים במלים קצרות בדברי ה"חובות הלכות" (שי"ג
פ"ב): "שתפלה נתקנה להחיות סימני השכל" - על ידי התפלה האדם
מחיה את שכלו, והבן.

כח הדבור מתנה נפלאה הוא. הדבור הנו התבטאות הנפש האוצרת
בקרבה פחות רבים למיניהם: שמחה, אהבה, יראה, קנאה, שנאה, דאגה
ועוד ועוד, אשר מבלי אפשרות זו תמות הנפש בקרבה. הדבור מבטא את
הנפש. אדם נכר בדבורו: מי שתאותו לממון, הרי שלא יפסק פיו מלדבר
בעניני ממון. ומי שתאות נפשו תורה, הרי שבה יהגה יומם ולילה. וכן על
זה הדרך. וכן ראה רש"י ("ברכות" ה) על הפסוק (שמואל א, א, טו): "ואשפך את
נפשי לפני ה'", ומה היא הנפש? תפלה. כי תפלה היא התבטאות הנפש.

ומענין לענין עד היכן כח הדבור? "מנות וחיים בידי לשון". אומר החפץ
חיים: ראה עד היכן כח הדבור. אדם שיש בידי בהמת חליו, הרי
באפשרותו לעשות בה כרצונו, לשחטה, לאכל מבשרה, ולהנות ממנה
בגיזה ועבודה וכו'. ואם יאמר בפיו: "הרי זו עלי עולה" - במלים ספורות
אלו הבה ונראה מה נהיה מצבה של בהמה זו:

אסורה בגיזה ועבודה; אסור להטיל בה מום; חייב לשחטה בדין ולא
להטריפה; ודוקא בעזרה, כי אם לא כן יעגש מדין שוחט קדשים בחוץ;
צריך להזהר במחשבתו שלא לפגל במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו כי
יתחייב פרת; ואם אוכלה לאחר זמנה יעגש ועוד ועוד; וכך זה מכל הדבור.

ועוד: אדם נשבע בפיו, חייב לקיים. והעולם נודעזע כשאמר הקב"ה: "ולא
תשבועו בשמי לשקר", הרי החרבן שייכול להיות בפוגם פיו. ומה נאריך
בפגם הלשון: לשון הרע, שקר, דברים בטלים.

ומאידך: כְּשֶׁלְשׁוֹנוֹ מֵרַבָּה תּוֹרָה וְדַבְרֵי קִדְשָׁהּ, כִּמָּה מֵתְקַדֵּשׁ כָּלוּ! הֲרֵי מוֹת וְחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן.

וְנַחֲזֵר לְעֵנְיֵנֵנוּ שֶׁתְּכַלִּית כָּל הַמְצוֹת הַיָּא לְהַגִּיעַ לְמִצְוֹת "וּלְדַבְּקָה בּוֹ", כִּמְבֹאֵר בְּרַמְבַּ"ם. וְכֵן הֲרַמְבַּ"ן (סוֹף פֵּרָשׁת "בֵּא"י) כָּתַב שֶׁזֶה תְּכַלִּית כָּל הַתְּפִלוֹת וְהַבְּתֵי כְּנִסְיֹת, שֶׁנִּתְכַּנַּס כָּלְנוּ לומר לה' יתברך: "בְּרִיּוֹתֶיךָ אֲנַחְנוּ".

הֲרֵי שֶׁבַּתְּפִלָּה נִתְּנָת לְאָדָם הָאֶפְשָׁרִית לְבִטָּא אֶת נַפְשׁוֹ לְבוֹרָאוֹ, וְזוֹ הַדְּרָךְ הַיְחִידָה לְהִשָּׁאֵר דְּבוּק בֵּה' יתברך, כִּי מִבְּלֵי זֶה יִשְׁכַּח ה' מִקְרֵב הָאָדָם עַל יְדֵי מְרוּצַת טְרָדוֹת הָעוֹלָם הַרְבִּים הַרוֹדְפִים מֵאַחַד לְאַחַד וְאִין מְנִיחִים לְאָדָם זְמַן וַיִּשׁוּב הַדַּעַת לְחֹשֶׁב מְבוֹרָאוֹ. וּבַחֲכֻמָּתָם הַגְּדוֹלָה שֶׁל אַנְשֵׁי כְּנִסֵּת הַגְּדוֹלָה רָאוּ שֶׁהַתְּפִלָּה הַיָּא הַדְּרָךְ הַיְחִידָה לְתְּכַלִּית הָאָדָם שֶׁעַל יָדָהּ בְּלִבָּד נִגִּיעַ לְתְּכַלִּיתוֹ שֶׁהוּא הַדְּבִקוּת, וְעַל כֵּן סִדְּרוּ לָנוּ הַתְּפִלוֹת ג' פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְאֵף שֶׁבִּשְׁל כֵּן יִצְטָרֵךְ הָאָדָם לְהִפְסִיק בְּאַמְצֵעַ עֲסָקָיו וְטְרָדוֹתָיו וְיִלְךָ לְהִתְיַחַד עִם בּוֹרָאוֹ.

וְרֵאָה כִּמָּה הַדְּבַר חִיוֹנִי וְנִצְרָךְ וְאֵי אֶפְשָׁר בְּלִתּוֹ, שֶׁהֲרֵי כִּמָּה חָסוּ חֲכָמִים עַל טְרַחַא דְּצַבוּרָא וְכֵן כִּמָּה חָסוּ עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעַל זְמַנָּם, וּבְכָל זֹאת בְּמִצְוֹת הַתְּפִלָּה שֶׁחִיבוּנוֹ אַנְשֵׁי כְּנִסֵּת הַגְּדוֹלָה ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם חִיָּבִים בְּנֵי אָדָם לְעִזֹּב מְלֵאכְתָּם לְצַרְךָ תְּפִלָּה וְהַתְּיַחַדוּת עִם הַשֵּׁם יתברך, כִּי מִבְּלֵי זֶה אִין מְקִיָּם אֶת תְּכַלִּיתוֹ וְלָמָּה לוֹ חַיִּים.

ד. הַיֵּאָךְ תְּפִלָּה מִבְּטָלָת גִּזְרָה, וְהֵלֵא הַגִּזְרָה לְטוֹבַת הָאָדָם עַל חֲטָאֵיו וּפְשָׁעָיו וּמִלְּבַד תְּשׁוּבָה לֹא יִתְקַן חֲטָאוֹ?

ג' תְּשׁוּבוֹת לְדַבֵּר, א. בְּכַח הַתְּפִלָּה מִתְחַזֵּק הָאָדָם בְּטַחוּנוֹ בֵּה', שֶׁכֵּן בַּתְּפִלָּה מִבְּטָא הָאָדָם אֶת תְּלוּתוֹ בְּכַחוֹ הַבְּלַעְדֵי שֶׁל הַבוֹרָא וְכִמְבֹאֵר בַּתְּשׁוּבָה הַקּוֹדֶמֶת וּמִמִּילָא - הֲרֵי סִגְלַת הַבְּטָחוֹן הוּא: "וְהַבּוֹטִחַ בֵּה' חֲסֵד יִסּוּבְּבָנוּ", וְכִידּוּעַ מִסִּגְלַת הַגִּר"ח מוֹלוּז'יִן הַמְּפָרְסָמֶת, שֶׁכָּאֲשֶׁר תּוֹלָה הָאָדָם בְּטַחוּנוֹ בֵּה' - אִין עוֹד מְלַבְּדוֹ, וּמִבְּטַל כָּל הַפְּחוֹת מִבְּלַעְדֵי ה', כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ ה' לְבִטָּל מַעֲלָיו כָּל הַפְּחוֹת לְבַל יִשְׁלְטוּ בּוֹ. אִם כֵּן זֶה סִגְלָה... שֶׁהַבּוֹטִחַ בֵּה' יְבוֹא בְּשִׁכְרוֹ עַל כֵּן שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בּוֹ שׁוֹם כְּחוֹת וְתַתְּבַטַּל הַגִּזְרָה מַעֲלָיו.

תְּשׁוּבָה ב. מוּבֵאֵת בְּסִפְר "הַעֲקָרִים" (מֵאֵמֶר יח) כִּשְׁאָדָם מֵתְפַלֵּל לֵה' בְּכָךְ הִנְהוּ מֵתַעֲלָה, שֶׁכֵּן בַּתְּפִלָּה מִחֲדָשׁ הָאָדָם אֶת הַפְּרָתוֹ בֵּה', וּבְכָךְ שֶׁמֵתְחַדְּשֵׁת הַפְּרָתוֹ נִהְפֵּךְ הוּא לְאִישׁ אַחֵר שֶׁכֵּן הָאָדָם נִקְבַּע כְּפִי שִׁכְלוֹ וְהַפְּרָתוֹ, וּמִמִּילָא כְּבָר אֵינְנוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁנִּגְזְרָה עָלָיו הַגִּזְרָה... וְכֵן רָאִיתִי שֶׁכֵּן לְדַבְרֵי בַּעַל הַ"עֲקָרִים" רַבִּי יַחֲזִקְאֵל לְוִינְשְׁטֵיין, וְכָתַב כִּמוֹ כֵּן בְּזֶה הַלְּשׁוֹן, עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִהְפֵּךְ הָאָדָם לְאִישׁ אַחֵר וּמִמִּילָא מֵתְבַטַּלָת מַעֲלָיו הַגִּזְרָה.

תשובה שלישית והיא העקר, בעצם זה שהאדם מתפלל ובכך הלא מחדש ומחדד את הכרתו בה' בהכרה נוספת זו גופא התשובה, ולא עוד אלא שזו תשובה בשרשה, שכן סבת החטא הוא העדר ההכרה בה', אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, האדם חוטא מתוך שאמונתו מטשטשת ואין בכח הכרתו לראות שהבורא עומד למולו, וממילא אין לו יראה מלחטא, אם כן זה המתפלל, הלא בכך מחדד את הכרתו בה' ביותר, ובכך מטפל הוא בסבת ושרש הגורם לו לחטא לעקרו, שכן מכאן יירא מלחטא יותר מאשר קדם התפלה אחר שאמונתו התבהרה לו יותר, ואין לך תקון לחטא גדול מזה, וממילא אחר שתקן החטא בכך תתבטל מעליו הגזרה.

ועוד, כל תקון המדות של האדם תלויים בתפלתו, וכמבאר בדברי ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: ענין תפלה הוא "מלכיות": על ידי התפלה מתעוררים באדם הרגשי אמונה והשגחה וקרבת ה' בעמדו בתפלה. והכרה אמיתית בהרגש הלב ב"מלכיות" בכחה להביא את האדם להיות עבד ה' פראוי ולשמירת כל התורה כלה. שכן אם לא יחדד אצל האדם מה תפקידו כעבד כלפי מלכו לשם מה יחשב פיהודי שכל מהותו עבד ה'. ואם יחדר הרגש מלכות שמים בקרבו, בטל כחם של מדות רעות, שהרי אם ידע האדם שהכל נעשה בהשגחה גמורה ואין כל אדם יכול לעשות לו מאומה, בטל כח המדות: קנאה, שנאה, תאוה. הגאווה לא יהיה לה בסיס אם ידע שאין בכחו לפעל מאומה ואין עוד מלבדו, עד כאן דבריו.

והרואה בדברי האר"י והרש"ש וביתר דברי המקבלים, יעמד וישתומם כיצד כל עלית העולמות ותקונם וכל תהליך תקון העולם להביאו על מקומו בעלית ניצוצי קדש וכו' וכו' הוא רק על ידי התפלה, שבמלים מעטות פועלים גדולות ונצורות. וכמובן שאחר פונת הלב הם הדברים. ואמנם לא יסדתי ספר זה דוקא על ג' תפלות הקבועות שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה, שלזה צריך טהר המעשים רב והתקדשות מרבה ומאמץ גדול ועצום לכוון בתפלות שגרתיות אלו, אלא בעקר מבסס הספר על חזוק האמונה בדרך תפלה שישים האדם עם קונו בלשונו שלו כאשר ידבר איש אל רעהו (כלשון המס"י פ"י) ולחוש בדרך התפלה את אמת זו של קרבת הנברא לבוראו, וכמאמר הפסוק: "וימי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, בה' אלהינו בכל קראנו אליו". וזהו עצם התפלה: התקשרות האדם לבוראו בבקשת כל צרכיו, ויזכר האדם כי יש למי לפנות, יש ממי לבקש, יש אונים קשובות, וכמו שיבאר בארץ במאמר הבא בעזרת השם יתברך.

פרק א - תכתב זאת לדור אחרון

א - מסר לדור האחרון מדוד המלך

פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם - תכתב זאת לדור אחרון
(תהלים קב, יח-יט)

יש להתבונן מה מבשר כאן דוד המלך עליו השלום לדור האחרון דוקא, הרי לכאורה אין בכאן שום חדוש מהמקבל לנו משך כל הדורות כלם, שאכן הקדוש ברוך הוא פונה לתפלתם של עמו ישראל ואינו בזה את תפלתם, ומה המיוחד אם כן שיש בפסוק זה מסר מיוחד לדור אחרון ולא לקודמיו.

כמו כן מובא ב"פרי עץ חיים" למורנו רבי חיים וויטל זצוק"ל בשם מורו רבנו האר"י הקדוש שהדור האחרון? הא כחו וקיומו בתפלה ומקור דבריו פנראה מהפסוק הנ"ל.

ויש להבין מה ישתנה הדור האחרון שיצטרף להחזיק בעמוד התפלה במיוחד.

ברור שהתשובה לכך היא אחת:

ידע ידע הקדוש ברוך הוא שפלות וירידת הדור המסיים את הגלות, וכפי שמסמן הוא בדברי חז"ל: "דור שבו דוד בא חצפא יסגי, בן קם באביו וכו' יראי ה' ימאסו" ועוד.

אם כן, מאחר וגלוי וידוע לפניו - יתברך - הנסיונות התקיפים שיפקדו את הדור האחרון, וכמובא ב"אור החיים" הקדוש שבסוף הימים ינתן הורמנא (רשות) לכה שער החמשים של הטמאה לשחרר את כחותיו למלחמת קיומו - במרובה הקדושה, ומה שלא נתן לכחות רשע אלו רשות להשתולל מקדם ינתן להם רשות בסוף הימים להצטייד עם מיטב כחותיהם לרדף ולהקיף כל ירא ה' ואת כל המתקרב לה' ולתורתו ולהגביר עליו נסיונות מכל צד, פתויים וגרויים שממש צריך נס לעמד כנגדם, לכל נשמה איש או אשה שרק ירצו להתחזק ולהתקדם בקדושה תכף יצאו לעמתם כחות הרע במניעות גדולות.

ואם דברנו באדם שהיה מאז ומתמיד הולך בדרך ה' ובכל זאת יתערמו עליו נסיונות להשביתו מדרך, על אחת כמה וכמה מי שהיה נתון עד עתה ברשת הטמאה והעביר את חייו בחלול שבת ובאסורי עריות והחליט יום מן הימים על ידי רוח טהרה שעברה עליו לבגד בכחות הטמאה ולעבר לכחות הקדשה. כמה קשיים יצטרך לעבר אחד כזה, הלא ירדפו אותו כחות הרע והרשע עד חרמה, שהרי עד עכשו היה נותן להם חיות, והיו המה מקבלים חיותם וקיום ממנו, ובא עתה להשבית מהם היניקה שינקו דרכו מהקדשה, שזה בעצם כל חיותם בכך שיונקים מהקדשה דרך נשמות ישראל הקדושות השביות תחת ידם. וכמבאר בדברי האר"י הקדוש, שהשכינה יורדת להחיות נשמות ישראל, וגם את אלו הנשמות הירודות ושקועות בעמקי הסטרא אחרא, וכיון ששולחת להם מזון להחיותם יונקים כחות הסטרא אחרא מאותה סעודה ונזונים ממנה ומשם חיותם. ועתה שאותה נשמה מחליטה לעלות מהם ולברח לכחות הקדשה הרי שנפסקת מנת מזונם שהיו זוכים לה בעבור אותה נשמה ולכן ירדפיה להחטיאה.

וזו הסבה לסבל הנורא שסובלים אותם המתקרבים לתשובה - אם זה מבית - הבעל רוצה בשמירת תורה ומצוות ואשתו מסרבת, כמה קשה התמודדות זו, להקריב את חיים האישיים ושלוש ביתו, לכבוד ה' ולקום כאיש מלחמה נגד זוגתו שעד עכשו חיו בשלוש ובשלוה ופתאום נהפכה עליהם שמחתם ושלותם לתוגה, וביתם הפך לבית מלא ריב ומדון, וכוחים וקטטות. וכן להפך, אשה שעברה עליה רוח טהרה לשמר שבת, טהרת המשפחה, ובעלה מסרב - כמה קשה ההתמודדות שלה לעמוד בכל הנסיונות שיציב עליה בעלה, ובפרט אם הוא איש עריץ ותקיף כיצד תחזיק מעמד.

כמו כן כמה רוקים ורוקות הרוצים בתשובה והוריהם עומדים עליהם בהתנגדות תקיפה עד כדי הפסקת חיותם, או מצד שאין הם יכולים לסדר לעצמם ארח חיים דתי בבית הוריהם ולכן צריכים המה להדחף לאיזה ישיבה של בעלי תשובה עם תנאי חיים ברמה נמוכה הרבה ממה שהיו מרגלים בבית הוריהם, ובנות צריכות להדחף לאיזו "מדרשה" כדי לקיים שם ארח חיים דתי, כמה פחות צריכים המה כדי להתקיים יום יום מחדש.

ומה נאמר על העוינות הפוקדת רבים שחזרו למקור מחצבתם מהבוסים שלהם ומחבריהם לעבודה, מהלעג והלגלוג על השנוי ללבוש הצנוע וכן על יתר נהגי ארח חיים דתי שלא היו רגילים המה בכך עד כה ולא היו רגילים חבריהם ומעבידיהם לדרך כזו, וכי זה קל להתרגל לפנים חדשות, פנים שהיו עד כה פנים מחיכות ומאירות ופתאום נהפכות אותם פנים לירקון, כמה פח צריך להתמודד עם משבר זה, לסבל פנים זועפות ולגלגניות מחברי העבודה, השכונה והמשפחה ובכל זאת להשאיר איתן ונאמן לה' ולתורתו.

אָמַנְס בְּהִכָּרַח חִיבִים הֵמָּה לְעֵבֵר שָׁלֵב זֶה, לְשֵׁם "מִבְּחֹן כְּנוּת", שֶׁהָרִי בְּזֹאת הֵמָּה נִבְחָנִים עַד כִּמָּה שָׁבוּ בְּאַמֶּת לֵה' וּלְתוֹרָתוֹ, וְהָאֵם נְסוּגִים הֵמָּה מִקּוֹל צַפְצוּף שֶׁל אֵיזָה לִיָּצוֹן, אוֹ אִם נִשְׁפָּרִים הֵמָּה בְּשִׁבְרַ מִטָּה לְחִמָּם וְכִדּוּמָה. וְעַד כִּמָּה מוֹכְנִים הֵמָּה לְהִקְרִיב לְמַעַן תְּשׁוּבָתָם, וּכְנֻגָד שֶׁדָּרְסוּ עַד עֵתָה עַל הַשְּׁבִת וְהִטְהָרָה לְמַעַן הַכֶּסֶף וְהִרְצוֹנוֹת כִּמָּה מוֹכְנִים הֵמָּה מֵעֵתָה לְדָרֵס וּלְתוֹרַר עַל הַכֶּסֶף וְהִרְצוֹן לְמַעַן הַשְּׁבִת וְהִטְהָרָה.

וְהַקְּשָׁה מִכֻּלָּם הִיא נְפִילַת הָרוּחַ, שֶׁהָרִי כְּאַלֶּה וְהִדּוּמִים לָהֶם עוֹבְרִים תְּמוּרוֹת נוֹרְאוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, בְּרוּר הוּא שֶׁלֹּא תִכְףּ בְּהַחֲלָטָה לְעֵבֵר לְמִסְלָה הַיִּשְׂרָה כְּבָר מִצְּלִיחִים הֵמָּה לְהִבִּיס אֶת הָאוֹיֵב - כַּחוֹת הָרַע וְהַפְּתוּי, נְפִילוֹת רַבּוֹת, וּמַעֲיֵדוֹת תְּכוּפוֹת עוֹבְרִים עַל הַשְּׁבִים וְהִיא הַקְּשָׁה מִכֻּלָּם, חֲלִישׁוֹת הַדַּעַת וּנְפִילַת הָרוּחַ הַנִּגְרָם מִהֶאֱכָזְבוֹת הַרַבּוֹת מִהַנְּצַחוֹנוֹת הַמְּקוּוֹת שֶׁמִּתְבַּדִּים בְּמַעֲיֵדוֹת הַמִּזְדְּמָנוֹת.

וְכֹאן שׁוֹאֵל הַשֵּׁב! בְּאֵתִי לְקִרְאֵת אָבִי שֶׁבְּשָׂמִים, עֲשִׂיתִי כֻּלָּ אֲשֶׁר צוִיתֵנִי, מִיֵּלָא, סוֹבֵל אֲנִי מִבֵּית וּמְחוּץ חֲרַפְתָּ הַשְּׂאֲנָנִים, קִשְׂיִי פִרְנָסָה, מִחֲלַקֶּת וּמְרִיבוֹת, זֶה אֲפֹשֶׁר לְהִבִּין. אֲבָל לָמָּה סוֹבֵל אֲנִי גַם דְּחִיפוֹת וְחֹסֵר סִיעֵתָא דְשָׂמִיָּא מִהֶאֱלָקִים, וְנִכְשֵׁל אֲנִי מִדִּי פַעַם, לָמָּה הִ' אֱלָקִים - שֶׁשְּׁבִתִי אֵלָיו לֹא מֵאֲסַפְנִי לְשִׁמְרָנִי מִכָּל חֲטָא וּמִכְשׁוֹל הֵלֵא אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְהִיכּוּ "וְהִ' יֵאֲסַפְנִי! !

וּבְאַמֶּת זֶה הַנְּסִיוֹן הַקְּשָׁה בְּיִתְרָה לְמִתְקַרְבִּים, אֲבָל צָרִיכִים אָנוּ לְהִבִּין שֶׁכָּךְ אָדָם גָּדֹל, מְנַפִּילוֹת וְקִימוֹת וְכִנְאַמֵּר "שִׁבְעַ יִפֹּל צַדִּיק וְקָם", אִף שֶׁנוֹפֵל וְקָם עִם כָּל זֶה - צַדִּיק הוּא. וְעַקֵּר הַמִּלְחָמָה בְּרַע הִיא לְהִיוֹת תִּקְיָף וְלַחְזוֹר לְמַעֲמַד הַקּוֹדֵם וְלָקוּם מִהַנְּפִילָה, וְעֵצָם הַקְּשִׁי הַזֶּה שֶׁל הַקִּימָה מִהַנְּפִילָה וְהַתְּחִלָּה כָּל פַּעַם מִחֲדָשׁ הִיא עֲצָמָה הַתְּקוּן הַנִּפְלָא בְּיִתְרָה. וְזֶה עֲצָמוֹ הַשְּׁעִשׂוּעַ הַגָּדוֹל בְּיִתְרָה לְהֵשֵׁם יְתִבְרָךְ כִּי צִדַּד יְהוּדִי יִצִּיר חֲמֹר - הַגַּם שֶׁנִּדְחָה וְנוֹפֵל - כָּל פַּעַם מִתְקַרֵּב מִחֲדָשׁ, לֹא נְסוּג, לֹא נוֹפֵל בְּרוּחוֹ, נִשְׁאַר נֶאֱמָן לְאֱלָקָיו, וְהִרְאָיָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁהַשְּׁתַּדְּלוֹת בְּלִבָּד הִיא הַנְּדַרְשֵׁת מֵאֲתַנּוּ, שֶׁהָרִי מְצִיאוֹת הַמְּכֻשׁוֹלִים קִשִּׁים וְרַבִּים הֵמָּה מְנֻשָּׂא, אִם כֵּן בְּהִכָּרַח שֶׁאִין הַמְּבַקֵּשׁ מֵאֲתַנּוּ הַנְּצַחוֹן אֵלָא הַלְּחִימָה וְהַשְּׁתַּדְּלוֹת.

הַשְּׂאֵלָה נִשְׂאֵלַת מָה הַעֲצָה?

אַמֶּת, הַנְּסִיוֹנוֹת, הַקִּימוֹת מִהַנְּפִילוֹת, הַקְּשִׁיִּים, מְרוֹמְמִים אֶת הַשֵּׁב וְאֶת הַמִּתְקַרֵּב, אֲבָל הַשְּׂאֵלָה הַנִּשְׂאֵלַת, מִנִּין, וּבְאֵיזָה דְרָךְ יִקַּח הָאָדָם לְעֲצָמוֹ כַּחוֹת לְהִיוֹת מְבַסָּס וְיִצִּיב לְרוּחוֹת הַסְּעָרָה הַמְּקִיפִים אוֹתוֹ מִכָּל עֵבֶר.

וּבְכֵן הַתְּשׁוּבָה הִיא - תְּפִלָּה, רַק בְּכַח הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה שֶׁיִּבְקֵשׁ אָדָם עַל עֲצָמוֹ יוֹם יוֹם יִצְלִיחַ לְשָׂאֵב כַּחוֹת נֶפֶשׁ מִחֲדָשִׁים לְצֵאת לְמִלְחָמָה כָּל יוֹם מִחֲדָשׁ עַל אִף הַמַּעֲיֵדוֹת הַרַבּוֹת.

וְכֵן שְׁלוּחָהּ לָנוּ בְּשׁוּרָה מִיַּחְדָּת לְדוֹר הָאַחֲרוֹן - פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעֲרָעָר, וּבְשׁוּרָה זוֹ תִּיטֵיב לְהִיּוֹת מוּבִנֶת לָנוּ עַל פִּי פְּרוֹשׁ הָאֲרָ"י - עֲרָעָר, אוֹתִיּוֹת - רַע רַע, לוֹמַר לָנוּ: גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי הָאֱלֹקִים שְׁפִלוֹת וִירִידַת הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן וְעַד כַּמָּה יִהְיוּ מְכַשְׁלוֹתָיו - עַד כְּדֵי בְּחִינַת - רַע רַע. עִם כָּל זֶה לֹא יִבְזֶה ה' תְּפִלָּתְךָ אֲלֵךְ יִפְנֶה אֵלֶיךָ. וְאַף אִם יִזְעַק אֱלֹהֵי הָאָדָם מִתּוֹךְ הָרַע וּמִתּוֹךְ הַטְּמָאָה שֶׁמַּעֲד אֵלֶיךָ, וּמִמְנָה - יִצְעַק לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַצִּילוֹ לְהִבָּא - לֹא יִבְזֶה הָאֱלֹקִים אֶת תְּפִלָּתוֹ.

נְתַבְּשָׁרְנוּ, הַגִּם שֶׁנִּפְּל לְשִׁפְלוֹת גְּדוּלָה וְלִירִידוֹת עִם כָּל זֶה תִּהְיֶה לָנוּ הַזְכוּת עֲדוֹן לְפָנוֹת בְּתַפְלָה לַה' לְהַצִּילָנוּ, וּמִבְטָחִים אָנוּ שֶׁיִּפְנֶה הָאֱלֹקִים לְתַפְלָתְנוּ וְלֹא יִמָּאֲסֵנוּ, "תִּכְתֵּב זֹאת לְדוֹר אַחֲרוֹן", דוֹר אַחֲרוֹן שֶׁמַּעֲדוֹתָיו יִהְיוּ רַבִּים וְעַמְּקִים נִכְתֵּב לוֹ לֵאמֹר: פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעֲרָעָר וְלֹא יִבְזֶה אֶת תְּפִלָּתְךָ, וְזֹאת בְּהִתְחַשֵּׁב בְּרַבּוּי הַנְּסִיווֹת וְהַמְּשֻׁבְּרִים וּבְהַצְטָרֵף אֵלֵיהֶם הַיְסוּרִים הַנוֹרָאִים שֶׁיִּשְׁפַּע בָּהֶם דּוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ הַמוֹסִיפִים עַל דְּכַדוּךָ הַנֶּפֶשׁ, וְלִכֵּן הִבְטַחְהָ מִיַּחְדָּת לְדוֹר הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּכָל עֵת שֶׁיִּפְנֶה מֵעַמְּךָ לְבוֹ לַה' - יִפְנֶה ה' לְתַפְלָתוֹ בְּכָל מָצָב שֶׁהוּא נִמְצָא.

בְּאֵנוּ בְּקוֹנֵטְרַס זֶה לְחַזֵּק אֶת נוֹשֵׂא הַתְּפִלָּה - שֶׁהִיא סֵם הַחַיִּים בְּיָמֵינוּ. הַלְּבָבוֹת בֵּין כֹּה שְׁבוּרוֹת, הַדְּמָעוֹת בֵּין כֹּה נִשְׁפָּכוֹת מִכָּל מִינֵי צָרוֹת וְסִבּוֹת, עָלֵינוּ לְעוֹרֵר אֶת עַצְמָנוּ לְנַצֵּל אֶת שְׁבָרוֹן הַלֵּב וְאֶת דְּמָעוֹת הָעֵינַיִם לְכַתֵּב הַנִּכְוָנָה - יֵאלֹקִים, שֶׁפְּכִי כַּמִּים לְבָדָּךְ נִכַּח פָּנַי ה', בָּא הַפְּסוּק לּוֹמַר לָנוּ, נִכַּח פָּנַי ה' - לְכוּן פָּנַי ה' - לֹא לְכוּן אֶת שְׁבָרוֹן הַלֵּב וְדְמָעוֹת הָעֵינַיִם לְמִי שֶׁאֵין בּוֹ תוֹעֵלַת - שׁוֹא תְּשׁוּעַת אָדָם, אֲלֵךְ לְכוּן אוֹתָם לְנִכַּח פָּנַי ה' שֶׁהוּא וְרַק הוּא הַמּוֹשִׁיעַ הַאֲמִתִּי.

ב - על מה להתפלל?

יותר נכון לשאל על מה לא להתפלל!?

אָדָם חַיֵּב לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ עַל כָּל פָּרֵט וּפָרֵט בְּגִדּוֹל הַחַל וּבִקְטוֹן כְּלֵה, אֵין דְּבָר שֶׁלֹּא צָרִיךְ תְּפִלָּה, הוּן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהוּן בְּרוּחָנִיּוֹת, מִתְּחִיל הַדְּבָר בְּבִקְשַׁת רַחֲמִים עַל נַפְשׁוֹ לְעַמֵּד בְּכָל הַנְּסִיווֹת הַתּוֹקֶפְנִיִּים בְּבִקְשַׁת רַחֲמִים. וְכִמוֹ כֵּן עַל בְּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ הַנְּתוּנִים בְּסַפְּנַת שְׁמֵד נוֹרָא רַחֲמָנָא לְצַלָּן. הַיּוֹם לְדַאֲבוּנָנוּ הַמַּצְבֵּה הוּא, בֵּן אוֹ בֵּת יוֹצְאִים מִן הַבַּיִת - כַּמָּה רַחֲמֵי שְׁמַיִם דְּרוֹשׁ שֶׁיִּחְזְרוּ בְּרִיאִים בְּנַפְשָׁם כְּלַעֲמַת שִׁצְאוֹ, לְלֹא רוּחַ זָרָה בְּקִרְבָּם לְלֹא רוּחַ רַעָה מֵאִיזָה מִסִּית וּמִדִּיחַ שֶׁאֲפָשֶׁר שֶׁפָּגְשָׁם וְשִׁנָּה אֶת כָּל הַלֵּךְ רוּחָם. עַל זֶה צָרִיךְ לְבַכּוֹת יוֹם יוֹם - הַהוֹרִים עַל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם.

כְּמוֹ כֵּן בִּקְשֵׁת הַרְחָמִים צְרִיכָה לִהְיוֹת עַד הַפֶּרֶט הַקָּטָן בְּיוֹתֵר, אִם כְּשֶׁרָה בְּיִשְׂרָאֵל קָמָה בְּבִקְרָ לְיוֹם חֲדָשׁ עָלֶיהָ לְבַקֵּשׁ שֶׁהַיּוֹם יַעֲבֹר בְּנִחְתּוּ וּבְשָׁלוֹם, הַיְלָדִים יִהְיוּ רְגוּעִים הַתְּבַשִּׁילִים יִהְיוּ פְּרָאוּי. הֲלֹא כַּמָּה פְּעָמִים קוֹרָה וְהָאִם קָמָה בְּבִקְרָ בְּמֶרֶץ וּבְשִׂמְחָה לְיוֹם חֲדָשׁ, מְעִירָה אֶת הַיְלָדִים לְתַלְמוּד וְתוֹרָה, וְהִנֵּה הַבְּגָד שֶׁהִרְגַע הַחֲלָף נִשְׁפָּד עָלָיו קָפָה, הַיְלָד הַפְּסִיד אֶת הַהִסָּעָה, הַיְלָדִים קָמוּ בְּמַצַּב רוּחַ עָגוּם מְרִיבוֹת וּמַחְלֵקֶת בִּינֵיהֶם. וְאִם גַּם זֶה עָבַר בְּשָׁלוֹם, אֲפֹשֶׁר שֶׁתִּקְרָה תִּקְלָה בְּבִשׁוּל, הָאֲכָל עַל הָאֵשׁ - פְּתֹאוֹם שְׂיַחַת טְלָפוֹן וּמִהִסָּח הַדַּעַת נִשְׂרָף הָאֲכָל, מָה אוֹכְלִים הַיּוֹם - סְנֹדוּיָצִים, נִהְרָס הַיּוֹם!

סִפּוּר לִי תִלְמִיד חֶכֶם חָשׁוּב מִירוּשָׁלַיִם עַל סִבְתּוֹ שֶׁכָּדָּ הָיָה מְנַהֵגָה, כָּל עָרַב שֶׁבֵּת כְּשֶׁהִיָּתָה גּוֹמְרֵת לְהִטְמִין אֶת הַחֲמִין לְצֶרֶד בְּקֶרֶוֹ שֶׁל שֵׁבֶת קֹדֶשׁ, הִיָּתָה מְנִיחָה שְׂתֵי יָדֶיהָ עַל הַתְּבַשִּׁיל הַמְטָמֵן וְאוֹמְרָת: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי עֲשִׂיתִי אֶת הַמְטָל עָלַי בְּהַכְנַת הַחֲמִין, מַעֲתָה עֲשֵׂה אֶתָּה אֶת שְׁלֹף שְׂיִהְיָה אוֹכֵל זֶה מְצַלַח לְכָל בְּנֵי הַמְּשֻׁפָּחָה.

עַל מָה לֹא לְהִתְפַּלֵּל, אִין פֶּרֶט שֵׁישׁ לְפִסַּח מְלַהֲתַפְּלַל עָלָיו.

הוֹלְכִים לְקִנּוֹת נַעֲלִים, בְּגָד מְסִים, כַּמָּה פְּעָמִים קוֹרָה שֶׁבַחנּוֹת הַבְּגָד אוֹ הַנַּעֲל נִרְאָה מְתָאִים - יוֹצֵאִים מִשֶּׁם וְהִנֵּה לֹא נוֹחַ, לֹא יָפָה, אִיזָה חֶבֶר אוֹמֵר לָךְ זֶה לֹא מְתָאִים לָךְ, הַכֶּסֶף הַלָּד לְאֲבוֹד, הַמַּצַּב רוּחַ הַלָּד וְגוֹרֵר אַחֲרָיו עֲצָבָנוֹת וּמְתַח שְׂמֵתִבֵּטָא עַל חֲשָׁבוֹן הַבֵּית וְהַיְלָדִים.

צְרִיכִים לְסִדֵּר אִיזָהוּ סִדּוֹר מְסִים בְּמִשְׁרָד אוֹ בְּבִנְק. נִדְמָה וְהַדָּבָר בְּהִשָּׁג יָד וְדָבָר שֶׁל מָה בְּכָדָּ, וְהִנֵּה שֶׁלֹּא כַּמַּצָּפָה - אוֹ בְּדִיוֹק סִגְרוֹ אֶת הַמְּשֻׁרָד, אוֹ שֶׁכַּחַת תַּעֲוִדַת זֵהוּת אוֹ דָּבָר אַחֵר שֶׁגּוֹרֵם לָךְ עֲגָמַת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה.

וְלוֹ יִשְׁכִּילוּ בְּנֵי הָאָדָם, הֲלֹא בְּהַקְדִּים תִּפְלָה מֵהַלֵּב כָּל בִּקְרָ וְלִפְנֵי כָּל פְּעֻלָּה הֵיוּ חוֹסְכִים הֶרְבֵּה מְאֹד עֲגָמַת נֶפֶשׁ מַעֲצָמָם.

אִם כְּשֶׁרָה בְּיִשְׂרָאֵל! אִם בַּעֲלַת אֲמוּנָה אֶת, וְחֲכָמָה שׁוֹכְנַת בְּקֶרֶבְךָ. עֲשֵׂי זֹאת אֲפּוֹא, לְקוֹם בְּבִקְרָ רְבַע שָׁעָה מְקַדָּם, הַקְדִּימִי תִפְלָה עַל כָּל תְּכִנִּית הַיּוֹם שֵׁישׁ לָךְ. תִּפְלָה עָלֶיךָ, עַל בְּעֻלְךָ, עַל הַיְלָדִים שֶׁיִּהְיוּ רְגוּעִים, עַל הַבְּשׂוּלִים, הַקְנִיּוֹת וְהַסִּדּוּרִים שֵׁישׁ לָךְ לְסִדֵּר בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְתִרְאִי פְּלָאִים מְמֹשׁ. וְכֵן כָּל אָדָם זֶה יִהְיֶה מַעֲשֵׂהוּ בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה לְהַקְדִּים תִּפְלָה לְפָנָי כָּל פְּעֻלָּה וּמְבִטָח הוּא שֶׁהַסִּיעָתָא דְשִׂמְיָא תִּלְוֵהוּ בְּדַרְכּוֹ וְהִי עֲמוֹ. וְגַם אִם לְמִרְאָה עֵינָיו לֹא צִלְחָה דַּרְכּוֹ יִזְכֶּה שֶׁעַל הִי לֹא יִזְעַף לְבוֹ כִּיּוֹן שֶׁקְשׁוֹר הוּא בְּהַנְהַגַת בּוֹרָאוֹ וּמְקַדִּים תִּפְלָה לְפָנָי כָּל מַעֲשֵׂיו כְּדָּ שֶׁבִטְחוֹנוֹ לֹא יִסּוֹר לְעוֹלָם מְאַלְקִיו, וּבְכָל מְקָרָה אֲשֶׁר יִקְרָהוּ יִשְׁלִים עֲמוֹ בְּלֵב-תְּמִים, מָה שֶׁאִין כֵּן מִי שֶׁלֹּא מְרַגֵּל בְּתִפְלָה הַמְקַנָּה בְּטָחוֹן, כְּשֶׁלֹּא יֵצֵא מַעֲשֵׂהוּ כְּרָצוֹנוֹ הָרִי שֶׁלֹּא תוֹכֵל רוּחוֹ שֶׁאֵת אֶת סִבְלוֹ וְעַל הִי יִזְעַף לְבוֹ וְנִמְצָא מְפָסִיד אֶת יִצִּיבוֹתוֹ וְאֶת אֲמוּנָתוֹ, רַק הַדָּבָר בְּתִפְלָה הוּא הָאִיתָן וְהִיִּצִּיב שֶׁאִינוֹ זֶה מְמַקְוֵמוֹ מְפָנֵי שׁוֹם רוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, הַשְּׂמִחָה וְהַתְּקוּהָ מְלוּים אוֹתוֹ תִּמִּיד,

ובכל מקרה אשר יקרהו לא תסור שמחתו ומאור פניו ממנו.

ג - תרופת התרופות ועצת העצות "תפלה לא-ל חיי"

א. המגביהי לשבת - המשפילי לראות בשמים ובארץ

כל יהודי עם מעט אמונה ירא וחרד לפחות מעונות החמורות שבתורה כחלול שבת, מאכלות אסורות, עריות וכדומה. כמה שיותר יראתו של האדם מרוממת יותר - כך נזהר הוא יותר מעברות קלות שבני אדם דשים אותם בעקביהם - כלשון הרע, גזל ואונאת ממון או דברים, הלבנת פנים, וכדומה, וכשיראתו מרוממת עוד יותר מפחד הוא אפלו ממחשבות והרהורים של אסור אף שהדבר הוא פנימי ביותר.

גם כשאדם לא מצליח להזהר ממה שהוא יודע, ונכשל, הרי שלבו נוקפו ומכה על חטא ומתחרט.

מדוע? וכי מי שהוא ראה אותו? מי שהוא שמע אותו? וכי הוא עשה זאת בפני מי שיש לו מה להתבייש ממנו? ובפרט וכי מי שהוא יודע מה הוא חושב בינו לבין עצמו?

אלא,

מאמין הוא - יש עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. יש עין של מעלה שרואה את כל מעשיו של האדם ואזן ששומעת הכל, וגם על מחשבותיו - מאמין הוא שהקדוש ברוך הוא חוקר לב וכליות ויודע ה' מעשי איש ותחבולותיו. והכל הכל נכתב בספר.

וכאן הפליאה העצומה.

מדוע כשאדם בצרה ובצער ורואה את מצבו חסר אונים, "הלך חשכים ואין נגה לו", אין רואה הוא תקוה לעזרתו ולהצלתו, נשבר לבו בקרבו ומתיאש, מדוע אינו נזכר הלא יש מלך עוזר ומושיע ומגן בארץ, ועבדא ששמנו אני ירא וחרד ומאמין שאף את מחשבותי הוא יודע, ולהיכן אם כן נעלמת כל אמונה זו בשעה שאדם צריך להתפלל לפני ה' ולבקש על נפשו, ובמקום לעשות זאת פונה הוא לכל מיני גורמים טפלים חסרי ישע

ונשען על קנים רצוצים ואינו מנצל את פניתו לאלקיו, אלא אם כן המקרה חסר תקנה לגמרי אזי בלית בררה פונה הוא לאלקיו, הלא אם אתה מאמין בשכר וענש ונרא מכף מתוך אמונתך - און שומעת ועין רואה, הרי שברור לך כי הקדוש ברוך הוא כל כף קרוב ומצוי לדעת את מעשיך ומחשבותיך, למה פתאום אתה רואה אותו כל כף רחוק, וכשאתה רוצה להתפלל לפניו, נדמה לך שאין רחוק ממנו ושאין רק האפשרות האחרונה שנתן להאחז בה בלית בררה.

להיכן פרחתה לה האמונה שאותו "המגביהי לשבת" בשמי מרומים הוא גם "משפילי לראות בשמים ובארץ".

להיכן פרחתה האמונה שאותה עין שרואה אותך חוטא - אותה עין גם רואה אותך מתפלל, איפה האמונה שאותה און ששומעת את דבוריך האסורים - שומעת גם את דבריך הטובים כתפלות ותחנונים.

להיכן פרחתה האמונה שאותו האלקים היודע מחשבות לבות בני אדם ועקלקלותם יודע גם את לבבך הנשבר והנדכה ואת צערך הנסתר.

ובכן מה התשובה לפליאה עצומה זו המהוה סתירה גמורה לחשיבה ולאמונה הישרה של המאמין?

ואפשר שיבוא מי שהוא וישיב, אמת אני מאמין באמונה שלמה באון שומעת תפלות כל פה בקרבת ה' לנשברי לב, אולם הסבה שמחפש אני בשעת צרתי עצות אחרות ואיני משתמש בכלי נשק הזה הנקרא "תפלה", כיון שפעמים רבות ראיתי אצלי ואצל אחרים שלא הועילה התפלה ושבה ריקם, לכן מחפש אני דרכים אחרים, לפי שאין בכחי להמתין להענות תפילתי שמי יודע אם תתקבל בכלל.

ובתשובה מתחכמת ו"מצדקת" יותר יכול לבוא מי שהוא ולהשיב, אמת שה' אלקי שומע תפלות כל פה ומאזין, אמנם אין הוא מתיחס לענות לתפלות של אנשים כמוני, מי אני ומה חיי שיקבל ה' תפילתי, מילא תפלה כתפלת ר' חנינא בן דוסא וכיוצא בגדולי הדור אלו נתקבלה תפלתם, ואלו אני...

ובכן בואו ונראה שתשובתם של אלו אינה אמתית, ומשיבי תשובה זו אינם אמתיים עם עצמם.

תשובה ראשונה שיש לענות למתרפה מלבקש ולהפציר בתפלה בטענה - "כיון ששבה תפילתי ריקם פעמים רבות ולכן אני מוצא בה כפתרון בעיותי", הלא תענה בכנות כשנמצא אתה בבעיה רפואית וזקוק אתה לרופא ולתרופות, או סביב אתה במשפט קשה וזקוק אתה לעורך דין, או שנצרכת להלוואה כספית וזקוק אתה למלוה רחמן שירחם עליך, האם מתיאש אתה כשאחד או שנים או אפילו עשרה ועשרים רופאים או תרופות או עורכי דינים או מלואים לא עזרו לך, האם מתיאש אתה וקופץ

לִים לְשִׁים קַח בְּכַף לְחֵיף, הֲלֹא מִשְׁתַּדֵּל אֶתְּהָ לְהִתְרוֹצֵץ מְרוֹפָא לְרוֹפָא
וּמִתְרוֹפָה זֹו לְאַחֲרֵת מְעוֹרָד דִּין לְעוֹרָד דִּין, מִגְמִ"ח זֶה לְגְמִ"ח אַחַר, וְכָל
זְמַן שֶׁהִנְשָׂמָה בְּקֶרֶב מִתְאַמֵּץ אֶתְּהָ לְהַחֲלֵץ מִמְצָבָד.

**וְלָמָּה אִם כֵּן כְּשֶׁלֹּא נַעֲנִית בְּתַפְלָה לְבוֹרָא עוֹלָם פְּעַם אַחַת אוּ יוֹתֵר אֶתְּהָ
מִתְיָאֵשׁ.**

וְאִם תְּשִׁיבֵנִי, גַּם מְרוֹפָא מְסִים כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה שְׂאִין בִּיכְלָתוֹ לְעוֹר לִי אֲנִי
הוֹלֵךְ לְרוֹפָא אַחַר, זֶה שֵׁיךְ בְּרוֹפָאִים בְּשָׂר וְדָם שְׂאִם אֲכֹן רוֹפָא אֶחָד מֵרִים
יָדִים מְעֻזְרָתָד אִין מַה לִּילֵךְ אֲצֵלוֹ יוֹתֵר וַיֵּשׁ לְחַפֵּשׁ רוֹפָא אַחַר, אֲבָל כָּל־פִּי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶה לֹא שֵׁיךְ, שְׁהָרִי אִין הַמְּנִיעָה לִישׁוּעָתָד מַחֲסֵר יְכָלָתוֹ
יִתְבָּרַךְ אֲלֵא הַמְּנִיעָה מִצַּד שְׂטָרָם הַגִּיעַ זְמַן יִשׁוּעָתָד, וְאִם כֵּן כָּל פְּעַם יֵשׁ
טַעַם לְנִסוֹת מִחֲדָשׁ שְׁהָרִי כָּל פְּנִיָה לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶהוּ כְּמוֹ פְּנִיָה לְרוֹפָא
חֲדָשׁ, מִשׁוּם שְׂכָמוֹ שְׂבָכָל פְּנִיָה לְרוֹפָא חֲדָשׁ יִשְׁנוּ סְכוּי חֲדָשׁ לְהַרְפָּאוֹת,
וְכְמוֹ שְׂבָכָל תְּרוּפָה שׁוֹנָה יֵשׁ סְכוּי מִחֲדָשׁ לְהַרְפָּאוֹת וְזוֹ הַסְּבָה שְׂאִינָד נִמְנַע
מִלְטָרַח בְּטָרַח גּוּף וּמִמּוֹן לְתוֹר אַחַר כָּל סוּגֵי הַתְּרוּפּוֹת שְׂבָעוֹלָם, כְּמוֹ כֵּן
כָּל פְּנִיָה לְהַבּוֹרָא מִחֲדָשׁ זֶהוּ סְכוּי חֲדָשׁ לְגְמִרִי, שְׂמָא פְּעַם קוֹדְמָת לֹא
נַעֲנִית וְאֵלוֹ הַפְּעַם כֵּן תַּעֲנֶה, וְאִין שׁוּם קֶשֶׁר בֵּין סְרוּבוֹ לְהַעֲנוּת בְּקִשְׁתָּד
פְּעַם שְׂעֵבְרָה מְלַבֵּקֵשׁ פְּעַם נוֹסֶפֶת, לְפִי שֶׁהַמְּנִיעָה אִינָה מַחֲסֵר יְכָלָתוֹ אֲלֵא
מַחֲסֵר הַשְׁתַּדְּלוּתָד וְאִם כֵּן חֲזֵר וְהַשְׁתַּדֵּל שׁוּב לְחֲזֵר עַל פְּתִיחוֹ שֶׁל הָאֱלֹקִים
כְּמוֹ שֶׁהִנְדָּה מִשְׁתַּדֵּל לְחֲזֵר אַחַר פְּתִיחֵיהֶם שֶׁל מוֹשִׁיעִים מְדַמִּים בְּשָׂר וְדָם.

**וְכְמוֹ כֵּן נָשִׁיב לְבַעֲלִי הַטַּעֲנָה הַשְּׁנִיָה שֶׁמְנִיעֶתְּם מִתַּפְלָה מְסַבֵּת מִי אֲנִי וּמַה
חֵי שִׁישְׁמַע הָא-ל תַּפְלָתִי הֲלֹא מַעֲשֵׂי מְכַעְרִים וְדוֹחִים כָּל תַּפְלָה שְׂאֶתְפַּלֵּל,
וּמִי אָמַר שְׂבָכָל רוֹצֵה הָא-ל לְהַאֲזִין לְתַפְלָתִי.**

**גַּם אֵלוֹ מַעֲשֵׂיהֶם סוֹתְרִים אֶת טַעֲנוֹתֵיהֶם, וְתִשׁוּבָה הִרְאוּיָה לְעֵנוֹת לָהֶם
הִנֵּה גַם תִּשׁוּבָה הִרְאוּיָה לְפֶת הִרְאוּשׁוֹנָה, וְאֲמַנְסָה תִּשׁוּבָה שְׂעֵנִינוּ לְפֶת
הִרְאוּשׁוֹנָה אִינָה תִּשׁוּבָה לְבַעֲלִי הַפֶּת הַשְּׁנִיָה, וְנִמְצָא בְּיָדָד בִּ' תִּשׁוּבוֹת
לְבַעֲלִי פֶת הִרְאוּשׁוֹנָה וְתִשׁוּבָה אַחַת לְבַעֲלִי פֶת הַשְּׁנִיָה.**

וְהִיא: בְּהַקְּדִים שְׂאֵלָה קֶצֶת קֶשֶׁה.

**יְדוּעָה וּמְפָרְסָמַת הִיא הָעֵבְרָה הַגְּדוֹלָה - אַחַת מִגִּ' עֵבְרוֹת שְׂדִינָם יִהְרַג וְאֵל
יַעֲבֵר - עֵבֻדָה זָרָה.**

וּמַהִי עֵבֻדָה זָרָה?

**מִבְּאֵר הַרְמַבִּ"ם, שְׂאוֹתְם שְׂעַבְדוּ עֵבֻדָה זָרָה הָאֲמִינוּ בְּכַח עֲלִיוֹן הַמַּאֲצִיל
אִין סוּף בְּרוּךְ הוּא שְׂחַדָּשׁ אֶת עוֹלָמוֹ, הָאֲמִינוּ שְׂהַעוֹלָם לֹא קִדְמוֹן אֲלֵא
הָאֱלֹקִים בְּרָא וַיִּצַר וַעֲשָׂה אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים, אֲלֵא שְׂטָעוּ וְטָעְנוּ הָאֱלֹקִים
בְּשָׂמִים הוּא - לְאַחַר שְׂבָרָא עוֹלָמוֹ סִלַּק אֶת עֲצָמוֹ מִתַּפְקִיד קִיּוּם הָעוֹלָם,
וְהַשְּׁלִיכוֹ עַל גּוֹרְמִים מְסִימִים, וּבְכֵן הִלְלוּ טָעְנוּ שְׂהַשְּׁלִיךְ אֶת עוֹלָמוֹ לְגִזְרַת
הַשְּׂמֵשׁ שֶׁהִיא הִיא הַכַּח שְׂמִמְנוּ אֶפְשָׁר לְשִׂאֵב אֶת הַשְּׂפַע לְצָרְכֵי הָעוֹלָם,**

והחלו משתחוים לשמש, והללו טענו שפח השליטה נתנה לירח או לכוכבים, ועבדו בכל לבם ובכל ממונם, וטעותם של עובדי אלילים אלה הייתה בכך שהאלקים באמת לא נתק את כחו והשפעתו מהבריאה, והוא ורק הוא המחיה ומשפיע חיות וקיום לבריאה ואין עוד מלבדו ורק אליו יש לפנות ורק ממנו יש לבקש.

ובכן פאן נבוא לשאלה הנשאלת,

אם לזאת תקרא עבודה זרה, הרי שכל הפונה לדבר זולתו יתברך שמו נחשב כמאמין בעבודה זרה לפי שאין לפנות אלא רק אליו ישירות, אם כן איך התר לבני אדם לבקש טובות זה מזה לבקש הלואה זה מזה, לבקש רפואה זה מזה, מה לי הפונה לעץ ואבן או לשמש ולירח ולכוכבים שנחשב כמאמין בעבודה זרה היות ופונה לזולתו יתברך, ומה לי הפונה לבשר ודם - לחברו ולרעהו להושיעו מצרתו, או לעשיר לחלצו מעניו, לרופא לחלצו מחליו, הרי שפונה הוא אל כח זר, ואיך התר הדבר ואין פוצה ומצפצף לילך לרופא, וכמו שנאמר "ורפא ירפא" ודרשו חז"ל: מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, וכן נתנה רשות לילך למלוה לבקשת הלואה וכנאמר "וכי ימוך אחיך ומטה ידו והחזקת בו", "השמר לך פן יהיה... לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיו האביון וגו'", הרי שהתורה מצוה להלוות לעני וכמוכר שנתן רשות לעני לבקש הלואה וכדומה.

והתשובה פשוטה!

אדם הפונה לשמש או לירח בתורת ישות וכח עצמי זר, ולכן הרי הוא כמאמין בעבודה זרה לפי שחייבים אנו להאמין שאין להם שום כח עצמי וככל נתונים לגזרתו יתברך ואין בכחם לעשות מאומה, ולכן הפונה אל האלילים כופר בעקר לפי שפונה אליהם באמונה שיש להם כח עצמי משלהם, ומכחם העצמי מבקש הוא את בקשתו.

ואמת, אדם שיפנה לרעהו באמונה שיש לו כח עצמי משלו, גם הוא כמאמין בעבודה זרה, וכמו שפרעה הרשע עשה עצמו עבודה זרה, וכמו כן נבוכדנצר בקש לעשות עצמו אליל, וכן נמרוד עשה עצמו אליל ובקש להשתחוות לו, ולבקש ממנו, זהו עבודה זרה ממש כיון שהפניה אליהם בראות בהם כח עצמי מנתק מהאלקים. ומכאן תבין מה שהתר לנו לפנות לבני אדם לבקש עזרתם, הלואה, רפואה וכדומה. זאת התר בתנאי שהפניה אליהם כשליחים **להעביר** את העזרה ולראותם תלויים ועומדים לרצון ה', דהינו אני פונה לבקש עזרה כהלואה או רפואה לרופא או למלוה באמונה שלמה שאם ירצה ה' יתן בלב המלוה לעזר לי, אם ירצה יתן ה' בלב הרופא לכון את הרפואה המתאימה לי, ורק בתנאי זה התר לנו לפנות לבני אדם, לפי שאין זה סותר את האמונה ש"אין עוד מלבדו", לפי שלב מלכים ושרים ביד ה' לכל אשר יחפץ יטנו, אין אנו פונים לרופא או למלוה בכח עצמו כאליל המנתק מהאלקות, אסור לנו להפריד את

המחשבה מהאלקים גם בפניותינו לבשר ודם לבקש עזרה, חובתנו להאמין שמצד עצמם אין ביכולתם לעשות מאומה, ותפוסים הם בידיהם ובבינתם מלעזר לזולתם ונתונים הם לגזרת הבורא האם יהוו כשליחים לעזרת זולתם או לא, והכל תלוי במעשינו אם טובים הם לאו, ורק רצון ה' הוא שיקבע את בצווע הישועה, ואם כן אין בכך שום אלילות ושום עבודה זרה, כי האמונה רצופה לבקשת העזרה, שבאם לא ירצה ה' בישועתנו לא יעזר שום רצון ושום כח של אף אחד לחלץ את הנגזר מגזרתו.

ועכשו נבוא להשיב לאותם שתי כתות הנמנעים מתפלה ולהוכיח לעצמנו שמעשינו סותרים את טענותינו.

הרי אם בשעת צרה או שעת הצרד פונים אנו לכל גורם, וכאמור מאמינים אנו שאין ביכולת אדם לעזר לנו אלא אם אכן זו תהא גם הסכמת האלקים הרי ששוב נפרכים טעונו להתרפות מתפלה. מדוע איננו פונים ישירות גם לבקש מה' ומסתפקים אנו בבקשת עזרה מבשר ודם בלבד, הלא גם הנה תלוייה עזרתם בהסכמת ה', וזו אמונתנו, ורק משום כך התר לנו לבקש עזרתנו מבשר ודם.

ואם כן מה טוענת כת ראשונה - תפלתי לא תתקבל כי כבר פעמים רבות לא נעניתי, או כטענת כת שניה איני ראוי! מי אני ומה אני שתתקבל תפלתי! אם כן, מדוע הנד מנסה לפתור בעיוותיך דרד בני אדם ודרד כחות זרים למיניהם הרי מאמין אתה שכלם תלויים במי שאמר והיה העולם, ואין בכחם לעשות מאומה אם לא שירצה ה' בכך, ואם כן אם נסית פעם פעמים להעזר ברופא פלוני בעשיר פלוני לעזרה ולא נענית הרי שהבנת שאין רצון ה' להושיעך ולמה אם כן אתה מנסה הלאה והלאה בעוד דרד ועוד דרד באפן כזה או אחר כדי להושע.

ממה נפשך,

אם מאמין אתה שה' יתברך הוא המנהל את העולם ולב מלכים ושרים ברשותו בלבד ואתה שפונה לזרים להושיעך אינך פונה אליהם אלא רק כאמצעים ושלוחים מאת הבורא לעזרה, ומה שאתה מנסה בכל מיני אפנים זה משום שאתה כל פעם חושב אולי זה עתה יעלה רצון מאת ה' לשלח עזרי וישועתי, אם כן למה אתה מתרפה מהפניה גם לה' ובוחר את הפניה לבשר ודם בלבד.

ואם אכן התנאשת מישועת ה' ועלה בדעתך שאין ברצון ה' להושיעך אם כן למה אתה מנסה אצל בני אדם שיושיעוך, אם ה' אינו רוצה להושיעך, מי יוכל לעזר לך.

אלא מוכח מזה: מהתפלה התנאשת, ומעזרת בני אדם לא התנאשת!

וּנְחֹזֵר אִם כֵּן לִפְלֵא הָעֲצוּם בּוֹ הִתְחַלְנוּ אֶת קוֹנְטְרָסְנוּ, אָנוּ הֲלֵא יְהוּדִים
מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים, מֵאֲמִינִים בְּשֹׁכֵר וְעֹנֵשׁ, מֵאֲמִינִים בְּעֵין רוּאָה וְאֵזֶן
שׁוֹמֵעַת מֵאֲמִינִים בְּהִי יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא חוֹקֵר לֵב וּכְלִיּוֹת, לְהִיכֹן נַעֲלָמָה
אֲמוּנָה זֹ מֵאֲתָנוּ בְּשַׁעַת צְרוּתֵינוּ.

מִסְקָנָה אַחַת חִיבִים אָנוּ לְהַסִּיק מִכָּל הַשְּׁקָלָא וְטְרִיָא הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה,

לֹא כּוֹפְרִים אָנוּ, מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים אָנוּ, אֲלֵא פְּשׁוּט הַבְּעֵיָה הַיְחִידִית
הִיא אֲצִלְנוּ שְׁטַחִיּוֹת הָאֲמוּנָה הַנוֹבַעַת מִמַּחֲלַת הַהֲרָגֵל.

וְכֵאֵן נְבוֹא לְבֹאֵר "אֲמוּנָה" מַה הִיא? וְאִיזָה נֶכֶס יִקָּר מְצוּי אֲצֵל כָּל יְהוּדִי
וְיִהוּדִי בְּהֶשֶׁג יַד רַגַע רַגַע, וְתוֹצְאוֹת הַהִבְהָרָה יִהְיוּ לָנוּ לְרוּחַ עֲצוּם וּלְנַחֲמָה
מִכָּל יְגוֹנֵינוּ, וְלִרְאוֹת אֶת הַמְּשַׁעַן וְהַמְּשַׁעֵנָה סְמוּךְ וְנִרְאָה תַּחַת יְדֵינוּ בְּכָל
עֵת וּבְכָל רַגַע. וְלִרְאוֹת אֶת הַמּוֹשִׁיעַ הָאֲמִתִּי הַיְחִידִי מְצוּי סְבִיבֵנוּ, וְנוֹכַח מִי
הוּא הָאוֹהֵב הָאֲמִתִּי וְהַכֵּנָה, וּמִי הוּא הָאוֹהֵב הַמְּדַמָּה וְהָאֵינְטֶרְסָנֵט,
וּמִמִּילָא נַחֲלִיט כְּבָר לְעֲצָמָנוּ לְמִי הָעֲדִיפוֹת לְפָנוֹת, מִי הוּא הַפְּרָגִיעַ
וְהַמְּשַׁמַּח אֶת נִשְׁבְּרֵי הַלֵּב בְּאֲמֵת לֵלֵא תוֹפְעוֹת לוֹאִי, יְשׁוּעָה אֲמִתִּית
וְנִצְחִית בְּכָל מַקְרָה וּבְכָל זְמַן, לֵלֵא שׁוּם מַגְבָּלוֹת, עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ שְׁאִין
מְעֻזָּר מִלְּפָנָיו מִפְּנֵי שׁוּם גּוֹרֵם בְּעוֹלָם, וְעוֹד הַרְבֵּה הַרְבֵּה דְּבָרִים נְעִימִים
וְטוֹבִים הָעֲרָבִים לְנַפְשׁ, וּבִפְרָט שְׁבִהֵמְשֵׁךְ יוֹבֵן לָנוּ גְדֵל הָאוֹצֵר הַיִּקָּר שְׁיִישׁ
לְכָל יְהוּדִי וְיִהוּדִי בְּכִיסוֹ מִמָּשׁ וְאִין הוּא שָׁם עַל לֵב, וְכִיצַד כַּח הַרַע מְעֵלִים
בְּעֶרְמָה גְּדוֹלָה אֶת הָאֲשֶׁר וְהַנְּצַחוֹן שֶׁנִּמְצָא תַּחַת יְדוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי וְיִהוּדִי.

ד - אֲמֵרַת הַ"חֲפֵץ חַיִּים" סְפּוֹר וּלְקַחוּ

הִנֵּה תְבוּרָא יִתְבָּרֵךְ אֲמִתִּי הוּא, אֲלֵקִים אֲמֵת, וְ"קְרוֹב הִי" לְכָל קוֹרְאִיו לְכָל
אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֲמֵת", וְכִמּוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ אֲמֵת, כִּדְ הַגִּישָׁה אֵלָיו צְרִיכָה
לְהִיֹּת אֲמִתִּית, וְאוּלָם אִם קוֹרְאִים אוֹתוֹ בְּאֲמֵת - הִנֵּהוּ קְרוֹב (עַלֵי שׁוֹר)

מִסְפָּר שְׁבֵא אָדָם לְבַקֵּשׁ מִהַחֲפֵץ חַיִּים שְׁיַעֲתִיר בְּתַפְלָה עֲבוּרוֹ, עֲנֵה לוֹ
הַחֲפֵץ חַיִּים, אֵב לֹא אוֹהֵב שֶׁבֶן הַנְּזַקֵק לְעִזְרָתוֹ יִשְׁלַח אֶת בְּקִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי
אֲחִיו, אֲלֵא שְׁיָבוֹא הוּא בְּעֲצָמוֹ וּיִבְקֵשׁ.

וְאִם נַעֲמִיק בְּדַבְּרֵיו שֶׁל הַ"חֲפֵץ חַיִּים" נִרְאָה בְּאֲמֵת עַד כַּמָּה מְשַׁנָּה דְרַפְנוּ
וְחִסְרַת הַתְּבוּנָנוֹת.

כָּל הַקְּשֶׁר הָאֲמִיץ וְהַחֲזָק בֵּין אֵב לְבוֹ הִיא הַנְּתִינָה וְהַקְּבָלָה, הָאֵב נוֹתֵן
וְהַבֵּן מְקַבֵּל, הַנְּחַת שֶׁל הָאֵב - לְהַעֲנִיק לְבוֹ לְהַנְעִים לוֹ, וְעַל זֶה הוּא מוֹכֵן

גם למסר את נפשו וממונו, אולם כל זה בתנאי שהבן יבין ויתבונן על מסירותו של אביו וכך יוצר הקשר, אחרת - כל זה איננו שווה לאב להעניק לתוך בן שלבו כְּאֵבֶן וְרוּאָה אֶת הַעֲנֻקָת אָבִיו "כְּזֹרֵק אֶבֶן לַחֲמַת", עלינו להבין, האב גם אינטרסנט בנתינה, מטרתו בנתינה לכל הפחות לקבל מהבן אמון מלא, אהדה, הכרה שאביו אכן אוהבו, ובלא ספק שאינטרס האב בנתינה יתבצע במלאו בפנות הבן אליו לבקש את עזרתו הרבה יותר מאשר כשהאב עצמו ישליך את טובו על בנו. כשהבן בא ומבקש את מבקשו מגלה את תלותו באביו וכי אכן נצרך הוא לו, האב מתמלא ברחמים על הבן שמפיר בו כאביו ונותן את תלותו בו, ומשליך את פתרון מצוקתו על אביו הרי שאביו השיג את המטרה לראות עם בנו קשר חזק של נותן ומקבל, ובכלל איזה טעם יש לנותן לתת כשהמקבל רואה את מושיעו ומצילו כ"גורם" בלבד ולא כמושיע בעצם.

ובכלל דבר זה רואים אנו גם אצל בין אדם לחברו, כשאדם רואה כיצד חברו תולה את בטחונו בו ואומר לו אתה מחסי, נותן לו לבו לעזר לו.

נמשיך להתבונן!

כשבן נצרך למשהו מאביו ואינו נגש ישירות אלא שולח את אחיו לבקש עבורו בודאי שזאת למורת רוחו של אביו, אב רוצה קשר עם כל בן ובן מבניו, בזאת שאחד הבנים נמנע מלבקש מבקשו מאביו הרי שהוא מעמיד אמצעי בינו לאביו, והתלות שלו באביו אינה ישירות, כלומר, תולה הוא בטחונו באחיו שיבקש מאביו, הרי שגרע בכך את תלותו באבא בלבד וחלקה מחצה לאחיו ומחצה לאביו, וככל שירבה בגורמים שונים עד למקור הישועה הרי שקף מרבה ב"חלקים" את התלות, וכמובן שקכל שהתלות שלו נחלקת לחלקים רבים כך ערך האמון ורצון הנתינה ממקור הנתינה הולך ופוחת.

אין דומה מי שחלק את התלות שלו לחמשה גורמים עד הגיעו לנותן והמעניק, למי שחלק את התלות שלו לעשרה גורמים וחפש סבות לסבות עד שקבל מבקשו מגורם ראשון.

ובודאי שאינם דומים אלו למי שפנה לקבל מבקשו ישירות מגורם ראשון שאזי הקשר שלו עם הנותן ללא מחיצות ומסכים.

הקדוש ברוך הוא בראנו חסרים ותלויים בכונה כדי שהקשר בינינו יתמיד.

כדי שיובן הדבר היטב נקדים מדרש מפרסם.

אמר רבי שמעון בר יוחאי, מפני מה היה המן יורד להם לישראל בכל יום, מדוע לא היה יורד להם המן אחת לשבוע או פעמים לשבוע כדי שלא להטריחם בכל יום ללקטו?

אלא , משל למה הדבר דומה,

למלך שהיה נותן פרנסת בנו בכל יום, והיה בנו בא אליו בכל יום לקבלה, שנה המלך את מנתו לפעם בשבוע ולא היה הבן בא אצל אביו אלא פעם אחת בשבוע.

כן הוא בבני ישראל במדבר, אדם שיש לו ארבעה חמשה בנים דואג ואומר מי יתן לי פרנסתם, מרים עיניו למרום בכל יום לתן להם פרנסתם, ואלו היה המן יורד פעם בשבוע היה מרים עיניו למרום רק אחת לשבוע.

נבראנו תלויים לחסדי הבורא לצרכינו החיוניים, האדם לא נברא משלם עם כל צרכיו, אלא צריך הוא לטרח הרבה כדי להשיגם, וזאת בכונה מכוונת מאת הבורא כדי שהנברא ירים עיניו למרום ויזכר מי הוא בוראו ומי הוא המספק האמתי את צרכיו.

ככל שתמעט בגורמים ובסבות תקנה קשר יותר אמיץ וחזק עם בוראך ותגיע עד כדי מדרגת בני ישראל במדבר סיני שקבלו ישירות את מאכלם - לחם מן השמים [ואגב כך ברכו ישראל על המן במדבר - "המוציא לחם מן השמים", גמ']

ה - הבחירה בידך

ולמעלה מכל ספק - אלו היינו אנוחנו ונדאיים באמונתנו ועבדי ה' בתינו - היתה גם תפלתנו מתקבלת תמיד, והיינו מביאים מרפא וברכה בזכות תפלתנו. (עלי שור)

ובהנאמר למעלה - הבחירה בידך!

ונבאר זאת היטב על פי המשל הידוע בשם הבעל שם טוב.

משל למלך שבנה סביב ארמונו שבע חומות אחת יותר בצורה מחברתה, והכריז ואמר מי שאוהבני ביותר ידלג מעבר לחומות אלו עד הגיעו אלי.

כמוכן שרבים הצליחו להתמודד עם הקשי הגופני ועם קשי הפתוי עד חומה א' בלבד, חזקים יותר עברו את החומה השנייה וכן הלאה, אלו שכבר הצליחו להתגבר ולא להתפתות והגיעו עד לפני החומה השביעית קדם הפנסם למלך, העמיד שם המלך ממשרתיו במתנות יקרות מאד, אבנים טובות ומרגליות וכל טוב העולם הזה ממש ללא שום מחסור, רבים כאן עמדו והתפתו ושבו על עקבותיהם. אולם האוהדים האמתיים

אָמרוּ גַם זֶה לֹא יִפְתָּה אוֹתָנוּ - רְצוֹנָנוּ לְרֵאוֹת אֶת מַלְכְּנוּ וּלְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֶת מִבְקָשֵׁנוּ וְלֹא בְדֶרֶךְ אֲמָצְעִי.

לְצַרְךָ הִבְחִירָה בֵּין טוֹב לְרַע וְכֵן בְּטוֹב עֲצִמוּ יִשְׁנֶה בְּחִירָה בְּמִדְרָגוֹת הַטּוֹב עַד כַּמָּה לְהִסְתַּפֵּק וְעַד כַּמָּה לְהִמְרִיא אֶל-עַל, עַד לְאִין סוֹף שֶׁל מִדְרָגוֹת, טָמון הָאֱלֹקִים מְלִכּוּדוֹת רַבּוֹת לְהִבְיֵא אֶת בְּנֵי הָאָדָם עַל סְפוּקִים כְּדֵי שֶׁלֹּא כָּל הַקָּרֵב וּבָא לְהִתְרַאוֹת עִם פְּנֵי הַמֶּלֶךְ יָבוֹא וְיִטַּל עֲטָרָה זֹו לְרֵאשׁוֹ, אֲלֵא רַק הַנְּאֻמָּן בְּיוֹתֵר שֶׁעֵבֵר מִבְּחִינִים קָשִׁים וְהִתְמוּדָד עִם כָּלָם.

הַמֶּאֱמִין הַשְּׁטָחִי בֹּא עַל סְפוּקוֹ גַּם כְּשֶׁקַּבֵּל אֶת מִבְקָשׁוֹ מִגּוֹרְמִים שׁוֹנִים מִבְּלַעֲדֵי הַמֶּלֶךְ, וְלֹא זֹו בְּלִבָּד אֲלֵא שֶׁהַגְּדִיל לְטָרַח אַחֵר גּוֹרְמִים שֶׁתַּחַת יָדוֹ וְהַעֲדִיפִים מְלַעֲבֵר חוֹמוֹת, וּמִלְרֵאוֹת אֶת פְּנֵי מַלְכוּ, וְלָכֵן רַץ מִגּוֹרֵם לְגּוֹרֵם שֶׁבְּתַחוּם סְבִיבָתוֹ מִבְּלִי לְדַלֵּג חוֹמָה נּוֹסֶפֶת וְהִסְתַּדֵּר בְּמָה שֶׁמְצוּי לוֹ, וְכַמוֹכֵן שֶׁהַשְּׂגִיּוֹ הָיָו בְּהִתְאָם.

הַמֶּאֱמִין הַמַּעֲמִיק לֹא הִסְתַּמֵּךְ וְלֹא הִסְתַּפֵּק בְּשׁוּם גּוֹרֵם, וְהַחְלִיט אֲנִי חַיֵּב לְרֵאוֹת אֶת מַלְכִּי, וְלִהְשִׁיג אֶת הַשְּׂגִי בְּכַבּוֹד וּבִרְמָה גְבוּהָה שֶׁל אֶהְבֶּה וְעִרְיָגָה וְכִסּוּפִין שְׁאוֹתָהּ לֹא אוֹכֵל לְהַשִּׁיג אִם אֲקַבֵּל מִבְקָשֵׁי מִגּוֹרְמִים, וְלָכֵן מְקִירוֹת לְבוֹ הַחַל זֹועֵק לְמַלְכוּ שֶׁרְצוֹנוֹ לְרֵאוֹתוֹ, וְהִתְיַחֵס לְכָל הַגּוֹרְמִים בְּבוֹז כְּמִפְתִּיחַ הַמוֹנְעִים מִהַעֲבֹד הַנְּאֻמָּן לְהִתְרַאוֹת עִם מַלְכוּ.

וְכֹאן נִבְיֵא סְפוּר הַמְּמַחִישׁ זֹאת,

מִסְפָּר עַל הַבַּעַל שֶׁם טוֹב שֶׁפַּעַם הָיָה נֹזֶקֶק לְעֲזָרָה כְּסָפִית, הִלָּךְ לְבֵית נְדִיב אַחַד שֶׁבְּעִירוֹ, דָּפַק עַל דַּלְתוֹ וּמִיד שָׁב לְאַחֲרָיו לְלֹא שֶׁהָיָה לְקַבֵּל מַעֲנָה.

וְהַסְבִּיר אֶת מַעֲשֵׂהוּ זֶה כֵּן.

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיִּנְהַג עוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ נִס אֲלֵא בְּדֶרֶךְ טַבַּע וְחַיֵּב אִם כֵּן כָּל אָדָם לַעֲשׂוֹת הַשְּׂתַדְלּוֹת כָּל שֶׁהִיא כְּדֵי לְהַשִּׁיג אֶת צְרָכָיו. וּבְכֵן עֲשִׂיתִי אֶת הַמִּינִימוֹם הָאֶפְשָׁרִי כְּדֵי לְהַשִּׁיג צְרָכִי, הִלְכָתִי, דְּפַקְתִּי עַל דַּלְתוֹ שֶׁל הַנְּדִיב, וְהִסְתַּפֵּקְתִּי בְּזֶה, וּבְכֵן, אִם רְצוֹן הַהַשְׁגָּחָה לְתַת לִי מִבְקָשֵׁי - כְּבָר מֵאֲלִיו הוּא יִפְתַּח אֶת הַדֶּלֶת וְיִרְאֶה מִי דָּפַק, יִקְרָא לִי, יִשְׁאַל לְמִבְקָשֵׁי וְיִמְלֵא אוֹתוֹ כְּחֶפְצִי, אֵין רְצוֹנִי לְהִרְבּוֹת בְּגּוֹרְמִים כְּגוֹן בְּקִשׁוֹת תְּחִנוּת לְבָשָׂר וְדָם, עַל הָאָדָם לְרֵאוֹת שֶׁמִּבְקָשׁוֹ יִשָּׂג בְּדֶרֶךְ הַיּוֹתֵר קְרוֹבָה לְמִקּוֹר לְלֹא גּוֹרְמִים נּוֹסְפִים, כָּל גּוֹרֵם נּוֹסֵף מְנַתֵּק בֵּין הַמְקַבֵּל לְנוֹתוֹ, וְלָכֵן הִסְתַּפֵּקְתִּי בְּמִינִימוֹם שֶׁל הַהַשְּׂתַדְלּוֹת כְּדֵי לְמַעַט אֶת הַנִּס, וְתוֹ לֹא.

ו - גדול כח התפלה יותר מהשתדלות

התפלה היא מטה עז ביד כל אדם, וכל שישים האדם מבטחו בו יתברך -
כן יעשה וכן יצליח. (חזון איש)

כתב החזון איש באמונה ובטחון פ"ב אות א וזה לשונו :

פי תחת לרדף אחר נדיבים ושרים ולבקש תחבולות שוא, יפשפש הבוטח
במעשיו ויפנה את לבו לתשובה ותפלה וצדקה להעביר את רע הגזרה.

ובקבץ אגרות ח"ב אגרות קלב כתב מרן החזון איש זצ"ל וזה לשונו :

בכל פגע הריני מרגל להחזיק את האמונה כי לא נעשה דבר בעולם
במקרה, רק על פי השגחתו יתברך. והריני מתאמץ בתפלה להעביר את
רע הגזרה, ולפיכך הריני מתחסם בקרירות להשתדלות, כי על פי הרב אין
ההשתדלות ברוחה.

ובדינים והנהגות ממרן החזון איש זצ"ל עמ' קכד כתב וזה לשונו :

צריך לזכר שאין בלחנו לעשות מאומה רק במעשנו אנו מעוררים שערי
רחמים שמעשה ידינו יכוננו את המבקש, ומי שמתפלל ומרבה תחנונים
וכו... הוא פועל יותר מהמשתדל.

ובספר ברכת פרא (להנה"צ מהרי"י קנייבסקי זצ"ל) פרשת שמות כתב :

הפלל כי כל מעשה אנוש ותחבולותיו לא יועילו אפלו כל שהוא להוסיף
או לגרע ממה שנגזר עליו בראש השנה זולת על ידי תפלה ועל ידי זכיות
ותשובה יכול הגזר דין להשתנות, ומה שהאדם בתחבולותיו
ובהשתדלותו מצליח כמה פעמים לפעל פראונו זה יבוא בדבר שכבר נגזר
משמים שיהיה כן, שגם לולי השתדלותו היה נגמר הדבר בכי טוב לטובתו
בצורה זו או כיוצא בזה, ויש שלא נגזר עליו דבר זה וגם כן הרבה פעמים
מניחים אותו להצליח רק שלעמיתו יפסיד כמות הנאה זו ממש במקום
אחר ממה שהיה ראוי לו, כי לא יועיל שום השתדלות לשנות משהו מכפי
מה שנגזר עליו, וכן אמרו חז"ל ביומא דל"ה אין אדם נוגע במה שמוכן
לחברו אפלו כמלא נימא.

ומונא בקונטרס "התחזקות בתפלה לה" :

וכן אצל יעקב אבינו עליו השלום נאמר "אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי
ובקשתי" (בראשית מח כב) ותרגם אונקלוס בצלותי ובבעותי, ולכאורה הדבר
פלא אם הפונה לתפלה למה אמר חרבי וקשתי ולא בצלותי ובבעותי.
אלא התורה הקדושה באה ללמדנו כי החרב והקשת שלנו זהו רק תפלה
ותחנונים ולא דבר אחר, כי כשרוצה להלחם עם האויב הן האויב הגשמי
והן האויב הרוחני אין עצה ואין תבונה אלא תפלה ותחנונים לבורא עולם
להעביר רע הגזרה.

וְכֵן אֵינָהּ בְּמִכְלִיתָא דְרִשְׁבִּי (עמ' 53) "אֵל תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב", וְגו' (ישעיה מ"א, י"ד): מִה תוֹלַעַת זֶה אֵין מִכָּה לְאָרֶז, אֶלָּא בְּפִיָּה, כִּד אֵין לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא תִּפְלָה; וְאוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית מ"ח, כ"ב): "אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחֶרֶבִי וּבְקִשְׁתִּי": וְכִי בְּחֶרֶבוֹ וּבְקִשְׁתּוֹ לְקַח? וְהֲלֹא כָּבֵר נֶאֱמַר (תְּהִלִּים מ"ד, ז') "כִּי לֹא בְּקִשְׁתִּי אֲבָטַח וְחֶרֶבִי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי"! הֲאֵל מַה תִּלְמוּד לֹמַר: "אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי". וְגו'?! "בְּחֶרֶבִי" - זֹאת תִּפְלָה; "וּבְקִשְׁתִּי" - זֶה בְּקִשָּׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִרְמְיָה י"ז, ז'); "בְּרוּךְ הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּה'" וְגו'.

ז - מדברי הגה"צ רבי שמואל תפילנסקי זצ"ל

מובא בספר הצוואה"ל ר' שמואל תפילנסקי זצ"ל:

למעט בכל האפשר בסבות ותחבולות בבקשת פרנסתכם ויהיה דומה בעיניכם ומחלט בדעתכם, כמו שיש לכם דוד בעל הון עצום. ואוהבכם מאד, אשר הוא מכין בכל יום צרכיכם באחד המקומות, ועליכם רק לגשת שמה ולפתח הפתח, ולקבל מה שמוכן עבורכם.

למעט עוד יותר בבקשות והשתדלות אצל בני אדם. כי פן תדמו בדמיונכם שהם יוכלו לעזור לכם להיטיב אתכם, אך באמת הכל הוא ואין פס מועיל. כאשר העיד נעים זמירות ישראל - אל תבטחו בנדיבים בן אדם שאין לו תשועה.

ואם יהיה לפעמים לפי דעתכם צריך לבקש מאדם טובה, בבחינת - וברוך בכל אשר תעשה - אך הזהרו אז פן תשכחו את ה' אלקיכם, ובל תרבו בהפצרות, ובל תוסיפו בתחנונים, כי אם לצאת ידי חובתכם לעשות מצדכם איזה עשייה וסבה, ובעקר לקוות לה' כי הוא ימלא בבקשתכם כיון שמצדכם כבר עשיתם איזה פעלה, ויש לאל ידו למצא הרבה דרכים וסבות לישועתכם ולטובתכם.

אם נמצא האדם באיזה זמן במצב דחוק חס ושלוס או בהצד לו לחצו או נושיו וחובותיו, אל יתלה לאמר סבה פלונית או פעלה זו או מקרה זה הן היו בעוכריו, ולולא זאת לא היה לו פן, כי חלילה לחשב כך, כי הלא הבורא יתברך הוא המסבב כל הסבות, והוא יושב בכל יום שלש שעות וזן ומפרינס כל העולם כלו מקרני ראמים עד ביצי כנים והפתוב מעיד - לי הכסף ולי הזהב נאם ה', היעלה על הדעת לאמר חס ושלוס מבלתי יכלת ה' להמציא לו סבה ודרך לעזרתו ולישועתו, מה שנגזר ונקצב לו, היד ה' תקצר, וכי חסר שלוחים למקום לשלח לו עזרתו.

וְכָל אִישׁ כַּאֲשֶׁר יִתְבוּנֶן וַיִּשְׁקִיף עַל הָעֵבֶר שְׁלוֹ, מֵעֲצָמוֹ וּמִבְּשָׂרוֹ יַחְזֶה סִבּוֹת
נִפְלְאוֹת, וְסִבּוֹת מִסִּבּוֹת שׁוֹנוֹת פְּלֵאֵי פְּלֵאוֹת בְּכַמָּה תִּקּוּפוֹת וְזִמְנִים
וּמְקָרִים שׁוֹנִים. כַּאֲשֶׁר קֶצֶרָה יָדוֹ וְשָׁכְלוֹ לְהִבִּין מֵאִין יָבֹא עֲזָרוֹ, וְאִךְ
כְּשֶׁהָיָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבַּרֵךְ, הַמְצִיא לוֹ פֶּתַח וְתִקּוּהַ בְּדַרְךְ פְּלֵאֵי וּבְעֹנָה
הָאֲחֵרוֹנָה כַּאֲשֶׁר אֶפְסָה כָּל תִּקּוּהַ, אִזּוֹ פֶּתָאוֹם צְמָחָה לוֹ עֲזָרְתוֹ וַיִּשׁוּעֶתוֹ,
מֵה שְׁלֵא עֲלֵתָה עַל דַּעְתּוֹ, וְכַמָּה פְּעָמִים רוֹאִים לְהַפֵּךְ, כִּי לִפִּי רְאוֹת עֵינָיו,
יֵשׁ כַּמָּה דְרָכִים וְעֲצוֹת קְרוֹבוֹת לְעֲזָרְתוֹ, וּלְמַעֲשֵׂה נִסְגָּרוֹ כָּל הַשְּׁעָרִים וְהוּא
נִמְצָא בְּסוּגָר.

אִין זֹאת, כִּי אִם שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵג בְּהַשְׁגָּחָה פְּרֻטִית, וְעֵינָיו יִתְבַּרֵךְ פְּקוּחוֹת עַל
כָּל דְרָכֵי בְּנֵי אָדָם, לְתֵת לְאִישׁ כְּדַרְכֵי וְכַפְרֵי מַעֲלָלָיו, וְהַכֹּל בְּמֵאזְנֵי צֶדֶק
וּבְמִשְׁפָּט וּבְרַחֲמִים, וְזֶה לְשׁוֹן הַרְמַבְיִין ז"ל סוֹף פ' בֵּא, שְׂאִין לְאָדָם חֵלֶק
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עַד שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דְּבָרֵינוּ וּמְקָרֵינוּ, שְׂכַלְסִם נְסִים אִין בְּהִם
טָבַע וּמְנַהֵגוֹ שֶׁל עוֹלָם בֵּין בְּרַבִּים בֵּין בְּיַחֲדָא, אֶלְא אִם יַעֲשֵׂה הַמְצִאוֹת
יְצַלִּיחֵנוּ שְׂכָרוֹ.

ח - להתפלל על כל פרט ולו הזעיר ביותר

בְּבִרְכַת "שְׁמַע קוֹלֵנוּ" בּוֹ יֵשׁ כָּל מְגֻמּוֹתָיו לְה' לְהַתְפַּלֵּל לוֹ עַל כָּל צָרְכָיו
אֲפִלוּ דְבַר קָטָן אוֹ גְדוֹל, לֹא יִבְצֹר דְּבַר מָה שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל לְה'. (עֲרוֹת דְּבַשׁ)

נְעִתִיק כָּאן מֵה שֶׁכָּתַב הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבֵּי שְׁמוּאֵל תְּפִילִינְסְקִי זצ"ל
בְּקוֹנְטְרַס הַצְּוֹאָה עִמִּי נִד וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, תֵּאֲמָצוּ וְתִתְרַגְּלוּ לְהַתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם
יִתְבַּרֵךְ בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה עַל כָּל דְּבַר וְעַל כָּל עֲנָן עַל כָּל פְּעִלָה וְעַל כָּל
מְאָרֶע, וְכֵן לִתְּן שְׁבַח הוֹדָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ עַל כָּל טוֹבָה וְחֶסֶד שֶׁמִּגִּיעַ לוֹ
בְּכָל עֵת וּבְכָל פְּעַם. וּמִדּוֹת אֱלֹהֵי מִצְיָנוֹ בְּרַז"ל בְּגִמְרָא וּבְרֵאשׁוֹנִים ז"ל, עֵין
בְּרִכּוֹת דף ס', הַנִּכְנָס לְכַרְךְ אֹמֵר: יְהִי רְצוֹן וְכוּ' שֶׁתְּכַנְיִסֵנִי לְכַרְךְ הַזֶּה
לְשָׁלוֹם. בְּקֶשׁ לְצֵאת אֹמֵר: יְהִי רְצוֹן שֶׁתּוֹצִיאֵנִי וְכוּ' לְשָׁלוֹם. הַנִּכְנָס לְבֵית
הַמְּרֻחָץ אֹמֵר: יְהִי רְצוֹן שֶׁתְּצִילֵנִי מִזֶּה וּמִפְּיֹצָא בּוֹ וְכוּ', וְכִשְׂיֹצָא אֹמֵר:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ שֶׁהִצַּלְתָּנִי מִן הָאוּר, וּבְמִסְכַּת בֵּיצָה ל"ח כִּי סָלִיק ר' אַבְא
אָמַר: יְהִי רַעְוָא דְאִימָא מְלֵתָא דִתְתַקְבַּל, גַּם בְּסִפְר חֲסִידִים מְלֵא עֲנִינִים
לְהַתְפַּלֵּל עַל כָּל מְאָרֶע בְּכָל מִינֵי הַזְדַּמְנוֹת, וְעֵין בְּצְוֹאָה שֶׁל בְּעַל יְסוּד וְשֶׁרֶשׁ
הָעֲבוּדָה אִיךְ הָיָה מִתְנַהֵג כְּמוֹ כֵן עַל כָּל צַעַד וְצַעַד, הֵן לְהַתְפַּלֵּל וְהֵן לְהוֹדוֹת
וְלִתֵּת שְׁבַח עַל כָּל דְּבַר וְדְבַר.

וְהִנֵּה עֶקֶר הַתְּפִלָּה הַמְּקַבֵּלֶת יוֹתֵר הוּא בְּתִפְלַת הָעֲמִידָה שְׂאִזּוֹ הוּא עֵת
רְצוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "אִימְתִי עֵת רְצוֹן בְּשְׁעָה שֶׁהַצְּבוּר מִתְפַּלֵּלִין וְעוֹלָה
עֲמִידָה - עִם תְּפִלַּת הַצְּבוּר", לְכֵן תִּתְרַגְּלוּ לְקַבֵּעַ תְּמִיד בְּסוֹף הַתְּפִלָּה קִדְּם

"עשה למען שמך" - לבקש על כל צרכיו. הן על ענייני רוחניות, הן על ענייני גשמיות, קדם כל לבקש הצלחה בתורה וביראת שמים ובמדות טובות הן על עצמו הן על הבנים והבנות, ולהנצל מן החטא ומכל תקלה ומכשול וממדות רעות ומתרבות רעה חס ושלום. ואחר כך לבקש צרכי יום יום על הבריאות ועל הפרנסה ועל כל ענייניו מדי יום ביומו ועל אותו דבר שמעיק לו ודחוק לו ביותר, ונוגע ללבו ביותר, יפרט אותו דבר יותר בפרטות כדאיתא בזהר הקדוש על הפסוק הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו וכו' ומכאן שצריך לפרט בתפלתו.

וכתב ביצרות דבש (דרשה א' דף י"ג) וזה לשונו: בברכת "שמע קולנו" בו ישים כל מגמותיו להי' להתפלל לו על כל צרכיו אפלו דבר קטן או גדול לא יבצר דבר מה שלא יתפלל בו להי', אם צריך לעשות שדוך לעצמו או לבניו או לבנותיו - יתפלל להי'. לסחורה - יתפלל שיצליחו ויוליכו בדרך הישר. כולו של דבר, אין דבר מה שרצונו לעשות בו ביום שלא יתפלל להי' להצליחו ולהוליכו בדרך הישר והנכון ואין צריך לומר אם יש לו חס ושלום איזה צרה בתוך ביתו שצריך להתפלל. וכן אם יש לו איזה שמחה שיתפלל שלא יחטא בשמחה ולא יקרהו עוון, שלא יהיה חס ושלום שמחה שאחריה תוגה, ועל כל ענין מה שעוסק יתפלל בלשונו, ואף כי לשונו לשון עלגת ומגמגמת ואינו יכול להתפלל בלשון עברי כראוי - הוא חביב לפני הקדוש ברוך הוא כאלו הרבה להתפלל בלשון רחבה שפה ברוכה ונעימה צחה. ועל ידי תפלה זו ישמע הי' לקולנו, ויצא לנו תועלת כי תפלה כזו ודאי בכונה ולא יהיה פיו ולשונו מדבר - ולבו בל עמו, כי תפלה עצמית על צרכיו האישיים אינו מדבר בהרגל ובמנות אנשים מלמדה, כי אם מתפלל בכל יום דבר חדש מה שצריך לו באותו זמן ועת וגם מסדר תפלתו בפיו אם בן לזו צריך כונה ודאי ואי אפשר להתפלל בלי כונה מיחדת ואם בן יצא - יוצא ידי תפלה גמורה כי זה העקר התפלה הבאה ממעמקי הלב דכתיב "ממעמקים קראתיך ה'" הינו ממעמקי הלב עד כאן לשון "היצרות דבש".

ומטעם זה אני מדקדק להזכיר בכל פעם איזה תפלה קצרה קדם "עשה למען שמך" ממה שיצטרך לו במשך היום אף בזמן שאין פנאי להאריך כדי לקיים בזה חובת התפלה בכונה מיחדת כנזכר ב"יצרות דבש" הנ"ל. אמנם לבד זה צריך פעם ביום אף שלא בזמן תפלה בכל עת ובכל שעה שדרוש לו איזה ענין ושמעיק ודחוק לו איזה דבר קטן וגדול, להתפלל להשם יתברך באיזה לשון ובאיזה נסח שייכול. בכל מקום ובכל זמן. ומהנכון להקדים תחלה איזה שבח להקדוש ברוך הוא כמו פסוק לך ה' הגדלה וכו' וכדומה כמו שאמרו חז"ל יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל.

ואחרי שהשיג מבקשו ונעשית רצונו ומשאלתו יתן שבח והודיה להשם יתברך על כל דבר גדול וקטן.

וְכֹן לְהַרְגִיל לְהִילָדִים הֵן בְּנִים הֵן בָּנוֹת מְקַטְנוֹתֵן לְהַתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ מֵהֵשֵׁם
יִתְבַּרְךָ עַל כָּל דְּבַר גְּדוֹל וְקָטָן בְּכָל יְעַת וּבְכָל שְׁעָה. וְזֶה יְסוּד הָאֱמוּנָה
וְהַבְּטָחוֹן בְּהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ. עַד כָּאֵן לְשׁוֹן הַגְּהִ"צ ר"ש תְּפִילִינְסְקִי זצ"ל.

לְכֹן עַל כָּל דְּבַר קָטָן אוֹ גְּדוֹל יֵשׁ לְהַתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ עַל כָּל דְּבַר וְדַבָּר שֶׁיִּצְלִיחַ
דַּרְכּוֹ בְּרוּחָנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת.

וְזֶה לְשׁוֹן רַבְּנֵינוּ יוֹנָה (נֶעְתַּק מִסֵּפֶר בְּטַח בְּה' עִמִּי קַמְב) "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעָהוּ" , וְגו': בְּכָל
פֶּעַל, אֲשֶׁר תִּבְקֹשׁ לַעֲשׂוֹת, זָכַר אֶת הֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ, וְקִוָּה אֱלֹהֵי לְהַצְלִיחְךָ בּוֹ
וּתְלָה בּוֹ בְּטַחוֹנְךָ וְתִשָּׁב אֱלֹהֵי לְבָבְךָ, כִּי אֵין הַפֶּעַל בִּידְךָ. וְדַע, כִּי יֵשׁ אֲנָשִׁים,
שְׂעִינִיָּהֶם אֵל הֵשֵׁם בְּמַעֲשֵׂה גְדוֹל, כְּמוֹ אִם יִבְקֹשׁוּ לִפְרֹשׁ בַּיָּם לְסַחֲרָה, אוֹ
לְצִאת בְּשִׁירָה, וְאֵלוֹ בְּמַעֲשֵׂה קָטָן לֹא יִזְכְּרוּ אֶת הֵם מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּעַל קַל
בְּעֵינֵיהֶם, וּבְרוּר לְדַעְתָּם, כִּי יַעֲלֶה בְּיָדָם, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יִגִּיעַס הַפֶּסֶד מִרְבָּה,
אִם יִבְטַל הַמַּעֲשֵׂה הַהוּא, וְלֹא יַעֲלֶה בְּיָדָם. עַל כֵּן אָמַר: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ
דְּעָהוּ": בְּדַבָּר גְּדוֹל אוֹ קָטָן, כִּי אַחַר שֶׁכָּל הַפְּעֻלוֹת תְּלוּיּוֹת בְּיַד הֵשֵׁם, וְכָל
הַהַצְלָחוֹת בְּחֶסֶדּוֹ, חַיֵּב אָדָם לְזָכְרוֹ בְּכָל מַעֲשָׂיו; כִּי אִם יִצְלַח הַמַּעֲשֵׂה
בִּידּוֹ, וְהוּא לֹא זָכַר בּוֹ אֶת הֵשֵׁם וְלֹא נִשָּׂא עֵינָיו בּוֹ אֵל הֵשֵׁם - הִנֵּה קִצֵּר
בְּחֶק הָעֲבוּדָה. גַּם יִתֵּן אֵל לְבוֹ, כִּי שֶׁכַּר הַבְּטָחוֹן וְתַקְוָה אֵל הֵשֵׁם לְהַצְלַחַת
הַפֶּעַל - גְּדוֹל יוֹתֵר מְאֹד מִתּוֹעֵלַת הַפֶּעַל עֲצֻמוֹ: עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

וְהַבִּיא שָׁם (בְּאוֹצֵר תְּפִלוֹת יִשְׂרָאֵל) מִמַּגִּיד תַּעֲלוּמָה (בְּרִכּוֹת ל:) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הַתְּנָא
מִשְׁמִיעֵנוּ: אֵין עוֹמְדִין לְהַתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כְּבֹד רֵאשׁ, זֶהוּ רַק נֶאֱמַר לְגַבֵּי
תְּפִלַּת הָעֲמִידָה דִּיקָא, אֲבָל תְּפִלָּה לְשַׁעֲתָה הַמְצַטְרַכַת לְכָל אָדָם בְּכָל זְמַן
וְעַדן שֶׁמִּבְקֹשׁ מֵהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ עַל הַצְּטָרְכוֹתָיו אֵין צָרִיךְ הַכְּנָה, וְאִדְרָבָה
כְּתִיב: כֹּה אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאָנוּ אֱלֹהֵינוּ (דְּבָרִים ד' ז'), וְאִדְרָבָה זֶה הוּא הָאֱמוּנָה
הַגְּדוֹלָה לְאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי שֶׁיִּתְפַּלֵּל תַּכְּף עַל כָּל דְּבַר שֶׁיִּאָרַע לוֹ וְכוּ' וְהוּא
אֱמוּנָה שְׂאֵין שׁוּם דְּבַר בְּמַקְרָה, רַק הַכֹּל הוּא בְּהַשְׁגָּחָה נִפְלְאָה, וְהַתְּפִלָּה
מוֹעֵלַת לְהַפֵּךְ וּלְבַטֵּל הַגְּזָרָה לְטוֹבָה וְלִישׁוּעָה וְכוּ'.

וְכַתֵּב בְּסֵפֶר שְׁל"ה הַקְּדוֹשׁ דִּף ס ע"ב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ כְּשֶׁהוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת אֵיזָה עֵסֶק
יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה זֹו רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם. בְּדַבְּרֵי קְדֻשָּׁה כְּתוּב לְאִמֵּר הַבוֹטַח
בְּה' חֶסֶד יְסוּבְּבָנוּ וְכַתִּיב וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלָם. חֶלֶק לִי מִחֶסֶדְךָ לִתֵּן בְּרָכָה
בְּמַעֲשֵׂי יָדֵי בְּפִעֻלָּה זֹו. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

וְאֲנָשִׁי יְרוּשָׁלַיִם מְסַפְּרִים שֶׁהַגְּהִ"צ רַבֵּי יוֹסֵף חַיִּים זֹוּנְנֶפֶלְד זצ"ל כְּשֶׁהָלַךְ
לְאַפּוֹת מִצוֹת, עָמַד וְאָמַר תְּהִלִּים וְהַתְּפַלֵּל שֶׁיְהִיָּה הַמִּצּוֹת כְּשֵׁרוֹת וּמְהַדְרֹת
כִּי זֶה בְּרוּר שֶׁבִּלָּא סִיעֵתָא דְשִׁמְיָא אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְשׁוּם דְּבַר.

ט - תפלה עצת העצות להנצל מטרדת המחשבות ומבלבולי האמונה.

"קרוב ה' לנשברי לב ומחפש לעצבותם" האם יש לך אוהב ורע כאביך שבשמים וכי' ומי יבין את הגיון לבך ומי ירפא את נפשך כמוהו ותברך. (חובת התלמידים)

עצת העצות והנפלאה והמועילה שבכלם היא התפלה. וכונתנו - לשוחח ולבטא את צערך בדבורים בינה לבין ה' ותברך בלשונך הפשוט ולשפך במים לבך. וגם אם הנך מרגיש שלבך אטום וקשה לך מאד אפלו להתפלל - דבר עם קונך במלים חיצוניות בלבד.

ובזה פרשתי את הפסוק "קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע" (תהלים לד, יט) פלומר, קרוב ה' גם לאלה שלבם שבור ואינם שלמים להתפלל אל ה' ואינם יכולים להתפלל מלבם אל ה', כי נשברי לב הם, ואין תפלתם יכולה לצאת מלבם כלל, ונשארו להם רק שפתם החיצונית - דבורים בעלמא ולא לב - קרוב ה' להם מאד, כי מי שלבו שלם ובריא ואינו מתפלל מלבו - אין תפלתו קרובה לה, אולם מי שמתפלל לה' בפיו בלבד ולא מלבו, וזה לסבת היות לבו שבור. ואם כן, מה יעשה שלבו שבר כלי ואינו יכול להשתמש בו? אדרבא, כאן מסתפק הקדוש ברוך הוא בתפלת שפתו בלבד, וקרוב ה' אליו.

ובאמת מנסיון של הרבה ששבלו וסובלים מ"טרדת המחשבות", שנסו והצליחו להגיע להרגעה נפלאה מדרך נפלאה זו של שיחה בינם לבין קונם ולפרט לו את כל צער לבם כאדם המשיח דאגתו לחברו, וכלשון ה"מסלת ישרים" (פרק יט) מי שהוא בעל שכל נבון - במעט התבוננות ושימת לב יוכל לקבץ בלבו אמתות הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן עמו ממש ותברך, ולפניו הוא מתחנן, ומאתו הוא מבקש, והוא ותברך שמו מאזין לו ומקשיב לדבריו כאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו שומע ומקשיב אליו.

י - דאגה בלב איש ישחנה - להקדוש ברוך הוא

(לחלי הדאגה המרדה והדכאון)

הקשב לדברי, הסתר עצמך בחדר מיחד, אם אפשר לך ואם לאו - הסב פניך אל הקיר וציר במחשבתך שאתה עומד לפני פסא כבודו ותברך ואתה שופך לפניו את לבך בשיח לתפלה כפי שעולה על לבך בכל לשון שאתה שומע. (חובת התלמידים)

ומובא ב"שומר אמונים", כשנתקף האדם ודינים שרויים עליו, יאחו בשתיקה דוקא, וכן במחשבתו ידבק באמונתו ותברך. אולם לאחר הרגעו וכשחוזר קצת לישוב דעתו, עצת העצות היא תפלה.

לעולם לא יתפש אדם ליאוש כל עוד עדין התקנה והצפיה להצלתו נראית לו ואפלו בדרך רחוקה.

זאת אנו רואים בכל מגון החיים.

אדם חולה, חלילה, באיזו מחלה ומדאג ממנה מאד, לא תכף נתפס ליאוש, מדוע? אומר הוא לעצמו: למה להתיאש? אולי אמצא מזור למחלתי? מזמין תור לרופא, יתכן ויקח זמן של חדש או חדשים עד זמן שיתראין עם רופאו, וכל אותו זמן אמנם הדאגה מקננת בלבו, אולם היאוש ממנו והלאה. כאשר נשאל הוא על ידי ידידיו: מה נשמע? מה מצבך? משיב הוא להם: נראה, יש לי תור אצל הרופא בעוד חדש חדשים ונראה מה הוא יגיד... נקנה שיהיה בסדר!

וכן אדם שהאשם בעברה פלילית והעמד עליה למשפט - אמנם מדאג הוא, אולם ליאוש לגמרי עדין לא נתפס. מדוע? אומר הוא לעצמו: אלך לעורך דין, אולי יש לו דרך להצילי או לכל הפחות להקלת הענש. וזו נחמתו ותשובתו לעצמו או לכל שואליו: נראה, יש לי פגישה עם עורך הדין ביום פלוני, ונקנה שבעזרת ה' יהיה בסדר.

הקווי והצפיה לטוב המה המאפשרים לאדם להתקיים ולהחזיק מעמד במצבו.

אם כן, הבה ונתבונן:

עורך דין, רופא, יועץ, נדיב, אינם בהכרח שיחלצו את האדם מצרתו - אפשר שכן, ואפשר שירימו ידיהם ויאמרו לו: איננו רואים דרך להצלתך. ובכל זאת, בגלל הסכוי לעזרה, מהוים לאדם מרגוע, שלווה זמנית, ותלית צפיות ותקוות טובות.

ואלו הקדוש ברוך הוא, שבודאי יכול לעזר לך בפרנסתך, בבריאותך, בילדיך, בבני ביתך, בכל צרותיך ובעיוותיך הגופניים והנפשיים, כיצד אם כן הנך יכול להתפס ליאוש או להרגשת בדידות נוראה?! הלא יש לך האפשרות לפנות אליו בכל עת ובכל רגע, והסברנו, שעצם האפשרות לעזרה כל שהיא, כבר מהנה תקנה וסכוי וצפיה המשרים על האדם שלווה. וכאן אתה מול פח עליון שלא נבצר ממנו לעזר לך מצד כחו ויכולתו, אלא הדבר תלוי רק ברצונו אם ירצה לעזר לך. אם כן, הרבה יותר קל להיות מעודד כשהנך מול מי שודאי יכול לעזר לך ורק תלוי הדבר ברצונו, וגם רצונו והחלטתו הם לטובתך על כל מקרה - בין תענה ובין שלא תענה - מאשר להיות מעודד כשהנך מול מי שספק גדול אם בכלל יכול לעזר לך. ובכל זאת אנו רואים שבני אדם מעודדים כשרואים סכוי טבעי,

וכשֶׁאֶפֶס מֵהֶם סְכוּי וְדָרָךְ טְבַעִית - נוֹפְלִים לְדַאָּגָה וּלְשִׁבְרוֹן מְתַנִּים. אָדָם הַיּוֹשֵׁב מוּל רוֹפֵא אוֹ עוֹרֵךְ דֵּינוֹ, הֵלֵא בְּאוֹתָם רְגָעִים שֶׁהוּא מְשׁוּחַח אֹתוֹ וּמְתָאָר לוֹ אֶת צָרְתוֹ, בְּרְגָעִים מוּעָטִים אֵלָיו - לְכָל הַפְּחוֹת - רְגוּעַ הוּא בְּתַקוּהָ שְׂיֵצֵא לוֹ אִיזְהוּ רִוּחַ וְהַצְלָה מְשִׁיחַ זֶה, כְּמוֹבֵן עַד שְׁמֵת־אֲכֹזֵב לְשִׁמְעַ שְׂאִין בְּאֶפְשָׁרוּתָם לְעֹזֵר לוֹ, וְאִזּוֹ וְדָאִי שְׂאִין לוֹ טַעַם לְבּוֹא שׁוּב לְאוֹתוֹ רוֹפֵא אוֹ לְאוֹתוֹ עוֹרֵךְ דֵּין לְאַחַר תְּשׁוּבָתָם שְׂאִין לֵאלֹל יָדָם לְעֹזֵר לוֹ, וְאִזּוֹ מְנַסָּה אֲצֵל אַחֲרִים, וְשׁוּב מְחַזֵּק אֶת עֲצָמוֹ בְּתַקוּוֹת שׁוֹנוֹת וּבְאֶפְשָׁרִיּוֹת שׁוֹנוֹת כְּדֵי לֹא לְאָבֵד תַּקוּהָ.

לְגַבִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא שֵׁיךְ מִשָּׁג "לְהִתְאָכֹזֵב" בְּשִׁמְיעַת מִשְׁפָּט: "אִין בְּאֶפְשָׁרוּתִי לְעֹזֵר לָךְ". הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַרִּיז וְאוֹמֵר (דְּבָרִים לֵב, לט): "אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאִין מִיַּדִּי מְצִיל!"

הַגְּעֵת בְּהַחֲלֵט לְכַתְּבַת הַמְּדַיְקַת הַשׁוֹמְעַת וּמְאִזִּינָה וְהַמְּלַאָּה בְּאֶפְשָׁרִיּוֹת אִין סוֹף לְהִבְיֵא לָךְ אֶת יְשׁוּעָתְךָ. וְאִם כֵּן, עֲצָם הַתְּפִלָּה, הַפְּנִיָּה, הַבְּקָשָׁה, הַהִסְתַּגְּרוּת בַּחֲדָר וְהַשִּׁיחָה בֵּינֶךָ לְבֵין קוֹנֵךְ - בֵּין תַּעֲנֶנָּה בֵּין לֹא תַעֲנֶנָּה - צְרִיכָה לְהִבְיֵא אֶת הַמְּרַגּוּעַ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר. כִּי גַם אִם לֹא נַעֲנִית בְּתַפִּלָּה זֶה - לֹא אָבֵד סְכוּיֶךָ לְהַעֲנוֹת בְּתַפִּלָּה שְׁלֹאֲחֲרִיָּה וְכֵן הִלָּאָה. וְאִם כֵּן, תְּמִיד - וּלְעוֹלָם - הֵנָּךְ בְּמַצָּב שֶׁל צְפִיָּה וְתַקוּהָ הַשׁוֹלֶלֶת אֶת הַיֵּאוּשׁ מִן הָאָדָם וּמְעַמִּידָתוֹ עַל רַגְלָיו בְּתַקוּוֹת הַיְשׁוּעָה וְהַהֲצָלָה.

וּבְכֵן לְמַעֲשָׂה:

זֵאת הַעֲצָה הַיְעוּצָה לְנוֹשְׂאָנוּ - "סְבֵל מְחֻשְׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת". פְּשׁוּט, לְהִסְתַּגֵּר וּלְשׁוּחַח עִם הַרוֹפֵא הַגָּדוֹל, הַמוּעִיל וְהַמְּצִיל, לֹלֵא שׁוּם מְגַבְלוֹת. רוֹפֵא חֲנָם, לֹלֵא תוֹר וּלְלֹא הַזְּמָנָה, לֹלֵא שְׁעוֹת קְבֻלַּת קָהֵל, לֹלֵא מְקוֹם מְסִיָּם לְקְבֻלַּת קָהֵל, אֲלֵא בְּכָל עֵת, בְּכָל מְקוֹם, בְּיַדְךָ לְפָנוֹת אֵלָיו בְּשִׁפְתְּךָ וּבְלִשׁוֹנְךָ הַפְּשׁוּטָה בְּצוּרָה חֲפְזִית בְּיוֹתֵר לֹלֵא שׁוּם נֶסַח מְקָדָם, שֶׁפָּךְ אֶת נַפְשְׁךָ לְפָנָיו מְקִירוֹת לְבָךְ וְסִפְרָ לֹלֵא אֶת מְכַאוּבִיךָ וְהַשְׁתַּפֵּךְ לְפָנָיו. וְאִם הִתְאָפְשֵׁר לָךְ וְשִׁפְכֵת לְפָנָיו לְבָךְ כְּפָמִים וּדְמָעוֹת זָלְגוּ עֵינֶיךָ - אִין סִפְק שְׁתַּרְגִּישׁ הַרְגִּישָׁה נְפִלָּאָה כְּאֵלוֹ אֲבָן נְגֻלָּה מְעַל לְבָךְ, וְשׁוּב הַתַּקוּהָ וְהַצְפִּיָּה יַחֲיוּ אֶת לְבָךְ, וְתִשׁוּב נַפְשְׁךָ אֵלָיךְ בְּהַמְשָׁךְ הַהִתְמוּדְדוֹת, וְלֹא תַקְצֵר נַפְשְׁךָ בְּעַמֵּל יְסוּרֶיךָ.

יא - לְמָה דּוּמִים אֲנַחְנוּ!?

חֲשַׁבְתִּי לְמָה אָנוּ דּוּמִים בְּהַתְּרַשְׁלוֹת מְלֻקִּיחַת הַאֲשֵׁר הַגָּדוֹל הַנִּקְרָא "תְּפִלָּה", לְאָדָם בֶּן עֲשִׂירִים הַלוֹקָה בְּמַחֲלַת הַשְּׁכָחָה [כְּפִצּוּי הַיּוֹם הַרְבֵּה בְּדוֹרְנוֹ רַחֲמָנָא לְצַלּוֹן] וְשׁוֹכַח הוּא שְׂיֵשׁ לוֹ אֵב שְׂיִכּוֹל לְתַן לוֹ מְמוֹן כְּפִי

הצריך לו, וכשנצרך הוא לדבר מה ממשמש בכיסו ורואה שאין לו כסף כדי לקנות את הצטרותו ושוכח הוא היכן כספו, ובכן מהלך הוא בין האנשים ומבקש מהם צדקה וחסד שיעזרו לו ויסעודוהו לקנות אכל ומזון, נגש אליו חברו ואומר לו יודע אתה שיש לך אב רחמן שמוכן לעזור לך בכל לבו, עונה לו בן העשיר, באמת מודה אני לך שהזכרתני והצלתני מבושה של קבוצ נדבה.

למחרת שוב חוזר הדבר על עצמו שוכח בן העשיר מאביו ומקבץ נדבות ושוב מזכירו רעהו על אביו וכן הלאה.

בן אנונו, אמנם מאמינים בני מאמינים אנו אלא שפח ההרגל משפח מאתנו את הנכס היקר הנמצא תחת ידינו, ובכל פעם הולכים אנו לקבץ נדבות ולבקש ישועה מבשר נדם שוכחים אנו שיש לנו אב רחמן מצוי אצלנו תמיד, ובכל פעם יש באפשרותנו לבקש ממנו כל צרכינו, ולמעשה רבותינו כבר נסחו לנו בנשח התפלה מגון גדול של בקשות כל צרכינו אלא מה שיצרנו הרע עובד בחכמה, וכה מעשיו:

כשנמצא האדם בברכת "רפאנו" מטרידו היצר הרע על פרנסתו שהנו בדחק ומעלה לו עצות בתפלה לעשות כך וכך, וכשהוא בברכת "ברכנו" שזה זמן בקשת הפרנסה מטרידו לחשב על חולה שיש לו בביתו או על חליו שלו עצמו ומבלבלו כדי שלא יכון, ואלו היה האדם קצת חכם היה אומר לעצמו למה בברכת "רפאנו" אני נזכר בבצרות פרנסה, הלא את בעיות פרנסתי אמתין מלחשב עליהם עד ברכת "ברכנו" הסמוכה. וכמו כן יאמר לעצמו למה אני נזכר בצרך הרפואה בברכת "ברכנו" הלא יש לי הזדמנות לחשב עליה בברכת "רפאנו" ולבקש שם עליה.

ויכול האדם בעצם להכניס את כל המחשבות הטורדות אותו כרפואה, פרנסה, גאולה, הצלה מאויביו וכו', לחשב על כלם בתפלת שמונה עשרה אלא רק שיחשב על כל דבר בברכתו המתאימה לו ושם יבקש רחמים מבעל הרחמים שירחם עליו.

יב - התפלה מנעימה גם בתנאי חיים קשים

מנשא

"אל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס לך, שעל כרחך אתה נוצר, ועל כרחך אתה נולד, ועל כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת, ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא" (משנה אבות פ"ד כ"ב)

נתבונן למי מפניית אמרה זו: "שעל כרחך אתה חיי" - האם לאדם שטוב לו? האם לאדם שבריאותו תקינה, פרנסתו תקינה, מצב משפחתו תקין, והשלוח והרגע מקיפים אותו מכל צד? הלא לאדם כזה אין צורך למשנה לצוות עליו ב"על כרחך אתה חיי".

בהכרח אם כן לומר, שאמרה זו מפניית לאדם שקץ בחייו, האכזבות ממלאים לו את חלל עולמו, עולמו חשוך עליו, ומקיים בו "בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר", הן מחמת שעמום, הן מחמת הרגשת חסר ספיק נורא מכל עמלו אשר הוא עמל תחת השמש, והן מחמת העצב והמרה שחרה המשתלטת על האדם מיסוריו הרבים.

לאחד כזה באה המשנה לומר "שעל כרחך אתה חיי"! גם אם אין לך חשק לחיות והיית מעדיף למות כבר כמה פעמים מאשר להמשיך לחיות במצב שהנך בו - דע! כי בעל כרחך אתה חיי, ואין החיים של האדם תלויים ברצונו אם רוצה בהם או לא.

ולא עוד, אלא גם מודיעה המשנה לאדם: דע! "אל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך" - אל תחשב שבכך שאדם מת, גומר מחייו ונכנס לקברו, הגיע בכך למנוס ולרגע, כי באם לא מלא תפקידו טרם בואו לקברו, יצטרך שוב לבוא לעולם חזרה למלאות תפקידו, ולא יועיל לו כלל בכך שיברח מתפקידו על ידי ירידתו לשאול, כי ב"על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד", ואם כן, בעל כרחך תוצר מחדש ותולד מחדש ותחיה מחדש, בין אם תרצה בכך בין אם לא תרצה בכך.

ובכך עצה טובה קא משמע לן, שכדאי לך לחשב בכל מצב שאתה נמצא כיצד לפתור את הבעיות ולא כיצד לברח מהם, כיון שהבעיות שאתה נתון בהם הם המה הנתונים שרוצה ה' שדוקא עמהם תמלא את תפקידך, ולכן אל תתחמק מהם, כי לא תוכל להתחמק מהם, כי גם אם תשלח יד בנפשך ותזרז את ביאתך לשאול - דע, כי אין השואל בית מנוס לך, ותהיה נרדף למלא תפקידך באותם נתונים, בכך שבעל כרחך תוצר שוב ותולד שוב, ומי יודע אם לא בנתונים גרועים מאלה של עכשו.

לכן קח בקלות ובאמונה פשוטה את מצבך העכשווי וראה להתמודד אתו, ואל תברח ממנו בדרךכים שאינם לרצון בוראך החפץ בשלמות נפשך ובתקונה כדי להביאה על שכרה בענג ועדון הגדול מכל העדונים שהוא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו. ואם אביך הרחמן מבין שכדאי לך כל הסבל הזה בשביל הטוב הנפלא שיבוא אחריו - כדאי לך להאמין בו בתמימות לב, ובכך תלך לבטח.

ואם קשה מנשא מצבך - מה לך נרדם? קום קרא אל אלקיך! קום זעק לבוראך שיקל מעליך את עמס נסיונותיך ויסלק את פחד לבבך ואת עצבון ידך. כי מי יתן לך עצה יותר טובה, ומה יכולה להיות העצה היותר טובה מאשר לפנות למי שבאמת יודע נבכי וסבוכי נפשך, בלבולי מחשבותיך

ותמיהות רעיונית. איזה פסיכולוג בעולם יוכל להבין אותך ולייעץ לך ולהרגיע את נפשך יותר מבוראך!! היש לך אוהב נאמן יותר ממנו?! הלא הנך מברך בכל יום בשם ומלכות: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אוהב את עמו ישראל; ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, הבוחר בעמו ישראל באהבה; אהבת עולם אהבתנו ה' אלקינו, חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו. וראה מה שכתב הזהר הקדוש: אלמלי היו ישראל יודעים אהבה שאוהב הקדוש ברוך הוא את עמו, היו רצים אחריו ושואגים ככפירים מרב אהבה אליו יתברך. אלא שזו עצת היצר שתבין ממצבך שהנך שנאוי ומתעב מלפני ה', וזה שקר גדול, שהלא ה' מכריז ואומר: "את אשר יאהב ה' יוכיח". לך, כדוד המלך, עליו השלום, קום קרא אל אלקיך בקול גדול ובלב שלם:

"אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני";

"שמח נפש עבדך כי אליך ה' נפשי אשא";

"לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי";

ותמשוך ותזעק לה' בכל לבך שלא ימסרך בידי פחות הטמאה הרוצים לאבדך כזעקת דוד המלך, עליו השלום:

"חלצני ה' מאדם רע מאיש חמסים תנצרני";

"אל תתן ה' מאוני רשע, זממו אל תפק";

"שמרני מידי פח יקשו לי ומקשות פעלי און";

וזאת בהיותך יודע ומבין שאין אחר שיכול לעזר לך מלבד הבורא, כמו שידע זאת דוד מלכנו משיחנו, עליו השלום, וכן זעק בתפלתו:

"הבט זמין וראה ואין לי מכיר, אבד מנוס ממני אין דורש לנפשי";

"זעקתי אליך ה', אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים";

"אל תטשני ואל תעזבני... כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני";

וכהנה רבות מפסוקי ספר התהלים שחברו דוד המלך, עליו השלום. וממנו נלמד, שעל אף היותו מרחק מבני משפחתו, שרחקוהו וחשבוהו לבן אשה זרה, ועל אף היותו נרדף למות לא מאחר מאשר בנו, ומשאול המלך ומיתר שונאיו, דבק בכלי הנשק המועיל ביותר, הלא הוא התפלה ושפיכת הלב לפני העוזר והמועיל באמת, ולא חפש דרכים אחרים אשר לא יועילו ולא יצילו.

יג - הדבק בבורא לבוש הוא בחסון גוף ונפש מכל פגע רע

לא יתכן שַיִּגִיעַ רע לְאָדָם בְּהִיּוֹתוֹ אָדוּק בְּאֲמוּנַת הַהִשְׁגָּחָה הַפְּרָטִית

רַבְּנוּ הַרְמַב"ם הַצִּיב לָנוּ יִסוּד נִפְלֵא שֶׁבְּעֻקְבוֹתָיו צָעְדוּ כָּל קְדוֹשֵׁי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים אַחֲרָיו וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּסוּף סֵפֶר "מוֹרָה נְבוֹכִים" (ח"ג פני"א) : וְעַם הַפְּנוֹת מִחֻשְׁבֵּת הָאָדָם וְהַשִּׁיגוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּדַרְכֵי הָאֱמִתִּיּוּם וְשִׁמְחָתוֹ בְּמָה שֶׁהַשִּׁיג [כְּלוּמֵר, כְּשֶׁמִּפְנֵה הָאָדָם מִחֻשְׁבֵּתוֹ וּמִדְּבָקָה בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְשִׁמְחָ בְּדַבְּקוּתוֹ], אִי אֶפְשָׁר שִׁיקָרָה אִזּוֹ לְאִישׁ הַהוּא מִיֵּן מִמִּינֵי הַרְעוֹת, כִּי הוּא עִם הַשֵּׁם וְהַשֵּׁם עִמּוֹ. אֲבָל בְּהִסְרֵי מִחֻשְׁבֵּתוֹ מִהַשֵּׁם, אֲשֶׁר הוּא אִזּוֹ נִבְדָּל מִהַשֵּׁם - הַשֵּׁם נִבְדָּל מִמֶּנּוּ, וְהוּא אִזּוֹ מְזַמֵּן לְכָל רַע שֶׁאֶפְשָׁר שִׁימְצָאָהוּ, כִּי הַעֲנָן הַמְּבִיא לַהִשְׁגָּחָה וְלַהַמְלִיט מִיַּד הַמְּקָרָה הוּא הַשֹּׁפֵעַ הַהוּא הַשְּׂכָלִי וְכו'.

וְהִנֵּה הַתְּאֵמָתָה אֲצִלִּי זֹאת הָאֲמוּנָה גַם כֵּן מִדְּבַרֵי הַתּוֹרָה, אָמְרוּ יִתְבָּרַךְ (דְּבָרִים ל"א, יז) : "וְהִסְתַּרְתִּי פְּנֵי מַהֵם וְהִיָּה לְאֹכֵל וּמְצָאוּהוּ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֵא עַל כִּי אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הַרְעוֹת הָאֵלֶּה". וּמִבְּאֵר הוּא, שֶׁהִסְתַּרְתָּ פְּנִים הַזֹּאת - אֲנַחְנוּ סִבְתָּהּ, וְאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים זֶה הַמְּסוּד הַמְּבִדִיל בֵּינֵנוּ וּבֵינּוּ, וְהוּא אָמְרוּ (שֵׁם יח) : "וְאֲנֹכִי הַסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בַיּוֹם הַהוּא עַל כֹּל הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה", וְאֵין סֵפֶק כִּי דִין הַיַּחֲדָד כְּדִין הַצְּבוּר.

הִנֵּה הַתְּבָאָר לָךְ, כִּי הַסִּבָּה בְּהִיּוֹת אִישׁ מִבְּנֵי אָדָם מִפְּקָר לְמִקְרָה, וְיִהְיֶה מְזַמֵּן לְאֹכֵל כְּבִהְמוֹת, הוּא הִיּוֹתוֹ נִבְדָּל מִהַשֵּׁם. אֲבָל מִי שֶׁאֵלֶּהוּ בְּקִרְבּוֹ, לֹא יִגַע בּוֹ רַע כָּל עֵקֶר. אָמַר ה' יִתְבָּרַךְ (יִשְׁעִיָּה מ"א, י"א) "אֵל תִּירָא כִּי עִמָּךְ אֲנִי אֵל תִּשְׁתַּע כִּי אֲנִי אֵלֶיךָ" וְאָמַר (שֵׁם מ"ג, ב) : "כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם אֶתְּךָ אֲנִי וּבִנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטַפוּךָ וְגו'". כִּי כָּל מִי שֶׁהִבִּיא עֲצָמוֹ עַד שֶׁשֹּׁפֵעַ עָלָיו הַשְּׂכָל הַהוּא, יִתְדַבֵּק בּוֹ הַהִשְׁגָּחָה וְיִמְנָעוּ מִמֶּנּוּ הַרְעוֹת כָּלָם. וְאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תְּהִלִּים קיח, ו) : "ה' לִי לֹא אֵירָא מֵהַ יַעֲשֶׂה לִי אָדָם וְגו'".

הַתְּבוּנָה בְּשִׁיר שֶׁל פְּגָעִים (שֵׁם צ"א), תִּרְאֶה שֶׁהוּא מְסַפֵּר הַהִשְׁגָּחָה הַהִיא הַגְּדוּלָּה וְהַמְּחִסָּה וְהַשְּׂמִירָה מִכָּל הַרְעוֹת וְכו'.

אָמַר : "כִּי הוּא יִצְלִיךָ מִפֶּחַ יְקוּשׁ מְדַבֵּר הוֹת, בְּאֲבָרְתוֹ יִסֹּךְ לָךְ וְתַחַת כְּנָפָיו תִּחְסֶה צְנָה וְסִחְרָה אֲמִתּוֹ, לֹא תִירָא מִפֶּחַד לִילָה מִחַץ יַעוּף יוֹמָם, מְדַבֵּר בְּאֵפֶל יְהִלָּךְ מִקְטָב יִשׁוּד צְהָרִים וְגו'". וְהִגִּיעַ מִסְפּוֹר הַשְּׂמִירָה מִצַּעַר בְּנֵי אָדָם, שֶׁאָמַר : שֶׁאֵתָּה - אֵלֶיךָ יִקְרָה שֶׁתַּעֲבֹר בְּמַלְחָמַת חָרֵב פּוֹשְׁטוֹת, וְאֵתָּה עַל דְּרָכֶךָ, עַד שֶׁיִּהְרָגוּ אֶלְךָ הַרוּגִים מִשְּׂמַאלְךָ וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים מִימִינְךָ - לֹא יִגַע בְּךָ רַע בְּשׁוּם פְּנִים, אֲלֵא שֶׁתִּרְאֶה וְתַבִּיט מִשְּׁפֵט הַשֵּׁם בְּשִׁלְמוֹ לְרָשָׁעִים

ההם שנהרגו - ואתה בשלום. והוא אמרו: "יפל מצדך אלף ורבה מימינך אליך לא יגש, רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה", וסמך לו מה שסמך מן ההגנה והמחסה, ואחר כך נתן טעם לזאת השמירה הגדולה. ואמר, כי השמירה הגדולה באיש הזה - "כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמיי". וכבר בארנו בפרקים הקודמים, שענין ידיעת השם הוא השגתו, וכאלו אמר: זאת השמירה באיש הזה היא בעבור שיידעני וחשק בי. וכבר ידעת ההפרש בין "אוהב" ל"חושק", כי הפלגת האהבה עד שלא תשאר מחשבה בדבר אחר אלא באהוב ההוא - היא החשק. עד כאן דברי הרמב"ם.

יד - כשעור דבקות האדם בבורא, כן שעור ההשגחה עליו להצילו מכל רע

מצינו בהשגחת השם יתברך, שהאמונה העקרית - כי ה' יתברך משגיח בכל רגע על כל פרטי קטן וגדול, כי אין אדם נוקף וכו' (חליו ז'), כמבאר פעמים רבות בתורה. ובכל זאת ראינו לפעמים - כמקרה כסיל כן מקרה החכם.

ואמתות הענין - שהשגחת השם יתברך היא על דרך דבקות השכל שיש בינינו ובינו יתברך, וכפי שעור דבקותו בו יתברך, כן שעור ההשגחה עליו.

מי שהוא בדרגה עליונה - שלא יסור שכלו ודבקותו ממנו יתברך תמיד, כן יהיה שפע השגחתו יתברך בו תמיד.

ומי שהוא בדרגה בינונית - אשר יפנה מחשבתו לפרקים, באותו פרק תמעט השגחתו מאתו יתברך. אבל, חס וחלילה, לא תסור ממנו השגחתו יתברך כל עקר בעת הנזכר לעיל, כי עדין הצל של אור הדבקות והשגחה שופע עליו, אם כי שנתמעט ההשגחה, ובכל זאת, מחמת אור הדבקות, יראה עליו ההשגחה מאתו יתברך.

לא כן מי שהוא בדרגה פחותה - שאין מחשבתו ודבקותו בהשם יתברך כלל ואינו מחפש אחר דבקותו יתברך, עליו הכתוב אומר (שמואל א' ב, ט): "ורשעים בחשך ידמו", כנזכר לעיל.

והנה, כל מי שימצאהו מקרה בלתי טוב מפגעי הזמן, השם יצילנו, והוא משלמי הדעת, בנדאי לא תמצאהו הרעה, כי אם בעת השכחה והפסק הדבקות, וכמו שפצינו בדרך המלך ע"ה. ולפי ערך השכחה ופחיתות ואריכות זמנה, חס וחלילה, תהיה ערך מקרה ההוא, הרחמן יצילנו. (יפרי

טו - כשסר מאמונתו יתברך - האמונה סרה ממנו

מבאר ברמב"ם, כי אמונה והשגחה נקשרים זה בזה, כי כפי האמונה שיש לאדם בהשם יתברך שהוא הבורא והמשגיח לבדו ואין בלתו, כן השגחת הבורא יתברך עליו להמציא לו כל מחסורו, וזהו "רצון יראיו יעשה" (תהלים קמה, יט). ולהפוך, חלילה - אם אין לו אמונה, יוסר ההשגחה ממנו וכו'.

וזהו "אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֶהְיֶה" (שמות ג, ו), שאֱהִיָּה לְכֶם לאלקים ולהשגיח עליכם - "כִּאֲשֶׁר אֶהְיֶה" - כמו שאֱהִיָּה בלבבכם, כפי אמונה שיהיה משרש בלבבכם.

נמצא זהו באמת עצה גדולה לאדם כאשר הוא באיזה צער, רחמנא לצלן, שיראה לתזק אמונה בלבבו, וזהו "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה" (תהלים קיח, ה). וזהו "אֱהִיָּה" עִמָּם בְּצָרָה זו "אֲשֶׁר אֶהְיֶה" עִמָּם בְּצָרָה אַחֶרֶת (רש"י שם). ירצה, "אֱהִיָּה" עִמָּם בְּצָרָה זו להושיע אותם ולחלצם ממצר, "אֲשֶׁר אֶהְיֶה" עִמָּם בְּצָרָה אַחֶרֶת - כְּשִׁישְׁימוּ בְּלִבָּם צָרָה אַחֶרֶת - צָרַת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁנִּפְלוּ מֵאֲמוּנָה, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְשָׁב וּרְפָא לוֹ. ("בית יעקב", שמות)

עוד מהנזכר לעיל: הנראה לי על פי דברי הרמב"ם (ב"מורה" פרק נא חלק א), והנה נגלה אלי ענין נפלא; כי כפי שעור שכל בעל שכל, תהיה ההשגחה בו. והאיש אשר לא יסור שכלו מה' תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד. והאיש אשר תפנה מחשבתו בקצת עתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו בה' בלבד, ותמעט ההשגחה בעת שכחו מה'. ומפני זה נראה לי, כי כל מי שתמצאהו רע מן החסידים השלמים, לא מצאהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא. ובזה סר הספק הגדול אשר הביאו הפילוסופים לשלל השגחת השם מכל איש ואיש ולהשוות ביניהם ובין מיני שאר בעלי חיים, והיתה ראיתם על זה ממה שמצאו אצל החסידים הטובים - רעות גדולות. ולמה שכתבנו, התבאר הסוד בזה [שבזה שהסירו החסידים לעתים מחשבתם מבוראם, פקדתם הרעה למען ישובו וידבקו מחשבתם שוב לאחזו בו יתברך לעולם].

והיוצא מזה, כי צריך להיות דבוק בה' תמיד, ואז יהיה משגח תמיד. ובסור הדבקות - יוסר ההשגחה, והוא מפקר, חס וחלילה. עין שם. (וייטב לב", דברים, ד"ה והני"ל)

טז - סגלה מיחדת לאדוקים באמונת "השגחה פרטית"

המתדבקים תמיד באמונת השגחת הבורא, משגחים יותר בהשגחה פרטית, כי כל ענין ומצוה יש לו סגלה מיחדת. וכמו, למשל, מי שעוסק במצוות ומעשים טובים [גמילות חסדים וכדומה] תמיד, יש לו סגלה מיחדת לפעל ישועות ולהמשיך חסדים לישראל וכדומה; מי שעוסק הרבה בתורה או בתפלה וכדומה, הכל במדה לפי מעשיו ככה ממשיך השפעת אלהות בסגלה מיחדת, אם הוא מוסר נפשו לה' בזה הענין, מה שאין חברו אפלו גדול ממנו אינו זוכה למצוות כאלו או לתפלות כאלו ולהמשכות השפעות כאלו.

ככה גם המתדבק בזו האמונה הגדולה של השגחת הבורא אז משתלם לו מדה במדה - שמשגח גם כן בהשגחה עליונה יותר מצדיק לפעמים. שכמו שהוא משגיח על מעשי ה', ככה משגיחים עליו, כי הקדוש ברוך הוא מתנהג עם האדם כצל.

ומי שהולך באמונה של השגחה פרטית, אז הקדוש ברוך הוא השגחתו עליו בכל דבר ב"השגחה של פנים" כדרך הצדיקים. ואפלו כל העולם פלו בצער, יכול להנצל ביחוד מכל העולם, ולא עוד, אלא שזה האיש גורם לעורר עינא פקיא עלאה, שהקדוש ברוך הוא ישגיח בעינא עלאה פקיא על כל העולם פלו במדת הרחמים, וגורם להמתיק הדין וגבורות הרבה מישראל ולעורר רחמים רבים וחסדים גדולים. אשרי חלקו!

ואם אדם מרגיל עצמו בזו האמונה של השגחה פרטית, נעשים על ידו נסים ונפלאות הרבה. ("שומר אמונים", מאמר השגחה פרטית פרק כב)

יז - המאמין השלם אין מדת הדין בודקת אחריו

פלה שעניניה יפות אין צריכה בדיקה (תענית כג). פלה - כנסת ישראל, אהובה, אחותי, רעיתי, יונתי! כשבת עין, נקדת יהדות, אמונה בידיעה ברורה ובעינים יפות שאין שום מציאות דבר קטן וגדול בלתי ה' יתברך - אז אין צריך בדיקה, ואין מדת הדין בודקת אחריו, כי באמונה שלמה

כֹּרֶת כָּל הָרַע, וּמַעֲלָה הַקְדָּשָׁה עַד עֵתִיק יוֹמִין. (זֶהר חִי, שְׁמוֹת יח)

פרק ב מטרות מצות התפלה

וְכֹנֶנֶת כָּל הַמְצוֹת - שְׁנֵאֲמִין בְּאֵל וְנוֹדָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהוּא בְּרָאנוּ, וְהִיא כְּנֹנֶת הַיְצִירָה. וְאִין לְעֵלְיוֹן חֶפֶץ בַּתְּחִתּוֹנִים, [אִין לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֶפֶץ וְרָצוֹן בְּבְרִיאת הָאָדָם וְהַעוֹלָם] מִלְּבַד זֶה שֶׁיֵּדַע הָאָדָם וְיִוֹדָה לְאֵל שֶׁבְּרָאוֹ. וְכֹנֶנֶת רוּמְמוֹת הַקּוֹל בַּתְּפִלוֹת, וְכֹנֶנֶת בְּתֵי כְּנִסְיֹת, וְזִכּוֹת תְּפִלַּת הַרְבִּים, זֶהוּ שֶׁהִיָּה מְקוּם לְבְנֵי אָדָם בּוֹ יִתְקַבְּצוּ וְיִוֹדוּ לְאֵל שֶׁבְּרָאָם וְהַמְצִיאָם, וַיִּפְרְסֵמוּ זֶה וַיֹּאמְרוּ לְפָנָיו: בְּרִיתְךָ אֲנַחְנוּ. (הַרְמַב"ן סוֹף פֶּרֶשׁת בֵּא)

א - חק חק הקב"ה - אי אפשר לקבל כלום בתורת "אדם" - ללא תפלה

האבות לא נפקדו אלא בתפלה

כתב רבנו ירוחם הלוי זצ"ל בספר "דעת תורה", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הִנֵּה זֶה יְסוֹד בְּבְרִיאת כָּלָה, שֶׁאִין נוֹתְנִים שׁוּם דְּבַר בְּלֹא תְּפִלָּה וְכוּ'. (אָכוּ, הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם מְקַבְּלִים צָרְכֵיהֶם לְלֹא תְּפִלָּה אוֹלָם זֶה בְּגֵד הַחַיִּית וְהַבְּהֵמוֹת שֶׁכְּמוֹ כֵּן מְקַבְּלִים צָרְכֵיהֶם לְלֹא תְּפִלָּה, וְהוּא לְפִי שֶׁכָּךְ נֶצְרָךְ לְשֵׁם קִיּוּם הַעוֹלָם, אוֹלָם תְּכִלִּית הַבְּרִיאתָ, שֶׁיֵּדַע הָאָדָם אֶת קוֹנוֹ וַיִּבְקֹשׁ מִמֶּנּוּ צָרְכֵיו עַל מְנַת שֶׁיִּתְחַזֵּק אֲצֻלוֹ שֶׁהֵנוּ תְּלוּי בּוֹ יִתְבַּרַךְ וְזוֹ הַכֹּנֶנֶת שֶׁהַבּוֹרָא חֶקֶק חֶק לְמִי שֶׁחֶפֶץ בְּקִרְבֵּת ה' וְלַחֲפִירוֹ - שֶׁלֹּא יִקְבַּל דְּבַר לְלֹא תְּפִלָּה, וְכַדְגָּמַת הָאָבוֹת וְהַאֲמָהוֹת הַקְדוּשִׁים, וְכַדְלַחֲלוֹן). הִנֵּה לָנוּ, שֶׁהָאָבוֹת הַקְדוּשִׁים לֹא הִשִּׁיגוּ שׁוּם דְּבַר בְּלֹא תְּפִלָּה. בְּאַבְרָהָם - (בְּרֵאשִׁית טו, ב) "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם, מַה תִּתֶּן לִי וְאַנְכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי", (בְּרֵאשִׁית יא, ט) "וַיִּתְּהִי שָׂרִי עֶקְרָה אִין לָהּ וְלָד", וְלֹא נָתַן לָהּ אֱלֹהִים בַּתְּפִלָּה. וְכֵן בְּיִצְחָק וְרַבְקָה - (בְּרֵאשִׁית כה, כא) "וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לֵה' לֵנֶכַח אֲשֶׁתּוֹ" - הַרְבֵּה וְהַפְּצִיר בַּתְּפִלָּה. וְכֵן בְּלֵאָה וְרַחֵל - (בְּרֵאשִׁית כט, לא) "וַיִּרְא ה' כִּי שָׁנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ, וְרַחֵל עֶקְרָה", עַד שֶׁאֲמָרָה לִיַּעֲקֹב (שם ל, א): "הֲבֵה לִי בָנִים וְגוֹ'", וְכֵן אֲמָרָה לְהֵלֶן (שם, ו): "וְגַם שָׁמַע בְּקִלְיִי", וּבְלֵאָה תְּפִלָּה לֹא הָיוּ מְשִׁיגוֹת כְּלוּם. וְכֵן בְּיַעֲקֹב מְצִינוּ אֲצֻלוֹ כִּמְהַ פְּעָמִים תְּפִלוֹתָיו לֵה'; בְּצָרַת עֵשׂוּ, בְּצָרַת שָׂכָם, וּבְצָרַת יוֹסֵף וּבְנֵימִין. וְהִכִּי לֹא הָיָה לָהֶם לְאָבוֹת וְלַאֲמָהוֹת

הקדושים די זכותים במה שישעו!! ואף על פי כן לא בא אליהם כלום בלא תפלה. ומה לנו יותר מזה, הלא כל גאלת מצרים, אשר כבר הבטחו עליה, ונשבע ה' על זה לאברהם, ליצחק וליעקב, אף על פי כן הנה נאמר (שמות ב, כד) "וישמע אלקים את נאקתם", ובלא תפלה לא היו נגאלים. וכן במעשה העגל, וכן במרגלים, וכן בקרת, - הכל לא נושעו אלא דוקא על ידי תפלה.

להשתומם נורא! איך שכן החקקה כל הבריאה מעקר יצירתה, שהכל על פתח הקרקע יעמד, ולא יצמח ולא ינתן כלום, לא השיג של גשמיות ולא השיג של רוחניות, עד יבא האדם, והוא מפתח הקרקע יקחם. ובמה הוא לוקחם? - הלא הוא בתפלה. ומה שמצינו כל הנברא בעולם והננס ברשותו של האדם, הנה הם רק התחלת הדברים ומשפלות הראשונות המצטרפים לאדם, כדי שעל ידיהם יכיר שעליו להתפלל עליהם, ואחרי תפלותיו, אז ינתנו לו באמת, ובלעדיהן לא ינתנו לו ולא יגיעו לו כלום, כי כן יסוד מוסד הוא, שאין נותנים שום דבר, אלא על האדם בעצמו לקח אותם, ובמה? - בתפלה!

וזהו באור מה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, על יעקב אבינו, שנעקר הר המוריה ובא לכאן וכי, וזהו - (בראשית כח, יא) "ויפגע במקום". ואם תאמר, וכשעבר יעקב על בית המקדש, מדוע לא עכבו שם - איהו לא יחיב לבה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעבבוהו? איהו עד חרן אזל וכי, כי מטא לחרן אמר: אפטר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו? יחיב דעתה למהדר וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ. הנה אמרו: איהו לא יחיב לבה ומן השמים יעבבוהו?! ומדוע לא? ודאי כי היה ראוי וזכאי להשיג כל מה שהשיג שם גם בלעדי תפלתו - בזכותו לא חסרו לו כלום, ומדוע לא עבבוהו באמת מן השמים? אלא הוא הענין שאמרנו, שכן היא המדה - שאין נותנים שום דבר, אלא האדם בעצמו עליו לקח אותם, ולולא יחיב דעתה להתפלל, לא היה משיג אמנם כלום.

רחל אמנו ע"ה לא נושעה אלא בתפלה

ואמנם תפלה היא היא ודאי הפועלת והנותנת לאדם הכל. הנה רחל אמרה (בראשית ל, ח): "נפתולי אלקים נפתלתי עם אחתי גם יכלתי", וברש"י - נתעקשתי והפצתי פצירות ונפתולים הרבה למקום להיות שנה לאחותי, גם יכלתי - הסכים על ידי.

נורא למתבונן! כי על ידי התעקשות ופצירות כאלו אמנם מבטחים להשיג להשיג את המבקש ומכרח, כבזכור, לתנו לו, כי כן רצה ה' וכן ברא, כי כן תהא דרך הטבע ברוחניות. וכן משה רבנו, עליו השלום, הלא התפלל ארבעים יום שלמים עד שנענה, ולא עבבוהו שום דבר, אף כי ביום ראשון לא נענה, וכן בשני, וכן כל הימים יום אחר יום, עד יום השלושים ותשעה,

עד שסוף כל סוף ביום הארבעים הנה נענה. אלא שכן ודאי הוא סודה של תפלה, היא הבוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, ולוקחת מתנות לאדם. והוא אמרם זכרונם לברכה (ברכות לב:): אמר רבי אלעזר: גדולה תפלה יותר ממעשים טובים, שאין לה גדול במעשים טובים יותר ממשה רבנו, אף על פי כן לא נענה אלא בתפלה, שנאמר (דברים ג, כו) "אל תוסף דבר אלי", וסמיד לה (שם, כז): "עלה ראש הפסגה".

יתבונן נא האדם בכל האמור בהכרח של תפלה, ובאשרה הגדול, כי מבטח הוא ודאי בטוב תוצאותיה.

אברהם אבינו משלח את אליעזר לזווג יצחק בלח התפלה

והנה רק על ידי תפלה אפשר לזכות למשהו בעולם הזה, והרי הכל חפצים בחיי העולם הזה, ואי אפשר לזכות לכך אלא על ידי התפלה. ומי שחושב שזוכה לחיי העולם הזה (הפוננה לחיים טובים ללא השלכות של צער) בלי תפלה, אינו אלא טועה. נדמה לו שיש לו עולם הזה, ואינו כן - כי כן הוא הכלל - לזכות לאיזה דבר מסים שמעניינים בו, אפשר רק על ידי תפלה ורק בזכות התפלה, ולא תועיל לזאת, לא זכות תורה ולא זכות מעשים טובים. מי לנו גדול מאברהם, וכאשר אמר לו העבד (בראשית כד, ה): "אולי לא תאבה האשה ללכת אחריי", לא סמך על כל זכיותיו ועמד בתפלה. וכי זכות תפלתו זו תגדל על כל זכיותיו אשר לו? אלא ודאי בנוגע לחלקו בעולם הבא היה יכול אברהם לסמוך על זכיותיו, אבל כדי לזכות לאשר נדרש לו בעולם הזה, לזה הזקק לתפלה, כי רק התפלה בלבד בכוחה לזכות בדבר מסים אשר ירצה בו. וכן מצינו ביציאת מצרים, כאשר בקש פרעה ממשה שיסיר הצפרדעים ממצרים, הזקק משה לתפלה, ואף על פי שהיה הדבר נוגע בכבוד ה', והיה חלק מהגאולה שנשלח משה לעשותה, לא היה יכול משה לפעל שיסיר הצפרדעים, לא בכח זכיותיו ולא בזכות הגאולה, אלא על ידי תפלה, כי התפלה בלבד בכוחה לפעל שיעשה ה' רצון האדם בעולם הזה. וכן אליעזר בבואו לחרו, לא בטח על כל הזכיות הרבות של אברהם ושל, ופתח בתפלה. ונשמע מכל זה עד כמה נדרשת התפלה לחיי האדם.

וכל שיח השדה טרם יצמח - ללא תפלת האדם

ועוד כתב בספר "מעלות התפלה": "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגו', ואדם אין לעבד את האדמה" (בראשית ב, ה). ובפרוש רש"י: "טרם יהיה בארץ" - ולמה? - "כי לא המטיר וגו'" (שם). ומה טעם לא המטיר? לפי ש"אדם אין לעבד את האדמה", ואין מכיר בטובתו של גשמים. וכשבא אדם וידע שהם צריך לעולם, התפלל עליהם, וירדו וצמחו האילנות והדשאים. עד כאן לשונו. (ומקורו מגמ' חולין דף ס.)

לומדים אנו מזה, שהתפלה היא טבע, וכמו שאי אפשר שיצמחו האילנות והדשאים ללא גשם ומטר, כך אי אפשר שיצמחו בלא תפלה. כי אפלו אחר שפבר האדם בעולם, ומכיר טובת גשמים, ויודע שהם צריך לעולם, בכל זאת, כל זמן שלא התפלל, לא ירדו הגשמים, כי אין דבר זו ללא תפלה, אף על פי שהוא מוכן עבור האדם, כי העקר והציר שעליו מסבבת כל הבריאה הוא התפלה. יוצא לפי זה, שאין הפונה שלפי שצריכים מטר, צריכים תפלה, רק מכיון שרוצים תפלה, לכן התקן כך, שלא יבא גשם בלי תפלה. וכמו שאמרו בשם ר"י זצ"ל, שאין ברפת המזון בגלל שאכלו - רק נותנים מזון לאדם כדי שיברך. שהמכון מפל הבריאה היא התפלה וההודאה.

האמהות לא נפקדו אלא בתפלה

וכעין זה רואים גבי "וה' פקד את שרה" (בראשית כא, א). אף שהיתה כבר הבטחת ה' לפקדה, בכל זאת הצריך להתפלל על אבימלך, ולכך נענה תחלה (ב"ק צב.). ומכאן למדו, דהמתפלל על חברו הוא נענה תחלה. וכן ביצחק נאמר (בראשית כה, כא) : "וייעתר יצחק אל ה'", אף שפבר הבטיח ה' (בראשית כא, יב) : "כי ביצחק יקרא לך זרע" (נדרים לא), כי הבטחה היא פאוץר הסגור, והמפתח לאוץר היא התפלה.

ומצינו ב"אור החיים" על הפסוק (בראשית ל, כב) "ויזכר אלהים את רחלי" - שאף שהיו לה זכיות רבות בכדי להפקד, הצרכה לתפלה.

יעקב משלח את בניו למצרים - בתפלה

וכן פאשר שלח יעקב את בניו עם המנחה ליוסף, אמר (בראשית מג יא יד) : "אם כן אפוא זאת עשו וגו' ואל שדי יתן לכם רחמים וגו'". וראה ברש"י : מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה - הריני מתפלל עליכם. וראה פרוש המהרש"ל, הובא ב"שפתי חכמים" שם : כך אמר יעקב לבניו : אם הוא מעצמו מרגיז עליכם ומצר אתכם, אם כן, מצד הטבע תפיסוהו בפרות הללו וכו', ואז אין חסר אלא תפלה, הריני מתפלל וכו'. וראה ברש"י (בי"ב קכג ד"ה זו תפלה) : שזכה יעקב לקנות הבכורה מעשו בתפלתו. עד כאן דבריו. דאף שהיה ראוי לזה, משום שהיה ראשון ביצירה, ומטעם שעשו בזה אותו, בכל זאת היה צריך לתפלה.

משה רבנו ע"ה לא נתרפא מכבדות פיו כי לא התפלל על כך

והובא ברמב"ן (פרשת שמות), שלכך לא רפא הקדוש ברוך הוא את משה רבנו, עליו השלום, מהכבד פה, לפי שלא בקש. עין שם.

וּנֹרָא לְהַתְּבוּנוֹ! מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, צִיר שְׁלוּחַ מֵהַשָּׁמַיִם יִתְבַּרְךָ לְגֹאֵל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל
וְלִהְיֶיבִיר דְּבָרֵי ה' לְפָרְעָה וּלְעַם יִשְׂרָאֵל, נִשְׂאָר בְּמוֹמוֹ - כְּכַבֵּד פֶּה - לְפִי שֶׁלֹּא
בְּקֶשׁ!

לְהַשְׂרִאת הַשְּׂכִינָה בַּמִּשְׁכָּן הַצְּרִיכָה תִּפְלָה

וְכִּי מוֹצְאִים בְּפָרְשַׁת פְּקוּדֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לט, מג): "וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל
הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּן עָשׂוּ וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה",
וּבְפָרוּשׁ רִשְׁ"י: אָמַר לָהֶם, יְהִי רְצוֹן שֶׁתִּשְׁרָה שְׂכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם, "וְיִהְיֶה
נֵעַם ה' אֶלְקֵינוּ עֲלֵינוּ וְגו'". וְלִכְאוּרָה, לָמָּה הָיָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ עַל זֶה, וְהִלָּא
כָּבֵר הַבְּטִיחַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שְׁמוֹת כה, ח): "וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכְכֶם", וְהֵם עָשׂוּ
הַכֹּל "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'". אֲלָא רוֹאִים מִכָּאֵן גַּם כֵּן, שֶׁאֵף שֶׁעָשׂוּ הַכֹּל כַּדְּבָר
ה', עֲדִין צָרִיכִים עוֹד תִּפְלָה וּבִקְשָׁה. וְכֵן בְּפָרְשַׁת שְׁמִינִי, שֶׁגַּם אַחֲרֵי
הַקְּרִבְנוֹת הַצְּרִיכִים עוֹד לְתִפְלָה, עֵינֵי שֶׁמֶס פְּסוּק (וַיִּקְרָא ט, כג) "וַיִּבֵּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶל אֱהֹל מוֹעֵד וְגו'". וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ זְכוּרֹנִם לְבִרְכָה: אֲלֵמָּלָא מַעֲמָדוֹת לֹא
נִתְקִימוּ שְׁמַיִם וְאַרְצָה. וְהַמַּעֲמָדוֹת הֵם שֶׁהָיוּ מִתְּפִלָּלִים, דְּתַנּוּ רַבָּנוּ: אֲנָשֵׁי
מִשְׁמֵר הָיוּ מִתְּפִלָּלִים עַל קְרִיבָן אַחֵיהֶם שֶׁיִּתְקַבֵּל בְּרָצוֹן. רוֹאִים שֶׁאֲפִלוּ
הָעֲבוּדָה, שֶׁהִיא אֶחָד מֵהַעֲמוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, צָרִיךְ אֶל הַתִּפְלָה
שִׁיתְקַבֵּל בְּרָצוֹן (לְשׁוֹן הַתּוֹלַעַת יַעֲקֹב בַּהֲקַדְמָה).

אֲלֵיָהוּ לֹא נַעֲנֶה אֲלָא בְּתִפְלָה

וְכֵן מְצִינוּ יְסוּד זֶה גַּבֵּי אֲלֵיָהוּ הַנְּבִיא (מַלְכִים א, יח), שֶׁלֹּא נַעֲנֶה אֲלָא בְּתִפְלָה,
אֵף שֶׁכָּל כּוֹנֵנוֹ הִיָּתָה לְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם. וְהַגְּמָרָא בְּבִרְכוֹת (ו, ט): עַל דְּבָרֵי
אֲלֵיָהוּ שֶׁאֲמַר (מַלְכִים א' יח, לו): "עֲנִי ה' עֲנִי", ב' פְּעָמִים - מְלַמֵּד, שֶׁאֲמַר
אֲלֵיָהוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲנִי שֶׁתִּרְדֵּ אֵשׁ מִן הַשְּׁמַיִם
וְכוּ, וְעֲנִי שֶׁתְּסִיחַ דַּעְתָּם כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים הֵם וְכוּ. עֵינֵי שֵׁם.

רוֹאִים שֶׁאֲפִלוּ בְּקַדוּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם בְּרַבִּים, כְּמוֹ זֶה, שֶׁאֲמָרוּ בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
(סוֹף פ' יתרו), שֶׁכַּאֲשֶׁר קָרְאוּ לְבַעַל, הַשְּׁתִּיק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הָעוֹלָם
הָעֲלִיוֹנִים וְהַתְּחִתּוֹנִים, וְהָיָה הָעוֹלָם תַּהוֹ וְנַהוּ, כְּאֵלוּ אֵין בְּרִיָּה בְּעוֹלָם,
שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִים א' יח, כט): "וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה וְאֵין קֶשֶׁב", וְהָיוּ שֵׁם עוֹד נִסִּים
גְּלוּיִם בְּמַלּוּי הַתְּעֵלָה עִם מַיִם וְכוּ, עֵינֵי שֵׁם, וְכֵלָם נִפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם וְקָרְאוּ
(שם, לט): ה' הוּא הָאֱלֹקִים, ה' הוּא הָאֱלֹקִים, וּבְכֹל זֹאת הָיָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ
תְּחִלָּה, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים, וְאֵף אֲלֵיָהוּ הַנְּבִיא שֶׁהָיָה מַחֲזֵק בְּתוֹר
נְבִיא הַשָּׁמַיִם יִתְבַּרְךָ, בְּכֹל זֹאת הָיָה גַּם כָּאֵן הַכְּרַח לְתִפְלָה. וְאַחֲרַיִם שֶׁשְּׁחַט
אֲלֵיָהוּ כָּל נְבִיאֵי הַבַּעַל, הַצְּרִיךְ עֲדִין לְתִפְלָה עַל בִּיאַת הַגְּשָׁמִים. אֵף שֶׁכָּבֵר
אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שם, א): לָךְ הִרְאָה אֶל אַחֲאָב וְאַתְּנָה מָטָר וְגו',
כְּתוּב (שם, מג): "וְאֲלֵיָהוּ עָלָה אֶל רֹאשׁ הַכְּרָמִל וַיִּגְהַר אֲרָצָה". - וּפְרַשׁ רִשְׁ"י,
וְגַחֲוִין לְאַרְעָא לְהַתְּפִלָּל עַל הַגְּשָׁמִים, עֵינֵי שֵׁם.

יכול להיות מוכן לאדם גדלות וטובה רבה, אבל כל זמן שלא יבקש ויתפלל, לא ישיג כלום

יתכן אפלו כשיש הבטחת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (בראשית יז, ט): "ויאמר אלקים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וגו'", וחזר על זה על ידי המלאך, שנאמר (שם יח, ט): "שוב אשוב אליך וגו' והנה בן לשרה אשתך", ובכל זאת אינה יכולה להתגשם בפעל אלא על ידי תפלה, כמבאר בזה. וב"אור החיים" הקדוש (באו"ד שם): כי תפלתו על אבימלך הוא דבר המעמיד לפקידת שרה, והבטחתו יתברך היתה שיתן לו בן, והזמין לו הקדוש ברוך הוא מצוה שסגלתה שיפקד, ומהי? תפלה - שיתפלל על אבימלך, וממילא הוא יענה ותחלה, כאמור שכל המתפלל על חברו הוא נענה ותחלה, ובזה נתקיימה הבטחתו. כי כשירצה ה' להטיב, יזמין המצות שסגלתה היא הטובה המבקשת. עד כאן לשונו, ועין שם.

והבאור הוא, שכמו שאי אפשר שיצמח בלי גשם, אפלו שהוא זרע וחרש ועמל הרבה לנקות השדה מכל הקוצים והברקנים, ובכל זאת, ללא גשם לא יצמח ולא יהנה מיגיעו ועמלו - כך אי אפשר להנות מהמעשים טובים ללא תפלה. ולכן אף שזכה אברהם אבינו ע"ה במעשיו להבטחת השם יתברך שיהיה לו בן, היה מכרח עוד שיתפלל. ולכן סבב הקדוש ברוך הוא שיתעורר להתפלל על אבימלך, וממילא יכלה ההבטחה להתקיים מטעם המתפלל על חברו הוא נענה ותחלה.

רב אסי הקשה: כתיב (בראשית א, יב) "ותוצא הארץ דשא" - בשלישי בשבת, וכתיב (שם ב, ה) "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ" בערב שבת! אם כן תימה, היאך נאמר שכבר ביום השלישי הוציאה הארץ דשא כאשר נאמר ביום ששי - וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ אלא, לומד, שיצאו דשאים ביום שלישי ועמדו על פתח קרקע, עד שבא אדם הראשון ביום הששי ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו. ללמדך, שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתו של צדיקים. ורב נחמן בר פפא הו"א לה ההיא גנתא (גנה) שדי בה (זרע בה) בזרני (זרעים) ולא צמח, בעא רחמי (בקש רחמים) אתא מטרא (בא הגשם) וצמח, אמר: הינו דרב אסי (חולין ס:).

אין קיום לעולם ללא תפלה

וכן כתב בספר "אור יחזקאל": "כרם זלת לבני אדם" (תהלים יב, ט) - דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזולזלין בהן, (ברכות ט) - זה תפלה. ועין ברש"י שם שעולה למרום. והדברים צריכים באור, וכי מה המעלה המיוחדת הנמצאת בתפלה, וכי רק התפלה עולה למרום, והלא כל המצות עולים למרום? ונבאר בזה כמה אפנים;

ראשית, יש לומר בזה, כי התפלה היא ראש וראשון לכל דבר, ואין לה דבר שאינו תלוי בתפלה. נאמר גבי אליעזר עבד אברהם שבקש (בראשית כד, יב): "ועשה חסד עם אדני אברהם", ואיתא בחז"ל (בראשית רבה ס, ב): הכל צריכין לחסד, שאפלו אברהם, שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו, נדון לחסד. וכתב ה"מסלת ישרים" בפרק א', שכל עניני העולם, בין לטוב ובין למוטב, הם ספנה גדולה לאדם, ורק חסדי השם יתברך מצילים אותו מכל רע שייגיע לאחריתו הטובה. "אהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ" (תהלים לג, ד) - אף שהנהגת השם יתברך במשפט ובצדקה, מכל מקום, ללא חסדי השם יתברך שמלאה הארץ, אין קיום כלל לבריאה.

ומכיון שדרוש להצלחת האדם חסדי השם יתברך, חייב לבקש ולשאף להשגת החסד, כי זה כלל גדול בבריאה: כל המרחם על הבריות, מרחמין עליו מן השמים. כדי להשיג רחמים מהקדוש ברוך הוא, חייב להיות בעצמו מבעלי הרחמים. וכן הכא - ללא בקשת החסד, לא יזכה לחסדיו. ובקשת החסד הוא ענין התפלה. ומעתה יבאר מדוע התפלה עומדת ברום עולם, כי הכרחית היא להצלחתו. וראה עד היכן מגעת כח התפלה, שנאמר בחז"ל (דברים רבה ב, א) לגבי משה רבנו ע"ה, שלא הועילו זכויותיו ומעשיו הטובים, והצריך לתפלה כדי שייזכה לראות את ארץ ישראל, וכנאמר (דברים ג, כג): "ואתחנן את ה'", והינו, כנתיבאר, דלזכות לחסד השם יתברך הצריך לבקשת החסד, ובלאו הכי אינו זוכה. ולכן רק על ידי ה"ואתחנן", שהרבה בתפלה כמנין ואתחנן, זכה לפחות לראות את ארץ ישראל.

שנינו באבות (ב, יח): הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה. ועין בפרוש החסיד יעב"ץ שהאריך בזה, ותכן דבריו שקריאת שמע ותפלה הכרחי הוא, וכדחזינו בעניני הגוף שיש דברים רבים שהם צריך הגוף, וכל עניני המזון הם לתועלת האדם. מכל מקום, ללא לחם ומים אין כלל אפשרות קיום לחיים, ואלו ימלא ביתו בכסף וזהב ללא לחם, ודאי שימות ברעב. כן הוא אף בעניני המצות - כל המצות כלם הם דרכי הנפש, אמנם לילא המצות הרמות האלו, אי אפשר לחיות בלעדן, ולכן אם פושע באלה, רע ומר חלקו. והינו, כנתיבאר, דהם ראש וראשון לכל הצלחת האדם, ומבלעדיהם אין תקנה לזכות לאחרית הנרצית. ובאמת דבר נוסף יש בהם, שהרי קריאת שמע יסודה קבלת על מלכות שמים, שהוא העקר הראשון שמחובת כל איש מישראל. וכן ענין התפלה, שמבקש קיום כל צרכיו מאת השם יתברך. וזה יסוד האמונה בהשגחת השם יתברך וההפכה שאין עוד מלבדו, ומבלעדיו לא יזכה למאומה. ולכן עומדת התפלה ברום העולם, שהיא יסוד האמונה וההשגחה. עד כאן לשונו.

ב - תכלית התפלה - להשריש האמונה בקרבנו, שהשם יתברך כל יכול

עלינו לדעת שתכלית התפלה היא רק לצרף השרשת האמונה בקרבנו, שיש שליט בעולם, ורק אליו פונים, ורק ממנו מבקשים, ואין מי שיכול לעזר להושיע מבלתו יתברך. ותכלית התפלה היא לא בכדי שיענה לבקשתו, אף על פי שמתן שכרה בצדה שתעשה בקשתו ויתמלא רצונו, אולם לא זו התכלית.

וזה לשון ספר "בית אלקים" להמבי"ט ז"ל:

ואפשר שהורו לנו כאן עקר מעקרי התפלה, והוא - שלא ישים אדם מגמת פניו כשמתפלל שתשמע תפלתו, וכמו שאמרו (ברכות לב): : סוף בא לידי כאב לב, כדכתיב (משלי יג, יב) : "תוחלת ממשכה מחלה לב". ואמר רבי חמא בר חנינא (ברכות לו) : כל המתפלל ולא נענה - יחזר ויתפלל, שנאמר (תהלים כז, יד) : "קוה אל ה' וגו' וקוה אל ה'". כי לא היתה תכלית התפלה כדי שיענה, אלא להורות שאין בעולם למי שראוי להתפלל, אלא לא יתברך, ולהכיר שהוא חסר מכל וכל בזה העולם, ואין מי שימלא חסרונו אלא הוא יתברך. ומספר לפניו חסרונותיו, להורות זה הענין, וסוף השכר לבא. אבל לא שתהיה התפלה לתכלית השגת המבקש, שנראה, חס וחלילה, שאם היה ידוע שלא יהיה נענה באותה התפלה, לא היה אומר אותה.

העולה מדבריו, שאכן התפלה בודאי פועלת ישועות ונסים למבקש, אולם הכוונה בתפלה צריכה שתהא כדי לחדד ולישם התלות בה', ויכון לנצל בעיותיו וצרותיו כדי לחוש במוחשיות את תלותו בה', ובכך ירויח כפלים, גם ישיג הדבקות והאמונה בה', וגם יתמלאו בקשותיו.

ובזה יתרא דבר קשה בענין התפלה. שנראה דבר בלתי הגון ונאה לשאל שאלה אחת כמה פעמים. כי לפני מלך בשר ודם, אם ישאלו ממנו דבר אחד פעמים או שלש, יחרה לו על השואל. כי אם היה רוצה המלך להשלים לו שאלתו, בפעם הראשונה או השנייה היה משלים חפצו. ואם כן, ההפצר הוא דבר מותר ומזיק להשאלה. ואנחנו מתפללים לאל בכל יום, ערב ובקר וצהרים, תפלה אחת - שמנה עשרה ברכות שתקנו. וגם כי אין אנחנו נענים ברבם, אין אנו נמנעים מלאמרם בכל יום. אלא שפונת התפלה היא, להכיר ולהורות כי אין בעולם למי שראוי להתפלל כי אם לאל יתברך, שהוא אדון לכל העולם, ושאנחנו חסרים מפמה דברים המזכרים בתפלה, ואנו זוכרים אותם לפניו, כדי שנכיר שאין מי שיכול לספק צרכינו ולהצילנו מכל צרותינו כי אם האל יתברך, ועליו אנו משליכים יִהְיֶנו. ואנחנו יוצאים ידי חובותינו בהתפלל על הכוונה הזאת, והי הטוב בעינינו יעשה, אם לקבל תפלתנו אם היא הגונה אם לאו.

וְכַתֵּב בְּעַל הַחֹבֶת הַלְּבָבוֹת (ש"ח פ"ט), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ :

וְרָאוּי לָךְ, אָחִי, שֶׁתִּדַּע כִּי כּוֹנְנֵנוּ בַּתְּפִלָּה אִינֶה, כִּי אִם כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ אֶל הָאֱלֹקִים וּכְנִיעָתָהּ לְפָנָיו, וּלְרוֹמֵם לְבוּרָא וּלְשִׁבְחוֹ וּלְהוֹדוֹת לוֹ, וּלְהַשְׁלִיךְ כָּל יְהִבְנוּ אֵלָיו.

וְכַתֵּב הַרְמַב"ן בְּפָרֶשֶׁת בֵּא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ :

וְכוֹנֵנֵת כָּל הַמְצוֹת - שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵל וְנוֹדָה אֵלָיו שֶׁהוּא בְּרָאנוּ. וְהִיא כּוֹנֵנֵת הַיְצִירָה, שֶׁאֵין לָנוּ טַעַם אַחֵר בְּיְצִירָה הָרֵאשׁוֹנָה, וְאֵין לְעֵלְיוֹן בַּתְּחִלְתוֹנִים חֶפֶץ, מִלְּבַד זֶה שֶׁיִּדַּע הָאָדָם וַיּוֹדָה לְאֵל שֶׁבְּרָאוֹ. וְכוֹנֵנֵת רוּמְמוֹת הַקּוֹל בַּתְּפִלוֹת, וְכוֹנֵנֵת בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וְזִכוֹת תְּפִלַּת רַבִּים, זֶהוּ שֶׁיְהִיָּה לְבְּנֵי אָדָם מְקוֹם יְתִקְבְּצוּ וַיּוֹדוּ לְאֵל שֶׁבְּרָאָם וְהִמְצִיאָם, וַיִּפְרְסְמוּ זֶה, וַיֹּאמְרוּ לְפָנָיו: בְּרִיּוֹתֶיךָ אֲנַחְנוּ. וְזוֹ כּוֹנֵנֵת בְּמָה שֶׁאֲמָרוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה: "וַיִּקְרָאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחִזְקָה" (יונה ג, ח), מִכָּאֵן אֲתָה לְמַד שֶׁתְּפִלָּה צְרִיכָה קוֹל חֲצִיפָא נֶצַח לְכַשִּׁירָא (ירושלמי תענית פ"ב). וּפְרַשׁ בְּ"קֶרְבֵן הָעֵדָה": כְּמוֹ בְּעוֹלָם - הַחֲצוּף מְנַצַּח לְעֵנוּ וְכָשֶׁר - כָּל שֶׁכֵּן כְּלָפֵי שְׂמִיָּא מוֹעִיל וְרָצוּי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם בְּחִזְקָה, אִף שֶׁנֶּרְאָה בְּחֲצִיפוֹת. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְעַל כֵּן, חוֹבָה גְּדוֹלָה עָלֵינוּ לְנַצֵּל הָאֲפָשְׁרוֹת לְנַצַּח אֶת הָרַע עַל יְדֵי תְּפִלָּה בְּחִזְקָה.

וּבְזֶה פְּרָשְׁתִּי בְּס"ד פְּסוּק "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (תהלים כט, יא), "עז" מְלִשׁוֹן עֲזוּת, וּקְאָמַר "ה' עז לעמו יתן" - נָתַן ה' לְעַמּוֹ רְשׁוֹת לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּאִפְסוֹ הַנֶּרְאָה כְּחֲצִפָּה, כְּמוֹבֵא בְּרִישׁוֹתֵי לְעִיל. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַעֲזוּת סִימְנָה חֲצִפָּה וּמַחְלֶקֶת, הַפֶּה הַשְּׁלוֹם - עִם כָּל זֶה "ה' יברך את עמו בשלום", לומר: אֵל תַּחֲשֵׁב שֶׁהַבְּקָשָׁה בַּתְּפִלָּה שׁוֹב וְשׁוֹב גּוֹרֵם לְרָגְזוֹ וְתִבְרָךְ וּמְאוּס עָלָיו, אֲלֵא לְהַפֶּךְ - בְּזֶה מְבָרְכֵנוּ ה' בְּשְׁלוֹם, כִּי חֶפְצוֹ בְּזֶה וְזֶה רְצוֹנוֹ.

וְכוֹנְנֵנוּ, בּוֹדָאֵי שֶׁיֵּשׁ לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן תְּחִנּוּנִים וּפִיוֹס לְה', וּמָה שֶׁאֲמָרְנוּ לְשׁוֹן "עֲזוּת וְחֲצִפָּה" הֵינּוּ מִצַּד עֶצֶם זֶה שֶׁחֹזֵר הָאָדָם עַל בְּקָשְׁתוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁזֶה נֶרְאָה כְּעֲזוּת וְחֲצִפָּה, עַל כֵּךְ אֵין לְחוֹשׁ, אִוְלָם אֵין הַכּוֹנֵנָה חֲלִילָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם בְּלִשׁוֹן עֲזוּת אֲלֵא בְּלִשׁוֹן תְּחִנּוּנִים.

ג - עוד מתכלית כונת התפלה - כדי שיתאדק הקשר בינו להקדוש ברוך הוא.

עוד חֶסֶד גְּדוֹל יֵשׁ בְּמְצוֹת הַתְּפִלָּה, שֶׁצָּנּוּ ה' יְתִבְרָךְ לְהַתְּפַלֵּל לְפָנָיו, וְהוּא, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל אָדָם וּמִתְחַנֵּן, וְנִעְשֶׂתָה בְּקָשְׁתוֹ, וְרוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ אֲזוֹן שׁוֹמַעַת

ומקשיבה לקול תחנוניו, הרי שבזה מתחזקת אצלו האמונה והשמחה והאהבה לה' יתברך.

איתא בחז"ל (יומא פ"ו ע"א), ששאל רשב"י לתלמידיו מדוע לא היה המן יורד לישראל פעם בחדש או בשבוע לצרף כל החדש, אלא כל יום ויום? וענה להם, שאם היה המן יורד פעם בחדש, היה האדם מקבל פני אביו פעם בחדש. אך כשיורד המן בכל יום, גרא היה כל אדם מה יהיה מחר עם בניו שלא ימותו, והיה מתפלל בכל יום. הרי שמטרת התפלה לצר קשר בין האדם לבורא, בתחנה בתחלה, ובהודאה לבסוף, והתוצאה - אהבת ה'.

משל לבן שמרגל לטובות, ואין מוסיף אהבה על אהבתו לאביו על הטובות שמשפיע עליו, כיון שהתרגל להם, אימתי ידע ויבין בן זה להעריך טובות אביו? רק לאחר שיפסקו, ידע להוסיף אהבה. וכל שכן אנו, שהטובות שה' יתברך משפיע עלינו, הם מבלעות בדרך טבע ונסתרות, ואין לנו נסים גלויים. והרבה טועים, שפחם ועצם ידם עשו להם את החיל. לכן הקדוש ברוך הוא מונע הטוב מהאדם, וזה לטובתו, להזכירו שיתפלל ויתחנן, ולבסוף מחזיר לו השפע. ובזה האדם מוסיף אהבה לבורא, ומתחזקת אמונתו.

וכן איתא במדרש רבה על פסוק (שמות יד, ט) "ויפרעה הקריב", וזה לשונו: כיון שראו ישראל שהיו מקפין משלשה רוחות; היס סוגר, והשונא רודף, והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקדוש ברוך הוא, שנאמר (שם): "ויצעקו בני ישראל אל ה'". ולמה עשה הקדוש ברוך הוא להם כן? אלא שהיה הקדוש ברוך הוא מתאונה לתפלתו. אמר ריב"ל: למה הדבר דומה? למלך שהיה בא בדרך, והיתה בת מלכים צועקת לו, בבקשה ממך, הצילני מיד הלסטים. שמע המלך והצילה. לאחר ימים בקש לשא אותה לאשה, היה מתאונה שתדבר עמו, ולא היתה רוצה. מה עשה המלך? גרה בה הלסטים, כדי שתצעק וישמע המלך. כיון שבאו עליה הלסטים, התחילה צועקת למלך. אמר לה המלך: לכך הייתי מתאונה, לשמע קולך. כן ישראל, כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם, התחילו צועקים ותולין עיניהם להקדוש ברוך הוא, שנאמר (שמות ב, כג): "וייהי בימים הרבים ההם וגו' ויצעקו", מיד - (שם, כה) "וירא אלהים את בני ישראל". התחיל הקדוש ברוך הוא מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, והיה הקדוש ברוך הוא מבקש לשמע את קולם פעם אחרת, ולא היו רוצין. מה עשה? גרה לפרעה לרדף אחריהם, שנאמר: "ויפרעה הקריב", מיד - "ויצעקו בני ישראל אל ה'". באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא: לכך הייתי מבקש לשמע קולכם, שנאמר (שיר השירים ב, יד): "יונתי בחגוי הסלע וגו'" - השמיעני קול אינו אומר, אלא "השמיעני אל קולך", אותו הקול שכבר שמעתי במצרים [שקול ההוא היה קול היוצא מעמק הלב], לכך כתיב "השמיעני את קולך". כיון שהתפללו, אמר הקדוש ברוך הוא למשה: מה אתה עומד ומתפלל, כבר קדמה תפלתו של בני וכו'. עד כאן.

ובאר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שמכאן נראה ההפך ממה שאנו רגילים לחשב ביסוד התפלה; שאנו חושבים שהתפלה אינה אלא בקשת רחמים והצלה מן הצרה, והלואי לא באה הצרה ולא היה צורך בתפלה. אולם, האמת היא, שתפלה היא יותר מכך - היא לכשעצמה מטרה אשר פועלת באפן ישיר לקיום העולם, ויוצרת מצב של "ריח ניחוח לה". וכל כך חפץ הקדוש ברוך הוא בתפלה, עד שלפעמים באה הצרה עבור התפלה. והלואי והיו מתפללים קדם פראוי, ולא היתה באה הצרה כלל, מאחר והתפלה מטרה לעצמה, ולא רק סגולה להנצל מהצרות. וכמו דברפת המזון אינה בגלל שאכל ולכן צריך לברך - רק בגלל שרוצים שיברך, נותנים לו מזון שיוכל לברך. עד כאן.

וזאת הפונה בכך שמציק הקדוש-ברוך-הוא לאדם כדי שלא ירפה מלחוש את תלותו בבורא, ואדרבא, קשה לו להקדוש-ברוך-הוא להציק לאדם, שכן כאשר ישראל בצער - שכינה גם בצער, אולם עושה זאת הקב"ה לטובת האדם כדי שלא ישפח את תפקידו בעולם הזה הסוחר לשכחת ה'.

ופשוט שעקר הפונה במבאר לעיל, שרצון ה' שנתפלל אליו ונצעק לא לשם צעקתנו בלבד, אלא שבזה שנתפלל אליו הרי שבזה אנו מתקשרים אליו, ונשלים רצונו יתברך בזה שיהא התלות שלנו בו בלבד.

ובזה הסבירו חכמי המוסר קשיא גדולה, והיא: מאחר והנחש היה הגורם הגדול בקלקול העולם, מדוע נענש בפחות שבענש. שהרי אדם הראשון נענש חמורות; "בזעת אפיך תאכל לחם"; "ואל עפר תשוב". חנה נענשה כמו כן באפן חמור; "בעצב תלדי בנים" וכו'. ואלו הנחש, שהוא הגורם הגדול לקלקול - מה ענשו? "עפר תאכל כל ימי חיך" (בראשית ג, יד-ט), שלכאורה ברכה היא לו שמזונותיו מצוין לו, בכל מקום נזון מהעפר ודיו. אבל לפי הנ"ל מובן; "הכפירים שאגים לטרף ולבקש מאל אכלם" (תהלים קד, כא), "עיני כל אליך ישברו" (שם קמה, טו), כל הנבראים קשורים ואדוקים בקשר חזק עם הקב"ה בבקשת מזונותיהם וצרכיהם, ואדרבא, זו מטרת הקשי, שלא ישפח את בוראו. אבל הנחש נתקלל בנתוק הקשר שלו עם בוראו כלל, שבכל מקום מצוין מזונותיו ואין הוא נצרך להרים עיניו לבוראו, וכביכול אין לבורא רצון בו ובבקשותיו והזמין לו הכל מראש, כאומר: לך מעלי, אין ברצוני לראות פניך לעולם. ואין לך קללה גדולה מזו.

ד - בתפלה מתקימת תכלית רצון ה' יתברך **בבריא**

כּוֹתֵב הַרְמָח"ל ב"דעת תבונות", כי דרכי הנהגת ה' יתברך וסבות הנהגתו כד או כד את עולמו; רשע וטוב לו, צדיק ורע לו; וכן כל עניני ההנהגה - נעלמים מאתנו ונשגבים משכלנו הודל. אולם זאת עלינו לברר בלבנו ולאמת אצלנו יחודו יתברך בכל דרכי ההנהגה, וכאמרו (מלאכי ג, ו): "אני ה' לא שניתיי". אף שרואים שנויים בהנהגה - חסד, דין, רחמים, וכו', אבל גבי הקדוש ברוך הוא אין שנוי, והוא יחיד ומיוחד, וממנו תוצאות הכל.

וזה תכן דבריו: ותכלית כל ההצלחה שה' יתברך מבטיח לישראל לעתיד לבא, הוא שיתברר לעיני הכל יחודו, שהוא יחיד, וממנו כל הסבות וסבות לסבות. ודבר זה נזכר פעמים אין מספר בדברי הנביאים: "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא" (ישעיה ב, יא), "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט). עד כאן לשונו.

ואשרי הזוכה להשיג התכלית הנשגבה הזו, שיתגלה לעתיד, כבר בימי החשך בגלות, ודאי שאין קץ לשכרו. וזה משיג האדם על ידי התפלה, בהיותו קובע בלבו שאין עוד מלבדו עוזר ומושיע, ואין לו לפנות אלא לה' אחד ושמו אחד.

וזה אמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, נכתב בספר "מעלות התפלה", על באור הפסוק "ויקחו לי תרומה" (שמות כה, ב) במדרש: ויש לה מקח, שמי שמכרו נמכר עמו. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: מכרתי לכם תורתי, כביכול נמכרתי עמה, שנאמר (שם): "ויקחו לי תרומה". [ובמקום אחר אמרו זכרונם לברכה: ויקחו תרומה אינו אומר, אלא - "ויקחו לי תרומה" - אותי אתם לוקחים.] משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד המלכים ונטלה. בקש לילך לו לארצו ולטל לאשתו. אמר לו: בתי שנתתי לה יחידית היא, לפרש ממנה איני יכול, לומר לה אל תטלה איני יכול, לפי שהיא אשתך. אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון [חדר] אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל - נתתי לכם את התורה, לפרש ממנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול. אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכה, שנאמר (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש". עד כאן לשונו.

והבאור בזה, שהתורה בכללה כבר מסורה לנו, כמו שאמר במדרש (שם, אות ז) על מה שנאמר (דברים לג, ד) "תורה צוה לנו משה מורשה" - אל תקרי מורשה אלא ירשה וכו', ושאין בזה כל כך קשי להשיגה. וישראל חביבים שנקראו בנים, וחבה יתרה להם שנתן להם כלי חמדה, יכולים להשיגה, משום שכבר נתנה להם. אבל עקר היגיעה והעמל הוא, לעשות הקיטון אחד בעד הקדוש ברוך הוא בתוכנו, כמו שאמר: בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, וזה צריך האדם לעשות בעצמו. זהו היחוד שמבאר ה"דעת תבונות" שצריך האדם לברר, וזה היה במשכן ובמקדש. ועתה באה עבודת התפלה במקומם, כי בתפלה מברר האדם ענין היחוד שאין זולתו, ואין מונע אליו, ואין שום פח שני, אלא הוא לבדו משגיח על כל בריותיו

השגחה פרטית, ואין שום דבר נולד בעולמו אלא מרצונו ומידו, ולא במקרה ולא בטבע ולא במזל, אלא הוא שופט כל הארץ וכל אשר בה, וגזר כל אשר יעשה בעליונים ובתחתונים עד סוף כל המדרגות שבכל הבריאה כלה, ושואין לו שום מונע כלל ועקר, והכל תלוי רק ברצונו ותברך השולט ביכלתו הבלתי מתכלת, "כי הוא אמר ויהי הוא צנה ויעמד" (תהלים לג, ט), ובלי רצונו אין שום מציאות והנה וקיום לשום נברא. עד כאן.

וכאמור בשם הרמח"ל שזה כל תכלית ההצלחה שה' יתברך מבטיח לישראל לעתיד לבא, והיא שיתברר לעיני הכל יחודו. כלומר, שכל צפיתנו לגאולה ולעתיד המלא טובות וישועות ונחמות ושכר הצדיקים ועוד ועוד, זה עדין לא תכלית ההצלחה וההטבה שה' מבטיח לנו. אלא תכלית הענג וההטבה המבטחת היא, שנוזקה יידע מיחודו יתברך ולהבין בדעת ברורה ונקיה אשר אין עוד מלבדו, וזה שכרנו הגדול ביותר שנוזקה לו לעתיד. ויכול האדם לזכות למעין זה כבר קדם הגאולה, וזה על ידי התפלה, שבה מתברר ומתאמת אצלו יתברך. אלא שקדם הגאולה הוא בזעיר אנפין, ולעתיד נוזקה לזה במלואו. וכמוכן, לפי מה שטרח אדם בערב שבת להשיג יחודו, והינו על ידי התפלה כאמור - כן יזכה ביותר שאת לעתיד לבא להשיג
סוד יחודו.

ה - התפלה מביאה לידי מדת הכניעה

בסוף התוכחה אומר הקדוש ברוך הוא (ויקרא כו, מא): "או אז יפגע לבבם הערל וגו'". ובילקוט שם, וזה לשונו: כיון שנכנע לבם וכו', מיד מרחמין עליהם, לכך נאמר "או אז וגו'". וב"אור החיים" הקדוש, וזה לשונו: ואמרו "או אז" פרש, שיתלו הבאתם בארץ אויביהם וכו' כדי שיפגע לבבם הערל וכו', שעל ידי הכנעה לבד ירצו את עונם ולא יצטרכו למרוק אחר, על דרך אמרו (מלכים א' כא, ט): "הראית כי נכנע אחאב". ואמרו זכרונם לברכה: טובה מרדות אחת בלבם של אדם ממאה מלקיות, והוא אמרו (שם): "אז יפגע וגו' ואז ירצו את עונם". עד כאן לשונו. ומרן המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין ז"ל היה אומר, שרואים שכל התוכחה באה רק בגלל שאינם נכנעים להקדוש ברוך הוא, וזה היה התביעה לפרעה (שמות י, א): "עד מתי מאנת לענת מפניי", וברש"י ז"ל: להיות עני ושפל מפני. עד כאן לשונו. ופרעה זה - יצר הרע, כמובא באגרת המוסר מהרמב"ם ז"ל לבנו, וזה לשונו: ויש לך, בני, לדעת, כי פרעה מלך מצרים הוא יצר הרע באמת. עד כאן לשונו. ויוצא מזה, שעקר הרע הוא הגאון של האדם שאינו רוצה להפגע, ולכן באים עליו היסורים, רחמנא לצלן. אבל בזמן שנכנע, נגאל ונפטר מהם. ובתפלה יכול לבוא להכנעה, כי עקר

מהות התפלה היא הכנעה, כמבאר ב"חובת הלבבות" (ש"ח ח"ט), וזה לשונו: וראוי לך, אחי, שתדע, כי כונתנו בתפלה אינה כי אם פלות הנפש אל האלקים וכניעתה לפניו עם רוממותה לבוראה. ופרש ב"מרפא לנפש", וזה לשונו: בתפלה היא מכנעת עצמה אל האלקים, וגם בזה היא מרוממת אותו יתברך וכו'.

וענין התפלה הוא כדי שיכנע האדם לבוראו, וזהו עקר מצות התפלה, כמו שכתב הרמב"ם, עין שם. וב"טוב הלבנון" מבאר: עם רוממותה לבוראה, שאנו מנשאים ומרוממים את בוראנו בכדי שנכנע אליו מאד, עין שם. וממשיך ה"חובת הלבבות": כתבו רבותינו זכרונם לברכה: העניינים שצריכים להם רב בני אדם הנראים חסרונים בהם אל האלקים וכניעתם בעבורם וכו', ויראה ממנה בסדרה מענייני התפלה בלבד הכניעה והשפלות לאלקים. עד כאן לשונו.

כלומר, הקדוש-ברוך-הוא ברא את האדם חסר מהרבה פרטים הנצרכים לו, כדי שיכיר ברוממותו יתברך שרק הוא יכול למלאת חפצו ומתוך כך יכנע אליו.

ורואים כי עקר התפלה הוא - שיבין היטב כי כל חיינו ודרכיו תלוי במי שאמר והיה העולם, וכל מאויי לבו הם בלתי אפשרי כלל בלי רצון הבורא יתברך, ויכנע לעשות רצונו יתברך, ונפדה מהיסורים והצרות על ידי הכניעה הבאה מהתפלה, כנזכר לעיל.

ו - מותר האדם מן הבהמה - בתפלה

כתב בספר "עלי שור", וזה לשונו: מאי מבעה, רב אמר זה אדם, דכתביב (ישעיה כא, יב): "אמר שמר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו" (בי"ק ג:). הרי "מבעה" הוא מלשון "בעיו" - הינו, תפלה. "מבעה" הוא המתפלל. זוהי הגדרת האדם, שהוא המתפלל, כי התפלה היא הפעלה המסמלת את האדם יותר מכל פעלה אחרת. פעלות של מלחמה ובינון בתים, ואפלו חיים חברתיים מסדרים - אנו מוצאים גם אצל בעלי חיים. אבל להתרומם אל בורא ומהוה כל העולמות, ולדבר אליו פנים אל פנים, בלשון "אתה" - זוהי נחלת האדם.

בשבת (קכז:): נכלל "עיון תפלה" בגמילות חסדים: ועיון תפלה בכלל גמילות חסדים, דכתביב (משלי יא, יז): "גמל נפשו איש חסד", ונפש הינו תפלה, דכתביב גבי חנה (שמואל א' א, טו): "וואשפך את נפשי לפני ה'" (רש"י שם). דבר זה יכול כל אחד להרגיש בעצמו; רב התפתחותו של האדם

ברוחניות, קשורה בתפלה. מי שאינו מתפלל תפלתו כחוב שגרתית, אלא הוא חי בתפלתו, ימצא כי תפלותיו קשורות זו בזו. במנחה הוא מתחיל במקום הפנימי בנפשו בו גמר בשחרית, ובמעריב הוא ממשיך במקום שנשאר במנחה. המתפלל בטעם ובטוב ובדעת, יכול להעיד בעצמו כי לא הרגיש מימיו אותה הרגשה ואתו טעם בשתי תפלות. ובאמת, בלתי אפשרי ומן הנמנע הוא, ששתי תפלות תהיינה שוות, אם כי אתו נסח הוא.

משל לנוסע ברכבת ומסתכל בנוף. אם אפלו לא משתנה הנוף, בכל זאת אין מראה רגע דומה למשנהו, כי הלא כל רגע רואים את הנוף מנקדה חדשה. כן בתפלה - האדם נוסע הוא, הלוך ונסוע כל ימי חייו, ואף רגע אינו רואה את העולם מאותה נקדה פנימית בה עמד קדם. במיוחד מרגיש זאת בעיון התפלה. ולא עוד, אלא המעין בתפלתו, רואה גם סגלה נפלאה להתבגרות והתקדמות פנימית תמידית, דוקא בשעות תפלותינו. הרגשות עדינות הולכות ומתעוררות, רשמים דקים של רוממות הולכים ומתחזקים. גישה מחדשת לאמונה הולכת ומסתמנת.

וכתב בעל ה"מסלת ישירים" (פ"ט): מי שהוא בעל שכל נבון - במעט התבוננות ושימת לב יוכל לקבץ בלבו אמתות הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן, ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו ומקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו שומע, מקשיב אליו. עד כאן לשונו.

ז - עקר מלחמת היצר - לבלבל האדם בשעת התפלה.

כתב בספר "מאור ושמש" תחלת פרשת "כי תצא", וזה לשונו: ועוד זאת ידעו בני עמנו, כי עקר מלחמת היצר היא על התפלה. כי גם אם ירבה האדם לעסק בתורה ומצוות ולגמל חסד בגופו וממונו, ולהחזיק יד עני ואביון, על כל זה, לא בהם ישים היצר את כל תקף מלחמתו, מפני אשר בזה עוד לא יסתלק מכל וכל, וימצא מקום לתפש אותם בלבותם בפניות ולחשב מחשבות. אכן, באם איש ישראל יעמד לשפך שיח נכח פני ה' ומקבל עליו על מלכות שמים, ואמרי פיו יביעו ממקור לבבו בלי תערוכות סיג מחשבה הפוסלת, וילהיב לבבו לנעם ה', עד שיהיה קרוב להתפשטות הגשמיות, כמבאר בשלחן ערוך ארח חיים ויתר ספרי קדש, הנה על זה יוציא היצר כל עזו להלחם ולבלבלו, כי זה יגיע עדין להכניעו יותר מכל המצוות, ועל כן יראה האדם להתגבר בזה. ואם יראה כי כבד ממנו הדבר להתפלל תפלה כזו, ישוב בתשובה שלמה על חטאת נעוריו, ויתעצב אל לבו על מעלו אשר מעל למרות בה', ועל ידי זה יסיר מסך המבדיל בינו

לְבִין אֱלֻקִּיו, וְאִזּוּ יוּכַל לְחַזוֹת בְּנֻעַם דְּרָךְ הַתְּפִלָּה. וְהָאֲדָם, אֲשֶׁר זֹאת מְגַמֵּת עֲבוֹדָתוֹ, יִפְקַחוּ עֵינָיו שְׂכָלוֹ לְהַשִּׁיג אַחַר כֵּן מֵהוֹת הַתּוֹרָה לְשִׁמָּה, וְלַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת לְפַעֲלָם בְּלִתִּי לֵהִי לְבַדּוֹ, וְיִהְיֶה תוֹהָה עַל הָרֵאוּשׁוֹנוֹת אֲשֶׁר עֶסֶק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, וְיִגְמַר בְּלִבּוֹ מֵאִזּוּ וְהִלָּאָה לְחַזוֹת בְּמַעֲזוֹ הַתּוֹרָה וְהַעֲבוֹדָה בְּכָל נַפְשׁוֹ וּמְאוֹדוֹ, וְאִזּוּ יָבִין דְּרָכֵי הַמִּצְוֹת עַל בְּרִיָּם. וְעַל כֵּן, רָאוּי לְאָדָם הַבֵּא לְהִלָּחֵם מִלְחָמַת חוֹבָה זוֹ - לְהַכְנִיעַ הַיֵּצֶר, שֶׁיִּקְדָּם פְּנֵיו לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה זְכָה וְצְלוּלָה, כְּנֹזֵכֵר, כִּי הוּא רֵאשִׁית אוֹנוֹ בְּיוֹם קָרֵב וּמִלְחָמָה.

ח - מדוע אינו מונה הרמב"ן מצות התפלה למצות עשה כהרמב"ם.

בספר "משנת אהרן" מבאר ר' אהרן קוטלר זצ"ל, מדוע נמנע הרמב"ן מלמנות את התפלה כמצות עשה, ומסביר, שכשם שאין צריך לחיוב התינוק שיקרא "אמא", כי מאליו יעשה כן, כן אין צריך לחיוב את האדם להתפלל, כי מאליו מכרח לעשות זאת. וזה לשונו: וסובר הרמב"ן, דמהלכות תורה אין חיוב מיחד על האדם להתפלל. ובאמת, וכי יש צורך שהתורה תחייב אותו? הרי טבע הדברים מחייב ענין התפלה, וכנאמר (תהלים קלא, ב): "אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמל עלי אמו וגו'". וכשם שאין צריך לחיוב את התינוק שיקרא אמא, כי מאליו יעשה כן, אחרי שמכיר כי צריך הוא לה, ומלוי הצטרפותו הוא ממנה, כן, ועוד יותר מכך לאין שעור, זקוק האדם לבוראו בכל רגע ורגע ממש, בכל עניני גופו והרפבתו ובכוחות גופו ונפשו, שיפעלו ויתקיימו בשלמות שראוי לקיומו. וכמו שאנו אומרים בתפלה: על חיינו המסורים בידיך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך שבכל עת וכו'. ואמרו חז"ל (בר"ר יד, ט): על כל נשימה ונשימה תהלל יה. ובתנא דבי אליהו זוטא (פרק טו), והובא בילקוט נצבים: אמר דוד: אני אגיד גדלתו וגבורתו ומלכותו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שבכל יום ויום אדם נוצר, ובכל יום ויום אדם נברא כוי, ובכל יום ויום מכלכלין אותו פתינוק על שדי אמו כפרי מעשיו. עד כאן. וגם היכלת לעזרו היא בלי תכלית, ואין אחר בעולם שיוכל לעשות כזאת - על אחת כמה וכמה שטבע הדברים מחייב את ענין התפלה. ואדרבא, אם מתפלל רק בשביל חיוב שהטל עליו, הוא פגם וחסרון בענין התפלה, וכאמרם (אבות ב, ג): אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום. עד כאן לשונו.

אבל זה ודאי גם להרמב"ן ז"ל, שבזמן שמתפלל, מסגל לקיים חמש מצות מהשש מצות תדירות שחושב "החנוך". ואומר שם, שבכל רגע שיחשב

בְּהוֹ, אִין קַח לְמִתְּן שְׂכָרוֹ, וְהֵם : א' - הָאֱמוּנָה שֵׁישׁ לְעוֹלָם אֱלוֹהִי. ב' - שְׂאִין לְשׁוּם נִבְרָא כַח בְּלִתֵּי רְצוֹנוֹ. ג' - שֶׁהוּא הַמְּשַׁגֵּיחַ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהוּא אֶחָד בְּלֵי שׁוּם שְׂתוּף. ד' - אֶהְבֵּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. ה' - יִרְאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכַשְׂשָׁמִים יָב לְמָה שְׂאוּמָרִים וּמְזַכִּירִים בְּתַפְלָה גְדֹל רוּמָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְשֶׁהוּא "צוּה וְנִבְרָאוּ" וְכִדוּמָה, וְרַב הַשְּׁגָחָתוֹ "הַיּוֹצֵר יַחַד לְבָם הַמְּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם", וְסִפּוֹר נִפְלְאוֹתָיו וְחִסְדָּיו וְטוֹבוֹתָיו אֶתְּנוּ, "חֲמֵלָה גְדוֹלָה וַיִּתְּרָה חֲמֵלָתָ עָלֵינוּ", וְכִהְנֶה רַבּוֹת, אִין סִפֵּק שְׂמֻקִּים הַמְּצוֹת הָאֵלוֹ, וַאִין קַח לְשָׂכְרוֹ בְּכָל תַּפְלָה וַיִּתְפַּלֵּה.

ט - טעם הקדמת שבח המקום ברוך הוא לבקשת תחנונים.

סדר התפלה: שלש ברכות ראשונות - שבח, אמצעיות - בקשה, אחרונות - הודאה.

מקשה ר' אהרן קוטלר זצ"ל, איך התר לנו לשבח להקדוש ברוך הוא, וכי דרך ארץ לקטן לעמד לפני גדול ולשבחו בפניו, ובפרט כמה שנשבחו, אנו, קטני השכל, גורעים מכבודו יתברך. ואם כן, איך מלך שיש לו זהב נשבחו על נחשת וכסף, הרי בזה ממעיטים שבחו? אלא - מטרת השבח לא לשבח ולפיס על מנת שתתקבל אחר כך התפלה, אלא סוד אחר יש כאן, והוא - שבראשית תפלתו ישריש לעצמו עצם כוחו ויכלתו של הקדוש ברוך הוא, ואז יוכל להתפלל בלב שלם לפניו.

וזה לשונו בספרו "משנת אהרן": ונראה, דעקר ענין התפלה הוא, כאמור, רחמים ותחנונים לפני המקום, וכן אמרו בפרק ב' דברכות (כ): דנשים חייבות בתפלה דרחמי נהו. והא דאמרו (שם לב, א) דלעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל לשאר צרכיו, אין זה בגדר פיוס לפני התפלה כדי שתקבל תפלתו וימלאו בקשותיו, דקרא פתיב (דברים י, יז): "ולא יקח שחד", ואמרו חז"ל, אפלו שחד מצוה. אלא ענין הקדמת השבח הוא להכשיר עצמו ולרומם הכרתו, דעל ידי דמקדים שבחו של מקום, יכלתו, חסדו ורוממותו, מגביר בנפש הכניעה וההתבטלות הגמורה לפניו, ומחזק הכרתו שהכל בא לו מידו של הקדוש ברוך הוא, ואז מתפלל מעמק הלב ובכניעה הראויה. ונמצא, דבהקדמת השבח מכין נפשו לתפלה ומכשירה להתעלות, וממילא תפלתו מכשרת יותר.

ובאמת, זהו מחסדי הבורא עלינו, שהרשנו - לתועלתנו - לשבח, דהא אין זה ממדת דרך ארץ שקטן ישבח לגדול. ואמרו בירושלמי (שקלים פ"ב הל' ה):

לא נהוג גבון דזעירא שאיל בשלמא דרבא. (לא נהוג אצלנו שקטן ישאל בשלום גדול) ומכל שכן נבראים לגבי הבורא יתברך שמו, איך שיך שנאמר לפניו דברי שבת, [וכדחזינו דאין אדם מעיו לשבח אדם גדול ממנו בפניו], ומכל שכן שהפרתו של האדם חלושה מאד והשגתו דלה, וכמו שאמרו שם בגמרא (ברכות לג:), משל למלך שיש לו אלף אלפים דיגרי זהב, והיו מקלסים אותו בשל כסף - הלא גנאי הוא לו. ואמרו, אלולי שאמר משה רבנו בתורה "האל הגדול הגבור והנורא", ובאו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה, לא היה לנו רשות לומר, וכמו שאמרו שם, סימתינהו לכלהו שבחי דמרך. אך זהו מחסדי הבורא. והנה גם במלאכים מצינו דאמרו (חולין צא, ב), שאמר המלאך ליעקב: מיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שיכה עד עכשו. ואין להם רשות לפתח קדם שמשבחים ישראל. וכשנותנים להם רשות, הוא גם כן חסד עבדך, אף דהשגתם נוראה מאד, ואומרים בקדשה ובטהרה. ומעתה - כמה גדול הוא החסד שהרשינו לזה, כדי לחזק הפרתנו ולהלהיב את הלב. והנלמד מזה - עד כמה חייב אדם להתאמץ להתפלל בכונה, וביוחד צריך להתחזק לכוון שבתו של מקום, דהרי בלי כונה אין לו כל תועלת מזה, ונשארו רק עזות, חס וחלילה. וזהו שחיבו חכמים ביותר בכונת שלש ברכות ראשונות. ודוק.

י - החיוב להתפלל על מזונו תמיד קדם אכילתו

פתב הרמב"ם בהלכות תפלה (פרק א) : מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר (שמות כג, כה) : "ועבדתם את ה' אלהיכם [ויברך את לחמך ואת מימך]". מפי השמועה למדו, שעבודה זו היא תפלה שנאמר וכו'.

והקשה בספר "לב שמח", למה הביא הרמב"ם פסוק "ועבדתם את ה' אלהיכם" ולא את הפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג)? ותירץ, שהרמב"ם רוצה להביא ראיה שמצות עשה להתפלל "בכל יום", וזה ראוי בפסוק "ועבדתם את ה' אלהיכם", היות וסיום פסוק זה הוא "ויברך את לחמך ואת מימך", ולחם ומים הם מזונו של אדם בכל יום ויום. ותלה הפסוק שכר התפלה בלחם ומים, ומכאן שצריך להתפלל בכל יום.

תפלה על המזון יום יום

וכן איתא ביומא (פ"ו ע"א) : מפני מה לא ירד המן לישראל פעם אחת בשנה או בחדש, אלא בכל יום ויום? כי אם היה יורד פעם בשנה או בחדש, היו מקבילים פני אביהם פעם בחדש או בשנה. עכשו שיורד המן ליום אחד בלבד, הרי מקבילין פני אביהם בכל יום.

תפלה על המזון מצלת מסכנת כחי ועצם ידי

והרוח של האדם שמקבל מזונו עם הקדמת התפלה, באר הרמח"ל בספרו "דרך ה'", שיזכה, על אף שיעסק אחר כך בהשתדלות, שלא יסתבך וישקע בגופניות וחמירות, כיון שהקדים ותלה הכל בו יתברך. וזה לשונו (חלק א פי"ד אות ב): כי הנה כפי מה שירבה להסתבך בעניני העולם, כך מתרחק מן האור העליון ומתחשך יותר. והנה הכין הבורא יתברך שמו תקון לזה, והוא מה שיקדים האדם ויתקרב ויעמד לפניו יתברך, וממנו ישאל כל צרכיו, ועליו ישליך יתברך. ותהיה זו ראשית כללית ועקרית לכל השתדלותו, עד שכאשר ימשך אחר כך בשאר דרכי ההשתדלות, שהם דרכי ההשתדלות האנושית, לא יקרה שישתבך וישתקע בגופניות וחמירות, כיון שכבר הקדים ותלה הכל בו יתברך וכו'. והנה היה מחסדו יתברך לתת לאדם מקום שיתקרב לו יתברך, אף על פי שכפי מצבו הטבעי נמצא רחוק מן האור ומשקע בחשך. והינו, שנתן לו רשות שיעמד לפניו ויקרא בשמו, ואז יתעלה מן השפלות אשר לו בחיקו - לפי שעה, וימצא מקרב לפניו ומשליך עליו יתברך, כמו שזכרנו. והנה זה חמך התפלה, שאסור להפסיק בה כלל, מפני היות בה האדם בקרבה גדולה אליו יתברך. וכן סדר בה ההפטר בסופה, שילך לאחוריו שלש פסיעות, והוא שוב האדם אל מצבו התמידי, כמו שמצטרף לו בשאר זמנו. עד כאן לשונו.

תפלה על המזון מצלת שלא יאכל האדם עולמו הנצחי בחייו בעולם הזה

ועוד תועלת גדולה ורבה מהתפלה - שלא יחשב מה שנוטלים מהעולם הזה הנאות כשכר בעד מעשינו הטובים, ונמצינו אוכלים את עצמנו כאן, ונשאר דלים ורקים לעולם הבא. כי כל מה שמקבלים בעולם הזה, עולה יקר מאד, כמו שהתנא אומר באבות (פ"א), הכל נתון בערבון, החנות פתוחה ויכולים לקחת, אבל צריך לשלם. ויכול, חס וחלילה, לאכל שכר מצותיו בעולם הזה. אבל מי שמבקש בתפלה מהשם יתברך מתנת חנם, ומרגיש שהכל ממנו יתברך, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (ברכות לה): האוכל בלי ברכה הרי הוא כגוזל. ר' לוי רמי: כתיב (תהלים כד, א) "לה' הארץ ומלואה", וכתיב (תהלים קטו, ט) "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" - לא קשיא - כאן קדם ברכה, כאן לאחר ברכה. עד כאן לשון הגמרא. והבאור - שקדם ברכה שאינו מיחס להשם יתברך, רק חושב כחי ועצם ידי, נקרא גוזל ומועל, וצריך לשלם בטבין ותיקליו. אבל אחר ברכה, שמברך ואומר ומכיר שהכל נהיה בדברו והוא הבורא, מקבל אז הכל מאתו יתברך במתנת חנם.

והנה, בדורותינו אנו, שאנו חולים, רחמנא לצלן, על זה שמייחסים הכל למעשה ידינו ולטבע ומנהגו של עולם, ואין אנו מסגלים לקחת עניינים וצומות, כי ירדה חלשה בעולם, וכל צער ועצבון משבר והורס את האדם לגמרי, אין לנו תרופה אחרת מהתפלה. ויזא, שהתפלה בעדנו הוא המזון, והתרופה, וההצלה היחידה מכל צרותינו. ובספר "קב הישר" (פ)

ס"א) מביא מהז'הר הקדוש, כי בהיות האדם ישן נשמתו נפקת וכו', ואף שקם בפליה ועוסק בתורה, אף על פי כן הנשמה לא מתישבת בתוך הגוף עד אחר התפלה, עין שם. והיא ההצלה המלאה שלא נאבד בג'הנס בעד חובותינו בעולם הזה, שכל מה שלקחנו ונהננו, קבלנו בבקשתנו ותפלתנו שיחון אותנו מתנת חנם.

ועוד מובא בה'הר הקדוש (פרשת בשלח ס"ב): "ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (שמות טז, ד), רבי יוסי פתח: "פותרת את-ידך ומשביע לכל-חי רצון" (תהילים קמה, טז), מה פתיב לעלא: "עיני כל אליך ישברו". כל אנון בני עלמא מצפאן וזקפין עיניו לקדשא בריך הוא [כל בני העולם מצפים וזקפים עיניהם להקדוש-ברוך-הוא], בגין כל אנון בני מהימנותא בעאן בכל יומא ויומא לשאלא מזוניהו מקדשא בריך הוא [לפיכך כל אלו המאמינים צריכים בכל יום ויום לבקש מזונם מהקדוש-ברוך-הוא], ולצלי צלותהון עליה [ולתפיל תפלתם על זה]. מאי טעמא? בגין דכל מאן דמצלי צלותא לגבי קדשא בריך הוא על מזוניה, גרים דיתברך כל יומא על דוי ההוא אילנא דמזון דכלא ביה [כל מי שמתפלל לה' על מזונו, גורם שיתברך כל יום על ידו אילן הקדוש, שמזון כלם תלוי בו].

אף-על-פי שהאכל מנח לפניו, לא יאכל עד שיבקש על מזונו

עוד שם בה'הר: "רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו" (תהילים קמז, יא) - אלו שמצפים ומחכים בכל יום ומבקשים מזונם מהקדוש-ברוך-הוא. ומספר הז'הר על רבי ייבא סבא שלא היה מסדר סעדתו בכל פעם לפני שיקדים תפלה, והיה אומר: לא יסדר אדם שלחנו עד שינתן לו הסעדה מאת מלכו של עולם. ואחר שהיה מתפלל על מזונו היה מחכה מעט זמן, והיה אומר: עכשו הזמן שנתן הסעדה מאת ה', ומצוה לסדר לו השלחן. עד כאן תכן דברי הז'הר.

ומקשה בספר "שלחן הט'הור", מה כל השבח והמעלה המובא בה'הר על זה שמבקש מזונו מה' יתברך, והלא הרבה עמי הארץ וקלי הדעת, יומם ולילה צעקתם על הלחם. ומה זה שנקרא בה'הר בן חביב, והלא, להפך, מסתברא ש'בן חביב יבטח על אביו שיפרנסהו ויסמך על חסדו ולא יבקש כל יום ויום מזונו.

ותרץ על פי דברי חכמינו ז"ל: כל מה שאוכלים ישראל בעולם הזה הוא בזכות האמונה, כלומר, שכר מצוות בעולם הזה אין, וכל תשלום שכר המצוות הוא בעולם הבא. אולם, על מצוה אחת נתן שכר גם בעולם הזה, והיא בזכות מצות האמונה. כי על כל המצוות כביכול, אין עובר הקדוש-ברוך-הוא על "לא תלין שכר שכיר" בעכוב השכר לעולם הבא, כי נתנו כל המצוות על ידי שליח, משה רבנו, עליו השלום. אולם, מצות האמונה שהיא "אנכי" ו"לא יהיה לך", שמענו מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו ולא על ידי שליח. ונפסק ב"שלחן ערוך" שאדם המעכב שכר שכיר עובר ב"לא

תליון", אלא אם כן העביד אדם על ידי שלוחו ולא הוא עצמו, אז אין עובר.

לכך, בזה שנותן האמונה בלבו שכל פרנסתו מאת ה' בלבד, וחוקק בלבו שאין שום מקרה וסבות בעולם אלא קדשא בריך הוא עלת העלות וסבת הסבות - בזכות זו האמונה מגיע לו מזונו מן הדין, כאמור שעל מצות האמונה מגיע פרנסה ושכר מיד משום "בל תליון". ואם עדין תשאַל: אם-כן, למה צריך לבקש זאת בפיו, הלא די שיאמין בלבו - התשובה לפי המבאר בחשן משפט, שאין הבעל הבית עובר ב"בל תליון" אלא אם כן תבעו הפעל. אבל אם לא תבע הפועל שכרו, אין עובר ב"בל תליון". ולכן אנו מבקשים על הפרנסה בפנינו, כדי שבזה יבואו צרכינו מן הדין ובשפע.

ובלשון הזה נקרא 'ירא' ו'מיחל', על שם הפסוק "רוצה ה' את יראיו" את 'המיחלים' לחסדו", כי בזה שמבקש ומתחנן, מראה שירא שמא לא מגיע לו שכר מצד מעשיו, ולכך מבקש מאוצר מתנת חנם, ומיחל ובוטח בה' שישמע תפלתו.

וכן מובא בספר "רמתים צופים" בשם מורו מפרשיסחא, וזה לשונו: מי שמבקש בתפלה על יראת שמים ולא מבקש על מזונו, סימן שגם זה שמתפלל על יראת שמים אינו מאמתות לבו, כי אי אפשר זה בלא זה.

וכן בספר הקדוש "מדרש פנחס" כתב, שהיה מזהיר מאד להתפלל על פרנסה. גם היה אומר בשם הרמב"ם, שתפלה דרבנן הוא הסדר שתקנו לנו חכמים, אבל עקר תפלה מדאורייתא - שיבקש אדם צרכיו מאת ה'.

והסבה כי המתפלל על יראת שמים ולא על פרנסה גם תפלתו על יראת שמים אינה מלב שלם, משום שחושב: יראת שמים אני אבקש מה' שיעזר לי, אולם פרנסה, אני כבר אסתדר לבד על-ידי משא ומתן וכוי. והרי פגם גדול הוא באמונה, כי המאמין השלם מאמין שאין ביכולתו לפעל כלום לעצמו, והכל בזכות שמים.

יא - ענין תפלה בכונה וחיות להנצל מזרם העולם הזה

בפרשה זו רואים איך שכל העולם נתקלקל ויגד מטה מטה עד שבאו מי המבול לשחת כל הארץ, ואיך נצל נח על ידי שנכנס לתבה ועל ידי זה נצל ממי המבול השוטפים את הארץ בחוץ.

בספרי חסידות מובא שמה שיש ללמוד מזה בעבודת ה' הוא איך שיש לאדם להנצל ממי המבול והם תאוות העולם הזה השוטף את הארץ, דהינו מהגזר (שטור"ם) של העולם הזה התופס את האדם ומורידו מטה מטה עד שמטביעו במי המבול. מובא בספר חסד לאברהם בלקוטי הרה"ק ר"ב ממעזיבוז זצ"ל (עמוד קלו) שמביא מזקנו וזה לשונו "וכמו שאומרים בשם א"י הבעש"ט נבג"מ שאמר על הפסוק "בא אתה וכל ביתך אל התבה", דהינו שיכנס בתוך התבה (פי' תבות הדבור) שיהא מדבר עם כל גופו ולבבו ומחשבתו".

דהינו דהעצה איך להנצל משטף מי המבול של העולם הזה הוא לכנס לגמרי בתוך עבודת התפלה, ולכנס בתוך ה"תבה" הינו בתוך האותיות של התפלה.

וכן הביא הקדשת לוי (בפרוש אגדות) בפרוש פסוק הנ"ל וזה לשונו, "שמעתי ממורי הגאון החסיד המפרסם מוהר"ר דב בער מגיד מישרים דק"ק מעזריטש פרוש הפסוק בא אתה וכל ביתך אל התבה, דהינו שישים האדם כל כחותיו בתורה ובתפלה, בכל תבה שאומר ישים בה כל כחותיו, באפן שייבטל מכל פעלותיו הגשמיים, ועל פי התבה, שהיא רוחניות האותיות, מדבק ומקשר האדם להבורא יתברך שמו".

ואין צריך לחפש ולבקש מדרגות רמות בתפלתו, וכמו שכתב הבית אהרן (לשבועות עמוד קיא ע"א) וזה לשונו, "ובתפלה לא יבקש התלהבות רק יראה להכניס את עצמו בהדבורים ובעבודות והתלהבות יבא ממילא". וכמו כן אף שאין מרגיש תענוג בעבודתו גם זה יבוא ממילא, וכמו שכתב הבית אהרן (בפרשה זו) וזה לשונו "כשאיש ישראל עושה כל מעשיו כדי לעשות נחת רוח למקום, אף על פי שאינו מרגיש שום נחת ותענוג, רק שעושה במצות הבורא, אזי עוזר לו הקדוש ברוך הוא שירגיש נחת רוח ותענוג בעבודתו".

ומשל יפה הביא בספר עשר קדשות (עשר צחצחות מע' א' אות פז) מהרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זצ"ל להסביר שהתפללות אינם על עלינו חס וחלילה, רק מתנה מהקדוש ברוך הוא ברחמיו וברב חסדיו שהוא אב הרחמן ורוצה בתקנתנו שלא נשקיע עצמנו בהבלי עולם הזה, והמשיל הדבר לאב ובנו שהיו הולכים בדרך ונתקרבו סמוך ליער גדול, ובתוך היער היה פרות קטנים שרצה היילד מאד לאכלם שהמה מתוקים לחך, ומיד כשראה היילד את הפרות בקש מהאב שימתין ויחכה לו עד שיכנס ליער רק קצת וילקט כמה פרות ותכף יחזר. אבל האב הסביר לבנו היילד שהמה ממחרים להגיע למחוז חפצם ואין פנאי לזה עכשו וכשנגיע למחוז חפצנו שם יש הכל. אבל הבן מתחיל להתחנן שימתין לו כמה רגעים עד שיכנס ויצא, וראה האב שאין לו בררה ומה יעשה שהוא בן יחידו, ורחמי האב על בנו, לכן אמר האב לבנו שמע בקולי הרי אני מיוחד שתתחיל ללקט לקיטה אחר לקיטה ותסתבך בעמקי היער ולא תוכל לצאת. לכן יש לי עצה בשבילך למצא הדרך לבא אלי, בכל פעם תצעק "אבי אבי"

וְאָנִי מְשִׁיבָד "בְּנֵי בְנֵי", וְכָל זְמַן שֶׁתִּשְׁמַע קוֹלִי תִּדְעַ שְׁאֲנִי שׁוֹמֵעַ קוֹלְךָ, אָבֶל כְּשֶׁתִּפְסֵק לִשְׁמֹעַ קוֹלִי אֲזַ תִּדְעַ שֶׁנִּכְנַסְתָּ יוֹתֵר מִדִּי לַיַּעַר וְשֶׁאַתָּה מְסַבֵּד בְּסִבְכֵי הַיַּעַר וְצָרִיךְ אֶתָּה לְרוֹץ אַחֲרַי עַד שֶׁתִּמְצָא אוֹתִי.

וְהַנְּמָשָׁל שֶׁהוּא שֶׁאַנְחֵנוּ נִקְרָאִים בְּנִים לְמָקוֹם, וְאַנְחֵנוּ נְסִבְכִים בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים בְּתַאוּת עוֹלָם הִזָּה לְכֹן נָתַן לָנוּ אָבִינוּ מִתְּנָה, עֲצָה, שֶׁנִּצְעַק אָבִי אָבִי וְהוּא עוֹנֶה בְּנֵי בְנֵי, אֲמַנֵם כָּל זֶה הוּא בְּזִמְן שֶׁאַנְחֵנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו בְּאֵמַת דְּהֵינּוּ שֶׁמִּתְפַּלְלִים בְּמַחְשָׁבָה טוֹבָה בְּפְרוּשׁ הַמַּלּוֹת דָּאז כְּשֶׁאוֹמֵר בְּרוּךְ "אֶתָּה" אֲזַ "אֶתָּה" שׁוֹמֵעַ הַשָּׁמַיִם, אָבֶל אִם מִתְפַּלְלִים רַק בְּפֶה בְּלִי כְּוָנָה וּבְלִי פְרוּשׁ הַמַּלּוֹת וְהֵלֵב מְשׁוֹטֵט בְּחוּצוֹת אֲזַ צָרִיכִין לְחַזֵּר וּלְמַצָּא אֶת אָבִינוּ.

וּנְקִדָּה זוֹ יֵשׁ לְהַדְגִּישׁ וּלְהוֹצִיא מִפְרָשָׁה זוֹ, דְּכִדִּי לְהַנְצִיל מִלְּהֻטָּבַע בְּמִי הַמְּבוּל תַּאוּת עוֹלָם הִזָּה שֶׁגּוֹרְמִים שֶׁשׁוֹכְחִים הַמְּטָרָה וְחוֹשְׁבִים שֶׁבָּאנוּ לְכָאן רַק לְלַקֵּט פְּרוֹת קִטְנִים וְכַדוּמָה, הַעֲצָה לָזֶה לְכַנֵּס לְתוֹךְ הַתְּבָה דְּהֵינּוּ אוֹתִיוֹת הַתְּפִלָּה וְלַעֲקֵק עִם חֵיוֹת "אָבִי אָבִי" וְאֲזַ נִנְצֵל מִמִּי הַמְּבוּל הַזֶּה בְּחוּץ.

פרק ג - כאשר ידבר איש אל רעהו

כתב הרמח"ל (מסילת ישרים פרק י):

מִי שֶׁהוּא בֹעַל שְׂכָל נְבוֹן - בְּמַעַט הַתְּבוּנָנוּת וְשִׁימַת לֵב יוֹכֵל לְקַבֹּעַ בְּלִבּוֹ אֲמִתוֹת הַדְּבָר, אֵיךְ הוּא בָּא וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ מִמֶּשׁ יְתִבְרָךְ, וּלְפָנָיו הוּא מִתְחַנֵּן, וּמֵאִתּוֹ הוּא מְבַקֵּשׁ, וְהוּא יְתִבְרָךְ שְׁמוֹ מֵאֲזִין לוֹ וּמִקְשִׁיב לְדְבָרָיו, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וְרֵעֵהוּ שׁוֹמֵעַ וּמִקְשִׁיב אֵלָיו.

א - תפלה - פניה ישירה מהנברא לבורא

בּוֹ יִבְאֵר שֶׁתְּפִלַּת הָאָדָם הִיא פְּנִיָּה יְשִׁירָה בֵּינּוּ לְבֵין קוֹנוֹ, וְאִין שׁוֹם חוּצָץ וְאִמְצָעֵי בֵּינּוּ לְבֵין ה' יְתִבְרָךְ, וְשֶׁמִּצְדּוֹ יְתִבְרָךְ אִין שׁוֹם מְנִיעָה מִשְׁמִיעַת וְקַבֵּלַת תְּפִלַּת הָאָדָם.

מובא בספר "בית אלקים" להמביי"ט, וזה לשונו: ... ומלת "מהאל", היא להורות שאין רשות לשאל ולבקש כי אם מהאל יתברך, ולא משרי מעלה, שאין אנו כפופים תחתם, ולא גם מהמלאכים, כי אם מהאל יתברך לבדו שהוא אלהינו. כי גם בזמן שבגדו ישראל, ונאמר להם (שמות כג, כ): "הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו'", ונאמר (שם, כא): "השמר מפניו... אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם", שגראה לכאורה שהמלאך היה אמצעי בינינו לבין בוראנו - הרי באר וסמך הכתוב מיד ואמר, כי לא שלח המלאך אלא כשליח להביאם אל הארץ, כדכתיב (שם, כג): "כי ילך מלאכי לפניך וכו'", אולם לענין התפלה, שהיא עבודה שבלב, אין לכם רשות להתפלל אלא לה' שהוא אלהיכם ביחוד, והוא משגיח בכם בכלל ובפרט כל איש ואיש. ולזה אמר "ויברך את לחמך", כי היה ראוי שיאמר "את לחמכם" וכו', אלא שלא תחשב כי ברפת ה' היא בדרך כלל, יברך את לחמכם, אבל לאיש פרטי לא יגיע לו דבר מאותה הברכה, לזה אמר "את לחמך". כי אם אתם ביחד תעבדו אותו באגודה אחת בכונה, לא תהיה הברכה דרך כלל, אלא לכל אחד ואחד יברך לחמו ומימיו. ופרט ואמר "והסרתי מחלה מקרבך", כי רב החלאים הם באים מרע המאכלים, ואחר שיברך אותם, הוא מסיר מחלה מקרבם, כלומר, ממה שנקנס במעיו שהוא מברך, ולא ימשך ממנו לנזק גופו כלל.

עוד רמז בזה הכתוב סבת היות התפלה לאל ולא לזולת, כי יש בידו להשלים צרכי כל השואלים אליו, מה שאין כן בזולתו. ולזה אמר "ועבדתם את ה' אלהיכם", כי יש בידו לברך לחמך ומימך ולהסיר מחלה מקרבך, מה שאין כן בזולתו. כי אם תעבד ותתפלל לאיש שטיב לך, לא יצילך מרעתך. ואם יוכל להצילך מאיזו רעה, לא יוכל להטיב לך, כי אפלו מלאכי מעלה כל אחד ממנה על דבר אחד, ואינו יכול להשלים רצון איש במה שאין ברשותו. ואפלו במה שהוא ברשותו שהוא ממנה עליו, אין לו רשות להשלים חפצי איש אם לא ברשות ה' יתברך.

ואמרו בירושלמי דברכות (פרק הרואה): בשר ודם, אם באת לו צרה, קורא לבן ביתו של פטרון (עשיר ומושל), ואומר לו: לך והודיע לאדונך כי פלוני על הפתח בחוץ. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן - אם באתה לו צרה לאדם, לא תקרא למיכאל ולא לגבריאל, אלא צווח להקדוש ברוך הוא, והוא עונה לך, הדין הוא דכתיב (יואל ג, ה): "כל אשר יקרא בשם ה' ימלט", הורו - כי בקריאתך למיכאל או גבריאל, הרי הם צריכים רשות ה', כמו המשל של בן בית שאומר לפטרון: פלוני על הפתח בחוץ, והפטרון אומר - אם ירצה - שיכנס או לא. ודומה לזה הוא, שמזהיר שלא תקרא למיכאל או לגבריאל, שצריכים להמלך בו יתברך, אלא לשם יתברך, ומיד יענה, כמו שכתוב "כל אשר יקרא בשם ה' ימלט", כי בקריאת שם ה' לבד, עד שלא השלים שאלתו, הוא נמלט, כי בעבודת האל יתברך בכל לבב, והיא תפלה בכונה, ישלמו לאדם כל חפציו ומאוניו המתמידים אותו בזה העולם לעבודת בוראו הנכללים בטוב ורע, בהבאת הטוב עליו ובסלוק הרעה הבאה עליו.

נְתַאֵר לְעַצְמֵנו, אָדָם נִפְגָּשׁ עִם "מִלְאָד" ... וּמִלְאָד זֶה תִּפְקִידוֹ לְעַמֵּד וְלוֹמַר שִׁירָה לִפְנֵי ה' בְּקִרְבָּה שְׁאִין כְּמוֹתֶהּ, וְאִז קוֹפֵץ הָאָדָם עַל הַהִזְדַּמְנוֹת... מִבְּקֵשׁ מִהַמִּלְאָד, אֲנֵא, בְּקֵשׁ בְּשִׁבְלִי אֶצֶל בּוֹרָא עוֹלָם, הֲלֵא אַתָּה כָּל כָּד קָרוֹב אֵלָיו... וּמָה מְשִׁיבוֹ הַמִּלְאָד? אַתָּה קָרוֹב יוֹתֵר לְבוֹרָא לֹא פְחוֹת מִמֶּנִּי, וְאִדְרָבָא, עָדִיף לָךְ לְבִקֵּשׁ יִשְׁירוֹת מִהַבוֹרָא מֵאֲשֶׁר שְׁאֵנִי אֲבִקֵּשׁ בְּשִׁבְלֶךָ.

וַיֵּשׁ מִהַכּוֹפְרִים שְׁחוֹשְׁבִים, כִּי מֵצֵד גְּדֵלֶת מַעֲלֵת ה' יִתְבַּרֵךְ, אֵינּוּ מְשֻׁגָּחִים בְּזֶה הָעוֹלָם הַשֶּׁפֶל וְהַגְּרוֹעַ, לְזֶה אָמַר (ירמיה לב, כז): "הִנֵּה אֲנִי ה' אֱלֹהֵי כָּל בְּשָׂר", שְׁאֵנִי מְשֻׁגָּחִים עַל כָּל בְּשָׂר, גַּם כִּי הֵם שְׁפָלִים מֵצֵד הַחֹמֶר שְׁלֵהֶם, כִּי אִין רָאוּי שִׁיפְלֵא וְיִתְכַפֶּסֶה מִמֶּנּוּ כָּל דָּבָר, וְלָכֵן אֲנִי מְשֻׁגָּחִים עַל פְּרִטִיָּהֶם, כִּיִּין שְׁאֵנִי אֱלֹהֵיהֶם.

כִּיּוֹצֵא בְּזֶה מִהַמְבָּאָר לְעִיל, אָדָם נִמְצָא בְּצָרָה, וּמְשׁוֹטֵט מֵאִין יְבוֹא עֲזָרוֹ לְהַצִּילוֹ, וְהִנֵּה לֹא פְחוֹת, מִתְגַּלֶּה אֵלָיו מִלְאָד, וּכְמוֹ שֶׁהַתְּגַלָּה לְהַגִּיר בְּשַׁעַת צָרְתָּהּ וְצָרַת בְּנֵה - צְמֵאוֹן בְּמִדְבָּר... זֹעֵק לְמִלְאָד אֲנֵא הַצִּילֵנִי... מָה מְשִׁיבוֹ הַמִּלְאָד? כְּמוֹ שֶׁהַשִּׁיב לְיַעֲקֹב אֲבִינוּ:

יַעֲקֹב אֲבִינוֹ שָׁאַל לְמִלְאָד הַנֶּאֱבָק עִמּוֹ (בראשית לב, כז): "מָה שְׁמֶךָ", וַעֲנָהּ הַמִּלְאָד (שם, ט): "לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשְׁמִי". מִפְּרֵשׁ "הַעֲמֵק דְּבָר", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשְׁמִי" - מָה אַתָּה צָרִיךְ אֵלָי, הֲלֵא אַתָּה מִתְפַּלֵּל לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר הוּא כָּח כָּל הַכּוֹחוֹת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְעוֹד מוֹבָא בִירוֹשְׁלַמֵי בְּרִכּוֹת: שְׁאֵלוּ אֶת רַבִּי שְׁלֵמַי וְכוּ', מָה הוּא דְכַתִּיב (דברים ד, ז): "מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו וְגו'?" אָמַר לְהֵן וְכוּ' קָרוֹב בְּכָל מִינֵי קְרִיבוֹת, דְּאָמַר ר"פ בְּשֵׁם ר"י בַר סִימּוֹן: עֲבוּדָה זָרָה נִרְאִית קְרוֹבָה וְאִינָה אֶלָּא רְחוּקָה, מֵאִי טַעֲמָא? "יִשְׁאַהוּ עַל כְּתָף יִסְבְּלָהוּ" (ישעיה מו, ז) - סוּף דְּבָר, אֱלוֹהֵי - עֲבוּדָה זָרָה - עִמּוֹ בְּבֵית, וְהוּא צוֹעֵק עַד שְׁיָמוֹת, וְלֹא יִשְׁמַע וְלֹא יוֹשִׁיעַ מִצָּרָתוֹ. אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִרְאֶה רְחוּק - וְאִין קָרוֹב מִמֶּנּוּ, דְּאָמַר לְוִי: מִהַאֲרָץ וְעַד לָרְקִיעַ מִהַלָּךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְכוּ'. רֵאָה כְּמָה הוּא גְבוּהַ מֵעוֹלָמוֹ, וְאָדָם נִכְנָס לְבֵית הַכְּנָסֶת וְעוֹמֵד אַחֲרֵי הָעַמּוּד וּמִתְפַּלֵּל בְּלַחֲשֵׁה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲזִין אֶת תְּפִלָּתוֹ, שְׁנֵאָמַר (שמואל א' א, ג): "וְחִנָּה הִיא מִדְּבָרָת עַל לְבָה רַק שְׁפָתֶיהָ נְעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע", וְהֵאֲזִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת תְּפִלָּתָהּ. וְכֵן כָּל בְּרִיּוֹתָיו, שְׁנֵאָמַר (תהלים קב, א): "תִּפְלָה לְעֵנִי כִי יַעֲטֹף וְגו'", כְּאָדָם הַמְּשִׁיחַ בְּאֲזֵן חֲבֵרוֹ, וְהוּא שׁוֹמֵעַ. וְכִי יֵשׁ לָךְ אֱלוֹהַ קָרוֹב מְזֶה שֶׁהוּא קָרוֹב לְבְּרִיּוֹתָיו כְּמָה לְאֲזוֹן?

רַבִּי פְּנַחֵס בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא אָמַר: בְּשָׂר וְדָם יֵשׁ לוֹ פְּטָרוֹן (עֲשִׂיר וּמוֹשֶׁל שְׁאָפְשָׁר לְפָנוֹת אֵלָיו), אִם הַטְּרִיחַ עָלָיו בְּיוֹתֵר, הוּא אוֹמֵר: אֲשַׁכַּח פְּלוֹן דְּקָא מְטָרְחָא לֵהּ. (אִם הָאָדָם מְטָרִיחוֹ לְאוֹתוֹ עֲשִׂיר וּמוֹשֶׁל, אוֹמֵר אוֹתוֹ עֲשִׂיר לָךְ וּמִצָּא לָךְ מִיִּשְׁהוּ אַחַר שְׁכֵן מְטָרִיחַ אַתָּה אוֹתִי בְּיוֹתֵר), אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ כֵן, אֶלָּא כָּל מָה שְׁאֵת מְטָרִיחַ עָלָיו, הוּא מְקַבְּלָהּ, הֲדָא הוּא דְכַתִּיב (תהלים נה, כג): "הַשֶּׁלֶךְ עַל ה' יִהְיֶה וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ". [וּבְפִרוּשׁ "מִרְאֵה הַפְּנִים": בְּשָׂר וְדָם יֵשׁ לוֹ פְּטָרוֹן וְכוּ', כְּלוֹמַר, לֹא דוֹקָא, עוֹנָה ה' לְצַדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, וְלֹא דוֹקָא בְּצָרוֹת הַגְּדוֹלוֹת, אֶלָּא

אָפּלו לְכָל אָדָם אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה', כְּדָכְתִּיב: "כָּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' יִמְלֹט", וּמִכָּל צָרָה - אָפּלו קִטְנָה - יִמְלֹטְהוּ וַיַּעֲלֶה אוֹתוֹ מִיָּד. עַד כָּאן.]

רבי פנחס אמר: בְּשֶׁר וְדָם יֵשׁ לוֹ פֶּטְרוֹן (אֲדוֹן), וּבָאוּ שׁוֹנְאִים וְתַפְשׁוּ אוֹתוֹ עַל פְּתַח חֲצֵרוֹ שֶׁל פֶּטְרוֹנוֹ, עַד שְׂיִצְנַח לוֹ לְאֲדוֹנוֹ, וְעַד שְׂאֲדוֹנוֹ יֵצֵא אֵלָיו, כְּבָר עוֹבְרֵת הַחֶרֶב עַל צִוְאָרוֹ וְהוֹרְגַת אוֹתוֹ, לְפִי שְׂאִין אֲדוֹנוֹ יְכוּל לַעֲנוֹת לוֹ מִיָּד. אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִצִּיל אֶת יְהוֹשֻׁפֶט מִחֶרֶב אֲרָם, דְּכָתִיב (דְּבָרִי הַיָּמִים ב' יח, לא): "וַיִּזְעַק יְהוֹשֻׁפֶט וַה' עֲזָרוֹ וַיִּסִּיתֶם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ", מִלְּמַד שֶׁלֹּא הָיָה חֶסֶר אֶלָּא חֲתוּךְ הָרֹאשׁ - וַיִּסִּיתֶם אֱלֹקִים מִמֶּנּוּ וְכוּ'.

וכן בתרגום זהר תהלים (כב, כ) עַל הַפְּסוּק "וְאַתָּה ה' אֵל תִּרְחַק, אֵיִלוֹתַי לַעֲזֹרְתִי חוֹשֶׁה": וּלְפִיכֶן אֵל תִּרְחַק לְהִסְתַּלֵּק מֵאַתָּנוּ לַעֲזֹב אוֹתָנוּ וְכוּ'. הָרִי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה אוֹחֲזִים בּוֹ וּמַחֲזִיקִים בּוֹ וְלֹא יִנִּיחוּ אוֹתוֹ לְהִתְרַחַק מֵהֶם. וְלָכוֹ הַתַּפְּלָה הַיָּא בְּלַחֲשׁ, כְּמִי שֶׁמְדַבֵּר בְּסוּד עִם הַמְּלָךְ. וּבַעוֹד שֶׁהוּא בְּסוּד עִמוֹ, אֵינּוּ מִתְרַחַק מִמֶּנּוּ כָּלֵל.

"איילותי" - מָה אֵיל וְצָבִי, בְּשַׁעַה שֶׁהוֹלְכִים וּמִתְרַחֲקִים, מִיָּד חוֹזְרִים לְמִקוֹם הַהוּא שֶׁעָזְבוּ, אִף כִּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְעַלְּה לְמַעַלָּה מֵעַלָּה בְּאִין סוּף, מִיָּד חוֹזֵר לְמִקוֹמוֹ. מָה הַטַּעַם? לְפִי שְׂיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה נֶאֱחָזִים בּוֹ וְאִין מִנִּיחִים לוֹ לְהִשְׁתַּכַּח וְלְהִתְרַחַק מֵהֶם, וְעַל כֵּן - "אֵיִלוֹתַי לַעֲזֹרְתִי חוֹשֶׁה". וּלְפִיכֶן צְרִיכִים לְהִתְדַבֵּק בּוֹ בְּהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלְהִחֲזִיק בּוֹ כְּמִי שֶׁמוֹשֵׁךְ מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, שֶׁלֹּא יִפְרֹד הָאָדָם מִמֶּנּוּ אָפּלו שַׁעַה אַחַת. וְעַל כֵּן, כְּאֲשֶׁר סוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לְתַפְּלָה, צְרִיךְ לְהִיּוֹת דְּבוּק בּוֹ וּלְדַבֵּר עִמוֹ בְּלַחֲשׁ בְּסוּד, שֶׁלֹּא יִתְרַחַק מֵאַתָּנוּ וְלֹא יִפְרֹד מֵאַתָּנוּ, וְעַל כֵּן כְּתוּב (דְּבָרִים ד, ד): "וְאַתָּם הַדְּבִקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם". עַד כָּאן לְשׁוֹנו הַקְּדוֹשֶׁה.

ואנו רואים שֶׁבַתַּפְּלָה הוּא הַעֵת רְצוֹן שֶׁהָאָדָם יְכוּל לְדַבֵּר עִם מְלָךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ עִם אִישׁ סוּדוֹ, וְלְהִתְדַבֵּק עִמוֹ בְּקֶשֶׁר חֲזָק, שֶׁלֹּא יִתְרַחַק וּיִפְרֹד כְּבָר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם. כִּי הַמְּמַתִּיק סוּד עִם הַמְּלָךְ, בּוֹדֵאֵי הוּא קְרוֹב אֵלָיו מְאֹד, וְלֹא נִשְׁכַּח מִלְּבוֹ כֹּל הַזְּמַן. עַד שֶׁבָּא שׁוֹב אֵלָיו לְהַמְּתִיק סוּד יַחְדָּו, לֹא יִפְרֹדוּ וְלֹא יִתְרַחֲקוּ זֶה מִזֶּה. וּבְכָל עֶסְקִיו זוֹכְרָהוּ, וּמְחַכֶּה וּמְצַפֶּה לְזְמַן שֶׁבוּ יוּכַל שׁוֹב לְהוֹעֵד עִמוֹ.

כתב רבי אברהם בן הרמב"ם: וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא הִתְעַסְקוּ הָאָבוֹת וּבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם שֶׁהָלְכוּ בְּדַרְכָּם, אֶלָּא דְּוָקָא בְּרַעֲיַת צִאֵן וְלֹא בְּעֶסוּק אַחֵר, הוּא מִפְּנֵי שֶׁמִּתְלַוָּה לְעֶסֶק זֶה הַהִתְבּוֹדָדוֹת בְּמִקוֹמוֹת מְרַעָה, וְהִתְרַחֲקוֹת מִתַּיִי הַכָּרֵךְ (הַעִיר).

וכתב בספר "אור יחזקאל", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְתַחֲלַת עֲבוּדַת הַהֲרָגַל [לְהִיּוֹת רְגִיל בְּמִצְוֹת הָאֱמוּנָה] צְרִיכָה לְהִיּוֹת, שְׂיִפִּיר וַיִּדַע שֶׁהוּא עוֹמֵד לְפָנָי ה' יִתְבַּר. וְכַמְבָּאָר בְּסַעֲיַף הָרֹאשׁוֹן בְּ"שִׁלְחוֹן עֲרוּךְ", "שׁוֹיַתִּי ה' לְנִגְדֵי תְּמִיד" (תהלים טז, ח) - שְׂיִדַע שֶׁתְּמִיד עוֹמֵד לְפָנָיו יִתְבַּר. וּכְמֵאֲמַר דּוֹד הַמְּלָךְ, עֲלֵיו

השָׁלוֹם (תהלים קלט ז ט) : "אָנָה אֵלֶיךָ מְרוֹיָחֵךָ וְאָנָה מִפְּנֵיךָ אֲבָרַח, אִם אֶסֶק שָׁמַיִם שָׁם אֶתָּה וְכוּי אֲשָׂא כַנְּפֵי שָׁחַר וְכוּי גַם שָׁם יָדָד תִּנְחַנְי וְכוּי", וְהִינּוּ, שְׂתַמִּיד נִמְצָא לִפְנֵי ה' יִתְבָּרֵךְ. וְלִהְגִיעַ לְהַכְרָה זֶה, דְּרוֹשׁ עֲבוּדָה רַבָּה וְיִגִיעָה.

וְלִהְאָמוֹר, תַּחֲלַת הָעֲבוּדָה הַיָּא בְּדָרְךָ הַהֲרִיגְל, שְׁעַל יָדֵי זֶה יִתְעַלָּה וְיִגִיעַ לְאֵמֶת. וּמְקוֹם שְׂיִכּוֹל הָאָדָם לְהַרְגִיל עֲצֻמוֹ בְּכָךְ - זֶה עֲבוּדַת הַתַּפְלָה, שְׁבַעַת הַתַּפְלָה צָרִיךְ לְחַוֵּשׁ שְׁעוֹמֵד וּמִבְקֵשׁ מֵאֵת ה' יִתְבָּרֵךְ, וְהִינּוּ, מֵה שְׂמֵרוֹמִים אֶת הָאָדָם - שְׁחָשׁ וּמְרָגִישׁ שְׁעוֹמֵד בְּתַפְלָתוֹ לִפְנֵי יִתְבָּרֵךְ. וְכֹאֲשֶׁר יִחוּשׁ כֵּן בְּשַׁעַת הַתַּפְלָה, יִהְיוּ הַדְּבָרִים בְּתוֹרַת הַתַּחֲלָה לְהַרְגִיל הָעֲבוּדָה - שְׁעוֹמֵד כָּל חַיּוֹ כִּנְגֵד ה' יִתְבָּרֵךְ. אֵדְ כָּל זֶה יִתְכּוֹן בַּעֲת שְׁבָאֵמֶת מְרָגִישׁ כֵּן בַּעֲת הַתַּפְלָה שְׁעוֹמֵד נֶגֶד הַרְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְצָרִיךְ לְהַרְגִיל עֲצֻמוֹ בְּכָךְ. וּבַעֲת שְׂאוֹמֵר "בְּרוּךְ אַתָּה", עָלֵינוּ לְחַוֵּשׁ שְׂמֵמֶשׁ אוֹמֵר "אַתָּה" כִּנְגֵד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאִמְנֵם כֵּךְ הַיָּא הַהֲלָכָה, שְׂאֲסוּר לְעַבֵּר כִּנְגֵד הַמִּתְפַּלֵּל, מִפְּנֵי שְׁעוֹבֵר כִּנְגֵד הַשְּׁכִינָה.

וּבִסְפָר "נַחַל קְדוּמִים" מוּבָא שְׁחֻטָּא הָעֵגֶל הַיָּה שְׂכַפְרוֹ בְּהַשְׁגָּחָה הַיְשִׁיבָה, וְהָאִמִּינוּ בְּאִמְצָעֵי, וְלָכֵן נִצְטוּוּ לְעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן לְתַקּוֹן פְּגָמָם, לְכַפֵּר בְּאִמְצָעֵי וְלִהְאָמִין בְּהַשְׁגָּחָתוֹ הַיְשִׁיבָה, וְעַל זֶה הַמִּשְׁכָּן יוֹכִיחַ עַל הַיּוֹת שְׂכִינָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹכֵנוּ מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שְׂכַתוּב: "וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם".

וְכַתֵּב בְּסִפֵּר "אֲרָחוֹת אִישׁ" ל"חֲזוֹן אִישׁ", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ :

כְּנוֹר תְּלוּי בְּלֵב כָּל אָנוּשׁ, וְנִהְיָה הוּא מְנַעִימַת זְמִירוֹתֶיהָ. וַיִּמָּה נִפְלָא הַדְּבָר, כִּי בִיכְלַת הָאָדָם לְהַשִּׁיחַ דְּאֵגוֹתָיו לִפְנֵי אֲדוֹן עוֹלָם יִתְבָּרֵךְ, כֹּאֲשֶׁר הוּא מְשִׁיחַ לְרַעְהוּ, וְהַמְקוֹם בְּרוּךְ הוּא מְכַנְּהוּ יְלָד שְׁעִשׂוּעִים.

וְעוֹד שָׁם :

עֲצָה כְּלָלִית, שְׁוֵה לְכָל נֶפֶשׁ, אֲנִי יוֹדֵעַ - הֲרִי מְצִיאוֹת הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ מִתְמַדַּת בְּכָל מְצִיאוֹת הַנְּבִרָאִים, וְזֶה סוּד הָעוֹלָם, הַנֶּעְלָם מֵאֵלָה הַנְּהַדְּפִים בְּזָרָם הַחַיִּים הַגְּשָׁמִיִּים, מְנוּיָה וּגְמוּרָה כִּי בִּיד הָאָדָם לְהַכּוֹן לְבוֹ לְשָׁמַיִם... כִּי אִמְנֵם נִתֵּן לְהָאָדָם לְהַתְקַשֵּׁר בְּמַחְשַׁבְתּוֹ עִם עֵלֶת כָּל הָעֲלוֹת, וְקָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו. וְזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ, אֲשֶׁר, כְּמוּבּוֹ, הוּא כְּלוֹ סוּד, וְאִין בְּכַח שְׂכָל אָנוּשֵׁי לְצִירוֹ צִיּוֹר אֵמֶתִי.

וְעוֹד כְּתֵב הַחֲזוֹן אִישׁ : כִּי עֲבוּדָה נֶאֱצָלָה בְּתַפְלָה - לְצִיר כְּמוֹ חֵי אִיךְ שְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ שִׁיחַ שְׂפָתֵינוּ וּמֵאֲזִין הַגִּיוֹן הַלֵּב.

כתב בספר "תולדות יעקב יוסף" פִּרְשֵׁת יַעֲקֹב בְּשֵׁם הַבַּעַל שֶׁם טוֹב הַקְּדוֹשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ פְּעָמִים שְׂרׁוּב עֲנוֹתָנוֹתוֹ שֶׁל אָדָם גּוֹרֵם לוֹ שְׁנִיתָרְחֵק מֵעֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרֵךְ, לְפִי שֶׁמִּצַּד שְׁפִלוּתוֹ אֵינוֹ מֵאֲמִין כִּי הָאָדָם גּוֹרֵם עַל יְדֵי תַּפְלָתוֹ וְתוֹרָתוֹ שֹׁפֵעַ אֶל כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְגַם הַמְּלֵאכִים נְזוּנִים עַל יְדֵי תוֹרָתוֹ וְתַפְלָתוֹ. שְׂאֵלוֹ הֲיָה מֵאֲמִין לָזֶה, כַּמָּה הֲיָה עוֹבֵד ה' בְּשִׂמְחָה וּבִירְאָה מְרַב כָּל, וְהֲיָה נֹזֶהֶר בְּכָל אוֹת וּתְנוּעָה וּמְלָה לְאִמְרָה כְּרֵאוּי, וְגַם לִתֵּת לֵב אֶל מָה שֶׁאָמַר דָּוִד, עָלְיוֹ הַשְּׁלוֹם (תהלים סח, יד): "אִם תִּשְׁכַּחוּ בֵּין שְׁפָתַיִם וְגוֹ", שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר וְשׁוֹקֵד עַל שְׁפָתַי הָאָדָם לְנִשְׁקָם, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בְּשִׁפְתָיו בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה בְּדַחֲלֵלוֹ וּרְחִימוֹ, וְאִם יֵשִׁים אֵלַי לְבוֹ, בְּוַדָּאֵי מִי הוּא זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יֵאֲחָזְנוּ רִתֵּת וְזִיעַ, שֶׁהַמְּלָךְ גָּדוֹל וְנוֹרָא שׁוֹמֵר וְשׁוֹקֵד עַל שְׁפָתַיִם שֶׁל אָדָם נְבִיָּה חֹדֵל אִישִׁים, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

והוא מֵעִין מָה שֶׁאָמְרוּ חַז"ל (גיטין נו): עֲנוֹתָנוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי זְכַרְיָה גֵרֵם הַחֲרָבָן וְכוּ'. כִּךְ הָאָדָם רֵאוּי לְשׁוּם לֵב, וְלוֹמֵר כִּי הוּא סֵלֵם מִצַּב אֲרָצָה וְרֵאוּי מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה, וְכָל תְּנוּעוֹתָיו וְדַבּוּרוֹ וְהִלּוּכוֹ וְעִסְקָיו עוֹשֶׂה רֵשֶׁם לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, בְּוַדָּאֵי יִזְהַר בְּכָל דְּרָכָיו וְעִסְקָיו שִׁיְהִיו לְשֵׁם שְׂמִים. מָה שֶׁאֵין כֵּן כְּשֶׁחֹשֵׁב הָאָדָם, מָה אֲנִי סָפוּן לְפָנָם אוֹ לְתַקֵּן לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, שִׁיְהִיָּה נִרְשָׁם כָּל עִסְקָיו לְמַעַלָּה, וּבְזֶה הוֹלֵךְ בְּשִׁרְיֹת לְבוֹ, וַיֹּאמֶר: אֵךְ שְׁלוֹם יְהִיָּה לִי. וּבְאַמֶּת זֶה אֵינוֹ, כִּי הָאָדָם עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים הוּא דְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ מִמֶּשֶׁ, וַיְכַמוּ שְׁפָתוֹב (דברים כח, ט): "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו". וְעַל יְדֵי שֶׁהוּא רַחוּם לְמַטָּה, נִתְעוֹרֵר מִדָּה זוֹ שֶׁל רַחוּם לְמַעַלָּה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

הנה, לְרַב סִבַּת יֵאוּשׁ בְּנֵי הָאָדָם מִתְּפִלָּה, מִכִּיּוֹן שְׁעוֹלָה בְּדַעְתָּם עֲנוּהָ פְּסוּלָה, בְּאַמְרָם מִי אֲנִי שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתִי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמַע תְּפִלַּת אִישׁ כְּמוֹתֵי וְכוּ', אֲבָל אֵין זֹאת אֶלָּא עֲצַת הַיֵּצֶר לְהַדִּיחַ אֶת הָאָדָם מִלְּהִתְקַרֵּב לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי בְּאַמֶּת אֵין שׁוּם חֲצִיצָה וּמִסָּף מִקְּבוֹל תְּפִלָּתוֹ לְפָנֵי ה' יִתְבָּרֵךְ, וְאַדְרָבָּא - אֲסוּר לְהִתְפַּלֵּל לְאַמְצָעֵי, וְזֶהוּ עֲבוֹדָה זָרָה. וְזֶה הַהֲבָדֵל בֵּינֵינוּ לְבֵין אֲמוֹת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, ז): "וַיְמַי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו כִּיִּי אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרֵאוֹנוֹ אֵלָיו". אֶלָּא חוֹבַתָּנוּ לְהִתְפַּלֵּל יִשְׁרֹת רַק לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִמוֹ שֶׁתְּקַנּוּ לָנוּ אֲנָשִׁי כְּנִסֵּת הַגְּדוֹלָה בְּתַפְלָה בְּמִטְבַּע הַבְּרָכָה: "בְּרוּךְ אַתָּה" - שֶׁהֵכֵל לְשׁוֹן נּוֹכַח.

אלא שֶׁכְּדָרְךָ שֶׁבָּא אָדָם לְרֵאוּת, כִּךְ בָּא לְרֵאוּת, כְּלוּמֵר - הֵכֵל כְּפִי מִדַּת אֲמוֹנָתְךָ. אִם אַתָּה מֵאֲמִין שֶׁמֶלֶא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאֵין מְקוֹם בְּעוֹלָם פְּנוּי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, וְאַדְרָבָּא - לֹא הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמִפְּנֵי אַתָּה מְלַבֵּד כָּל טְרֵדוֹת הָעוֹלָם, בְּיַדְעָךָ שֶׁכַּעַת אַתָּה מְשׁוֹחַח עִם כָּל יְכוּל, וּבְטַחוּנְךָ חֲזַק שָׂרַק הוּא יְכוּל לְהוֹשִׁיעֶךָ, וְאֵין נְבָצָר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה, וְאֵין הוּא יִתְבָּרֵךְ מְשַׁעֲבֵד וְכַפּוּף לְשׁוּם חֵק וְסִבָּה מְלִמְלָא מְשִׁאֲלוֹת לְבָד, וְאֵפְלוֹ חֲחִטָּא לֹא יְכוּל לְגַרֵם עַכּוּב, כְּעִנְיָן (שמות לג, יט): "וַחֲנַתִּי אֶת אֲשֶׁר אָחוּ". אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין הָאָדָם רֵאוּי - יֵשׁ לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹצֵר שֶׁל מִתְּנַת חֲנָם. וְהִנֵּךְ שׁוֹפֵד לְבָד לְפָנָיו כְּבוֹן שֶׁשׁוֹפֵד לְבוֹ לְאַבְיוֹ, שֶׁבְטוּחַ הוּא בְּרַחֲמָנוֹתָיו וּבְהִטִּית אֲזָנוֹ לְקוֹל בְּכִיוֹ, וְהִתְפַּלָּה

מעמק לב, עין במר בוכה, ובלב שמח ומעדד שהנף מדבר עם הכתבת המדיקת, והאזן קשבת לכל מלה ומלה שהנף מוציא מפיה, ונדאי שתפלתך תעשה פרות.

וכמו שמספר ששאלו לבעל ה'תניא', הכיצד מאריך בתפלתו יותר מדאי, ג' פעמים בכל יום, ולא נלאה? והשיב: הגיעו בעצמכם שהזמנתם לראיון עם שר גדול ומכבד, וכי לא ינעם לכם הישיבה והשיחה עמו? ונדאי שרצונכם לישב ולשוחח כמה שיותר זמן, וקשה יהיה בעיניכם לפרד מהשיחה, וכל האריכות לא לעל ולא למשא יחשב לכם. כן אני מרגיש בהיותי בתפלה - הרי אני משוחח לא עם שר, לא עם מלך בשר ודם, אלא עם כל יכול, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ואם כן, כיצד אוכל לקצר אם יש לי רשות להאריך והשיחה נעימה לי מאד, ובכל רגע ורגע אני מרגיש זכות וכבוד גדול בהיותי עבד בשר ודם, זוכה שיתרצה לדבר עמי מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ולשמע מה בפי!

ומובא שתפלה בשמחה - כלומר על דרך הנזכר לעיל ששמח ומרגיש אושר בתפלתו - מועילה מהרבה תפלות בדמעות. וזה לשון בעל התניא (ליקוטי אמרים פ"ג ל"ג): והנה כמה גדולה שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר עמו בביתו, וקל וחומר לאין קץ לקרבת ודירת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וכדכתיב (ירמיה ל): "כי מי הוא זה ערב אל לבו לגשת אלי נאום ה'", ועל זה תקנו לתן שבח והודיה לשמו יתברך בכל בקר, ולומר "אשרינו מה טוב חלקנו וכו', ומה יפה ירושתנו", כלומר, כמו שהאדם שש ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו, כן ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמח על ירושתנו שהנחילנו אבותינו, הוא יחוד ה' האמיתי, אשר אפלו בארץ מתחת אין עוד מלבדו, וזו היא דירתו בתחתונים. עד כאן לשונו.

וזהו פאשר האדם רואה בהקדוש ברוך הוא אב חי, שמתהלך עמנו בתוכנו וקרוב אלינו תמיד. אבל כמה אמלל האדם בחשבו, שאין מי שישמע אותו ויאזין לכאבו, - הרי מתהלך כיתום שאביו חי.

וכמו שבקש אדם אחד מ"החפץ חיים" להתפלל עליו, ענה לו "החפץ חיים": אב לא אוהב שכן שולח בקשתו על ידי בן אחר, אלא מעדיף שיבא הוא עצמו ויבקש. כמוכן ש"החפץ חיים" מרב ענותנותו אמר זאת, כי ונדאי שתפלת הצדיק קרובה להתקבל יותר מתפלת הפשוט, אבל הרעיון הוא אמיתי ונכון! יך ישר לבורא, שוחח עמו, ויתבקש ממנו - הרי מלא כל הארץ כבודו, והוא בלבד יכול למלא בקשותיך, ואין שום אחר שיוכל ומרשה להוציא לפעל משהו עבורך מבלי גזרת הבורא. ואם כן, מה לך להתחנן לבני אדם ולראות אותם כמושיעים, מאחר שהם עצמם נתונים לרצון ה'.

ואמנם כן, פאשר האדם מתפלל מקרב לבו, וכגון פאשר יש לו חולה בתוך ביתו או פיוצא בזה שקורא להי מעמק לבו, עדיף תפלה זו על תפלת כל

אדם אחר ואפלו צדיק כַּאֲשֶׁר אֵינוֹ קוֹרֵא לֵה' בְּאֵמֶת כְּמוֹ זֶה שֶׁהוּא בְּצָרָה וְקוֹרֵא בְּאֵמֶת.

לוֹ הָיָה הָאָדָם מְאִמִּין בְּאֵמוּנָה שְׁלֵמָה שְׂאִין שׁוֹם מוֹנֵעַ אֶת תְּפִלָּתוֹ לְהִתְקַבֵּל, וְה' יִתְבָּרֵךְ שׁוֹמֵעַ אוֹתוֹ, הֵיטֵה תְּפִלָּתוֹ מִתְקַבֵּלֶת. אֲלֵא הַמוֹנֵעַ הוּא הָאָדָם עֲצֻמוֹ, בְּחִשְׁבוֹ שְׂאִין תְּפִלָּתוֹ מִגַּעַת לְאֲזַנָּיו יִתְבָּרֵךְ, כְּבִיכּוֹל, וּמִמִּילָא לֹא מִיַּחַס חֲשִׁיבוֹת וְעֵרֵךְ לְתְּפִלָּתוֹ, בְּחִשְׁבוֹ מָה וְעַד הֵיכֵן תְּפִלָּה מִגַּעַת.

וְכַתֵּב בְּסֵפֶר "עֲלֵי שׁוֹר", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ :

וְלִמְעַלְמָה מִכָּל סֵפֶק - אֵלוֹ הֵינּוּ אֲנַחְנוּ וְנִדְאִים בְּאֵמוּנָתָנוּ וְעַבְדֵי ה' בְּחֵינּוּ - הֵיטֵה גַם תְּפִלָּתָנוּ מִתְקַבֵּלֶת תָּמִיד, וְהֵינּוּ מְבִיאִים לְעוֹלָם מְרַפָּא וּבְרָכָה בְּזָכוֹת תְּפִלָּתָנוּ.

הִנֵּה הַבוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ אֶמְתֵי הוּא, אֱלֹקִים אֱמֶת, וְ"קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו" (תהלים קמ"ה, יח) - יְכוֹל לְכָל, תִּלְמוּד לומר "לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת" (ולקוט תהלים ס"י תתח). כְּמוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ אֱמֶת, כִּי הַגִּישָׁה אֵלָיו צְרִיכָה לְהִיּוֹת אֱמֶתִית. וְאוֹלָם, אִם אִם קוֹרְאִים אוֹתוֹ בְּאֵמֶת, הִנֵּהוּ קְרוֹב.

זֶהוּ הַהֶפֶךְ שֶׁל מִשְׁגָּנוּ. אֲנוּ מְדַמִּים, שֶׁהַצַּדִּיק בְּתְּפִלָּתוֹ קְרוֹב אֶל ה', וְהַרְשָׁע - רְחוֹק מִמֶּנּוּ. וְהִנֵּה נִתְגַּלָּה לָנוּ כָּאֵן, כִּי מִדַּת הַרְחוּק וְהַקְרוֹב אֵינָה תְּלוּיָה בְּדַרְגַת הַמִּתְפַּלֵּל, אֲלֵא בְּאֵמֶתוֹ, וְיִתְכּוֹן שֶׁה' קְרוֹב לְרַשָּׁע כְּמוֹ לְצַדִּיק, אִם אֵךְ הַרְשָׁע "קוֹרֵא בְּאֵמֶת". "קוֹרֵא בְּאֵמֶת" - הֵינּוּ, שְׂיֹדֵעַ אֶת מַצְבוֹ, וּמִתּוֹךְ מַצְבוֹ הוּא פּוֹנֵה אֶל ה'.

הִנֵּה אֲנַחְנוּ מְרַחְקֵי הַדּוֹרוֹת, וְטִמְאָה וְטִמְטוּם וְצִמְצוּם מְעִיקִים עֲלֵינוּ עַל כָּל צַעַד, וְאִם אֵךְ נִדְעַ אֶת מַצְבֵּנוּ וְלֹא נִרְמָה אֶת עֲצֻמָּנוּ - נַעֲמִדָה לְפָנָיו בְּתְּפִלָּה, וְנִהְיָה קְרוֹבִים אֵלָיו, וְה' יִהְיָ קְרוֹב לְלִבֵּנוּ כְּלֹאֲחֵד מִבְּנֵי הַדּוֹרוֹת הַקְּדָמוֹנִים. דְּוָקָא זֹאת הִיא גְּדֻלָּתוֹ הָאֵין חֶקֶר, כִּי אֱלֹקִים - אֱמֶת הוּא.

ג - הַהַבְדֵּל בֵּין מִצּוֹת הַתְּפִלָּה לְעֵסֶק הַתּוֹרָה וְשֵׂאֵר מִצּוֹת

בְּמִצּוֹת הַתְּפִלָּה יֵשׁ מְעַלָּה עַל כָּל הַמִּצּוֹת, שֶׁבְּכָל הַמִּצּוֹת מְקִיִּים אָדָם חֻקֵי הַמִּלְכָּד וְעוֹשֶׂה בְּאֵמוּנָה צוֹ שְׁלִיחוֹת הַמִּלְכָּד בְּעוֹלָם, וְאֵלוֹ בְּתְּפִלָּה הִרִי זֶה מִשְׁמֵשׁ אֶת הַמִּלְכָּד וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן אֶתוֹ יֵשֶׁר פֶּה אֶל פֶּה, וְעוֹבֵד (תְּפִלָּה נִקְרָאת עֲבוּדָה

שבלב) את המלך ביחס ישיר כעבד המשמש לרבו, ומבאר זאת באר היטב ר' אהרן קוטלר, זכרונו לברכה, בספר "משנת אהרן", וזה לשונו:

וכן הוא גם ענין העבודה שהוא עמוד וכלל יסודי בפני עצמו, ואינה מצוה פרטית בכלליות תורה ומצוות. והגדר בזה הוא, שכל ענין המצוות הם חקים וגזרות שחקק וגזר מלכו של עולם, לתועלת הנבראים בעולם הזה ולחיים הנצחיים בעולם הבא, והרי זה כמלך שחוקק חקים ומתקין תקנות, שהמכון הוא לתועלת המדינה ותושביה, ומי שמקימם, בין בקיום ועשה ובין בשב ואל תעשה, יגיעו לו התועלות המכונות, ומכל שכן מי שמסייע בתקון העניינים וגם פועל שאחרים יקימו, מכיר לו המלך טובה ומקבל שכר מיוחד על זה. אבל כל זה הוא בגדר שמוש למדינה, ואין זה שרות למלך עצמו, כמו משמשו של מלך שיש לו יחס ישיר אל המלך פה אל פה, ועושה שרות המלך ועבודתו. וזהו בכל המצוות. אבל תפלה, שזוהי העבודה - ונקרא בלשון סתמי "עבודה" - וכן בקרבנות, בזמן שבית המקדש קיים, [דהלא תפלות כנגד תמידים תקנו], זהו יחס ישיר לבורא, כעומד לפניו ונושא ונותן עמו, וכמפרש (בדר"א רבה ספ"ג וכ"ה בצוואת ר"א הגדול י"ח) דע לפני מי אתה עומד - [וידוע פרוש הגר"א בהא דאמר ריב"ז על רבי חנינא בן דוסא (ברכות לד, ב) דהוא - ריב"ז - כשר לפני המלך, וחנינא כעבד לפני המלך, דשר הוא בתורה, ועבד הוא בתפלה. וכן בגמרא יומא, הנזכרת לעיל, דתפלה חשיבא כמקבל פני אביו בכל יום]. ובדברי חז"ל במקומות הרבה לאין שעור. ובאמת קשור ענין זה עם כל הפנימיות של האדם, עד כמה לבו קשור לשמים. ויש בזה הבדל גם לתורה ומצוות, דאם הוא בדרגה של עומד לפני המלך, הרי כל מעשיו הם בדרגה אחרת, אבל השגת מצב זה תתכן רק על ידי עבודה, הינו, קרבנות ותפלה. עד כאן לשונו.

ד - "מלא כל הארץ כבודו"

בפרק זה נביא לקט מאמרים מענין "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו, א), וכן לענין יחוד הפניות רק אליו יתברך ונחיצות גדולה ישנה בידיעה זו, שכן בקד יתברר ויתאמת אצל האדם שאין לאן לתור ולחפש את ה', אלא הנהו בכל מקום ובכל פנה, ולא נצרך אלא לגשת ולהתפלל מיד.

אית לבר נש לאמלקא הוי"ה בכל ספירן ובכל כרסין ובכל מלאכין ובכל אבר ואבר דבר נש, דלית אתר פנוי מניה, לא בעלאין ולא בתתאין. (תקוני זחר, תקון נו)

תרגום: יש לאדם להמליך שמו ותברך בכל הספירות והעולמות, ובכל אבר ואבר שבאדם, מפני שאין מקום פנוי ממנו, לא בעליונים ולא בתחתונים.

הקדוש ברוך הוא, הוא אין סוף ברוך הוא, פרוש - כי אין דבר גשמי מונע מקומו, והוא ממלא כל המקומות של העולמות הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים, ולית אתר פנוי מניה. (אור האמת כז).

הפונה של "אחד" של היחוד של קריאת שמע - לכוון שאין בכל העולמות, רק הקדוש ברוך הוא שמלא כל הארץ כבודו.

ועקר הפונה - שהאדם ישים את עצמו לאין ולאפס, ואין עקרו רק הנשמה שבו שהיא חלק אלוך ממעל. נמצא, שאין בכל העולם רק הקדוש ברוך הוא אחד.

ועקר הפונה ב"אחד", שיכוון שמלא כל הארץ כבודו, ואין שום דבר פנוי ממנו ותברך. (לקוטים יקרים סי' קסא)

"שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח) הוא כולל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול. ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כל-שכן, כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקדוש ברוך הוא, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר (ירמיה כג, כד): "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'", מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם ותברך ובושתו ממנו תמיד. (רמ"א ריש או"ח בשם הרמב"ם במו"נ ח"ג פנ"ב)

הַמְשָׁכִיל הַנִּלְבָּב, וְאִמּוּן וְיַחֲוֹשׁ בְּאִמּוּנָה שְׁלֵמָה, אֲשֶׁר בְּכָל תְּנוּעָה קִטְנָה אֲלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם שָׁם, וְאִין שׁוּם מְצִיאוֹת בְּלִתֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְיִירָא לְנַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל תְּנוּעָה בְּהִשְׁפָּלָה, כִּי הוּא עוֹמֵד מִמַּשׁ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִי שׁוּם הַסְתָּרָה. (זהר חי, בראשית, על דף כו.)

הָאִמּוּנָה הַיָּסוּד לִירְאָה, שְׁמִחַמַת שֶׁהוּא מֵאִמּוּן שְׁמֵלָא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, נוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה, דְּהִינּוּ, שְׁיִתְבּוֹנֵן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְבִירָה בְּלֵא מְנַהִיג. רוֹצֵה לֹמֵר, שְׁיִחְשַׁב בְּשִׁכְלוֹ, כִּיּוֹן שְׁאֲנוּ רוֹאִים שְׁמִים וְאָרֶץ וְעוֹלָם שְׁלֵם, בְּוֹדָאֵי יֵשׁ בּוֹרָא שְׁבִרְאָהּ, וְיִאִמּוּן בְּאִמּוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בְּוֹדָאֵי כָּאן, שְׁמֵלָא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאִז תּוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה גְדוּלָה. (לקוטים יקרים ס' סד.)

זֶהוּ מִדְרָגָה גְדוּלָה לְאָדָם, שְׁיִרְאָה תְּמִיד בְּעֵין שִׁכְלוֹ [אֵת] הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ שְׁמִסְתַּכֵּל עַל אָדָם אֶחָד, וְיִחְשַׁב שֶׁגַם הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ מִסְתַּכֵּל עָלָיו, כְּמוֹ אָדָם אַחֵר שְׁמִסְתַּכֵּל עָלָיו - כָּל זֶה יְהִיָּה תְּמִיד בְּמַחְשַׁבְתּוֹ בְּמַחְשַׁבָּה זְכָה וְבוֹרָה וְצִלּוּלָה. (לקוטים יקרים ס"ו רט)

יַחְשַׁב שֶׁהַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְכוּ', וְיִחְשַׁב וְיִאִמּוּן בְּאִמּוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהִשְׁכִּינָה אֶצְלוֹ וְשׁוֹמֵרֶת אוֹתוֹ, וְהַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ הוּא בְּכָל אֲבָרָיו וְכַחוֹתָיו, וְהוּא מִסְתַּכֵּל עַל הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ, וְהַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ מִסְתַּכֵּל בּוֹ. (אור האמת קא. צוואת הריב"ש, לקו, א יז.)

יִדַע אֵת אֱלֹהֵי אֲבִיךָ" (דברי הימים א' כח, ט) - שְׁתַּהֲיָה מְקַשֵּׁר אֵלָיו בְּהַתְּפַשְׁטוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת, וְיִתְהַא רוֹאֵה שְׁיֵשׁ אֱלֻקִּים בְּעוֹלָם. וְאִף אִם הַכּוֹפְרִים אוֹמְרִים מִנָּא לָךְ הָא, לֹא תִצִּית אוֹתָם. כְּמַשָּׁל אֶחָד רוֹאֵה בְּגִשְׁמִיּוֹת וְאוֹמֵר עַל זֶהב שֶׁהוּא שֶׁל זֶהב, אִף עַל פִּי שְׁאוֹמְרִים לוֹ שְׁאִינוּ זֶהב אֶלָּא שֶׁל כֶּסֶף, אֵל עַל פִּי כֵן הוּא יוֹדֵעַ בְּאִמּוּת שֶׁהוּא זֶהב. כֵּן, כְּשֶׁרוֹאֵה בְּעֵין שִׁכְלוֹ אֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אִין בִּיכְלֵת שׁוּם דְּבַר לְהַפְסִיד אִמּוּנָתוֹ. (לקוטים יקרים ס' קצג)

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר (אבות א, טו) : עֲשֵׂה לָךְ רַב וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֵּפֶק. עֲשֵׂה לָךְ רַב - רָצָה לוֹמַר, כְּשֶׁלּוֹמֵד אוֹ מִתְפַּלֵּל, תַּעֲשֶׂה לָךְ רַב, הוּא הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ, שְׂתַצִּיר בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ הוּא לִנְגַדְךָ וּמִלְמַדְךָ לְהוֹעִיל. וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֵּפֶק - רָצָה לוֹמַר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָךְ זֹאת לְסִפְּק אֶצְלֶךָ, רַק תַּחֲשַׁב שְׁבוּדָאֵי הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ מְצוּי אֶצְלֶךָ, כִּי הוּא לְעֵלָּא מְכַל עֲלָמִין וְיַתְחוּת כָּל עֲלָמִין וּבְגוּ כָּל עֲלָמִין, וְלִית אַתְר פְּנוּי מְנִיָּה כָּלֵל, כִּי זֶהוּ עֵקֶר עֲבוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ, לְצִיר תְּמִיד בְּאֵמֶת וּבִתְמִים מְצִיאוֹת הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ בּוּדָאוֹת גְּמוּרָה וּבְרוּרָה, וְכִמוּ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּפִנֵּי חֲבֵרוֹ, כִּי וּדְאֵי כֵּן הוּא, שְׁבוּדָאֵי הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ מְצוּי אֶצְלֶךָ.

וְזֶה הַ"וּדְאֵי שְׁמוֹ כֵּן תִּהְלֶתוּ" (פיוט וכל מאמינים דר"ה), רָצָה לוֹמַר, שְׂעִקֵר הָעֲבוּדָה וְהַתְּפִלָּה תִּלּוּי בִּ"וּדְאֵי שְׁמוֹ". שְׂיַצִּיר תְּמִיד בּוּדָאֵי שֶׁהֵשֵׁם יִתְבַּרֵּךְ לִנְגַד עֵינָיו וְרוּאָה בְּמַעֲשָׂיו, וְכַפִּי גִדֵּל הָאֱמוּנָה בְּזֹאת - כֵּן תִּהְלֶתוּ. וְכִמוּ שְׂמַצִּינוּ בְּדוּד הַמְּלֶךְ עִ"ה שְׂאֵמֵר : וַיִּבְרַךְ דָּיּוּד אֵית ה', רֵאשֵׁי תִּבּוֹת וּדְאֵי. שְׁבִתְחַלָּה הָיָה מְצִיר לְפָנָיו שְׁבוּדָאֵי מְצִיאוֹת הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ הוּא בְּלִי שׁוּם סִפְּק, וְכִמוּ שְׂמַשֶּׁה רַבְּנּוּ עִ"ה עֲלָה בְּשֵׁם זֶה לְרַקִּיעַ, שֶׁהָיָה מְצִיר תְּמִיד לְפָנָיו זֹאת, וְעֲלָה בְּמַעֲלוֹת עַד רוּם רַקִּיעַ. וְעַל כָּל פְּנִים, אִם אֵין בִּיכְלִתְנּוּ לַעֲשׂוֹת כְּזֹאת, עַל כָּל פְּנִים נְצִיר נְגַדְנּוּ מַה שְׂאֵמֵר דּוּד הַמְּלֶךְ עִ"ה : "שְׂוִיתִי הִ"י וְכוּי" (תהלים טז, ח), שְׂשֵׁם הַוַּי"ה יִהְיֶה תְּמִיד מְצוּיָה לִנְגַדְנּוּ, אֲמִתּוֹת הַוַּי"ה שֶׁהוּא הָיָה וּמְהִיָּה כָּל הַוַּי"ה. (עבודת ישראל, אבות שם).

שְׂמַעֲתֵי בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זֶלַה"ה : כְּשֶׁאָדָם בָּא לְיַד סִפְּקוֹת, אֵין הֵשֵׁם יִתְבַּרֵּךְ אֶצְלוֹ. וְזֶה פְּרוּשׁ הַגְּמָרָא (ברכות ג), מִי אֵיכָּא סִפְּיקָא קָמִי שְׂמַיָּא, כִּי הַוּדְאֵי שְׁמוֹ כֵּן תִּהְלֶתוּ. וְאָדָם שֶׁהוּא נוֹפֵל לְסִפְּקוֹת, אַזּוּ בּוּדָאֵי אֵין הִ' יִתְבַּרֵּךְ אֶצְלוֹ. עַד כָּאן דְּבַרְיוֹ וּדְפַח"ח. (פרי חיים אבות שם).

כְּשֶׁבָּא לְאָדָם אֵיזָה צַעַר, חֵס וְחִלְיָה, יִדְבֵּק אֶת חֵלֶק הָאֱלֹהִי שְׁבִתּוֹכוֹ אֶל הָאוֹתִיּוֹת, לְפָנִימִיּוֹת אוֹר שְׂשׁוּפֵעַ בְּתוֹכּוֹ, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל אוֹ לּוֹמֵד, וְיִתְפַּלֵּל עַל זֶה לַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא בְּאֵמֶת בְּהַאוֹתִיּוֹת, וּמְגַבִּיָּה אֶת הַדְּבַר לְמַעְלָה, וְיִתְבַטֵּל מִמְּנוּ הַצַּעַר הַזֶּה. אַךְ צָרִיךְ לָזֶה אֱמוּנָה גְּמוּרָה, שְׂיֵאֱמִין אֱמוּנָה שְׂלֵמָה בְּהַשְּׁגַחַת אֱלֹהוֹת שְׂאֵין עוֹד מְלַבְּדוֹ, וְלֹא יִתְלָה, חֵס וְחִלְיָה, בְּמִקְרָה אוֹ בְּכִשְׂפִים, חֵס וְחִלְיָה, רַק שֶׁהַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא מְשַׁגִּיחַ עֲלָיו בְּכָל עֲנִיָּו, קָטָן וְגָדוֹל, וְכָל מְאֲרַעוֹתָיו נִסְקָרִין לְפָנָיו בְּסִקְרָה אַחַת. וְיֵאֱמִין אֱמוּנָה גְּמוּרָה עַל זֶה שְׂיִשִּׁים הַדְּבַר בְּהַשְּׁגַחַת אֱלֹהוֹת שֶׁהוּא לְשׁוֹן סִקְרָה, כִּי כָּל

עוד שאין לו זה האמונה, אינו מועיל לו תפלתו ולא תפלת אחרים עליו, מאחר שאינו מאמין באמת בהשגחתו ותברך.

כתוב (תהלים קמה, יח): "קרוב ה' וגו' אשר יקראהו באמת". אמ"ת הוא ראש, תנוד, סוף. ראש - הוא תברך ראשון ואין ראשית לראשיתו. תנוד - הוא חיות כל העולמות והנבראים, עליונים ותחתונים. וסוף הוא - כי הוא תברך מלכותו בכל משלה אפלו בדברים התחתונים, באפן שאין עוד מלבדו, כמו שדרשו בש"ס (סנהדרין סו): וּאֶפְלוּ כְּשָׁפִים. כי אף על פי שאמרו (שם): כְּשָׁפִים מְכַחֲשִׁין פְּמִלְיָא שֶׁל מַעְלָה, הכל הוא לאותן שאין להם האמנה גמורה, הנזכרת לעיל, ונשארו למטה.

אבל מי שפוסח על שני הסעפים, בודאי אי אפשר לבקש עליו רחמים, מאחר שאין לו האמונה, וגם הדבר שבוטחים בו הוא דבר שאין לו קיום, כי אף שמועילין לו הכשפים, לפי שעה, אבל אין לזה קיום, כי הבנים הבאים לאדם מחמת כשפים אי אפשר להן להתקיים כי אם שבע שנים, כנודע, מה שאין כן בוטח ומאמין בה' ומבקש ממנו לבדו, הוא דבר נצחי וקיים, שיזכה לזרע וזרעו עד עולם. (מאור עינים, שבת)

"קרוב ה' לכל קראיו" (תהלים קמה, יח), כי כן הוא האמת, שהשם תברך קרוב מאד לאדם, לא כמו שהבינו האפיקורסים. יכול לכל השם קרוב למלא משאלותיו? תלמוד לומר: "לכל אשר יקראהו באמת", פרוש - באמת הנה. מי שמאמין בזה האמת שהשם תברך קרוב מאד - לזה הוא קרוב למלא בקשתו. ולמי שאינו מאמין בזה, מודדין לו כמדתו, וגם תפלתו רחוק מלהתקבל וכו'. (נחלת שמעון, דף יא ע"ב)

העצה היעוצה - לעורר תמיד רחמים רבים על נפשו האמללה שיזכהו ה' באמונת שמו תברך. ואצל כל מצוה ומצוה שמקיים, כמו תפלין וציצית, תורה, מקוה וצדקה וכדומה, יבקש מה' שבזכות זה המצוה יזכהו ה' אותו וזרעו והנלוים אתו לאמונה שלמה וברורה, ולא יעלה בלבן, חס וחלילה, שום פעם שום ספקות האמונה, חס מלהזכיר. (שומר אמונים, מאמר מבקש אמונה, פ"ג)

כְּשֵׁאִישׁ יְהוּדִי מְבַקֵּשׁ עַל עֲנִינִים גְּשֵׁמִיִּים, יֵשׁ, לִפְעָמִים, עֲפוּבִים שֶׁתִּפְּלֹתוֹ לֹא תִתְקַבֵּל, שְׂאִין זֶה לְטוֹבָתוֹ שְׂיִמְלָאוּ מְבַקְשׁוֹ. אָבֵל, אִם אִישׁ יְהוּדִי מְבַקֵּשׁ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂיִהְיֶה לוֹ אֲמוּנָה טְהוֹרָה וְחֻזְקָה בַּה', שְׂיִהְיֶה הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם, שְׂיִאֲמִין בְּכָל מְקָרָה שְׂיִאָרַע לוֹ שְׂזֶה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁהַסְּבִיר מֶרֶן מְלַעֲכָעוּיטֵשׁ זִי"ע, כִּי מֵה שְׂאִישׁ יְהוּדִי אוֹמֵר "אֲנִי מְאֲמִין" יֵשׁ בּוֹ שֶׁלֹּשׁ מְשֻׁמְעוּתוֹת: א. כְּפִשׁוּטוֹ, שֶׁהוּא מְאֲמִין. ב. וְכִי כָּל רְצוֹנוֹ וְהַשְׁתַּוְקוּתוֹ שְׂיִאֲמִין בְּאֲמוּנָה שְׁלֵמָה. ג. וְכִי מְבַקֵּשׁ מֵה': רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֲזֵר לִי שְׂיִהְיֶה לִי אֲמוּנָה שְׁלֵמָה וְכוּ'. וְאִם אִישׁ יְהוּדִי מְבַקֵּשׁ אֲמוּנָה מֵה', אִז חֲנוּן וְצַדִּיק וְאַלְקִינוּ מְרַחֵם, בְּלִי שׁוֹם עֲפוּבִים, כִּי זֶה וְדָאִי לְטוֹבָתוֹ. (בֵּית אֲבֵרָה, חֲנוּכָה)

כּוֹתֵב ר' יוֹנָתָן אֵיבְשִׁיץ בְּסִפְרוֹ: בְּבִרְכַּת "שְׂמַע קוֹלֵנוּ" וְכוּ', בּוֹ יֵשׁ כָּל מְגֻמּוֹתָיו לַה' לְהַתְּפִיל עַל כָּל צָרָתוֹ, אֲפֹלוּ דְבַר קָטָן אוֹ גְּדוֹל, לֹא יִבְצֵר דְּבַר מֵה שֶׁלֹּא יִתְפַּלל בּוֹ לַה'. אִם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שְׂדוּדָה לַעֲצֻמוֹ אוֹ בְּנִיו וּבְנוֹתָיו - יִתְפַּלל לַה', לְסַחֲרָה - יִתְפַּלל לַה' שְׂיִצְלִיחוּ וְיוֹלִיכוּ בְּדֶרֶךְ הַיֵּשֶׁר. כָּלְלוּ שֶׁל דְּבַר - אִין דְּבַר מֵה שֶׁרְצוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁלֹּא יִתְפַּלל לַה' לְהַצְלִיחוֹ וְלְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ הַיֵּשֶׁר וְהַנְּכוֹן. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם יֵשׁ לוֹ, חֵס וְחִלְיָה, אִיזָה צָרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שְׂצָרִיךְ לְהַתְּפִיל, וְכֵן אִם יֵשׁ לוֹ אִיזָה שְׂמַחָה שְׂיִתְפַּלל שֶׁלֹּא יִחְטָא בְּשְׂמַחָה וְלֹא יִקְרָהוּ עוֹן, שֶׁלֹּא יִהְיֶה, חֵס וְחִלְיָה, שְׂמַחָה שְׂאֲחָרִיָּה תוֹגָה. וְעַל כָּל עֲנִין מֵה שְׂעוֹסֵק, יִתְפַּלל בְּלִשׁוֹנוֹ. וְאִף כִּי לִשׁוֹנוֹ לִשׁוֹן עֵלֶג וְאִינוֹ יָכוֹל לְהַתְּפִיל בְּלִשׁוֹן עֵבְרִי כְּרָאוּי, הוּא חֲבִיב לְפָנֵי הַקְּב"ה כְּאֵלוֹ הַרְבֵּה לְהַתְּפִיל בְּלִשׁוֹן רְחֻבָה, שְׂפָה בְּרוּרָה וְנִעְיָמָה וְצָחָה, וְעַל יְדֵי תִפְּלָה זֹאת יִשְׁמַע ה' לְקוֹלֵנוּ.

וְיִצָּא לָנוּ תוֹעֵלֶת, כִּי תִפְּלָה פְּרָטִית זֹאת שְׂמִתְפַּלֵּל עַל צָרָתוֹ - וְדָאִי בְּכּוֹנָה, וְלֹא יִהְיֶה פִּי וְלִשׁוֹנוֹ מְדַבֵּר וְלִבּוֹ בַּל עֵמוֹ, כְּמִדְּבַר בְּהַרְגֵּל וְכְּמִצְוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה. כִּי מִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם דְּבַר חֲדָשׁ מֵה שְׂצָרִיךְ לוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן וְעַתָּה, וְגַם מְסֻדָּר תִּפְּלָתוֹ בְּפִיו, אִם כֵּן, לְזֶה צָרִיךְ כּוֹנָה וְדָאִי, וְאִי אֲפָשֶׁר לְהַתְּפִיל בְּלִי כּוֹנָה מִיִּחְדָּת, וְאִם כֵּן, יוֹצֵא יְדֵי תִפְּלָה גְּמוּרָה, כִּי זֶה הָעֵקֶר, הַתִּפְּלָה הַבְּאָה מִמַּעַמְקֵי הַלֵּב, דְּכִתִּיב (תְּהִלִּים קל, א): "מִמַּעַמְקֵי קָרְאֲתִיךָ ה'", הִינֵנוּ, מִמַּעַמְקֵי הַלֵּב.

וְעוֹד, עֵקֶר הַתוֹעֵלֶת שְׂקוּבָה בְּלִבּוֹ, כִּי אִין אָדָם וְאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי נָתַן לְמַקְרִים וְסֻדָּר הַזְּמַן, עַד שְׂאִין צָרִיךְ תִּפְּלָה, רַק תְּלוּי בְּמִזְלוֹ וְחֲרִיצוֹת עֲנִינּוֹ וְשִׁקִּידָת מַעֲשָׂיו וְהַשְׁגָּחָה בְּדֶרֶךְוֹ, חֵס וְחִלְיָה, כִּי אִם הַחֲרִיצוֹת וְהַשְׁקִידָה וְהַפְּעֵלָה - הַכֹּל שְׂקָר, וּמֵה' נִתְּכֵנוּ לְאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי כָּל עֲלִילוֹת מַצְעָדָיו, וְאִינוֹ נוֹקֵף אֲצַבְעוֹ מִלְּמִטָּה עַד שְׂיִכְרִיזוּ עָלָיו מִלְּמַעְלָה. וּבְזֶה יִתֵּן אֵל לִבּוֹ אִיךְ הַחִיּוּב

עָלְיוּ לְשֹׁמֵר פִּיּוֹ עַל מַלְךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים מְלִכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, כִּי הַכֹּל מֵאֵתוֹ
בְּהַשְׁגָּחָה פְּרֻטִית, וְכָל מָה שֶׁקָּרָה לוֹ מִנְזֶק וְצַעַר, הַכֹּל מֵה' הוּא, וְכֵן כָּל מָה
שֶׁהָיָה לוֹ מֵהַרְוָחָה וְעֵדוֹן הָיָה מֵה'. וְאִם כֵּן, לָמָּה זֶה לְשִׁקָּר לִילֵךְ שׁוֹבֵב בְּדַרְךְ
לְבוֹ אַחֲרֵי הַבְּצֵעַ וְחֻמְדַּת הַזְּמַן הַכֹּלָה כְּעֵנָן. וְאִם יִיגַע עַד לְמַחֵר וְה' לֹא צָוָה
- לֹא יִהְיֶה, וְאִיךְ יִבְקֹשׁ מֵה' עֶשֶׂר לְהַכְעִיס בּוֹ לְבוֹרָא.

וְכֵן אִם כָּל שְׂאֵלְתוֹ יִהְיֶה מֵה', לֹא יַעֲלֶה עַל לְבוֹ לְחַטֵּא וְכוּ'. וְכִי יִבְקֹשׁ אָדָם
מִחֲבָרוֹ תֵּן לִי כֶּד כְּדִי שְׂאֵהָיָה עוֹשֶׂה בּוֹ לֶךְ מוֹרֵת רוּחַ - הֲלֹא זֶה רְחוּק
מֵהַטְּבַע, וְאִיךְ יִבְקֹשׁ אִישׁ כְּזֹאת מֵה'?! וְלָכֵן הַמִּתְפַּלֵּל תְּמִיד עַל כָּל צָרְכוֹ
מֵה', לֹא בְּמַהֲרָה הוּא חוֹטֵא. וְכֵן אָמַר דָּוִד (תְּהִלִּים לו, ד): "גּוֹל עַל ה' דָּרְכֶךָ
וְכוּ'". (יערות דבש, ח"א, דרוש א)

שְׂמַעְתִּי מֵהַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ מִפְּרֻשֵׁי סֵפֶר יִצְחָק לְעֵצָה לְכָל בֵּר יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא
יִחְסַר לוֹ מִחֲסוּרָו וְלִהְיוֹת תְּמִיד דְּבוּק בְּעִבּוּדְתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא שְׂיִרְגִיל תְּמִיד
עֲצָמוֹ לְהַתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ עַל כָּל דְּבַר, מִקְּטָן וְעַד גָּדוֹל. וְאֵל יַחֲשֹׁב
אָדָם שֶׁצָּרִיךְ לָזֶה הַתְּבוּדָה בְּטָלִית וְתַפְלִין - רַק בְּכָל מְקוֹם שֶׁעוֹמֵד אָז,
אֲפֹלוּ בְּשׁוּק, יִרְאֶה אִם הוּא מְקוֹם נָקִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כג, טו): "וְהָיָה
מִחֲנִיף קְדוֹשׁ", וְיִבְקֹשׁ מֵה' יִתְבָּרַךְ, וְיִבְדְּאֵי יִמְלֵא שְׂאֵלְתוֹ שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל
פֶּה. וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה תְּמִיד דְּבוּק בְּה' (בֵּית יַעֲקֹב, וִיצָא). (לוקט מספר "דרך אמונה")

ה - ההבדל בין מצות התפלה לעסק התורה ושאר מצוות

בְּמִצְוֹת הַתְּפִלָּה יֵשׁ מַעֲלָה עַל כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁבְּכָל הַמִּצְוֹת מְקִיִּים אָדָם חֲקֵי
הַמַּלְךְ וְעוֹשֶׂה בְּאֵמוּנָה צוֹ שְׁלִיחוֹת הַמַּלְךְ בְּעוֹלָם, וְאֵלוֹ בְּתְפִלָּה, הֲרִי זֶה
מִשְׁמֵשׁ אֶת הַמַּלְךְ וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן אֵתוֹ יִשְׂרָאֵל אֶל פֶּה, וְעוֹבֵד [תְּפִלָּה נִקְרָאת
עֲבוּדָה שְׁבִלְב] אֶת הַמַּלְךְ בְּיַחַס יִשִׁיר כְּעֶבֶד הַמִּשְׁמֵשׁ לְרַבּוֹ. וּמִבְּאֵר זֹאת
בְּאֵר הַיֵּטֵב ר' אֶהְרֹן קוֹטְלֵר ז"ל בְּסֵפֶר "מִשְׁנַת אֶהְרֹן", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְכֵן הוּא
גַּם עֵנָן הָעֲבוּדָה שֶׁהוּא עֹמֵד וְכָלֵל יְסוּדֵי בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, וְאֵינָה מְצוּה פְּרֻטִית
בְּכָלֵלִיּוֹת תּוֹרָה וּמִצְוֹת. וְהַגִּדֵר בְּזֶה הוּא, שֶׁכָּל עֵנָן הַמִּצְוֹת הֵם חֲקִים
וְגִזְרוֹת שֶׁחֲקֵק וְגָזַר מְלִכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְתוֹעֲלַת הַנְּבִרָאִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלַחֲיִים
הַנִּצְחִיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהֲרִי זֶה כְּמַלְךְ שֶׁחֲקֵק חֲקִים וּמִתְקִין תְּקִנוֹת,
שֶׁהַמְּכוֹן הוּא לְתוֹעֲלַת הַמְּדִינָה וְתוֹשְׁבֵיהָ, וּמִי שֶׁמְקִיֵּם, בֵּין בְּקוֹם וְעֵשֶׂה
וּבֵין בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה, יִגִּיעוּ לוֹ הַתּוֹעֲלִיּוֹת הַמְּכוֹנוֹת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁמְסִיעַ
בְּתַקוּן הָעֵנָנִים וְגַם פּוֹעֵל שְׂאֲחֵרִים יְקִימוֹ, מִכִּיר לוֹ הַמַּלְךְ טוֹבָה וּמִקְבֵּל

שָׁכַר מִיַּחַד עַל זֶה. אֲבָל כָּל זֶה הוּא בְּגֵד שְׂמוּשׁ לְמִדְיָנָה, וְאִין זֶה שְׂרוּת לְמִלְךָ עֲצֻמוֹ, כְּמוֹ מְשֻׁשׁוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֵׁשׁ לוֹ יַחַס יֵשֶׁר אֶל הַמֶּלֶךְ פֶּה אֶל פֶּה, וְעוֹשֶׂה שְׂרוּת הַמֶּלֶךְ וְעוֹבְדוֹתוֹ. וְזֶהוּ בְּכָל הַמְצוּוֹת. אֲבָל תְּפִלָּה, שְׂזוּהִי הָעֲבוּדָה - וְנִקְרָא בְּלִשׁוֹן סִתְּמִי "עֲבוּדָה" - וְכֵן בְּקִרְבָּנוֹת, בְּזִמְנֵי שְׂבִית הַמְּקֻדָּשׁ קִיָּם, [דִּהְיָ לֹא תִפְלוֹת כְּנֶגֶד תַּמִּידִים תִּקְנוּ], זֶהוּ יַחַס יֵשֶׁר לְבוֹרָא, כְּעוֹמֵד לְפָנָיו וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמוֹ, וְכִמְפָרֵשׁ (בְּדִר"א רַבָּה סִפְיָג וְכ"ה בְּצוּאוֹת ר"א הַגְּדוּל י"ח): דַּע לְפָנָי מִי אֵתָה עוֹמֵד - [וְיִזְדוּעַ פְּרוֹשׁ הַגֶּר"א בְּהָא דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי - בֶּן זַכַּאי עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דְּוִסָּא (בְּרֻכּוֹת לד, ב) דִּהוּא - רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי - כְּשֶׁר לְפָנָי הַמֶּלֶךְ, וְחֲנִינָא כְּעֹבֵד לְפָנָי הַמֶּלֶךְ, דְּשֶׁר הוּא בְּתוֹרָה, וְעֹבֵד הוּא בְּתִפְלָה]. וְכֵן בְּגִמְרָא יוֹמָא, הַנְּזַכְרָת לְעִיל, דְּתִפְלָה חֲשִׁיבָא כְּמִקְבֵּל פְּנֵי אָבִיו בְּכָל יוֹם, וּבְדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִקוּמוֹת הַרְבֵּה לְאִין שְׁעוֹר. וּבְאַמַּת קְשׁוֹר עֲנִין זֶה עִם כָּל הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם, עַד כְּמָה לְבוֹ קְשׁוֹר לְשָׁמַיִם. וְיֵשׁ בְּזֶה הַבְּדִל גַּם לְתוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, דָּאִם הוּא בְּדַרְגָּה שֶׁל עוֹמֵד לְפָנָי הַמֶּלֶךְ, הָרִי כָּל מַעֲשָׂיו הֵם בְּדַרְגָּה אַחֲרָת, אֲבָל הַשְּׂגָת מַצְבָּ זֶה תִּתְּכֹן רַק עַל יְדֵי עֲבוּדָה, הִינּוּ, קִרְבָּנוֹת וְתִפְלָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

פרק ד - חביבותה וכחה של תפלה

"כָּרַם זֶלַת לְבָנֵי-אָדָם" (תהלים יב, ט) - זו תפלה העומדת בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהּ. תִּפְלָה נִקְרָאת "הַעוֹמֵדֵת בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם", לְפִי שְׂמִירוֹמָמַת וּמַעֲלָה אֶת הָאָדָם הַמְתַּפְּלֵל לְרוֹם הַמַּעֲלוֹת. (הַסְּבָא מִקְלָם, "חֲכִמָּה וּמוֹסָר").

כְּתוּב בְּסִפְר "כִּד הַקְּמַח" אוֹת "תִּפְלָה", בְּאֵרוֹ לָנוּ חֲכָמֵי הָאָמַת כִּי הַתִּפְלָה מְבַטֶּלֶת הַנְּגִזָּר בְּמַעֲרַכַת הַכּוֹכָבִים שְׂמֻשָּׁם הַגְּזוֹרוֹת וְהַמְשַׁפְּטִים בְּאִים לְעוֹלָם וְכוּ'. וְהוֹסִיפוּ עוֹד בְּאוֹר, שֶׁהַתִּפְלָה לְמַעֲלָה מִן הַנְּבוּאָה, כְּלוֹמַר, מִן הַמְּקוֹם שְׂמֻשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַנְּבוּאָה לְנְבִיאִים.

א - כחה של תפלה

מוֹבָא בְּסִפְר "נֶפֶשׁ הַחַיִּים", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כִּי כָּל תִּבְיָה וְתִבְיָה מִהַתִּפְלָה אוֹ שֶׁל אִיזָה בְּרַכָּה, הִיא הָעוֹלָה לְמַעֲלָה מַעֲלָה עַל יְדֵי מְאִרֵי קָלִין וְגִדְפִין דְּנִטְלִין לָהּ, (מְמַנִּים הַמִּיַּחֲדִים לְהַעֲלוֹת הַתִּפְלוֹת) לְפַעֵל פְּעֻלָּתָהּ בְּשִׁרְשָׁהּ הָעֲלִיּוֹן הַמִּיַּחֲד לָהּ,

והוא נעשה בזה, כביכול, שתפו של יוצר בראשית, לבנות ולנטוע כמה וכמה עולמות, כמו שכתב בתקונים (תקון יח לה, ב) : וכד בר נש אפיק הבליס ודבורים בצלותה כמה עופין (עופין - משל הוא והכונה למלאכים) פתחין גדפיהו ופומיהו לקבלא לון, הדא הוא דכתיב (קהלת י, כ) : "כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים וגו'". ונטיל קדשא בריד הוא אנון מלין וביני בהון עלמין, דאתמר בהון (ישעיה סו, כב) : "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו'", ורזא דמלה (ישעיה נא, טז) : "ואשם דברי בפיד וגו' לנטע שמים וגו' ולאמר לציון עמי אתה", אל תקרי עמי אלא עמי - בשותפי וכי. והמשפיל יבין מדעתו, שלא לחנם הצרכו לתקון ותחנה קטנה ותפלה קצרה כזו מאה עשרים זקנים ומהם כמה נביאים, (ואלו המה "אנשי כנסת הגדולה") אלא שהמה השיגו ברוח קדשם והשגת נבואתם העליונה, ונהירא להו שבילין דכל סדרי בראשית ופרקי המרכבה. לזאת יסדו ותקנו מטבע ברכות והתפלות באלו התבות דוקא, מאשר ראו והשיגו איזה דרך ישפן אורה של כל תבה פרטית מהם, אשר היא נצרכת מאד לתקון רבוי עולמות וכחות עליונים וסדור המרכבה, וכמאמרם זכרונם לברכה : העבודה - צרד גבוה. וזהו ענין מאמרם זכרונם לברכה, שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתו של צדיקים.

ובזהר תולדות : תא חזי, עשרין שנין אשתי יצחק עם אתתה ולא אולידת עד דצלי צלותה בגין דקדשא בריד הוא אתרעי בצלותהון דצדיקיא וכי. מאי טעמא, בגין דיתרבי ויתוסף רבות קדשא, לכל מאן דאצטרד בצלותהון דצדיקיא, וכתוב מפרש (משלי טו) : "ותפלת ישרים רצונו".

[תרגום : בא וראה, עשרים שנה נשתתה יצחק עם אשתו ולא ילדה עד שהתפלל תפלתו, והוא משום שהקדוש ברוך הוא חפץ בתפלתם של צדיקים, בשעה שמבקשים מלפניו התפלה על מה שהם צריכים. מה הטעם? כדי שיתגדל ויתוסף משחת קדש על ידי תפלת הצדיקים לכל מי שצריך, ואז אפלו אותם שאינם ראויים לענות - נענים.

ובזהר הקדוש ריש פרשת ואתחנן, וזה לשונו : ובשעתא דצלותא קימא, כל אנון מלין דאפיק בר נש מפומיה בההיא צלותא, בלהו סלקין לעלא, ובקעין אורין ורקיעין, עד דמטו לההוא אתר דמטו, ומתעטרו ברישא דמלקא ועביד מניהו עטרה. עד כאן לשונו.

[תרגום : ובשעה שהוא נמצא בתפלה, כל אלו המלים שהאדם מוציא מפיו בתפלה ההיא, כלם עולים למעלה ובוקעים אורין ורקיעים, עד שמגיעים למקום שמגיעים, ומתעטרת בראש המלך, ועושה מהם עטרה.]

במדרש תנחומא (וירא) זה לשונו : אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל : הוו זהירין בתפלה, שאין מדה אחרת יפה הימנה, והיא גדולה מכל הקרבנות, שנאמר (ישעיה א יא טו) : "למה לי רב זבחיכם וגו', כי תבאו לראות

פְּנֵי וְגוֹי, לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיא מִנַּחַת שְׂוֹא קִטְרֶת וְגוֹי, גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלֵה וְגוֹי".
מִכָּל שֶׁהִיא גְדוּלָה מִן הַקְּרִבָּנוֹת.

וּבַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ (דף כ) עַל הַפְּסוּק (שמות ב, כג) "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם" (בסוף הדבור), זֶה לְשׁוֹנוֹ: תָּנוּ רַבָּנָן, הָאִי מָאן דְּצָלִי וְבָכִי וְצָעִיק עַד לֹא יָכִיל לְמַרְחֵשׁ בְּשִׁפּוֹתָהּ הָאִי צְלוֹתָא שְׁלֵמָתָא דְּהִיא בְּלָבָא, וְלַעוֹלָם לֹא הִדְרָא רַקְנֵיא.

[תַּרְגוּם]: מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל וְצוֹעֵק לָהּ, עַד שֶׁמֵּרַב בְּכִיתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִלוֹת הַתִּפְלָה מִפְּיוֹ, זֹהִי תִפְלָה מִשְׁלֵמַת מֵהַלֵּב, וְלַעוֹלָם אֵינָה חוֹזֶרֶת [ריקס].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: גְּדוּלָה צָעָקָה שְׁקוֹרֶעַת גֹּזֵר דֵּינוֹ שֶׁל אָדָם מִכָּל יָמָיו. רַבִּי יִצְחָק אָמַר: גְּדוּלָה צָעָקָה שְׁמוֹשְׁלַת עַל מִדַּת הַדִּין שֶׁל מַעֲלָה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר: גְּדוּלָה צָעָקָה שְׁמוֹשְׁלַת בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. בְּשִׁבִיל צָעָקָה נוֹחַל הָאָדָם הָעוֹלָם הִזָּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, דְּכַתִּיב (תהלים קז, כח): "וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְאָמַר ר' יְחִזְקִיאֵל לְוִינְשֵׁטִיין ז"ל, שְׂרוּאִים כָּאן שְׂאָף שְׂרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגֹאֵל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּידוּעַ שְׂבָכָל צָרְתָם לוֹ צָר, וּבְכָל זֹאת, כָּל זָמַן שֶׁלֹּא הִתְפַּלְלוּ וְצָעֲקוּ אֵלָיו, לֹא הִתְחִילָה הַגְּאֻלָּה. וְכִשְׁצָעֲקוּ וּבִקְשׁוּ - "וַתַּעַל שׁוּעַתְּם אֶל הָאֱלֹקִים... וַיִּשְׁמַע... וַיִּזְכֹּר... וַיִּרְא וַיִּדַּע אֱלֹקִים" (שם כד כה). פֶּרֶשׁ רַש"י ז"ל: נָתַן עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הָעֲלִים עֵינָיו. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. רוֹאִים כַּח הַתִּפְלָה שֶׁמְעוֹרָר כָּל הַרְחָמִים וְהַחֲסָדִים. וְזִכּוֹת הָאֲבוֹת וְהַבְּרִית, וּבְלִי הַתִּפְלָה לֹא זָז כְּלוּם, כִּי זֶה רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ.

אֵין מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל (שבת קנו) - פֶּרֶשׁ רַש"י - דָּעַל יְדֵי תִפְלָה וְזִכּוֹת מִשְׁתַּנָּה מִזֵּלוֹ לְטוֹבָה.

"מֵה" טוֹבוֹ אֶהְלִיף יַעֲקֹב וְגוֹי" (במדבר כד, ה), בְּסִפּוּרְנוֹ זֶה לְשׁוֹנוֹ: "אֶהְלִיף" - בְּתֵי תוֹרָה, "מִשְׁכְּנוֹתֵיךְ" - בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּמִקְדָּשֵׁי אֵל הַמִּיחַדִּים לְשִׁפּוֹן שְׁמוֹ שָׁם, וְלִקְבֵל תִּפְלַת הַמִּתְפַּלְלִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

"וַיִּרְא פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר וְגוֹי וַתַּעֲצֵר הַמַּגִּפָּה" (במדבר כה ז ט), וּבְסִפְרֵי (סוף פי בלק): כִּיֹּן שִׁצָּא וְרָאָה פִּנְחָס אֶת הַמִּלֻּאָד שֶׁהָיָה מִחֲבֵל יוֹתֵר מִדָּאִי, הִשְׁלִיכֵן לְאַרְץ וְעָמַד וּפָלַל, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו, ל): "וַיַּעֲמֵד פִּנְחָס וַיִּפְלַל וַתַּעֲצֵר הַמַּגִּפָּה", וּבִתְרַגּוּם: וְקָם פִּנְחָס וְצָלִי וְאֶתְפַּלֵּיא מִתְנָא. כְּלוּמַר, שָׁעַל יְדֵי הַתִּפְלָה זָכָה לַעֲצֵר הַמַּגִּפָּה.

וּמִצּוֹת הַתִּפְלָה, הַסִּגְלָה הַמִּיחַדֶּת אֲשֶׁר לָהּ מִצַּד עֲצֻמָּה, הוּא עֵנֶן כּוֹלֵל שֶׁהוּא מוֹעִיל לְכָל הַדְּבָרִים, שֶׁהָרִי נִמְצָא אוֹתָהּ שְׁתוּעִיל לְרַפּוּאת הַחוֹלִים, כְּמוֹ שֶׁהוֹעִילָה לְחִזְקָהּ "שִׁמְעֵתִי אֶת תִּפְלַתְךָ וְגוֹי, הַנְּנִי רַפָּא לָךְ, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי תַעֲלֶה בֵּית ה' (מלכים ב' כ, ה). וְתוֹעִיל לְהַנְצִיל מִמּוֹת, שֶׁהָרִי כְּשֶׁחֻטָּאוּ

יִשְׂרָאֵל בְּעֶגְלָה, נֹאמֵר לְמֹשֶׁה (דברים ט, יד) : "הֲרַף מִפְּנֵי וְאֲשַׁמֵּדִם וְגוֹ", וְנִצְלוּ בְּתַפְלַת מֹשֶׁה.

וְכֵן יִוָּנֶה נִצָּל בְּתַפְלָתוֹ מִמְּעֵי הַדָּגָה.

וְתוֹעִיל לְפָקֵד עֲקָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה, כא) : "וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לְה' וְגוֹ", וַיַּעֲתֵר לוֹ ה' וְגוֹ". וְכֵן נִפְקְדָה חַנָּה בְּתַפְלָתָהּ.

וְתוֹעִיל לְרָעַב - "וַיְהִי רָעַב בְּיָמֵי דָּוִד שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְגוֹ" וַיִּבְקֹשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי ה' "(שמואל ב' כא, א), "וַיַּעֲתֵר אֱלֹקִים לְאַרְצָ" (שם, יד).

וְתוֹעִיל לְמַלְחָמָה - אָמַר הַכְּתוּב בְּמַלְחַמַת סִנְחָרִיב (דברי הימים ב' לב כ כא) : "וַיִּתְפַּלֵּל יַחֲזִקְיָהוּ הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁעֶיָהוּ בֶן אָמוֹץ הַנְּבִיא עַל זֹאת וַיִּזְעַקוּ הַשָּׁמַיִם, וַיִּשְׁלַח ה' מַלְאָךְ וַיִּכְחַד כָּל גִּבּוֹר חֵיל וְגוֹ".

וְאִם כֵּן, הַתַּפְלָה הַיָּא כְּמוֹ הַצָּרִי הַפּוֹלֵל, שְׁמוֹעִיל לְכָל הַחֲלָיִים וּלְכָל הָאֲרָסִים, הֵן חֵם הֵן קָר וְכוּ'. וְכֵן הַתַּפְלָה תוֹעִיל לְכָל הַדְּבָרִים, וְאֶפְלוּ לְדְבָרִים הַפְּכִיִּים, שֶׁהָרִי מֹשֶׁה אָמַר (שמות לב, יג) : "זָכֹר לְאַבְרָהָם וְגוֹ", וְאַסָּף אָמַר (תהלים עט, ח) : "אֵל תִּזְכָּר לָנוּ עֲזֹנֹת רֵאשִׁינִים וְגוֹ". נִמְצָא, שֶׁתוֹעִיל אֶל הַזְּכִירָה וְאֶל הַשְּׂכַחָה. וְלֹא נִמְצָא מִצְוָה שֶׁתוֹעִיל לְכָל הַדְּבָרִים אֶלָּא הַתַּפְלָה.

גְּדוּלָה תַּפְלָה יוֹתֵר מִן הַקְּרִבָּנוֹת (ברכות לב). בְּאֵר הַסַּבָּא מְקַלֵּם - מֵדוּעַ? שֶׁהָרִי קְרִבָּנוֹת נוֹעְדוּ לְעוֹן בְּשׁוּגָג, וְאֵלוּ תַּפְלָה מְכַפֶּרֶת אֵף עַל הַמִּזִּיד.

אָמַר ר' לִוִי : "גַּם כִּי תִרְבוּ תַּפְלָה אֵינְנִי שֹׁמְעִי" (ישעיה א, טו) - מְכַאֵן, שֶׁכָּל הַמְרִבָּה בְּתַפְלָה - נִעְנָה. ר' חִיָּא בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן : "וְהִיָּה כִּי הִרְבֵּתָה לְהַתְפַּלֵּל" (שמואל א' א, יב) - מְכַאֵן, שֶׁכָּל הַמְרִבָּה בְּתַפְלָה - נִעְנָה (ירושלמי).

ב - חֲבִיבָה תַּפְלָה

"וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לְה' " (בראשית כה, כא), פֶּרֶשׁ רִשְׁ"י : הַרְבֵּה וְהַפְּצִיר בְּתַפְלָה. וּלְכַדְּ הָיוּ הָאֲמָהוֹת עֲקָרוֹת, לְפִי שֶׁחֲשַׁק הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַפְלָתָם, וְכְמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (משלי טו, ח) : "וַתַּפְלַת יִשְׂרָאֵל רְצוֹנוֹ".

וּבַמִּהְרָ"ל : כִּי הַתַּפְלָה שֶׁהִיא הָעֲבוּדָה אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הִיא רְצוֹנוֹ. "וַתַּפְלַת יִשְׂרָאֵל רְצוֹנוֹ", "יִשְׂרָאֵל" - רָמַז עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ יִשְׂרָאוֹ, לְכַדְּ הַתַּפְלָה שֶׁלָּהֶם הוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

אָנוּ רוֹאִים עַד כַּמָּה חֲבִיבָה הִיא הַתְּפִלָּה, שְׂכַדָּאֵי הִיא לְצַעַר אֶת הָאָבוֹת וְהָאֲמָהוֹת הַקְּדוּשִׁים ע"ה, שֶׁהֵיוּ כָּל כָּד חֲבִיבִים וְיֻקְרָים בְּעֵינֵי ה', וְכָל כָּד אֲהוּבִים לוֹ, שְׂאֲפֵלוּ שְׁנָה אֶת הַטְּבַע בְּכַדִּי לְמַנוּעַ טְרַחָה מֵהֶם, כְּמוֹ שְׂמַצִּינוּ שְׁהוֹצִיא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַחֲמָה מִנְּרַתִּיקָה כְּדִי לֹא לְהַטְרִיחַ אֶת אַבְרָהָם בְּאוֹרְחִים, וְכֹאן גָּרַם לָהֶם צַעַר כָּל כָּד, עַד שֶׁבָּאוּ לְיַדִּי כְּדִי שְׂאֲמַרְהָ שָׁרָה לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית טז, ה): "חֲמָסִי עָלֶיךָ", וּפִרַשׁ רַש"י - חֲמָס הָעֲשׂוּי לִי, עָלֶיךָ אֲנִי מְטִיל הָעֲנֵשׁ. כְּשֶׁהַתְּפִלָּתָה לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "מָה תַתֵּן לִי" (בְּרֵאשִׁית לח, טז), לֹא הַתְּפִלָּתָה אֲלָא עָלֶיךָ, וְהִיא לְךָ לְהַתְּפַלֵּל עַל שְׂגִינוֹ, וְהִיטִיתִי אֲנִי נִפְקֶדֶת עִמָּךְ.

וְכֹן מְצִינוּ בְּרַחֵל שְׂאֲמַרְהָ (בְּרֵאשִׁית ל, א): "הֲבָה לִי בָנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי", וּבְכָל זֹאת נִרְאָה שֶׁהַכֹּל כְּדָאֵי, כְּדִי לְהַבְיֵאֵם לְיַדִּי תְּפִלָּה הָאֲהוּבָה לְפָנָיו. וּבִתְנָא דְבִי אֲלִיָּהוּ (פ' יח) זֶה לְשׁוֹנוֹ: מִפְּנֵי מָה נַעֲצְרִים עַל הַבָּנִים וְכוּי? מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב וְכוּי, כְּדִי שְׂיִרְבּוּ רַחֲמִים לְפָנָיו. צֵא וּלְמַד מְרַחֵל וְכוּי, צֵא וּלְמַד מִחֲנִיָּה שֶׁהִיטָה עֲקָרָה י"ט שְׁנָה וְשָׂשָׂה חֲדָשִׁים, עַד שֶׁבָּא שְׂמוּאֵל וְשָׂמְחָה בּוֹ. וְעַל זֶה אָמְרוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (יבמות סד): לְלַמְדָּךְ, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּאוּהָ לְתַפְלָתוֹ שֶׁל צְדִיקִים.

וּבְמִדְרַשׁ תְּהֵלִים עַל הַפְּסוּק (מזמור קיב, ב) "גִּבּוֹר בְּאַרְץ יִהְיֶה זְרַעוֹ" - זֶה יִצְחָק - "כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא לְךָ זְרַע" (בְּרֵאשִׁית כא, יב). וּמָהוּ גִבּוֹרְתוֹ? שְׂעֵשָׂה לְעַקְרָה שְׂתִלְדָּה, שְׂנֵאֲמַר (שם כה, כא): "וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לָהּ", וְכִי יֵשׁ גִּבּוֹר גְּדוֹל מִזֶּה שְׂעֵשָׂה לְעַקְרָה שְׂתִלְדָּה?! עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלִכְאוּרָה הֵינּוּ אוֹמְרִים שְׂגִבּוֹרְתִי יִצְחָק נִרְאָה בְּעַקְדָּה, וְחַז"ל אוֹמְרִים שֶׁכֵּחַ וּגְבוּרָה הֵכִי גְדוֹל נִתּוֹן בְּתַפְלָה, שֶׁבְּכוּחָה לְשִׁנוֹת הַטְּבַע שֶׁהַטְּבִיעַ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵלוֹ הַעַקְדָּה הִיא בְּבַחֲרִיהָ שְׂנִתּוּנָה לְאָדָם.

וּבְבִרְכוֹת (י), כְּשִׁישְׂעִיָּהוּ אָמַר לְחִזְקִיָּהוּ (ישעיה לח, א): "צוּ לְבִיתְךָ כִּי מִתְּ אֲתָה", אָמַר לוֹ חִזְקִיָּהוּ: הֵב לִי בְּרִיתְךָ וְכוּי. אָמַר לוֹ: כְּבָר נִגְזְרָה עָלֶיךָ גְּזֵרָה. אָמַר לוֹ: בֶּן אֲמוּץ, כֵּלָה נְבוּאָתְךָ וְצֵא, כְּדִי מְקַבְּלֵנִי מִבֵּית אָבִי אָבָא, דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם - אֲפֵלוּ חָרַב חֲדָה מִנְּחַת עַל צוּאָרוֹ שֶׁל אָדָם, אֵל יִמְנַע עֲצָמוֹ מִן הַרְחָמִים. וּב"כֵּד הַקְּמַח" (סימן תפלה) זֶה לְשׁוֹנוֹ: שֶׁהַתְּפִלָּה לְמַעַל מִן הַנְּבוּאָה. כְּלוּמַר, מִן הַמְּקוֹם שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַנְּבוּאָה לְנַבִּיאִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

חֲבִיבָה תְּפִלָּה, אֵף שֶׁהָאָדָם בָּא לָהּ בְּתַפְלָה כְּאֲשֶׁר צָר לוֹ - אֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דוֹחָהוּ, וְלֹא כְּדָרְךָ הָעוֹלָם לוֹמַר לְבָנֵי אָדָם (שופטים יא, ז): "וּמִדּוּעַ בָּאתָם אֵלַי עִתָּה כְּאֲשֶׁר צָר לָכֶם", אֲלָא מוֹכֵן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תַמִּיד לְקַבֵּל הָאָדָם. (ספר העיקרים)

וְכַתֵּב בְּסֵפֶר "עֵץ חַיִּים" לְרַבְּנּוֹ חַיִּים וְיִטָּאֵל ז"ל, דְּבִזְמַן הַזֶּה, עַקֵּר הַבְּרוּר הוּא עַל יְדֵי תְּפִלָּה דְּוָקָא, אֵף שֶׁתְּלַמּוּד תּוֹרָה לְמַעַל מִהַתְּפִלָּה, עַקֵּר הָעֲבוּדָה בְּעַקְבֵּתָא דְּמִשְׁיָחָא הוּא הַתְּפִלָּה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

"נפש החיים": עקר מזון העולמות הוא התפלה. (שער ב)

"הסבא מקלם": "כרם זלת לבני אדם" (תהלים יב, ט) - זו תפלה העומדת ברומו של עולם, ובני אדם מזלזליו בה. ופרש, עומדת ברומו של עולם - שמרוממת את האדם לרום המדרגות ועושה לאדם צדיק.

ג - עוד ממעלת התפלה

א. גדולה תפלה שהשנה מעלתה לתורה

והשנה מעלתה למעלת התורה, ושקלונה ככל המצות יחד. וזה לשון ספר הרוקח ז"ל (הובא בספר חיי אדם ובסי' הגן יום ב'): אפלו לתלמיד חכם שדרכו ללמד, אבל בשעת התפלה וכו' אין יכול ללמד, כי זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד, ואם בטל תפלה בשביל למודו, אפלו למד כל היום פלו ולמד לאחרים, מעלה עליו הכתוב פאלו לא למד כל אותו יום פלו. וכן תדע בברור, שכל המתפלל בכונה בשעת התפלה, מעלה עליו פאלו למד כל התורה. שהרי ב"ישתבח" יש ג"ן תבות כנגד ג"ן פרשיות שבחמש. עד כאן לשונו. ושהיא שקולה ככל המצות יחד, כתוב בסדור הגר"א (הישו, דף ק): צלותא שקילא ככל פקודין, כמו שנאמר בפרשת ויקהל (רב, ב): שית פקודין דקימין בצלותא דסלקין לגבי שית מאה פקודין דאורייתא וכו' עד כאן לשונו. ומבאר לעיל, ואחר כך מצאתי בזהר פרשת תצוה, דשש מצות בתפלה, והם: יראה, אהבה, לברכו, ליחדו, לברך הכהן את העם, ולמסר נפשו לו.

ב. הלואי שיתפלל אדם כל היום פלו (ברכות כא)

ואמרו בברכות (כא): הלואי שיתפלל אדם כל היום פלו. ובתוספות שם פסקו כן, אם יכול לחדש דבר. והרי"ף פסק כן, אפלו אינו יכול לחדש, ורק אדעתא דרשות. ובפוזרי הנזכר לעיל: ותהא עת התפלה לב זמנו. וכן במדרש על הפסוק "ופרעה הקריב" (שמות יד, ט): כיון שראו ישראל שהיו מקפין משלשה רוחות; הים סוגר, והשונא רודף, והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו לקדוש ברוך הוא, שנאמר (שם): "ויצעקו בני ישראל אל ה'". ולמה עשה להם הקדוש ברוך הוא כן? אלא שהיה הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתם.

ומהחסידיים הראשונים אנו רואים, כי היו שוהים על התפלה זמן רב. והגמרא מקשה: תורתו היכא משתמרת? אלא, לפי שחסידיים היו תורתו משתמרת. אבל באמת עדין צריך להבין, כי הלא מצות למווד התורה לא קימו בזמן ההוא? אלא על כרחך לומר דתפלה שהיא עבודת הלב, היא העקר. ועקר זה נדרש מהאדם, רק שאין אנו יכולים להתפלל אפלו רגע בלב שלם, ותפלה שלמה ללא פגול, כמעט לא נמצא אצלנו. אבל האמת - שהעקר הוא התפלה. על כן ראוי שנתנו נפשנו על התפלה, וכמו שפרש ברש"י בשבת (קכו:), דנפש הינו תפלה. ובברכות (ה:), ברש"י, ד"ה טורף נפשו, בא"ד: ומה היא הנפש? זו תפלה, כמו שנאמר (שמואל א' א, טו): "ואשפך את נפשי לפני ה'".

ג. תפלה בכונה מתקבלת למעלה בכבוד ותפארה

תרגום מזהר פרשת ויקהל: תפלתו של אדם היא עבודת הרוח, והיא עומדת בסודות עליונים. ובני אדם אינם יודעים שתפלתו של אדם בוקעת אורים ובוקעת רקיעים, פותחת פתחים ועולה למעלה וכו'. וכל אלו שיש להם צרות, רחמנא לצלן, המתפללים תפלה לאדונם מתוך צרתם, מתוך שבירת הלב - אם הדבור ההוא הוא כראוי, הוא עולה לאויר, ויש ממנה אחד שנוטל את אותו דבור ונושק אותו, וכשנושק אותו, פתח ואמר: הקדוש ברוך הוא ירחם עליך ויתמלא רחמים בשבילך.

וכש התפלה עולה בחשאי, כל אלו ששים רבוא מחנות, וכל אלו בעלי העינים, וכל אלו בעלי האזנים, כלם יוצאים ונושקים מלה ההיא של תפלה העולה וכו'. וכש התפלה עולה, אז נודעוה הוא וכל המחנות שלו, ונשבר כחם, ויוצאים ומשתחווים, ומעטרים לתפלה ההיא, ועולים עמה עד שמגיעים לרקיע הששי. אז יוצאים כמה צבאות וכמה מחנות, ומקבלים את התפלה ההיא עד שמגיעים לשבעים שערים וכו', והוא מעטר את התפלה בשבעים עטרות. וכיון שהתפלה מתעטרת בכל אלו העטרות, אז מתחברים כל אלו חילים של כל הרקיעים [שלוו את התפלה עד כאן, מרקיע לרקיע], ומעליו את התפלה לרקיע השביעי וכו', ומכניס את התפלה לשבעה היכלות.

ד. כל מצב קיום האמה - בתפלה

וכתב בספר "אור יחזקאל" זה לשונו: ובאמת, כל מצב קיום האמה הוא רק על ידי התפלה, כי האבות עמדו ובקשו בתפלה עבור עם ישראל לדורותיו, וכדאיתא ברש"י (בראשית יב, ו), שאברהם אבינו ע"ה בא לשכם לבקש עבור שבטי יה. ואף כל קיום ישראל בעת חטא העגל, בעת שרצה הקדוש ברוך הוא לכלותם, התפיס רק על ידי התפלה. וכדאיתא בחז"ל.

ה. הסייעתא דשמיא בגשמיות וברוחניות תלויה בתפלה

משום כן יש לפרש פרוש המלה "תפלה" מלשון הפלאה ופרישות, שפורש אדם מן העולם הזה ומתרחק ומתדבק עם הקדוש ברוך הוא, שאין לו לאדם בעולמו בשעת התפלה אלא רק את הקדוש ברוך הוא לבד.

ולהמבאר לעיל, שלחסידי השם יתברך זוכה רק על ידי התפלה והבקשה לזכות לחסדיו, ובלעדי זאת אין זוכה במאומה. ואין הדברים אמורים רק בגשמיות, אלא אף ברוחניות זוכה רק על ידי התפלה. ואף לזכות לתורה, אין זוכים רק על ידי עזר ה', וכדאיתא בגמרא (מגילה ו:): יגעתי ולא מצאתי אל תאמין. והני מלי לחדודי- להתחדד ולהתפלפל בתורה, אבל לאוקומי גרסא - שלא תשתכח ממנו התורה, סייעתא מן שמיא היא. אף החדודי הוא מתנת השם יתברך, וכנאמר: יגעתי ומצאתי, שאף לאחר היגיעה אינו זוכה מכח היגיעה, אלא הוא בגדר מציאה, דהינו, מתנת השם יתברך. ומכל מקום, לאוקומי גרסא לא מספיק בכך, אלא דרוש סייעתא דשמיא. חסד ה' במיוחד דרוש לנו כדי לאוקומי גרסא, ולהשיג סייעתא דשמיא דרוש תפלה ובקשה, כאשר נתבאר.

וכאשר יבקש ויעמד בתפלה, ודאי שהקדוש ברוך הוא יעזרהו ויזכה למלאות בקשתו. ואיתא בחז"ל (מד"ר בשלח כא, א): "צעקו וה' שמע" (תהלים לד, יח) - שתי ירשות הנחיל יצחק לשני בניו; הנחיל ליעקב הקול, והנחיל לעשו הידים. עשו היה מתגאה בירשתו, שנאמר (במדבר כ, יח): "פן בחרב אצא לקראתך", ויעקב מתגאה בירשתו, שנאמר (שם, טז): "ונצעק אל ה'". שניהם נטלו שכר; עשו נטל שכרו, ויעקב נטל שכרו. ועין שם המשך דברי חז"ל.

ו. כח התפלה ירושה היא בידינו, ומבטח לנו שנצליח אם נשתמש בו

מבאר, דכח התפלה ירושה היא ביד עם ישראל, והורישו יצחק אבינו ע"ה ליעקב ולכל עם ישראל. ומכיון שירשה בידינו, אם כן, ודאי שקנן היא בידינו. ולכן, פשוט, דבעת שאדם משתמש בירשתו ועומד ומפציר בתפלה, יעזרהו השם יתברך ויתמלא בקשתו ותפלתו. אך כל זאת, בעת שמשתמש בתפלה כראוי לה, שעומד לפניו יתברך ומרגיש בזאת, מה שאין כן כשאינו מבין מהות התפלה - לא יזכה על ידי התפלה.

ז. "ביום צרתי אקראך" (תהלים פו, ז)

ובספר "מנורת המאור" הקדמון, זה לשונו (פרק התפלה): חביבה תפלה שהקדוש ברוך הוא שומע תפלתו של ישראל ומרחם עליהם, כדגרסינן

בְּמִדְרַשׁ תְּהֵלִים (כח) : "לְדוֹד אֵלֶיךָ ה' אֶקְרָא צוּרִי אֵל תַּחֲרַשׁ מִמֶּנִּי", זֶה שָׁאֵמַר הַכֶּתוּב (איכה ג, כד) : "חֲלָקִי ה' אֶמְרָה נַפְשִׁי". יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים : אֵין חֲלָקְנוּ אֵלָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר "חֲלָקִי ה'", וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹמֵר : אֵין חֲלָקִי אֵלָא יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב, ט) : "כִּי חֲלַק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֲלַק נִחַלְתּוֹ". לְפִיכָךְ, כְּשֵׁיִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹנֶה אוֹתָם מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נה, כג) : "הַשִּׁלֵּךְ עַל ה' יִהְיֶה וְגוֹ'". אֵמַר דּוֹד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (תהלים נו, ד) : "יּוֹם אֵירָא אֲנִי אֵלֶיךָ אֲבֹטָח". בְּשֵׁר וְדָם יֵשׁ לוֹ אוֹהֵב - הוֹלֵךְ אֲצִלוֹ לְפִיסוֹ, פֶּעַם אַחַת מְקַבְּלוֹ, שְׂנִיָּה שְׁלִישִׁית אֵינּוּ נִרְאֶה לוֹ, רְבִיעִית אֵינּוּ נִפְנֶה לוֹ. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ כּוֹן, אֵלָא כָּל זְמַן שֵׁיִשְׂרָאֵל מְטַרְיַחִין עֲלָיו בְּתַפְּלָה בְּעֵת צָרָתָם לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רַחֲמִים, שׁוֹמְעַ תְּפִלָּתוֹ וּמְקַבְּלָהּ וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פו, ז) : "בַּיּוֹם צָרָתִי אֶקְרָאךָ כִּי תַעֲנֵנִי", וּכְתִיב (תהלים נ, טו) : "וּקְרָאֲנִי בַּיּוֹם צָרָה אַחֲלָצֶךָ וּתְכַבְּדֵנִי".

וְכַתּוּב בְּסֵפֶר "אֲרַחֲוֹת אִישׁ", מִפְּנִינֵי הַ"חֲזוֹן אִישׁ" : א. עֲשִׂית תְּפִלָּה רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לְפָנֵי הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, הוּא מִן הַשְּׁלֵמוֹת הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה וְהַקְּנִין הַיּוֹתֵר נִבְחָר לְאָדָם עַל פְּנֵי חֶלֶד. ב. הַתְּפִלָּה הִיא מִטָּה עַז בְּיַד כָּל אָדָם, וְכָל שְׂיִשִּׁים הָאָדָם מְבַטָּחוּ בּוֹ יִתְבַּרְךָ, כִּן יַעֲלֶה וְכִן יִצְלִיחַ. ג. כָּל בַּר נֶשׁ בְּכַחוֹ לְמִצָּא טוֹב עַל יְדֵי תְּפִלָּה, וְה' מִתְּאַוֶּה, כְּבִיכּוֹל, לְתַפְּלָתוֹ שֶׁל צְדִיקִים. ד. וַיֵּשׁ לְהַתְּפַלֵּל בְּכָל נִסַּח, וּבְלִבָּד שֵׁיִצָּא מִן הַלֵּב. ה. תְּפִלָּה בְּעֵת צָרָה שֶׁהָאָדָם נִצְטָוָה עָלֶיהָ, הִיא לוֹ לַעֲזֹר וּתְרוּפָה מִתְּמַדָּת, מִשְׁמַחַת לֵב וּמְאִירַת עֵינַיִם.

ח. הַתְּפִלָּה מְחִיבֶת, כִּי אֵין גּוֹרְלֵנוּ תְּלוּי אֵלָא בּוֹ יִתְבַּרְךָ

וּבִירוּשָׁלַיִם בְּרַכּוֹת (פ"ו ה"א) : רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אֵמַר בְּהַ אַרְבַּע שְׁטִין [שֶׁבְּאַרְבַּעָה מִינֵי מְקוֹמוֹת מְצִינּוֹ שֶׁהִיָּה קָרוֹב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְרִיּוֹתָיו וְהַצִּיל] :

א. בְּשֵׁר וְדָם יֵשׁ לוֹ פְּטָרוֹן (אָדוֹן וּמוֹשֵׁל), אֵמְרוּ לוֹ : נִתְּפַס בְּן בֵּיתְךָ. אֵמַר לְהוֹן : אֲנִי מְקַיֵּם עָלָיו (אֲנִי אֶעֱמַד לִימִינּוֹ וְאֶעֱזֹר לוֹ). אֵמְרוּ לוֹ : הֲרִי הוּא יוֹצֵא לְדוֹן. אֵמַר לְהוֹן : הֲרִינִי מְקַיֵּם עָלָיו. אֵמְרוּ לוֹ : הֲרִי הוּא יוֹצֵא לְתַלּוֹת. הֵיכָן הוּא וְהֵיכָן פְּטָרוֹנוֹ? אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַצִּיל אֶת מֹשֶׁה מִחֶרֶב פְּרַעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יח, ד) : "וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרַעָה".

אֵמַר רַבִּי יִנְאִי : נֶאֱמַר (שם ב, טו) : "וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְּרַעָה", וְאַפְּשֵׁר לְבִשְׁר וְדָם לְבָרַח מִן הַמַּלְכוּת? אֵלָא - בְּשַׁעָה שֶׁתְּפַס פְּרַעָה אֶת מֹשֶׁה, חִיבּוֹ לְהַתִּיז אֶת רֹאשׁוֹ, וְקָהַתָּה הַחֶרֶב מֵעַל צְנֹאָרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְנִשְׁבְּרָה, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ז, ד) : "צְנֹאָרְךָ בְּמַגְדֵּל הַשֶּׁן" - זֶה צְנֹאָרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

אֵמַר רַבִּי אֲבִיָּתֵר : וְלֹא עוֹד, אֵלָא שְׂנֵיתָזָה הַחֶרֶב מֵעַל צְנֹאָרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עַל צְנֹאָרוֹ שֶׁל קוֹסְנָטְרוֹ וְהַרְגָתוֹ. זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר : "וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרַעָה" - לִי הַצִּיל וְקוֹסְטִינְר נְהָרְג.

רבי ברכיה קרא עליו: "כפר לצדיק רשע" (משלי כא, יח). **רבי אבא קרא עליו:** "צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתי" (שם יא, ח).

שנה בר קפרא: מלאך בא ונדמה להן כדמות משה, ותפסו את המלאך וברח משה.

אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שברח משה מפני פרעה, נעשו כל אכלוסין שלו, מהן אלמין, מהן חרשין, מהן סומין. אמר פרעה לאלמין: היכן הוא משה? - ולא היו מדברים, אמר לחרשין - ולא היו שומעין, אמר לסומין - ולא היו רואין.

הוא שהקדוש ברוך הוא אמר לו למשה (שמות ד, יא): "מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש או פקח או עור הלא אנכי היי", שם עמדתי לך, פאן איני עומד לך?

ב. רבי יודן בשם רבי יצחק אמר בה שטה אחרת: בשר ודם יש לו פטרון, אמרו לו: הרי יוצא לדון. אמר: הריני מתקיים עליו. אמרו לו: הרי הוא משלך למים. היכן הוא, והיכן פטרונו? אבל הקדוש ברוך הוא הציל את יונה ממעי הדגה, הרי הוא אומר (יונה ב, יא): "ויאמר ה' לדג ויקא את יונה".

ג. רבי יודן בשם רבי יצחק אמר בה שטה אחרת: בשר ודם יש לו פטרון. אמרו לו: הרי נתפס בן ביתך. אמר: הריני מתקיים תחתי. אמרו לו: הרי הוא משלך לאש. היכן הוא והיכן פטרונו? אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן - הציל לחנניה מישאל ועזריה מכבשן האש, זהו שנאמר (דניאל ג, כח): "ענה נבוכדנצר ואמר בריך אלההון די שדרך מישך ועבד נגו די שלח מלאכה ושיב לעבדוהי די התרחצו עלוהי" [ברוך אלהיהם של חנניה מישאל ועזריה ששלח מלאכה והציל עבדיו אשר בו הם בוטחים].

ד. רבי יודן בשם רבי יצחק אמר בה שטה אחרת: בשר ודם יש לו פטרון. אמרו לו: הרי יוצא לדון. אמר: הריני מתקיים עליו. אמרו לו: הרי הוא משלך לחיות. היכן הוא והיכן פטרונו? אבל הקדוש ברוך הוא הציל את דניאל מגוב האריות, זהו שנאמר (שם ו, כג): "אלהי שלח מלאכה ויסגר פם אריותא ולא חבלוני".

ט. אין לפנות לאמצעי אלא ישירות להשם יתברך

רבי יודן אמר: בשר ודם יש לו פטרון, אם באה לו עת צרה אינו נכנס אצלו פתאם, אלא בא ועומד לו על פתחו של פטרונו, וקורא לעבדו או לבן ביתו, והוא אומר לו: פלוני עומד על פתח חצרך. שמא מניחו לו ושמא מכניסו. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן - אם באה על אדם צרה, לא יצוח,

לא למיכאל ולא לגבריאל, אלא לי יצוח ואני עונה לו מיד, זהו שפנאמר (יואל ג, ה): "כל אשר יקרא בשם ה' ימלט".

אמר רבי פנחס: מעשה היה ברב שהיה עולה מחמתן לטבריה. פגעו בו רומאים. אמרו לו: מן היכן אתה? אמר להם: מאנשי סופיניוס [שר העיר]. ופטריוהו לדרך. בערב באו אצלו [הרומאים לסופיניוס, וראו שרב אינו שם], אמרו לו: עד אימתי אתה עומד לצדם של היהודים הללו? אמר להם: למה? אמרו לו: פגשנו באחד ואמרנו לו מי אתה? ואמר לנו יהודי, ואמרנו לו משל מי אתה? ואמר לנו משל סופיניוס. אמר להם: ומה עשיתם לו? אמרו לו: פנינו לו דרך. אמר להם: זפה עשיתם.

ומה מי שהוא נתלה בבשר ודם הוא נצול, מי שהוא נתלה במלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא לא כל שכן. זהו שפנאמר: "כל אשר יקרא בשם ה' ימלט".

אמר רבי אלכסנדר: מעשה היה בשופט אחד ששמו אלכסנדרוס, והיה עומד ודן גנב אחד. אמר לו השופט לגנב: מה שמך? אמר לו: אלכסנדר. אמר לו: אלכסנדרוס יפטר אלכסנדר [שלא יחשבו שמדבר בשופט]. ומה אם מי ששמו כשמו של בשר ודם הוא נצול, מי ששמו כשמו של הקדוש ברוך הוא [שהולך בדרך] על אחת כמה וכמה. זהו שפנאמר: כל אשר יקרא [קרי יקרא] בשם ה' ימלט".

י. אין תפלתו כמשא לפני הקדוש ברוך הוא

רבי פנחס אמר בה שתים; אחת בשם רבי זעירא ואחת בשם רבי תנחום בר חנילאי.

רבי פנחס בשם רבי זעירא אמר: בשר ודם יש לו פטרון, אם הטריח עליו ביותר, הוא אומר: מצאתי פלוני שמטריח אותי! אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא כל מה שאתה מטריח עליו - הוא מקבלך, זהו שפנאמר (תהלים נה, כג): "השליך על ה' יהבך והוא יכלכלך".

יא. יש תפלה המועילה לאותו רגע (תד"א)

רבי פנחס בשם רבי תנחום בר חנילאי אמר: בשר ודם יש לו פטרון, ובאו שונאים על פתח חצרו של פטרונו לתפסו, עד שהוא צוה לו, עד שהוא יוצא, עוברת החרב על ערפו והורגת אותו. אבל הקדוש ברוך הוא הציל את יהושפט מחרב ארם, שפנאמר (דברי הימים ב' יח, לא): "ויהי כראות שרי הרקב את יהושפט והמה אמרו מלך ישראל הוא ויסבו עליו להלחם, ויזעק יהושפט וה' עזרו ויסיתם אלקים ממנו" - מלמד שלא היה חסר אלא חתוף הראש, ויסיתם אלקים ממנו.

יב. מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו

אמר רבי תנחומא: מעשה בספינה אחת של גוים שהיתה פורשת בים הגדול, והיה בה תינוק אחד יהודי.

עמד עליהם סער גדול בים, ועמד כל אחד ואחד מהם, והתחיל נוטל יראתו בידו וקורא, ולא הועיל כלום. כיון שראו שלא הועילו כלום, אמרו לאותו יהודי: בני, קום קרא אל אלהיך, ששמענו שהוא עונה אתכם כשאתם צועקים אליו - והוא גבור. מיד עמד התינוק וצעק בכל לבו, וקבל ממנו הקדוש ברוך הוא תפלתו, ושתק הים. כיון שירדו ליבשה, ירדו כל אחד ואחד לקנות צרכיו.

אמרו לו לאותו תינוק: אין אתה הולך לקנות לך כלום?

אמר להם: מה אתם מבקשים מן אותו אכסנאי עלוב? (כונת התינוק מה לכם ולעלוב כמוני שאין לו כלום).

אמרו לו: ואתה אכסנאי עלוב? הם אכסנאים עלובים, שהם כאן וגלוייהם בבבל, ומהם כאן וגלוייהם ברומי, ומהם כאן וגלוייהם עמהם, ואינם מועילים להם כלום, אבל אתה, כל מקום שאתה הולך, אלהיך הולך עמך, זהו שנאמר (דברים ד, ז): "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו, כה' אלקינו אליו בכל קראנו אליו".

ד - התפלה היא כלי אמנותם של ישראל

יש אדם שיש לו כלי אמנות, אבל אין הוא אמן. יש אדם שהוא אמן, אבל אין לו כלי אמנות. האדם השלם - שהוא אמן, וכלי אמנותו בידו.

יש גבור, ואין לו כלי מלחמה. יש חלש, ויש לו כלי מלחמה. האדם השלם - מי שהוא גבור, וכלי מלחמתו בידו.

אמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק (שמות יד, ז) "ויפרעה הקריב, ויצעקו בני ישראל אל ה'", רש"י, והובא במכילתא, וזה לשונו: תפסו אמנות אבותם. באברהם כתיב (בראשית יט, כז): "אל המקום אשר עמד שם", ואין עמידה אלא תפלה. ביצחק הוא אומר (בראשית כד, סד): "ויצא יצחק לשוח בשדה", ואין שיהיה אלא תפלה.

התפלה היא כלי אמנות. עם ישראל הם האמנים בתפלה. ולכך, כשיהודי מתפלל, הרי הוא אמן בכלי אמנות - גבור וכלי מלחמה בידו.

ועוד במכילתא: ובתפלה מה הוא אומר? - "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו" (ירמיה יז, ז) - מבטחו של ישראל, בשעה שמתפללין והוא קרוב להם, שנאמר (תהלים קמה, יח): "קרוב ה' לכל קראיו". עד כאן לשונו.

אל תיראי תולעת יעקב" (ישעיה מא, יד) - אומר ה"ילקוט": מה תולעת אינה מכה את הארזים אלא בפה, כך אין להם לישראל אלא תפלה.

וברש"י זה לשונו: משפחת יעקב החלשה כתולעת, שאין לה גבורה אלא בפייה. וכמו שהתולעת, אף שהיא רכה וחלשה - מכה את עץ הקשה בארז בפייה, כך ישראל מכים את הגוים, שנמשלו לארזים, שנאמר (יחזקאל לא, ה): "הנה אשור ארז בלבנון", בפייהם, כלומר בתפלתם.

ה - יבקש בתפלה על כל פרט ופרט הנצרך לו, ואפלו זעיר ביותר.

וכן כתב בספר "רשפי אש דת":

מחוץ לתפלה הקבועה שתקנה על ידי אנשי כנסת הגדולה, צריך אדם להתפלל תפלה משלו ביחידות על כל דבר שהוא זקוק לו, ויבקש מהשם יתברך שיעזרהו. וזהו פרוש דברי הירושלמי ברכות (פ"א ה"א): הלואי ויתפלל אדם כל היום, לפי שאין תפלה מופסדת.

וב"בית יעקב" (ויצא) בשם הרב ר' בונים, זכרוננו לברכה: האדם צריך לבקש מה' על כל דבר, מקטן ועד גדול. ואל יחשב שצריך לזה התבודדות - רק בכל מקום שעומד, אפלו בשוק, אם הוא רק מקום נקי - יבקש מה' על כל דבר, ועל ידי זה יהיה תמיד דבוק בה'.

ובספר "מגיד תעלומה" לבעל "בני יששכר" (פרק אין עומדין): נראה לי עוד, דהשמיענו התנא, אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש - תפלת העמידה דיקא, אבל תפלה לשעתה, המצטרפת לכל אדם בכל זמן ועדן, שמבקש מהשם יתברך על הצטרפותו - אין צריך הכנה, ואדרבא, כתוב (דברים ד, ז): "כה' אלהינו בכל קראנו אליו", ואדרבא, זה הוא האמונה הגדולה לאיש הישראלי, שיתפלל תכף על כל דבר שיארע לו, ויבקש מהשם יתברך, והוא אמונה שאין שום דבר במקרה, רק הכל הוא בהשגחה נפלאה, והתפלה מועלת להפך ולבטל הגזרה לטובה ולישועה.

ויותר מהאמור, מצאנו בחז"ל, שאפלו הכל פשוטה אצל האדם, צריך להתפלל שלא תארע לו צרה. כמו שכתוב בתנחומא (מקץ ט): אמר רבי אלעזר: לא תהא סובר בשעת הרוחה שלא להתפלל. אמר הקדוש ברוך הוא: כשם שאני זקוק להוריד גשמים וטללים ולגדל צמחים להחיות הבריות, כך תהא זקוק לברך לפני ולברך אותי מעין מעשי, ולא תאמר מה אני מתפלל ואני ברוח, וכשתגיע לצרה תבא ותתפלל - אלא עד שלא תבוא לך הצרה, הוי מקדים ומתפלל.

ומעין זה כתב בספר "טהרת הקדש":

וכתבתי כל אלו ההקדמות, כי ידעתי שבחון ומנסה כי היצר מניח כח גדול מאד לטמטס הלב, ואינו מניח את בר ישראל לדבר דבורים קדושים לפניו ותברך שמו לעד.

לכו, דע אחי, כי עקר אמונת ישראל נתחזק בלב בר ישראל בדבורים כאלו, וראיה מיוסף הצדיק דכתיב בו (בראשית לט, ג): "וירא אדניו כי ה' אתו", ואמרו שם במדרש, וזה לשונם: וכי פוטיפר רשע היה רואה שהקדוש-ברוך-הוא עמו, ומה הוא "כי ה' אתו"? אלא שלא היה שמו של הקדוש-ברוך-הוא זז מפיו; כשהיה יוסף נכנס לשמשו, היה מלחש ואומר: רבון העולם, אתה הוא בטחוני, אתה הוא פטרוני, תניני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוטיפר אדוני. ופוטיפר אומר לו: מה אתה מלחש - שמא כשפים אתה עושה לי? והוא משיבו: לא, אלא אני מתפלל שאמצא חן בעיניך, לפיכך כתיב: "וירא אדניו כי ה' אתו".

והרי על ידי זה כי היה מלחש תמיד לפני ה' בדבורים, הכיר בו אדונו, הגם שהיה גוי רשע, שה' עמו. ורש"י פרש, שהיה שם שמים שגור בפיו. כי על ידי דבורים קדושים אלו השפין שם שמים בפיו הקדוש.

וזה תלוי באמונה של השגחה פרטית, כי האדם בר ישראל משגח בכל עניניו ובכל דרכיו, דאמרו רבותינו ז"ל (חולין ו): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה. והוא משגח מלעלה על כל מחשבותיו, דכתיב (תהלים לג, ט): "היצר יחד לבם המבין אל-כל מעשיהם", וכתיב (ירמיה יז, ט): "אני ה' חקר לב בוחן כליות". וכן בכל צעדיו, דכתיב (איוב יד, טז): "כי עתה צעדי תספור" וכן בכל דבוריו, כמובא בזה הקדוש (סבא משפטים), שמכל דבור וקול של אדם נעשה מזה דבר גדול ואפלו מכל הבל שמוציא מפיו, נעשו מזה עננים גדולים, כלשונו שם - ולא אתעביד כלום אפלו הבל דפומא.

לכו, אחי, תרגיל עצמך על כל דבר קטן וגדול, אפלו על דבר שאין אתה מוצא תקף לפניך תאמר: "רבונו של עולם, הושיעני שאוכל למצא דבר זה". וכל מאכל שאתה אוכל, תאמר: "רבונו של עולם, הושיעני שיהא זה

לבריאותי ולזיון גופי ונפשי". וכן קדם הליכתך בדרךך תאמר: "רבוננו של עולם, שמרני והצילני מהרהור עברה ומכל מכשול בדרךך".

ובכל תנועה ותנועה תרגיל את עצמך כנזכר לעיל, הן לענן בקשה והן לענן הודאה, שעל כל דבר קטן וגדול תודה לה'. כי אם נפלת ולא נכשלת, וכן אם נפל כלי ולא נשבר, וכן בישבך לאכל תודה לה' בכל לבך על שהזמין לך אלו המאכלים. ואם הזמין לך ה' אפלו רוח קטן אפלו איזה פרוטות, תודה על זה לה' הטוב, כאשר היה מנהג תמימים יראים שעסקו במשא ומתן באמונה, וכן ביציאה וכניסה - על הכל תודה לה'.

וכן במדרש (ויצא פרשה סח), וזה לשונו: בערבית צריך אדם לומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלקי, שתוציאני מאפלה לאורה". בשחרית צריך לומר: "מודה אני לפניך ה' אלקי, שהוצאתני מאפלה לאורה". במנחה צריך אדם לומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלקי שפשם שזכיתני לראות חמה בזריחתה, כך תזכני לראותה בשקיעתה".

ופוק חזי שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ר פ"ד): על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבוראו. מאי טעמא? "כל הנשמה תהלל י-ה" (תהלים קנ, ו) - כל הנשימה תהלל י-ה. והלא זה טובה מסתרת ומכסה הנשימה של אדם, והאדם רגיל בה מאד - עם כל זה כמה הקפיד הכתוב להלל לה' על כל נשימה, וכל שכן בטובה גלויה קצת למראה עיניך אשר בזה תראה גדל השגחת אלקות על בני אדם ועד כמה הדברים גדולים למעלה.

ובאם תרגיל עצמך בזה, יכנס בלבך אמונה של השגחה פרטית ואמונה גדולה לה', ובאלו הדברים גורמים חשק ואחדות ואהבה לה', ויכול לבוא לדבקות הבורא ואמונה ואהבה גדולה, וכאשר מבאר בספר "חרדים", "והיו הדברים האלה על לבבך" - שהדברים של אדם נקבעים בלבו, עין שם. עד כאן.

ו - אפלו חרב חדה מנחת על צוארו של אדם - אל תיאש מן הרחמים.

במדרש תנחומא (ואתחנן אות ד) זה לשונו: "ואתחנן אל ה' וכו'", למד משה את באי העולם, שלא יאמר אדם, הואיל וחלי שלו מספן, ועשה דיתקי (צנאה), וחלק כל אשר לו וכו', לא יתפלל עוד. אלא יתפלל, שאין הקדוש ברוך הוא פוסל תפלת כל בריה, שהרי משה עשה דיתקי, שנאמר (דברים ג, יב, יט, כא): "ועריו נתתי וגו' ואצו אתכם בעת ההיא וגו' ואת יהושע צויתי

בעת ההיא לאמר וגו' - הרי דיתקי. שפא תאמר, עמד לו ולא התפלל, תלמוד לומר (שם ד, א): "וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' וגו'". עד כאן לשונו.

הנה, כאן למדונו חז"ל יותר ממה שלמדונו זכרונם לברכה (ברכות י), גבי חזקיהו שאמר: מקבלני, שאפלו חרב חדה מנחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים. כי החרב הוא דבר מבחוץ, אבל כשהאדם חולה מסכן, וכוחותיו נגמרים לגמרי, וכבר החליט שהוא מהנפרדים מהעולם, וכותב צואה ומחלק את כל אשר לו, ובכל זאת למדונו זכרונם לברכה, שצריך הוא עוד להתפלל, משום שאין הקדוש ברוך הוא פוסל תפלת כל בריה - זאת אומרת, אף בזה, שהתיאש, רחמנא ליצלן, מהחיים, ובכל זאת, אם יתפלל אין תפלתו נמאסת. ואצל חזקיהו, הוא עצמו לא התיאש מהחיים, משום שאמר לו לישעיהו: בן אמוץ, פלה נבואתך וצא, כך מקבלני מבית אבי אבא וכו'. וראה בהגהות הגאון רבי צבי הירש חיות (שם) על פי הרמב"ם, זכרונם לברכה, דנביא המנבא לרעה, יכול הקדוש ברוך הוא לחזור לטובה כמו בנינה וכו', ועל כן אמר לו לשון זה: פלה נבואתך וצא, עין שם. אבל, שתפלה מועלת אף במי שכבר ממש פלו חזיו ונתיאש מלחיות וכו', ואף על פי כן אין תפלתו נמאסת ונפסלת - זהו שלמד משה רבנו ע"ה ב'וְאֶתְחַנֵּן אֶת ה' בעת ההיא', כלומר - אחר צואתו לפני מותו, ובעת כזאת, גם כן אל ימנע האדם עצמו מתפלה, ואף בעת ההיא יכולה להועיל תפלתו.

וזה לשון רבנו בחיי על הפסוק (דברים יא, יג) "וּלְעַבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וגו'": וצריך אתה לדעת, כי כח התפלה גדול אפלו לשנות הטבע ולהנצל מן הסכנה ולבטל הגזר וכו', ואפלו מה שגזר עליו השם יתברך, אפשר לו להתבטל בכח התפלה וכו'. הודיענו בכאן, שהתפלה היא למעלה מן הנבואה, כלומר, מן המקום שמשם תוצאות הנבואה לנביאים וכו'. עד כאן לשונו.

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוניהו: אפלו חרב חדה מנחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר (איוב יג, טו): "הו יקטלני לו איחל".

אמר רבי חנן: אפלו בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת - אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר (קהלת ה, ו): "כי ברב חלמות והבליים ודברים הרבה, כי את האלקים ירא". מיד - "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'" (ישעיה לח, ב). מאי קיר? אמר רשב"ל: מקירות לבו, שנאמר (ירמיה ד, יט): "מעיי מעיי אוחילה קירות לבי".

ז - אין שום תפלה הולכת לאבוד, ואפלו שלא רואה שנענה.

כתב בספר "דגל מחנה אפרים" פרשת עקב בשם הבעל שם טוב: לפעמים אדם מתפלל דבר זה, ונותנים לו דבר אחר, או לפעמים פועלת התפלה רק בעולמות העליונים. עד כאן לשונו.

וכגון אדם מתפלל על פרנסה בדרך זו, והועילה לו תפלתו לפרנסה אולם בדרך אחרת מכפי שהתפלל.

וכן כתב בספר "פורת יוסף": שמעתי ממורי [הבעל שם טוב] - יאמין כשיוצא מפיו נסח התפלה, מה ששואל - מיד נענה. ואם תאמר, הרי לפעמים רואה שאינו נענה ולא נעשה מבקשו, אלא שלפעמים בקשתו מתמלאת בכללות העולם וכו' ומועילה לאחרים.

פירוש, "ומועילה לאחרים" והזכות נזקפת לזכותו של המתפלל וכאלו והוא עשה חסד עם אחרים שפעלה תפלתו לגביהם, והוא אינו יודע מכך כלל.

ובספר "שלחן הטהור" (דף רפז) זה לשונו: דהנה עכשו, קדם ביאת המשיח, צריכים אנחנו להתנסות בכבוד ובקשי הגלות. לכן יתחזק כל בר ישראל באמונתו יאלקיו ובגדל הבטחון, ויתמיד לבקש רחמים מה' על כל דבר ודבר, ולא ירפה מזה, חס ושלום, כי זה כלל ועקר גדול בעבודת בר ישראל. אבל כל התפלות יהיו הכל באמונה שיבקש - שיהא רק באפן כזה שתהא לרצון ולנחת רוח לבוראנו יתברך שמו, ולא מה שנדמה בעיניו לטוב. וגם יבקש וירפה ברחמים, שתתחזק אמונתו ובטחונו באלקיו. והגם שרואה שתפלותיו אינם נשמעים - לא יחוש ולא יפל דעתו מזה, כי ידוע מדברי בעל שם טוב ותלמידיו הקדושים, שאין לה תפלה בעולם, בפרט מבר ישראל הקדוש, השופך לבו לה', שתהא נאבדת, חס ושלום. רק התפלה צריכה, לפעמים, בעולמות העליונים לצרף איזה תקון ועליה, אשר גלוי רק למעלה, וכמובא בתולדות הקדוש ובמדרש פנחס. ולעתיד לבוא יבואו כל אלו התפלות לפני ה', ויהפכו לאורות ועצומות, שיתענגו בהם ישראל הקדושים עושי רצונו. וגם, לפעמים, תתקבל התפלה לאחר זמן, שלפעמים עומדת התפלה מבחוץ, מפני שהמקטרגים אין מניחים שתתעלה, ובעת רצון תדחק עצמה זו התפלה ותתעלה, כי דבור של תפלת ישראל אינו הולך לריק, חס ושלום, כאשר הארכתי בספרי "טהרת הקדש". ולכן יתעקש כל בר ישראל בתפלותיו לה', לבקש תמיד על נפשו שתתקרב לה' ולא תדחה, ולא יהא ביאתו לזה העולם לריק. ולא ישגיח על כל אשר נראה לו שמדחין אותו מן השמים, רק הוא יעשה את שלו, להרבות תחנונים לה', ואלו התחנונים לא יאבדו, חס ושלום. ובעת יקריבו דינו, לאחר אריכות ימיו, לפני בית דין של מעלה - יראה כמה טובות עשו לו כל אלו התפלות. ומובא בתנא דבי אליהו (אליהו

זוטא פ"ו): אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: אֵין אַתָּה יְכוֹל לַעֲמֹד עַל כָּל מִדּוֹתַי, אֲלָא הֲרִינִי מוֹדִיעֵךְ מִקְצַת מִדּוֹתַי; כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה בְּנֵי אָדָם, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶם תְּהִלָּה וְשִׁבַּח שֶׁל תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, לֹא בְּמַעֲשֵׂה יְדִיהוֹן וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה אַבּוֹתֵיהוֹן, אֲלָא רַק בְּשִׁבְלֵי שְׁהוֹן עוֹמְדִין וּמוֹדִין וּמְבָרְכִין וּמְשַׁבְּחִין וּמְרַבִּין תַּחֲנוּנִים לְפָנַי - אֲנִי נֹזֵק לָהֶם לְתַת לָהֶם מְזוֹנוֹתֵיהוֹן, שְׁנֵאמַר (תהלים קב, יז): "פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעֲרֵר וְלֹא בָּזָה אֶת תְּפִלָּתָם".

עַד לְקַבֵּל תְּפִלָּה דְרוּשׁ עַקְשָׁנוֹת וְסִבְלָנוֹת

(עוד מהנ"ל שאין שום תפלה לאבוד)

כתב ר' נחמן מברסלב: תפלות ישראל הן איברי המשכן, והצדיקים שבכל דור ודור מעלים אותן ומקיימין אותן ובונים מהן שעור קומתה של השכינה מעט מעט עד שישלם שעור קומתה, ואז יבוא משיח ויקים אותה בשלמות [כלומר, יגלה את מלכות ה' בעולם]. וכשם שאם יתעורר האדם בבקר משנתו ויגלה בגן חדש נצב מול ביתו, יבין וידע מיד כי מעשה תענועים הוא, שכן בגן אמתי נבנה לאט לאט, לבנה אחר לבנה - כך חיב האדם להאמין ולדעת שאי אפשר להפנס אל הקדשה בבת אחת, רק על ידי רבוי תפלותיו דוקא יבנה מעט מעט בגן הקדשה שהוא צריך להפנס בו, ואם לא יהיה קצר רוח, ברבות הימים והשנים יפנס בו בודאי. עד כאן.

כי יש מעמנו בני ישראל שטועים, חס ושלום, שכל התפלות הן לריק, מחמת שרואים ארץ הגלות, ובכל יום צועקים אליו ואינם נושעים - אף באמת אינו כך. וכמשל שספר ר' נחמן על מלך שצוה על בנו לקחת אבן גדולה מאד, כמו אבן הרחמים, ולטל ולשאת אותה אל עלית ביתו, ומסתמא לא היה יכול הברן לשאת ולהרים את האבן, כי היתה אבן גדולה וכבדה מאד. הצטער הברן מאד על שאי אפשר לו למלא רצון אביו המלך, עד שגלה לו המלך דעתו אחר כך ואמר לו: היעלה על דעתך שאני אצוה עליך דבר כבד כזה? - אין פונתי לזה כלל, רק פונתי היתה שתקח פטיש חזק ותכה ותשבר את האבן לחתיכות קטנות, וכך תוכל להעלות אותה אל העליה.

כמו כן השם יתברך צוה עלינו שנסא לבבנו אל כפים אל אל בשמים. ולבבנו הוא לב האבן, והוא אבן גדולה וכבדה מאד, ואי אפשר להרים אותה אל השם יתברך בשום אופן, רק על ידי שנקח פטיש ונפוצץ את לב האבן ואז נוכל להרים אותו. והפטיש הוא הדבור. והעקר - להרבות בדבורים של תחנונות ובקשות בפה, והתעוררות הלב בא ממילא.

ולפעמים על ידי שידבר הרבה, אף על פי שיהיה בלא לב כלל, אף על פי כן יבוא אחר-כך על ידי זה להתעוררות גדולה בלב ובנפש, וממילא יושע. וזה בחינת מה שנקרא 'תפלה', שהוא לשון עקש ופתלתל. ובבחינה זו יש

להרבות בתפלה והתבודדות מאד מאד כל ימי חייו, שזה העקר. וצריך להיות עקשן גדול בזה מאד מאד, שאף על פי שנדמה לו שדבריו אינם מועילים כלל, כי זה כמה ימים ושנים שעוסק בזה ועדין לא פעל כלל, אף על פי כן צריך להיות בזה עקשן גדול, כמו העקשן שעושה הדבר בלי שום טעם - כך גם בעבודת ה'.

ובאמת צריך עקשנות גדולה מאד מאד בכל עבודת ה', בכל עבודה ועבודה ובכל עצה ועצה. אבל עקר העקשנות צריך בתפלה ותחנונים, והעקר בשיחות של תפלה, וכמו שפרש רש"י על הפסוק "נפתולי אלקים נפתלתי" (בראשית ל, ח) - לשון עקש ופתלתל, נתעקשתי והפצתי פצירות ונפתולים הרבה למקום. והבו הדברים היטב אם תרצה לחיות חיי עולם, כי אי אפשר לבאר הכל בכתב. ואף על פי שתהיה בדרך עקש ופתלתל כמה פעמים בלי טעם וריח - "לא בזה ולא שקץ ענות עני" (תהלים כב, כה), כי הוא יתברך מלא רחמים בכל עת.

וזהו בחינת: "תפלה לעני" שהיא יקרה מכל, כמו שכתוב בזהר הקדוש, עין שם באריכות שמפליג מאד במעלת תפלת העני. וכל זה נאמר אפלו בעני סתם שמתפלל על צרכיו ועל דחקו ועניותו בגשמיות, מכל שכן וכל שכן כשמתחיל האדם לרחם על עצמו ומרגיש עניותו ודחקו במעשים טובים, וטוען עם השם יתברך בלשון תחנונים על שאינו מקרבו אליו ושופך שיחו ולבו לפניו - כמה וכמה יקרה תפלה זו בעיני השם יתברך, והיא יקרה מכל התפלות שבעולם, כי באמת, זה עקר העניות והדחקות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל: אין עני אלא מן הדעת. כי חוץ מזה הכל הבל, כי ימינו כצל עובר, ואין צרה בצרות הנפש, ואין עניות בעניות מתורה ומעשים טובים, מכל שכן וכל שכן כשהוא בעל חוב, שחייב להשם יתברך חובות רבים שחב כנגדו יתברך על ידי חטאיו ופשעיו, ואין לו במה לסלק כלל כי אם בתפלה ובתחנונים.

וכשהאדם בעל החוב זוכה להתעורר ולהרגיש עניותו ודחקו, ועומד לפני השם יתברך כרש ואביון המחזר על הפתחים ומבקש מלפניו בשברון לב על נפשו להצילה מני שחת לבל יאבד שני עולמות, חס ושלוש, בודאי תפלה זאת יקרה בעיני השם יתברך מכל התפלות בעולם, ואף על פי שזה כמה זמנים שמתפלל ומתבודד, ונדמה שעדין לא פעל כלל, אף על פי כן כל דבור דבור ודבור אינו נאבד, רק כלם מנויים וספורים וגנוזים באוצרותיו.

וגם דע, שאי אפשר להאדם לדעת כלל בזה הגוף אם פעל בעבודת ה' אם לאו, כי אפלו אם לא פעל כי אם חוט השערה אחד פעם אחת כל ימי חייו - גם זה יקר מכל חיי עולם הזה. כי אפלו כשנעתיקים איזה תנועה להתקרב מעט יותר להשם יתברך אפלו פחות מחוט השערה, על ידי זה רצים והולכים גם כן אלפים ורבות פרסאות בעולמות העליונים [כלומר, מתקדמים והולכים ברוחניות לאין שעור], ועל כן צריכים להתחזק בזה מאד בלי שעור. וכשיהיה חזק כל כך בבחינת "נפתולי

אַלְקִים נִפְתְּלֵתִי" - אִזְ סוּף כָּל סוּף בְּנֹדָאֵי יִזְכֶּה לִפְעַל בְּקִשְׁתּוֹ לְהִתְקַרֵּב לְשֵׁם יִתְבָּרַךְ לְהִיּוֹת שָׁוֶה עִם אֲחֵיו הַכְּשָׁרִים וְהַצְדִּיקִים. וְכִמוֹ שְׁמִסִּים שָׁם הַפְּסוּק: "גַּם יִכְלֹתִי" - הַסְּפִים עַל יְדֵי שְׁנֵתְעַקְשֵׁתִי כָּל כֶּף לְהַפְצִיר הַרְבֵּה לְמִקּוֹם. אִף עַל פִּי שְׁנַדְמָה לִי כַּמָּה פְּעָמִים שָׁשׁוּב לֹא יוֹעִילוּ דְבָרִי, חֵס וְשָׁלוֹם וְכוּ', אִף עַל פִּי כִּן נִתְעַקְשֵׁתִי בְּעַקְשָׁנוֹת גְּדוּלָה בְּלִי שְׁעוֹר, וְלָכֵן גַּם יִכְלֹתִי.

וְאִם יִהְיֶה הָאָדָם חֲזָק וְאִמְיָץ מְאֹד מְאֹד בְּתַפְלוּת וּבְקִשׁוֹת, בְּנֹדָאֵי יַעֲנֶהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכִמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁתַּפְּלָה צְרִיכָה חֲזוּק, וְכִמוֹ שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים כו, יד): "קוּהָ אֶל ה' חֲזָק וְיֵאֱמָץ לִבְךָ וְקוּהָ אֶל ה'", וּפְרָשׁ רָש"י: וְאִם לֹא תִתְקַבֵּל תַּפְּלֵתְךָ - חֲזֹר וְקוּהָ. וְכִן לְעוֹלָם, עַד יִשְׁקִיף וְיִרְאֵה ה' מִשְׁמַיִם.

וְכִן מְצִינוּ עֲנִין זֶה אֶצֶל יִצְחָק אָבִינוּ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (בְּרַאשִׁית כה, כא): "וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לֵה' לִנְכַח אֲשֶׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲתֶר לוֹ ה'", שְׁעַל זֶה פֶּרֶשׁ רָש"י: "וַיַּעֲתֶר" - הַרְבֵּה וְהַפְצִיר בְּתַפְּלָה. וְתִרְגָּם יְהוֹנָתָן: וְהַפֶּךָ יִצְחָק בְּצִלוֹתָהּ רְעוּתָהּ דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִמָּה שְׁגָזַר עַל אֵינְתָתָהּ [הַפֶּךָ יִצְחָק בְּתַפְּלוּתוֹ רְצוֹן הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא מִמָּה שְׁגָזַר עַל אֲשֶׁתּוֹ]. וְהַמּוֹבָן מִזֶּה, שְׁעַל יְדֵי רַבּוּי הַדְּבָרִים דְּוָקָא הַפֶּךָ וְשִׁנָּה גָזַר הַדִּין, וְכִמוֹ שְׁפָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: "וַיַּעֲתֶר" - מָה עָתֵר מִהַפֶּךָ אֶת הַגֵּרוֹן, אִף רַבּוּי הַתַּפְּלָה מִהַפֶּךָ אֶת הַדִּין.

וְכִן מְצִינוּ בְּתַפְּלוּת חֲנָה, שְׁפָתוֹב בָּהּ (שְׁמוּאֵל א' א, יב): "וְהָיָה כִּי הַרְבֵּתָה לְהַתְּפַלֵּל", וְאָמְרוּ בַּמְדָּרָשׁ: מִכָּאן, שְׁכָל הַמְּרַבָּה בְּתַפְּלָה נַעֲנָה. וְעוֹד אָמְרוּ: אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֶפְלוּ אֵין אָדָם כְּדָאֵי לְהַעֲנוֹת בְּתַפְּלוּתוֹ וְלַעֲשׂוֹת עִמּוֹ חֶסֶד - כִּינּוּן שְׁמִתְפַּלֵּל וּמְרַבָּה בְּתַחֲנוּנִים, אֲנִי עוֹשֶׂה חֶסֶד עִמּוֹ. וְעַל זֶה כָּתַב ר' נִתָּן [מִבְּרִסְלָב] לְבָנוּ: חֲזָק, בְּנִי, וְחֲזָק לְלַכֵּת בְּדָרְךָ הַזֶּה לְדַבֵּר הַכְּסוּפִים דְקִדְשָׁה בְּכָל יוֹם. וְתֵאֱמִין שְׁאִידָּהּ שֶׁהוּא גַם הַדְּבָרִים שְׁלֵף יְקָרִים מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא בְּרַחֲמָיו מִתְאַוָּה גַם לְתַפְּלוּתְךָ, כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת, עִם כָּל עֲבוֹדָתָם הַגְּדוּלָה, אֵינּוּ עוֹלָה אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ כָּלֵל כְּנֹגֵד שִׂיחָה אַחַת וְתַפְּלָה אַחַת שֶׁל בֶּן אָדָם שְׁבִיזָה הָעוֹלָם הַשֶּׁפֶל. וְהַעֲקָר שֶׁהַכָּל תְּלוּי בּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִיֵּאֵשׁ אֶת עֲצָמוֹ מְלַצֵּעַק אֶל ה', וְאִף אִם הוּא בְּבֶטֶן שְׂאוֹל מִמֶּשׁ [כְּלוּמַר, בִּירִידָה רוּחָנִית עֲצוּמָה כְּכֹל שְׁתֵּהִיָּה], הֲלֹא גַם אִם "מִבְּטֶן שְׂאוֹל שׁוֹעֲתִי" (יוֹנָה ב, ג) - גַּם מִשָּׁם: "שְׁמַעֲתִי קוֹלִי".

וְאִף אִם כָּל אֶחָד נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ כָּל כֶּף עַד שְׁנַדְמָה לוֹ כְּאֵלוֹ עָלְיוֹ לֹא נֶאֱמַר זֹאת, כְּאֵלוֹ יֵרֵד יוֹתֵר מִבְּטֶן שְׂאוֹל, חֵס וְשָׁלוֹם, וְכִאֵלוֹ אֵין בְּכַחוֹ לְצַעַק עוֹד, וְכִאֵלוֹ כְּבָר צַעַק הַרְבֵּה מְאֹד וְאֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ, וְעוֹד דְּחִיּוֹת כְּאֵלָה וְכְאֵלָה, וּבְאַמֶּת לֹא כִן הוּא - כִּי דְבָרֵי הַתְּחִיּוֹת אֵלָה מְכֻוֹנִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּשׁ.

וְזֶה פְּרוּשׁ "יִגְעֲתִי וְלֹא מְצָאתִי - אֶל תֵּאֱמִין, יִגְעֲתִי וּמְצָאתִי - תֵּאֱמִין". וְקִשָּׁה לְהַבִּין, מֵהוּ לְשׁוֹן "תֵּאֱמִין"? הֲלֹא יְכוּלִים לְרַאוֹת אִם מְצָא אִם לֹא. אִךְ בְּאַמֶּת יְכוּל לְהִיּוֹת שְׁיִגַע הַרְבֵּה וְנִדְמָה לוֹ שְׁעָדִין לֹא מְצָא כָּל, וּמִחֲמַת

זה אומר: יגעתי ולא מצאתי. אף על פי כן - אל תאמין לו, רק יגעתי ומצאתי - תאמין. למרות שאין בידו מאומה מה שמצא, אף על פי כן תאמין באמונה שלמה שבודאי מצא הרבה, כי יש הרבה שאין מראין להם מה שמצאו עד הסוף, וגם אם אפלו לא מצא עדן כלל, אף על פי כן מצא הרבה על ידי החפוש והיגיעה בלבד. כי היגיעה והחפוש לבד אינם אובדים בשום אופן, כי מה שמרויחין על ידי היגיעה והחפוש לבד, אפלו כל זמן שאין מוצאין, הוא רוח בלי שעור יותר מכל הון דעלמא, "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו" (ישעיה סד, ג), ומכל שכן שאנו בטוחים שבודאי נזכה למצא הכל לבסוף, אם נזכה להתחזק ולבקש ולחפש תמיד.

העקר הוא הדבור, ועל ידי הדבור אפשר לכבש הכל ולנצח כל המלחמות. ואם נדמה לאדם שהשם יתברך מגרש אותו מבחינת בן, חס ושלום, כאלו אינו רוצה בו - יעשה ה' הטוב בעיניו, והאדם יעשה את שלו, וכבן יוסיף ויתדפק על דלתות בית אביו.

ומה שקשה לאדם לפתח פיו ולדבר לפני השם יתברך, הרי הוא פארתו גבור שחגר מתניו לכבש חומה חזקה, ואחר כך כשבא אל השער, הנה ארוג על השער מסך קורי עכביש שסתם את השער... וכי יש שטות גדולה מזה שיהיה חוזר ממלחמתו מחמת הסתימה של קורי העכביש? והנמשל מבאר ממילא, שכל הקשי הזה הוא רק מחמת בושח וכבדות שלו, שאין לו עזות דקדושה, ובודאי הוא שטות גדולה, כי הלא הוא רוצה לכבש בדבורו מלחמה חזקה שהיא מלחמת היצר. ועכשו כשהוא סמוך לדבר, לכבש ולשבר חומות ולפתח שערים על ידי הדבור, על ידי מניעה קלה מחלישות דעתו וכיוצא ימנע, חס ושלום, מלדבר! כי הלא המניעה הזאת נחשבת לסתימה של קורי עכביש כנגד החומות שרוצה לשבר בדבורו, ואין ראוי לו כלל להבהל ממניעה כזו ולסגת.

ובענין זה של ההמתנה והשהיה שצריכין להמתין ולצפות הרבה ולהרבות בתפלה ותחנונים ושיחה רבה, יש בזה נסיון גדול מאד, וכמעט כל הבחירה תלויה בזה.

להתחיל מחדש

כל ההתרחקות של רב העולם מהשם יתברך הוא רק מחמת נפילות וחלישות הדעת. כי רבם נתנסו כמה פעמים והתחילו בעבודת ה', ואחר כך נפלו למה שנפלו, כל אחד לפי נפילתו, רחמנא לצלן. וקצתם התעוררו להתחיל עוד פעם או כמה פעמים, אבל אחר כך כשראו שלמרות זאת נפלו אחר כך שוב, על כן התיאשו מעצמם. אבל, באמת, כל זה מעשי בעל דבר' בעצמו, שהוא זקן דסטרא אטרא, כי נקרא "מלך זקן וכסיל", והוא רוצה להפיל את האדם לידי זקנה ותשוות כח, חס ושלום, כאלו כבר נזקן בחטאיו עד שאי אפשר להשתנות עוד.

ובאמת, לא כן הוא - כי בכל יום האדם הוא בריאה חדשה ממש, ובכל יום ניום שולח השם יתברך ישועות חדשות להציל את האדם מהסטרא אחרא, שזה בבחינת "בשרו מיום ליום ישועתו", וכן בתפלת 'שמונה עשרה' אומרים: "על נסיך שבכל יום עמנו" וכו'.

נמצא, שבכל יום נעשים עם האדם עניינים חדשים לגמרי, והקדוש-ברוך הוא עוזרו ומושיעו בכל יום, ומי יודע - אולי היום יתקבצו כל ההתחלות לעזרו, ויזכה להתגבר בשלמות על מה שצריך להתגבר, ואולי עוד מלה אחת בלבד חסרה לבנין הקדשה שהוא צריך להכניס בו. על כן, אין לאדם לבלבל את עצמו כלל מיום לחברו, כי מי יודע כמה גדולה הישועה החדשה שהשם יתברך ישלח לו היום אם יזכה להתגבר ולהתחיל מחדש.

ואפלו אם עבר האדם מה שעבר, יהיה מה שיהיה, יקבע בדעתו היטב את מאמר החכם: 'העבר אין', כאשר הוא באמת ממש על פי פשוטן של דברים. ואף אם חטא כנגדו יתברך בלי שעור, חס ושלום, הלא כל עוד הוא חי אפשר עוד לתקן הכל ולחטוף עוד הרבה טוב מזה העולם העובר. ועוד - וכי אם נכשל פעם ופעמים ושמונה מאות פעמים, או שנדמה לו שלא נענו תפלותיו, האם זו סבה הגיונית לכך שבפעם השמונה מאות ואחת יקרה כף שובי! הלא כל יום הוא אור חדש וסיוע חדש מלמעלה, והבו הדברים היטב.

וזהו כלל גדול בעבודת ה', לבל יניח עצמו לפל, חס ושלום, מחמת שנפל מאיזה עבודה או מתפלה בכונה או שנפל למקום שנפל, חס ושלום. רק עם כל זה יחזק את עצמו בכל האפשר, ויתחיל בכל פעם מחדש כאלו היום התחיל להתקרב לשם יתברך.

וכל זמן שאינו חזק בדעתו שתמיד ימשך את עצמו לשם יתברך בכל מה שיוכל, בין בעליה בין בירידה, אף על פי כן יהיה חזק ואמיץ בדעתו למשך ולהשתוקק ולהתגעגע תמיד אליו יתברך, ולצלעק ולהתפלל ולהתחנן אליו תמיד, ולעשות כל מה שיוכל בעבודת ה' בשמחה. וכל זמן שאין לו ההתחזקות הזאת באמת, אי אפשר לו להתקרב לשם יתברך באמת.

וכתב ר' נחמן מברסלב, שטוב שיאמר האדם בשעת תפלתו: 'היום אני מתחיל להתדבק בך!', ויעשה בכל פעם התחלה, כי כל ההמשכים הולכים אחר ההתחלות. אם היה מקדם טוב - עכשו יהיה יותר טוב. ואם, חס ושלום, מקדם לא היה טוב - בודאי צריכים ומכרחים לעשות התחלה חדשה.

ח - גדל מעלת תפלת ימי החל.

כתב בספר "עבודת הבורא" - מאמרים לרב "שומר אמונים" ז"ל, וזה לשונו: והנה, מענייני תפלת החול, ההפסד בזה [למבטלם או למתפלל אותם בלא כוונת הלב], אחי, אין די באר. כי אלו כל כלי ביתינו דיו - לא היה אפשר לנו לבאר ההפסד מזה. ואבאר כטפה מן היס אשר ידוע לנו מספרי הקדושים, אשר כמה פעמים דברנו מזה, אשר עקר תקון העולם, שמובא בשם האריז"ל ורבינו הבעל שם טוב זי"ע, הוא תקון עולם העשיה, אשר על זה נברא העולם, אשר עקר תקונה הוא על ידי ימי החול. כי בשבת קדש, לפי רום ערפה ומעלתה, אינה צריכה שום ברור ותקון כלל. רק בשבת כל העליות נתעלו מאליהם בלתי עבודתנו, רק אנחנו מסיעים ליפות ולהדר כל העולמות וכל הנשמות בלפי, הוד והדר, על ידי תפלותינו הזכים ותורתנו ומצות של זהירות שבת קדש. אבל עקר המה כל העליות, רק בעדן התפלה, כמזכר לעיל.

לכו, אחי, חביבי, בפרט עכשו, אשר כל העולם הוא בחשך, ואין דורש ומבקש, ואין מחפש, והתפלות המה, בעונותינו הרבים, בדיוטא התחתונה בעיני המון - בפרט בימי החול להתחנן בתפלה מאן דכר שמה.

וכי יערכנו זאת כל זהב בעולם וכל האבנים טובות ואוצרות מלכים, גדל יקר ושבח ותפארת של תפלות בימי החול, אשר כל העולם הוא שרוי בחשך, ותפלה הקדושה הוא בזוי ושפל, כמובא בספר הקדוש "ערבי נחל" על הכתוב (יחזקאל א, כד): "בעמדם ישראל תרפינה כנפיהן", על פרוש המובא במדרש - אשר בעמדם ישראל בתפלה - תרפינה כנפי החיות, וכלם שותקים ודוממים משירתם. וכשחס וחלילה ישראל למטה מבזים התפלה - שואלים החיות קדש את כביכול, למה השתקת אותנו? על מה ולמה? על תפלות פאלו? - אז, כביכול, בוש נגד כל הפמליא של מעלה. וכשיש איזה ישראל הקדושים שמתאמצים לעלות בתפלה בכח ובכונה - אז נוטלים זה הבושה מכביכול.

הלא ידעתם, בני, חביבי, אשר מפני מה זכו תלמידי בעל שם טוב למופתים גלויים פאלו, אשר היה חדוש אפלו בזמן התנאים - רק מפני מסירת נפשם בתפלה, אשר הבעל שם טוב גלה יקר ערפה וגדל מעלתה. והתפלה הקדושה שהתפללו בהם כל צדיקי הדור בגדל מסירות נפשם, אז זכו בזה להעלות השכינה ברום המעלות, ונתגלה על ידיהם מופתים נוראים, אשר גם בימי קמאי דקדמאי לא נשמע פדגמתם, ורק ביחידי סגלה, כמו שמובא בדבריהם הקדושים.

לכו עכשו, שכסו עננים והעבים נהורא דשמשא עלאה, ותחשך כל הארץ, כי כמו לחולה שאין מרגיש עוד כבד חליו - ככה נדמינו עכשו, ודרכי עבודה סגורים ומסגרים באלף עזקאין. לכו, באם בנמצא היום איזה בר ישראל הקדוש, אשר מרחם על נשמתו, וכביכול על קדשה העליונה שמשפבת לעפרא, ואומר לנפשו: שחי ונעבורה, ואוחז בעבודת התפלה -

אז, אשר כבר גלו לנו רבותינו הקדושים, בפרט בזהר הקדוש בכמה מקומות, כמה עלמין עלאין וכמה רבוא רבבן פתות של מלאכי השרת ממנים להעלות תפלות ישראל, ולעשות מהם עטרה לראש חי העולמים. ובאם, שחס וחלילה, מזניחים העולם עבודת התפלה, אז כל אלו העולמות והמלאכים שובתים בלי עבודה, כי תפלה בלא כונה הוא כגוף בלא נשמה, ואם הגוף מת, מי טורח עליה?

לכו, אחי, בשעה ובזמן שנמצאים נפשות קדושות כאן המתרפקים לעבודת התפלה, אז כל אלו העולמות ומלאכים שמחים בהם ומלמדים זכות עליהם, וכל שכן וכל שכן אם חבריא קדישא של עשרה ויותר מתקבצים יחד ומתפללים תפלתם, לכל הפחות גם ברצון של כונה, ומיגעים עצמם לכוננת התפלה, וכל שכן בצרוף עניות "יהא שמה רבא" ו"אמן" בקול ובכח ובכונה - אז מתרגשים ומזדעזעים לאלפין ורבבן עלמין קדישין, וכל מחנות וחילות של ס"א יאחזימו חיל ורעדה, ונעשה יחוד בכל העולמות, וכלם תמהים ושואלים: מי המה בתבל המסימה בחשך ואפלה, בהסתר שלא היה פמוהו בעולם השפל. ומרעישים העולמות בתפלתם. ומי יכול לשער ולספר מה שגורמים בזה, וגדל תקון הנפשות בזה, וגדל נחת רוח להשם יתברך אשר גורמים בזה, וחלקם לעתיד הצפון להם במהרה בימינו אמן. (ספר תקנות והדרכות)

ט - בדור אחרון

בדור האחרון, שאין כח להתענות ולהסתגף, לא נשאר לנו לכפרת עונותינו כי אם תפלה.

כתב הרב "שו"מ אמונים" בספר הצנאה שלו, וזה לשונו: והנה, בני אהובי, רעי ותלמידי, חזקו ואמצו וחזקו ונתחזקה, ויחזק איש לרעהו, ולא תיראו מחרפת אנוש, מאנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן, כי מה זה טפה סרוחה להתרפה בעבורו מעבודת מלכנו ברוך הוא וברוך שמו. ובמטותא מניכו, ותתחזקו ותתאמצו בעבודת התפלה המפאך והמרומם והנעלה, ותמסרו נפשכם בזה.

ותמסרו נפשכם בעבודת התפלה לאלקינו, לקדש שמו יתברך ויתעלה, לרום קרן שכינת עזנו המשפלת ומשפכת לעפרא, בעונותינו הרבים, בפרט על ידי חטאות נעורינו. אוי לנו, כי גרמנו צער גדול ונורא לשכינת עזנו, ולהשכיב אותה לעפרא, כבכול. ואוי לנו כי גרמנו צער לכל העולמות והנשמות והניצוצין קדישין אשר נפלו, בעונותינו הרבים, למקומות החיצונים, והמה בוכים, צועקים ונאנחים, ואין להם מושיע.

ומה יש לנו, ומי יש לנו עוד, להוציא אלו העניינים מדכאים ועמלם, ולהושיע להם מצעקתם המרבה. ואין לנו שיעור - רק התפלה הזאת, אשר אמר אדוננו רבינו הקדוש רבנו חיים ויטאל, זכרו יגן עלינו, בספרו הקדוש "עץ חיים", אשר מפיהו חיים כל בית ישראל, אשר בדור האחרון הזה עקר העבודה הוא התפלה. וכתב רמז לזה (תהלים קב יח, יט): "פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. תכתב זאת לדור אחרון".

וכן מבאר במדרש, אשר עקר הגאולה יהיה בעבור התפלה. וכן מבאר בזהר הקדוש (תיקוני זוהר דף נע"ב) ועוד בכמה מקומות, אשר בעבור התפלה יתגלה אור משיח צדקנו, ובעבור נשמות אשר ימצאו אז עוד נשמות אשר ימסרו נפשם בעבודת התפלה. וזה המקום אותנו בגלותנו המר, אשר הקדוש ברוך הוא שומע תפלת כל פה עמו ישראל. ואין שעור, ואין ערך וגבול, לגדל השמחה והשעשועין דמלכא, אשר גורמים ישראל הקדושים המתפללים בכונה.

לכן, בני, תלמידי, חזקו ונתחזקה לרומם ולפאר מלכנו, ולעטרו בעטרין קדישין בעבודת מלכנו, ברוך הוא וברוך שמו, זו עבודת התפלה, אשר אני השפל, כמדמה לי, שזה ביאתי להאי עלמא שפילא, לקבל עלי מסירת נפש בעבודת התפלה [וראה לקמן בחלק ה"ספורים" עבודת התפלה הנוראה של הרב הנ"ל], ולעורר בזה תלמידי המקשיבים לקולי, ולא תרפו, חס וחלילה, כי זה צריך חזוק גדול יותר מכל הדברים. ולכן נתרפה זו העבודה הרמה עכשו בדור האחרון הזה, מחמת שצריך לזה יגיעה גדולה בגוף ונפש, מה שאין כן למוד התורה ומצות אפשר גם כן בטרדות, מפני שמלבשת תורתנו הקדושה בלבושין, וגם המצות והתורה הקדושה לבשו שק, בעונותינו הרבים. מה שאין כן תפלה - היא בחינת הפשטה בלי לבוש. והבו, שלזה נקראת תפלה מלשון (במדבר יט, טו): "צמיד פתיל", דבקוּת אלקית. ונקראת עבודה שבלב דוקא יותר מכל המצות, כמאמר הכתוב (דברים יא, ג): "ולעבדו בכל לבבכם", וזו תפלה כמאמר רבותינו זכרונם לברכה (תענית ב). ואין התפלה נקנית לגבי האדם רק במסירת נפשו לאלקיו. ולא ישגיח על גופו הפזוי ונבזה. ויכון לקדש שמו יתברך ויתעלה, ובזה יתקדש גופו ונפשו ורוחו, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה בפרק אין עומדין (ברכות לב:): גדולה תפלה יותר ממעשים טובים, וגדולה תפלה יותר מן הקרבנות.

ועכשו, בדור השפל ובדור החלש, אין לנו כח להתענות ולסגף נפשנו, כי גופינו חלשים, שהיה צריך לנו להתענות אלפי אלפים ורבי רבבות תעניתים על עונותינו הרבים, כמבאר בשער רוח הקדש להארי"ז"ל, ובתקוני תשובה מהרקח, ובראשית חכמה, ובספרי הרמ"ע מפאנו, וכדומה להם מהצדיקים, הרבה תעניתים בלי שעור על עונות פרטיות המבאר שם, וכל שכן על עונות שלא נתגלו תקונם מרבנו האריז"ל, שלא נתגלה רק מעוטא דמעוטא, אשר אם היינו מתענים ומסגפים נפשנו כל ימי חיינו, לא היה מספיק אפלו על קצת מן הקצת לכפרת עונותינו הרבים. הלא הראשונים הקדושים אשר סגפו נפשם בתעניות משבת

לשבת, ובסגופים נוראים בגלגול שלגים, בחרוילים, ובשקים, ובתעניות, ובגלות, לכפר עונותיהם אשר היו מעט מזעיר כטפה מן היס נגד עונותינו הרבים, ונגד מה שנצרך לתקון נפשנו מגלגול זה, וכל שכן הנשאר מגלגולים קודמים. ולא נשאר לנו רק שיור התפלה הזאת לכפר עונותינו, אשר מבאר בספר הקדוש "דרך אמת" אשר עכשו עקר התקון הנפש רק בתפלה ביגיעה ובמסירת נפש ממש, וזה מועיל עכשו כמו תעניות ועוד יותר, אם הוא באמת בכונה ובמסירת נפש.

לכו, בני, אהובי, חזקו ונתחזקה, ולא נרפה, חס וחלילה, עמוד (ברכות ו): העומד ברומו של עולם, כי (אבות א) על שלשה דברים העולם עומד: על תורה ועבודה וגמילות חסדים. וכתוב בכתבי הקדש של בעל ה"תניא", זכרונו לברכה, שעל ידי תפלה נתעלה התורה וגמילות חסדים שלו, כי על ידי תפלה מתלהב לב האדם ביותר ברשפי לבת אש, ואלו הדבורים מעלים דבורי התורה. ואם אחד רוצה להעלות חברו, צריך להיות יותר גבוה ממנו. לכן צריכים דברי תפלה לעמד דיקא ברומו של עולם, להעלות התורה והמצוות.

י - המתאמץ בתפלה בכל כחו וכונתו - נחשב לו כאלו יחד כל היחודים.

כתב בספר "מאור ושמש" (בפרשת ויצא) וזה לשונו: ושמעתי מרבתי הקדושים זלה"ה, דאף שאין לאדם קדשה ופרישות יתרה ולא יוכל ליחד יחודים, אזי יעבד עבודתו - עבודה זו תפלה - בדחילו ורחימו מאד, בהתלהבות יתרה והשתוקקות גדול ובמסירת נפש, אז - אף שאין מיחד יחודים, רק מתפלל כפשוטו בהתלהבות גדול ובמסירות נפש - אזי כל היחודים אשר הם ראויים לתפלתו ליחד אותם השמות על אותו דבר שמתפלל עליו - הם מתיחדים ממילא, ועולים למקום שרשם בעולמות העליונים, ומשפיעים שפע הדבר שהוא מתפלל עליו. עד כאן לשונו.

יא - התפלה מבטלת אפלו גזרה שנגזרה.

"וירא ה' כי שנואה לאה וגו'" (בראשית כט, לא).

בַּמִּדְרָשׁ תִּנְחוּמָא, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אֵל תִּטְעוּ אַחַר עֲבוֹדַת עֲבוּרֵי שָׁמַיִם שֶׁאֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קטו, ה): "עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ וְגו'". (שם ח) "כְּמוֹהֶם יְהִיו עֹשֵׂיהֶם". אָבֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - אָדָם מְלַחֵשׁ בְּתוֹךְ לְבוֹ בְּתַפְלָה - מִיַּד הוּא שׁוֹמֵעַ. מִנֵּיִן? מִחֲנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' א, יג): "וְחֲנָה הִיא מִדְּבַרְתָּ וְגו'". תִּדַע לָךְ, שֶׁהָרִי רָחַל וְלֵאָה, לֵאָה לֹא הִיְתָה רְאוּיָה לְהַנְשֵׂא אֶלָּא לַעֲשׂוֹ, וְרָחַל לַיַּעֲקֹב. וְהִיְתָה לֵאָה יוֹשֶׁבֶת בְּפָרְשַׁת דְּרָכִים, וְשׂוֹאֶלֶת עַל עֲשׂוֹ מַה מַּעֲשָׂיו. הָיוּ אוֹמְרִים לָהּ: אִישׁ רַע, שׁוֹפֵף דָּמִים, מְקַפֵּחַ עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים, אֲדַמּוּנִי כְּלוּ כְּאֲדַרְתָּ שַׁעַר, רַשָּׁע כָּל תּוֹעֵבוֹת הִ' עָשָׂה. כִּיֹּן שֶׁהִיְתָה שׁוֹמֵעֵת כָּךְ, הִיְתָה בּוֹכָה וְאוֹמְרָת: אֲנִי וְרָחַל אַחֹתַי מִבְּטָן אֶחָד יִצְאֵנוּ, רָחַל תִּנְשֵׂא לַיַּעֲקֹב הַצַּדִּיק וְאֲנִי לַעֲשׂוֹ הַרְשָׁעִי! וְהִיְתָה בּוֹכָה וּמְתַעֲנָה, עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ עֵינֶיהָ רַכּוֹת, לְפִיכֹךְ כְּתִיב (בראשית כט, יז): "וְעֵינַי לֵאָה רַכּוֹת וְגו'". אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהִיְתָה בּוֹכָה וְכוּ' וּמְתַפְּלֶלֶת לְפָנַי, בְּדִין שֶׁלֹּא תִתְרַחֵק מִן אוֹתוֹ צַדִּיק, הַרִינִי נוֹתֵן לָהּ בְּנִים תַּחֲלָה, לְכֹךְ נֶאֱמַר: "וַיֵּרָא ה' כִּי שָׁנוּאָה לֵאָה" [שְׁנוּאֵין מַעֲשֵׂי עֲשׂוֹ בְּפָנֶיהָ. דְּלִפֵּי פְשׁוּטוֹ קֶשֶׁה - אִם שָׁנוּאָה יַעֲקֹב, אֵיךְ נִזְקַק לָהּ לְהוֹלִיד אַחַר כָּךְ בְּנֵי גְרוּשַׁת הַלֵּב.] וְכוּ'.

וּבַמִּדְרָשׁ רַבָּה: "וְעֵינַי לֵאָה רַכּוֹת" - רַכּוֹת מִבְּכֶיהָ וְכוּ', וְהִיְתָה בּוֹכָה וְאוֹמְרָת: יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא אֶפְל בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל רַשָּׁע. אָמַר רַב הוּנָא: קֶשֶׁה הִיא הַתַּפְּלָה - שֶׁבִטְלָה אֶת הַגְּזֵרָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁקִּדְמָה לְאַחֹתָהּ.

וּמַצִּינּוּ בַּמִּשְׁלֵי (כה, טו): "וְלִשׁוֹן רַבָּה תִשְׁבֵּר גְּרָם", וּפְרַשׁ רַשִׁי ז"ל: בְּתַפְּלָה וּבְתַחֲנוּנִים תִּשְׁבֵּר גְּרָם עֲצָם קֶשֶׁי הַגְּזֵרָה.

וְכוּן מַצִּינּוּ בְּחֲנָה שֶׁכְּתוּב (שמואל א' א, יב): "וְהָיָה כִּי הִרְבֵּתָה לְהַתְּפַלֵּל לְפָנַי הִ'". וּבִרְדָּ"ק שֶׁם וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דְּרַשׁ ר"ש בְּשֵׁם ר' חֲלַפְתָּא וּבְשֵׁם ר"מ: מְכָאן, כָּל הַמְרַבֵּה בְּתַפְּלָה - נַעֲנָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּבַמִּדְרָשׁ תַּהֲלִים וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר ר' זְעִירָא: אָדָם יֵשׁ לוֹ בֵּן בֵּית, פֶּעַם רֵאשׁוֹנָה הוּא נִכְנָס אֶצְלוֹ וּמוֹשִׁיבוֹ עַל הַמְטָה, שְׁנִיָּה עַל הַפֶּסֶס, שְׁלִישִׁית עַל הַסַּפֶּסֶל, רְבִיעִית הוּא אוֹמֵר כְּמָה פְּלוּנִי מִטְרִיחֵנִי. אָבֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן - כָּל מַה שֶׁדוֹחֲקִים אוֹתוֹ וּבָאִים לְמַקּוֹם תַּפְּלָתוֹ - שֶׁמָּחָה לְפָנָיו, לְכוּ נֶאֱמַר (דברים ד, ז): "כֹּה אֶלְקִינוּ בְּכָל קְרִיאָנוּ אֱלֹהֵינוּ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְעוֹד מַעֲנִין כַּח תַּפְּלָתָהּ שֶׁל לֵאָה ע"ה:

בַּמִּדְרָשׁ רַבָּה סֵדֶר וַיֵּצֵא (פרשה ע, טו), "שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה" (בראשית כט, כז) - גְּדוּלָה בְּמִתְנוּתֶיהָ - כְּהִנָּה לְעוֹלָם וּמַלְכוּת לְעוֹלָם, דְּכַתִּיב (יואל ד, כ): "וַיְהִי־וַדָּה לְעוֹלָם תִּשָּׁב וְכוּ'". "וְעֵינַי לֵאָה רַכּוֹת וְכוּ'", וּמַהוּ רַכּוֹת? - רַכּוֹת מִבְּכֶיהָ, שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים: כָּךְ הָיוּ הַתִּנְאָיִם - הַגְּדוּלָה לְגְדוּל, וְהַקִּטְנָה לְקִטּוֹן. וְהִיְתָה בּוֹכָה וְאוֹמְרָת: יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא אֶפְל בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל רַשָּׁע.

- אָמַר רַב הוּנָא: קֶשֶׁה הִיא הַתַּפְּלָה שֶׁבִטְלָה אֶת הַגְּזֵרָה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁקִּדְמָה לְאַחֹתָהּ. עַד כָּאן לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ רַבָּא. וְכַדוּמָה לָזֶה בְּגִמְרָא בְּבֵא

בַּתְּרָא (קכג) - רְאוּיָה הֵיִתָּה בְּכוֹרָה לְצֵאת מִרְחֵל, דְּכָתִיב (בראשית לו, ב): "אֵלֶּה תִּלְדוּת יַעֲקֹב יוֹסֵף", אֵלֶּה שְׁקִדְמָתָה לְאֵה בְּרַחֲמִים וְכוּ', וְזָכְתָה עַל יְדֵי הַתַּפְּלָה לְבִטֵּל כְּוֹנֵת יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה - שְׁעֵבֵד שְׁבַע שָׁנִים בְּשִׁבְלֵי רְחֵל, וְרָצָה לְגַרְשָׁה מִשׁוּם שְׁהִסְפִימָה לְאֲבִיָּה לְרֵמוֹת אוֹתוֹ. וּמִכָּל זֶה אָנוּ רוֹאִים כַּחַה שֶׁל תַּפְּלָה, שְׁבִכְחָה לְבִטֵּל הַגְּזֵרָה, אִף שְׁיִדוּעַ שְׁכָבָר אִין בִּיכְלֵת הָאָדָם אַחַר הַגְּזֵרָה לְבִטְלָה, מִכָּל מְקוֹם יָכוֹל לְבִטְלָה בְּתַפְּלָה וְלִזְכוּת לְכָל הַגְּדֵלָה שֶׁהִיא עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּגוֹרְלָה שֶׁל רְחֵל, וּבְתַפְּלָתָה זָכְתָה הִיא לְכָל הַגְּדֵלָה - לְכַהֲנָה לְעוֹלָם, וּמַלְכוּת לְעוֹלָם, וְלַהֲקַבֵּר בְּיַחַד עִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה בְּמַעְרַת הַמְּכַפְּלָה.

וּבַזְהָר פְּרִשְׁת וַיְחִי לוֹמֵד מִלֵּאָה, דְּכָל אִישׁ שֶׁשׁוּפֵד דְּמַעוֹת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִף עַל גַּב דְּנִגְזָר עָלָיו גְּזֵרָה רָעָה, רַחֲמֵנָא לְצָלוּ, יְבַטְלָה, וְלֹא יִשְׁלַט עָלָיו הָעֶנְשׁ. וּבִסְפָר חֲסִידִים (ס"י קל) - שְׁאַפְלוּ אָדָם שְׁאִינוּ זָכָאֵי וְכוּ', אֵלֶּה בְּעִבוּר תַּנְוִינִים מְקַבֵּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תַּפְּלָתוֹ. וְאֵיתָא בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (פ' עג, א), דְּאָמַר רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי אֵיבּוֹ: בְּהַרְבֵּה תַּפְּלוֹת נִפְקְדָה רְחֵל, שְׁנֵאמַר (בראשית ל, כב): "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רְחֵל", רְחֵל - בְּזָכוּתָהּ, אֶת רְחֵל - בְּזָכוּת אַחֻוּתָהּ [שֶׁהַתַּפְּלָה עָלֶיהָ, כְּדֹאִיתָא בְּגַמְרָא גַבִּי "וְאַחַר יִלְדָה בֵּית" (שם כא)]. וְכָתַב ה"אֹר חַיִּים": "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רְחֵל וְגו'". - מְגִיד הַפְּתוּב - כִּי הִגַּם שְׁעָלָה זְכוּתָהּ לְפָנָיו, עוֹד הַצָּרְכָה לְתַפְּלָה, כְּאָמְרוּ (שם, כב): "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהֵי וְגו'".

וּבִסְפָר "תּוֹרַת חַיִּים" (על ב"ק דף נ.) בְּמַעֲשֵׂה דְּבִתּוֹ שֶׁל נְחוּנְיָא חוֹפֵר שִׁיחִין שְׁנִפְלָה לְבוֹר גְּדוֹל, בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ אֶת רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא וְכוּ', אָמַר לְהֵם: עֲלֵתָה וְכוּ', אָמְרוּ לוֹ: נָבִיא אַתָּה. אָמַר לְהֵם: לֹא נָבִיא אֲנִי וְכוּ', דְּבַר שְׁנַצְטֵעַר וְכוּ'. וְעִין שָׁם בְּתַחֲלַת ד"ה שְׁנַצְטֵעַר, וְאִם תֵּאמַר וְכוּ' הֵא מֵת בְּנוֹ בְּצִמָּא? וְתַרְץ הַנ"ל וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וַיֵּשׁ מְקוֹם לוֹמַר דְּנְחוּנְיָא וְדֹאֵי הִיא לוֹ אֵיזָה חֲטָא, שֶׁהָרִי לֹא יַעֲשֶׂה הַקְּבִי"ה דִּין בְּלֹא צְדָק וְכוּ' עַד שֶׁלֹּא עָמְדָה לוֹ זָכוּת חֲפִירַת בּוֹרוֹת שֶׁלֹּא יָמוּת בְּנוֹ בְּצִמָּא וְכוּ', מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדָּק וְכוּ', וְאִין מוֹעִיל לְהֵם שׁוּם זָכוּת וְכוּ'. וְגַבִּי בִתּוֹ - זָכוּתוֹ וְתַפְּלָתוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינְא גְרָמָה לָהּ שְׁעֵלְתָה וְכוּ', עִין שָׁם. וְרוֹאִים גַּם כֵּן הִיסוּד, הַנִּזְכָּר לְעִיל, שֶׁתַּפְּלָה מוֹעִילָה אֲפֵלוּ בְּמְקוֹם שְׁאִין שׁוּם זָכוּת מוֹעִיל.

וְכֵן מְצִינוּ בְּמִדְרָשׁ (כי תשא פ' בא בסוף) עַל הַפְּסוּק "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם" וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהִנֵּה הִיא בְּמַעְרַכַת הַשָּׁמַיִם [לְפִי מִזַּל הַכּוֹכָבִים] שְׁיַעֲמָדוּ בְּגָלוּת מְצָרִים עוֹד שָׁנִים רַבּוֹת, וּבְעִבוּר שְׁצַעֲקוּ אֵל ה' - הוֹשִׁיעֵם. וְכֹאשֶׁר יִקְרָה לְכָלֵל, כֵּן יִקְרָה לְיַחִיד. עַד כָּאן.

וְהַגְּאֵלָה הַעֲתִידָה גַם כֵּן תִּהְיֶה עַל יְדֵי הַבְּכִי וְהַתַּחֲנוּנִים, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (ירמיה לא, ח): "בְּבִכֵי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילִם וְגו'", וְלָמָּה נִחְפָּה? הֲלֹא בְּיַדֵּינוּ לְהַתְּעוֹרֵר וּלְבַקֵּשׁ בְּבִכֵי וּבְתַחֲנוּנִים, וְנִזְכָּה תַּכְּף לְהַגְּאֵל, אָמֵן.

יב - תועלת ושכר התפלה

נאמר במילדות העבריות - שפרה ופועה (שמות א, יז) : "ותיראן המילדות את האלקים וגו', ותחיינן את הילדים". במדרש רבה מובא על פסוק זה : יש מהן, מאותן ילדים שילדו, שהיו ראויים לצאת חגרים או סומים או בעלי מומין, או לחתך בו אבר שיצא יפה, ומה היו עושות? עומדות בתפלה ואומרות לפני הקדוש ברוך הוא : אתה יודע שלא קימנו דבריו של פרעה, דבריה אנו מבקשים לקיים, רבון העולם, יצא הולד לשלום, שלא ימצאו ישראל פתחון פה להשיח עלינו לומר הרי יצאו בעלי מומים, ויחשדונו שחשבנו להרג אותם. מיד היה הקדוש ברוך הוא שומע קולן ויצאו שלמים. אמר רבי לוי : הרי אמרת את הקלה - אמר את החמורה [כלומר, היה כאן נס גדול יותר] - יש מהן מהילדות שראוין היו למות בשעת יציאתן, או אמן היתה בסכנה למות אחר יציאתן, והיו עומדות בתפלה ואומרות להקדוש ברוך הוא וכו', והקדוש ברוך הוא עושה תפלתן, לפיכך - "ותחיינן את הילדים". עד כאן לשונו.

חדש לנו רבי לוי בזה, שלא רק שהתפלה פעלה - שהקדוש ברוך הוא שמע תפלתן ולא נבראו בעלי מומים, אלא אפלו אלו שאין להם כלל רוח חיים וראוין למות בשעת יציאתן וכו' - הקדוש ברוך הוא עושה תפלתן ונותן להם רוח חיים. וכאן אצל רבי לוי מדיק הלשון "והקדוש ברוך הוא עושה תפלתן" - יפה כח התפלה אף כדי לעשות בריאה חדשה לגמרי, וזהו "עושה תפלתן".

ובחדושי הריא"ף ב"עין יעקב" במסכת ראש השנה (יז) : על הפסוק "אתה ה' וגו' ארך אפים ורב חסד ואמת" (תהלים פו, טו) : הרי מכאן, שאפולגי התפלה היה האדם נדון באמת. ועכשו בתפלה, ירבה הקדוש ברוך הוא חסד אף עם מי שהוא ראוי לעגש על הדין ועל האמת וכו'. עד כאן לשונו.

יג - התפלה משנה טבע ומזל.

"ויזכר אלקים את רחל וישמע אליה" (בראשית ל, כב). במדרש תנחומא : ילמדנו רבנו, אם היתה אשתו מעברת, מהו שיתפלל "יהי רצון שתילד אשתי זכר?" וכו'.

ר"ה בשם רבי יוסי אומר : אף על פי ששנינו, היתה אשתו מעברת ואמר "יהי רצון שתילד אשתי זכר" הרי זו תפלת שוא - אינו כן - אלא אפלו עד

שְׁעָה שֶׁתֵּשֵׁב עַל הַמִּשְׁבֵּר, יִתְפַּלֵּל שֶׁתִּלְד זָכָר, לְפִי שְׂאִין קֶשֶׁה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשָׁנוֹת אֶת הַנִּקְבוֹת זְכָרִים וְהַזְכָּרִים נִקְבוֹת. וְכֵן מִפְּרֹשׁ עַל יַדִּי לְרַמְיָה (ירמיה יח ג ד) : "וְאָרְד בֵּית הַיּוֹצֵר וְגו' וְנִשְׁחַת הַכְּלִי וְגו' וְשָׁב וַיַּעֲשֶׂהוּ כְּלִי אַחֵר כְּאֲשֶׁר יֵשֶׁר בְּעֵינַי הַיּוֹצֵר לַעֲשׂוֹת", מֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְרַמְיָה (שם, ה) : "הַכִּיּוֹצֵר הַזֶּה לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת לָכֵם בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם ה'".

וְכֵן אֶתְּה מוֹצֵא בְּלֵאָה, אַחֵר שֶׁיִּלְדָּה שְׁשֶׁה בָּנִים וְכוּ' וְנִתְעַבְּרָה מִן הַשְּׂבִיעִי וְכוּ', אָמְרָה : אִם זֶה זָכָר לֹא תִהְיֶה רַחֵל אַחוֹתִי כְּאַחַת מִן הַשְּׂפָחוֹת. מִיָּד שָׁמַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּפְלְתָהּ, וְנִהְפֵּד הָעֶבֶר שֶׁבְּמַעֲיָה לְנִקְבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל, כא) : "וְאַחֵר יִלְדָּה בֵּת". אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא : אֶת רַחֲמָנִית, וְאַף אֲנִי מְרַחֵם עָלֶיךָ, מִיָּד - "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רַחֵל". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהוּא בְּאַמַּת חֲדוּשׁ וְגִלּוּי גְדוֹל בְּעֵינָיו הַתִּפְלָה, שֶׁאֶפְלוּ לְהַפְּדֵ טִבַּע מִמֶּשׁ, עַד שֶׁהִלְכָה פְּסוּקָה שְׁזָה תִּפְלַת שְׂוָא, וּבְכָל זֹאת, אִם כֵּן מִתְפַּלֵּל וּמִבְקֵשׁ רַחֲמִים, יוֹכֵל לְהַפְּדֵ גַם הַטִּבַּע, וְהַמְחַלְקֵת הִיא רַק עַל הַלְכַתְחָלָה אִם מִתְפַּלְלִים עַל הַיָּס אוֹ לֹא, דְּבְאַמַּת הַטִּבַּע הוּא גַם כֵּן יָס, רַק יָס נִסְתָּר. וּבְרַמְבַּ"ן ז"ל (סוף פ' בא) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ : וְאִין לְאָדָם חֵלֶק בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבְּנוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַד שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דְּבָרֵינוּ וּמִקְרֵינוּ שְׂכָלְס נְסִים, אִין בְּהֵם טִבַּע וּמְנַהֲגוּ שֶׁל עוֹלָם, בֵּין בְּרַבִּים, בֵּין בְּיַחֲדִיד. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְאִם מִתְפַּלֵּל וּמְתַרְוֵם לְהַבִּין אֶת זֶה, שְׂאִין שׁוּם טִבַּע, וּמִי שֶׁאֶמַר לְשָׁמוֹן וַיִּדְלִיק יֹאמַר לְחַמֵּץ שְׂיִדְלִיק - אִין שׁוּם נִפְקָא מִנָּה אִם כְּבָר הָעֶבֶר זָכָר אוֹ נִקְבָּה, וְאִין שׁוּם קֶשֶׁי לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְדוּק. ("מעלות התפילה")

יד - טעם מעלת הסומך גאלה לתפלה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן : אֵיזָהוּ בֶן הָעוֹלָם הַבָּא? זֶה הַסּוֹמֵךְ גְּאֵלָה לְתִפְלָה וְכוּ'.

וְהַקֶּשֶׁה רַבְּנוּ יוֹנָה (שם) : וְכִי מִפְּנֵי שֶׁסּוֹמֵךְ גְּאֵלָה לְתִפְלָה יֵשׁ לוֹ שְׂכָר כָּל כָּךְ שִׁיְהִי בֶן הָעוֹלָם הַבָּא? וְאוֹמֵר מוֹרֵי הָרֵב, שֶׁהַטַּעַם שֶׁזֹּכָה לְשְׂכָר גְּדוֹל כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנֶּאֱמַר לוֹ וְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, הִיָּה לְהִיוֹתָנוּ לוֹ לְעַבְדִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה, נה) : "כִּי עַבְדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם". וּבְבִרְכַת "גְּאֵל יִשְׂרָאֵל" מְזַכֵּיר הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ הַבּוֹרָא, וְהַתִּפְלָה הִיא עֲבוּדָה, כְּדָאֲמַרִּין (ב"ק צב:) : "וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹקֵיכֶם" (שמות כג, כה) - זֶה הִיא תִּפְלָה. וְכִשְׁהוּא מְזַכֵּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמִתְפַּלֵּל, מִיָּד מֵרָאָה שְׂכָמוֹ שֶׁהָעֶבֶד שֶׁקוֹנֶה אוֹתוֹ רַבּוֹ, חַיֵּב לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת רַבּוֹ - כֵּן הוּא מְכִיר הַטוֹבָה וְהַגְּאֵלָה שֶׁנֶּאֱמַר אוֹתוֹ הַבּוֹרָא, וְשֶׁהוּא עַבְדּוֹ וְעוֹבֵד אוֹתוֹ וְכוּ'. נִמְצָא שֶׁבְּעִבוֹר זֶה זֹכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד אָמַר מוֹרֵי נר"ו טַעַם אַחֵר - מִפְּנֵי שֶׁשְׂמֹזְכֵיר גְּאֵלָת מִצְרַיִם וּמִתְפַּלֵּל, מִיָּד הוּא מֵרָאָה שְׂבוֹטֵחַ בְּה' בְּתִפְלָה,

כִּיּוֹן שְׁמִבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ צָרְכָיו. שְׁמִי שְׂאִינוּ בּוֹטַח בּוֹ, לֹא יִבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ כְּלוּם וְכוּ'.
וְכִיּוֹן שְׁמִזְכִּיר עִכְשָׁו אֹתָהּ הַגְּאֵלָה שֶׁבְטַחוּ אֲבוֹתֵינוּ בָּהּ וְהִצִּילָם, וּמִתְפַּלֵּל
מִיָּד - נִמְצָא שְׁגָם הוּא בּוֹטַח בּוֹ שְׂעֵנָה אוֹתוֹ כְּמוֹ שְׂעֵנָה לְיִשְׂרָאֵל וְכוּ',
וּלְפִיכֶן זֹכָה בְּסִבָּתוֹ לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

הַרִי ב' טַעֲמִים לְמַעַלְתַּת הַסּוּמָךְ גְּאֵלָה לְתַפְלָה: א. בְּשִׁכְרַת הַכֶּרֶת הַטּוֹב
שֶׁזֶכֶר חֲסֵדֵי ה' וּמִכִּיר לוֹ טוֹבָה לְעַבְדּוֹ כְּעַבְדֵי לְרַבּוֹ. ב. בְּשִׁכְרַת שְׁמִחָזֵק
בְּטַחוּנוֹ בְּהַזְכָּרַת הַגְּאֵלָה, וּמִתּוֹךְ בְּטַחוּן נִגַּשׁ לְתַפְלָה, וְלָכֵן זֹכָה לְחַיֵּי
הָעוֹלָם הַבָּא.

טו - מעלת התפלה גדולה מהיסורים.

יְסוּרִין שֶׁל אֱהָבָה - כֹּל שְׂאִין בָּהֶם בְּטוֹל תַּפְלָה, שְׁנֵאָמַר (תהלים סו, כ): "בְּרוּךְ
אֱלֹקִים אֲשֶׁר לֹא הִסִּיר תַּפְלָתִי וְחֲסָדוֹ מֵאֵתַי". וְכָתַב מִהֶרֶשׁ"א: דְּלִפִּי
כְּשׁוֹטוֹ, שְׁנִתְקַבְּלָה תַּפְלָתִי וְלֹא הִסִּירָהּ וְדָחָה אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
אֵלָּא שְׁלִפִּי זֶה לֹא יִתְּכֵן כְּנוּי "מֵאֵתַי", דְּמִשְׁמַע דְּקֵאֵי נְמִי עַל תַּפְלָתִי, אֵלָּא
"מֵאֵתוֹ" בְּוֵא"ו, וְעַל כֵּן דְּרָשׁוּ מֵאֵתַי מִפֶּשׁ - שֶׁלֹּא הִסִּיר תַּפְלָתִי עַל יְדֵי חֲלִי
וְיִסּוּרִין שֶׁלֹּא הִיִּיתִי יָכוֹל לְהַתְפַּלֵּל. (בְּרֻכּוֹת ה) עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמוֹבָא בְּסִפְר "מַעֲלוֹת הַתַּפְלָה": וְהִנֵּה רוֹאִים מְזָה עַד כְּמָה גְּדוֹל עֵרְךָ
הַתַּפְלָה, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהִיִּסוּרִין עֲצָמָם חֲסֵד גְּדוֹל וְנוֹרָא הוּן, שְׁמִמְרָקִים
עוֹנוֹתֵינוּ שֶׁל אָדָם, וְאִם קִבְּלָם בְּאֱהָבָה - שְׁכָרוֹ הַרְבֵּה מְאֹד, וְכִמוֹ שְׂאֵמְרוּ
בְּגִמְרָא שָׁם: יִרְאֶה זֶרַע וַיִּאָּרִיךְ יָמִים, וְחִפְץ ה' בְּיָדוֹ יִצְלַח - שְׁתַּלְמוּדוֹ
מִתְקִים בְּיָדוֹ. וְהִיִּסוּרִים אֹרוֹת מִפֶּשׁ הֵם, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ בְּגִמְרָא (שְׁבַת לג:),
כְּשִׁיִּצְאוּ רִשְׁבִּי וּבְנוֹ מִהַמְעָרָה, יִצָּא רַבִּי פְּנִיחָס בֶּן יֶאִיר לְקַבֵּל פְּנִיחָס. הַזִּי
דְּהוּי בָּהּ פִּילָא בְּגוּפָהּ [יִרְאֶה שֶׁהִיא עוֹרָם סְדוּק מִחֲמַת הַחוּלָן], וְהִיא בּוֹכָה.
אָמַר לָהּ: אוֹי לִי שְׂרָאִיתִיךְ בְּכָךְ. אָמַר לָהּ: אֲשֶׁרִיךְ שְׂרָאִיתִיךְ בְּכָךְ, שְׂאֵלְמִלִּי
רָאִיתִיךְ בְּכָךְ, לֹא מִצָּאֵת בִּי כָךְ. שְׁמִתְחַלְּקָה כְּאֲשֶׁר הִיא מִקְשָׁה רִשְׁבִּי קְשִׁיָּא
אַחַת, הִיא מְתַרְץ לוֹ רַבִּי פְּנִיחָס בֶּן יֶאִיר שְׁנִים עָשָׂר תְּרוּצִים. לְסוּף, כְּאֲשֶׁר
הִיא מִקְשָׁה רַבִּי פְּנִיחָס בֶּן יֶאִיר קְשִׁיָּא, הִיא מְתַרְץ לוֹ רִשְׁבִּי עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע
תְּרוּצִים. מִכָּאן שֶׁהִיִּסוּרִים גַּם הֵם גְּרָמוֹ לְרִשְׁבִּי עֲלֵיהָ וְגִדְלוֹת בִּתְרוּרָה. וְעַם
זֹאת - אוֹמְרַת הַגְּמְרָא - כִּי יִסּוּרִים הַמְּבִיאִים לְבְטוֹל תַּפְלָה, אֵינָם יִסּוּרֵי
אֱהָבָה. וּמִכָּאן שֶׁהַתַּפְלָה אוֹר גְּדוֹל יוֹתֵר וּמַעֲלָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר לְאָדָם אֵף מִן
הִיִּסוּרִים.

לְמַדְנֵנוּ מִכָּאן שְׂאֵף אִם יִסְבֵּל אָדָם יִסּוּרִים קָשִׁים וּמְרִים שְׁלִכְאוּרָה
מִסְמָנִים הֵם שֶׁהֵנוּ שְׁנֵאוּי אַחַר שִׁכ"כ יִסּוּרִים בָּאִים עָלֵינוּ, אוֹלָם אִם עֲדִין
יֵשׁ בְּיָדוֹ לְהַתְפַּלֵּל - סִימָן יֵהָא בְּיָדוֹ שְׁכַל הִיִּסוּרִים הַלְלוּ יִסּוּרִים שֶׁל אֱהָבָה

הם, כיון שסוף סוף הניחו לו מן השמים את האפשרות להתפלל ולצעק לה'.

וכן רואים ממה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: האבות והאמהות עקרים היו, מפני שהקדוש ברוך הוא מתאווה לתפלתן של צדיקים. הרי מעלת התפלה - שפדאי עבורה שיצטערו האבות והאמהות עשרות שנים, והעקר - שירבו בתפלה.

וראה בספר "מכתב מאליהו" מענין זה, וזה לשונו: הקדוש ברוך הוא הוא מקור החסד, ואין יוצא ממנו אלא חסד לבד, כי כל הדינים בשרשם - חסד הם. כל החסד שבבריאה, מראשיתה עד סופה, אינה אלא פגועין חול לעמת חסדו יתברך הבלתי בעל תכלית. ואם כן, "הקדוש ברוך הוא מתאווה לתפלתם" פרושה - שרצה להתחסד עמם בחסד היותר גדול שאפשר לציר. ומהו החסד הזה? שיכרח הצדיק להתפלל בדרגה עמקה יותר, וממילא יבוא לדבקות חזקה יותר.

ברור, שגם בלי זאת, היו אבות העולם ע"ה קרובים אל השם יתברך. ואמרו זכרונם לברכה שהיו האבות מרכבה לשכינה [האבות הן הן המרכבה] (ב"ר פרשה מז), שהיא דרגה בדבקות שאיננה בתפיסת שכלנו כלל. אבל, סוף סוף, הצרה הגשמית הביאה אותם על-כל-פנים לידי דרגה נוספת של דבקות בתפלתם, ולדרגה נוספת זו "התאוה", כביכול, הקדוש ברוך הוא.

למדנו מהו ערכה של דרגה נוספת ברוחניות, כי כדאי וטוב וחסד הוא לצדיק להצטער משך עשרות בשנים, רק על מנת להוסיף דרגה בדבקות בה' הבאה לו באמצעות התפלה בעדן יסוריו.

טז - מעלת המתפלל בדמע.

תרגום לשון הזהר (פרשת תרומה ס' הסולם אות תשיג): ועל זה כתוב (תהלים ק, ב): "עבדו את ה' בשמחה וגו'", כי צריך שלא להראות בה [בתפלה] עצבות. ואם תאמר: אם כן זה, מי שהוא בצער ובדחק, שאינו יכול לשמח בלבד, ומתוך דחקו יש לו לבקש רחמים לפני מלך העליון, ואם כן - לא יתפלל ותפלתו כלל ולא יפנס בעצבות משהוא, שהרי אינו יכול לשמח את לבו ולכנס לפניו בשמחה, - מהו התקון שיש לאדם הזה? אלא ודאי, הרי למדנו - כל השערים ננעלים ונסגרים, ושערי דמעות אינם נסגרים, ואין דמעה אלא מתוך צער ועצבות. וכל אלו הממנים על השערים, משברים עקולי הדרכים והמנעולים ומכניסים דמעות האלו, ותפלה ההיא נכנסת

לפני המלך הקדוש. אז מקום ההוא [דהינו המלכות] יש לה לחץ מן העצבות והלחץ של אדם ההוא, כמו שאמר (ישעיה סג, ט) : "בכל צרתם לו צר". כשהמלך נכנס אל המטרוניתא ומוצא אותה בעצבות, אז כל מה שהיא רוצה מוסר בידיה, ואדם ההוא, או תפלה היא, אינם חוזרים ריקם, והקדוש ברוך הוא מרחם עליו. אשרי חלקו של אדם ההוא ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא בתפלתו.

ואמרו בהר הקדוש (שמות דף יב), וזה לשונו : אמר רבי יהודה, כל מלין דעלמא תלון בתשובה ובצלותא דצלי בר נש לקדשא בריהווא. וכל שכן, מאן דאושיד דמעין בצלותה, דלית לך תרעא דלא עאלין אנון דמעין. מה כתיב (שמות ב, ו) : "ותפתח ותראהו את הילד", "ותפתח" דא שכינתא דקיימא עליהו דישראל כאמא על בנין, והיא פתחא תדיר בזכותהון דישראל. כיון שפתחה ותראהו את הילד - "ילד שעשועים" (ירמיה לא, יט) - דאנון ישראל דמתחטאון קמי מאריהון בכלא. ומיד דמתחננן קמי קדשא בריהווא הוא הדרי בתשובה ובכאן קמה, כברא דבכי קמי אבוי. מה כתיב "והנה נער בכה" - כיון דבכי מתברי כל גזרין בישין דעלמא. מה כתיב "ותחמל עליו" - אתער עלוי ברחמים ומרחם לה. עד כאן לשונו.

וכתב ב"טהרת הקדש", כי מובא בשם רבנו האריז"ל, שאדם על ידי פגם הברית, בין בשוגג, בין במזיד, גורם להרבות הטמאה במאד מאד, רחמנא לצלן, ומוריד בכל פעם הרבה ניצוצות קדושות בין החיצוניים על ידי פגם הברית.

ולכן, מובא בספרי קדש, שאם אדם מוריד דמעות מעיניו על זה הפגם, אז על ידי כל דמע, מעלה עמו בכל פעם טפה אחת. ובכל דמע שיוצא מעיניו, מבטל ממנו טפה. וכן מובא בספר הקדוש "אור פני משה" (פרי יקרא), אשר ידוע כי כל דבריו המה מהתגלות האלשיך הקדוש, אשר נתגלה אליו ולמד עמו.

וכמוכא בסדור הקדוש של ר' משה קורדיבירו, זכרוננו לברכה (בשערי תחנה), שבאם אדם בוכה ומוריד דמעות על צער השכינה, שאדם גורם בחטאיו, אז הקדוש ברוך הוא סופרן. כי הקדוש ברוך הוא, כבזכור, מוריד דמעות בכל יום על צער השכינה, והקדוש ברוך הוא סופר : כן וכך דמעות הורדתי מיום החרבון על צער שכינת עזי, ופלוני ופלוני היה שתפי והוריד כך וכך דמעות על זה. ובפרט אחר חצות לילה, שאז הזמן לאלו הדמעות ביותר [ועין בסדור הקדוש הנזכר לעיל].

ובספר "ראשית חכמה" (שער הקדושה) מבאר למה דמעות העיניים המה תקון ליסוד שפגם, מפני שעל ידי שפגם בברית, מתיש כח הראות בגשמי, וכן הוא ברוחני. וכשאדם מוריד דמעות, גם כן מחליש הראות, לכן בא זה ומתקן ומכפר על זה.

ועוד טעם לזה - כי עקר פגם היסוד נמשך מפגם העינים, כי עין רואה ולב חומד, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה ח): אין יצר הרע שולט אלא במה שעינו רואות. ואלו המראות מתלבשים לפניו להחטיאו, בין בהקיצ ובין בחלום, רחמנא לצלן. והקלפות מזמינים לפניו תמיד כל מיני ראיות והסתכלות רעות. לכן, כמו שראשית הפגם הוא בעינים, וכן היה החטא הראשון של אדם הראשון בראות העינים, דכתיב (בראשית ג, ו): "וַתֵּרָא הָאִשָּׁה וְגו' וְכִי תֵאָוָה הוּא לְעֵינָיו", ומשם נמשך כל החרבן וכל היצר וכל הצרות שבעולם עד ביאת המשיח. לכן, ראשית תקון האדם - להוריד דמעות מעינו, וזה התחלת תקון העינים. ולבד מזה - שלא לפגם את עינו בראיות והסתכלות אסורות, שזה ממילא מחיב לעשות, כי באם לא כן - נקרא רשע ועברין.

ועל ידי שבירת לבו ונמיכת רוחו, בצרוף בכיה, נבקעו מעינות ותהומות, ומעלה משם ניצוצי קדש. והנה, גם מי שלבו אטום וסתום, ומקשיות ערפת הלב שבקרבו אי אפשר לו להוריד דמעות מעינו, ישבר לבו ויצעק לפני ה', כדכתיב (תהלים לד, יח): "צַעֲקוּ וְה' שָׁמַע", שצעקה הוא תקון היסוד. וכתיב (שם, ט): "קְרֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְגו'", כי גדולים נמוכי רוח לפני ה'. ואם משבר לבו לפני ה' בקול בכיות, הגם שאי אפשר לו להוריד דמעות, כי ישנם אנשים שאי אפשר להם להוריד דמעות מחלשות עינים שלהם, אז נאמר עליו: כי אתה שומע קול בכיות, הגם קול בלא דמעה, כי הקדוש ברוך הוא יודע שרוצה להוריד דמעות, רק שאינו יכול, הן מטבעו והן מחלשות הראות שספנה הוא לו, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו.

אבל אשרי מי שיכול להוריד דמעות מעינו מאין הפוגות. וגם אם האדם מבקש מה' - מסייעין לו על זה מן השמים להוריד תמיד דמעות, וגם יבקש מה' שלא יזיקו לו אלו הדמעות לעינו.

כחה של תפלה בדמע

באלף המגן על המטה אפרים (סימן תקפ"ב ס"ק מח) כתב "כתוב בהגהות האלפסי (הביאו גם בתפארת שמואל שעל הרללא"ש ברכות פ"ג אות יא) כל מי שבוכה בתפלתו כוכבים ומזלות בוכים עמו ותפלתו נשמעת".

בס' נפלאות הרבי (עמוד דש) מביא שפעם נכנס הרה"ק ר' שמחה בונם מפרשיסחא זצ"ל להרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל לאחר יום הכפורים לשאל את פיו איך היה החתימה בשמים עבורו השנה, והשיבו הרבי מלובלין שבשנה זו יפסיד את כל מעותיו, וכך היה שבאותה שנה נחלה זוגתו וילדיו והצריך לשלם עבור רופאים את כל כספו, נסע הרבי ר' בונם לווארשא למצא פרנסה, והתאכסן בבית מלון כדרך בימי עשרו, ולאחר שבועות אחדים נתבקש לשלם עבור האכסניא, ולא היה לו לשלם והצטער מאד והתחיל לבכות בדמעות להבורא עולם שיעזר לו לצאת

מִצָּרְתוֹ, וְלֵאחֶר זָמַן קָצַר בָּא אֶצְלוֹ שְׁלִיחַ מֵאֵת הַגְּבִירָה הַמְּפָרֶסֶמֶת מֵרַת
תִּמְרָ"ל בְּהִצָּעָה לְהִיּוֹת שְׁתֵּף בְּעֶסְקָה, וְנִכְנָס לְהַעֲסָקָא וְהִיא נִתְּנָה לוֹ מְעוֹת
לְפָרַע אֶת חוּבוֹתָיו וְגַם הָרוּיחַ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה הוּן רַב.

נִסְע הָרַבִּי ר' בּוּנֵם לָרַבּוֹ הַחוּזָה מְלוּבְּלִין לְבִשְׂרוֹ שִׁינְצָא מִצָּרְתוֹ, וּמִיָּד
כְּשִׁפְתַח הַדְּלֵת אָמַר הָרַבִּי מְלוּבְּלִין מָה שְׂאֲמַרְתִּי לָךְ שְׂאֲכֹן נִגְזַר עָלֶיךָ
בְּשָׂמִים שְׂתַפְסִיד כָּל מְעוֹתֶיךָ הִיָּה אֵמֶת, אֲבָל עַל דְּמְעוֹת לֹא דִבְרָנוּ,
וּבְלִשׁוֹנוֹ "נָאֵר אוֹיִס וּוְיִנְעוּן זִיךְ הָאֲבֹן מִיר נִישׁ גַּעֲשׂוּמוֹעֶסְט".

וְרֵאָה בְּזֵהָר הַק' פְּרֻשֵׁת שְׁמוֹת (דף כ" ע"א) "צָעָקָה שְׂצוּעָק וְאִינוּ אוֹמֵר כְּלוּם,
אָמַר ר' יְהוּדָה הִילְכָךְ גְּדוּלָה צָעָקָה מִכָּל שְׂצָעָקָה הִיא בִּלְב הַדָּא הוּא
דְּכִתִּיב (אִיכָה ב) צָעַק לְבָם אֶל ה' וְכוּ', וְזוֹ קְרוּבָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר
מִתְּפִלָּה וְאֲנַחָה דְּכִתִּיב (שְׁמוֹת כב) כִּי אִם צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשָׁמַע צָעָקְתוֹ
וְכוּ', תָּנוּ רַבָּנָן הֵאֵי מֵאֵן דְּצָלִי וּבְכִי וְצָעִיק עַד דְּלֹא יִכִּיל לְמַרְחֵשׁ בְּשִׁפְנוּתִיהָ
(שְׁנוּ חֲכָמִים מִי שְׂמִתְפַּלֵּל וּבּוֹכָה וְצוּעֵק עַד שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְנַעֲנַע בְּשִׁפְתָיו), הֵאֵי צְלוֹתָא שְׂלִימָתָא
דְּהִיא בְּלָבָא (וְזוֹ תְּפִלָּה שְׁלֵמָה שְׁהִיא בְּלָב), וְלַעֲלֵם לֹא הַדְּרָא רִיקְנִיָּא (וְלַעוֹלָם לֹא חוּזְרַת
רִיקָם). אָמַר ר' יְהוּדָה גְּדוּלָה צָעָקָה שְׂקוּרְעָה גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם מִכָּל יָמָיו.
ר' יִצְחָק אָמַר גְּדוּלָה צָעָקָה שְׂמוֹשְׁלֵת עַל מֵדַת הַדִּין שֶׁל מַעֲלָה. רַבִּי יוֹסִי
אָמַר גְּדוּלָה צָעָקָה שְׂמוֹשְׁלֵת בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, בְּשִׁבִיל צָעָקָה נוֹחַל
הָאָדָם הָעוֹלָם הִזָּה וְהָעוֹלָם הַבָּא דְּכִתִּיב (תְּהִלִּים קז) וַיִּצְעָקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם
מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם".

אֲמָנָם אִף שְׂתִפְלָה מֵהֵלֵב בְּדְמְעוֹת בּוֹקֵעַ רְקִיעֵין וְאִינָה חוּזְרַת רִיקָם, מִכָּל
מְקוֹם צְרִיכִים לִידַע שֶׁלֹּא לְבַכּוֹת עַל שְׁטוּתִים דְּאָז סוּגְרִים הַשְּׁעָרִים, וְכִמּוֹ
שְׂפִתָב בְּדַבְרֵי יְחִזְקָאֵל לְהַרְהִ"ק מִשִּׁינְאָוָא זְצ"ל (עמ' עח) שְׂאֲמַר בְּשֵׁם
הַרְהִ"ק ר' בְּרוּךְ מִפְּעוּזֵיבוּז זְצ"ל שְׂפִרְשׁ בְּדַבְרֵי חַז"ל "שְׁעָרֵי דְּמְעוֹת לֹא
נִנְעָלוּ" וְאָמַר בְּדַרְךְ הַלְצָה וְלִכְאוּרָה קֶשֶׁה אִם שְׁעָרֵי דְּמְעוֹת לֹא נִנְעָלוּ אִם
כִּן לְמָה יֵשׁ בְּכָלֵל שְׁעָרִים, רַק הַהֶסֶבֶר הוּא כִּי הַשְּׁעָרִים נִצְרָכִים לְמִי שְׂבוּכָה
כְּשׁוּטָה דְּאָז סוּגְרִים הַשְּׁעָרִים.

יז - המתמיד בתפלה מאריך ימים.

בְּמִדְרָשׁ יִלְקוּט בְּמִשְׁלֵי: "אֲשָׁרֵי אָדָם שְׁמַע לִי לְשָׁקֵד עַל דְּלִתְתִי יוֹם יוֹם
וְגו'" (משלי ח, לד). אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לְבָנָיו: אֲקַדִּימוּ עוֹלוֹ וְכוּ' לְבִי
כְּנִישְׁתָּא, כִּי הֵיכִי דְּתוֹרִיכוֹ חַיִּי, וְלִמּוּדֵיכוֹ תִתְקִים בְּיָדֵיכוֹ וְכוּ'. (הַשְּׂכִימוּ לְבֵית
הַכְּנֶסֶת כְּדֵי שְׂתִאֲרִיכוּ יָמִים, וְלִמּוּדְכֶם יִתְקִים בְּיָדְכֶם).

מעשה באשה אחת שהזקינה הרבה, באת לפני ר"י בן חלפתא, אמרה לו: רבי, זקנתי יותר מדאי, ומעכשו חיים שלי נוול הם, שאיני טועמת לא מאכל ולא משתה, ואני מבקשת לפטר מן העולם. אמר לה: במה הארכת כל כך ימים? אמרה לו: למודה אני, אפלו יש לי דבר חביב, אני מנחת אותו, ומשכמת לבית הכנסת בכל יום. אמר לה: מנעי עצמך מבית הכנסת שלשה ימים זה אחר זה. הלכה ועשתה כן, וביום השלישי חלתה ומתה. לכך אמר שלמה (שם): "אשרי אדם שמע לי וגו'", מה כתיב אחריו: "כי מצאי מצא חיים".

"שנאה תעורר מדנים, ועל כל פשעים תכסה אהבה" (משלי י, יב). שנאה שנתן אהרן בין ישראל לאביהם שבשמים על ידי שעשה להם עגל, עוררה עליהם דיני דינים וכו', הדין הוא דכתיב (דברים ט, כ): "ובאהרן התאנף ה' להשמידו", "ועל כל פשעים תכסה אהבה" - תפלה שנתפלל משה עליו וכו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חידך, בשביל תפלתך אני מקרבו, ולא עוד, אלא שאני עושה אותו עקר ובניו טפלה, שנתאמר (ויקרא ו, ב): "צו את אהרן ואת בניו".

"גם כי תרבו תפלה וגו'" (ישעיה א, טו), מכאן שהמרבה תפלה - נענה. (ילקוט שמעוני משלי יד)

ירושלמי (ר"ה פ"ב): רבי חי' בר בא הוה קאים מצלי [היה עומד ומתפלל], עאל רב כהנא וקם לה מצלי מן אחריו [התפלל מאחוריו] וכו'. רב כהנא מאריך בצלותה, מן דחסל רב כהנא [לאחר שסיים רב כהנא תפלתו], אמר לה: הכין אתון נהיגין גביכון מצערין רברביכון [הכי המנהג אצלכם שאתם מצערין לגדולין שבכם?], [לפי שלא יכל ר' חי' לפסע מחמת רב כהנא שמאחוריו], אמר לה: רבי, אנא מבית עלי, וכתוב על דבית עלי (שמואל א' ג, יד): "אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם" - בזבח ובמנחה אין מתכפר לו, אבל מתכפר לו בתפלה, [ולפיכך האריך בתפלתו, וצלי עליו וזכה למיסב עד דאיתעבדון טרפוי סמוקין כהדה דקקה, ונתפלל רבי חי' על רב כהנא, וזכה להזקין עד שנעשו צפרניו אדמים כשל].

יח - נס פורים - מכחה של תפלה.

כתב בספר "אור יחזקאל", וזה לשונו: עוד ענין נוסף חזינו בנס דפורים, ודבר זה חייב ללמדנו בינה לידע במה חביבים אנו לתפש כאשר בראינו לזכות לחיים.

דְּהִנָּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, בְּשֹׂכֵר מָה זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְהִנָּצֵל מִיַּד הַמֶּן וְאַחֲשׂוּרוֹשׁ, וּמִפְּרֹשׁ הוּא בְּמַגְלָה (אסתר ד, טו) : "וּבָכֹן אָבוּא אֶל הַמֶּלֶךְ". תַּעֲנִיתֶם וּתְפַלְתֶּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הִיא שְׁעֵמֻדָה לָהֶם וְהַעֲבִירָה אֶת רַע הַגְּזֵרָה.

וְנֹרְאָה בְּזֶה דְּבָרִים מְפֹרָשִׁים בְּמִדְרָשׁ (אסתר רבה ז, ט) : בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שְׁפָתָבּ הַמֶּלֶךְ עַל הַמַּגְלָה, יִצְתָה הַתּוֹרָה בְּבִגְדֵי אֲלֻמְנוֹת, וְנִתְּנָה קוֹלָהּ בְּבִכֵי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְגַם מִלְּאֲכֵי הַשָּׂרֵת צָעְקוּ לְקוֹל בְּכִיָּתָהּ, וְאָמְרוּ לִפְנֵינוּ : אִם יִשְׂרָאֵל בְּטָלִין, אָנוּ לְמָה אָנוּ צָרִיכִין בְּעוֹלָם? , וְחִמָּה וּלְבָנָה אֶסְפוּ נִגְהֶם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה רָץ אֲלֵיהוּ, זְכוּר לְטוֹב, בְּבִהְלָה אֶצֶל אֲבוֹת הָעוֹלָם וְאֶצֶל מֹשֶׁה בֶּן עַמְרָם, וְאָמַר לָהֶם : עַד מָתִי אֲבוֹת הָעוֹלָם רְדוּמִים בְּשִׁנָּה? אָמְרוּ לוֹ : מִפְּנֵי מָה? אָמַר לָהֶם : מִפְּנֵי שֶׁנִּהְיִנוּ מְסַעְדָתוֹ שֶׁל אַחֲשׂוּרוֹשׁ, לְכֹךְ נִגְזְרָה גְזֵרָה לְכַלּוֹתֶם מִן הָעוֹלָם. אָמְרוּ הָאֲבוֹת : אִם עָבְרוּ עַל דָּת וְנִחַתְמָה גְזֵרָתֶם, אָנוּ אֵין לָנוּ מָה לַעֲשׂוֹת!

- נֹרְאָה לְרֹאוֹת, שְׁפָאֶשֶׁר הָאָדָם חוֹטֵא וְעוֹבֵר עַל דָּת - אֵין אֶפְשָׁרוֹת לְתַקּוֹן.

חִזְר אֲלֵיהוּ וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה : אֵי רוּעָה נֶאֱמָן, כַּמָּה פְּעָמִים עֲמַדְתָּ עַל הַפָּרָץ לְיִשְׂרָאֵל וּבִטַלְתָּ גְזֵרָתָם וְכוּ'. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה : כָּלוּם יֵשׁ אָדָם כָּשֵׁר בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר? אָמַר לוֹ : יֵשׁ, וּשְׁמוֹ מְרַדְכִי. אָמַר לוֹ : לֵךְ וְהוֹדִיעֵנו, כִּדִּי שֶׁהוּא יַעֲמֵד מִשָּׁם בְּתַפְלָה וְאֲנִי מִכָּאן, וּנְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לוֹ : רוּעָה נֶאֱמָן, כִּבֶּר נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה : אִם בְּטִיט הִיא חַתוּמָה - תְּפַלְתֵּנוּ נִשְׁמַעַת, וְאִם בְּדָם - מָה שֶׁהִיא הוּא. אָמַר לוֹ : בְּטִיט. מִיַּד הֶלֶךְ וְהוֹדִיעַ לְמְרַדְכִי, הִדָּא דְכָתִיב (שם, א) : "וּמְרַדְכִי יָדַע וְכוּ'".

רְאוּ כַּחַה שֶׁל תְּפִלָּה, שְׂאָף הַתּוֹרָה, שְׁחִגְרָה שֶׁק, לֹא יִכְלָה לַעְזוֹר, וְרַק בְּכַח הַתְּפִלָּה נִצְלוּ יִשְׂרָאֵל, כִּי סָגְלָה מִיַּחֲדָת יֵשׁ בְּתַפְלָה שְׂיִכּוּלָה לְהַצִּיל מִכָּל צָרָה שְׁלֹא תָבוּא. וְאֵף שְׂיִתְלַמּוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד פְּלִס', וְכַח הַתּוֹרָה לֵאֵין שְׁעוֹר, מִכָּל מְקוֹם, לַעֲנִן לְהַצִּיל אֶת הָאָדָם מִן הַצָּרוֹת, יֵשׁ כַּח מִיַּחֲד רַק בְּתַפְלָה. וְלֹא רַק בְּהַצִּלָּה גְשָׁמִית, אֶלָּא אֵף בְּעֲנִינִים רוּחָנִיִּים, שְׁדָרוֹשׁ לְכָל זֶה סִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא, גַּם כִּן דְּיוֹקָא עַל יַדֵּי הַתְּפִלָּה יִזְכֶּה לְסִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ וּמִתְמַלֵּא עֲלָיו רַחֲמִים, וְנוֹתֵן לוֹ כָּל אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ. וְהוּא שְׂאֵמְרָה אֶסְתֵּר (שם, טו) : "וְצוּמוֹ עָלַי... שְׁלֶשֶׁת יָמִים... וּבָכֹן אָבוּא אֶל הַמֶּלֶךְ", בְּכַח הַתְּפִלָּה וְהַתְּעַנִּית תָּבוּא אֶל הַמֶּלֶךְ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזָרָה. וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר נְמִי, הָא דְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זְכוּרִים לְבִרְכָה : דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזִלִין בָּהֶם - זֶה הַתְּפִלָּה (בְּרִכוֹת ט). כִּי בְכַח הַתְּפִלָּה לְרוּמָם אֶת הָאָדָם וּלְמַלְאֵת אֶת כָּל בִּקְשׁוֹתָיו וּשְׂאִיפוֹתָיו לְהַשְׁגַּת רוּחָנִיּוֹת, וְלְמִרוֹת כָּל זֹאת, בְּנֵי אָדָם מְזַלְזִלִין בָּהֶם.

וּמַעֲתָה, עָלֵינוּ לִתֵּן כַּחֲנוּ וְנִפְשָׁנוּ בְּעֲנִן הַתְּפִלָּה בְּתוֹרַת עֲצָה, הִיאֵךְ יִזְכֶּה לְשִׁלְמוֹת רוּחָנִית, שְׁהַרִי הָאָדָם עוֹמֵד בְּסִפְנָה, וְכָל אֶחָד מִכִּיר אֶת מִצְבוֹ הַרוּחָנִי, וְיִוָּדַע כַּמָּה רְחוּק מִהַשְׁלָמוֹת. וְהַעֲצָה לָזֶה - לְהַרְבּוֹת בְּתַפְלָה וּבְבִקְשָׁת עֵזֶר ה' וְסִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא, וְאֵז יֵשׁ תְּקוּהָ שְׂיַעֲזָרְהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִתְמַלְאוּ רְצוֹנוֹתָיו לְהַשְׁגַּת הַשְׁלָמוֹת. וְאֵין הַתְּפִלָּה נִקְנִית בְּתַנּוּעוֹת

ובהויות, אלא ראשיתה של תפלה היא - "טעמו וראו כי טוב ה'" (תהלים לד, ט). חייב לרפוש לעצמו טעם בתפלה, ואז תהא תפלתו ראויה ונכונה. וכדי להשיג טעם בתפלה, חייב לחזק בקרבן יסודות האמונה והשגחה. ובפשוטו, חייב ראשית להבין פרוש המלות, ושישמעו אזניו מה שפיו דובר, שמבלעדי זאת אין זה תפלה כלל, ועליו יאמר (ירמיה ט, ז): "בפיו שלום את רעהו ידבר, ובלבו ישים ארבו", כי פיו דובר תהלות ותשבחות לה' יתברך, ואלו לבבו נתון למחשבות זרות ולהרהורי כפירה. ולהשיג ולהגיע לתפלה אמיתית, חייב לעמל ולהתיגע, ורק בדרך זו אולי יזכה לידע להתפלל.

דבר נוסף שצריך כדי שיוכל לזכות לתפלה, מה שניאמר בפסוק (תהלים לד, יט): "קרוב ה' לנשברי לב, ואת דפאי רוח יושיע". נכון, עזר ה' רב בתפלה, אבל, ראשית, צריך לחוש בלבבו כי נשבר ונדכה במצבו הרוחני, ורק אחר כך יש אפשרות שהקדוש ברוך הוא יושיעו. אמנם, מי שלבו שלו בקרבן, ואינו חש כלל במצבו הגרוע, ותפלתו ובקשותיו אינם יוצאים מלב כפוף - אף התפלה לא תעזרהו. ולכן, בימי הפורים, בעת שחשו ישראל בסכנתם, והתענו וחרו שק ובקשו רחמים - עזרם השם יתברך, ויצאו מאפלה לאורה.

ויסודות אלו מפרשים במדרש פרשת תצוה (שמות רבה לח): "ארחץ בנקיון כפי וגוי לשמע בקול תודה" (תהלים כו, ו, ז), לפי שישאל אומרים: רבון העולם, הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן ומתכפר להם. משיח חוטא, מביא קרבן ומתכפר לו. אנו, אין לנו קרבן. אמר להם: בכו והתפללו לפני, ואני מקבל. ובאורו - קרוב ה' לכל, ולא ידח ממנו נדח, והכל יכולים לזכות להגיע לתכלית, כל אחד לפי מדרגתו. ולכן, אם אינם יכולים להביא קרבנות ולעסק בתורה, אל נחשב כי ננעלה הדלת ואין כל אפשרות לזכות - דרך אחת פתוחה לכל, והיא התפלה. ולכן, בכו והתפללו לפני, ואני שומע. וממשיך המדרש - אבותיכם, כשנשתעבדו במצרים, לא בתפלה פדיתי אותם, שניאמר (שמות ב, כג): "ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו". בימי הושע - לא בתפלה עשיתי להם נסים. בימי השופטים - בבכייה שמעתי זעקתם. וכן אנשי ירושלים - אף על פי שהכעיסוני, בשביל שפכו לפני, רחמתי עליהם. לכן אמר דוד: "לשמע בקול תודה".

עוד שם במדרש ד"א "ויגרש" - זה המן וכו': מי גרם למרדכי לבוא לידי הגדלה הזאת? שהיה מתפלל בכל שעה. מאחר שראה עצמו בגדלה, לא הגיס לבו, ולא עמד מן התפלה, אלא - (אסתר ו, יב) "וישב מרדכי", כשם שהיה בתפלה. "וישב מרדכי אל שער המלך" - לשקו ולתעניתו, לכן נאמר (הושע יד, ג): "קחו עמכם דברים". וכן אתה מוצא באהרן, שלא התרצה הקדוש ברוך הוא אלא בתפלה, עין שם בארכה.

מעשה, לו היה בקרבנו מעט רוח והרגש אמיתי, היינו צריכים להתבונן - הרי עוסקים אנו בתורה, ושואפים לזכות לרוחניות, - מדוע לא נשקיע מעט יגיעה בתפלה, כדי שיעל ידי התפלה נזכה להתעלות בתורה? ומדוע

אין אנו עוסקים בלמוד המוסר, שהוא דרך כדי לזכות להגיע לתפלה? [שלימוד המוסר נותנת יראה באדם, ועל ידי היראה יזכה לתורה ולתפלה]. אין זאת, אלא כי רחוקים אנו מיראת שמים ומרצון אמתי בבקשת השלמות, וכל מעשינו הם רק מלמדה, ולכן רחוקים אנו מתפלה. ובסוף הזמן, שנחלש מעט אורח הלמוד, אין אנו מבקשים אף תורה.

וזו תחלת העבודה שלא יהיו כל מעשיו מלמדה. ולכן, העקר הראשון הנדרש מכל איש ישראל הוא - קבלת על מלכות שמים. וקבלת על מלכות שמים, אין פרושה קבלת מצוות, אלא קודמת היא, וכאיתא בחכמינו, זכרונם לברכה (ברכות יג), למה קדמה פרשת "שמע" לפרשת "והיה אם שמוע"? שקדם יקבל על מלכות שמים, ואחר כך יקבל על מצוות. והינו דאיתא במכילתא (עין רמב"ן פ' יתרו), משל למלך שבא למדינה, ואמרו לו: גזר עלינו גזרות. אמר להם: קבלו מלכותי תחלה, ואחר כך אגזר עליכם גזרות. שאם מלכותי אין אתם מקבלים, גזרותי היאך אתם מקימים? וקבלת מלכותי הינו, שיקבל על עצמו להיות עבד להשם יתברך, ללא מחשבות עצמיות ואהבה פרטית, אלא לחוש שהקדוש ברוך הוא מלך, והוציאנו ממצרים, ואנו עבדיו, וכל רצונות המלך עלינו לעשות ללא כל מחשבות אחרות. ואחרי שישירש בקרב קבלת מלכות שמים, יוכל להמשיך בהתעלות על פי העצות אשר הקדמנו. עד כאן לשונו.

יט - מעלת אמירת מאה ברכות בכונה.

כתב בספר "עבודת הבורא" בשם ספר "האגרות" לבעל ה"שומר אמונים", וזה לשונו: והנה, בני, עין בשערי אורה, בשעה שהאדם מזכיר השם לבטלה, חס ושלום, נזדעזעים ונרתעים כל העולמות. והענין הוא, כי השם הקדוש והנורא הוא קיום כל העולמות, ובשעה שהאדם מזכיר השם הקדוש בקדשה - גורם בזה הויות עולמות, וכמו שכתב בהמאה ברכות, שעל ידי זה מתקדש האדם בכל גופו, כי בזה מתקדש האדם וזוכה לרוח קדשה על ידי מאה ברכות בכונה, וכל שכן אם נזהר לכוון בהשם לאמרו בכונה, אז זוכה שנמשך עליו קדשה גדולה. ודע, בני, כי אין שום צדיק אשר זכה לאמונת השם, דהינו בקיום "שויתי השם" לבד, רק על ידי זה שהיה נזהר לומר השמות בקדשה, בכונה וביראה.

הנה האדם המברך ברכה לבטלה, חס ושלום, או מזכיר השם לבטלה, ומעין זה גם כן בלי כונה, ואז הוא בבחינת "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" (שמות כ, ד), כי בשעה שהאדם מזכיר השם, גורם בזה הויות העולמות, ומתעורר כח כל הבריאה. ואם, חס ושלום, הוא לבטלה, אז גורם שהשפע שהוא הולך להקלפות הנקראים "שוא". ואם כן, אוי לנו,

ואוי לנפשונו! אם היינו עומדים אפלו לפני מלך בשר ודם, והיינו מזכירים שמו בפניו - היינו מזדעזעים ונרתעים, וכל שכן באם אנו מאמינים שמלא כל הארץ כבודו, ואנוחנו מזכירים שמו הגדול והנורא בפניו, כביכול, בלי מורא - אוי לנפשותינו על זה! ובמה נוכל לתרץ עצמנו? וזה גרם גם כן העדר הדעת וטמטום הלב. ואלו היה באמת מאמין ב"אנכי ה' אלקיך" (שם, א), ממילא לא היה נושא שם שמים לשוא וגם לא בלי כונה. עד כאן לשונו.

וראה, נא, אחי, מדברי הזהר (פרשת וילך דף רפה, רפז) גדל מעלת הברכה, ומה שאדם גורם בברכתו: פתיחת כל המקורות, וכל השפעות, וכמה השמחה והחדוה בכל העולמות. וספר, נא, כל דבור ודבור של דברי הזהר הקדוש האלה, ותעשים עטרה לראשך - כמה שמחה נעשה בשמים מהדורון החשוב של ברכה בכונה. כי באם הוא לא בכונה - הוי כפסולי המקדשים, כמובא בכל הספרים, וכל שכן ברכה שעונין אחריה אמן, וכל שכן כשאומר הברכה בכונה ורבים עונין אמן - אין שעור למתן שכרו בזה. כי על ידי עניית אמן, שהוא חותם הברכה וקדשה דילה, גורם שכל הפתחים מתפתחין לפני האי ברכה, דכל ברכה שעונין עליה אמן, זאת היא ברכה כראוי, ומפני זה בא לו, ממילא, מדה במדה - שתתקבל תפלתו מן המצרים אותו, וכל השערים יפתחו לפניו לעולם הבא.

ומפני זה, מה טוב ומה נעים לאלו שמברכים בכל יום הברכות בבית הכנסת, ומקפידין שיענו על ברכותיהן אמן, וכונתם לשם שמים, ולא באלו דמתחכמין לברך בבינתם הברכות. ואשרי לאדם שמברך ברכותיו בקול רם, ומרגיל בני ביתו וכל השומעין שיענו אחריו אמן כתקונה, כמו שתראה מלשון הזהר, האיך ומה שגורם אדם שמחה וחדוה בכל העולמות על ידי ברכה ועניית אמן.

וצריך האדם לזהר בברכות לאמרם בכונה, כי כל ברכה היא אבן טובה שאין כערפה, כמובא בזהר הקדוש (פרשת עקב).

ועוד, אם רגיל לומר הברכות בשמחה ובחיות ובכונה, מזדכך כל גופו ממשכא דחויא בישא [כמובא בשער רוח הקדש מרבנו האר"י ז"ל (דף יא ע"א), וממשיך קדשה גדולה על נפשו, וכל שכן אם עונים אמן אחר הברכה, כמבאר שם בזהר הקדוש (פרשת עקב), כי כל ברכה שאין עונין אחריו אמן, הוי כפולג גופא, כמובא בספר הקדוש "פרי קדש הלולים" מרבנו הקדוש בעל "עטרת צבי" (פרק ד' משער הברכות), שהזהיר הקדוש הנ"ל, כפי ששמע מרבו הקדוש מלובלין, לומר דיקא ברכות השחר בצבור לענות אחריו אמן, בהיות שאין בכחנו, ממילא, לתקן תקון הסדר של רבותינו ז"ל של סדר ברכות הקימה כסדורו, ועין שם, וכמבאר בשלחן ערוך (אורח חיים סימן מו סעיף ב).

ובספר "מדבר קדמות" לרבנו החיד"א זיע"א (אות ברכות): דוד המלך ע"ה תקן 'מאה ברכות', לפי שהיו מתים מאה אנשים מישראל בכל יום, עמד

וְתִקֶּן מֵאָה בְּרָכוֹת וְנִעְצְרָה הַמִּגְפָּה (תנחומא פי קרח). וְהַמְּבָרֵךְ מֵאָה בְּרָכוֹת יֵשׁ לוֹ שָׂכָר אֶלְפֵי זְהוּבִים. כִּי עַל כָּל בְּרָכָה - עֶשְׂרֵי זְהוּבִים, כַּמְבֹאָר בְּפֶרֶק "כִּסּוּי הַדָּם", וּבְאַמִּירְתּוֹ נִזְכָּה לְעוֹלָם הַבָּא.

כ - לפנות להשם יתברך ולבקש סיוע, ועוד לקבל שכר על עצם הפניה והבקשה!?

"וּלְעַבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם" (דברים יא, יג) - "אֵיזוֹ הִיא עֲבוּדָה שֶׁהִיא בְּלֵב הַיְי אֹמֵר זוֹ תִּפְלָה". (תענית ב.)

לְפִי פְּשׁוּטָם שֶׁל דְּבָרִים מְשֻׁמְעוֹת הַגְּדֵרֶת הַתִּפְלָה כִּי עֲבוּדָה שֶׁהִיא בְּלֵב", שְׂצָרִיכִים לְהַתְּפִיל בְּכָל הַלֵּב. הַמַּהֲרִי"ל דִּיסקִין זְצ"ל מְבִיא בְּסִפְרוֹ עַל הַתּוֹרָה מְשֻׁמְעוֹת נוֹסְפֹת לְדְבָרִים בְּשֵׁם אָבִיו :

עֲבוּדָתוֹ שֶׁל עֶבֶד יְכוּלָה לִהְיוֹת נִכְרֶת בְּשָׁנֵי אֶפְנָיִם : א) בְּכֵךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת מְלָאכַת אֲדוֹנוֹ. ב) הַזְדַּקְקוּתוֹ לְאֲדוֹנוֹ בְּעֵנֶן סְפוּק צָרְכָיו. גַּם אִם מֵצַד הַדִּין יְכוּל הָאָדוֹן לֹאמַר לְעַבְדוֹ : "עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנֵד", מְכַל מְקוֹם מֵצַד הַרְחֻמָּנוּת וְהַיִּשָּׁר הוּא צָרִיךְ לְסַפֵּק לוֹ מִזוֹן וּבְגָדִים.

אִין סֵפֶק שֶׁמִּבְּחִינַת הָעֶבֶד נְעִימָה לוֹ יוֹתֵר הַבְּחִינָה הַשְּׁנֵי שֶׁל הָעֲבָדוֹת מֵאֲשֶׁר הִרְאִישׁוּנָה. נְעִימוֹת זוֹ תִּגְדֵּל שְׁבַעֲתֵים לוֹ יִצִּיר אֲדוֹן נְדִיב לֵב בְּמִדָּה רַבָּה וּמִפְרֹזֵת אֲשֶׁר יֹאמַר לְעַבְדוֹ : "אִם תְּבוֹא וְתִבְקֵשׁ מִמֶּנִּי סְפוּק כָּל צָרְכֶיךָ, אֶתֶן לְךָ שָׂכָר עַל עֲצָם פְּנִיתְךָ אֵלַי".

לְכֵךְ נִתְּפָנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּאַמְרָם : "אֵיזוֹ הִיא עֲבוּדָה שֶׁהִיא בְּלֵב", כְּלוּמַר : עֲבוּדָה כְּזוֹ שֶׁגַם הַלֵּב חוֹמֵד אוֹתָהּ וְרוֹצֵה לְעֲשׂוֹתָהּ - "זוֹ תִּפְלָה". תִּפְלָה הִיא סוּג עֲבָדוֹת נְעִימָה שֶׁכָּל מֵהוּתָהּ הוּא לְפָנוּת אֵל ה' וּלְבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁסְיַע לָנוּ. וּמִפְּיָן שֶׁגַם עַל עֲבָדוֹת כְּזוֹ הַבְּטָח לָנוּ שָׂכָר, הָרִי בְּנִדְאֵי הִיא נְעִשִׂית מְכַל הַלֵּב.

עַל פִּי דְבָרֵי אָבִיו בְּאֵר הַמַּהֲרִי"ל דִּיסקִין אֶת דְּבָרֵי הַפִּיטוֹן : "הַיִּזְכָּר לְמִזְכִּירָיו טוֹבוֹת זְכָרוֹנוֹת" (מתפלת הימים הנוראים). לְעֵתִים אֲדָם מְזַכֵּיר אֶת ה' יִתְבָּרֵךְ וְנוֹתֵן לוֹ תוֹדָה עַל שֶׁסָּפֵק לוֹ אֶת צָרְכָיו. לְכַאוּרָה לֹא הֵינּוּ מַעֲלִים עַל דַּעְתָּנוּ שֶׁדְּבָר זֶה יִחְשַׁב לְאֲדָם כְּמַעֲלָה יוֹצֵאת מִגְּדֵר הַרְגִיל, שֶׁכֵּן חוֹבְתוֹ הִיא לְתַת תוֹדָה וּבְרָכָה לֹא-ל אֲשֶׁר הַזְמִין לוֹ דִּי מַחְסוּרוֹ.

אָבֵל כְּבָר נֹאמַר : "לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דְרָכֵיכֶם דְּרָכֵי". הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מַחְשִׁיב גַּם פְּנִיָה זוֹ שֶׁל תוֹדָה וּבְרָכָה לְזִכְרוֹת וּלְמַצּוֹה.

הָאָדָם שָׁזָכַר וְהִזְכִּיר אֶת הַטּוֹבוֹת, נִזְכָּר לְטוֹבָה לְפָנָי ה' עַל כֵּן. וְזֶה מֵה שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִיּוֹט: "הִזְכֵּר לְמִזְכִּירָיו" - הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא זֹכֵר לְטוֹבָה וְלִזְכוֹת אֶת מִזְכִּירָיו, אֲשֶׁר מִזְכִּירִים אֶת ה' עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּהֶם, וְהִינוּ: "טוֹבוֹת זְכוּרוֹת". וְזֶהוּ חֻסֵּד גָּדוֹל מֵאֵת ה' יִתְבָּרַךְ.

כא - התפלה היא דבר ערב ונעים מאד, ואשר כל חיי האדם תלויים בה.

(מספר "ונכתב בספר" להגרי"מ שכטר)

דַּרְכּוֹ שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע לְסַמָּא עֵינֵי הָאָדָם; לְקַחַת אֶת הַרְחֻמָּנוּת הַכִּי גְדוֹלָה, אֶת הַנְּעִימוֹת וְהַמְּתִיקוֹת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁהִיא קִיּוּם מְצוּוֹת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלְהַפְּכָה לְטִרְדָּה עַל הָאָדָם, לְקַשֵּׁי רַב וּכְבִּדּוֹת גְּדוֹלָה... כְּגוֹן אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא הַדְּבָר הַנְּעִים וְהַמְּתוֹק בְּיוֹתֵר - וְלְהַפְּךָ אוֹתָהּ לְמְרִירוֹת וּכְבִּדּוֹת... וְכִי יֵשׁ דְּבָר נְעִים, טוֹב וְיָפֵה וְנָאֵה יוֹתֵר מִכֵּן, שֶׁהַנְּבָרָא עוֹמֵד וּמְדַבֵּר אֶל בּוֹרְאוֹ וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ עַל נַפְשׁוֹ?! כִּי מֵה יֵשׁ לוֹ לְנַבְרָא בְּעוֹלָמוֹ לֹא הַבּוֹרָא - הָאֵם הוּא יָכוֹל לְהַתְּקִים לְרַגַע כְּמִימְרָא בְּלִי שְׁמִירַת הַבּוֹרָא עֲלָיו?!

הָאָדָם זְקוּק לְרַבּוּי יְשׁוּעוֹת בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע. לְכָל אָדָם יֵשׁ בֵּית, מְשֻׁפָּחָה וְיִלְדִים, רְכוּשׁ וְכִיּוּצָא בְּזָה, הוּא נִזְקֵק לְיְשׁוּעוֹת מִכָּל צַד וּפְנֵה, נִצְרָךְ הוּא בְּכָל פְּעֻלוֹתָיו לְהַרְבֵּה סִיעֵתָא דְשִׂמְיָא, לְשִׁמְרָה רַבָּה וּמַעֲלָה הוּא צְרִיךְ, וְהַתְּפִלָּה הִיא הַבְּקָשָׁה מִבּוֹרְאוֹ שֶׁיִּשְׁמַר עַל כָּל צְעָדָיו, וְעַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ... וְהַיְבֵּעַל דְּבָר' בְּעַרְמָתוֹ מְכַבֵּיד עֲלָיו עַד שֶׁנֶּרְאָה לוֹ שֶׁאֵין לוֹ זְמַן לְהַתְּפַלֵּל. לְכָל מִיּוֹלֵי דְעֵלְמָא יֵשׁ זְמַן, וְאֵלּוּ לְתַפְּלָה אֵין זְמַן... וְכַדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (אֶסְתֵּר רַבָּה פ"ג ד): "יִתִּיב וּמִשְׁתַּעֵי כָּל יוֹמָא וְלֹא לְעִי, וְקֹאִים לְצִלָּאָה וְהוּא לְעִי" [יּוֹשֵׁב הָאָדָם כָּל הַיּוֹם וּמְדַבֵּר וְאֵינוֹ מְרַגֵּישׁ שׁוֹם עֵינָיו, וּכְשֶׁעוֹמֵד וּמִתְּפַלֵּל הוּא חָשׁ עֲצָמוֹ עֵינָי וְנִגַּע]. וְהֵרִי הַתְּפִלָּה הוּא הָעֵקֶר בְּחַיֵּי הָאָדָם, וְאִדְרָבָה, כָּל הַיּוֹם צְרִיךְ לְהִיּוֹת הַכְּנָה לְזְמַן הַמַּעֲלָה שֶׁל תְּפִלָּה, שְׁמוֹדִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מְהַלְלִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מְבַקְשִׁים וּמִתְחַנְּנִים עַל נַפְשָׁנוּ לְפָנָיו... אֵין דְּבָר טוֹב וְיָפֵה וְנְעִים יוֹתֵר מִתְּפִלָּה.

עַל הַפְּסוּק (תהלים טז, א) "מִכְתָּם לְדוֹד שְׁמֵרְנִי אֵל כִּי חִסִּיתִי בְךָ" - כְּתַב רַש"י, שְׁפִסּוּק זֶה הָיָה לְמוֹד בְּפִי דָּוִד לּוֹמֵר, הוּא הָיָה אוֹמְרָם תְּמִיד: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁמֵרְנִי... שְׁמֵרְנִי אֵל כִּי חִסִּיתִי בְךָ... שְׁמַר עָלַי מִכָּל מְשֻׁמֵּר בְּכָל רֶגַע וְרַגַע, הֵרִי בְּלֹא שְׁמִירָתְךָ אֵי אֲפָשֶׁר לְהַתְּקִים לְרַגַע אֶחָד... אֲנֵא שְׁמַר עָלַי... וּמַלִּים אֵלּוּ הֵיוּ כָּל כֵּן חֲשׁוּבִים אֲצֵלוֹ וְהַעֲרִיךְ אוֹתָם כְּכֶתֶר שֶׁל פֶּז... מִכְתָּם, שֶׁהוּא כְּתָר פֶּז (כְּדַבְּרֵי רַש"י שם). נִמְצָא שֶׁתְּפִלָּה הוּא דְּבָר עָרַב וְנְעִים מְאֹד מְאֹד,

כב - ויהיה פרי יומו ולילו השלש עתות ההם של התפלה [כוזרי]

מובא בספר "וּנְכַתֵּב בְּסֵפֶר" הַסֵּפֶר נִפְלָא בְּעֵינֵינוּ שְׁלֹשַׁת הַתְּפִלוֹת מִצְּאֵנוּ בְּסֵפֶרוֹ שֶׁל ר' יְהוּדָה הַלֵּוִי, ה"כּוּזָרִי" (מאמר ג, ה), וְלִדְבָרָיו, מֵאַחַר וְהַתְּפִלָּה הַנָּה מְזוּזוֹן הַרוּחָנִי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, הָרִי כָּשֶׁם שֶׁהַגּוֹף הַגִּשְׁמִי אֵינוֹ מְסַגֵּל לְהַתְּקִים לְלֹא מְזוּזוֹן גִּשְׁמִי, כָּד הַנֶּפֶשׁ הַרוּחָנִית אֵינָה מְתַקְיֶמֶת לְלֹא מְזוּזָה שְׁלָה - הַמְזוּזוֹן הַרוּחָנִי, וְכִשְׁלֹשַׁת הַסְּעֵדוֹת בַּיּוֹם - כָּד, לְהַבְדִּיל, שְׁלֹשַׁת הַתְּפִלוֹת. וְכִלְשׁוֹנוֹ שֵׁם :

"וַיְהִי פְרִי יוֹמוֹ וְלִילוֹ הַשְּׁלֹשׁ עֵתוֹת הַהֵם שֶׁל תְּפִלָּה, וְהַסֵּדֵר הַזֶּה מֵהַנֶּפֶשׁ כְּסֵדֵר הַמְזוּזוֹן מֵהַגּוֹף - מִתְּפִלַּת לְנֶפֶשׁוֹ וְנִזּוֹן לְגוּפוֹ, וּמִתְּמַדָּת עָלָיו בְּרֶכֶת הַתְּפִלָּה עַד עֵת תְּפִלָּה אַחֲרַת כְּהַתְּמַדָּת כַּח סְעֵדַת הַיּוֹם עַד שֶׁיִּסְעַד בְּלִילָה. וְכָל אֲשֶׁר תִּרְחַק עֵת הַתְּפִלָּה מֵהַנֶּפֶשׁ - הִיא הוֹלֶכֶת וְקוֹדֶרֶת בְּמָה שֶׁפּוֹגַע אוֹתָהּ מֵעַסְקֵי הָעוֹלָם, כָּל שֶׁכֵּן אִם יִבִּיֵאֵהוּ הַצָּרָד לְחֶבְרַת נְעָרִים וְנָשִׁים וְרָעִים, וַיִּשְׁמַע מֵה שֶׁיַּעֲכִיר זְכוּת נֶפֶשׁוֹ מִדְּבָרִים כְּעוֹרִים... וּבָעֵת הַתְּפִלָּה מִטְהַר נֶפֶשׁוֹ מִכָּל מָה שֶׁקָּדַם וַיִּתְקַנֶּה לְעֵתִיד..."

הטור עַל הַתּוֹרָה בְּתוֹכְחָתוֹ לְבָנָיו (בסוף הספר) כּוֹתֵב בְּמַעֲלַת שְׁבַח הַתְּפִלָּה, שֶׁתְּפִלָּה הִיא עַל דְּרָדָּ שְׂדָה שְׂיֵשׁ בָּהּ הַרְבֵּה עֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת וּמִיָּגְעוֹת, וְאֵלוֹ הַזְּמַן הַיָּפֵה וְהַנְּעִים מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת הוּא בָּעֵת קְטִיפַת הַפְּרוֹת, וְזֶהוּ זְמַן הַתְּפִלָּה. וְזֶה לְשׁוֹן הַטּוֹר שֵׁם: וְהַזְהַר כְּשֶׁאַתָּה מִתְּפִלַּת שְׁלֹא תַחֲשַׁב בְּשׁוּם דָּבָר וּבְשׁוּם עֵינָן אֶפְלוּ לְדָבָר מִצָּוָה, אֶלָּא לְדָבָר תְּפִלָּה בְּלִבְד. כָּל טֵרַח שְׂאַתָּה טוֹרַח בְּאַדְמָה בְּחַרִּישָׁה וְזָרִיעָה הוּא כְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה פְּרוֹת, כֵּן כָּל מָה שֶׁאָדָם טוֹרַח בְּעֵינָיו גּוֹפוֹ הוּא כְּדִי לְקַיֵּם הַנִּשְׁמָה, וּפְרִי מַעֲשֵׂה כָּל הַיּוֹם - עֵת הַתְּפִלָּה!

בכל מַפְעֵל וּבֵית מְלָאכָה יִשְׁנֵם טְרָדוֹת בְּהִכָּנֵת הַסְּחוּרָה הַמִּצְרָת שֵׁם. וְאִימְתִי הוּא זְמַנוֹ הַיָּפֵה שֶׁל הַמַּפְעֵל - בָּעֵת שֶׁאֲוֹרְזִים אֶת הַחֲבִילוֹת וּמִצִּיגִים אוֹתָם לְמִכִּירָה - קְטִיפַת הַפְּרוֹת, זֶהוּ תְּכַלִּיתוֹ שֶׁל כָּל הַמַּפְעֵל וְעֵבוֹר זֶה הֵיטָה כָּל הָעֲבוֹדָה וְהַיָּגִיעָה הַעֲצוּמָה... וְעַל דְּרָדָּ זֶה הוּא זְמַן הַתְּפִלָּה אֶצֶל הָאָדָם - הַזְּכוּת וְהַאֲפָשְׁרוֹת הַנִּתְּנָת לְאָדָם לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְבוֹרְאוֹ וּלְהַתְּפַלֵּל לְפָנָיו - זֶהוּ הַתְּעַנּוּג הַגָּדוֹל בְּבְרִיאָה, זֶהוּ הַרְכוּשׁ הָאִמְתִי שְׂאוּסָפִים בְּזֶה עוֹלָם. [וְכֹתֵב מוֹהַר"ן (סִימָן סה) שְׂמִי שְׂזוּכָה לְשִׁלְמוֹת הַתְּפִלָּה, הוּא מְרַגֵּשׁ חִיּוֹת כְּזֶה עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרֵד מֵאוֹתִיוֹת וְתַבוֹת

כג - התפלה - ההגנה היחידה לאדם

עוד מהספר הנפלא "ונכתב בספר":

מלבד עצם הדבר שעל ידי תפלתו האדם מוגן בגשמיות מפני כל מיני משברים וגלים המסובבים אותו, שהוא זקוק לישועה בכל עת ורגע - זוהי שכל הנתן לו יהיה לטובתו.

וכן גם צריך הרבה מאד להודות להשם יתברך אשר מכוון צעדיו לאשורם. ואם האדם מרים עיניו השמימה ומוודה ומהלל ומשבח על כל דבר, אזי כל השפע שנתן לו יהיה לטובתו, ולא יגרם לו ממנו שום קלקול והפסד. כי הרי הפסוק אומר (קהלת ה, יב): "יש עשר שמור לבעליו לרעתו", שאמנם הוא מקבל עשר ושפע מלעלא, אבל זה עלול, חס וחלילה, להפך ולהיות לו לרועץ בגשמיות או ברוחניות, חס וחלילה, אשר זה יתכן להיות, חס וחלילה, מכל השפעה הבאה לאדם.

אולם, כשאדם מודה להשם יתברך על כל שנתן לו ונשפע עליו, הרי הוא מעלה את אותה הישועה ומקשרה להשם יתברך חי החיים, וישועה הזאת חיה וקיימת ונשארת נצחית בידו.

בעינינו אנו רואים כשאדם נגרר מדי פעם לדין ודברים, כגון עם שכנו או עם בר מצרא וכדומה, כמה עגמת נפש נגרם לו עקב כך, כמה בטול תורה, כמה צער, כמה לשון הרע, רכילות... ועל כגון דא וכיוצא באלה נקבע בתפלה: "שתצילני היום... מדין קשה ומבעל דין קשה... שים שלום, טובה וברכה, חיים, חן וחסד ורחמים..." - כה יקרה וחשובה היא כל תבה ותבה בתפלה לחיותו של אדם - ודוקא את זאת אין הבריות מעריכים ומינקרים כל צרכם, וכמאמר חכמינו ז"ל (ברכות ו): תפלה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם.

הבריות זקוקים לכל כך הרבה סיעתא דשמיא שיצליחו בהליכותם ובמפעלם, בכל מקום שפונים רואים בחוש שללא עזרה מלמעלה אין נעשה שום דבר. גם כאן בארץ הבחירה - אם, חס וחלילה, מסיר הבורא יתברך השגחתו לרגע כמימרא, יכול האדם להפך לאמלל לכל ימי חייו, רחמנא ליצלן. כל פעלה ופעלה זקוקה להרבה סיעתא דשמיא.

לדגמא, כשתינוק בא לעולם, בחסדי השם יתברך, כמה וכמה נסים ונפלאות התרחשו עד שזכה לצאת חי ובריא בכל אבריו וחושיו. ואלו,

חלילה וְחלילה, יִשְׁמְרֵנוּ הַקֵּל, בְּשַׁעַת יְצִיאַת הַיּוֹלֵד הִיָּה לוֹ הַפֶּסֶק נְשִׁימָה לְזִמְן מוֹעֵט בְּיוֹתֵר, הֲרִי הוּא יְהִיָּה, חֵס וְחִלְיָה, מִפְּגַר בְּכָל יָמָיו. כָּל נְטִיָּה קִלָּה שֶׁלֹּא כְּדָרָךְ שֶׁהִנְהִיג הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, יְכוּל לְצַאת הַיּוֹלֵד עֹר אוֹ חֲרָשׁ וְאִין שׁוּם כַּח שְׁבַעוֹלָם שְׂיֻכַּל לְרַפְּאוֹתוֹ וְלִהְשִׁיב חוֹשָׁיו לְאַיְתָנָם...

וְכַמָּה וְכַמָּה נְסִים וּמִלְאָכֵי שְׁמִירָה מְלוּיִם לְתִינוּק קָטָן זֶה שְׂיִצָּא חֵי וּמִשְׁלָם וּמִתְקָן בְּכָל אַבְרָיו, כַּמָּה צְרִיכִים אֲזוֹ לְהוֹדוֹת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כֵּךְ... מַה טוֹב וּמַה נְעִים בְּשַׁעוֹת יָפוֹת הַלְלוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל וּלְשַׁבַּח לְבוֹרָא עַל חֲסָדָיו, וְלִהְיוֹסִיף בְּתַפְלָה שְׂכַח יִתֵּן וְכַח יוֹסִיף, שֶׁלֹּא יִסִּיר חֲסָדוֹ מֵאַתָּנוּ. הָאֵם יֵשׁ דְּבַר יוֹתֵר נְעִים, יוֹתֵר טוֹב בְּכָל הַבְּרִיאָה מְכֻדָּה! וְקָדָם לָזֶה צְרִיף לְהַרְבּוֹת בְּתַפְלָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִרְאֵנוּ יְשׁוּעוֹתָיו, נְסִיו וּנְפִלְאוֹתָיו. וְרֵאוּי לְהוֹסִיף, שְׂאֲמָנָם נֶאֱמַר שְׂמִי שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ נְסִים מְנַפְּיִם מְזִכְיוֹתָיו, אֲבָל אִם הַקְּדוֹסִים לְכַךְ תַּפְלָה וּלְאַחַר מִכֵּן זָכָה לְנֶס - אִין מְנַכִּין לוֹ מִשׁוּם הַרְוָחָה וְיִשׁוּעָה שֶׁהַשִּׁיג (עֵיין מִהַרש"א קִידוּשֵׁין כ"ט):

נִמְצָא שֶׁהַתַּפְלָה וְהַבְּקָשָׁה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִיא יְסוּד הַכָּל וְשֶׁרֶשׁ הַכָּל, וְאַף עַל פִּי כֵן אִין בְּנֵי אָדָם מְרַגְּשִׁים דֵּי בְרוּם עֲרָפָה, וְכַנְזָפָר לְעִיל בְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה, שֶׁהִיא מִהַדְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזִלְזִלִים בָּהּ.

כד - תפלה חשובה מן הכל

עוֹד שֵׁם: דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר בְּתַהֲלוֹתָיו (תהלים סג, ו): "כְּמוֹ חֵלֶב וּדְשָׁן תִּשְׁבַּע נַפְשִׁי וְשִׁפְתֵי רִנְנוֹת יִהְלֵל-פִּי". תַּפְלוֹתַי וְתִשְׁבְּחוֹתַי לְפָנֶיךָ, תַּעֲנוּג הֵם לִי כְמוֹ הַמֶּאֱכָל הָעָרֵב וְהַשָּׂמֶן בְּיוֹתֵר - כְּמוֹ חֵלֶב וּדְשָׁן תִּשְׁבַּע נַפְשִׁי...

וְשִׁמְעֵתִי בְּשֵׁם ה' בֶּן-אִישׁ-חַי", כְּמוֹ שְׂאֲדָם חֵי מְרַגֵּשׁ תַּעֲנוּג מֵעֶצֶם הַחַיִּים, פִּי כַּמָּה הוּא צְרִיף לְהַרְגִּישׁ תַּעֲנוּג כְּשֶׁמְדַבֵּר עִם חֵי הַחַיִּים, שֶׁבְּכָךְ הוּא מִתְדַבֵּק בּוֹ וְנִכְלָל יוֹתֵר בְּחַיִּים, שֶׁזֶה תַּעֲנוּג עֲלִיוֹן. וְכַפִּי שֶׁכְּתַב בְּלִקְוִיטֵי מוהר"ן שֶׁתַּפְלָה הִיא מְלִשׁוֹן "נִפְתּוּלֵי אֱלֻקִּים נִפְתּוּלֵי" (בראשית ל, ח), מְלִשׁוֹן "צְמִיד פְּתִיל" (במדבר יט, ט) - מְחַבֵּר. וְהִינוּ, שְׂאֲדָם נֶצֶב בְּזֶה הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, הַמְּקוּם הַמְּרַחֵק בְּיוֹתֵר, כְּבִיכּוֹל, מִהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִדְּבַר עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנַעֲשִׂים עַל יְדֵי זֶה תַּקּוּנִים נִפְלְאִים שְׂאִין לְמַעְלָה מֵהֵם, הוּא מְקַשֵּׁר בְּכָךְ אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ [וְלִכְּן הַתַּפְלוֹת הֵן בְּמְקוּם קָרְבָנוֹת, וְקָרְבָן הוּא מְלִשׁוֹן קָרוֹב הָעוֹלָמוֹת, כַּמּוּבָא בְּכַתְבֵי הָאֲר"י ז"ל].

וְהִרִי זֶה דְּבַר נְעִים וְנִפְלָא שְׂיֵשׁ בּוֹ כָּל תַּעֲנוּגוֹת וְחֲמִדוֹת תִּבְּל, וְהַיְבַעַל-דְּבָרֵי פוֹעֵל בְּכָל כַּחוֹ וְתַחֲבוּלוֹתָיו, וּמַעֲכָב בְּיַד הָאָדָם וְסוּגָר לוֹ הַדְּרָךְ מִכָּל

הצדדים בבחינת "גדר בעדי ולא אצא" (איכה ג, ז), ואינו מניח לאדם לקימה
כזאת בשום פנים ואופן, כי הוא יודע היטב שזה הדבר החשוב והנעלה
שבעולם. ומובא ב"מדרש פנחס" מר' פנחס מקוריץ זי"ע (אות כא), שכל
דבר, כפי חשיבותו - כן נדירותו. כגון, הכסף מועט מן הפרזל, הזקב מועט
מן הכסף, פנינים ומרגליות מועטים יותר, וכיוצא בזה. כפי ערך יקר
מעלתו - כן תמעת מציאותו בעולם. כמו-כן עם-ישראל, הוא המועט שבין
העמים, יראי ה' מועטים יותר, תלמידי חכמים, וכו' וכו', והמועטים
ביותר הם אלו שיכולים להתפלל כהגון, שהם מהחשובים ביותר עלי
אדמות. עד כאן תכון דבריו.

כה - השקע שעה מועטת לתפלה - ותמורתה תקבל שעות רבות של הצלחה

עוד שם: ובכן, הדבר הנעלה והחשוב ביותר הוא התפלה. ואל יחשב
האדם כי הוא מפסיד מזמנו כשמוקדישו לתפלה ובקשה להשם יתברך,
אדרבה... וכדאמרי אנשי: שלש שעות תעסק בהצעת מטותך עבור שעת
שנה אחת. הינו, כשמתפלל טוב וכזאת, בלא להתחשב בהפסד זמן שיש
לו מך, הרי שבזמן המועט הנותר הוא זוכה להצלחה רבה. כי הלא שעה
אחת של הצלחה שווה יותר ממאות שעות ללא הצלחה. כשהשם יתברך
עוזר, אזי בזמן מועט פועלים פעלה אחת מצלחת וקולעת למטרה, ובה
הוא חוסד הרבה זמן ויגיעת שוא.

ידוע כי הרב הצדיק ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל היה מסים מדי יום ביומו
את כל ספר התהלים, והיה הדבר לפלא, מנין נטל זמן לכך, שפידוע היה
אחד ממנהיגי וקברניטי הדור הקודם בתקופות הקשות והגורליות לשה
פזורה ישראל, ועל שכמו הטלו תפקידים רבים וקשים; לחם את מלחמת
ה', וגדר הפרצות בירושלים. כל השאלות ובעיות הפלל והפרט הובאו
אליו. יושב על מדין לפסק בשאלות החמורות שבתורה הזקוקים לעיון
ממשך ואחריות כבדה. מנהיג ה"כוללות" מכאן, ומנהל ה"חברא
קדישא" מכאן. היה יושב ועוסק בתורה לעצמו, ומוסר שעורים בפני
רבים. ועם כל זה הצליח לסים את ספר התהלים מדי יום ביומו!...

אמנם לשאלת הרב משה בלוי ז"ל לסבת הנהגה זו, השיב הגר"ח זוננפלד
כי נשא אשה לאחר עברו את שנת העשרים, ובזה מרגיש הוא פגם שצריך
לתקנו, ואין לדבר המזכך ושוטף את הזהמא והקלפות כמו אמירת
תהלים. אולם, כפי הנראה, היו לו טעמים בדבר. ואכן, היה ר' יוסף חיים
איש מצלח מאד, ובכל אשר פנה, השכיל והצלח. כל דבריו קלעו למטרה,
וכל פעולותיו הצליחו תמיד, מאותה הסבה שכל מהלכיו היו רוויים

בְּתַפְלָה לְהֵשִׁים יִתְבָּרֵךְ אֲשֶׁר רְצוֹן יִרְאוּ יַעֲשֶׂה. וְנִעְנָה מְהֵרָה מִן הַשָּׁמַיִם.
וְנִמְצָא שְׁלֵל הַפְּסִיד כָּלֹּס מִהַזְּמַן שֶׁהַקָּדִישׁ לְאַמִּירַת הַתְּהִלִּים...

וְכֵן מוֹבָא בְּסֵפֶר "חֵיט הַמְּשַׁלֵּשׁ", שֶׁה"חֲתָם סוֹפֵר" הָיָה דִּרְכּוֹ לְהַאֲרִיךְ
בְּתַפְלָה הַרְבֵּה, וְחֻבְרָיו בִּישִׁיבָה הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ לָמָּה הוּא מְאָרִיךְ כָּל כָּךְ,
הָרִי בְּזִמְנוֹ זֶה הֵם כָּבֵר גָּמְרוּ כַּמָּה דְּפִי גָמְרָא, וְעָנָה לָהֶם שֶׁבְּשִׁבִיל אַרְיִכוֹת
תְּפִלְתּוֹ יֵאָרִיכוּ יָמָיו מִן הַשָּׁמַיִם כִּדִּי שְׁלֵל יִפְסִיד זְמַן זֶה שֶׁיִּכַּל לְלַמֵּד בּוֹ,
וְנִמְצָא גַם תַּפְלָה וְגַם תּוֹרָה בְּיָדוֹ.

כו - התפלה - מתקוני התשובה המועילים ביותר

עוד מובא בספר "ונכתב בספר":

אם האדם מרגיש עצמו, חס וחלילה, כחוטא לפני המקום בעטיו של היצר הרע החפץ ברעתו, וחושב בנפשו, שמכיון שהיצר הרע הצליח להחטיאו ולהרע לו ולעשותו אמלל, הרי שעתה יתנקם בו פי כמה וכמה, ובכל לבו ונפשו הוא חפץ עתה להשיב ליצר פי כמה וכמה. ואכן, הוא ממליץ עליו את השם יתברך, ופועל בנפשו התקרבות ודבקות עזה בבוראו, עד שישנם בעלי תשובה פאלה העובדים את השם יתברך מחמת רצונם העז להנקם ברע, ולהשיב לבעל-דבר מלחמה שערה על שפה הרבה להרע להם ולנתקם מהשם יתברך, חס וחלילה, ועבור זה מרבים כל כך בעשיית תשובה בהכנעה רבה ובפיוס ורצוי לאביהם שבשמים, שלולא הרע מהעבר, לא היו זוכים להתקרבות הזאת, שאז הופך הרע ממש למרפכה לטוב, כי בלא אמצעות הרע לא היה מגיע בשום אופן לאותה התקרבות להשם יתברך. אמנם, לכתחלה, אל לו לאדם לעשות רע כדי להגיע לדבקות כזו, כי הרי האומר אַחַטָּא וְאָשׁוּב אין מספיקין בידו לעשות תשובה. אולם לאחר מעשה, שכבר נכשל, חס וחלילה, נתן לפעל עם הרע באופן כזה, שעצם הרע יגרם להתקרבות גדולה כזו עד שהרע נעשה כסא לקדשה.

כז - הכל תלוי בהבל הפה

עוד שם : מובא בתקונים (תיקון סט דף קד ע"א) שזה ששלמה המלך ע"ה אמר (קהלת א, ב) : "הבל הבלים אמר קהלת... הפל הבל", הינו שהכל תלוי בהבל הפה...

אמר פעם הרה"ק ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע שיש לו צער ועגמת נפש מכך שראה באיזה מקום כיצד רבי רבבות של בריות בונים מקום טמאה [הפונה ברוחניות שאנשים בעוונותיהם בונים בנינים של טמאה], רחמנא ליצלן, אך הוא מחיה עצמו בדבר אחד - שלפנות ערב מתניב לו הרה"ק ה"חווה מלובלין" זי"ע לתפלת מנחה, ובכח תפלתו זו הוא הורס את כל בנין הטמאה שהוקם במשך היום... הרי לנו שהכל תלוי בפה - אפשר לבנות מקום לטמאה על ידי דבורים טמאים, חס וחלילה, ולעמת זה אפשר להרס את כל הטמאה על ידי דבורים קדושים. (עיין זרע קדש פי תצא קלט ע"א, ועוד נכתב בספר מהני"ל)

וכן אם אדם רוצה לבחון את עצמו ולדעת אם הוא בן עולם הבא ומה מצב ה"גן עדן" שלו, יבדק מה מצב פיו. אם ממלא את פיו בדברי תורה ותפלה, ואם פיו נקי מדברים בטלים, מלשון הרע, מרכילות... פדגמת פיו - בן מצב העולם הבא שלו.

כח - פרנסה על ידי תפלה

על הפסוק (לב, ח) "זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", כתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זצ"ל בנעם אלימלך לפרש שהתורה הקדושה כאן בא ללמד לאדם דרך עבודה על כל ימי חייו איך להתנהג, והוא "זכר ימות עולם" - שצריכים לזכר ולחשב תמיד רוממות הבורא וגדלתו וכל הנסים והפלאות שמימות עולם כדי שתפנס רוממות ואהבת הבורא בלבנו, וממשיך הפסוק "בינו שנות דר ודר" - שצריכים להתבונן ולראות איך שדור הולך ודור בא, ולכן הכל הבל, ומה טוב לדבק במעשה הצדיקים להיות עקר עסקינו בעבודת הבורא ולא להפך חס וחלילה.

ואם תאמרו שאם יהא כל עסקינו בעבודת השם יתברך אם בן מאיפה ירק זה חי מה אעשה לפרנסתי ולפרנסת אנשי ביתי, לזה בא התורה הקדושה ואומר לך מה לעשות והוא "שאל אביך" - פרוש התפיל להשם יתברך שהוא אביך, ואם תתפיל לו אז "ויגדך" - שהוא לשון המשכה, דהינו שהוא ימשיך לך שפע ברכה לפרנסתך, וכתב דלכן פתבה התורה ענין התפלה על הפרנסה בלשון "שאל" ללמדנו שלא יהא במגמתנו בשביל פרנסה מצד עצמה רק העקר יהא בשביל עבודת הבורא ויבקשת הפרנסה יהא כדבר המשאל וכטפל הצריך רק לקיום העולם.

וממשיך הנעם אלימלך: ואם תחשבו איך נדע שנהיו נענים בתפלותינו, לזה אומר התורה הקדושה שהראיה לזה "זקניך ויאמרו לך" - פרוש הרי גם הצדיקים הנקראים זקנים יכלתו ביחד להמשיך לכם פרנסה בדבורם ואמרו אתם הצרופה, ומסים "על אחת כמה וכמה כשתתפללו מקירות לבכם להבורא ברוך הוא".

הרי יש לכל איש הרוצה בכך ברכה מהרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זצ"ל, שאומר לכל אדם העושה עקר עסקו בעבודת השם יתברך, שהתורה מבטיחו שעל ידי תפלתו יהיה לו פח להמשיך פרנסתו, ועוד יותר שתפלתו הבא מקירות לבו חשוב יותר מדבורם של צדיקים.

מספרים על הרה"ק ר' שמואל מקארוב זצ"ל תלמיד הרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל שהיה עני גדול, וכל שבוע היה אצלו בקריעת ים סוף לעבר השבוע בלחם צר, וכשהגיעו בנותיו לפרקם והצריך להשיאם לא ידע מה לעשות, והרבנית אמר לו הרי יש לך אב עשיר גדול הגר בוארשא לכן למה לך להתמהמה קח עגלה וסע, אמנם מתחלה לא רצה לשמע מזה משום אל תבטחו בנדיבים, אבל אשתו לא הניחה לו וחזרה על עצתה כמה וכמה פעמים עד שהסכים, וכדי לנסע הצריך למכר כלי הבית כדי לקנות בגדים ולשכר עגלה ועל שאר הוצאות הדרך, וכך הזמין בעל עגלה על יום מסים לנסע לוארשא, כשהגיע היום והכל היה מוכן והארגונים שלו כבר היו בעגלה, התחיל הרה"ק לפסע לפתח הבית מוכן לצאת לדרך, שם ידו על המזוזה וסגר עיניו והסתגר במחשבותיו הקדושות, ולאחר כמה דקות נשק המזוזה ופסע לאחוריו לחדרו ופתח הגמרא והתחיל ללמוד, כשראו המשפחה מה שקרה נכנסו לחדרו ואמרו הרי הבעל עגלה מחכה לו, אמר להם שישלמו לבעל עגלה וילך כי החליט שלא לנסע.

כשראתה אשתו זאת שאלה לבעלה הק' מה קרה שפרגע האחרון שנה דעתו, אז הסביר הרי חז"ל אומרים (ברכות כט ע"ב) "היוצא לדרך, המלך עם קונך וצא", ודרשו שהכונה הוא על תפלת הדרך, אבל בפשטות הכונה שקדם שיוצאים צריכים לשאל לבורא אם לצאת או לא, לכן עשיתי זאת כששמתי ידי על המזוזה וחשבתני איפה אני נוסע ולמה, ועשיתי חשבון הנפש הרי אני רוצה לנסע לאח שאיני יודע בכלל אם הוא חי או לא, שהרי הרבה שנים שלא היה לי קשר אתו, ואפלו אם נניח שכן הוא חי, מי אומר שהוא עדין עשר כמו שהיה אז הרי עברו הרבה שנים ואם פן אפשר שאבד כל עשרו, ואפלו נניח שהוא עדין עשר, מי אומר שהוא ירצה לתן לי כסף כדי להשיא את בנותי, אפשר שלא יתן לי אפלו כדי ההוצאות להנסיעה.

אמנם מצד שני הרי אני צריך למעות להשיא בנותי, לכן חשבתני הרי הרבוננו של עולם שהוא אבי הרי זה בטוח שהוא חי שהרי כתיב בפסוק (ירמיה כב, כד) "חי אני נאם ה'". והוא בודאי עשר גדול וכמו שמפרש בפסוק (חגי ב, ח) "לי הכסף ולי הזהב נאם ה'". הרי הבורא יתברך הוא חי וקיים ויש לו מעות לתן, רק מה, מי אומר שהוא ירצה לתן ליי? על זה יש לי עצה שאתפלל לו שיתן לי מתנת חנם, והרי הרבוננו של עולם מקבל תפלות

ישראל וכמו שאומרים "כי אתה שומע תפלת כל פה", לכן למה לי לבזבז זמן לנסע לאח שאיני יודע אם הוא חי או לא ואם חי איני יודע אם הוא עשר או לא ואם הוא עשר איני יודע אם יתן לי או לא, הרי השם יתברך שהוא נמצא כאן הרי בטוח אני שהוא חי ובטוח אני שיש לו מעות לתן לי, ואתפיל לו שיתן.

לאחר כמה ימים דפק על פתחו פריץ ממקום אחר שלא היה ידוע לו ואמר שרוצה לדבר להרב, ואמר לו אני רוצה לבקש ממך טובה, היות שאני רוצה לקנות קרקע שדה אחזה השיך לפריץ שבעיר הזאת, ואיני רוצה לילך לפריץ שבכאן תכף ומיד לדבר אתו על זה שאני רוצה לקנות השדה שאז ירצה הרבה מעות, לכן אלך לבקרו סתם ואחר כך בסוף השיחה בדרך אגב ארמז לו שאני גם כן מוכן לקנות שדות כאן אם יהיו בזול, ולכן איני רוצה לקח עדין עמי סכום כסף גדול שהבאתי עמי, לכן מפיון ששמעתי שהרב של העיר הוא איש נאמן אבקש להפקיד אצל כבודו צרור הכסף עד שאחזר מלדבר עם הפריץ, הרב הסכים ומסר הפריץ הכסף לידו ונכנס לעגלתו שהיתה רתומה לכמה סוסים והמשיך בדרך לדבר אתו. המקומי, אבל פריץ זה לא חזר לקבל כספו כך נמשך הענין לכמה שבועות, ואז הלך הרב לשאל לפריץ שבעירו איפה הפריץ שבא לדבר אתו. ענה לו הפריץ שמעולם לא בא אדם כזה לדבר עמו. לאחר כמה חדשים חשב שאוליה פריץ הזה היה שליח מן השמים להביא לו מעות לכן החליט לנסע לרבו החוזה מלובלין.

תכף כשנכנס לרבו הקי פתח החוזה ואמר לו שהחשבון שלו היה חשבון טוב, והאמת כן הוא שהקדוש ברוך הוא חי לעולם, ויש לו מעות הרבה, ורק צריכים להתפיל אליו ואז הוא נותן, וכן היה שהקדוש ברוך הוא, ענה תפלתך ושלח המעות לכן אתה יכול להשתמש במעות אלו כי מן השמים שלחו את זה.

בתורת אבות (עמוד קסב) מביא בשם הרה"ק ר' משה מקוברין זצ"ל שאמר שהמתפיל על פרנסה הרי זה בכלל הבא לטהר מסייעין אותו (יומא לח.) כי על ידי שמתפיל ומאמין ובוטח בה' כי רק הוא הנותן לו פרנסתו מהשפעותיו, אז נפתחים לו כל שערי פרנסה. [דהינו שהתפלה מועיל כשמאמין ובוטח בה', אבל אם הוא מתפיל ולבו בל עמו, רק בוטח במעשה ידיו, ויתפלתו הוא רק כדי לצאת ידי שמים, בזה הרי הוא בוטח באדם].

לכן יש לו לאדם לשום עקר עסקו בעבודת הבורא, ולחלק הפרנסה ובטח בה' על ידי שיתפיל אליו, "על אחת כמה וכמה כשתתפילו מקירות לבכם" כלשון הנעם אלימלך, בודאי יפתחו לו שערי פרנסה בהרחבה וכל טוב.

פרק ה - התנאים לקבלת התפלה

"וַיֹּאמֶר צְדִיק דְּרָכָיו" (איוב יז, ט) - יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו אלא בעבור תקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן, ולכך, אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים - מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו. (ספר חסידים סימן קל)

א - קבלת התפלה - לפי עומק הכונה, ואפלו מי שאינו ראוי מצד מעשיו.

כתב בספר חסידים: יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו, אלא בעבור תקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן - אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים, מקבל הקדוש ברוך הוא תפלתו ועושה חפצו.

עקר התפלה תלוי בעומק הכונה. וכשאדם מתפלל מעמק לבו, תפלתו מתקבלת יותר מתפלת צדיק גדול שאינו מתפלל מעמק הלב.

וכתב בספר "מעלות התפלה" את דברי המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, כי אין מעלת התפלה בזעקתה, אלא במדה שהלב זועק בה'. ואפלו כשהתפלה אינה מצדקת, ואדרבא בקבלתה יהא ה'ס וחרבן.

והביא על זה דברי הסבא מקלם זיע"א, אודות מה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא נג:), שכהן גדול בצאתו ביום הכפורים מבית קדש הקדשים, היתה תפלתו על כלל ישראל, והיה מבקש בתפלתו - 'ולא תפנס לפניך תפלתן של עוברי דרכים'. זאת אומרת, בשעה שעוברי דרכים תקועים בדרכם בגשם ובץ - לא תתקבל תפלתם להפסקת הגשמים. והרי תפלתן של אלו היא תפלה לה'ס וחרבן - שלא ירדו גשמים! אולם כאמור זהו חק התפלה שיהא הקב"ה נאמן למי שקוראהו באמת.

ויבאר ה'סבא, שתפלת עוברי דרכים מתוך קירות לבות באה, מאחר והם בהכרח חושית שרק הקדוש ברוך הוא יוכל לעזרם בהפסקת הגשם, ולכן בוקעת תפלתם מתוך לב טהור באמונה והכרה, ללא שום מחיצות, ולזה הצריך תפלה מיחדת לכהן גדול בצאתו מבית קדש הקדשים.

וְכֹן מוּבָא בַּמִּשְׁנָה (מכות יא) : לְפִיכָךְ אֲמוּתִיחֵן שֶׁל כְּהֲנִים מְסַפְּקוֹת לְרוֹצְחִים, שְׁנִמְצְאוּ בְּגָלוֹת עַל שֶׁרָצְחוּ בְּשִׁגְגָה, מִחִיָּה וְכִסוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּלְלוּ עַל בְּנֵיהֶם שְׂיָמוּתוֹ. כִּי הֲלֹא כְּשִׂימוּת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל - מִשְׁתַּחֲרָרִים הַרוֹצְחִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (במדבר לה, כח) : "כִּי בְּעִיר מְקַלְטוֹ יָשֵׁב עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל", וְלִכְךָ חֲפִצִים הַרוֹצְחִים שְׂיָמוּת כְּבָר כְּדֵי שְׂיֻכְלוּ לִילֵךְ לְבִתְיָהֶם. וְאָמְרוּ שָׁם : טַעֲמָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּלְלוּ. מִשְׁמַע דְּאִם יִתְפַּלְלוּ, ה' יִשְׁמַע תְּפִלַּתְּם עַל מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. הֲרִי, דְּאֶפְלוּ כְּשִׁרוֹצְחִים בְּשִׁגְגָה, מִתְפַּלְלִים עַל מוֹתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן גָּדוֹל מִתּוֹךְ קִירוֹת לְבָם - תְּפִלַּתְּם מִתְקַבֶּלֶת. וְלִכְאוּרָה מִדּוּעַ שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלַּתְּם לְמוֹתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְהֲלֹא הִמָּה שֶׁנִּכְשְׁלוּ בְּרִצְחָתוֹ, אוֹלָם זֶהוּ כְּחֹה שֶׁל תְּפִלָּה.

וְכֹן אֶצֶל חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ, דְּאָמְרוּ (ברכות י) עַל חִזְקִיָּהוּ, דְּבִעַת נְבוּאָתוֹ שֶׁל יִשְׁעִיָּהוּ הַנְּבִיא שֶׁנִּבְּא לְחִזְקִיָּהוּ : "מִת אֶתָּה וְלֹא תַחֲיָה" (ישעיהו לח, א) - מִת בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תַחֲיָה בְּעוֹלָם הַבָּא - מָה עָשָׂה חִזְקִיָּהוּ כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת? "וַיִּסָּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' " (שם, ב), וַיֹּמַי קִיר? אָמַר רַשְׁבִּי"ל : מְקִירוֹת לָבוּ. וַיִּפְרֹשׁ בִּ"עַץ יוֹסֵף" : דְּהֵינּוּ, בְּכָל לָבוּ, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהִרְבּוֹת בְּרַחֲמִים עַל גְּזֵרַת הַמִּיתָה. הֲרִי, אִף שֶׁהִגְזִירָה הִיתָה מִחֲלַטּוֹת כְּנֻבּוֹאֹת יִשְׁעִיָּהוּ, בְּכָל זֹאת, עַל יְדֵי תְפִלָּה בְּכָל הַלַּב, נִקְרַע הַגִּזְרֵן דִּין, וְנִתְּוֹסְפוּ לוֹ חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנוֹת חַיִּים, וְזֶהוּ שֶׁאֶפְלוּ חָרַב חֲדָה מִנַּחַת עַל צְוָאָרוֹ שֶׁל אָדָם, אֵל יִתְיַאֲשׁ מִן הַרַחֲמִים.

וְכֹן בְּסִפּוּרֵנוּ (פ' שמות) עַל הַפְּסוּק (שמות ב, כג) "וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹקִים" וְגו', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ : "וַיִּזְעַקוּ" - זְעָקוֹ מִכָּאֵב לֵב עַל עֲבוֹדַתְּם וְכו', "וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם" - לֹא בְּשִׁבִיל תְּשׁוּבַתְּם וְכו', אֲבָל בְּשִׁבִיל צְרוּתְּם, כְּאָמְרוּ (שם ג, ט) : "וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחֲץ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּבְרַמְבַּ"ן ז"ל [עַל הַפְּסוּק "וַיִּרְא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹקִים" (שם, כה)], זֶה לְשׁוֹנוֹ : וְהָאֲרִיךְ הַכְּתוּב לְהַזְכִּיר טַעֲנוֹת רַבּוֹת בְּגִאֲלַתְּם ; "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקַתְּם" ; "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ" ; "וַיִּרְא אֱלֹקִים וַיַּדַּע אֱלֹקִים" ; "כִּי יַדְעִתִּי אֶת מְכַאוֹבָיו".

כִּי אִף עַל פִּי שְׁנַשְׁלָם הַזְּמַן שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם, לֹא הָיוּ רְאוּיִם לְהִגָּאֵל, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ עַל יְדֵי יַחֲזַקְאֵל, אֲלָא מִפְּנֵי הַצְּעָקָה קִבֵּל תְּפִלַּתְּם בְּרַחֲמָיו. עַד כָּאן.

וְכֹן בִּ"אֹר הַחַיִּים" [עַל הַפְּסוּק "וַיִּרְא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹקִים"] זֶה לְשׁוֹנוֹ : פְּרוּשׁ - אַחַר שֶׁצְּעָקוּ וְעֲלִתָה צְעָקַתְּם, זָכַר ה' בְּרִית הָאֲבוֹת, וְזֶה הָיָה סִבָּה לְפָנוֹת לָהֶם וְלִרְאוֹת אוֹתָם, כִּי רָאִיתָ ה' בְּמִצְרַיִם תּוֹעִיל לְהַסְרַת הַצַּעַר, כִּי הוּא רַחֲמָן וּמְלֵא רַחֲמִים וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ הַקְּדוּשָׁה.

וְכַתּוּב הַכּוּזָרִי (מאמר ג), זֶה לְשׁוֹנוֹ : וַיְהִיָּה פְּרִי יוֹמוֹ וְלִילוֹ - הַשְּׁלֵשׁ עֵתוֹת שֶׁל תְּפִלָּה. וְהַסְדֵּר הַזֶּה מִהַנֶּפֶשׁ, כְּסֻדֵּר הַמְּזוּן מִהַגּוּף וְכו'. כְּלוּמַר, שֶׁיִּתְנַהֵג אָדָם בְּתְפִלָּתוֹ כְּעִנְיָן אֲכִילַת מְזוּן לְגוּפוֹ ; כְּשֶׁם שֶׁמְזוּן אֲרוּחַת בְּקָר נוֹתֵן כַּח

עד לצְהָרִים, וְאַרוּחַת צְהָרִים נוֹתֶנֶת כַּח עַד לְעָרֵב - כָּךְ מְזוּן הַנְּשָׁמָה וְהַנְּפֶשׁ
הוּא הַתְּפִלָּה. וַיִּתְפַּלֵּל בַּבֶּקֶר וַיִּחְזַק נַפְשׁוֹ עַד לְצְהָרִים, וְכֵן יִתְפַּלֵּל צְהָרִים
וַיִּחְזַק נַפְשׁוֹ בְּאַלְקִיו עַד הַלַּיְלָה. הָרִי שֵׁישׁ לְרֵאוֹת בַּתְּפִלָּה כְּמִזוּן וְלִהְתְּפַלֵּל
מֵעֵמֶק הַלֵּב.

וְכֵן מוּבָא בְּתֵנָא דְבִי אֵלֵיהּ: אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הָרִי אֲנִי מוֹדִיעֶךָ
מִקְצַת דְּרַכִּי; כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה בְּנֵי אָדָם שְׂאִין בְּהֵם שְׂבַח תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים, לֹא בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה אַבּוֹתֵיהֶם, רַק שֶׁהֵם עוֹמְדִים
וּמְרַבִּים בְּתַחֲנוּנֵים לְפָנַי - אֲנִי נֹזֵק לָהֶם, שְׁנֵאמַר (תהלים קב, יח): "פָּנָה אֶל
תְּפִלַּת הָעֲרֵר וְלֹא בָּזָה אֶת תְּפִלָּתָם". עַד כָּאן.

וּבְמִדְרַשׁ רַבָּה (ע"פ הני"ל): רַבִּי יִצְחָק פֶּתַר קְרָא - בְּדוֹרוֹת הַלְלוּ שְׂאִין לָהֶם
לֹא נְבִיא וְלֹא כֹהֵן, וְאִין לָהֶם אֵלָּא תְּפִלָּה לְבַד, אָמַר דָּוִד לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֵל תְּבַזֶּה אֶת תְּפִלָּתָם, וְכוּ'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמִפֶּל הַנְּזָכָר לְעִיל, רוֹאִים וּמְבִינִים אֶת הַפְּסוּק (משלי כה, טו): "בְּאַרְךָ אַפִּים
יִפְתָּה קִצִּין" - עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנּוּנִים "תִּשְׁבֶּר גְּרָם" (שם), נִשְׁבֶּר עֵצִים
קִשֵׁי הַגְּזֵרָה. וּבִגְדָנוּ הוּא לְהַנְצִיל מִחֲבַלֵי מְשִׁיחַ הָאֲחֵרוֹנִים, שְׂרוֹאִים
וּמְרַגִּישִׁים שְׂבִיזְמוֹ הָאֲחֵרוֹן, רַחֲמָנָא לְצָלוּ, הֵם מִתְגַּבְּרִים, וְלָמָּה נַחֲפָה?
נִתְעוֹרֵר נָא בְּעוֹד מוֹעֵד לְקַחַת הַכְּלֵי זֵין שְׁלָנוּ, וְנִצְעַק אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
שְׂיִגְאֲלָנוּ מִהֲרָה לְלֹא קִשֵׁי, וְשְׂיִבִיא בְּרַחֲמֵי הַגּוֹאֵל צְדָק בְּנִדְבָה, כְּמוֹ
שֶׁהִבְטִיחוּנוּ. דְּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פ' פקודי אות ד): אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא: בְּעוֹלָם הָזֶה נִתְנַדְבַּתְּם לְמִשְׁכָּן שֶׁהוּא מִתְכַּפֵּר עֲלֵיכֶם, וְלַעֲתִיד לְבֹא
אֲנִי מִכְּפָר עֲלֵיכֶם, וְאַהֲבֵי אֶתְכֶם נְדָבָה, שְׁנֵאמַר (הושע יד, ה): "אֲרַפָּא מְשׁוּבְתָם
אֲהִיבֵם נְדָבָה".

תְּפִלָּה - קְפִיצַת הַדְּרָךְ רוּחַנִית

וְעוֹד שֶׁם בְּסִפְר "שֵׁם וּשְׂאֵרִית" מִהַגְּאוֹן הַצְּדִיק ר' אֵלֵיהּ דְּסִלְר זצ"ל, וְזֶה
לְשׁוֹנוֹ: ... אֲבָל הַדְּרָךְ הַבִּי הוּא הַדְּרָךְ הַתְּפִלָּה, דְּרָךְ 'קוֹנֵה עוֹלָמוֹ בְּשַׁעֲה אַחַת',
שֶׁהוּא יְשִׁירָה לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא תִקּוֹן טְמִטּוֹם
לְבִנּוֹ וְכוּ', חֲדוּשׁ גָּדוֹל לְמִדְּנוּ בָּזָה - שְׂאָם נִתְעוֹרֵר לְהַתְּפַלֵּל בְּאַמְתַּת עַל
הַתְּקַרְבוֹת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וְכוּ', נִזְכָּה לְבַחֲנֵי קְפִיצַת הַדְּרָךְ רוּחַנִית מֵעַל כָּל
הַמְּחִיצוֹת הַמְּעַכְבוֹת וְכוּ', שְׂמִדְרַגַּת הַתְּפִלָּה הוּא בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֵינּוּ,
שֶׁהוּא מֵעַל גְּבִי חֲקֵי הָעוֹלָם וְכוּ', אֵלָּא מִתְעַלִּים בְּבַת אַחַת וְזוֹכִים לְטָהָרַת
הַלֵּב. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּבְדְרָךְ ה' לְרַמַח"ל (ח"ד פ"ה אות ג) זֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהִיָּה מִחֲסָדוֹ יִתְבָּרַךְ לְתַת לְאָדָם
מִקּוֹם שֶׁיִּתְקַרֵּב לוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵף עַל פִּי שְׂכַפֵּי מִצְבוֹ הַטְּבְּעֵי רַחוּק מִן הָאוֹר
וּמִשְׁקַע בַּחֲשָׁד, וְהֵינּוּ, שְׁנַתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת שְׂיַעֲמַד לְפָנָיו וַיִּקְרָא בְּשֵׁמוֹ, וְאִז
יִתְעַלֶּה מִן הַשְּׁפָלוּת אֲשֶׁר לוֹ בְּחִיקוֹ - לְפִי שַׁעֲה - וַיִּמְצָא מְקַרֵּב לְפָנָיו
וּמִשְׁלִיד עָלָיו יִהְיוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

קבלת התפלה תלויה באמונה שאין מושיע מבלעדיה.

איתא במדרש (רבה פ' לח אות ד) : אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא : עניי אנו, ואין לנו קרבות להקריב לפניך. אמר להם : דברים אני מבקש ממכם, כלומר תפלה, שנאמר (הושע יד, ג) : "קחו עמכם דברים ושובו אלי", ואני מוחל לכם על כל עונותיכם.

ומקשה בספר "מעלות התפלה" : ולכאורה, קשה תשובת הקדוש ברוך הוא לישראל, שמשמע כאלו הדבר קל מאד, משום שאומר אני מבקש מכם, לא זבחים ולא קרבות, אלא דברים - וזהו בכו והתפללו לפני שאמר לעיל. והלא זהו יותר קשה מזבחים וקרבות, דקרבו יכול כל אחד ואחד להביא, אבל לבכות ולהתפלל, לא כל אדם זוכה, ורק יחידי סגולה יכולים ומסגלים לבכות באמת על תשובה וגאולה. וגם אדם שיכול לבכות על כל צער גשמי, ואינו מסגל לקבל ולסבל שום עגמת נפש, עד שנדמה לו שלבו יוצא מכל מה שנעשה הפך רצונו בביתו, או בין חבריו. אולם, כשהדבר נוגע לרוחניותו, אינו מרגיש שום צער ועגמת נפש שמשום כך לא יוכל לאכל ולשתות או לישון כדרכו. ומה עוד, כשהדבר נוגע לכלל ישראל ולגלות השכינה, על זה אפשר לדבר בפיו ובשפתיו, אבל שירגיש דאגה בלבו ושיזלו עיניו דמעות? - מזה אין לדבר כלל בזמננו. ואם כן, איך שיד לומר אני מבקש מכם רק דבר קל כזה?

אבל האמת הוא, כי הדבר קל הוא, כי לזכות לקרבות ולתורה צריך זכות וסיעתא דשמיא מרבה, ובלי האמצעים לא יוכל לזכות לזה, כי תכן ואין לו הכשרון והאפנים הדרושים לזכות לעשירות, שמממונו יוכל להביא קרבן, ולתורה. אבל לעמת זה לתפלה, יכול כל אחד ואחד להגיע מכוחו בעצמו, ואפלו אם הוא רחוק מאד ולבו כאבן שאינו מרגיש כלום, בכל זאת בידו ובכוחו הוא להניע הלב, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ולזה אין שום תרוץ ואמתלה, והוא מכרח להתרומם משפלותו ולהבין מצבו איך שהוא החליף מרום את חלקו חלקי אלקי ממש - בשאול, ועשהו מאד עפר ואפר. ועל זה אין להשיב שום תשובה - כי אם הוא לא יחוס על נפשו, מי יחוס עליו? ואין זה תלוי בכשרונות ובתנאים מיחדים, ולא שיד לזה שום הסתגלות וכדומה. וכל מי שרק בשם אדם יכנה, מסגל להבין כי הוא נברא, המחסר כל, ומוכן בכל רגע לכל פגע, ואין לו על מי להשען אלא על אביו שבשמים, שבראו והמציאו והגיעו למצבו בו הוא נמצא. וכל מי שעודו בין החיים בנמצא, מבין שבזמננו אנו אין שום חכמה וטבע להנצל מפגעי הזמן. ורואים כיום, איך שרופאים אובדי עצות, וממש לעיניהם, בשעה שבודקים חולים ומיעצים להם עצותם ורושמים סמיהם, מתים, רחמנא לצלן, החולים תחת ידם. כך היה בפטירת הצדיק ר' אליהו דסלר, עליו השלום, זכרונו לברכה, וכן בהרב ר' משה חיים אקון, עליו השלום, וכך הוא באלפי מקרים דומים, וכל התרופות שוא ושקר. וגם ידוע שהרופאים הטבעונים והצמחונים אומרים כי כל הסמים הם מות ממש לגוף, ורק להזהר צריך מאד במאכלים ודיעטע חזקה.

והעקר - אלו ואלו לוקחים דמים ושולחים רבבות לבית קברות, רחמנא לצלן, ועולם גלם מאמין בהם, ומקימים מהם כל יום אלילים חדשים, וכאלו שבדרך והשיטה החדשה שגלה עכשו בכדי להשתפר מהפגתאים ויכל להושיעו, ומאמין בו פעבודה זרה.

וצריך לזכר הפתוב באיוב (ה, יח): "כי הוא יכאיב ויחבש ומחץ וידו תרפינה". ולדאבוננו, נשפח, רחמנא לצלן, לגמרי שהוא ממציא למזור תרף. ובנעוריו, אזכר כי אפלו גוים, להבדיל, היו שואלים ומבקשים בבתי כנסיות להתפלל עליהם, וידעו זאת שרק התפלה היא התרופה האמתית. וקדם כל חיבים לזעק להשם יתברך שימציא הרופא והסם הנכון, ולא לרוץ קדם כל לכל רופא, ורק כשאין שום עצה, הולכים לבקש גם כן שיתפללו, כדבר הבא לאחרונה. ומי לא רואה, שכיום אין שום יציבות בעולם, ותהפוכות הזמן ומקרו מפתנים כמעט בכל יום, ואין על מי לסמוך. ואם קדם המלחמה היה מי שהאמין שבית ושדה הוא קנן עולמי עבור כל יוצאי חלציו, הלא כבר ראינו בעינינו שגם זה קנה רצוף, וכל מי שסמך על זה - נאבד, רחמנא לצלן, כי רבים היו יכולים להנצל מהגהנם הנורא, ורק היה קשה להם להפריד מבתיהם ונחלתם היקרים. ומי עור ולא יראה שבדורנו אנו הכל עומד באויר, ואין לשום אחד משען חזק שיוכל לומר: כל זמן שזה בידי, אני בטוח. הזהב מאבד כיום להרבה אנשים את חייהם, כי בתקופה זו שאנו חיים, כל אחד אורב על עשרו, מהממשלה עד כל אזור שני, והוא הולך נגוע לב עם הזהב לקבר.

ואם כן אפוא, זאת עשו וחיו, השליכו כל אחד אל אלילי כספו, אלילי הרופאים ואלילי זהבו, ובינו זאת שאין על מי לבטח; לא ברכב האמריקנים, המבקשים רק הנאתם בלבד, ולא על הסוסים הסוביטים [שהם באמת רק סוסים מזינים ביד השטן להשחית העולם]. ורק נשוב אל ה' אלקינו בבכיות ובתחנונים, ונרבה בתפלה. וכל אחד ואחד יכול להבין מנפשו שיש בו רוחניות, ואינו רק גשם נפסד, ובוודאי יכול להדבק בבוראו שהפיח בו הרוחניות הזו, ולהתקשר עמו בכדי שלא יאבד ויפסד לגמרי.

והעקר היוצא מדברי המדרש רבה שהבאנו לעיל, שאין לשום אדם לפטר עצמו מהתפלה, כי אף שביקלתו לתרץ עצמו שהוא עני ואין בידו תורה וכו', אבל לבבות ולהתפלל, הרי זה ביד כל אחד ואחד. ואין לקוות ליציאה מן הגלות ללא בכיות ותפלות. וככל מה שנרבה ונתחזק יותר בבכיות בתחנונים ובתפלה, נוכל לקוות ששועתנו תעלה השמימה ונגאל מהרה. ולזה אין בידינו שום תרוץ מלבד שנאטם לבנו, שרחמנא לצלן היינו כמתים ממש, שהמת אינו חש באזמל, ולבנו נעשה, רחמנא לצלן, כאבן דומם ממש, ורק זה סבת הרפיון בתפלה.

ובמדרש תנחומא (אות ו) "ואתה תצוה וגו'": זה שאמר הכתוב (שיר השירים ז, ו) "ראשך עליך כפרמל" - הרש שבשיראל שקול כאלהו, שנאמר (מלכים א' יח, מב): "ואלהו עלה אל ראש הפרמל". "ודלת ראשך כארגמן" - הדל

שְׂבִי־שְׂרָאֵל שְׁקוּל כְּדַנְיָאֵל, דְּכָתִיב בֵּהּ (דְּנִיָּאֵל ה', כ"ט): "וְהִלְבְּשׁוּ וְכוּ". "מִלְךְ אֲסוּר בְּרֵהֻטִים" - אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: כְּבִיכּוֹל אֲנִי אֲסוּר בְּשִׁבּוּעָה עִמָּכֶם וְגו'. וְעַיִן שָׁם בְּפִרּוּשׁ "עֵץ יוֹסֵף", שֶׁלֹּא תַחֲשַׁב הַיּוֹת הָרַשׁ וְהַדֵּל רְחוּק שֶׁתִּקְבַּל שׁוּעָתוֹ וְכוּ', לָכֵן אָמַר שְׁהַרְשִׁים חֲבִיבִים לִפְנֵי ה' כְּאֵלֶיהוּ וְכוּ', עַיִן שָׁם.

וּמִי שֶׁמְרַבֵּה דְבוּרִים קָמִי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹנֶה אוֹתוֹ אֲפִלּוּ שְׂאִינוּ כְּדָאִי וְרָאוּי לְאוֹתָהּ אֲצֻטְלָא, כְּמוּבָא בְּסִפְרֵי חֲסִידִים (סִימּוֹן ק"ל), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וַיֵּאחֲזֵ צְדִיק דְּרַכּוּ" (אִיּוֹב י"ד, ט) - יֵשׁ אָדָם שְׂאִינוּ זָכָאִי שֶׁיִּקְבַּל הַמָּקוֹם תְּפִלָּתוֹ, אֲלֵא בְעֵבוֹר תִּקְוָה תַחֲנוּנִים וְדַמְעָת עֵינָיו אֲשֶׁר תִּמְיֵד בּוֹכָה וּמִתְחַנֵּן. אֲף עַל פִּי שְׂאִין בְּיָדוֹ זְכוּת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, מְקַבֵּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ וְעוֹשֶׂה חֲפָצוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמוּבָא בְּ"טְהַרְתְּ הַקְּדוֹשׁ": וְכֵן מְצִינוּ אֲצֵל הָרֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, כְּמוֹ גְדַעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ שֶׁאָמַר אֵיזָה דְבוּרִים קָדָם ה' וְנוֹשְׁעוֹ כֹּל יִשְׂרָאֵל. כְּתִיב (שׁוֹפְטִים ו', י"ד): "וַיִּפְּן אֱלֹהֵי ה' וַיֵּאמֶר לֵךְ בְּכַחַד זֶה [פִּרְשׁ רַש"י], שֶׁלְּמַדְתָּ סִנְגוּרִיאַ עַל בְּנֵי] וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל".

וַיִּדְעֵנוּ מַעֲשֵׂיּוֹת נוֹרְאוֹת וּפְלָאוֹת, אֲשֶׁר גָּאוּנִי וְקְדוּשֵׁי עֲלִיוֹנִים שֶׁהֲרַעִישׁוּ עוֹלָמוֹת בְּשִׁבִיל אֵיזָה גְזֵרַת הַצְּבוּר וְהַכָּלֵל, וְלֹא נִעְנֵנוּ מִן הַשְּׂמַיִם. וּבָא לְפַעְמִים אֵיזָה אִישׁ פְּשוּט בְּתַכְלִית, וְדַבֵּר אֵיזָה דְבוּרִים בְּתֵם לְבָבוֹ, וְנַעֲשֶׂה מְזֶה רַעַשׁ בְּשְׂמַיִם, וְתַכֵּף נְתִיבְטָלָה הַגְּזֵרָה. כִּי דַע, אַחֵי, כִּי כְמוֹ שֵׁישׁ כָּלֵל, יֵשׁ פֶּרֶט אֲצֵל כָּל אָדָם. לְפַעְמִים שְׂאָדָם מִכִּין עֲצָמוֹ לְהַתְּפַלֵּל לִפְנֵי ה' וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו וְלֹא נִעְנֶה, וְלְפַעְמִים שֶׁלֹּא בְמִכּוֹן, וְהִגַּם שְׂאִין לוֹ מוֹחַ וַיֵּשׁוּב הַדַּעַת, וּמְדַבֵּר אֵיזָה דְבוּרִים טוֹבִים לִפְנֵי ה', וּמַצָּא עֵת רָצוֹן, וְנַעֲנֶה תַכֵּף עַל כָּל מִשְׁאַלוֹת לְבָבוֹ.

רַק, בְּדַרְךְ כָּלֵל, בּוֹדָאִי שֶׁצְדִיק קְדוֹשׁ וְטְהוֹר נִעְנֶה עַל פִּי רַב, רַק לְעֵתִים, חֵס וְחִלְיָה, נְסִתְמוֹ שְׁעָרֵי תְּפִלוֹת לִפְנֵינוּ. וְזֶה הַעֲנִי, עַל פִּי רֹב, בּוֹדָאִי אֵינוּ נִעְנֶה, כִּי אֵינוּ רָאוּי לְאוֹתוֹ אֲצֻטְלָא, רַק לְפַעְמִים בְּעֵת צָר, נִצְרָךְ לְמַעַלָּה דְבוּרִים כְּאֵלּוֹ שֶׁל אִישׁ פְּשוּט, וְנַעֲשֶׂה שְׁעוּעִין דְּמִלְכָּא בְּזָה. כִּי עַל זֶה אֵין קְטְרוּג כָּל כָּךְ, כִּי הַחִיצוֹנִים אֵינָם שׁוֹמְרִים עַל דְבוּרִים כְּאֵלּוֹ לְסִתָּם מִלְּעֵלוֹת, כִּי טַח מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם. עַל כֵּן, לְפַעְמִים, אָדָם מְדַבֵּר אֵיזָה דְבוּרִים קְדוּשִׁים בֵּינוּ לְבֵין קוֹנוֹ, אוֹ, לְהַבְדִּיל, בְּפָנֵי חֲבֵרוֹ, הִגַּם שְׂאִינוּ בַר הַכִּי, אֲךָ נִמְצָא לוֹ לְפִי שְׁעָה עֵת רָצוֹן, וּמִתְעַלֵּים הַדְּבוּרִים מֵאֵד מֵאֵד וְנוֹשֵׁעַ הוּא וְעוֹד אַחֲרֵים עִמּוֹ.

וְכַתְּבֵתִי כָּל אֵלּוֹ הַהַקְּדָמוֹת, כִּי יִדְעֵתִי שֶׁבַחוֹן וּמְנַסֶּה כִּי הַיִּצָּר הָרַע מְנִיחַ כַּח גְּדוֹל מֵאֵד לְטַמְטָם הַלֵּב, וְאֵינוּ מְנִיחַ אֶת בַּר יִשְׂרָאֵל לְדַבֵּר דְבוּרִים קְדוּשִׁים לִפְנֵינוּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לְעַד.

וְכַמְעָשָׂה הַמוּבָא בְּ"אֲגַדַּת בְּרֵאשִׁית" (פֶּרֶק מ"ד, ג) מַעֲשֶׂה שֶׁהַתְּפַלְלוּ עַל הַגְּשָׁמִים, וְהִיָּתָה שָׁם אֲלֻמָּנָה אַחַת שֶׁהִיָּתָה צְרִיכָה שִׁיתְּיַבֵּשׁ לָהּ הַתַּנּוּר שֶׁל

חָרַס שְׁבַנְתָּהּ, וְהַמַּיִם יְכוּלִים הָיוּ לְקַלְקֵל אוֹתוֹ, וְהַתְּפִלָּה שְׁלֵא יָרְדוּ גְשָׁמִים, וְהוֹעִילָה תְּפִלָּתָהּ נֶגֶד כָּל הַצְּבוּר שֶׁהָיוּ מִתְּפִלָּלִים שֶׁיָּרְדוּ גְשָׁמִים, וְהוּא שָׁמַע תְּפִלָּתָהּ וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, כִּי הִיא הַתְּפִלָּה מִלֵּב שְׁלֵם וּמַעֲמֵק הַלֵּב יוֹתֵר מֵהֵם.

ב - סגלת כח התפלה להתקבל אפלו מרשע, כשהיא תפלה באמת.

"אל תפן אל מנחתם" (במדבר טז, טו). ראה ברמב"ן ז"ל, וזה לשונו: אמר משה, "אל תפן אל מנחתם" - אל תפן אל קרבן שיקריבו לפניך (קרח ועדתו) ואל תפלה שיתפללו לך, כי כל הקרבנות, גם התפלה, יקראו מנחה בכתוב. עד כאן לשונו.

והרי נורא ומבהיל לראות מכאן כח התפלה, שאפלו לחוטאים בנפשותם - קרח ועדתו - עוד היה מקום להנצל בכח התפלה (ר' יחזקאל לוינשטיין).

וכן מובא במדרש רבא (פ' וארא פרק יא אות א בסוף) על הפסוק "ויאמר ה' אל משה השכם בבקר וגו'" (שמות ח, טז): רבי פנחס הכהן בר רב חמא אמר, הדין הוא דכתיב (איוב לו, יג): "והנפני לב ישימו אף לא ישועו כי אסרם", ומהו "ולא ישועו כי אסרם"? אף על פי שהם רוצים לשוב להקדוש ברוך הוא ובאין לעסק בתפלה - אינן יכולים, למה? - "כי אסרם", שנעל בפניהם. כך היה פרעה רוצה לעסק בתפלה, ואמר הקדוש ברוך הוא למשה: עד שלא יצא, לך והתיצב לפניו. ומפרש שם, שדעת רבי פנחס, שמה שנאמר "לפני פרעה" (שם), פרושו - קדם פרעה. התיצב קדם שיתיצב פרעה, אמר ה' למשה תתיצב אתה בשם ה' - לפניו, קדם שיתיצב הוא לקרא בשם ה', וכמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה: אין עמידה אלא תפלה. וכן "יציבה" גם כן, כמו שנאמר (שמות לד, ב): "ונצבת לי שם על ראש ההר", עין שם. ורואים שאפלו פרעה, לו היה מצליח להתפלל, היה נצול לגמרי, והיה צריך להפריע לו שלא יוכל להתפלל. ונורא לראות מזה כח התפלה! ובפרט שהרי אם התקבל תפלתו של פרעה ההשלקות יהיו נוראות, עם ישראל ימשיכו להשתעבד במצרים, אולם זהו חק התפלה להתקבל כשהיא נקראת באמת.

ובמדרש רבה בפרשה זו (פ' יח אות יז) וזה לשונו: "כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג), אמרו ישראל: רבונו של עולם, בזמן שבית המקדש קיים וכו', ועכשו אין בידינו אלא תפלה. "טוב" בגימטריא י"ז, תפלה י"ט ברכות הוצא משם וכו'. ורבי סימון אומר: "וקח טוב" בגימטריא נפ"ש. אמרו ישראל: כשבית המקדש קיים וכו'; ועכשו הרי

חֲלַבְנוּ וְכוּ', יְהִי רָצוֹן שֶׁתֵּהָא כַּפָּרָה עָלֵינוּ וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוּ.

וְרוֹאִים שֶׁבַתְפִּלָּה צָרִיךְ לְשַׁפֵּךְ הַנֶּפֶשׁ, וְיִקְבַּל כְּקָרְבָן, וְכִמוּ שֶׁכָּתַב בְּרֵשׁ"י (שבת קכז): וְנִפְשׁ הַיְנוּ תִפְלָה, וְכֵן בְּבִרְכוֹת (ה'): וְיִמָּה הוּא הַנֶּפֶשׁ? זֹאת תִּפְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר גְּבִי תִפְלַת חֲנָה (שמואל א' א, טו): "וְאֶשְׁפָּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'". וּבִילְקוּט סוּף אֵיכָה עַל הַפְּסוּק (איכה ג, מא) "נִשְׂא לְבַבְנוּ וְכוּ'", אָמַר ר"א: אֵין תִּפְלָתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֲלָא אִם כֵּן מְשִׁים נִפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וְכוּ'. וּמִקְשָׁה, וְהָא כְּתִיב "וַיִּפְתּוּהוּ וְגו'" (תהלים עח, לו) מְשִׁמַּע שְׁאֵין לְבָם שָׁלֵם בַּתִּפְלָה, וְאָף עַל פִּי כֵן "וְהוּא רַחוּם וְגו'" (שם, לח) - לֹא קִשְׂיָא - הָא בִּיחִיד, הָא בְּצַבּוּר. עַד כָּאן לְשׁוֹנוּ.

וְעַל פִּי זֶה פִּרְשֵׁתִי, בְּסִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא, מֵאָמַר רַבּוֹתֵינוּ, זְכוּרָנָם לְבִרְכָה, עַל פְּסוּק "קָרוֹב ה' לְכָל קִרְאָיו" (תהלים קמה, יח).

שׂוֹאֵל הַמְדַרְשׁ: יָכוֹל לְכַל? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת" (שם). וַיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל מְדַרְשׁ זֶה, לָמָּה לֹא אָמַר הַפְּסוּק תִּכְרֶף - קָרוֹב ה' לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת? וְלָמָּה הִצְרִיךְ הַפְּסוּק קִדְּם לְכָתוֹב "קָרוֹב ה' לְכָל קִרְאָיו", וְאַחַר כֵּן לּוֹמַר לָךְ, לֹא לְכָל מַמְשׁ, אֲלָא לְקוֹרְאִים בְּאֵמֶת, וְלוֹמַר פְּעַמִּים מֵלֶת "לְכָל", וְלָמָּה לֹא דִי בְּפַעַם אַחַת?

אֲלָא, כְּנִגְתַּת הַפְּסוּק לְהַדְגִּישׁ שֶׁתִּפְלַת הַקּוֹרָא בְּאֵמֶת מִתְקַבֵּלַת אֲפִלוּ אִם הוּא רָשָׁע וְאֵין בּוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים. וְזֶהוּ אָמְרוּ: "קָרוֹב ה' לְכָל קִרְאָיו", כְּלוּמַר לְכָלֵם, בֵּין רָשָׁעִים, בֵּין צְדִיקִים. וְכִיצַד יִהְיֶה ה' קָרוֹב לְרָשָׁעִים? עוֹנֵה הַפְּסוּק - כֵּן, אִם קוֹרְאִים בְּאֵמֶת, קָרוֹב אֲנִי לָהֶם גַּם, כִּי גָדַר קִבְּלַת הַתִּפְלָה - בְּקִרְיָאָה בְּאֵמֶת. וּיְמָהוּ בְּאֵמֶת, כְּאֲשֶׁר הָאָדָם אֵמֶתִי עִם תִּפְלָתוֹ וּמֵאֵמִין בְּכַחַה, אַחֲרַת לֹא יִתְכַן שֶׁתֵּהָא תִּפְלָתוֹ בְּאֵמֶת, כִּי אָמַר יֵאמֹר: מִי אֲנִי וּיְמָה כָּחִי בַּתִּפְלָתִי.

וּפְרִשׁ בִּי שׁוֹמֵר אֲמוּנִים", שֶׁאֲפִלוּ רָשָׁע אִם בּוֹטַח בֵּה' וּמִתְפַּלֵּל - ה' עוֹנֵהוּ. אֲלָא שֶׁהַהֲבִדֵּל בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע - צְדִיק, ה' עוֹנֵהוּ וּמִמְלֵא חֶפְצוֹ בְּאֵפֶן שֶׁלֹּא יִפְגַּע גַּם בְּעֵתִיד, וְאֵלוּ הַרָשָׁע, ה' עוֹנֵהוּ וּמִמְלֵא חֶפְצוֹ עִתָּה, כִּינּוֹן שֶׁסוּף סוּף בְּטַח בּוֹ וְהַתְפַּלֵּל אֵלָיו, אִוְלָם אֵין הַבְּטָחָה שֶׁטוֹבָה זֹאת שֶׁקִּבַּל עִתָּה, לֹא תִפְגַּע בּוֹ וְתִזְיָקֵהוּ לְעֵתִיד.

וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן מַה שֶׁאָמַר יַעֲקֹב אָבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, לְיוֹסֵף (בראשית מח, כב): "אֲשֶׁר לְקַחְתִּי [אֶת עֵיר שְׂכָם] מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחָרְבִי וּבְקִשְׁתִּי", וְתִרְגָּם הַתִּרְגוּם: בְּצִלוֹתִי וּבְעוֹתִי [בַּתִּפְלָתִי וּבַתְחַנּוּנִי]. וּבְאֵמֶת, לָמָּה הַשְׁתַּמְשָׁה הַתּוֹרָה עַל תִּפְלָה וְתַחֲנוּן בְּלִשׁוֹן חָרֵב וְקִשְׁתִּי? אֲלָא, לְפִי הַנְּזָכָר לְעִיל, מוֹבֵן לְרַמּוֹ לָךְ מִתִּי תִפְלָתוֹ שֶׁל אָדָם מִתְקַבֵּלַת, כְּאֲשֶׁר רוֹאֵה בַּתִּפְלָתוֹ הַצִּלָּה וַיִּשׁוּעָה, וּמֵאֵמִין שְׁאֵין מַה שְׁיִוָּשְׁעוּ - רַק בַּתִּפְלָה, כְּחִיל בְּשַׁעַת מִלְחָמָה שֶׁסוּמְךָ עַל נִשְׁקוֹ - חָרְבוּ וְקִשְׁתוּ, וְרוֹאֵה בְּזֶה אֶת כָּל הַצִּלָּתוֹ, וּמִבֵּין שְׁבִלֵי

נֶשֶׁק הוּא אָבוּד. כֵּן כְּשֶׁאָדָם מְרַגֵּישׁ בְּתַפְלָה שֶׁהִיא הַנֶּשֶׁק הַיְחִיד שְׁלוֹ, וּמִבְּלִי זֶה הוּא אָבוּד, וּמֵאֲמִין שֶׁרַק בְּתַפְלָה תִּלְוֶינָה יְשׁוּעָתוֹ, הָרִי צַדִּיק וְנוֹשֵׁעַ הוּא.

וְכֵן רָאִיתִי אַחַר כֵּן מֵאֲמַר דּוֹמָה לָזֶה מִרִ' יַחְזִקָאֵל לְוִינְשְׁטִיין, זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה, שֶׁפֶתַב: וְדַע, כִּי לְכָל אָדָם יֵשׁ בְּמִשְׁךְ חַיִּיו כְּעֵין יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְעַקֵּר כָּלֵל זֶה נְקוּט בְּיָדָךְ, כִּי תַפְלָה יְכוּלָה לְעַזְרָךְ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם (שְׁמוֹת ב כג, כד): "וַיִּזְעַקוּ... וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם". וְאֵת זֶה מִבְּקָשִׁים מֵהָאָדָם - שֶׁיִּזְעַק לְה' בְּצַר לוֹ. וּבְאֲמַת, הָיָה הָאָדָם צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן (בְּרִכּוֹת כ"א ע"א): וְהַלְוִאי שֶׁיִּתְּפַלֵּל כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ. וְהָרִי, לְכַאוֹרָה, מֵיִתֵּר ה'וְהַלְוִאי? מִשּׁוּם דְּכּוֹנְנָתוֹ שֶׁם, שֶׁיְכוּל לְהַשְׁלִים כָּל הַיּוֹם, וְהָיָה צָרִיךְ לֹאמַר יְכוּל לְהַתְּפַלֵּל וְכוּ'. אֲלֵא שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן מְגַלֵּה לָנוּ, שֶׁבְּאֲמַת הַלְוִאי שֶׁהָיָה יְכוּל לְהַתְּפַלֵּל כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ, כִּי זֶה מִצַּב הָאָדָם, וּבְפֶרֶט בְּתַקּוּפָתוֹ, כְּפִי שֶׁאִישׁ הַצָּבָא אֵינּוּ נִפְרָד מִנְשִׁקוֹ אֶף לְרַגַע, כֵּן הָאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי אֵינּוּ יְכוּל לְהַפְרִד מִתַּפְלָה בְּעֵתִים אֵלוֹ, כִּי זֶהוּ הַכְּלִי זֵין שְׁלוֹ. וְכֵן הַחַיִּים הֵם לְעוֹלָם מְלַחְמָה, וְאֵיךְ יְכוּל לְהִיּוֹת בְּמִלְחָמָה לֹא נֶשֶׁק, וּבְפֶרֶט בְּמִצְבּוֹ אָנוּ? וְלָזֶה תִּרְאֶה, שֶׁתִּקְנֶנּוּ תַפְלָה עַל כָּל מְקָרָה; תַּפְלַת הַדָּרָךְ וְיוֹצֵא לְדָרָךְ וְכוּ', תַּפְלָה עֲבוּר הַנְּכַנְס לְבֵית הַמְדַרְשׁ וְכוּ'. וּבְכָל מְקוֹם שֶׁלֹא תִמְצָא - תִּרְאֶה שֶׁצָּרִיךְ תַּפְלָה, וְרַק בְּזֶה נוֹכַח לְגַבֵּר עַל אוֹיְבֵינוּ. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתֵּן לְעֵשׂוֹ הַיִּרְשָׁה - "וְעַל חֶרֶבֶךָ תַחֲיֶיהָ" (בְּרֵאשִׁית כ"ז, מ), כֵּן הַיִּרְשָׁה אֲצִילֵנוּ - "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב" (שִׁם, כ"ב). [וְעֵין בְּסִפֵּר "מַעֲלַת הַתּוֹרָה", שֶׁבְּזִמּוֹן שֶׁ"הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב", גַּם הַיְדִים, שֶׁהֵם "יְדֵי עֵשׂוֹ", מְשַׁעֲבָדִים אֶצֶל יַעֲקֹב. עֵין שִׁם.] עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְכֵן אֲתָה מוֹצֵא בְּמִנְשֶׁה בֶן חִזְקִיָּהוּ, שֶׁהָיָה רֶשֶׁע גָּמוּר, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁהִמְרָה וְהַפְלִיג בְּעוֹל כְּמוֹהוֹ, לְפָנָיו וְלֹא חָרָיו, וְאֶף עַל פִּי כֵן נֶאֱמַר בּוֹ (דְּבָרִי הַיְמִים ב' ל"ג יב, יג): "וַיִּכְהַצֵּר לוֹ חֵלָה אֶת פָּנָיו ה' וְגו' וַיִּתְּפַלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תַּחֲנָנָתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ לִירוּשָׁלַיִם לְמַלְכוּתוֹ". (מַסְפֵּר הַעִיָּקָרִים)

וְכֵן מְצִינוּ גַבִּי מַחְלֶקֶת קָרַח וְעֵדְתוֹ עַל מִשְׁה רַבְּנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר שִׁם (בְּמִדְבָר ט"ז, טו): "וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל-ה' אֶל-תִּפְּן אֶל-מִנְחָתָם", וּפֶרֶשׁ רַשִׁ"י: לְפִי פְשׁוּטוֹ, הַקְטָרֶת שֶׁהֵם מְקַרְבִּים לְפָנָיִךְ מִחַר, אֵל תִּפְּן אֵלֵיהֶם. אֲמַר הַיִּסְבָּא מְקַלְס': רוֹאִים מְכַאֵן עַד כְּמָה גְדוֹל כְּחָה שֶׁל תַּפְלָה. מִשְׁה רַבְּנוּ צָרִיךְ הָיָה לְבַקֵּשׁ מִהַקְב"ה שֶׁלֹא יִקְבַּל אֶת הַקְטָרֶת, דְּהֵינּוּ, הַתְּפִלוֹת שֶׁלָּהֶם. אֶף שֶׁאֵם, חֵס וְחִלְיָה, הָיְתָה תַפְלָתָם מִתְּקַבְּלָת, הָיָה בְּכֵן אֲשׁוּר לְהַשְׁקִפְתָּם הַכְּפָרְנִית בְּמִשְׁה וּבְתוֹרָתוֹ, וְהָיְתָה מִתְּבַטְּלָת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, חֵס וְחִלְיָה - בְּכָל זֹאת פָּחַד מִשְׁה מִתְּפַלְתָּם.

ג - כשלבנו נשבר מיסורין שבאו עליו - ינצל אותה שעה לתפלה.

"לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה" (תהלים נא, יט). העקר הוא - לב נשבר ונכנע. וכדי לזכות ללב נשבר ונדכה, הרי זה קשה מאד, כי האדם קשה ערף מטבעו, ולא מרגיש כאב וצער בחטאיו, והרבה עמל צריך האדם לזכות לשבר לבו לפני ה'.

אולם, כשפאים על האדם יסורים גשמיים - תכף לבו נשבר בקרבו. ולכן, ינצל השברון לב ויתפלל וישוב לה', ולא יהיה טפש לבקש עזרה וישועה מפלוני או מאלמוני, אלא ישר יפנה בלבו הנשבר לה' ויתקבל תפלתו.

וזה לשון ספר "טהרת הקדש" (דף שטו ע"ב): כשאדם, חס וחלילה, באיזה צער גדול, או יסורים, חס וחלילה, אז על ידי צער ויסורים, קרובים דבוריו לפני ה' (עיין באור החיים הקדוש פי שמות), ואז טוב שיעסק בתשובה, כי זה יועיל להמתקת הדינים יותר מכל למודים ומכל תפלות, כי העקר אצל הקדוש ברוך הוא - לב נשבר ונדכה, שעל ידי זה מתבטלים כל הגזרות. ולבחינת לב נשבר, אי אפשר להגיע, לא על ידי תפלה, ולא על ידי תהלים וכדומה, לאדם בינוני, רק על ידי תשובה, ודוי, חרטה ועבודת ה' זמן וזמנים. וישפך לבבו לפני ה' כבו המתגעגע ושופך שיחו לפני אמו. וזה הוא הדרך להביא את האדם בזו השעה לדמעות רבות, מפני שמקור הדמעות נסתם מחזק הלב או מטמטום הלב, מה שאין פן כשהוא בצער, חס וחלילה, או על ידי מרירות הלב הגשמי, נכנע הרע ונשבר הלב וקרוב הוא לדמעות, ואז עת רצון גדול לעסק בתשובה בזה השעה. ודע ותתבונן, אחי, בכל אלו הדבורים, כי יהיה טובה לנפשך. עד כאן לשונו.

ד - לעולם יבקש אדם מאוצר של מתנת חנם

לא יבקש אדם, אפלו בעל מעשים ותורה, בקשותיו בשכר מעשיו, אלא מאוצר של מתנת חנם. ומנלן? ממשנה רבינו, שכמה בעל מעשים טובים ותורה היה, ובכל זאת - "ואתחנן אל ה'" (דברים ג, כג), לא בקש אלא מאוצר של מתנת חנם.

וכן איתא במדרש (מד"ר פי ואתחנן), שמשנה רבינו בא בלשון תחנונים. אמר ר"י: מכאן אתה למד, שאין לבריה כלום אצל בוראו. ובתנחומא וזה לשונו: אלא בשעה שעמד משה ואמר, רבונו של עולם, הודיעני נא באיזו מדה אתה נוהג עולמך וכו', אמר לו הקדוש ברוך הוא וכו', איני חיב לבריה, כל מה שיעשה אדם מצוה - חנם אני נותן לו. לא שאני חיב לבריה כלום, אלא חנם אני נותן להם, שנאמר (שמות לג, יט): "וחנתי את אשר אחן וגו'". עד כאן לשונו. [וכן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה, על הפסוק "מי הקדימני ואשלים" (איוב מא, ג) - מי מל תינוק עד שלא נתתי לו בן וכו'.]

ועקר היוצא מדברי המדרש, הנזכרים לעיל, שאין לשום אדם יכלת לפטר עצמו מהתפלה, כי אף שביקלתו לומר: עשיתי מצות ולמדתי תורה, ולכן איני צריך לבקש, כי יגיע לי עבור מעשי. בכל זאת, רואים כי אין בידי שום תביעה, וצריך לבקש מתנת חנם. וכתב ה"חובת הלבבות" (שי"ד פ"ד), וזה לשונו: כי אם היה מעשה האדם כחול הים, לא יהיה שקול בטובה אחת מן טובות הבורא ותברך עליו בעולם הזה, כל שכן אם יהיה לו חטא וכו'. ומה שיהיה מגמול הבורא עליו, הוא מחסד הבורא עליו. עד כאן לשונו. וכמו שמסים ר"י (במד"ר הנ"ל), שהרי משה רבנו, רבם של כל הנביאים, לא בא אלא בלשון תחנונים, וגם אמרו (במד"ר הנ"ל): יכול יהא תובע צרכיו ויוצא לו - כבר פרש שלמה (מלכים א' ח, כח): "לשמע אל הרנה ואל התפלה", רנה - זו קלוסו של הקדוש ברוך הוא, ותפלה - לצרכיו של אדם. עד כאן לשונו.

ומקשה בספר "מעלות התפלה", דלכאורה קשה, הלא כל מטרת הקדוש ברוך הוא בבריאה שאדם יעבד ויעמד בנסיון, ואז כל שכרו יהיה חלף עבודתו, ולא לחם בושה, לחם חסד. ואם כן, אם יבקש אדם מאוצר של מתנת חנם - אינה התכלית בבריאתו, הרי שוב מקבל לחם חסד?

אלא, אדם שעדין לא בא לעולם, ונשמתו נזונת מעולם העליון בענג רב, מבלי לבוא לעולם הזה ולעמד בנסיונותיו - זה ודאי לחם חסד ובושה. אולם, אחר שכבר בא אדם לעולם הזה, ומכיר את בוראו, ובכח בחירתו יודע ומתגבר להבין שאין שום מקרה בעולם, והכל בהשגחה פרטית, אם כן, זה כבר דיו לאדם, ונקרא שגבר על יצרו. ולכך, אף על פי שמבקש מאוצר מתנת חנם, אין זה לחם חסד ובושה, כי זה מגיע לו בשכר חלף הכרתו שהכל מידי ותברך, והראיה - שפונה אליו ומבקש חסדו, ויודע שאין למי לפנות אלא רק אליו, ולקבל מתנת חנם רק ממנו, ביצעו שאין מי שיכול לשלם להקדוש ברוך הוא על כל הטובות שעושה, והכל חסד ורחמים ממנו, וזה גופא נחשב שעמד בנסיון.

ועל פי זה פרשתי המדרש, אין ישראל נזונין אלא בשכר האמונה. ויש להבין, דהלא עוד מצות יש, ולמה תלה כל שכרם של ישראל רק בשכר האמונה?

ולפי הנזכר לעיל יתישב. שהרי, מצד הדין, מה שיעשה האדם תורה ומצות, לא יספיק לשלם על טובותיו של הקדוש ברוך הוא, וכמבאר לעיל. ואם כן, בשכר מה יזונו ישראל, הרי עדין הוא נהמא דכסופא [לחם בושה וחסד]? אלא, שבשכר זה שמאמין שהכל מידי ותברך, אפלו שמבקש לחם חסד, אבל בהכרתו זכה לידע שלחם חסד זה אין מי שיתן לו מלבד הקדוש ברוך הוא, הרי שהגיע לתכלית הנרצה בבריאתו, וזו תכלית כל המצות.

וכתב עוד בספר "מעלות התפלה", וזה לשונו: ולפי דבריו, מובן הענין היטב. דבתפלה מגיע האדם, על כרחו, לדרגה של אמונה של "אין עוד

מלבדו" (דברים ד, לה), ומודה לה' על כל מה שיעשה, שזהו עקר תכלית הבריאה, כמו שכתב הרמב"ן (פ' בא, בסוף), וזה לשונו: וכונת כל המצוות שנאמרו באלקים ונודה אליו שהוא בראנו. והיא כונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון בתחתונים חפץ, מלבד זה שידע האדם ויודה לאלקים שבראו. עד כאן לשונו. וכן בתפלת 'אהבה רבה': "וקרבתנו לשמך הגדול וכו' להודות לך וליחדך באהבה", כלומר - כל מעמד הר סיני הוא רק לחזק האמונה ביחודו ותברך ולהאמין בהשגחתו הפרטית.

ה - מעלת תפלת העני.

יבאר איך שיך תפלת עני גם לגבי כל אדם

בתרגום הזהר הקדוש (פ' בלק) על הפסוק "ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה" (במדבר כב, ו): רבי אבא פתח: "תפלה לעני כי יעטף וגו'" (תהלים קב), שלשה שכתוב בהם תפלה: אחד הוא משה, אחד הוא דוד, ואחד הוא עני, וכו'. אבל שלשה הם הנקראים תפלה: "תפלה למשה איש האלקים" - תפלה זו שאין כמוה באדם אחר, "תפלה לדוד" - תפלה זו היא תפלה שאין כמוה במלך אחר, "תפלה לעני" - תפלה היא. מאלו השלש, מי חשובה מכלן? הוי אומר: תפלה לעני. תפלה זו קודמת לתפלה של משה, וקודמת לשל דוד, וקודמת משאר תפלות העולם - מהו הטעם? משום שעני הוא שבור הלב, וכתוב (תהלים לד, יט): "קרוב ה' לנשברי לב". והעני עושה תמיד ריב עם הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא מקשיב ושומע דבריו. כיון [שהעני] התפלל תפלתו, פותח כל חלונות הרקיע, וכל שאר התפלות העולות למעלה, דוחה אותם אותו העני שבור הלב, שכתוב (תהלים קב, א): "תפלה לעני כי יעטף", והיה צריך לומר: "כי יתעטף", מהו "כי יעטף"? [אלא הפרוש] - הוא עושה אחור, שמאחר כל תפלות שבעולם שאינן נכנסות, עד שתפלה שלו נכנסת [עטופא פרושו אחור, מלשון "העטפים ללבן", וכו']. אמר לה רבי אליעזר: יפה אמרת! ועל כן צריך האדם המתפלל תפלתו, לעשות עצמו עני, כדי שתכנס תפלתו בכלל תפלות כל העניים, כי כל שומרי השערים אינם עוזבים כף להכניס [את כל התפלות שבעולם] כמו שעוזבים תפלת העני, כי הן נכנסות בלי רשות. ואם אדם עושה עצמו, ומשים רצונו תמיד כמו עני - תפלתו עולה ופוגשת בתפלות העניים, ומתחברת בהן ועולה עמהן, ונכנסת בכלל שלהן, ומתקבלת ברצון לפני המלך הקדוש.

ופוק חזי, מה שמובא במדרש (ילקוט ישעיה רמז תצו), מה נעשו בדבורים של עני שמתקוטט וטוען לפני הקדוש ברוך הוא, כביכול, כמה טיגרו תקיפין

מְשַׁבְּרִין אֱלוֹהַּ הַדְּבוּרִים, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שֵׁם: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוּן: הֶעֱנִי
הַזֶּה יוֹשֵׁב וּמִתְרַעֵם, מָה אֲנִי וּמָה פְּלוֹנִי; הוּא יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְאֲנִי יוֹשֵׁב כְּפֶן,
פְּלוֹנִי יֵשֶׁן עַל גְּבִי מִטָּה וְאֲנִי יֵשֶׁן עַל הָאָרֶץ... וְעַמְדָתָּ אֵתָּה וְנִתְּתָּ לּוֹ צְדָקָה -
מַעֲלָה אֲנִי עֲלֶיךָ כְּאֱלוֹהַּ נִתְּתָּ שְׁלוֹם בֵּינִי לְבֵינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו, ה): "אוֹ יַחֲזֹק
בְּמַעֲזֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

כְּמָה מְבַהֵיל הֶרְעִיוֹן שֶׁל אֱלוֹהַּ הַדְּבוּרִים, שְׂמִי שְׂמַחִיָּה אֶת הֶעֱנִי, אוֹתָהּ שְׂעָה
עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּמְחַזֵּיק בְּמַעֲזוֹ, כְּבִיכּוֹל. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּבִיכּוֹל,
מְשַׁתְּעֵשֶׂע עִם אֱלוֹהַּ הַדְּבוּרִים שֶׁל הַמִּתְאַנֵּחַ, וְהַרְבֵּה פְּעָמִים מְבִיאִין עַל
הָאָדָם כְּמָה נְסִיוֹנוֹת וְיִסּוּרִים, רַק בְּשִׁבִיל שֶׁיִּדְבֵּר דְּבוּרִים קְדוּשִׁים
וְהַתְנַצְלוֹת קָמִי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כִּי צְרִיכִים אֱלוֹהַּ הַדְּבוּרִים בְּגִבְהֵי
מְרוֹמִים. וְאֲדַרְבֵּה, מְצִינוֹ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹעֵס, כְּבִיכּוֹל, עַל מְנִיעַת
דְּבוּרִים קְדוּשִׁים.

וְהַדְּבוּרִים שֶׁל הֶעֱנִי שְׂמַשְׁתַּעֲשֵׂע בָהֶם הַבּוֹרָא זֶהוּ כְּאֲשֶׁר הֵם מִתּוֹךְ שְׁבָרוֹן
לֵב וְהַכְנָעָה, וְלֹא חֲלִילָה מִתּוֹךְ בְּעִיטָה בַּיִסּוּרִים, וּמִתּוֹךְ תְּבִיעוֹת וּטְרוּנוֹת.

וְהָרִי תִּרְאֶה, כִּי תִפְלֵת הֶעֱנִי בּוֹקֵעַת כָּל הֶרְקִיעִין וְשׁוֹבֶרֶת טִיגְרִין תִּקְיִפִין
לְבִטֵּל כָּל הַדִּינִים וְהַגְזֵרוֹת הַקְּשׁוֹת מִכָּלל יִשְׂרָאֵל.

וַיְדוּעַ מְרִבוֹתֵינוּ, זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, שֶׁצְרִיךְ כָּל אָדָם לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ לְעִנֵּי בְּשַׁעַת
הַתְּפִלָּה. וּבִפְרָט כְּשֶׁאֹמֵר "וְעוֹזֵר דְּלִים", צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ לְדַל בְּצָרוֹף
שְׂכִינֵת עֲזוֹנוֹ, כְּמִבְּאֵר בְּכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל (וְעִיין בַּסְּדוּרֵי הָאֲרִיז"ל), וְכֵן בְּתַחֲלַת
הַשְּׂמוּנָה עֲשֶׂרָה, בְּאֶמְרוֹ "הִ' שִׁפְתֵי תִפְתַּח", שֶׁאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוּרֵנוּ
לְבִרְכָה (יבמות קה): הַמִּתְפַּלֵּל, צְרִיךְ שִׁיתֵן עֵינָיו לְמִטָּה וְלָבוֹ לְמַעֲלָה, כְּעִנֵּי
שְׂבוּשׁ לְהַסְתַּכֵּל בְּפָנֵי הַבַּעַל הַיְבִית.

וְכִכָּה בְּיוֹתֵר, בְּאִם אָדָם מִרְאֶה עֲצָמוֹ לְפָנֵי הִ' כְּעִנֵּי מִדְּכָא, דְּלִית לֵהּ כְּלוּם.
וּבִפְרָט בְּהַתְּבוּנָה וְכוּי שְׂרוּאָה וּמְפִיר שֶׁלֹּא עֲשֶׂה מְצוּהַ מִיָּמִיו, רַק, אֲדַרְבֵּה,
הוּא מְלֵא חֲטָאִים וְעוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, שֶׁזֶה עֶקֶר הַמְּכֻוֹן שֶׁל תְּפִלַּת הֶעֱנִי, שֶׁיִּדְעַ
בְּעֲצָמוֹ שֶׁהוּא עֲנִי וְאֲבִיוֹן וְלִית לֵהּ מְגֻרְמָה כְּלוּם. אַז, בְּזֶה הַכּוֹנָה, יֵשׁ בְּכַחוֹ
לְפַעֲמִים לְהֶרְעִישׁ עוֹלָמוֹת בְּתִשׁוּבָתוֹ.

וְכַתֵּב בְּסִפֵּר "מְנוֹרַת הַמְּאֹר" הַקְּדָמוֹן: כְּתִיב "כִּי לֹא בָּזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֲנוֹת
עֲנִי וְלֹא הִסְתִּיר פְּנֵיו מִמֶּנּוּ וּבִשְׂוֵעוֹ אֱלֹהֵי שְׂמֵע" (תהלים כב, כה). בְּנֶהֱגַ שְׂפַעוֹלָם,
שְׁנֵי בְנֵי אָדָם נִכְנָסִין אֶצֶל הַדִּין, לְמִי הַדִּין מְסַבֵּיר פְּנִים - הֲלֹא לְעֲשִׂיר. אֲבָל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - "לֹא בָּזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֲנוֹת עֲנִי". וְגִרְסִינָן בְּמִדְרַשׁ "יְהִי
אוֹר": "אִם עָלָה קְרָבָנוּ מִן הַבְּקָר" (ויקרא א, ג) - אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵאִי
שֶׁנֶּאֱמַר: מִן הַבְּקָר לְעוֹלָה, וּמִן הַצֹּאן לְעוֹלָה, וּמִן הָעוֹף לְעוֹלָה (ויקרא א) -
אֲלֵא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי הַשְּׂגָת יְדוֹ. כְּלוּמַר, אֵין מְשַׁנָּה מָה שֶׁמְקַרֵּב
הָאָדָם, הָעֶקֶר שֶׁיִּקְרִיב בְּלֵב נִשְׁבֵּר.

ו - העני, קרובה תפלתו לה' יותר מעשיר, ואפלו הוא צדיק.

והנה בברכות (דף לד). מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זפאי, וחלה בנו של רבי יוחנן בן זפאי. אמר לו: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה, כו'. ובקש עליו רחמים, ויחיה. אמר רבי יוחנן בן זפאי: אלמלי הטיח בן זפאי את ראשו כו', לא היו משגיחים עליו. אמרה לו אשתו: וכי חנינא גדול ממך? אמר לה: לאו. אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך, עין שם. והוא משלל הבנה, מה בין עבד לשר.

מסביר ר' איצלה בלזר זצ"ל: אכן נראה, כי יש עבד לפני המלך ושר לפני המלך, אשר שניהם עובדים באמונה ומוסרים את נפשם על אהבת המלך. ובכל זאת, אם יהיה להם איזה בקשה אצל המלך, לפעמים העבד יפיק יותר בקשתו מהשר, כי ההבדל ביניהם הוא - כי השר, עם כל תקף אהבתו את המלך ומסירות נפשו עבורו, אמנם הוא נהנה גם בן מן המלך, כי השר מקבל פרס גדול מאת המלך, כדוע, וחי כאחד הפרתמים. אולם, העבד, איש חיל פשוט, אינו מקבל שום פרס, ורק על הלחם לבד יחיה. ואם בכל זאת הוא מוסר נפשו על אהבת המלך, על כרחו, אם יהיה לו איזה בקשה - ימהר המלך לתת לו שאלתו ובקשתו, כי מה יש לו מן המלך בעד אמונתו ועבודתו אליו במסירות נפש. לא כן השר, אשר יש לו פרס גדול, כנזכר לעיל, הנה, גם אם לא ימלא המלך בקשתו - אין לו להתאונן כלל, כמובן. זהו מה שאמר רבי יוחנן בן זפאי, הוא דומה כעבד לפני המלך כו', כי ההבדל ביניהם הוא - כי רבי יוחנן בן זפאי השפיעו הקדוש ברוך הוא גם מטוב עולם הזה, וכן נראה, כי היה נשיא בישראל, ואמרו זכרונם לברכה: גדלהו משל אחיו. אכן, רבי חנינא בן דוסא, החסיר הי' תברך שמו אותו מכל טוב, כי לא היה לו גם לחם לאכל, רק קב חרובין מערב שבת לערב שבת. ועל כן, כאשר יבקש רחמים מלפניו תברך שמו - ימלא את בקשתו, כי מה יש לו זולת זה מלפניו? לא כן רבי יוחנן בן זפאי - כי הוא כשר לפני המלך, כנזכר לעיל, והבן. ("כוכבי אורי")

ז - העני זוכה שעיניו תמיד נשואות לה', מה שאין כן 'הצובר' - נתק עצמו מהתפלה.

וכן הוא בענין השבח והברכה והתפלה בעד כל עניינים הגשמיים מצרכי האדם בעולם הזה. כי רצונו יתברך שמו הוא, אשר האדם ירבה להפיר ולהתבונן רב טובו וחסדו, ויודה לו תמיד על חסדיו, וכן בפרט בכל מה שיהנה בעולם הזה - יברך אותו, וכמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, ריש פרק 'פיצד מברכין': אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, ואסמכוה אקרא, עין שם. ואף כי כל הנאות עולם הזה בעצמותם - הבל ורעות רוח. אכן, זהו רצונו יתברך שמו, שהאדם יתפלל אליו תמיד ויבקש רחמים מלפניו על צרכיו, להשלים לו כל חפצו ולמלאת משאלות לבבו, יקרא - וה' יענה.

זה מה שאמרו במדרש איכה: "טוב ה' לקונו" (איכה ג, כה) - יכול לכל? תלמוד לומר: "לנפש תדרשנו". הנה ידוע, כי מיסודי דרכי עבודת ה' יתברך שמו, הוא הבטחון באלקים יתברך שמו, וכמה כתובים רבו על זה, לבל יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. כי אם יהיה ה' מבטחו - "ברוך הגבר אשר יבטח בה" (ירמיה יז, ז). והנה, בנהג שבעולם, אם נדיב אחד מבטיח לעני לתת לו די ספוקו, והוא ממלא הבטחתו ונותן לו תמיד די מחסורו אשר יחסר לו, היתכן כי בכל יום ויום יחלה העני פני הנדיב, כי לא יעזב את חסדו ממנו ולא יגרע לחם חקו? - כי אין זה מהנמוס ודרך ארץ, כמובן. ולזה הייתי אומר, כי כמו כן, כאשר הקדוש ברוך הוא מצוה להאדם לשום מבטחו בו יתברך שמו, ומשביע תמיד לכל חי רצון, מה צריך עוד בקשת רחמים מלפניו יתברך שמו תמיד.

ועוד דומה הדבר, לכן האוכל משלחנו של אביו, וכשנוטל פרי מסים נגש לאביו שעמו בבית ואומר לו: אבא תודה על הפרי... מיד לאחר מכן נגש לטל מים לשתייה, וקדם ששותה נגש לאביו ואומר לו: אבא, תודה על המים... וכן תוך שעה אחת עושה זאת ארבעה וחמשה פעמים, וכך חוזר חלילה במשך כל שעות היום! וכן בכל יום ויום, ולא עוד, אלא גם בסיום אכילת הפרי, או שתית המים שוב נגש לאביו ונותן תודה... היתכן?! הרי שזה לא נורמלי לעשות כן.

אכן, לא כן הדבר, כי הבטחון לבד אינו מספיק, ורצונו יתברך שמו הוא - אשר עם הבטחון יתפלל האדם ויבקש רחמים מלפניו יתברך שמו תמיד על צרכיו, ואז יהיו עיניו נשואות אל ה' יתברך שמו, כי יפיק רצון מאתו למלאת משאלות לבבו לטובה. וכאשר כן, קבעו לנו האבות הקדושים להתפלל שלש פעמים בכל יום. זהו מה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, במדרש: "טוב ה' לקונו", יכול לכל, הינו, גם למי שאינו מתפלל אליו כלל, כי אין צריך רק לקוות אל ה' ולבטח בו יתברך שמו - תלמוד לומר: "לנפש תדרשנו", הינו, כי עם הבטחון צריך גם כן לדרש ולהתפלל לפניו תמיד, וכאשר ידרשנו - ימצא לו.

תכלית רצון ה' יתברך שמו בכל הנזכר לעיל הראה, כי הכל הוא לטובת האדם, כי הקדוש ברוך הוא מרומם על כל ברכה ותהלה, ואין צריך לקלוסו של האדם ולא לתפלה, כי הכל לפניו גלוי. אכן, ידוע כי תכלית

בריאת האדם בעולם הזה הוא רק למען להטיב לו באחריתו, להנחילהו חיי עד ועדן נצח, כי יבא על שָׁכְרוּ בְּעוֹלָם הַגְּמוּל בְּעַד פְּרִי יַגִּיעַ כַּפּוֹ וְעַמְלוֹ בַּתּוֹרָה וּמַצּוֹת, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר "מִסְלַת יִשְׂרָאֵל" (פ"א), עֵינֵינוּ שֶׁסָּם. וְנִרְאָה כִּי לְקֹדֶם בָּא הַמַּצְוָה "הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ו, יב), וְכָתַב בְּסֵפֶר "שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה" - בְּכָל עֵת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְהֵינּוּ, כִּי כֹאֲשֶׁר יִהְיֶה זְכוּרוֹ ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּקֶרֶב לִבָּבוֹ תָּמִיד, יִלְךְ בְּדַרְכֵי ה' הַיִּשְׂרָאֵל לְשֹׁמֵר אֶת כָּל הַתּוֹרָה וְהַמַּצְוָה. וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"שִׁלְחוֹן עֲרוֹף" (אורח חיים סי' א): "שׁוֹיֵתִי ה' לְנֶגְדֵי תָּמִיד" הוּא כָּלֵל גְּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת הַצְּדִיקִים כּוּי, עֵינֵינוּ שֶׁסָּם.

אֲמֵנִים, כֹּאֲשֶׁר הִנָּפֵשׁ כְּלוּאָה בְּמַאֲסֵר הַחֹמֶר, וַיִּצַר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו, וּלְבָבוֹ פּוֹנֶה לַתַּאֲוֹת הַחֲמָרִיּוֹת, וְלָכוֹ הָאָדָם עָלוּל לְשִׁכַח מֵה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְלָסוּר מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמַּצְוָה. עַל כֵּן, הֵיטָה בְּחַכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְפָנוֹת דֶּרֶךְ לְהָאָדָם לְזָכֵר בּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ תָּמִיד עַל יְדֵי עֲנִינֵי הַגְּשָׁמִיּוֹת מִצָּרְכֵי הָאָדָם. וְצוּהָ כִּי הָאָדָם יִתְפַּלֵּל אֵלָיו תָּמִיד וַיִּבְקֶשׂ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ עַל צָרָתוֹ, וְכֵן לְזָכֵר תָּמִיד אֶת חֲסִדּוֹ וְהַתְּמַדָּת טוֹבוֹתָיו, וְלְהוֹדוֹת לוֹ עַל חֲסִדּוֹ, וְעַל כָּל מֵה שִׁיְהֶנָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה - יִבְרַךְ אֹתוֹ.

הוּא מֵה שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ, זְכוּרוֹנָם לְבִרְכָה (יומא פו.): שֶׁאֵלוֹ תִלְמִידּוֹ אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי: מִפְּנֵי מֵה לֹא יָרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִן פְּעַם אַחַת בְּשָׁנָה? אָמַר לָהֶם: אֲמַשֵּׁל לָכֶם מִשָּׁל לְמֵה הַדְּבָר דּוּמָה - לְמַלְךְ בֶּשֶׁר וְדָם שֵׁיֵשׁ לוֹ בֶּן אֶחָד, וּפָסַק לוֹ מְזוֹנוֹתָיו פְּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְלֹא הָיָה מְקַבֵּל פְּנֵי אָבִיו אֲלֵא פְעַם אַחַת בְּשָׁנָה. עָמַד וּפָסַק לוֹ מְזוֹנוֹתָיו בְּכָל יוֹם, וְהָיָה מְקַבֵּל פְּנֵי אָבִיו כָּל יוֹם. אֵף יִשְׂרָאֵל - מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ אֲרַבְעָה וְחַמְשָׁה בָּנִים, וְהָיָה דוֹאֵג וְאוֹמֵר שְׂמָא לֹא יָרַד מִן לְמַחַר, וְנִמְצְאוּ כָּלן מֵתִים בְּרַעַב - נִמְצְאוּ כָּלן מְכוּנִים אֶת לְבָן לְאֲבֵיהֶם שְׁבַשְׂמִים.

וּלְכַאוּרָה יִפְלֵא, כִּי הֵנָּה דוֹר הַמְּדַבֵּר, אֲשֶׁר עֵינֵינוּ בְּעֵינֵינוּ רָאוּ אֶת כְּבוֹד ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא, וְאֵין סִפְק כִּי עֲבוֹדָתָם הֵיטָה בְּמִדְרָגָה הַרְּמָה שֶׁל יִרְאֵת הַרוּמָמוֹת, מֵה הָיָה צָרִיף עוֹד לְיִרְאָם וּלְבַהֵלָם עִם יִרְאָה הַנְּמוּכָה שֶׁל יִרְאֵת הַעֲנֵשׁ, מַחְרַפֵּת רַעַב וְכָפֹן.

אָכֹן, זֶה הַדְּבָר, כִּי אֵין הַכּוֹנֶה לְיִרְאָם בְּיִרְאֵת הַעֲנֵשׁ שֶׁל חֲסֵר מְזוּן, לְהַכְרִיחַ אוֹתָם עַל עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. אָכֹן, הֵינָה כָּל אָדָם לְפִי מִדְרָגָתוֹ בְּיִרְאָה, צָרִיף שֶׁתִּהְיֶה יִרְאֵת ה' עַל פְּנֵינוּ תָּמִיד, שֶׁלֹּא לְשִׁכַח מֵה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אֵף כְּרַגַע, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב: "הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח כּוּי". אָכֹן, כֹּאֲשֶׁר הָאָדָם הוּא עָלוּל לְשִׁכַּחַה, וְלֹאֵת מַחְסֵר ה' לְאָדָם בְּעֲנִינֵי הַגְּשָׁמִיּוֹת, לְחַזְקוֹ לְהַבִּין אֲשֶׁר הַכָּל בְּיַדֵי שְׂמַיִם, וְהוּא צָרִיף תָּמִיד לְחֲסִדֵי ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְצָנוּ לְהַתְּפַלֵּל אֵלָיו וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו - זֶהוּ סִבָּה שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח מֵה', וְאִז תִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כְּפִי מַצַּב מִדְרָגָתוֹ בְּיִרְאָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. זֶהוּ מֵה שֶׁאָמְרוּ זְכוּרוֹנָם לְבִרְכָה: אֵף יִשְׂרָאֵל כּוּי, נִמְצְאוּ כָּלן מְכוּנִים אֶת לְבָן לְאֲבֵיהֶם שְׁבַשְׂמִים. הֵינּוּ, כִּי הִירְאָה הַזֹּאת, שְׂמָא לֹא יָרַד מִן לְמַחַר, הִבִּיא אוֹתָם רַק לְזָכֵר אֶת ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי הָיוּ מְכוּנִים אֶת לְבָם אֵלָיו יוֹם לְהַתְּפַלֵּל אֵלָיו וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו וְלְהוֹדוֹת לוֹ תָּמִיד עַל חֲסִדּוֹ, וּמִמִּילָא הֵיטָה

עבודתם לפי מדרגתם הגבוהה של יראת הרוממות ואהבת ה' יתברך
שמו, כנזכר לעיל. ("כוכבי אורי")

ח - מה יעשה אדם וינצל מהכעס ומן הגאווה - ירבה בתפלה.

כתב בספר "ארץ אפים" [בספר זה מדבר בתקון מדת הכעס, ומזה נלמד בכללות מעלת התפלה לנצל מיצר הרע], וזה לשונו: וכן עצה הרביעית שכתבנו להיות רגיל בתפלה לפני השם יתברך, שיקרבהו לעבודתו יתברך, הנה כן הורו לנו החכמים לעשותה בשביל הזהירות מכעס, כמו שכתב ב"ראשית חכמה" בשם מורו ז"ל, וזה לשונו: ראוי שיתפלל להקדוש ברוך הוא בכל תפלותיו - שחרית, מנחה, ערבית - שיזכהו הקדוש ברוך הוא למדות הענוה וההכנעה, ושיהיה שמח ביסורין אלו אם יבזוהו ויכעיסוהו, ויבזה יתראה אל הקדוש ברוך הוא, וכפר לו מה שחטא עד עתה בכעס ובגאווה. וכיון שזו היא בקשתו - לא יכעס ולא ישיב למחרפו.

ובספר "דברי דוד" מהרב הגאון ר' דוד לידא ז"ל כתב, וזה לשונו: מצאתי מרפא ומזור ורפואה לחלי זה לתקון כעס - תפלל בכל תפלת שמונה עשרה ב'אלוקי נצר לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום [רבנו של עולם, תזכני למדת הענוה והכנעה ושאהיה שמח ביסורים המבזים והמכעיסים אותי] ונפשי כעפר לכל תהיה. עד כאן.

וב"חידים" כתב בשם פרקי רבי עקיבא כתב יד, שהיה מתפלל בכל יום: 'יהי רצון מלפניך, ה' אלהי ואלהי אבותי, שלא אכעס ולא אכעיסך. וכן קבעו בספרים להתפלל תפלה זו בכל יום בבקר, מיד כשנעור משנתו, אחר שאמר 'מודה אני כו': 'יהי רצון מלפניך, שיהא לבי נכון ומסור בידי, ושלא אכעס ושלא אכעיסך. וכן בסוף תפלת שמונה עשרה: 'יהי רצון מלפניך, ה' אלהי ואלהי אבותי, שלא תעלה קנאת אדם עלי ולא קנאתי על אחרים, ולא אכעס היום ולא אכעיסך. ובתפלה מבעל "נעם אלימלך" ז"ל, קבע גם כן להתפלל על זה.

ובשם ספר "יסוד יוסף" ראיתי כתוב, כי בעת לבישת הציצית הוא זמן מסגל ועת רצון להתפלל על הצלה מקנאה ושנאת חנם ומכעס, ולכן קבע לומר דרך תפלה, אחר לבישת הטלית קטן, פסוקים המסגלים לזה עם תפלה בסופם, והנה נדפסים בתחלת ספר "לקוטי צבי". והבא לפעל בעצה זו, בל יסתפק בתפלות אלו לבד, רק צריך להיות רגיל בזה תמיד, להרבות מאד תחנה ובקשה לפני ה' בבכי ונדמעות. ויותר טוב שיהיה בלשון שמדבר בו, שאז יתעורר לבו ביותר. ויקבע זמן גדול על זה בכל יום ויום,

לשפד שיחו לפני ה'. ויערד לפניו יתברך טענות ורצוים על זה, שיעזרהו לתקן מדה זו וכל המדות, ויקרבהו לעבודתו יתברך לעבדו באמת, ואז, במשך הזמן, ודאי תועיל לו מאד. ואף שיראה כמה ימים ושנים שלא תועיל בזה כלום, עם כל זה - אל יפל מזה, כי סוף דבר - שאם יתחזק בזה, ודאי תועיל לו מאד מאד.

וכמו שכתב בספר "שיחות הר"ן" בכמה מקומות על הצדיק הקדוש ר' נחמן מברסלב, זכרוננו לברכה, שספר שעקר עבודתו אשר על ידה זכה לתקן כל המדות ולכל מדרגות הרמות בעבודת השם יתברך, ולהשיג השגה גדולה בתורה, נגלה ונסתר, היה רק רבוי התפללות והבקשות והרצוים שהיה רגיל בהם מאד לפני השם יתברך שיהיה לכל זה. וכל מיני בקשות שבעולם שנמצאים באיזה ספר שיהיה, לא הניח שלא אמרם כמה וכמה פעמים, כגון תהלים ושערי ציון, ובקשות הנדפסים בסדורים הגדולים, וכיוצא בהם, ואפלו התחנות הנדפסים בלשון אחר - כל מה שהיה פענן מבקשו, לא הניח מלאמרם. והיה רגיל לומר כל התחנות שאחר מעמדות הנדפסים אחר כל יום ויום, והיה אומר מכל הימים בפעם אחת. גם היה רגיל, לפעמים, לומר בתהלים רק הפסוקים של תחנה ובקשה.

ועקר מה שהועיל לו, היו התפללות שהתפלל מעצמו בלשון אשכנז, שהיה רגיל מאד ליחד לו איזה מקום שמצא שאין שם בני אדם, והיה מפרש שיחתו לפני השם יתברך בלשון אשכנז, והיה מפיס ומבקש לפניו יתברך בכמה וכמה מיני טענות ורצוים, שראוי לו יתברך, שיקרבו לעבודתו. והיה רגיל בזה מאד מאד, והיה מבלה ימים ושנים על זה.

ואף שהיה רואה כמה ימים ושנים שלא זכה לשום התקרבות, ונדמה בעיניו שאין שומעין דבריו כלל, רק, אדרבא, שמרחיקין אותו בכל מיני התרחקות מעבודתו יתברך - אף על פי כן היה מחזיק עצמו מאד, ולא הניח את מקומו, והיה מעתיר ומעתיר עד שזכה לכל. והרבה מאד לדבר עם תלמידיו בזה, שמי שירגיל עצמו לנהג כן בכל יום, על כל פנים שעה אחת להתפלל לפניו יתברך בלשון שמדבר בו בטענות ורצוים - בודאי יזכה להתקרב אליו יתברך באמת. ואף שיראה לו הרבה שנים שאין מועיל בזה כלום, אף על פי כן יחזק עצמו ביותר, וסוף סוף יועיל לו בודאי.

ואמר, שדוד המלך, עליו השלום, יסד מזה ספר תהלים. ואמר, שעקר התבודדות של דוד המלך, עליו השלום, היה על מטתו בעת ששכב וכסה עצמו בסדין, אז היה מדבר ומשיח כל לבו לפני השם יתברך, כמו שכתוב (תהלים ו, ז): "אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה", וזהו העולה על הכל. עד כאן.

וְכֵן נִמְצָא כְּתוּב בְּשֵׁם הָרֶק הַקְּדוֹשׁ ר' אוּרֵי מְסֻרְעֵלִיסקָ, זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, שֶׁאָמַר שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם יַעֲזוֹת לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק בְּתַפְלָתוֹ תָּמִיד עַל כָּל דְּבַר פֶּעַל הַכֹּל.

וְכֵן נִמְצָא כְּתוּב עַל הָאָרִיז"ל שֶׁאָמַר, שֶׁכָּל מֵה שֶׁזָּכָה לְהַשְׁיֵיג הַשְּׂגָה עֲצוּמָה מְאֹד, הִיָּה עַל יְדֵי רַבּוּי תַּפְלָה בְּבִכּי וּדְמָעוֹת מְאֹד. וְכֵן כָּתַב, בְּעֵנֶן הַשְּׂגַת הַתּוֹרָה, שֶׁעַל כָּל מֵה שֶׁלֹּא יָבִין, יִבְכֶּה הַרְבֵּה. וְכֵן רָאִיתִי כְּתוּב עוֹד עַל כִּמָּה גְדוּלִים שֶׁפִּעְלוּ רַק בְּעֵנֶן זֶה.

וּבִסְפָר לְק"ע כְּתַב: צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְקַבֵּעַ לוֹ עַל הַתְּבוּדוֹת וְשִׁיחָה עִם קוֹנוֹ אִיזָה שְׁעוֹת בַּיּוֹם. וְטוֹב שֶׁשְּׁעָה אַחַת יִשְׁתַּוְּקַק וַיִּכְיַן עֲצָמוֹ לְדַבֵּר, וְאַחַר כֵּן יִדְבַר שְׁעָה אַחַת, וְעַל יְדֵי זֶה יִכּוֹלֵן לְבֹא לְכָל טוֹב בְּזָה וּבְבָא. וּמִקְטָן וְעַד גְּדוֹל אֵי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת אִישׁ כְּשֶׁר, כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה. כִּי אֶפְלוּ אִם יַעֲשֶׂה אָדָם כָּל יַעֲזוֹת וְתַחֲבוּלוֹת, הֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זְכוּרֵנָם לְבִרְכָה (קִידוּשֵׁין ב): אֲלֵמָלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ, אֵין יִכּוֹל לוֹ.

וּלְכֵן הִתְקַרַח - רַק לְבַקֵּשׁ וּלְהַתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכָל גְּדוּלֵי הַצְּדִיקִים לֹא בָאוּ לְמִדְרַגְתָּם כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה. וְעוֹד כְּתַב, צָרִיךְ לְרְאוֹת וּלְהַשְׁתַּדֵּל לְחַדֵּשׁ תָּמִיד בְּתַפְלָתוֹ וּלְבַקֵּשׁ בְּכָל יַעַת בְּדַבְרֵי רְצוּיִם וְתַחֲנוּנִים חֲדָשִׁים. וְטוֹב מְאֹד לְפָרֵשׁ שִׁיחָתוֹ וְצַעְרוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כִּבֵּן שֶׁקוֹבֵל לְפָנָיו אָבִיו בְּתַנּוּעוֹת שֶׁל חוֹן וְרַחֲמִים.

וְאִף אִם נִדְמָה לְהָאָדָם, שֶׁלְפִי מַעֲשָׂיו אֵינּוּ כִּבֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, עִם כָּל זֶה, הֲלֹא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קָרָאנוּ בְּנִים [כִּי בִין כֵּן וּבִין כֵּן קְרוּיִם לְךָ בְּנִים]. וּמִכָּל מְקוֹם, יִקְבַּע לָזֶה רַק זְמַנִּים מִיַּחֲדִים, וְשֶׁאֵר כָּל הַיּוֹם יְהִיָּה בְּשִׁמְחָה. וְעַקֵּר הַתְּבוּדוֹת הוּא בְּלִילָה, בְּעַת שֶׁהַכֹּל יִשְׁנִים. וְהִנֵּה, כְּתַבְנוּ לְמַעֲלָה (סִימּוֹן ג סעיף ח ויא), עֲצָה טוֹבָה לְהַזְכִּיר בְּכָל פֶּעַם הַמְּדָה שֶׁצָּרִיךְ לְגַדֵּר עֲצָמוֹ בָּהּ. וּלְפִי מֵה שֶׁכְּתַבְנוּ כָּאן, הִנֵּה טוֹב הוּא, שֶׁהַהַזְכָּרָה בְּכָל פֶּעַם יְהִי בְּדַרְךְ תַּפְלָה לְמְקוֹם, וְאִזּוֹ יְהִיָּה פֶּעֲלָתוֹ בְּזָה - שְׁתִּים. (ע"כ מִסְפֵּר "אֶרֶךְ אֲפִים")

ט - עִיתוֹת רְצוֹן מִיּוֹחַדוֹת לְקַבֵּלַת הַתַּפְלָה.

"הֵן עִם כָּלִבִּיא יְקוּם וְכֹאָרִי יִתְנַשֵּׂא" (בַּמְדַּבֵּר כג, כד), פֶּרֶשׁ רַש"י - כְּשֶׁהֵם עוֹמְדִים מִשְׁנַתָּם, הֵם מִתְגַּבְּרִים כָּלִבִּיא וְכֹאָרִי לְחִטּוֹף הַמְּצוֹת; לְלַבֵּשׁ צִיצִית, לְקַרֵּא קְרִיאַת שְׁמַע וּלְהַנִּיחַ תַּפְלִין. עַד כָּאן.

תַּפְלָת הַבִּקֵּר קָדָם עֲמוּד הַשַּׁחַר מְקַבֵּלַת יוֹתֵר בְּרְצוֹן, שְׂאִזּוֹ מִתְעוֹרֵר הַחֶסֶד בְּעוֹלָם. וְאָמְרוּ בְּגִמְרָא, שֶׁאֶפְלוּ הַחוֹלִים בְּבִקֵּר מְרַגְשִׁים טוֹב יוֹתֵר, כִּי זֶה זְמַן חֶסֶד בְּעוֹלָם.

וְרֵאָה מה שכתב בספר "קב הישר" (פרק לא) על הפסוק "ה' בקר תשמע קולי וגו'" (תהלים ה, ד): וְקָשָׁה, וְכִי בִבְקָר שׁוֹמֵעַ ה' קוֹל הַמִּתְפַּלְלִין? וְהֲלֹא בְּכָל עֵת וְשָׁעָה שְׁקוֹרְאִים אֵלָיו הוּא שׁוֹמֵעַ קוֹלֵנוּ וּמְאֲזִין תְּפִלָּתֵנוּ?! אַכֵּן, הָעֲנָן הוּא כֶּד, כִּי בְשָׁאֵר הָעֵתִים כְּשֶׁבִנִי אָדָם מִתְפַּלְלִין, מְעִינִים בְּתַפְלָה אִם הִיא רְאוּיָה לְהִתְקַבֵּל מִחֲמַת מַעֲשֵׂיו שֶׁל אָדָם אוֹ לֹא. מֵה שָׂאִין כֵּן בִּבְקָר, כְּדֹאִיתָא בְּהֵרַק הַקְּדוֹשׁ (פ' בלק דף רד): ר"א וְרַבִּי אֲבָא וּשְׁאֵר חֲבֵרַיָא עָמִיה הוּוּ אֲזָלָא בְּאַרְחָא, פָּתַח ר"א וְאָמַר: "ה' בְּקָר תִּשְׁמַע קוֹלִי" (תהלים ה, ד), הָעֲנָן הוּא כֶּד - כִּי בְּכָל צַפְרָא מִתְעוֹרֵר חֲסֵד דְּאַבְרָהָם, דְּכָתִיב בּוּ (בראשית יט, כז): "וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בִּבְקָר", וְהֵאֵי שְׁעֵתָא עֵת רְצוֹן הוּא מְאֹד, וְאֶפְלוּ הַחוּלָה, הַמְּטַל עַל עֵרֶשׁ דְּוִי, מוֹצֵא נַחַת רוּחַ בִּבְקָר וְכוּ'. וְכִמוּ שְׂישׁ עֵת רְצוֹן לְחוּלֵי הַגּוֹף, כֵּן יֵשׁ עֵת רְצוֹן לְחוּלֵי הַנֶּפֶשׁ וּנְשָׁמָה, שְׁהִם הַחֲטָאִים, הָעֵבְרוֹת וְהַפְּשָׁעִים, וְהוּא עֵת רְצוֹן לְהִתְפַּלֵּל בִּבְקָר. וּמִחֲמַת שְׂבִאוֹתוֹ הַזְּמַן הוּא עֵת רְצוֹן, עַל כֵּן, אִף אִם אֵינוֹ רְאוּיָה זֶה הַמִּתְפַּלֵּל מִחֲמַת מַעֲשֵׂיו שֶׁתְּקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ, אֶפְלוּ הַכִּי חוֹשֵׁב עָלָיו הַקְּבִ"ה לְטוֹבָה, וְהוּא מְצַוָּה לְכָל בְּעָלֵי הַדִּין וְהַמְּקַטְרְגִים שֶׁלֹּא יִפְתְּחוּ עָלָיו בְּדִין, כִּי הַחֲסֵד וְהַחֲנִינָה אֵינוֹ מוֹסֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה, אֶלָּא הַחֲסֵד וְהַחֲנִינָה הוּן בְּיָדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבִבְקָר הוּא מִדַּת הַחֲסֵד לְאַבְרָהָם, וְלָכֵן מְקַבֵּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּפִלַּת בְּקָר בְּחֲסֵד. אָמַר רַבִּי אֲבָא וּשְׁאֵר חֲבֵרַיָא: אֵלְמָלִי לֹא נִפְקָנָא אֶלָּא לְמִשְׁמַע דָּא, דִּינּוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּבְתַרְגוּם הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ (תהלים ה): "ה' בְּקָר תִּשְׁמַע קוֹלִי וְכוּ'", פָּתַח רַבִּי אֲלֵעָזָר וְאָמַר וְכוּ'. שְׁהַרִי, כְּשֶׁהַעִיר הַשְּׁחַר, בְּקָר הַהוּא נִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם, וְהוּא עֵת רְצוֹן לְכָל לַעֲשׂוֹת טוֹבוֹת לְכָל הָעוֹלָם, לְצַדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים, וְאִז עֵת תְּפִלָּה הוּא לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֵי הַמְּלַךְ הַקְּדוֹשׁ. וְעַל כֵּן, בְּשָׁעָה שֶׁהַאִיר הַשְּׁחַר, כָּל אוֹתָן אֲסִירֵי הַמְּלָךְ מוֹצֵאִים מְנוּחָה [אֲסִירֵי מְלָכָא, הֵינּוּ, הַחוּלִים שֶׁבִּבְקָר הוֹטֵב לָהֶם מַעַט, וְאִז הוּא עֵת רְצוֹן לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, אוֹ שְׁהִם בְּעֶצְמָם יִתְפַּלְלוּ עַל רְפוּאָה] וְזִמְן תְּפִלָּה הוּא עֲלֵיהֶם, וְכָל שְׂכֵן אוֹתָם הַחוּזָרִים בְּתִשׁוּבָה וּמִתְפַּלְלִים תְּפִלָּתָם לְפָנֵי הַמְּלַךְ הַקְּדוֹשׁ וְכוּ'.

וְכַאֲשֶׁר תִּגִּיעַ הַתְּפִלָּה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, פּוֹקֵד לְבֵית דִּין שֶׁלוֹ שֶׁלֹּא יִפְתְּחוּ בְּדִין, לְפִי שְׁהַחֲיִים בִּיּוֹדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא, וְלֹא בִּיּוֹדֵיהֶם. וּמִתּוֹךְ שָׂאֵז הוּא עֵת רְצוֹן, מְבַקֵּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זְכוּתוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַהוּא, וְאִם נִמְצָא בְּתַפְלָה [הֵינּוּ, תְּפִלַּת הַחוּלָה עֲצֵמוֹ אוֹ תְּפִלַּת אַחֲרִים עָלָיו] אוֹ שֶׁהוּא בְּעַל תִּשׁוּבָה - מְרַחֵם עָלָיו וְכוּ', שְׁהַרִי הַרְפוּאָה לֹא נַעֲשִׂית אֶלָּא בִּיּוֹדֵי הַמְּלַךְ הַקְּדוֹשׁ. וְלָכֵן, בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹקֵד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְפוּאָה לְאִישׁ הַהוּא - הַמְּמַנֶּה עַל רְפוּאָתוֹ יוֹצֵא, וְכָל אוֹתָן הַמְּקַטְרְגִים, שְׂמִמְנִים עַל חֲלָיִים רָעִים, מְפַחְדִים מְמַנּוּ. וְאִז רוּחַ הַהוּא, שְׁנוֹסַע מִן צַד הַדְּרוֹם, מְמַצִּיא לוֹ לְאִישׁ הַהוּא [רְפוּאָה], וְאִז הַרְפוּאָה נִמְצָאת, וְהַכֵּל בִּיּוֹדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל כֵּן כְּתוּב: "ה' בְּקָר תִּשְׁמַע קוֹלִי".

וּבְתַרְגוּם הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ (תהלים נה): כַּאֲשֶׁר בָּא הַבְּקָר, אוֹר הַיָּר הַשׁוֹלֵט בְּלִילָה נִגְנֵז מִלְּפָנֵי אוֹר הַיּוֹם, וְאִז הַבְּקָר שׁוֹלֵט, וְחִלְפָה שְׁלִיטַת הָעָרֶב. וְזֶה הַבְּקָר הוּא הַבְּקָר שֶׁל אוֹר הָרָאוּשׁוֹן, זֶה הַבְּקָר מְשֻׁלֵּם טוֹבוֹת לְכָל

העולמות, ממנו נזונים עליונים ותחתונים, הוא משפיע להגן, וזו היא השמירה לכל העולם... אשרי חלקו מי שקם בבקר מתוך ותשבחות התורה שעסק בה בלילה, ומתפלל באותו הזמן תפלת שחרית... ובא וראה, דוד בא ואמר, אלו שלשה זמנים של התפלות - ערב ובקר וצהרים - הרי שלשה, והוא לא התפלל אלא שתיים מהן, שכתוב (תהלים נה, יח): "אשיחה ואהמה" ולא יותר - אחת לתפלת שחרית ואחת לתפלת מנחה. לפיכך אמר אשיחה ואהמה דוקא. בבקר, שהוא עת של חסד, היה די לו באשיחה בחסד, ובמנחה, שהוא עת של דין הקשה, נצרך המיה, ולפיכך אמר 'ואהמה'. ואחר כך, בזמן חצות הלילה, היה קם ועסק בשירות ותשבחות כראוי, שכתוב (תהלים מב, ט): "ובלילה שירה עמי", וזה נתבאר.

ועוד זמן רצון מפלא ביותר מובא בזהר הקדוש, שאמר רבי שמעון בר יוחאי, שהעת והגלוי רצון הגדול ביותר הוא בעת מנחה של שבת, שמתגלה רחמים גדולים, ומה שמבקש האדם - מתקבל.

י - עצות לכונה בתפלה.

א. למוד תורה והרהור תשובה קדם התפלה.

כתב ב"טהרת הקדש" ללמד מאמרי חכמינו, זכרונם לברכה, או גמרא, משניות או זהר קדם התפלה, וכן להרהר בתשובה קדם התפלה. וכן כתבו הספרי יראים, לשוב בתשובה קדם התפלה. וכתב בספר הקדוש ה"תניא", שקדם התפלה, באשמרת הבקר, יעסק בתשובה תתאה, דהינו, בודאי תפלה ותחנונים ודמעות, ובזה נפתח לו קצת המוח או הרגשת הלב. וזה גם כן לפי מהותו ומהות נפשו ומדרגתו ושפלותו.

והנה מבאר בספרי החכמה והיראה, שהאדם, בשעה שמשיגחיו עליו מלמעלה בעינא פקיא, משפיעין עליו אז יראה או אהבה או שכל ומוח. והנה, בשעה שמקבל האדם השפעה דלעלא, נקרא בחינת מקבל, כלי מקבל השפעה דלעלא מהאי טלא קדישא דלעלא דנטיף וכו', כמבאר בזהר הקדוש בשלח (ועיין בספורנו שולחן הטהור מאמר אמונה ופרנסה). ובשעת הקטנות, כנזכר לעיל, אין מקבל השפעה דלעלא באתגליא, ואז עקר העבודה - שיעבד ה' בכח, כמו קדם התפלה, כשרואה שקטנות מתגבר עליו ולא יוכל להתפלל בכונה, אז העצה ללמד למודי רבותינו, זכרונם לברכה, או גמרא או משניות. והבעל שם טוב הקדוש אמר שיאמר זהר או תקוונים, והכל טוב, והעקר שיהיה בחיות ובכח, ואז נעשה המתקה ופזיור הענינים, בעזרת ה', וגם על ידי צדקה בהרחבה, כמובא בספר הקדוש ה"תולדות" וביתר ספרי יראים.

ולכן, אחי, אהובי, אל תקמץ בזה. דהינו, לפני כל תורה ותפלה ומצות, ולפני שבת ורגל, וכן בכל דבר ודבר יהא מקדם לו התשובה, כמו לפני תפלה ולפני תורה ולפני טבילת מקוה וכדומה, לפני כל קיום המצוה ולפני כל דבר שאדם הולך לעשות, ובפרט הרהור תשובה על חטאת נעוריו, שהוא עולה על כל הפגמים, רחמנא לצלן.

ב. זהירות משיחה בטלה קדם התפלה.

עוד שם: העקר בתפלה, שלא לפטפט קדם התפלה בשום דבורים בטלים ולסגר הפה, כי מדקדקים על זה בשמים כמה מלות הוציא קדם התפלה, בפרט לשון הרע, חס וחלילה.

הגם לפעמים מזדמן, שהקדוש ברוך הוא, ברב חמלתו, נותן לאדם תפלה אף בלי שום הכנה על זה. זה נדמה לאחד שהיה לו בנים, ועשה סעודה לבניו, והכין כל מיני מעדנים, מינים ממינים שונים, ואמר כי מי שיחדש חדושי דאורייתא ויבא ויגיד, ייתי ויכול ויפנק לנפשו, כל חד לפום יגיעתו ועמקות פלפולו. ואחד מן הבנים שהיה מתרשל מלהגות בתורה ולהכין איזה חדוש להגיד לאביו בעדן הסעודה, ועם כל זה בא לפני אביו, ואביו כשרואה עני הברן מחכמה ומדע, נכנס צער בלבו, והיה מן הדין שלא להטעומו כלום ממינים שבהסעודה. עם כל זה, כשרואה אביו את בנו ערום, רעב וצמא, נתמלא עליו רחמים וחמלה, ונותן לו גם כן מאיזה שיורי המעדנים, אבל הוא בבחינת נהמא דכסופא [לחם של בושא].

והבו הנמשל, כי זמן תפלה נקרא זמן סעודה, בבחינת (שיר השירים ה, ב) : "אכלו רעים", שהיא אכילה דלעלא, כביכול, ובבחינת (בראשית כז, ד) : "ועשה לי מטעמים". לכן, אם אדם מכין עצמו לתפלה, בתורה ובטהרה והכנת המוח וכדומה - מה שנתן לו הוא מצד הדין, ולא בבחינת נהמא דכסופא. והנה, כל זה יבין הרגיל להתנגע בעבודת ה' לטעם מתיקא ודבשא, אבל, "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת" (תהלים צב, ז), כי עבודת התפלה עמוק הוא, מי ימצאנו. (ספר הצוואה דף לו)

וכן מי שיש לו גדר של שמירת הדבור קדם התפלה - יתחזק בלבו ויאמר : הגם אם לא אדבר עם בני ביתי, או עם זה האיש, הדבור שאני רוצה מאד לדבר, ונדמה לי שצריך לדבר - הקדוש ברוך הוא יעזר, בודאי, גם בלתי זה לכל מה שצריך לי בלי שום ספק. וראינו אנשים פשוטים שהיו מוכנים להפסיד רוחים גדולים והעקר שלא לדבר קדם התפלה, וכל שכן לדבר מאיזה עסק, ואשרי להם ואשרי גורלם. ובודאי הבורא הרחמן נאמן הוא לשלם להם כל טוב, ורוח יעמד להם ממקום אחר. מלבד, לפעמים, שפונתו לשם שמים, ובשביל אהבת חברים ולטובת ישראל, שצריך להטיב ולהתחסד עם בר ישראל, כי לא כל העתים שוות, שצריך כל אדם לשקל עניניו, שלא יהא הפסדו מרבה על שכרו. (שומר אמונים דף רב)

כָּל אֶחָד צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת הַיּוֹם, חֲצִיזוֹ לְהוֹי וְחֲצִיזוֹ לָכֶם. וְהִינּוּ, תִּכְּרָף מִשְׁקָם בְּבִקְרָה, צָרִיכִים לְהִתְרַגֵּל שֶׁלֹּא לְדַבֵּר שׁוּם דְּבַר חוּל עַד אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה, וְלִקְבָּע שְׁעוֹרֵי תוֹרָה. וְאִם הִיבְעַל דְּבַר בָּא עִם אֵיזָה מַחְשְׁבוֹת שֶׁל עֶסְקִים, צָרִיכִים לְדַחֲוֹתוֹ לְאַחֲרֵי הַתְּפִלָּה. וְאַחֲרֵי הַתְּפִלָּה יֵאמְרוּ תְהִלִּים, וְיִלְמְדוּ פָּרָק אֶחָד מִפָּרָקֵי אֲבוֹת [וְכִיּוֹצֵא], כְּדִי לְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה עִם תוֹרָה.

וְסִפּוּר, שֶׁהִיָּה אִישׁ אֶחָד פְּשוּט וְרַי אֲנָשִׁיל שְׁמוֹ, וְהִיָּה לוֹ גִּדְרָה שֶׁלֹּא לְדַבֵּר קִדְּם הַתְּפִלָּה, וּפְעַם אֶחָד הִיָּה לוֹ מְסִירַת נֶפֶשׁ עֲבוּרָה זֶה - שֶׁבָּא אֶחָד לְקִנּוּת אֲצִלוֹ יַעַר, וְלֹא רָצָה לְדַבֵּר קִדְּם הַתְּפִלָּה, וְהִפְסִיד הַמְּכִירָה הַהוּא. וְכִדְּאִי הוּא אֱלֻקִּינוּ, בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ, שֶׁנִּמְסַר אֱלֹהֵינוּ נֶפְשֵׁנוּ בְּעֲבוּרָה כְּבוֹד שְׁמוֹ.

וְעִקָּר תִּקּוּן הַנֶּפֶשׁ הוּא, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה. מִי שֶׁמְדַבֵּר, חֵס וְחִלְלָה, דְּבָרִים בְּטָלִים לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, הוּא כְּזוֹרֵק אֶת תְּפִלָּתוֹ בִּיָּדָיו מִמֶּשׁ.

אֲמִנָּם, אֲפִלוּ אִם כָּבֵר דְּבַר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, אֵל יִתְיַאֲשׁ אֶת עֲצֻמוֹ, כִּי יֵשׁ תְּרוּפָה לָזֶה עַל יְדֵי יִגְיַעוֹת רַבּוֹת בְּמְסִירַת נֶפֶשׁ בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִבְרָא יַעֲנֵן הָאֱשׁוּרִים.

אֲבָל, יֵשׁ הַפְּרָשׁ גְּדוֹל אִם הַכִּין אֶת עֲצֻמוֹ לְתְּפִלָּה, אִם לֹא. כִּי אִם הַכִּין עֲצֻמוֹ, אִזּוֹ בָּאִים עִם הַיַּעֲנֵן הָאֱשׁוּרִים מִלְּאֲכִים וְאוֹפִינֵי הַקִּדְּשׁ וּמַלְּוִיִּם אוֹתוֹ, וְאִזּוֹ תְּפִלָּתוֹ בִּיָּתֵר שְׂאֵת וּבִיָּתֵר עֵז. מַה שְׂאֵין כֹּן אִם לֹא הַכִּין עֲצֻמוֹ, כִּי אִזּוֹ אֵינָם בָּאִים לְלוֹוֹתוֹ, וּמִמִּילָא כָּל הַתְּפִלָּה חֲלוּשׁ. עַד כָּאן.

ג. יְקִנְס עֲצֻמוֹ.

כְּתִב הַסִּפָּא מִקְלָם : וְהִנֵּה, הַעֲצָה הַיְעוּצָה לְכִנּוּהַ בְּתְּפִלָּה הִיא עֲצַת הָרֵא"שׁ ז"ל ב"אֲרַחֲוֹת חַיִּים", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ : דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ וְעַבְדֵהוּ, וּדְבַרְיָךְ בְּמֵאזְנֵי צִדְקָה תִּשְׁקַל, וְתִחַשְׁבַּע עַל מַה שֶׁתְּדַבֵּר וּמַה שֶׁתַּעֲשֶׂה, וְיִשְׁקַל בְּמֵאזְנֵי שְׁכָלוֹ אֵיךְ יִדְבַר וְיַעֲשֶׂה. אֵךְ, עֲצָה זוֹ קִשָּׁה לְמַעוֹט עֲרֻכְנוֹ. עַל כֵּן אֲמַרְתִּי, אֲנִסָּה נָא בְּתְּפִלָּה, לְפָחוֹת לְכִנּוּ בְּשִׁלְשׁ רֵאשׁוֹנוֹת, בְּלִי נִדְרָה, בְּדוּקָא, וּבְקִנְסָה עַל בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה, לְכָל הַפָּחוֹת - שְׂאֵם לֹא אֲכִנּוּ בָּהּ, אֲקִנְסָה עֲצֻמִי בְּקִנְסָה מוּעָט, בָּאִם אֲחִסֵּר בְּוִדְאֵי מִפְּנֵי אֵיזָה מְלָה בְּבִרְכַת אֲבוֹת, וְכֵן בְּבִרְכַת הַמְּזוּן - בְּלֹא קִנְסָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְנוֹרָא לְהַתְּבוּנָה, הִיא אֵךְ טְכָסוֹ גְּדוֹלֵי עוֹלָם יַעֲזוֹת לְהַכְרִיחַ עֲצֻמָּם לְכִנּוּהַ בְּתְּפִלָּה. אִם כֵּן, הָאֲדָם הַפְּשוּט, כְּמַה רְחוּק הוּא מִפְּנֵי הַתְּפִלָּה, וּוְדְאִי שֶׁבִּלָּא יַעֲזוֹת וְהַתְּאֲמָצוֹת מִיַּחְדָּת לֹא יִזְכֶּה לְכִנּוּ בְּתְּפִלָּתוֹ.

יא - על ידי עמל בתורה יזכה לאשר הטמון בתפלה.

הרי לך אגרת ממרון היחזון אישי, וזה לשונו: התפלה, אם היא מצוה מעשית אצלנו, אחרי שערכו לנו אנשי כנסת הגדולה נסח ערוף ומסדר בלתי משתנה, הנה, אמנם, מצוה עיונית בעקרה וחובת הלב. וכל שלא יצא ידי חובתה מצד הלב, לא עשה גם במעשה מאומה, שאין תפלה אלא עבודה בלבד של אדם, כמו שאמר: "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, ג) - איזהו עבודה וכו'. הנה, עבודה בכל לב שנדרש מן האדם לפני בוראו יתברך, היא תפלה. אין לו לאדם שעה אחת בעולמו שחפציו השלמו ותאותו ביזו. אך הוא תמיד כמשתדל לבקש את החסר לעמדו וקיומו, וכרוך להציף מעל ראשו צבא הפגעים אשר יכתירוהו לבקרים. ואם אחרי חזק החפץ ושקידת ההשתדלות ישכח את יוצרו, אדון כל המעשים ומחולל כל המאורעות, ואשר בלעדו לא יועילוהו כל המעשים, ולא יעזרוהו כל הכנותיו - היסכנו תפלותיו, אוצר של מלים צפופה הפה. הנה מצות תפלה לכבד בפה, והלב רחוק! הלא יספות חטא על פשע על לב האבן אשר לא ימס מזרם קדש אשר ימטירו עליו מסדרי התפלה בעוזו קדשם, אשר הסתירו בכנפי מעיני תפלתם. והוא, נרדם בתרדמתו העמקה, ולא יעיר לקול הקורא. האמנם הדבר פשוט ומרגש בשכל? אכן, מה מאד יכבד על האדם להרפא מחלי זה ולהשתלם במצות התפלה, אם כי, אמנם, עשית תפלה קבע הוא נמאס במשכל הראשון, אבל עשית רחמים ותחנונים לפני המקום ברוך הוא, הוא מן השלמות היותר גדולה והקנין היותר נבחר לאדם על פני חלד. ואמרו, איזה פרשה קטנה שבתורה שכל גופי תורה תלויין בה - "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו). הנה, הידיעה על השגחתו יתברך בכל הדרכים שהאדם דורך - זהו כל גופי תורה. ואמנם, אין בידינו דבר מבאר, ערוף ומסדר, להורות לפנינו הדרך הישרה לפתח הלב ולהרגיש כליות, זולת עמל התבונה בתורה שבעל פה. ורק העיון בתורה ועמל בה, היא הרפואה היחידה והכוללת הפל לכל תחלואי

יב - צריך להשתוקק לזכות להתפלל.

בבבל דבר בעבודת ה', שצריך אתערוותא דלתתא ורצון קדם, ורק אחר כך זוכה לסייעתא דשמיא - כן הוא בעבודת התפלה, צריך שישנן אדם מאמרים מחז"ל מגדל מעלת התפלה, חביבותה, כחה, וכך יתעורר לזכות להיות מתפלל כראוי, ורק אז יזכה לסייעתא דשמיא להתפלל כראוי.

דָּבָר זֶה אָנוּ לוֹמְדִים מֵיעֶקֶב אָבִינוּ, עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, שְׁנַעֲקֶר הַר הַמְרִיָּה וּבֵא לְקִרְאתוֹ, וְזוֹ קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ שֶׁהִיְתָה לְיעֶקֶב אָבִינוּ. כְּלוֹמֵר, לְאַחַר שֶׁעָבַר יַעֲקֹב כְּבָר אֶת הַר הַמְרִיָּה וְהִגִּיעַ לְבֵית אֵל, בָּא בֵּית הַמְקֻדָּשׁ לְשֵׁם. וּמִקְשָׁה רַשׁ"י: וְלָמָּה הִצְרִיךְ ה' יִתְבָּרַךְ לְהַקְפִּיץ לוֹ הַר הַמְרִיָּה? הֲלֹא, מִתְחַלְּקָה, כְּשֶׁהִגִּיעַ לְהַר הַמְרִיָּה, הִיָּה ה' יִתְבָּרַךְ מְעַכְּבוֹ שֶׁם לְהַתְפַּלֵּל לְפָנָיו? וְתִרְצֶה רַשׁ"י: הֵיכָן, כְּשֶׁעָבַר לְהַר הַמְרִיָּה לֹא נָתַן לְבוֹ לְהַתְפַּלֵּל, וְרַק אַחַר כֵּן כְּשֶׁהִגִּיעַ לְבֵית אֵל, נָתַן לְבוֹ לְהַתְפַּלֵּל. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הוּא אֵינוֹ נוֹתֵן לְבוֹ לְהַתְפַּלֵּל, וְאֲנִי אֶעֱכָבוּ? וְלִכְךָ לֹא עָבְבוּ, וְרַק אַחַר שֶׁהִמְשִׁיךְ וְהִגִּיעַ לְבֵית אֵל וְנִזְכָּר שֶׁכְּבָר עָבַר אֶת הַר הַמְרִיָּה, וְאָמַר אֵיךְ עָבַרְתִּי מְקוֹם שֶׁדָּרָכְךָ בּוֹ אֲבוֹתַי וְלֹא הִתְפַּלְלְתִּי. וְכִיּוֹן שֶׁנָּתַן לְבוֹ לְהַתְפַּלֵּל, וְרָצָה לְחַזֵּר לְהַר הַמְרִיָּה, סִיעֵנו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְחַזֵּר, וְקִפֵּץ לוֹ הַר הַמְרִיָּה אֵלָיו, וְשִׁקְעָה לוֹ חֲמָה, וְהִתְפַּלֵּל שֵׁם. הֲרִי, שֶׁכְּשֶׁאָדָם לֹא נוֹתֵן לְבוֹ לְהַתְפַּלֵּל, גַּם מִן הַשָּׁמַיִם לֹא יַעוֹרְרוּהוּ עַל כֵּן. וְרַק כְּשֶׁנֹּתַן לְבוֹ וּמִשְׁתַּוְּקָה לְהַתְפַּלֵּל - מִקְבֵּל סִיעָתָא דְשָׁמַיָא.

וְכֵן כָּתַב בְּ"חֻבַּת הַלְּבָבוֹת" שֶׁעַר חֲשַׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ (כא), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: 'וְהַדְמִיּוֹן בְּמִלְאָכוֹת וְהַלְמוּד' - כְּלוֹמֵר בְּכָל אֲמִנוֹת וּמִלְאָכָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד - 'בְּתַחֲלָה יַעֲשֶׂה פְחוֹת מִמָּה שֶׁבִיכְלָתוֹ. וְכֹאשֶׁר יִתְמִיד עָלָיו, יוֹרֵהוּ הַבוֹרָא שְׂרָשֵׁי הַמִּלְאָכָה, וּמִיֵּלֵד תּוֹלְדוֹת שֶׁלֹּא לְמִדָּם מְזוּלָתוֹ, כְּמַעֲט לְנְבוּאָה הַבְּאָה מֵאֵת הָאֵל'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. כְּלוֹמֵר, הַתְּפִלָּה הִיא אֲמִנוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה: "וּפְרָעָה הַקְרִיב... וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'" (שְׁמוֹת יד, ט) - תְּפִסּוּ אֲמִנוֹת אֲבוֹתֵיהֶם בִּיְדֵיהֶם. וְכְמוֹ בְּכָל אֲמִנוֹת - בְּתַחֲלָה עוֹשֶׂה מְעַט עַד שֶׁמִּתְמַחָה וּמִתְמִיד בְּמִלְאָכָתוֹ, וְה' מוֹרֵהוּ וְהִי מִמְצִיא וּמִחֲדָשׁ דְּבָרִים שֶׁלֹּא לְמִדָּם מְזוּלָתוֹ - כֵּן בְּתַפְלָה - יִשְׁתַּוְּקָה וְיִרְצָה לְזָכוֹת לְשִׁפְךְ נֶפֶשׁוֹ לְה' מַעֲמֵק לְבוֹ, וְאִזּוֹ יִזְכֶּהוּ ה' לְתַפְלָה בְּאַמֶּת, וְשִׁיקְנָה אֲמִנוֹת זוֹ בְּמִמְחִיּוֹת גְּמוּרָה. (מספר "מעלות המדות")

יג - העקר החשוב לקבלת ושלמות התפלה - הכרה בחסרון ואפסיות יכלתו ובהרגשת תלות בלעדית בבורא יתברך

מוֹבָא בְּסִפְר "וְנִכְתַּב בְּסִפְר":

יְדוּעַ שֶׁבְּהַר הַקְּדוֹשׁ (בְּרֵאשִׁית קסח ע"ב וְעוּד) מִפְּלִיג מֵאֵד בְּמַעֲלָתָהּ שֶׁל "תְּפִלָּה לְעֵנִי כִּי יַעֲטֹף" (תְּהִלִּים קמ). וְהִנֵּה, אֵין הַכּוֹנֵה בְּגִדְל מַעֲלַת תְּפִלָּה כְּזוֹ מְשׁוּם שֶׁהִיא יוֹצֵאת מִלֵּב שְׁבוּר שֶׁל עֵנִי וְדָד, אֲלֵא עֶקֶר גִּדְל וְעֵצִים מַעֲלַת "תְּפִלָּה לְעֵנִי" הִיא מְשׁוּם שֶׁהוּא מְכִיר בְּחִסְרוֹנוֹ. כִּי בַעַת שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל לְהֵשֵׁם

יתברך, הוא יודע ומכיר בחסר יכלתו ובאפסיותו, שאין בבריאה מי שיוכל להושיעו אלא הקדוש ברוך הוא בלבד! ותפלה זו חשובה היא עד מאד, כי בזה הוא ממליך את הקדוש ברוך הוא, כי בכך הוא כופר בכחי ועצם ידי וממליך את השם יתברך לבד, כי רק בידו היכלת לעשות ולהושיע לו ובכך ממלא את חסרונו באלקותו יתברך.

ומכאן גדל חשיבותה ושלמותה של "תפלה לעני" - כי אם יש גבהות, אזי דוחק רגלי השכינה. שלמותה של התפלה היא רק בהכנעה ובשבירת כחי ועצם ידי כלפי השם יתברך.

ובאמת, כלל גדול הוא כשמתפלל בהכנעה. וגם אם האדם הוא אז עני מן הדעת, שבור ומדכדך, או אפלו, חס וחלילה, מחמת כאב עון שנכשל, ה' ישמרנו. ואז, אם האדם אינו מתפלל בעצבות, אלא בהכנעה ובטויל, ומתחנן בבטויל לפני בוראו: ראה נא כיצד אני נראה, עד כמה אני שוה כלל... ואם כן, אין לי רק אותך בלבד, ובלתך אף אחד אינו יכול להושיעני ברוחניות... וולתך אין להושיעני בגשמיות... ותפלה באפן זה ובמחשבות כאלו, מעלה היא ביותר, וזה ענין של בטויל - שמבטל גופו המגשם וחרו בשעת התפלה, כלומר, את כל ישותו.

ובזה יובן המובא מהאר"י הקדוש (בספר הכוונות שסידר תלמידו ר' משה טרינקו זלח"ה דף מ) על הא דאיתא בחכמינו ז"ל (תענית כה): כשהיתה עצירת גשמים ירד רבי אליעזר ואמר כ"ד רגנות ולא נענה, ירד רבי עקיבא ונענה. והיתה פליאה גדולה, כי כלם ידעו את רום מעלתו של רבי אליעזר הגדול שהיה רבו של רבי עקיבא, והוא לא נענה, ורבי עקיבא נענה.

ומבאר האר"י ז"ל, היות שהיה אז עצירת גשמים, שעת חרון אף בעולם, וירד רבי אליעזר להתפלל להשם יתברך שיוריד מטר, ותפלתו היתה שהשם יתברך יעזר בזכות צדקותיו, כי מי יוכל לתאר ולשער את זכיותו הרבות של התנא הקדוש רבי אליעזר שהיו עד אין קץ, וכן עבור זה שהיתה לו זכות אבות רבה, והשתמש אז בזכות אבות ובזכותו, שבזכות כל אלה יעזר השם יתברך ויפתח את ארבות השמים להמטיר על הארץ, ולכן לא נענה, כי סוד התפלה הוא בתכלית הבטויל. אמנם, רבי אליעזר הגדול אף הוא היה ענו ושפל ברוך עד מאד, וכך זאת שהשתמש בזכותו ובזכות אבות היה אף ורק למען ישועת הכלל. אולם, רבי עקיבא לא היה לו זכות אבות, וכשנגש להתפלל היה זה בתכלית הבטויל, בהרגשה של בעל חסרון גמור, ותפלה באפן כזה היא שלמות כזאת שיוכלה להועיל גם בעת שחרון אף שולט בעולם, חס וחלילה. עד כאן תכן דבריו.

יד - תפלה לעני - תפקידו של כל יהודי ואפלו "מלך".

דוד המלך אומר בתהלים: "תפלה לעני" ... "כי עני ואביון אני..." וכי דוד עני היה והלא מלך היה, אלא למדנו מכאן שעל כל אדם לעשות עצמו עני בבואו להתפלל לפני בוראו, והוא בכך שיזכר שמצד עצמו אין לו כלום. בדרך זו הלכו האבות והאמהות הקדושות, ונבאר.

הנה האמהות עקרות היו, מה עשו? שרה נתנה את הגר שפחתה לאברהם על מנת שתבנה ממנה, וכמו כן עשתה רחל - בנתינת שפחתה בלהה ליעקב וכן עשתה לאה כשעמדה מלדת נתנה את זלפה שפחתה ליעקב, ובכן יש להבין מה סגולה היא זו לתן הגבירה את שפחתה לבעלה ובכך לזכות גם היא לבנים? התשובה לכך, על האדם להתרוקן מתחושות כחניות של עצמו, או מזכיות של עצמו, ולבוא לפני ה' כעני בפתיח, וכעבד שאין לו משלו כלום וכל תלוי באדונו - "כעני עבדים אל יד אדוניהם", ואמנם הדבר בנקל למי שהוא עני באמת, חסר אמצעים ויכלת לעזר לעצמו או חולה שאבד סכוי רפואתו בדרךכים טבעיים, או זה שנקלע לאויב החפץ לאבדו ואין בידו אמצעים להתגונן כנגדו, אלו וכיוצא בהם בנקל להם לבטח בה', אחר שבין כה מרוקנים המה מבטחון עצמי, ומה שנשאר להם הוא למלאת ריקנות שבהם בבטחון בה'.

אולם הקשה ביותר כאשר לאדם במציאות יש לו סבות טבעיות להצלתו, וכגון שיש לו חכמה לסדר עניניו, יש לו גבורה נגד אויבו, ישנה רפואה למפתו וכיוצא, באפן שפזה שהנו מלא בסבות טבעיות להצלתו קשה מאד שיתרוקן מהם וימלא בטחונו בה' בלבד, וביותר כאשר יש לאדם זכיות ומצוות רבות שאז כמו כן קשה לו שלא לבטח בהן.

על האדם מטל לרוקן עצמו מבטחונו העצמי ולמלאת עצמו בבטחון בה' עד הדברים המינימליים ביותר, שכן הנה בכל בקר מברכים אנו "ברכות השחר" - זוקף פופים, מתיר אסורים, פוקח עורים, וכוי, והרי אין לה צורך בבטחון עצמי מינימלי כל כך כמו בשביל להזיז האדם אבריו, או להזדקף וכיוצא, ועם כל זה מרוקנים אנו גם בזה את עצמנו מבטחונו העצמי ומיחסים זאת לבורא עולם,

וזה מה שמצינו בגמרא (ברכות לד ע"ב) כשחלה בנו של רבי יוחנן בן זפאי שלח לרבי חנינא בן דוסא שיתפלל, התפלל רבי חנינא והבריא, אמר רבי יוחנן בן זפאי אלמלי אני הייתי מטיח ראשי בין ברפי ומתפלל כל היום לא הייתי נענה, אמרה לו אשתו, וכי רבי חנינא גדול ממך...? אמר לה לא שהוא גדול ממני, אלא אני דומה כשר לפני המלך והוא כעבד לפני המלך. ותימה, והלא השר יכול לפעל עבור עצמו הרבה יותר ממה שיכול העבד לפעל עבור עצמו, ואם העבד יכול לפעל אצל המלך ב"קטנות" הלא השר יכול אף ב"גדולות" ולמה אם כן רבי חנינא גדול מרבי יוחנן בן זפאי.

אולם פונת רבי יוחנן בן זכאי היא כך. רבי חנינא דומה כעבד לפני המלך, רבי חנינא מצטין במדה זו של התרוקנות מבטחון עצמי יותר ממני, יש בלחו לבא לפני ה' כעבד שאין לו משלו כלום, וביותר שמצבו מצד עצמו גם היה עני הנזון בקב חרובין מערב שבת לערב שבת כך שהיה ביכולתו יותר לפני ה' כעבד שאין לו משלו כלום וכל פלו תלוי בבורא, ואלו אני - אומר רבי יוחנן בו זכאי דומה כשר, עדין יש בתחושת תחושת שר, שר בתורה, שר בזכיות (וכמוכן לפי דרגתו הדבר בדקות), והתפלה הלא תלוייה בכמה שיותר התבטלות ותחושת עבדות ולכן הוא נענה ולא אני.

האמהות הקדושות ידעו סוד זה, שפדי שהתפלה תתקבל יש לבוא לפני ה' בתחושת שפלות ובטול כל גבהות וכחניות, ולכן מה עשוי מעשה משפיל, והוא לתן שפחותיהן לבעליהן, שאין לה מעשה משפיל יותר מזה, ובכך יוכלו יותר בנקל לבוא לפני הבורא בהכנעה - "עניני כי עני ואביון אני..." שכן במעשה זה התבטל אצלם תחושת "הגבירות", תחושת עשר, יפים, צדקותם, ובנקל בכך יכלו לשבר לבם לפני ה'.

ויזה גם יובן ענין מה שהזמינה אסתר המלכה את המן למשתה היין שהיא תמוה למה עשתה זאת, וכמו שכן מקשה הגמרא, ומשיבה הגמרא: אמרה: "אולי יראה המקום וירחם", הפונה פנוזר, לאסתר המלכה היתה תחושה כחנית עצומה נגד המן שכן היא המלכה, ומן הסתם היא תנצח, ורצתה אסתר לעקר תחושה זו ממנה ולהתרוקן מבטחונה העצמי ולמלאתו בבטחון בה' בלבד. מה עשתה השפילה עצמה לפני שונאה ושונאה - המן, לא בשביל להחניף להמן, אלא בשביל עצמה, לעזר לעצמה להתרוקן מכחניותה כמלכה, ואז יכלה לבוא לפני ה' ולומר לו: "אלי אלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאגתי..." שפזמור זה אמרה אסתר, ויכלה לאמרו בהכנעה אחר שבטלה מעצמה כל פעלה כחנית ואדרבא השפילה עצמה לשונאה. שכן הפעלות החיצוניות מובילות את פנימיות האדם לנהג פמותן. וכשהאדם נוהג בעזיות ובגבורה כמו כן תשפע מכך פנימיותו, ובהנהגת שפלות כמו כן תשפיל פנימיותו.

ויזה סוד ההכנעה והשפלות המפרזת שנהג בה יעקב נגד עשו, אם זה בבטוייו הרבים "עבדך" שכנה את עצמו, ולעמיתם כנה את עשו אדונו, ונהג בכך פעמים רבות, ואם זה בהשתחויה שהשתחוה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו שהוא השתטחות בפשוט ידים ורגלים, כמו כן העביר להשתחויה לעשו את האמהות השפחות ואת ילדיהן, שבכל זה היה הלא הכנעה ושפלות מפרזת, ובאמת מרגיש בכך הזהר הק' (ח"א עמ' קסו ע"ב) ואומר על כך הזהר, שבהנהגה שפלותית זו שנהג בה יעקב עשה בחכמה וערמה כדי שיהא לו שליטה על עשו לדורי דורות, ועוד שם, שאלו היה עשו יודע מה טומן לו יעקב בהנהגה זו שהשפיל עצמו לפניו, היה עשו הורג עצמו ולא נותן שיהג יעקב כך כלפיו, ומהו סוד הענין?

הנה יעקב אבינו היה חזק בגבורה לא פחות מעשו, וכמובא בחז"ל על הפסוק: "ויגל את האבן מעל פי הבאר", שגולל אבן מעל פי הבאר מה

שְׁהִיָּה נֶצְרָךְ שְׂיִתְקַבְּצוּ כָּל הָרוּעִים לְגוֹלְלָהּ, וַיַּעֲקֹב גְּלָלָהּ בְּנִקְלָה כְּמִסִּיר פָּקֶק, וַיִּכְמוּ כֵּן בְּנֵי יַעֲקֹב הָיוּ חֲזָקִים לְמָאֵד, וְאַמִּיצִים מְאֹד, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁהִיָּה לוֹ לַיַּעֲקֹב הַרְבֵּה זְכוֹת לְאִין קָח.

63 שָׁנִים - יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים, לְאַחַר מִכֵּן עוֹד 14 שָׁנִים שְׁלָמַד בְּבֵית שֵׁם וַעֲבָר וְלֹא יָשָׁן כָּל אוֹתָם שָׁנִים, וְעוֹד דָּר 20 שָׁנָה עִם לָבֵן וְנִהַג בּוֹ בְּאֻמוּנָה וּבִישׁוּרֵי וְאָף שֶׁרָמְהוּ וְקִבֵּל כָּל יְסוּרָיו בְּאַהֲבָה. אוֹלָם יַעֲקֹב חָפֵץ לְבֹא לְמִלְחָמָה עִם עֵשָׂו מִתּוֹךְ הַתְּרוּקְנוֹת מִכָּחוּ וְצִדְקוֹתָיו וְאָף וְרַק מִכַּח בְּטָחוֹן בַּה', וְלָכֵן נִהַג בְּשִׁפְלוּת כְּלָפֵי עֵשָׂו שׁוֹנְאוֹ, כְּדִי לְבַטֵּל כָּל הַפְּחוֹת הַעֲצָמִים שֶׁלוֹ וְלִתְלוֹת עֲצָמוֹ בְּבוֹרָא בְּלִבָּד.

וּבְזֶה יִתְרַץ יוֹבֵן בְּאֶפֶן נִפְלָא הַשְּׂאֵלָה הַמְּפָרְסָמַת מִדּוּעַ הָיָה יֵרָא יַעֲקֹב שְׁכֵן הַשְּׂאֵלָה הִיא מִדּוּעַ יֵרָא יַעֲקֹב וְהִלָּא הַבְּטִיחוּ הַקְּבִ"ה שְׂיִשְׁמְרֵהוּ, וְעוֹד הִלָּא בְּוֹדָאֵי שֶׁלֹּא יִכְחִידְנוּ הַבוֹרָא לְפָנָי עֵשָׂו, וְעַל כֵּן הִלָּא הָיָה לוֹ לְבַטֵּחַ בַּה'. וְגַם עַל מָה שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י שֶׁחֲשַׁשׁ פֶּן יִגְרַם הַחֲטָא, עֲדִין יֵשׁ לְהַבִּין, שְׁכֵן הִלָּא הַבְּטָחוֹן בַּה' אֵינוֹ תְלוּי וְחֲסוּם בְּפָנָי חֲטָא, שְׁכֵן אֶפְלוּ רִשְׁע וּבוֹטַח בַּה' חֲסֵד יְסוּבְּנוּ כְּמִבְּאֵר בְּיַלְקוּט שְׁמֵעוּנִי וְעוֹד, אֶלָּא כְּאִמּוֹר יַעֲקֹב יֵרָא וְהַפְּחִיד אֶת עֲצָמוֹ הֵן מְפָנִי כָחוּ שֶׁל עֵשָׂו וְהֵן מְפָנִי פֶּן יִגְרַם הַחֲטָא, שְׁכֵן דְּוָקָא מְפָנִי שְׁהִיָּה הֵן בַּעַל פֶּחַ וְהֵן בַּעַל זְכוֹת הָיָה יֵרָא פֶּן יִסְמַךְ עַל עֲצָמוֹ וְלֹא יִהְיֶה בְּטָחוֹנוֹ שְׁלָם עִם ה', וְלָכֵן בְּדוּקָא הַכְּנִיס מִרְךָ בְּלִבְבוֹ מְפָנִי גְבוּרַת עֵשָׂו, וְכֵן הָיָה יֵרָא פֶּן יִגְרַם הַחֲטָא וּבְדוּקָא הָיָה מִיֵּרָא אֶת עֲצָמוֹ מִהַחֲטָא כְּדִי שֶׁלֹּא יִסְמַךְ עַל זְכוֹתָיו, וְכָל זֶה בְּכוֹנֵה לְהַתְּרוּקֵן מִבְּטָחוֹנוֹ הַעֲצָמִי וְלְמַלְאֵת עֲצָמוֹ בְּבְטָחוֹן בַּה', וְאִם כֵּן אֵין שׁוּם קְשִׁיָּא בְּהַנְּהַגַת יַעֲקֹב בְּכַנִּיעָתוֹ לְעֵשָׂו, הַמְּפָרְזַת, וְכֵן בִּירְאָתוֹ מֵעֵשָׂו וּמִהַחֲטָא שְׁכֵן זֶהוּ דְּוָקָא בְּשִׁבִיל לְבֹא כְּעִנִּי לְפָנָי ה' וְלִהְיוֹת מְרוֹקֵן מְכַל זְכוֹת עֲצָמִית עַל מְנַת לְאַפְשָׁר לְעֲצָמוֹ לְהַתְּמַלְאֵת בְּבְטָחוֹן בַּה', וְזוֹ הַגִּישָׁה הַנְּכוֹנָה לְתַפְלָהּ, לְקַרְא לַה' בְּאֻמַּת, וּבְאֻמַּת הֵינוּ לַה' לְבָדוֹ בְּאֶפֶן מְלֵא וְלֹא בְּאֶפֶן חֲלָקִי, שְׁכֵן זֶה הַבָּא בְּאֶפֶן חֲלָקִי אֵין זֶה בְּאֻמַּת שְׁלָם.

טו - כחה של לב נשבר

(מספר "תפארת למשה")

בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין כָּל אָדָם עוֹשֶׂה דִין וְחֲשָׁבוֹן הַנֶּפֶשׁ עַל הַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, אֵיךְ עָבְרָה אֵלָיו וְכִמָּה הָיָה יָכוֹל לְקַנּוֹת לְעֲצָמוֹ יוֹתֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּמִשְׁךְ כָּל הַשָּׁנָה, וּמִתְבּוֹנֵן בְּנִפְשׁוֹ אֵיךְ שֶׁבִזְבַּז הַשָּׁנָה וְלָבוֹ נִשְׁבֵּר בְּקָרְבוֹ עַל שֶׁלֹּא נִצַּל אֶת הַזְּמַן כְּרָאוּי, וּבְגִשְׁת הָאָדָם אֶל חֲשָׁבוֹן הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה, יֵשׁ לוֹ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְפַל עַל יְדֵי זֶה בְּעֲצָבוּת חֵס וְחִלְיָה וּיִתְרַשֵּׁל עֲבוּר זֶה בְּעֲבוּדַת

הבורא, רק אדרבא מהיום והלאה יתחזק וישפר מעשיו ששנה הבאה יהא יותר טוב משנה שעברה.

וכל זה אמר לגבי עצבות, אבל עצם הדבר שלבו של אדם נשבר בקרבו בשביל מצבו בעבודת ה' הוא חשוב מאד אצל הבורא, וכמו שכתב הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל בקדשת לוי (ר"ה) על מה שאומרים בתפלות יום ראש השנה "באין מליץ ישר", דטמון בזה יסוד גדול בעבודת האדם בראש השנה, שאפילו אם אדם חטא, אבל אם עושה חשבון הנפש ולבו נשבר בקרבו על מה שחטא ומבקש מלפניו יתברך שימחל לו, ומכיר בשפלותו ומרגיש עצמו כאין, זה עצמו זכות הוא לו, וזהו "באין" - אם אדם מרגיש עצמו לאין מחמת שברון לבו, זה גופא הוא "מליץ ישר".

ואפטר דזהו הכונה במה שאומרים בפיוט "ונתנה תקף" אדם יסודו מעפר וכוי משול כחרס הנשבר, דהינו אדם שהגיע למצב שלבו כבר משול כחרס הנשבר, שלבו נשבר בקרבו מחמת חטאיו, זהו גופא טהרתו מחטאיו, דקימא לן כלי חרס (עפר) שבירתו זהו טהרתו, וכנ"ל דזהו גופא המליץ ישר. וכמו שכתב בספר אמרי פנחס (עמוד ק' אות קעד) וזה לשונו, "בשם הרב ר' מענדיל מפרימישלאן זצ"ל שכתב דעקר פונת המקוה כלי חרס שבירתו היא מטהרתו לכך צריך לשבר הלב והוא עקר הטהרה כי האדם הוא כלי חרס". וכן אומרים בשיר היחוד בליל יום הכפורים "ולב נשבר ממנחה טהורה, זבחי אלקים ריח נשברה. מזבח אבנה בשברון לבי, ואשברה אף ריחי בקרבי. שברי ריחי הם זבחיך, יעלו לרצון על מזבחיך".

וכעין זה הביא הפמ"ג בהלכות ראש השנה (סימן תקצ"ב א"א ס"ק א) ששמע מהגאון רבנו חיים כהן ראפאפורט זצ"ל אב"ד דק"ק לבוב על מה שאומרים בשמונה עשרה בברכת שופרות "כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך", ואמר כי שומע הוא מרחוק ומאזין הוא מקרוב, ושופר הוא קול פשוט בחינת צדיק, ותרועה הוא בחינת בעל תשובה, ועם בעל תשובה כיון שלבו נשבר יותר, לכן מתנהג עמו השם יתברך בבחינת האזנה מקרוב, ואצל הצדיקים הוא רק בבחינת שומע, ובבחינת הנהגה זו "ואין דומה לך", כי מלך בשר ודם אינו משתמש כלל בכלים שבורים, אבל אצל השם יתברך הוא להפך "קרוב ה' לנשברי לב" (תהלים לד).

ובאמת כן הוא בזהר הק' בפרשת יתרו (פו ע"ב) "כל צלותא דישראל צלותא, וצלותא דעני עלאה מכלהו, מאי טעמא, משום דהאי סלקא עד כורסי יקרא דמלכא ואתעטר ברישיה, וקדשא בריך הוא משתבח בהוא צלותא" (בתרגום לשון הקודש, כל תפלת ישראל תפלה, ותפלת העני עליונה מכלם, מה הטעם, משום שזו עולה עד כסא כבוד המלך ומתעטר בראשו, והקדוש ברוך הוא משתבח באותה תפלה).

וזהו הק' ממשיך "משום דמסכנא קריב למלכא יתיר מכלהו, וכתיב (שמות כב) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, ולשאר בני עלמא זמנין דשמע זמנין דלא שמע, מאי טעמא, משום דדיוריה דמלכא בהני מאני

תְּבִירִי, דְּכַתִּיב (ישעיה נז) וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְל רֹחַ, וְכַתִּיב (תהלים לד) קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, (תהלים נא) לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה". (בְּתַרְגּוּם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מְשׁוּם שֶׁהַעֲנִי קָרוֹב לְמִלְדָּה יוֹתֵר מִכָּל, וְכַתִּיב וְהִיָּה כִי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִי חֲנוּן אָנִי, וְלִשְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם פְּעָמִים שְׁשׁוּמֵעַ פְּעָמִים שְׁאִינֵנו שׁוֹמֵעַ, מִהַ הַטַּעַם, מְשׁוּם שֶׁדִּיּוֹר הַמִּלְדָּה בְּאֵלוּ כָּלִים שְׁבוּרִים, דְּכַתִּיב וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְל רֹחַ, וְכַתִּיב קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה).

וְעַם הַדָּבָר שֶׁאֲדָם נִשְׁבֵּר לְבוֹ בְּקִרְבוֹ כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲשֻׁבוֹן הַנְּפֶשׁ, זֶה גוֹפֵא הוּא סִגְלָה שֶׁיֵּצֵא דִינֵנו לְכַף זְכוּת, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב הַמְּאוֹר וְשָׁמַשׁ בְּפִרְשֵׁת שׁוֹפְטִים (ע"פ צדק צדק תרדוף) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וּבִפְרָטוֹת בְּיָמִים הַקְּדוּשִׁים וְהַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר רָמְזוּ חַז"ל (תַּנְחוּמָא מִשְׁפָּטִים ח) בְּזִמְנָן שֶׁיֵּשׁ דִּין לְמִטָּה אִין דִּין לְמַעְלָה, שֶׁכּוֹנְנֵתָם שְׂאָם הָאֲדָם דָּן אֶת עַצְמוֹ, מִפְּנֵי אֲשֶׁר יִרְאֶה בְּעֵינָיו וְלִבָּבוּ יְבִין קֶצֶר עֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ, וּמִפְּנֵי זֶה יִדְכָּה יְשׁוּחַ וְיִכְנַע לְפָנֵי ה', אִזְ אִין דִּין לְמַעְלָה, שְׂאִין דְּנִין אוֹתוֹ לְמַעְלָה בְּמִדַּת הַדִּין, אֲפֹס מְכַרְיַעִין אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת". וּמִמִּילָא פְּשׁוּט דְּזֶה שֶׁלְבוֹ נִשְׁבֵּר בְּקִרְבוֹ וְרוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ שֶׁהוּא נֶחְשָׁב כְּאִין, לֹא יֵהָא זֶה מַעֲכָבוּ מְלַהֲתַחֲלִיל וְלַהֲתַחֲזֵק מֵעַכְשָׁו, כִּי אֲדַרְבֵּה זֶה גוֹפֵא הוּא חָשׁוּב מְאֹד בְּשָׂמִים, וְזֶה גוֹפֵא הוּא הַתְּחַלֵּת עֲבוֹדַתוֹ מִחֲדָשׁ.

בְּסִפְרֵי אֲמָרֵי פְּנִיחָס (עמוד קכב) מֵבִיא דַּהֲרַה"ק ר' פְּנִיחָס מְקוֹרִיץ זַצ"ל אָמַר דְּאֵם אֲדָם עוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִין (אֲפֹס) אִזְ אִין הַדִּינִים שׁוֹרִים עָלָיו, (דַּהֲרַי אִין עַל מִי לְחֹל קְטְרוּג כִּי הָרִי הוּא בְּעַצְמוֹ כְּאֲפֹס, וְכִמוֹ שֶׁהַסְּבִיר בְּאֲמָרֵי פְּנִיחָס פְּרִשֵׁת וְיִשְׁלַח וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "כְּשֶׁאֲדָם שִׁפְל וְאִין, הוּא הַמְּתַקֵּת הַדִּינִים, כִּי דָּבָר שֶׁהוּא אִין אִי אֲפֹשֶׁר לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דְּבָר לְהַכּוֹת לְחַתֵּךְ דְּבָר שֶׁהוּא אִין וְאֲפֹס", וּבְזֶה מְסַבֵּיר מַה דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ שֶׁבְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים נִעֲשִׂים יִשְׂרָאֵל בְּרִיָּה חֲדָשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר עִם נִבְרָא וְגו', דְּהַעֲנִין הוּא כְּהַנִּי"ל, כִּי בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אִיתָא בְּגִמְרָא "כִּמְהָ דְּכִיִּיף טָפִי מַעֲלִי", וְלִכּוֹן כְּשֶׁאֲדָם בְּעַצְמוֹ כְּאִין אִזְ נִתְחַדָּשׁ וְנִעֲשֶׂה כְּבְרִיָּה חֲדָשָׁה וְכִמוֹ בְּגִרְגִיר שְׁזוֹרְעִים בְּקִרְקַע דְּרַק כְּשֶׁנֶּרְקַב אִזְ נִתְחַדָּשׁ וְגַדֵּל, כִּדְּ הָאֲדָם כָּל כִּמְהָ דְּכִיִּיף טָפִי נִתְחַדָּשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת יוֹתֵר. (וְאֲפֹשֶׁר שֶׁזֶהוּ הַכּוֹנֵה שֶׁל הַפִּיט שְׁאוּמְרִים בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּאֲמַצַּע קִדְשָׁה "וְעַמְדָּה תִּלְוֵאִים בְּתִשׁוּבָה לְהַתְּיַחַד וְכו', רַחֵץ בְּנִקְיוֹן כְּפִים נִשׁוּא לֵב אֶחָד, קוֹל שׁוֹפֵר כְּפוּף כְּפוּף לֵב אֶחָד").

וְכַעֲיִן זֶה כָּתַב הַבֵּית אֶהְרֹן (סוכות עמוד קלט) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "מֵאִי"ן יְבֵא עֲזָרִי, מִבְּחִינָה הַנִּקְרָא אִי"ן יְבֵא עֲזָרִי, וְזֶהוּ אִי"ן מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל, הַבְּחִינָה אִי"ן הוּא מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל".

הַרְה"ק הַפְּחַד יִצְחָק מֵבִיא אִין זַצ"ל (בשלה תרומה) אָמַר עַל הַפְּסוּק "מַה תִּצְעַק אֱלֹהִי" (שמות יד, טו), עַל יְדֵי בְּחִינַת "מַה" - כְּשֶׁאֲדָם לְבוֹ נִשְׁבֵּר בְּקִרְבוֹ בְּאֲמָת, אִזְ "תִּצְעַק אֱלֹהִי" - אִין שׁוּם מְסָד הַמְּבַדִּיל, וְהוֹסִיף שֶׁבְּאֲמָת שְׂאִין כָּלִי לְקַבֵּל הַשְּׁפָעוֹת הַקְּדוּשָׁה כְּמוֹ לֵב נִשְׁבֵּר וְשִׁפְלוֹת רֹחַ.

בְּסִפְרֵי חֲסִידִים (מועדים ר"ה) מֵבִיא שֶׁהַרְה"ק רַד"מ מְטַשְׂאֲרֶטְקוֹב זַצ"ל סִפֵּר שֶׁזְּקֵנוּ הַרְה"ק ר' שְׁלוֹם פְּרֵאבִישְׁטֵינְר זַצ"ל כְּשֶׁהָיָה אֶצֶל חוֹתָנוּ הַרְה"ק ר' נַחוּם מְטַשְׂעֵרְנוֹבִיל זַצ"ל, אֲרַע פְּעַם שֶׁבְּעֶרְבַר רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּמִנְחָה בְּזִמְנָן שֶׁר' נַחוּם מְטַשְׂעֵרְנוֹבִיל הַתְּפַלֵּל בְּהַתְּלַהֲבוֹת גְּדוֹלָה, כִּיְדוּעַ מִהַצְּדִיקִים שֶׁבְּזִמְנָן הַמִּנְחָה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל הַשָּׁנָה יְכוּלִים לְהַעֲלוֹת כָּל הַתְּפִלוֹת שֶׁל הַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, וּפְתָאם בְּאֲמַצַּע הַתְּפִלָּה נִפְל הַר"ר שְׁלוֹם

מהמוחין שלו ולא היה יכול להמשיך להתפלל ומאד נשבר לבו שדוקא בזמן כזה יארע לו כך, ומתוך שברון הלב התאמץ בכל כחו להתפלל ולא יכל עד שלבסוף עלתה לו להתפלל בקשי גדול כמו אדם פשוט, דהינו רק פרוש המלות. לאחר התפלה נגש אליו ר' נחום מטשערנוביל ואמר, בני עשית היום רעש גדול למעלה בהמנחה שקף ותדע שהתפלה שהתפללת בלב נשבר עלה למעלה למעלה, וכמה אלפי נשמות נדחות היו להם עכשו עליה על ידי תפלתך.

וכעין זה מביא עוד בספורי חסידים (שם) שהבעל שם טוב זצ"ל צוה לתלמידו הרה"ק ר' וואלף קיצעס זצ"ל שיהא הבעל תוקע אצלו ולכן עליו לעשות הכנות על זה, וכן עשה ר' וואלף ולמד הפונות על פי קבלה ורשם לו על נייר קטן ראשי פרקים שיהא לו הכל מוכן בזמן התקיעות והניח נייר זה במחזור שלו. אבל להבעל שם טוב לא היה ניחא ליה דבר זה, וסמוך להתקיעות נאבד נייר זה ונסה ר' וואלף לחפשו ולא מצא ונתבלבל לגמרי שהכין עצמו ולמד כל זאת והכל נאבד, אבל מה לעשות שצריכים לתקע, לא היה לו בררה אחרת ונגש כך אל התקיעות בלי הפונות, ובלב נשבר התחיל לבכות וכך תקע כל התקיעות. לאחר התפלה אמר לו הבעל שם טוב משל שידוע שבהיכל המלך יש הרבה חדרים וכדי לפתח כל דלת יש מפתח מיוחד ושונה אחד מחברו ולכן מפתח של דלת זה אינו פותח דלת זה, אבל יש כלי אחד שפותח כל הדלתות ופותח כל המנעולים הקשים והוא הגרזן שהוא שובר את הדלת, וכן גם בזה הפונות הן מפתחות לשערים שלמעלה ולכל שער פונה אחרת, אבל לב נשבר הוא כמו הגרזן שהוא יכול לפתח כל השערים וההיכלות כולם.

ובאמת כן הוא מפרש בגמרא בבא מציעא (נט) "אמר רב חסדא כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה". ובפרוש חדוש גאונים שם מביא מרבנו בחיי וזה לשונו "והטעם לפי שהמתאנה מצטער ביותר ומחליש דעתו ולבו נכנע על צרתו ומתפלל מתוך דאגת לבו בכונה ונשמע".

ולכן מאד מאד יש לאדם להתעצם בעבודת היום ובהכנת לבו על ידי התבוננות כשעושה חשבון הנפש איך שעבר עליו כל השנה יום יום איך היו התפלות שלו שאר הנהגות של כל היום, וכשמתבונן בזה ולבו נשבר בקרבו אל יפל בלבבו לומר איך אוכל לגשת להתפלל לפני מלך המלכים, רק אדרבה אצל הקדוש ברוך הוא חשוב אדם כזה, וזהו גופא המליץ ישר שלו ותפלתו מתקבל על ידי זה בשמים וממילא יש לו להתפלל מתוך שמחה. וכמו שהביא בתורת אבות (עמוד קלד) מהרה"ק מסלונים זצ"ל שהסימן לידע אם הכניע את עצמו בלב נשבר באמת לפני השם יתברך, הוא, דאם מגיע לו אחר כך על ידי השברון לב שמחה והארת הדעת זהו סימן שהיה באמת.

ויש לסיים בדברות קדשו של הרה"ק ר' אהרן מקארלין זצ"ל בבית אהרן (ר"ה עמו' קלג) וזה לשונו "אהובי אחי, עקר תכלית של ראש השנה הוא לעשות תשובה וכפי שדברנו, שפרו מעשיכם, הינו לשפר העשיות שעשה

חס וְחִלְיָה שְׁלֵא כְהִגּוֹ, וְעַל יְדֵי תְשׁוּבָה אֲזִי זְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ כְזֻכּוֹת, וְזֶה שְׁפָרוּ מַעֲשֵׂיכֶם וְכוּי, וְהֶעֱקַר שְׂיָבֵא מִן הַיְרָאָה לִיְדֵי אֲהַבָּה, וְלַעֲשׂוֹת כָּל דְּבַר מִצְוָה בְּשִׂמְחָה וְלֹא בְעֲצָבוֹת חֵס וְחִלְיָה, וְכַפִּי שְׂאֲמַרְנוּ עַל הַפְּסוּק הַרוּפָא לְשִׁבְרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעֲצָבוֹתֶם, הִינּוּ מִי שְׂיֵשׁ לוֹ לֵב נִשְׁבֵּר לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֵמֶת עוֹזֵר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִינּוּ שֶׁהוּא מְחַבֵּשׁ לְהַעֲצָבוֹת שְׁלוֹ, שְׂיִהְיֶה לְבוֹ רַק שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב בְּעֲבוּדַת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׂמוֹ”.

פרק ו - סבות המעכבות קבלת התפלה

”קרוב ה' לכל קראיו” (תהלים קמה, יח) - יכול לכל? תלמוד לומר: ”לכל אשר יקראוהו באמת” (מדרש איכה רבתי פ”ג ס”י יט) .

א - גדל רעת הממלמים תפלתם בשברי מלים.

פדי לזכות לכוננת התפלה ולהתפלל ללא שום מחשבה בטלה - לאו מלתא זוטרתתי היא, וְצָרִיךְ לָזֶה הַרְבֵּה טְהוּרָה וְהַרְבֵּה תוֹרָה, וְעוֹד. אוּלַם, בְּפֶרֶק זֶה נִדְבַר עַל הַבְּעִיָּה הַכְּאוּבָה בְּיוֹתֵר, הַנִּמְצָאָת בְּאֲנָשִׁים, הַמְּמַלְמְלִים תְּפִלָּתָם בְּמַהִירוֹת, וְתִפְלָתָם מְגַחֶכֶת גַּם מִבְּחִינָה חִיצוֹנִית, שְׂמֵלֶבֶד שְׂזוּ סָבָה מְסַפְּקָת כְּשֶׁלְעֲצָמָה לְעֵבֶב הַתְּפִלָּה, עוֹד יֵשׁ בָּזֶה חִלּוּל ה' בְּאִפְּן נוֹרָא, וְלָזֶה הַקְּדוֹשׁ סִפֵּר שְׁלֹם בְּשֵׁם ”מֵאָה בְּרוּכּוֹת” לְר' יַעֲקֹב אֲשֶׁר וַיִּסְפֵּיט שְׂלִיט”א. וּבַהֲיוֹת שְׂסַפְּרָנוּ עוֹסֵק בְּתִפְלָה, אֶעֱתִיק כַּמָּה קְטָעִים מְסַפְּרוּ הַנִּפְלָא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ :

מה אַמְלַל יְהִיָּה מַצְבּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מְמַלְמֵל, כְּשֶׁיִּגִּיעַ לְעוֹלָם הָאֵמֶת, וְשֵׁם יְרָאָה חֲרָבְנוּ - מִתּוֹךְ אֲסַפְּקֵלְרִיָּא מְאִירָה וְאֵמֶתִית - שְׂכַמְעַט כָּל 'מְסַמְכִיו' הַכִּי חֲשׁוּבִים : תְּפִלוֹתָיו וּבְרוּכּוֹתָיו, 'שְׂבַחְיו וְרַנְנִיו', כָּל אֵלֶּה נִשְׂאָרוֹ שֵׁם לְמִטָּה לְמִטָּה בְּאוֹתוֹ 'נוֹה הַתְּלָאוֹת', שֶׁהִסְתּוֹבֵב לוֹ שֵׁם כַּמָּה עֲשָׂרוֹת שָׁנִים. וְעַתָּה, אִיךְ תִּשְׁתַּלֵּב נְשִׁמְתוֹ - שְׂנִשְׂאָרָה בְּלִי רַנְנוֹת - עִם אוֹתָם נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הַמְּרַנְנִים שֵׁם לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא !!!???

יכול לְהִיוֹת, שְׂיִמְצָא שֵׁם לְמַעַלָּה כַּמָּה מִתְּפִלוֹתָיו הַפְּסוּלוֹת שְׂנִאֲמָרוּ בְּלֹא כּוֹנֵה וּבְלִי פְרוּשׁ הַמְּלוֹת. הַתְּפִלוֹת הָאֵלוֹ 'רַחֲפוּ' בְּחִלּוֹל הָעוֹלָם עַד שְׂנִתְקַנּוּ,

על ידי שהצליחו לחתור ולעלות באותו 'שביל' של תפלות אמתיות, שנאמרו על ידו או על ידי צדיקי עליון בהתלהבות ובחרדת קדש.

ברם, ה'תפלות' וה'ברכות' החפוזות והממלכות, אלה אולי בכלל לא 'מרחפים' הם, ורק נמצאים הם בעמקא דתהום רבה, וספק גדול אם בכלל נתנו להעלותם, ואם יש את מי להעלות??...

ומשום זה, משום שמאד מאד חמור ונורא הוא ענין זה: מלמול תפלות וברכות [בשיטתיות ובדרסטיות]. ובו בזמן שהברכות והתפלות הם דוקא מהדברים היסודיים והעקריים ביותר.

ובהחלט, נתן לומר: שהברכות והתפלות [הסבירות], הם המכלכלים את כל ארח חיינו, העראים והנצחיים. ולהפך, חס וחלילה, [הממלכות], הם המשבשים והממררים לנו את החיים...

ועוד שם: כשמדברים ומעוררים על תשובה ופשוט במעשים, הרי מובן שצריכים להתחיל מתחלת המעשים. - אדם קם בבקר, תחלת מעשיו מה הם? הוי אומר; ברפת 'על נטילת ידים', ברפת 'אשר יצרי וכו'. זאת אומרת, מצותיו הראשונות מתחילות במאה הברכות.

במד"ש מובא: "ועתה וכו'" (בראשית כא, כג) - אין ועתה אלא תשובה, שנאמר (דברים י, יב): "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמדך". עד כאן לשונו. סמיכות זו מסייעת לעניננו: ועתה - זו תשובה! מה ה' שואל - על זה דרשו חכמינו, זכרונם לברכה: אל תקרי 'מה' אלא 'מאה'! זאת אומרת - התשובה צריכה להתחיל במאה הברכות...

כמעט שאפשר לומר, כי את הדין והחשבון הכי נוקב שיצטרף האדם לתן לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא, יהיה דוקא מסביב למאה הברכות. כי, הרי, בעוד שלגבי שאר המצות שלא עשה פהגן, אולי ינסה האדם לתרץ עצמו בתרוצים שונים; כאן ותאונן שלא היה לו די כח ודי זמן, וכאן יענה שלא היה לו די אמצעים כספיים, וגם לא עצבים, הוא היה עסוק למעלה ראש בבעיותיו... - אם תרוציו יתקבלו או לא, זהו כבר חשבוננו של מקום...

אבל, ברצוני לשאל; מה יענה, ואיזה תרוץ ימצא לו, כשיתירו את היחבילה הגדולה שהיתה מנחת בין היחבילות של המצות, ושהוא האדם, כל כך שמח לקראת 'חבילה' זו, ובלבו חושב: חבילה זו תושיעני! והנה, מתחילים להוציא מה'חבילה' ברכות לאלפים ולרבבות! אבל... דא עקא, מה קרה כאן עם היחבילה הגדולה שכל כך שמח וסמך עליה?! --- 'סחורה' כל כך פגומה ודפקטית !!!

גם הוא, בעל היסחורה הזאת, אינו מכיר 'סחורתו' של עצמו... [בקשי רב, עד שמצליח לזהות כמה 'ברכות' 'מהוהות' שנשארו בהם אי אלו מלים, ומזהה אותם; כברכת 'שהכל', 'העץ', וכדומה... אחר כך גביאו

עוד 'חבילה' קטנה וימצמקת'. וביחבילה' זו כבר יהיו כמה ברכות שנתן יותר להפירן, כגון: ברכת 'שהחינו' בליל יום כפור, או ברכת 'על אכילת מצה' בליל הסדר, וכדומה... [ועכשו, ישאלו אותו: תגיד, בן אדם! תסביר לנו, אתה, כמה זמן דרוש לומר ברכה כראוי, וכמה זמן לוקחת ה'ברכה' ה'ממלמלת'?! [הראשונה - חמש שניות! והשנייה - שתי שניות...]. האם באמת כל כך חסרו לך כמה שניות הללו?! האם הרבה אמצעים כספיים דרושים לזה? או, האם יש צורך בעצבים מיוחדים כדי לברך ברכה יותר ראויה, מבלי לדבר מפונת 'שמות' ו'יחודים', רק סתם ברכה עם פרוש המלות?!...]

מה יענה, או מה תשובה יתן, על שאלות קשות אלו, הנוקבות ויורדות 'חדרי בטן'?

הוא אשר דברנו! 'דין וחשבון' נוקב יהיה דוקא מסביב לברכות...

מעניין לצטט גם את לשון הזהר בפרשת פקודי (מביאו ה'חרדים' פרק א), וזה לשונו: כד קריב קמא מארה, וצלו צלותה, ולא חייש על יקרא דמארה - טב דלא איברי. והקדוש ברוך הוא אומר (ירמיה כב, ט): "כתבו את האיש הזה ערירי, גבר לא יצלח בימיו"... ממש כן, יהיה מצבו של ה'ממלמל' בעלמא דקשוט, כשיתירו את ה'חבילה' הגדולה של 'ברכותיו' ויתפלותיו, וכמעט שלא ימצאו שם דבר הראוי. אז, יכתבו על 'תעודת עניות' שלו, משפט אמלל זה - ערירי! גבר לא יצלח בימיו.

כדאי לחשב לרגע, מה ואיך היתה תגובתו של ה'גבר' כיום, באם היינו מטיחים כלפיו משפט זה...

לצערנו, רואים גם זאת, כשעומדים בתפלת ה'שמונה עשרה' [גם ה'שמונה עשרה' הם מהמאה ברכות], והנה, רק התחילו! וכבר ישנם פאלה הצועדים אחרה. הם, כבר גמרו את שלהם... הם תוהים ובוהים, אין להם מה לעשות - ומחכים בחסר סבלנות לחזרת ה'שמונה עשרה'. מה הם עושים באותו זמן [עד שפמתחילים את החזרה]? שום דבר!... וככה זה חוזר ונשנה שנים על שנים. לא שקורה, לפעמים, כשדעתו לא כל כך מישבת עליו. רק זהו הרגלו מימים ימימה - על לא דבר. אין לו ולא לאף אחד שום תועלת מזה, ורק היצר הרע 'מתמוגג' לו מנחת, ותו לא...

ישאלו אותו: למה, בעצם, לא חשבת פעם, לטעם טעמה של תפלה מהי? טעמה של השתפכות הנפש ועריגה לאלקים?... למה לא השתוקקת פעם, להשתפך לפני הקדוש ברוך הוא כבן המתחטא לפני אביו? איך זה, באמת, חשבת; שאתה בעצמך תוכל להסתדר עם כל בעיותיך, ואין לך צורך לבקש מאת ה' בתחנונים ורצויים על כל ההצטרפויות הרבות, ועל כל הדברים הנשגבים הנאמרים בתפלת ה'שמונה עשרה'?

איך מלאך לבד להיות כל כך 'כפוי טובה' להקדוש ברוך הוא, ולא להודות לו על כל הטובות שגומל לך שעה שעה?! איך זה לא השתדלת לשפר מעשיך, לפחות באותם עניינים ומעשים הנתנים לתקן בקלות?! כל אלה הם שאלות החודרות ונוקבות...

ומכיון שהזכרתי כאן את המשפט - עניינים ומעשים הנתנים לתקן בקלות - רצוי לצטט דברי הקדושים של ר' ישראל סלנטר זיע"א בספרו "אור ישראל" (הובאו בספר "בנין עולם"), וזה לשונו: כל מצוה או עברה שיותר קל לקימן - הם החמורות ביותר. כגון, בטול תורה של שעה קלה, בזמן שפנוי מעסקיו, חמור הרבה יותר מבטול תורה בעת טרדותיו.

ועתה, הבה ונתבונן, היש זמן יותר נוח ומכשר ללמוד כאותו זמן שהוא כבר נמצא ליד הספר ויושב ולומד?! ואם גם אז יפסיק בדברים בטלים, או במחשבות הטורדות - הנו אז מבטל הוא תורה, בזמן היותר מכשר ונוח ללמד. ואז גדול עונו מנשוא יותר מכל בטול תורה באפן אחר. עד כאן לשונו.

וזהו פונתי בצטוט זה גם לענייננו - ענין הברכות. הוא, הרי כבר נמצא ב'שטח' זה, כי הרי מברך ומתפלל הוא! ואם כן, למה ועל מה זה לא יסדיר זאת באפן הראוי והרצוי?! למה 'זורק' הוא יום יום 'תפלותיו' ו'ברכותיו' לפני הקדוש ברוך הוא בפנים חמורות וחמוצות, ואינו משתדל להגישן בסדר פנים יפות, שיעלו לרצון לפניו, ולא שישארו למטה ויתחטפון על ידי ה'סטרא אחרא', רחמנא לצלן?!

ראובן ירד מהמטוס - שגמא זה עתה מרחקים עצומים - ובטרם הספיק להזין עיניו מהסביבה החדשה, נפלטה מפיו צוחה אימה ומקפיאה: אוי, המסמכים!!! מהמשך גניחותיו והמלים המקטעות, נתן להבין, שהמסמכים הכי חשובים והמיעדים ליעד זה, נשכחו לו אי שם, וכי הרבה יגיעות וטרחות וגם הוצאות כספיות מרבות עלו לו, עד שהגיע ליעד זה, ובזה תלה כל עתידו. ועכשו, כל תקותיו נגוזו חיש מהר, ונהפכו לו למפח נפש ודאבון לב. ובמלים אלו סיים ראובן קנתו: יגעתי לריק והולדתי לבהלה.

ברם, מצבו האמלל של ראובן - כאין וכאפס הוא נגד מצבו הנורא של אותו ממלמל תפלותיו וברכותיו. כשיהודי זה מסתלק מעולם שקר זה, ונמצא כבר בעולם האמת, שם רואה את חרפנו מתוך אספקלריה מאירה, נצחית ואמתית. כמה טרגי הוא מצבו, ומה אמלל הוא שם, כשיודע לו שה'מסמכים' הכי חשובים ליעד זה: תפלותיו וברכותיו, שבחיו ורנגיו - שבהם מרננים הצדיקים בעולם העליון - נשארו אי שם למטה למטה בארץ באותו 'נוה התלאות' שהסתובב שם כמה עשרות שנים.

ב"קב הישר" (פ"ח) מביא בשם הזהר, שלפעמים, בתפלה ראויה וממעמקי הלב נתן להעלות גם אי אלו תפלות פסולות שנגמרו בלא כונה ונשארו למטה.

ואולי אפשר להוסיף, שתפלה בלא כונה שנסארת למטה, עוד נתן להעלותה אידך שהוא, כי עד עכשו היתה מנחת כגוף בלי נשמה. ועכשו, על ידי התפלה הנובעת מקירות לב - 'מפית רוח חיים' גם באותה תפלה גוועת'. ברם, תפלה מלמולית שבורה ורצוצה, שמכף רגל ועד ראש אין בה מתם - ספק גדול אם יש את מה להעלות...

ה"שערי תשובה" על "שלחן ערוך" ארח חיים (סי' צח), מביא בשם כמה פוסקים - שאם לא התפלל [שמונה עשרה] דרך תחנונים [ההפך ממלמול], שצריך לחזור ולהתפלל. ומסים ה"שערי תשובה": ואף על גב דבחסרון כונה אין אנו מחזירין אותו, התיס הטעם, משום שקרוב הדבר שגם בחזרה לא יכון. מה שאין כן בזה, שהתפלה תהיה דרך תחנונים, בקל יוכל לומר בחזרה דרך תחנונים. עד כאן לשונו. הרי למדין אנו מזה, שיותר קל להאדם להתפלל דרך תחנונים מלהתפלל בכונה. וכדוע - מה שיותר קל לקיים - יותר יש תביעה על זה אם לא קיים. ומשום זה, יכול בהחלט להיות, שתפלה בלא כונה הנשארת למטה ומרחפת לה אי שם בחלל העולם, עוד נתן להעלותה אידך שהוא בתפלה זכה ואמתית. ברם, התפלות המלמוליות, מי יודע אם בכלל תפלות הם. מי יודע אם בכלל נשארו באיזה מקום, ויש את מה להעלות.

כי הרי, בהחלט, יכול להיות, שתפלות מעין אלו מתמסרים לחיצונים מסבת קלות ראש ופריקת עלו של אותו מתפלל, שבקלות הנה יכול להיות מצבם אחרת, והוא הממלמל הרס ורצף אותם לגמרי בשאט נפשו.

ולסנום, מפעם לפעם נערך תפלה קצרה וחרישית לפני הקדוש ברוך הוא ממעמקי הלב, ואולי גם בשפיכת דמע: רבונו של עולם, אנא, רחם נא עלינו, ונזכה להתפלל לפניך בטוב ובאפן יותר מסדר, ועזר לנו - שלא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, חס וחלילה.

ובענין התפלות הנוראות והנשגבות - ודוי, שלש עשרה מדות, נפלת אפים, כשעומדים מן הצד, ובהסתכלות על אפן וצורת אמירתם, הרי הרבה פעמים נמצא ה'מסתכל' במצב כזה שאינו יודע אם עליו 'לצחק' או דוקא לבכות... מהדפיקות המהירות והחפוזות על הלב באמירת הודוי, [וכאלו אמר 'לצנוי' ואמשיך להתלוצץ, כי הרי בהכרח נראה כל הענין פליצנות אחת גדולה] וכמעט שלא נתן להדביק את החזן ואת הצבור אפלו פעם אחת, כדי לומר ביחד את השלש עשרה מדות [רק אם ידלג], כי כל זה הולך במהירות הבזק [אולי יש מקור למנהג שטות זה?]. ואחר כך, כשרק מתחילים לומר את השלש עשרה מדות, שוב פעם חוזר ונשנה אותו גחוד, כשכלם ממחרים להתישב על הספסל לנפילת אפים, עד שממש אינך יודע מה קרה כאן פתאום לאותה תפלה נוראה ונשגבה זו - של שלש

עֲשֶׂה מִדּוֹת, וְאַתָּה מַחְלִיט: אוֹ שֵׁשׁ אֵיזָה עֲנִין לומר אֵת הַשְּׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת דְּוָקָא בְּנִשְׁימָה אַחַת... [גַּם בְּמַגְלַת אֶסְתֵּר יֵשׁ קָטַע שְׂאוּמְרִים אוֹתוֹ בְּנִשְׁימָה אַחַת...]. אוֹ שְׂצָרִיכִים דְּוָקָא לֵישֵׁב בְּעֵת אַמִּירַת יִשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת, וְתִקְףָּ כְּשִׁמְתַחִיל לומר: ה', ה', צָרִיכִים מִיָּד לֵישֵׁב [כִּף זֶה נִרְאָה בְּכָל אֶפְסוֹ]. כִּי הָרִי לֹא יִתְכַן בְּשׁוּם אֶפְסוֹ שֶׁבְּחֻלְקִיק שְׁנִיָּה יֹאמְרוּ אֵת כָּל הַיְשָׁלֵשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת כְּרֹאוֹי וְכִיאוֹת, וְבוֹ בְּזִמְן שְׂצָרִיכִים דְּוָקָא לַעֲשׂוֹת הַפֶּסֶק בֵּין כָּל מִדָּה וּמִדָּה, כְּמוֹבָא בְּסַפְרִים הַקְּדוּשִׁים.

כְּמוֹבָן, אִם לֹא הָיוּ צָרִיכִים לֵישֵׁב בְּעֵת נִפְיֵלַת אֶפְסִים, אוֹ לְהַכּוֹת בְּאֶגְרוֹף בְּעֵת אַמִּירַת הַיְדוּדִי, אֲזִי לֹא הָיָה מְרַגֵּשׁ כָּל כִּף הַגְּחוּזָה הַזֶּה. בְּרַם, הַדְּפִיקוֹת הַמְּהִירוֹת וְהַחֲפוּזוֹת עַל הַלֵּב וְהַהֲתִישְׁבוֹת הַפְּתִאוּמִית 'מִסְּגִירָה' אוֹתָם, אֵת הַמְּמַהֲרִים, וּמַעֲמִידָה אוֹתָם בְּמַצָּב גְּחוּכִי עַד לְמֵאֵד בְּאוֹתָם תְּפִלוֹת נוֹרְאוֹת וְנִשְׁגָּבוֹת, שְׂאוּלֵי הָיָה יוֹתֵר רְצוּי לֹא לְאֶמְרָם בְּכָלֵל מֵאֲשֶׁר לְאֶמְרָם בְּצוּרָה גְּחוּכִית כְּזֹאת... וְכִבֵּר אֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זְכָרוֹנָם לְבִרְכָּה: אַחַד הַמְּרַבֵּה וְאַחַד הַמְּמַעִיט, וּבִלְבָד שְׂיִכּוֹן לְבוֹ לְשָׂמַיִם.

וְעוֹד עַל הַמְּמַהֲרִי, שֶׁבְּאֶמְצַע תְּפִלְתוֹ הַחֲפוּזָה, עוֹד מוֹצֵא לְנִכּוֹן לומר גַּם מְזוּמְרֵי תְּהִלִּים, כְּמוֹבָן, לֹא עַל 'חֲשְׁבוֹנוֹ', רַק בְּאֶמְצַע חֲזֵרַת הַיְשְׁמוּנָה עֲשָׂרָה. וְעַלֵּי אֶפְשָׁר לומר בְּהַחֲלֵט, מֵה שֶׁקָּבְעוּ חֲכָמֵינוּ, זְכָרוֹנָם לְבִרְכָּה (ב"ק 19): גְּדוֹל הַמְּצוּהָ וְעוֹשָׂהּ מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מְצוּהָ וְעוֹשָׂהּ, כְּשֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ וּמַצִּיֵּת לְדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ, זְכָרוֹנָם לְבִרְכָּה, שְׂצוּוֹ לְשִׁמּוּעַ בְּטוֹב חֲזֵרַת הַיְשְׁמוּנָה עֲשָׂרָה, וְלַעֲנוֹת אִמּוֹן אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה כִּיאוֹת. אֲזִי, נוֹסֵף לְכָל הַמְּצוּת שֵׁשׁ לוֹ מְשַׁמֵּיעַת חֲזֵרָה זוֹ וְעֲנִיַת הַיְאֻמָּנִים, הוּא גַּם כֵּן נִמְצָא בְּמִדְרָגָה גְּבוּהָה שֶׁל 'מְצוּהָ וְעוֹשָׂה'.

וְזֹאת מְשׁוּם, שֶׁכְּשֶׁהוּא הָאָדָם נִמְצָא בְּבַחֲיָנָה זוֹ שֶׁל 'מְצוּהָ וְעוֹשָׂה' - נִכָּר בּוֹ הַכְּנַעְתּוֹ הָאִמְתִּית לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלַעֲבָדְיוֹ הַצְּדִיקִים, חֲכָמֵינוּ ז"ל, שְׂצוּוֹ עַל כָּל אֵלָה, וְשֶׁכָּל דְּבָרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים כְּגַחְלֵי אֵשׁ הֵם.

בְּרַם, אִם הוּא בּוֹחֵר לוֹ אֲזִי, בְּאֶמְצַע חֲזֵרַת הַיְשְׁמוּנָה עֲשָׂרָה, לומר מְזוּמְרֵי תְּהִלִּים וְכִדּוּמָה - זֹאת הִיא יְזַמְתּוֹ הוּא! וּמִמִּילָא חֲסָר לוֹ הַהֲכַנְעָה. וְהַרְבֵּה צָעַר וְיָגוֹן מְעוֹרֵר הוּא עַלֵּי בְּאֵי הַכְּנַעְתּוֹ לְשִׂרְפֵי עֲלִיוֹן אֵלוֹ, אֲשֶׁר רַק לְאוֹרָם נִסָּע.

ב - שְׁמִירַת הַלְשׁוֹן הַכְּרַחֲיִית לְצַרְךָ קִבְלַת הַתְּפִלָּה

כּוֹתֵב הַ"חֲפֵץ חַיִּים" (שַׁעַר הַזְּכִירָה פ"י): תְּחִלַּת כָּל הַמַּעֲלוֹת לְמִי שֶׁשׁוֹמֵר פִּי וּלְשׁוֹנוֹ מִלְּדַבֵּר דְּבוּרִים אֲסוּרִים - הוּא מִתְקַן וּמְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי זֶה אֵת כָּלֵי

האמנות המיוחדת לאיש הישראלי שהוא הדבור. וכל הדבורים שיזכר אחר כך בתורה ובתפלה, יעלה למקור שרשו למעלה. כי לא לחנם המשילוהו חכמינו ז"ל בכמה מקומות לענן אמנות (כמו שפירש"י במדבר לא, ח), להורות לנו - כמו שכלי אמנות הוא דבר הכרחי לענן עשית כלים חדשים ויפים, כי אפלו אם יהיה אמן המלך, שהוא היותר גדול שבכל האמנים, ושכלו יהיה דק עד מאד, ומציר ברעיוניו אפן עשית הכלים בגדר היותר נאות - אף על פי כן אין יכול לעשות בלתי כלי אמנות.

ויותר מזה, שאפלו אם יהיו לו כלי אמנות, אך שהם פגומים ומקלקלים, ויעשה בהן האמן איזה כלי על ידי הדחק, יהיה נפר בהם אחר כך הפגם והשבר של כלי האמנות מבפנים ומבחוץ, כי לא יכול להחליקו כראוי, והם כל גלמי כלי-עץ, ואין נאה להשתמש בהם אפלו להדיוט, וכל שכן להגישן לפני המלך. והאמן שכלי האמנות שלו שלמים וטובים, מלטשים ומצחצחים כראוי, הכלי שעושה בהן האמן הנה יצא מתקן ומהדר כהגון.

כן ממש בענן זה, הוא כח הדבור שנתן לאיש הישראלי לעבד בו לפני המלך הנורא יתברך שמו בתורה ובתפלה, ולברך ולהודות ולשבח ולהלל לפניו, כי הוא כלי האמנות הגדול שיוכל האדם השלם לבנות בו שמים וארץ, כמו שכתוב (ישעיה נא, טו): "וְאֲשֵׁים דְּבָרֶיךָ בְּפִי וְגו' לְנֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסַד אֲרֶץ". והוא ממש כפשוטו, כי בדברי הקדשה שהאדם מדבר פה בזה העולם לפני ה' יתברך, נבראים למעלה עולמות ומלאכים קדושים, ויהיו אחר-כך מליצים ופרקליטים עבור נשמתו.

ומעלת קדשת העולמות והמלאכים שנבראו על ידי התורה והמצוות שלו, תלוי בכמה ענינים: א- לפי ההכנה שהיה לו בעת ההיא, אם הכין את עצמו בעת ההיא בכל כחותיו לקיים כפי התורה בכל חלקיו ופרטיו שצריך לזה. ב- לפי כלי האמנות שעשה בהם התורה, והם כלי הדבור (וכהאי גונא במצוה לענן כלי המעשה שקיים בהם המצוה), שאם הם יפים ומהדרים, שמשתמשים בהם תמיד לטוב, ועל ידי זה נתחזק כח קדשתם, יש בהם כח להמשיך קדשה עליונה ואור גדול על הענן ההוא. אבל, אם פוגם ומטמא, חס וחלילה, את כח הדבור שלו, על ידי לשון הרע ורכילות וליצנות ושקר וכדומה, ולא יעשה תשובה, ואחר כך יזכר בפיו דברי תורה ותפלה - איזה כח יש בהן להמשיך על התורה והתפלה ההיא קדשה עליונה, אחרי שכלי המבטא שלו הם פגומים וטמאים בעצמם מכבד.

וזה לשון האלשי"ך הקדוש על הפסוק "והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש" (שמות כח, לה). והוא, כי המנבל פיו בחלאת טמאת נבלות פה, שקץ שקץ פיו ולשונו, ותעב ותעבם, כי עשאם בסיס לדבר האסור. ואיככה יוכל לעמד לפני מלך מלכי המלכים בפה דובר נבלה, ואל יקצף על קולו לאמר: מי זה נבזה ערב על לבו לעמד לפניו לבקש רצון על עוונותיו בניבו, נבזה בכלי מלך, מקצה מחמת מאוס. והן לו היית עבד מלך הארץ, האם היית עומד לפניו לשרתו על שלחנו בכלים מפלים

צואים - הלא תפלים! וגם הוא ברעש גדול מלאך רשע יצוה לך להמיתך
בחרב.

ועתה, שא נא קל וחמר - ומה אם מלך הכושני חרש את חרשי אדמה להביל
דמה, תחייב את ראשך בשרת אותו בכלי בלתי טהור, ומה גם אתה יתוש
נטוש, כי תערב את לבך להתהדר לפני מי שאמר והיה העולם, אשר
לגדלתו מי מהקדושים, עליונים ותחתונים, בשפה ברורה ובנעימה
קדושה יהיה כדאי לעמד לפניו ולדבר אליו - קל וחמר בן בנו של קל וחמר
כי יקריב איש והוא בן בליעל, מדבר אליו בטמאת שפתים, כי פיה שלחת
ברעת נבלת הפה ותמאס, ומאין ולאיד שמת לבך לדבר אליו ולומר לפניו
הללויה בפה דובר נבלה. ואוי לה לאותה בושה כי תבוא בית ה' ולא מנעת
מלהביא עביט מי רגלים במקדש מפני הכבוד השוכן שם. ואנה תוליד את
חרפתך כי תהפך כלי שרת העומד לשרת בו את קונך לאחד מן הביבין?
והלא על הפה שאדם שח בו שיחת חליו, בשנו מאד להלל בו את ה',
כמאמר האומר (ירושלמי ברכות): מי יתן והיה לי שני פיות; אחד לדבר בו
צרכי ביתי, ואחד לדבר בו עם קוני.

ומה גם עתה, אשר בפה טמא יערך לפניו יתברך לבקש רצון, כי איד יהיה
לרצון אמריו אם הסניגור הוא הקטגור, ובדברך בו יהיה לך למזכיר עון.
ועין שם שהביא מאמר חכמינו ז"ל על זה. וסיים על זה, וזה לשונו: והן
זאת תרמו תורתנו באמור (שם) "והיה על אהרן וכו', לומר, כי כאשר
הדבור, שהוא המעיל שדברנו בו למעלה, יהיה על אהרן לשרת בו את ה'
ולא למה שהוא הפכו, אז - "ונשמע קולו" בתפלתו "בבואו אל הקדש"
לדבר אתו יתברך, מה שאין כן אם יתהפך, חלילה.

ואמרו חכמינו ז"ל: אינו דומה הבל פיו שיש בו חטא, להבל פיו שאין בו
חטא. פרוש, אפלו מי שקלקל, רק לפעמים דרך מקרה, כמו שבארנו
בפרק ז, ועל אחת כמה וכמה אם הבל פיו מרגל בחטא בכל יום ובכל
שעה. וכל זה אפלו אם מקלקל פיו בשאר דבורים אסורים, וכל שכן
באסור לשון הרע ורכילות, בודאי מגרע בזה ביותר את התפלה שמתפלל
אחר כך, ולא תעלה למעלה כל זמן שלא יקבל תשובה על זה.

ונוכל לומר, דזהו פונת הפתוב בקהלת (ו, יג): "ראה את מעשה האלקים
כי מי יוכל לתקן את אשר עותו". פרושו, תן עיניך ולבך על הדברים
האלקיים, והם ההיכלות הקדושות ואורות העליונים שנעשו על ידי
למעלה, דהינו, על ידי התורה והמצוות שקד, שיהיו נעשים בגדר השלמות
בכל ההכנות הנצרכות לזה, וגם בכלי אפנות נקיים, וכנזכר לעיל. "כי מי
יוכל לתקן את אשר עותו", פרוש - אם תקלקלם, חס וחלילה, ישארו
לעולם פגומים ומקלקלים, ויהיה לך מזה דאגה עולמית וצער תמיד
בזכרו שעצלותו גרם כל זה, כי אינם כמו עניני עולם הזה, אשר אם
יקלקל אחד יוכל האמן השני לתקנם - לא כן בעניני התכלית הנרצה,
כמאמר התנא באבות: אם אין אני לי מי לי. וזה שפתוב "כי מי יוכל וגו'".

היוצא מכל דברינו - שעל ידי שמירת הלשון כדיון, זוכה האדם לקדש את פח הדבור שלו, ואז תורתו ותפלתו יתקבלו למעלה.

ג - עוד ממעבי התפלה

כתב בעל ספר "דרך סלולה": עניני תפלה מלאים בכל הספרים הקדושים גדל מעלתה וגדל ענשה למבטליו אותה ומתפלליו בלא פונה. וכתבו ספרי מוסר כי תפלה בלא פונה פגוץ בלא נשמה. והנני באתי להעתיק פה השלשה עשר דברים המעכבין את התפלה, ואלו הן:

א. הלנת פעלת שכיר. והאר"י ז"ל קדם תפלת המנחה היה חוקר אם אין אתו שכיר יום לשלם לו ביומו, לבל יתעכב על ידי זה תפלתו מלעלות למעלה.

ב. יעשה כסות שברור לו שהוא בחזקת שאין בו שעטנז, כי אם המצא תמצא בו תערובות שעטנז, על ידי זה תעכב התפלה מלעלות למעלה, כמבאר בספרים.

ג. על ידי עוון המר של לשון הרע אין תפלתו של אדם נשמעת, וכמעט נטיו רגליו, שאין מועיל לו שום תשובה.

ד. עוון הגזל, רחמנא לצלן. שבשביל פרוטה שגזל את חברו, ומכל שכן שגזל לנכרי, שיש חלול השם בדבר, צריך להיות מגלגל בעולם להחזיר הפרוטה לבעליו או ליורשיו. ומבאר בספר חסידים גדל ענשו, ונמצא בספרים שאין דבר בעולם שמעכב תפלתו של אדם מלעלות למעלה בעולם העליון כמו עון הגזל, רחמנא לצלן. ובודאי ראוי לו לאדם וטוב לו לותר משלו מאה זהובים מלהעמיד עצמו בספק ספיקא של הגזל פרוטה אחת מחברו. ולכן עד כמה שידו משגת להחזיר גזלותיו יחזירם, ואם אין ידו משגת ירשם בפנקסו את חובותיו שהוא זוכרם ובינתים יראה לפייס את הנגזל באם הנגזל יודע על כך ומקפיד עליו, ומה שאינו יודע למי ישלם, יעשה בהם צרכי רבים. ובעצם זה שיש לאדם נכונות לשלם גזלותיו ומשתדל על כך כמבאר, נחשב לו כאלו שלם ולא יעכבו את תפלותיו.

ה. יזהר האדם מאד לקנח את פי הטבעת בנר דוקא אחר עשית צרכיו, כי צואה בפי הטבעת מעכבת התפלה [וכבר הובא באחרונים שאין די בנר בלבד אלא אף במים].

ו. הנצרך לנקביו אל יתפלל. ואם התפלל - תפלתו תועבה, וצריך לחזור ולהתפלל אם היה נצרך לנקבים גדולים, אבל לקטנים אין צריך לחזור

וְלֹהֲתַפְּלֵל. וְאִם הָיָה יָכוֹל לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ עַד שְׁעוֹר פְּרָסָה אֶף לְגִדּוּלִים - יֵצֵא בְּדִיעָבֵד. וְהִנְצַרְךָ לְנִקְבֵי אָסוּר אֶף בְּדַבְרֵי תוֹרָה.

ז. שְׁלֹא יִכְסֶה שֵׁעַר רֹאשׁוֹ אֶת אָזְנוֹ.

ח. שְׁלֹא יִשְׁמַע אַחֵר אֶת קוֹלוֹ בְּתַפְלָתוֹ תַּפְלַת שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה.

ט. הַמְרַגֵּיל עֲצָמוֹ בְּבִשּׁוּרוֹת רְעוּת, חֵס וְחִלְיָה, וְתַאֲוָתוֹ הִיא לְהוֹצִיא דְבַר רָעָה מִפִּיו, גַּם זֶה גוֹרֵם שְׂאִין תַּפְלָתוֹ נִשְׁמַעַת.

וְרַבְּנוּ סֵעְדִיָּה גָּאוֹן פֶּתַב עוֹד אַרְבָּעָה דְבָרִים שְׂגוֹרְמִים שְׂאִין תַּפְלָתוֹ שֶׁל אָדָם מְקַבְּלַת לְמַעַלָּה :

א. הַמִּתְפַּלֵּל בְּלֹא כּוֹנֵת הַלֵּב.

ב. הַשּׁוֹנֵא אֶת הַתּוֹרָה, שְׁנֹאָמַר (משלי כח, ט) : "מְסִיר אָזְנוֹ מִשְׁמַעַת תּוֹרָה גַּם תַּפְלָתוֹ תוֹעֵבָה".

ג. הָאוֹטִים אָזְנוֹ מִזְעַקַת דָּל, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב (משלי כא, ג) : "אוֹטִים אָזְנוֹ מִזְעַקַת דָּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנֶה".

ד. מִי שֵׁיֵשׁ בְּיָדוֹ חֲטָאִים וּמִתְפַּלֵּל בְּלֹא תְּשׁוּבָה מִקִּדְּם.

ד - קדש עצמך במתור לך - תנאי הכרחי לטהרת הכונה בתפלה.

"קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם" (ויקרא יט, ב). פֶּרֶשׁ רַש"י : הוּו פְּרוֹשִׁים מִן הָעֲרִיּוֹת וּמִן הָעֵבֶרָה וְכוּ'. וְכַתֵּב הַרְמַב"ן : אֲבָל הַפְּרִישׁוּת, הִיא הַמְזַכֵּרַת בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּתַלְמוּד, שֶׁבְּעֵלְיָה נִקְרָאִים פְּרוֹשִׁים. וְהַעֲנִן - כִּי הַתּוֹרָה הַזֵּהִירָה בְּעֲרִיּוֹת וּבְמֵאֲכָלִים הָאָסוּרִים, וְהַתִּירָה הַבִּיָּאָה אִישׁ בְּאַשְׁתּוֹ וְאַכִּילַת הַבֶּשֶׂר וְהֵינן. אִם כֵּן, יִמָּצֵא בְּעַל הַתַּאֲוָה מְקוֹם לְהִיּוֹת שְׁטוּף וְכוּ', וְלִהְיוֹת בְּסוּבָאֵי הֵינן וּבְזוּלָלֵי בֶּשֶׂר לְמוֹ, וַיִּדְבֵּר כְּרָצוֹנוֹ בְּכָל הַנְּבִלוֹת, שֶׁלֹּא הִזְכִּיר אָסוּר זֶה בַּתּוֹרָה, וְהֵנָּה יְהִיָּה נֶבֶל בְּרִשׁוֹת הַתּוֹרָה. לְפִיכֵן בָּא הַכְּתוּב, אַחֲרֵי שֶׁפִּרְט הָאָסוּרִים שֶׁאָסַר אוֹתָם לְגַמְרֵי, וְצִוָּה בְּדַבְרֵי כְּלָלִי שֶׁנִּהְיָה פְּרוֹשִׁים מִן הַמּוֹתְרוֹת וְכוּ'. אֶף עַל פִּי שֶׁאֵלּוּ מִצְוֹת מִדְּבָרֵיהֶם עָקַר הַכְּתוּב - בְּכִיּוּצָא בְּזֶה יִזְהִיר, שֶׁנִּהְיָה נִקְיִים וְטְהוּרִים וּפְרוֹשִׁים מִהֶמוֹן בְּגִי אָדָם שֶׁהֵם מְכַלְכְּלִים עֲצָמָם בְּמוֹתְרוֹת וּבְכַעוּרִים וְכוּ'. וְטַעַם הַכְּתוּב

שְׁאֵמֵר (שם): "כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" - לומר, שְׁאֲנַחֲנוּ נִזְכָּה לְדַבְּקָה בּוֹ
בְּהִיוֹתֵנוּ קְדוֹשִׁים וְכוּ'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּבְתַרְגוּם יוֹנָתָן עַל הַפְּסוּק "וְהִתְקַדְּשִׁיתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים וְגו'" (שם כ, ז), וְזֶה
לְשׁוֹנוֹ: וְתִתְקַדְּשׁוּ וְתִהְיוּ קְדוֹשִׁים בְּגוֹפֵיכֶם מִטּוֹל דְּאִקְבַּל בְּרַעְוָא צְלוּתְכוֹן
[תַּרְגוּם: תִּהְיוּ קְדוֹשִׁים בְּגוֹפְכֶם כְּדִי שְׂאִקְבַּל בְּרַצוֹן אֶת תְּפִלַּתְכֶם]. עַד כָּאן
לְשׁוֹנוֹ. וְתִפְלָה - לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה מִן הָעוֹלָם (עֵיין בַּסֵּפֶר "חֲכָמָה וּמוֹסֵר" ס"י קמ"ט).
וְהַנְּרָאָה מִדְּבָרָיו הַתַּרְגוּם יוֹנָתָן: שְׁעַל יְדֵי הַפְּרִישׁוֹת מִהַמוֹתְרוֹת
וְהַכְּעוּרִים, נִזְכָּה שְׂתִתְקַבַּל תְּפִלַּתְנוּ בְּרַצוֹן לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ. וְעַל יְדֵי זֶה אָנוּ
נִדְבָקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּפִי שְׂכַתְבַּת הַרְמַבְיָן ז"ל, שְׁעַל יְדֵי שְׁנֵהִיָּה קְדוֹשִׁים,
נִזְכָּה לְדַבְּקָה בּוֹ. וְהִיוּצָא לָנוּ מִזֶּה - שְׂבִכְדִי לְהַדְּבִק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִקְבַּלֵת
תְּפִלַּתְנוּ בְּרַצוֹן לְפָנָיו, אָנוּ צְרִיכִים מְאֹד לְהִתְרַחֵק מִהַתְּאַוֹת הַבְּהִמְיּוֹת
וְלְהִסְתַּפֵּק בְּמִכְרַח בְּלִבָּד. וּבְתַלְמִידֵי ר' יוֹנָה (בְּבִרְכוֹת רִישׁ פ"ה), כְּדִי שְׂיִכְוְנוּ
לְבָם (בא"ד): וְיִבְטְלוּ מִלְבָּם תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וְהִנְאוּתֵיהֶם וְכוּ', תִּהְיֶה
תְּפִלַּתְם רְצוּיָה וּמְקַבַּלֵת לְפָנֵי הַמְּקוֹם, וְעַל פְּנֵיהֶם זֶה נֶאֱמַר (תהלים י, ז): "תִּכְוֶן
לְבָם תִּקְשִׁיב אֲזַנְדָּךְ", עֵיין שָׁם.

וּב"שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה" לְרַבְּנוּ יוֹנָה (ש"ב פ"ח) כָּתַב: וְדַע, כִּי נֶפֶשׁ הַרְשָׁע, אֲשֶׁר כָּל
תְּאַוְתָּהּ לְחֻפְצֵי הַגּוּף בְּחַיָּיו, וְנִפְרָדֵת תְּאַוְתָּהּ מִעֲבוּדֵת הַבּוֹרָא וְנִבְדַּלֵת
מִשְׂרָשִׁיָּהּ, תִּרְדַּ בְּמוֹתוֹ לְמִטָּה לְאַרְץ אֶל מְקוֹם תְּאַוְתָּהּ, וְתִהְיֶה תּוֹלְדָתָהּ
בְּטַבַּע הָעֶפֶר לְרֵדֵת וְלֹא לְעֹלוֹת. אֲבָל, יַעֲלוּהָ לְמָרוֹם לְדִין וְלִמְשַׁפֵּט, וְלִרְאוֹת
אִיךָ הִחְלִיפָה מָרוֹם בְּשְׂאוֹל, כְּאֲשֶׁר יַעֲלוּ אֶת הָאָבֶן עַל יְדֵי כֹף הַקַּלַּע. וְאַחֲרֵי
עֲלוֹתָהּ לְמָרוֹם, תִּרְדַּ בְּטַבַּעָה לְמִטָּה לְאַרְץ, כְּאֲשֶׁר הָאָבֶן חוֹזֵרֵת וְנוֹפֶלֵת
אַחֲרֵי הִזְרִיקָהּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמִשְׁמַע, שְׂאֵפְלוֹ כְּשִׂמְלֵא תְּאַוְתּוֹ לֹא בְּדַבָּרִים אֲסוּרִים, רַק בְּהַתֵּר - נִקְרָא
רְשָׁע. וּמִכְּיּוֹן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרַי גְּשָׁמִיּוֹת, נַעֲשִׂית נֶפֶשׁוֹ כְּטַבַּע הַגּוּף - "וְיֹשֵׁב
הָעֶפֶר עַל הָאָרֶץ" (קהלת יב, ז).

וּמִשְׁמַע, שְׂכַל הַמְּצוֹת, הַתּוֹרָה וְהַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שְׂיֵשׁ לוֹ, לֹא יוֹכְלוּ לְעַזְרוֹ,
כִּי בְּטַבַּעוֹ לֹא יוֹכַל לְעֹלוֹת לְגוֹן עֵדוֹן וְלְעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת, וְאוּלַי יִקְבַּל שְׂכָרוֹ בְּגוֹן
עֵדוֹן הַתְּחַתּוֹן. וְיִדּוּעַ הוּא, שְׂהֶאָוִיר מִלֵּא מְנַשְׁמוֹת אֵלוֹ שְׂאֵינִם יְכוּלִים
לְעֹלוֹת, וּמִתְגַּלְגְּלִים כָּאֵן בְּעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן אֲלֵפֵי שָׁנִים וְעַדְנִים, וְנִקְרָא רְשָׁע.

וְהַרְבֵּנוּ יוֹנָה מְסִים שָׁם: כִּי לֹא תִהְיֶה תִקְוָה לְנֶפֶשׁ הַרְשָׁע הַזֶּה לְצֵאת מִחַשְׁדָּ
לְאוֹר, שְׂנֶאֱמַר עַל נֶפֶשׁ הַרְשָׁע (תהלים מט, כ): "תִּבּוֹא עַד דּוֹר אָבוֹתָיו עַד נֶצַח
לֹא יִרְאוּ אוֹר".

וְגַם עֲצָה נִפְלְאָה לְשַׁבֵּר תְּאַוֹת אֲכִילָה - כְּשִׂמְבִיאִין לְפָנָיו הַמַּאֲכָל, יִבְקֹשׁ
מִהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, שְׂיִהְיֶה בְּעַזְרוֹ שְׂלֵא יֵאָכַל לְמִלְאוֹת תְּאַוְתּוֹ. וְכִכָּה
יֵאֱמַר הָעוֹבֵד: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם הִיָּה לִי בְּכַח לְאָכַל שְׂלֵא לְהַרְגִישׁ שׁוֹם
הַנְּאָה וְתַעֲנוּג בְּזוֹ הַמַּאֲכָל וְהַמְשַׁתָּה - הִיָּה רְצוֹנִי בְּזֶה. אֲבָל, מִה אַעֲשֶׂה כִּי
אֵין אֲנִי עֵדוֹן בְּבַחֲיָנָה זֶה, וְצָרִיךְ אֲנִי לְאָכַל לְחֹזֵק גּוּפִי לְעֲבוּדָתְךָ, וְאֵין רְצוֹנִי

כָּלֵל בְּזוֹ הַנְּאֻה וְהַתְּעוּגָה. וְאִם כִּכָּהֵן יִדְבַר דְּבוּרָיו לְפָנֵי הַשֵּׁם, אִזּוֹ יִהְיֶה הַנְּאֻהוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא אֶפְשָׁר, וְלֹא כְּמִכּוּן. וְהַעֲקָר - שֶׁיִּדְבַר בְּאַמֶּת, וְלֹא יִהְיֶה כְּגוֹנֵב דַּעַת עֲלִיוֹנָה, חֹס וְחִלְיָה, כְּמוֹבָא בְּהַצְעֵטִיל קֶטָן מֵרַבּוֹ אֱלִימְלֵךְ זִיע"א.

וְעוֹד עֵצָה - קִדְּם שְׁמֵבִיאִים לְפָנָיו הַמְּאֻכָּלִים, וְאַף בְּשִׁעָה שֶׁהֵם לְפָנָיו, יִסְתַּכַּל וְיִתְבּוֹנֵן בְּסוּפֵן שֶׁל הַמְּאֻכָּלִים וּמֵה נַעֲשֶׂה מֵהֶם - פָּרֵשׁ וְקִיא וְצוּאָה. אִם כֵּן, כָּל חִיצוֹנִית הַמְּאֻכָּל בִּימֵי הַחוֹל, מִמֶּשׁ מְאוּס וְצוּאָה. רַק הַנִּיצוּץ הַקְּדוֹשׁ הַמְּתַלְבֵּשׁ בָּהֶם, עוֹמֵד בְּצַעַר וּבְדַחַק שֵׁם. וְיִאֲרִיךְ בְּכוֹנֵה זוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה נִמְאָסִים בְּעֵינָיו קֶצֶת, כִּי זֶה תִּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם - לְמַאֵס הַנְּאוּתוֹ שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה. וְגַם תִּפְלוּתוֹ תְּלוּי בְּזָה, לְפִי הַעֲרֵךְ שֶׁהַתְּקַדְּשׁ עֲצָמוֹ בְּאֲכִילתוֹ בְּיוֹם הָעֶבֶר, כְּמוֹבָא בְּסִפְרִים. וְכִפִּי עֲרֵךְ שֶׁנִּתְבַּרֵּר אֲכִילתוֹ בְּשַׁעַת שְׁנָה, כִּכָּה נוֹתֵנִים לוֹ הָאֲרָה וְדַעַת בְּשַׁעַת תִּפְלָה. אִם כֵּן, מִי שְׂרוּצָה לְהַתְּפַלֵּל תִּפְלָתוֹ בְּכוֹנֵה - אִם יֹאכַל אֲכִילתוֹ כְּרַעֲבָתוֹ, וְלֹא יִשְׁגִּיחַ עַל עֲצָמוֹ - לְשׂוּא הוּא יִגִּיעֵתוֹ. וְכָל הַתְּאֻת נִגְרָרִים אַחֵר זוֹ הַתְּאֻה, כִּי בְּזָה נִתְעַבֶּה וְנִתְגַּשֵּׁם גּוֹף הָאָדָם, וְגוֹרֵם טְמֵטוּם הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ חֲכָמֵינוּ, זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (יומא לט): אֵל תִּקְרִי "וְנִטְמַאתֶם בָּם" (ויקרא יא, מג), אֵלָּא וְנִטְמַטֶם בָּם. אֲפֹלוֹ אִם הַמְּאֻכָּלִים כְּשָׂרִים וּמִהֲדָרִים בְּאִפְסוֹ הַיּוֹתֵר טוֹב, גַּם כֵּן גּוֹרֵם טְמֵטוּם הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דברים לא, כ): "וְאֹכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְנָה", וְכִתִּיב (דברים ח יב יד): "פֶּן תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ וְכוּי וְרָם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה'". וְצָרִיךְ לְסַבֵּל צַעַר חֲבוּט הַקֶּבֶר עַל כָּל טְעִימָה וְטְעִימָה שֶׁקִּבַּל מִהַנְּאֻה הַמְּאֻכָּל, אִם לֹא שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, וְיִזְדַּכֵּךְ כָּל גּוּפוֹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִהַעוֹלָם הַזֶּה, כְּמִבְּאֵר כָּל זֹאת בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים.

וְלָכֵן, הָאָדָם שְׂרוּצָה לְחוּס עַל נַפְשׁוֹ וְגוּפוֹ שֶׁלֹּא לְסַבֵּל עֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וְצַעַר גְּדוֹל מְזָה, יִרְאֶה לְטַכֵּס עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ, עַד שֶׁיַּעֲזְרֵהוּ הַבּוֹרָא, בְּרוּךְ הוּא, לְעַקֵּר מִלְּבוֹ גְּדֹל הַרְשָׁעוֹת וְכַח הַמְּתַאֲוֶה הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ. כִּי עַקֵּר קִשְׁיוֹת שְׁבִירוֹת הַתְּאֻה הֵמָּה רַק בְּתַחֲלָה. וְאִם כְּמָה פְּעָמִים שׁוֹבֵר תְּאֻתוֹ לְכָבוֹד בּוֹרָאוֹ, לֹא יִקְשֶׁה לוֹ אַחֵר כֵּךְ. וְכִדְאִי הוּא אֶלְקֵינוּ, בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ, לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ לְפָנָיו. וְיַחֲשַׁב, אֵלּוֹ הִיָּה רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ שֶׁנִּמְסַר נַפְשׁוֹ לְפָנָיו וְלִקְפֹץ לְתוֹךְ הָאֵשׁ, בְּוִדְאִי הִיָּה מוּכָן וּמְזָמֵן לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ לְפָנָיו בְּרָצוֹן - כָּל שֶׁכֵּן שְׁבִירוֹת זוֹ הַתְּאֻה - קִטְנָה. וְכִכָּה יַחֲשַׁב בְּכָל הַתְּאֻת, כְּמוֹבָא בְּסִפְרֵי חֲסִידִים, כִּי כִכָּה יַחֲשַׁב בְּכָל הַתְּאֻת הַמְּתַגַּבְרִים עֲלָיו.

אֲבָל, עַקֵּר וְשָׂרֵשׁ הַבְּרוּר הוּא בְּשַׁעַת אֲכִילָה, וְלָזֶה אָמַר (משלי לא, כט): "וְאֵת עֲלִית" - מִי שֶׁמְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּמִתָּר לוֹ - עֲלִית עַל כְּלָנָה לְהַעֲלוֹת הַנִּיצוּצִין, וְעַבְדֻתָּךְ הֵמָּה עַל כָּלָם. וְרִאֲיָה לָזֶה - בְּיָדוּעַ לְבַעֲלֵי דַעַת - כִּי יוֹתֵר בְּנִקְל לְהַתְּעַנּוֹת אוֹ לְהַתְּפַלֵּל בְּמִסִּירוֹת נַפֶּשׁ מִמֶּשׁ, מִלְּאֲכָל פֶּעַם אַחַת לְשֵׁם שְׁמַיִם.

וְגַם כָּל הַתְּפִלָּה תְּלוּי כְּפִי עֲרֵךְ כְּנֻתוֹ עַד הֵיכָן נִתְקַבַּל אֲכִילתוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם, כְּמִבְּאֵר בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים, וּבְפֶרֶט בְּכַתְּבֵי הַקְּדוּשׁ שֶׁל הַתְּנִיָּא כַּמ"פ. וּמוֹבָא בַּס"י, כִּי לְפִי מָה שְׂאוּכַל - כֵּךְ מִתְּפַלֵּל, וְכִפִּי מָה שֶׁמִּתְּפַלֵּל - כִּכָּה אוּכַל. וְהָאָדָם יְכוּל לְהַרְגִישׁ עַד הֵיכָן נִתְקַבַּל אֲכִילתוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם - אִם יְכוּל לְכוּן בְּרַפְתָּ הַמְּזוּן בְּכוֹנֵה וּבְשִׁמְחָה וּבְהַכְנָעָה - אִזּוֹ יִדַע שֶׁנִּתְקַבַּל אֲכִילתוֹ,

וגם אינו מרגיש טמטום הלב אחר אכילתו, רק יש לו חשק ללמוד ולהתפלל מיד לאלקים.

ומזה ילמד כל אדם, כשיאכל על דרך זה. דהינו, שיכון באכילתו כדי שיוכל אחר כך לברך ברפת המזון בכונה גדולה ובכח, או ללמד תורה, או להתפלל במסירות נפש. ויציר המסירות נפש באכילתו, וגם יהא מוכן ומזמן למסר נפשו בעביר קדשת השם. ואם יקבל עליו בעת אכילתו למסר נפשו לה', אפלו לסבל יסורים קשים, ולא למרד ולא לכפר בכבודו ובאחדותו יתברך שמו - אז נצטיר זו התפלה והמסירות נפש באכילה, ונתעלה האכילה, וזוכה לעבד השם בכונה, כי אלו הניצוצין חוזרין להאדם למוחין קדישין, וכל שכן לעבודת התפלה.

ה - המונע הגדול בכונת התפלה - הגאווה.

האדם בתפלתו, צצים ועולים במחשבתו כל ענייני מחשבות עסקיו, ענייניו, מסחרו, וכדומה. לו היה האדם מאמין ויודע שגם על עסקים אלו שהוא חושב בתפלה, לו היה מכוון בתפלתו שיצליחו, והיה משליך כל ענייניו על ה' - רוח גדול יהיה לו יותר ממה שיהרהר בהם בתפלתו לעשות כך או כך, ודאי שלא היה מהרהר בהם.

וזו עצה נפלאה לכונה בתפלה. שהרי, מה מטריד אותך בשעת התפלה; אם ענייני פרנסה - הנה לך "ברכנו" - בקש מה שלבד חפץ. אם מטריד אותך איזה חולה שבתוך ביתך - הנה לך "רפאנו" - בקש עליו רחמים. אם מטריד אותך איזה צרה או בעיה - הנה לך "ראה נא בענייני" - בקש ותנשע. הרי, שאם האדם מאמין ונכנע מגאותו שפוחו ועצם ידו עושים לו את החיל, ויודע שאין מבלעדו יתברך - אין לו מה להרהר בתפלה, כי כל מה שיהרהר - מנח לפניו בתפלה לבקש ולהתחנן, ומה יתן לו הרהור בעלמא, אם אעשה היום כן, או אלך למקום פלוני, וכדומה, הרי און קשבת לך לבקש רחמים לפניו בעמדת לפני ה', והוא יושיעך.

והדברים מבארים בספר "עלי שור", וזה לשונו: 'בהגיע עת תפלה משלש תפלות של היום, יניח כל עסקיו ויתפלל' (ארחות חיים להרא"ש ז"ל). כיצד מניחים את כל העסקים אשר רק לפני רגע היינו שקועים בהם עד כדי שכחת עצמנו? כיצד זוכים לדעת כי גם לעסקים אלו דרושה תפלה בכדי שיצליחו, וכיצד זוכים שרק על ידי התפלה נראה גם עסקים אלו באור הנכון ובקנה המדה האמתית, לבל נשוה להם ערך מחלט, בבחינת "כחי ועצם ידי עשו לי..." (דברים ח, יז)?

קשה להתרכז? דמיונות ומחשבות מפריעים?

התשובה לכך - סימן הוא, כי טרם השלכנו את כל העסקים מנגד, וגם לא קשרנו אותם עם התפלה, ולא עוד, אלא טרם ראינו כל צורך לכך. נקט כללא בידך: המפריע העקרי בתפלה הוא גאונה.

מאחורי העסקים המעסיקים את כל המחשבה, עומד האדם המחשיב את עצמו ואפסו עוד. עסקיו לא רק מטרידים אותו, אלא האדם רואה את עצמו במרכז העולם, ועסקיו - עקר קיום העולם. בל נחשב כי 'גאונה' הנה מדה רעה בעלמא: סתם אדם - בעל גאונה הוא, וכל עוד שאינו עומד על הטעות שבגאונה ועל האמת שבהתבטלות - הרי כל מחשבותיו וכל גישתו אל כל פעלה וענין - הרקע שלהם גאונה הוא.

ותפלה וגאונה - תרתי דסתרי הן. כל עצמה של תפלה - הכנעה היא. ובהכנעה מתקבל מבט אחר וגישה אחרת לגמרי אל החיים ולכל עניני האדם.

אולם, מן הצורך להקדיש זמן לכך, וכאלו לשפח את כל העניינים חוץ מהתפלה, וכאלו שיש רק עבודה אחת המטלת עלינו - 'ולואי שיתפיל אדם כל היום!' (ברכות כ"א ע"א).

גישה זאת דורשת מנוחת נפש בשעת התפלה. העצבני הזה, אשר כל מלות תפלתו רודפות אחת את השניה, שאינו יכול להתבונן ב"ברוך", יען שה"אתה" לוחץ להאמר - התפלה תשאר ממנו והלאה. והבישן הזה, המפחד להתפיל תפלה ארכה פן ילעגו חבריו עליו - התפלה תשאר ממנו והלאה. אין, אולי, מן ההכרח להאריך, אך אין גם למהר בגלל לעג חבריו, וכדומה. מה נפלא הגדר של ה"יסוד ושרש העבודה", לא לומר בתפלה יותר משלש מלים בבת אחת. דומה, כי הזוכה שתהיה מנוחת נפש שפוכה עליו בעת תפלתו - עמקי התפלה יפתחו לפניו.

ו - שמירת הקדשה - תנאי הכרחי לכונה בתפלה.

כתב בספר "טהרת הקדש":

ידוע מכתבי האר"י, זכרוננו לברכה, שהפוגם בברית, חס וחלילה, פוגם בדעת העליונה, חס וחלילה. ואז בא לו סתימת הדעת, ומוחו נעשה אטום וסתום מדעת האמת ומדעת הקדשה, בפרט בעדן התפלה, כמובא בעבודת ישראל (פרשת ויגש), וזה לשונו: ועץ אחד אפרים בן יוסף רומז, כי בודאי אי אפשר להתפיל למי שאינו שומר הברית כראוי. לכן, צריך לתקן

הברית, אז זוכה ליחד כנסת ישראל עם דודה על ידי הודאת פיו בשירות ותשבחות. וחלילה, מי שפוגם הברית, הוא מכסה חרפת ערלה על אות הברית קדש, וצריך לתקן, וזה שנאמר: אפרים בן יוסף, שהוא הבחינה הקדושה, כאשר כתבנו סוף דרוש חנכה. וזה שנאמר: עץ יהודה ועץ אפרים - מורה תקון שני בריתות, ברית הלשון וברית המעור, "והיו לאחדים בידך" (יחזקאל לו, יז). פרוש - שעל ידי כן תזכה ליחוד הגדול והקדוש. עד כאן לשונו.

אם כן, תראה, שאי אפשר להתפלל להתפלה כדקא יאות ברצון קדשא בריך הוא, רק אם שומר הברית, אז מחשבתו מזדככת ודעתו נפתח. ובפרט אם זוכה לעמד באיזה נסיון של שמירת הברית אפלו דבר קטן - נרגש בתפלה של מחר, או נפתח לו דעת בתורה, או בקיום המצוות, כיון שתקן דעת העליון. וזה - דעת קניית, מה חסרת? מ"ה' הוא רזא דאדם, בגימטריא מ"ה, "ובדעת חדרים ימלאו" (משלי כד, ד), ו"גם בלא דעת נפש לא טוב" (משלי יט, ב), וזה על ידי פגם הברית, חס וחלילה. כי טוב נקרא הברית, דהינו, אם פוגם בדעת, אז "נפש לא טוב" - מסתלקת מנפשו כל בחינת הטוב. ואם מתקן הברית - נתן לו דעת חדש, ורוח חדשה ניפח בקרבו מדעת קדושה עליונה, ורואה בהזדככות נפשו, כי נותנים לו מן השמים מתנה של תפלה למי שמחפש ומתרפק לזה, ומכיר האיד הוא בריה שפלה ופחותה קמי קדשא בריך הוא, ולבו נשבר ונדכה, ואני ה' שוכן את דכא, כמובא ב"ראשית חכמה" (שער הקדושה פרק יז) בשם ספר הקדוש "אלימה", שאין להשיג ענה רק על ידי תקון הברית, וזה פרט גדול מעקרי תשובה עלאה. וה' ישימנו מחלקם, אמן.

הבאתי בשם ספר "עבודת ישראל", וכן מובא זאת ביתר ספרי קדש, אשר אי אפשר להתפלל במחשבות טהורות, רק אם שומר הברית. ואם מזדמן, לפעמים, לאדם פשוט איזה תפלה טובה, מסתמא, עשה אז איזה גדר או סיג ששייך לנטירת יסוד או לתקון יסוד. כי תפלה היא בבחינת מלכות - "ואני תפלה" (תהלים קט, ד), ויסוד משפיע לתפלה, ואם אין יסוד - אין תפלה. לכן, אי אפשר להתפלל התפלה כראוי בלא תקון יסוד, אם לא בהתחלת חסידות איזה זמן נותנין, לפעמים, לכל אדם כח התפלה לעוררו לתשובה, וזה גם כן, בעונותינו הרבים, היום מעוטא דמעוטא שכיח מצד שפלות הדור ושפלות ערך הנשמות וזהמתם, בעונותינו הרבים. ואם כן, מי שרצונו להתפלל תפלתו לפני ה', ויעלה תפלתו לפני פסא הכבוד - צריך לשוב בתשובה קדם התפלה על פגם היסוד. ואז, אולי, ברחמי ה', יפתחו לפניו שערי תפלה.

ועין ב"ראשית חכמה" שער הקדושה (סוף פרק יז), וזה לשונו: הזוכה לטהר מדת הברית בכל התנאים שפרשנו, יזכה שיהיו מחשבותיו טהורים, ויזכה להיות דבק בידו"ד, והטעם - כי י' עליונה, שהיא בסוד החכמה, תלויה ב' התחתונה, שהם סוד שני יודי"ן שבא', [שהא' היא צורת י' למעלה, וי' למטה ווי באמצע] וכן ב' יודי"ן שבשני שמות, יקו"ק ואדני"י, כדפרש בתקונים. וכיון שהתחתונה היא פגומה, גם העליונה היא פגומה.

וּבְעוֹד, שְׂאִין הָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה לְטַהַר מִדַּת הַבְּרִית הַפְּגוּמָה, אִי אֶפְשָׁר
שִׁיְהִיו מַחְשְׁבוֹתָיו טְהוֹרוֹת לְהִיּוֹת דְּבוּק בִּידוּ"ד בְּהִיּוֹתוֹ עוֹמֵד בְּתַפְלָה.
וְהַמְּטַהַר בְּרִיתוֹ, הָרִי מְטַהַר, כְּבִיכּוֹל, ידוּ"ד שָׁבוּ, וַיִּזְכֶּה לְהִיּוֹת דְּבִק בּוֹ.
עַד כָּאן מְסַפֵּר "טְהַר" הַקִּדְשִׁי."

ז - מה מאותתים המחשבות הזרות הבאות בשעת התפלה.

מובא בספר "לקוטי אמרים" מרבנו ר' בער זי"ע, וזה לשונו: כְּאֶשֶׁר
הָאָדָם מִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל וְכוּ', הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּבִיכּוֹל, מְצַמֵּם אֶת
עַצְמוֹ וְשׁוֹרֶה אֶצְלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ב, ט): "מְצִיץ מִן הַחֲרָכִים",
מְהֻאֲתִיּוֹת שֶׁהֵם הִיכְלוֹת. וְהוּא הוֹלֵךְ מֵהִיכָל לְהִיכָל, וּבְכָל הִיכָל דָּנִין אוֹתוֹ
אִם הוּא רָאוּי לְכִנוּס. וְאִם הִיא הָאָדָם מְשִׁים אֶל לְבוֹ שֶׁדָּנִין אוֹתוֹ בְּעֵת
שֶׁנִּפְלָה לוֹ מַחְשְׁבָה זָרָה, בּוֹדֵאֵי הִיא מִתְפַּלֵּל בְּכּוֹנֵה, רַק שֶׁהוּא שׁוֹכֵחַ שֶׁדָּנִין
אוֹתוֹ כּוּ'.

עוד שם: הַבַּעַל שֵׁם טוֹב עִי"ה אָמַר עַל מַה שֶׁאָמְרוּ בְּהַר (ויחי דף רלד ע"א, פקודי
דף רמה ע"ב), שֶׁדָּנִין אֶת הָאָדָם בְּכָל הִיכָל וְהִיכָל וּמְגַרְשִׁין אוֹתוֹ מֵהִיכָל,
פְּרוּשׁ - כִּי הַדְּבוּרִים נִקְרָא הִיכְלוֹת, שֶׁהַשֶּׁכֶל שׁוֹרֶה בָּהֶם, וְהָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל
הוּא הוֹלֵךְ מֵאוֹת לְאוֹת וּמִתְבַּה לְתַבָּה, וְכִשְׁהוּא אֵינּוּ כְּדָאֵי - מְגַרְשִׁין אוֹתוֹ,
דְּהִינּוּ, שֶׁזֶרְקִין לוֹ מַחְשְׁבָה זָרָה, וּמִמִּילָא הוּא בַּחוּץ.

עוד שם: כְּשֶׁנּוֹפְלֵת לוֹ מַחְשְׁבָה זָרָה, אֲזִי יִתְבוּשֵׁשׁ עַד מָאֵד כִּי דַחְפוֹ אוֹתוֹ
מֵהִיכָל הַמְּלָךְ, וַיִּשׁוּב לְתוֹךְ הַהִיכָל בְּבוּשָׁה רַבָּה וְהַכְּנָעָה גְדוֹלָה עַד מָאֵד
וְכוּ'. וְעוֹד יַחֲשֵׁב, כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לוֹ: מִדּוּעַ בָּאתָ בְּהִתְבָּה וְאִין
אֲנִי בְּהִתְבָּה. כִּי מַחְשְׁבָתוֹ מְשׁוּטְטֵת בְּדְבָרִים אַחֲרִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ח - תפלה בלי תורה - תועבה.

עקר מִטְּרַת הַתְּפִלָּה בְּאֲרָנוּ לְעִיל שֶׁמְטַרְתָּה לְחִזְק הַבְּטָחוֹן וְהַתְּלוּת בְּה',
וְהִנֵּה לְמַשָּׁל אָדָם בּוֹטֵחַ בְּה' שִׁיזְמִין לוֹ פְּרִנָּסָתוֹ בְּנִקְל מִבְּלִי שִׁיזְטַרְךָ לְטָרַח
הַרְבֵּה, וּבְכֵן אִם אָדָם זֶה לּוֹמֵד תּוֹרָה, וְחָפֵץ הוּא בְּזִמְן הַנוֹתֵר לְעֵסֵק בְּתוֹרָה
הָרִי שִׁישׁ מְקוּם לְבִטְחוֹנוֹ בְּה' שֶׁלֹּא יִצְטַרְךָ לְטָרַח בְּפְרִנָּסָתוֹ כִּדִּי שִׁיִּכָּל

ללמד תורה בזמן הנוהר, אולם אם אדם זה אינו לומד תורה, לשם מה יבטח בה' שיקל מעליו טרח פרנסתו, אדרבא, עדיף לזה שיעסק ויטרח בפרנסתו, ולא יבוא לידי שעמום, שכן השעמום מביא לידי חטא. ויש עוד לבאר ענין בזה באפן מעין האמור.

"מסיר אָזנו מִשְׁמַע תּוֹרָה, גַּם תִּפְּלֹתוֹ תּוֹעֵבָה" (משלי כח, ט). אם היתה מטרת התפלה רק בשביל שיקבל אדם את צרכיו - קשה להבין פסוק זה - כי מה ענין תורה לתפלה? אבל אם תפלה היא דבר התלוי במדרגה, הינו, ליתת בטוי לשאיפה לעלות בעבודת ה', ולבקש ממנו לשמר אותו מן המפריעים מעבודתו. יתברך, ושיזכה לסיעתא דשמיא כדי שיוכל לעבדו בלי עפובים - אז אפשר להבין שלא תתכן בלי תורה. וכן כתב מהר"ל בספר "נתיבות עולם" (נתיב העבודה פ"ב), כי אם אין האדם שואף לתורה ולמצות באמת בכל לבו - איך יתכן שיתפלל על סיוע לרוחניות? הרי אין אדם מתפלל אלא על מה שהוא מרגיש שהוא חיוני לו ונחוץ לו ביותר. ואדם המסיר אָזנו משמוע תורה, הרי זה לאות שאין לו חשק ושאיפה לתורת ה', ואיך תהיה תפלתו תפלה, מאחר והוא אינו שואף לרוחניות?

אבל 'תועבה'? למה תפלתו 'תועבה'? באר המהר"ל (שם), כי זה שלבו רחוק מהתורה, ודאי שתפלתו אינה אלא על עניני הגוף, ותפלת המגשם - תועבה היא בהכרח, כמו שתפלת השכור תועבה (עירובין סד), כי השכור אבד שכלו, ונשארו רק גופו, וגשמיות לשם גשמיות היא שקר ורע, ונמאסת לפני הקדוש ברוך הוא.

גדר התפלה הוא הדיבקות בו יתברך, הינו, הרצון העז להתבטל אל רצונו יתברך, וזה יתכן רק אם תפלתו על הגשמיות היא בגדר סיוע לרוחניות, כנזכר לעיל. אבל, אם מבקש מאת השם יתברך שיתן לו תאוותיו ורצונותיו הפחותים - כמה זר ומזר הוא זה, וכמה מאוס הוא לבקש דבר נבזה כזה מאתו יתברך, שהוא קדש בתכלית הקדשה. ובכן, מסים המהר"ל, בודאי תפלה זו כמו זר תועבה היא להקדוש ברוך הוא, והוא, כביכול, מסיר אָזנו משמוע אותה, כמו שהאדם מסיר עצמו מלהביט בדבר המתעב אצלו.

ולעמת זאת - גם כל האומר: אין לי אלא תורה - אין לו תורה, דצריך גם לתפלה. וכמו שכתב בספר "מאור ושמש": ונראה לי, דהנה ידוע, שעקר עבודת האדם, לבא לתכלית השלמות בעבודתו יתברך שמו להשיג אלקותו יתברך שמו, הוא על ידי התורה והתפלה, ולא יוכל להיות אהד בלא שני, כי לא עם הארץ חסיד. וגם בתורה לחוד לא ישלים נפשו, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה: כל האומר אין לו אלא תורה - אין לו תורה. כי, בודאי, על ידי עסק התורה לשמה, יכול לבוא לקדשה גדולה, כשלומד לשמה ומדבק עצמו בנפשו, ריחו ונשמתו באותיות התורה. אמנם, אף על פי כן, לא יוכל לבא לעקר היראה והאהבה וההשתוקקות לעבודתו יתברך שמו ולהשיג אלקותו, רק על ידי התפלה במסירת נפש ובהתלהבות, כידוע מכל הספרים הקדושים וכו'. "וזה שער השמים"

(בראשית כח, יז), כי התפלה היא עקר שער השמים לבא להשגת אלהות ויראת שמים, אוצר הטוב את השמים, כי "יראת ה' היא אוצרו" (ישעיה לג, ו).

מדה כנגד מדה

מובא בהחיד"א:

מדת השם יתברך עם האדם כמו שהאדם מתנהג בעת שמתפלל לשם יתברך ומבקש בקשות, והוא עצמו טרוד במחשבות אחרות - כך באותו עת גם השם יתברך עושה עצמו גם כן כאלו עסוק ולא יכול לשמע את תפלת האדם.

וכעין זה מובא בספר "גדולי מוסר" (עמ' קפג) בשם הסבא מקלם (כתבי הסבא מקלם עמ' כד):

וזה ענין התפלה, שיכבש טבעו ורעיונותיו - להשתפך נפשו לפני ה', לפשט מכל הרהורי עולם הזה, ו"במדה שאדם מודד מודדין לו" (סוטה ח' ע"ב), כשם שכבש רוחו לחשב רק מענין התפלה, כן יכבשו רחמי הקב"ה על כעסו מבלי לבוא במשפט את עבדו, רק במדת הרחמים.

פרק ז - תפלה צריכה חזק

"קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'" (תהלים כז, יד). כיון שהתפלל אדם ולא נענה - אל יתיאש, אלא יחזר ויתפלל, שנאמר: "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'" - קוה וחזר וקוה. (מדרש)

א - עצה למי שלא כון ברב תפלתו, שיכון בהנשאר.

שאלו פעם לה"חפץ חיים": אדם שרואה שכבר ברב תפלתו גבר יצרו עליו, ולא כון - במה יתעודד לכון בברכות הנשארות לו בסוף התפלה?

ענה להם בדרך משל: נערה עמדה בשוק ומכרה בסלסלה תפוחים. נתקבצו עליה ילדים שובבים, והתחיל לחטף ממנה התפוחים, והיתה עומדת מהצד ואובדת עצות. עבר שם אדם ואמר לה: למה את עומדת מן הצד? פשם שחוטפים לך הילדים, תחטפי גם את ותצילי לפחות מה שנשאר.

והנמשל - יצרך חטף לך כבר כמה ברכות - חטף לו את הנשאר, ואל תתן לו הכל.

והגאון מוילגא היה אומר: אם חטפך היצר ב'סלח לנו' - חטפהו ב'ראה נא בענינו', ואם חטפך ב'רפאנו' - חטפהו ב'ברך עלינו'.

וכן מובא בספר "עבודת הבורא", וזה לשונו: והנה, אחי, תדע, שעכשו בדור החשוף והנורא, אשר נתגבר ההסתר, שלא היה זאת מעולם, ונתגברו צרות וחשכות הדור, שלא ראו דורות הקודמים, ונסתמו כל המאורות, ונסתם כל החזיון, ואין מגלה ואין מגיד ואין דורש ואין מבקש. ואף אם נמצא איזה נפש קדוש שרוצה בקרבת ה' - מראה לו היצר מה לך להתחכם על כל הדור ואנשי דעלמא, הלא תראה, שכבר אין הזמן לבקש לך גדולות ונפלאות, ואין עוד הזמן להתרפק לעבודת ה', ולא בזה חפצים עכשו בשמים. וככה בלי שעור פתוים. ועל זה כתבתי הדברים, להראות ש'אני ה' לא שניתיי" (מלאכי ג, ו), חס וחלילה, ואין שום השתנות לפניו, כביכול, באמת, ואין שום הסתרה באמת, רק ההסתרה לפנינו. וגם היום אפשר לעבד ה', רק באם תרצה ותחפץ באמת. וככה עד ביאת המשיח, הגם מה שיעבר, לא יהיה שום זמן בעולם, חס וחלילה, שיהא אפשר לומר שאין עכשו הזמן להתרפק לה' לעבד אותו בעבודתו יתברך. וגם במסירת נפש, אדרבא, כל מה שמתרבה חשך, יותר חשוב גם עבודה קטנה, כאשר אמר הקדוש האר"י ז"ל לתלמידו הקדוש ר' חיים ויטאל ועכשו, מפני גרוי החיצונים, יותר חשוב גם עבודה קטנה מבר ישראל יותר מכל אילי נביות שבעולם מדורות הקודמים. וזה היה בגמיו. וכל שכן עכשו, גם תנועה טובה וקטנה של בר ישראל חשוב ומקבל בשמים בלי שעור וחקר.

ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (אבות): במקום שאין אנשים, השתדל להיות איש. ואמרו: במקום דלית גבר תמן תהי גבר, שהוא לשון גבור. - במקום שתראה שאין שום אחד מתגבר בעבודת ה', אפה תהא מתגבר והולך, ואשרי לך. וכל נפש ונפש מישראל יכול להעמיד כל העולם פלו במסירת נפשו לה', כי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יומא פ): אפלו יחיד ששב, מוחלין לכל העולם פלו.

לכו, אחי, חביבי, מה שתחטף בעבודת ה' בתשובה וטהרה ומסירות נפש וצדקה ותורה ותפלה, יהיה לך לרוח גדול ונורא. כי יבוא זמן אשר יאיר לך זה התשובה וזה הלב הנשבר וזה התורה וזה המצנה, ויאירו לפניך בכל הדרכים ובכל השבילים, ובכל העליות והעולמות שתצטרך לעבר

בם, וגם, להבדיל, בגיהנם ובעולם התהו, חס וחלילה, שגם כן יהא לך לטובה ולמשמרת. לכן, אחי, חזק ואמץ וחזקת והיית לאיש. דהינו, אפלו שאין אתה בגדר איש, שהוא מדרגה נעלה ורמה, עם כל זה, על ידי זה ההתחזקות תוכל להיות איש בלי ספק, הגם שהיא לפי שעה, לפעמים. כמובא בספר הקדוש "נעם אלימלך", שאדם על ידי מצוה גדולה יכול לקפץ על הרבה מדרגות בפעם אחד ולעלות מעלה מעלה, וכן מובא בספר הגלגולים לרבנו האר"י ז"ל. וה' יהא בעזרנו שנוצח לשוב לפניו באמת ובלב תמים ובלב שלם, אנחנו וזרענו באמת ובתמים מתוך שמחה והרחבה, אמן. (מספר טהרת הקודש)

ב - בתחלה נותנים מן השמים התלהבות התפלה במתנה, ואחר כך נוטלים זאת מן האדם, ועליו להתיגע בכוחות עצמו.

הטעם האחד - כאב המרגיל את בנו לילך, שמתחלה עוזר לו ותומך בו, ואחר כך עוזבו שילמד לבד.

הטעם השני - האדם, בהיותו עדין מרחק בגלל עוונותיו, אין ראוי להתפלל בכונה ובהתלהבות. אבל כיון שפון השמים רוצים לקרב ולא לרחק, אז נותנים לו התלהבות בגדר מתנה, אפלו שאין ראוי לה, כדי שיטעם טעם המתיקות שבתפלה והתקרבות לה. ואחר כך, שכבר טעם זאת, לוקחים זאת ממנו עד שיתקן מעשיו ויגיע לזה מכוחות עצמו, שכן זו עקר תכלית האדם בעולם להשיג את עבודת ה' מתוך יגיעה ועמל.

וזה הטעם שהבעלי תשובה, בתחלת התקרבותם, יש להם התלהבות גדולה לכל דבר של קדשה. וכשנכנסים יותר, מתקרר אצלם זו ההתלהבות לטעמים הנזכרים לעיל.

וזה לשון ספר "עבודת הבורא": ועוד אפשר לרמוז, כי כל אדם בתחלת עבודתו, הקדוש ברוך הוא מאיר לו בבחינת טל העליון, כמובא בהקדמה לספר "הרוקח": אין חסידות בתחלת חסידות. ואחר כך צריך לעבד ה' ביגיעות, כידוע מרבנו הבעל שם טוב ז"ע על הכתוב "הוא ינהגנו על מות" (תהלים מח, טו), דהינו, כמו עלם קטן שמלמדים אותו אבותיו בתחלה לילך, ואחר כך כשנתרגל קצת בהלוח, שומטים הידים ממנו, ומניחים אותו לילך בעצמו, ככה בקדשה - בתחלה הוא באתערוותא דלעלא, ואחר כך מניחים אותו שיתרפק מאליו באתערוותא דלתתא.

לְכוּ, כָּל אָדָם שֵׁישׁ לוֹ זֶה הַשְּׁעָה, שְׁמִסְיַעִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, צָרִיף לִידַע וּלְהַשְׁפִּיל כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן וְלֹא לְנֶצַח יִרְאֶה אֹר. וְצָרִיף לְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ מֵה' בְּהִרְבֵּה דְמַעוֹת וְתַחֲנוּנִים, כִּי בַשְּׁעָה שְׁיָבֵא לִימֵי הִירִידָה, אֵל יִשְׁלִיכֶהוּ ה' מֵעַם פָּנָיו, וְיִוְכַל עוֹד לְהִתְרַפֵּק לֵה' כָּל יְמֵי חַיָּיו. וְזֶה הַסּוּד הַמּוֹבָא מֵהַבְּעַל שֵׁם טוֹב זִי"ע עַל הַכְּתוּב "אַל תִּשְׁלִיכֵנִי לַעֲת זִקְנָה" (תהלים עא, ט), שְׁהֵמָּה יְמֵי נְפִילָה מְעֻבֹדֶת ה' שְׁנִקְרָאִים יְמֵי זִקְנָה, כְּמוֹ הַזְּקוֹן שֶׁפָּג וְנִחְלַשׁ כְּחוֹ וְחִיוֹתוֹ. וְזֶה הַסּוּד שְׁמוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרָנָם לְבִרְכָה, לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים, דְּהֵינּוּ, שְׁבִימֵי גְדֻלוֹת יָכִין עֲצָמוֹ לִימֵי הַקְּטָנוֹת [כְּמוֹבָא בִּ"נַעַם אֱלִימְלֶךְ" וּבִסְפָר הַקְּדוֹשׁ "דְּבַרֵי אֱמֶת], וְזֶה יִסּוּד פְּנֵה לְעֻבּוֹדֶת ה'.

וְכֵן כְּשֶׁבֵּא לִימֵי יִרִידָה וְקְטָנוֹת וְחֲשָׁכוֹת, שְׁמַר לוֹ מְמוֹת, וְאַיִנוּ יָכוֹל לִיקַח אֶפְלוֹ סִפֵּר בִּידוֹ וְכָל שְׁכֵן לְהִתְפַּלֵּל בְּכֹנָה - יַדַּע, כִּי לֹא לְנֶצַח יִשְׁכַּח אֲבִיוֹן, וְלֹא יִהְיֶה שׁוֹטֵה בְּעֵדוֹן כְּזֶה לְבָרוּחַ מֵה' - רַק יִתְרַפֵּק לֵה' בְּכָל כְּחוֹ, הוֹ בְּתוֹרָה וְהוֹ בְּתַפְלָה, בְּלִי שׁוּם טַעַם, רַק כְּעֶבֶד נֶאֱמָן הַעוֹבֵד בְּאַמוּנָה פְּשׁוּטָה לְאֲדוֹנָיו. וְזֶה בְּכָל עֲנִינִים דְּקִדְשָׁה. וְגַם בְּאָדָם שֶׁהוּא בְּתַכְלִית הַפְּשׁוּטוֹת וְקְטָנוֹת, שְׁיָכִים אֲצִלוֹ אֵלּוֹ בְּחִינּוֹת, שְׁמַעוֹרְרִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, לַפְּעָמִים, לְאַיִזָּה דְבַר שֶׁל קִדְשָׁה אוֹ לְאַיִזָּה דְבַר מְצוּהָ בְּסוּד "וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְּבִינִים" (איוב לב, ט), כְּמוֹבָא בְּמִדְרַשׁ פְּנִיחַס עַל זֶה הַפְּסוּק, כִּי כָּל הַתְּעוֹרְרוֹת בָּאָה עַל יַדֵי הַשְּׁפָעַת הַנִּשְׁמָה, שְׁנִשְׁפַּע לָהּ מִמְּקוֹר הָעֲלִיוֹן הָאֲחוּזָה בְּחָבֵל נַחֲלַת יַעֲקֹב, וְאַחַר כֵּן מִתְּכַבֵּה זֶה הַתְּעוֹרְרוֹת וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְנוֹפֵל אָדָם לְסַפְקוֹת אִם הִיא מְצוּהָ אוֹ אֵינָהּ מְצוּהָ. וְצָרִיף לְהִתְחַכֵּם וְלִילֵף אַחַר הַתְּעוֹרְרוֹת הָרֵאשׁוֹנָה. וְזֶה "שְׂרָאשִׁי" (שיר השירים ה, ב), דְּהֵינּוּ, בְּתַחֲלָתֵי נִמְלָא מִטַל הָעֲלִיוֹן. וְ"קוֹצוֹתָיו" פְּרוּשׁ - אַחַר כֵּן בְּסוּף, בְּקִצּוֹת, "רְסִיסֵי לֵילָה" הוּא בְּהַסְתַּרָה, וְצָרִיף הַתְּעוֹרְרוֹת הַתְּחִתּוֹן דְּיוֹקָא. (מספר טהרת הקודש)

ג - הגם שלא מרגיש טעם והתלהבות בתפלה - לא יתיאש מלכון.

בִּסְפָר "תּוֹלְדוֹת אֶהְרֹן" (תולדות הגה"ק בעל "שומר אמונים" זצ"ל) מְבִיא: הִנֵּה מְרַגְלָא בְּפוּמֵיָא דְמֶרֶן אֲדָמוּ"ר זִי"ע, שְׁעֻבּוֹדֶת הַתְּפִלָּה בְּכֹנָה וְיִגִּיעָה צָרִיכִים לְהִתְלַמֵּד מֵהַחוּטֵב יַעֲצִים עַל מְנַת לְמַכְרָם. כְּמוֹ שֶׁהַחוּטֵב יַעֲצִים אֵין מְרַגֵּישׁ בְּעֻבּוֹדָתוֹ הַקְּשָׁה שֶׁל חֲטִיבַת יַעֲצִים בְּשׁוּם עֵינֵפוֹת וּכְבֻדוֹת, וְאַיִן אֲצִלוֹ שׁוּם הַשְׁתַּנּוּת קִיץ וְחָרֵף, קָר וְחָם. כִּי עֻבּוֹדָתוֹ, הִגָּם שֶׁהִיא קְשָׁה, מְטַעַם לוֹ כְּדַבֵּשׁ, כִּי יוֹדַע שֶׁבְּעֻבּוֹדָתוֹ, עֻבּוֹדֶת הַחֲטִיבָה, תְּלוּי פְּרָנְסָתוֹ וְחִיוֹתוֹ, וּבְאִם לֹא יַחֲטִיב וְיִמְכֹר הַיַּעֲצִים, לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּמָה לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹ וְנִפְשׁוֹת בְּנֵי בֵיתוֹ. כְּמוֹ כֵן צָרִיף לְהִיּוֹת הַעֻבּוֹדֶת הַתְּפִלָּה בִּיגִיעָה - כְּשֶׁבָּאִים לְשַׁפֵּף שֵׁיחַ לַפְּנֵי

ה' בתפלה, צריכים לקבל על עצמם להיות כמו חוטב עצים לפני השם יתברך, ולהתפלל בכונה וביגיעות הגוף.

וכמו שזה החוטב עצים לפרנסת בני ביתו לעולם ילך ויעבד עבודתו, וגם כאשר מצב רוחו אינו בשמחה כראוי, עם כל זה לא ישנה זה מנהגו בשביל כך, ויתנגע בכל כחו לחטב העצים כי מזה חיותו וחיות אנשי ביתו, וכך גם צריך שיהא בעבודת ה', דהיינו אף שהמוח נסתם, והלב אינו מרגיש שום הרגש וחיות אלקות בעבודת ה' - גם כן אינו נופל בעיני עצמו, ועובד את ה' הלואה, כקדמת דנא, כמו בזמן שהרגיש נעם ה' וחיות אלקות, כי יודע שבעבודת התפלה ביגיעה, זה כל חיותו, ובאפן העבודה הזאת עושה נחת רוח להבורא, ברוך הוא וברוך שמו, ביתר שאת ועז, ואין שיך אצלו נפילה בעבודת ה', ואין שיך אצלו השתנות הזמנים בעבודה. ובעבודת ה' ביגיעה וכונה, יכולים בנקל להתקרב אל ה' בעדן תפלה בבחינת דרך ארצה וקצרה.

וידוע לכן, בני, אהובי, אשר גליתי לכם מכבר, אשר ענין יגיעות התפלה עוררו אותי ברחמי ה', אחרי שנטלו ממני בחינת התענוג והמתיקות בעבודת ה', ממה שהיה לי כמה שנים בימי הבחירות ואברכותי. ואחר כך מאיזה טעם ורצון העליון, כבכול, נטלו ממני, ונשארתני כתרן בראש הקר בלי חיות בעבודת ה'. נפלת לי לירידה ומרירות גדול זמן גדול וארך, והיה מר לי יותר ממות, ולא היה לי למי לספר גדל צרותי. והגם אם ספרתי, לא היה מי שישוע לי ולעצף לי איזה עצה.

עד אשר פעם אחת, מגדל מרירות לבבי בזכרי ימים מקדם, ימים אשר אלקי ישמרני, ונכנס גדל מרירות בלבי עד אשר חשבתני למה לי חיים כאלה, לחיות כמו שור אוכל עשב, בלי עבודת התפלה, בלי עבודה בחיות אלקות. וגמרתי בלבי, שאתפלל תפלה במסירת נפש גדול כל כך, עד שהיה נגמר בלבבי שתצא נפשי במסירת נפש של תפלה. וחשבתני להתפלל בגדל יגיעות, עד שגם עכשו לא אוכל לתאר במוחי ובלבבי, עד שכמעט נשארתני ממש בלי חיות עוד, כי לא היה חשוב בלבבי חיות כלל בלי עבודת ה'. ואחר שכמעט נפסק חיות של שונאי ישראל, רחם עלי הבורא הרחמן ברב חמלתו.

וכשהגעתי, כמדמה שהיה אז ב"אהבה רבה", כי רבות בשנים אשר היה זה המעשה, ופתאום נפתח לי אור גדול ונפלא, שהטעימני הבורא ברוך הוא אור נפלא כמעט מעין עולם הבא, מה שלא היה לי מקדם אף בזמנים הטובים שהיה לי. והבחנתני אז, והתבוננתי מזה המעשה הנורא, אשר אין שום הסתרה בעולם, ורק הקדוש ברוך הוא מבקש מהאדם שינגע עצמו ביגיעה גדולה לפניו, אז מרחם עליו, בלי ספק.

וכיון שראיתי שיש עצה נגד כל הירידות והנפילות, כי מרירות גדולות ונפילות שהיה לי באלו הזמנים, לפום השערותי, לא אפשר להיות לשום אדם, אפלו גרוע שבגרועים. וראיתי כי רק צריך לחתור חתירה. כי מקדם

חֲשַׁבְתִּי, כִּי, מִסְתַּמָּא, אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲפֵץ וְרוּצָה בְּעַבּוּדְתִּי, כִּי אֲלֵמָּלָה הָיָה חֲפֵץ ה' בְּעַבּוּדְתִּי, לֹא הָיָה מְטַעֵים לִי כָּל כֶּךָ מְטַעֲמִים מְרִים. אָבֵל, בְּאַמֶּת, זֶה שֶׁקָּר גְּדוּל, כִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲפֵץ אֲפֵלוּ בְּהַתְקַרְבוּת וּבִתְשׁוּבַת רָשָׁע גָּמוּר, אֲפֵלוּ לְהַכְעִיס, אֲפֵלוּ מוֹמֵר, חֶסֶם וְחִלְיָה. וְכָל שֶׁכֵּן מִי שְׂאִינוּ בֵּר הַכִּי, בּוֹדֵאֵי שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲפֵץ בְּתְשׁוּבַתוֹ מְאֹד מְאֹד. וּמִנִּי אֲזוּ וְאֵילָךְ, לֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עוֹד עַל שׁוּם נְפִילָה וּוְרִידָה, כִּי רָאִיתִי וְהִבְחַנְתִּי, כִּי כָּל הַנְּפִילוֹת וְהִרְיָדוֹת הֵמָּה הֵבֵל וְרַעוּת רוּחַ, רַק הַלְבָּשָׁה חִיצוֹנִית, וּבִתְכוּחַ תוֹךְ תוֹכוֹ טָמוּן וְגִנוּז אֲלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, כַּמּוּבָא בְּסִפְרֵי תַלְמִידֵי בַּעַל שֵׁם טוֹב זִי"ע.

וְהִתְחַלְתִּי לְיַגְעוֹת עֲצָמִי בִּיגִיעוֹת גְּדוּלוֹת עַל כָּל תְּבָה וְתְבָה מִמֶּשׁ, וְלֹא בְּגִזְמָא קִתְּנִי, רַק מִמֶּשׁ עַל כָּל תְּבָה וְתְבָה בְּפָנַי עֲצָמוֹ, עַד שֶׁנֶּצְרַכְתִּי לְתַפְלָה שֶׁל כְּמָה שְׁעוֹת רְצוּפוֹת. וְהָיָה כֶּךָ כְּמָה שָׁנִים. וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עַל שׁוּם דְּחִיוּת וְשׁוּם הִסְתַּרְוֹת וְשׁוּם מְרִירוֹת. כִּי בְּכָל פַּעַם, אַחֵר מְשַׁךְ כְּמָה זְמַן שֶׁל יַגִּיעוֹת, רַחֵם עָלַי הַבּוֹרָא, וּפְתַח לִי קֶצֶת פֶּתַח. אָבֵל לֹא בְּשִׁבִיל זֶה הִתְחַזַּקְתִּי - כִּי נִגְמַר בְּלִבִּי, כִּי אֲפֵלוּ כָּל יְמֵי חַיֵּי אֲצַטְרֵךְ לְיַגִּיעוֹת לֹא לְהִסְתַּכַּל עַל שׁוּם דָּבָר, כִּי כָּל כֶּךָ נִתְרַגְּלְתִּי בָּזֶה, עַד שֶׁהָיָה לִי הַיַּגִּיעוֹת מִמֶּתֶק מִמֶּתֶקִים, כִּי הָיָה מְטַעֵם לִי טַעַם מִיתָה מִמֶּשׁ בְּכָל דְּבוּר וְדְבוּר אֲשֶׁר אֵי אֲפֶשֶׁר לְצִיר זֹאת.

כִּי לָמָּה הִטִּילוּ עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם כָּל כֶּךָ מְרִירוֹת וְחֲשֻׁכוֹת שָׁנִים הַרְבֵּה - לֹא יִדְעֵתִי סִבַּת הַדְּבָר, כִּי אוֹלֵי הָיָה נֶצְרַךְ לִי לְפִתּוֹחַ פֶּתַח לְתַלְמִידֵי הַרוּצִים לְהַתְדַּפֵּק בְּעַבּוּדְתִּי ה', שֶׁיְהִי בְּכַחַם לְיַגִּיעוֹת עֲצָמִים בְּתַפְלָה, בְּעִזְרַת ה'. כִּי גַם לְיַגִּיעוֹת צָרִיךְ עֶזֶר וְסִיעָתָא דְשָׁמַיָא, שֶׁיֵּאֱמִיץ כַּחוֹ בָּזֶה, וְלֹא יִפֹּל בְּעֵינַי עֲצָמוֹ, אֲפֵלוּ דוֹחִין אוֹתוֹ מִשָּׁמַיִם אֲלֵפֵי אֲלֵפִים פְּעָמִים בְּלִי שְׁעוֹר. וּבִטּוּחַ אֲנִי בְּבוֹרָא עוֹלָם, אֲשֶׁר שִׁמְתִּי נַפְשִׁי בְּכַפִּי בְּעִזְרַתוֹ עַל יַגִּיעוֹת הַתַּפְלָה בְּמִסִּירַת נַפְשׁ מִמֶּשׁ, כִּי גַם תַּלְמִידֵי יִלְכוּ, בְּעִזְרַת ה', תַּמִּיד בָּזֶה הַדְּרָךְ. כִּי, תִּדְעוּ, בְּנִי, חֲבִיבִי, כִּי נִשְׁבַּע אֲנִי בְּחַיֵּי רֵאשִׁי כִּי אֵין שׁוּם הִסְתַּרָּה. כִּי אֲפֵלוּ רָשָׁע גָּמוּר, אִם מִיַּגַּע עֲצָמוֹ זְמַן וּזְמַנִּים, יָכוֹל לְפִתּוֹחַ אוֹרוֹת גְּדוּלוֹת בְּלִי שְׁעוֹר. כִּי הַמְרִירוֹת שֶׁהָיָה לִי, אֵי אֲפֶשֶׁר אֲפֵלוּ לְרָשָׁע הַיּוֹתֵר גָּמוּר בְּעוֹלָם שֶׁיְהִיָּה לוֹ יוֹתֵר, כִּי כֶּךָ הָיָה רְצוֹן הָעֲלִיוֹן שֶׁאֲשַׁבֵּר מְרִירוֹת כָּאֵלוֹ.

וְכָל זֶה, תֵּאֱמִינוּ לִי, בְּנִי, חֲבִיבִי, כִּי לֹא מִדְּמִיוֹנוֹת אֲנִי כּוֹתֵב זֹאת, חֶסֶם וְחִלְיָה, וְלֹא בְּגִזְמָאוֹת, כִּי לֹא מִדְּרָגוֹת אֲנִי כּוֹתֵב כָּאן, כִּי אֵין לִי, בְּאַמֶּת, שׁוּם מִדְּרָגוֹת, וְלֹא הַשְּׂגָתִי שׁוּם מִדְּרָגוֹת - רַק זֹאת הַמִּדְּרָגָה הַשְּׂגָתִי, שֶׁצָּרִיךְ לְהִיוֹת עֶבֶד כְּפוּף וּפּוֹעֵל פְּשׁוּט לְפָנַי ה' כְּמוֹ חוֹטֵב עֵצִים וְשׁוֹאֵב מִים, בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת כָּלֵל וְכָלֵל, וּבְלִי שׁוּם שֶׁקָּר וְעֶרְמִימוֹת. וּבְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ כִּי עֲזָרְנִי לָזֶה הַהֲשָׁגָה וּלְזֶה הַנְּקֻדָּה שֶׁל אַמֶּת, וּכְפִי שֶׁיַּעֲזָרְנִי גַם לְהִבָּא לְבֹא לְעַבּוּדְתִּי ה' בְּאַמֶּת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ הַטְּהוֹרָה.

וְהִנֵּה, אִם הָאָדָם מִתְרַפֵּק לְעַבּוּדְתִּי ה', וְעַל פִּי רֵב, בְּפֶרֶט בְּדוֹר הַזֶּה, בְּהַתְמַעֲטוֹת הָעוֹבְדִים וְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, נוֹפֵל לְטַמְטוּם גְּדוּל וּלְחֲשֻׁכוֹת, חֶסֶם וְחִלְיָה, וְאֵין לוֹ חֶשֶׁק לְלַמֵּד, וְלֹא לְהַתְפַּלֵּל, וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם דְּבָר

שְׁבִקְדָשָׁה. הַיֵּצֵר מְטַעֵים לוֹ בְּלִמּוּד וּבִתְפִלָּה טַעַם מִיְתָה, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ, כִּי־דוּעַ לְהַמְנַסִּים בְּכָל אֵלֶּה. וְנוֹפֵל, חֵס וְחִלְיָה, לִי־אִישׁ גְּדוֹל, שֶׁהַיֵּצֵר מִיֵּאֲשׁוּ מְשַׁנֵּי עוֹלָמוֹת, וּמְרֵאֵהוּ שְׁאִין לוֹ, לֹא עוֹלָם הִזֶּה וְלֹא עוֹלָם הַבָּא, וּמִזְכִּיר לוֹ הַעֲבֵרוֹת, וְאוֹמֵר לוֹ בְּהַתְרַפְּקוֹתוֹ בְּעִבּוֹדְתוֹ יִתְבַּרֵּךְ: רְאֵה, כִּי אֵין רוֹצִים בְּשָׂמִים שֶׁתַּעֲבֹד ה', כִּי הִרְבֵּה פְעָמִים הִתְחַלַּתְתָּ, וּמְפִילִים אוֹתְךָ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁנוֹפֵל בְּעֵבְרוֹת, חֵס וְחִלְיָה, עוֹד הִרְבֵּה מְקַדֵּם, וְלֹאֲנֵס לִילָה, חֵס וְחִלְיָה, וְכַדוּמָה. כִּי הַיֵּצֵר רוֹדֵף אַחַר נְשָׁמוֹת הַמְּסַגְּלִים לְעִבּוֹדַת ה' בַּפְּרָט, לְהַחֲטִיֵּאֵם בְּמַקְרֵי לִילָה, כַּמּוּבָא בְּ"רֵאשִׁית חֲכָמָה" (שַׁעַר הַקְּדוּשָׁה פֶּרֶק יז), שֶׁהוּא תָּאֵב וּמִתְאַוֶּה וְרוֹדֵף בְּתֵר יִרְכִי דְרַבְּנָן, וּבַפְּרָט בְּעֵקֶר הַנְּפִשׁוֹת הַמְּסַגְּלִים לְהַקְדָּשָׁה, וְאֵלוֹ שְׁעוֹסָקִים וְרוֹצִים לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה לַפְּנֵי ה'.

אִז, דַּע לָךְ, אַחִי, אֲהוּבִי, חֲבִיבִי כְּנַפְשִׁי, כִּי שָׁקֵר עָנָה בְּךָ הַיֵּצֵר הַרְשָׁע הַרוֹצֵחַ לְהַדְיָחְךָ, בְּאַמְתָּ, מְשַׁנֵּי הָעוֹלָמוֹת, כַּמּוּבָא בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרָנֵם לְבִרְכָה (וְהֵר תַּצוּה קַפֵּד ע"א), דְּלִית נְהוֹרָא אֲלֵא הֵהוּא דְנִפְיָק מְגוֹ חֲשׂוּכָא. כִּי כָל שְׁהַחֲשָׁכוֹת מְרַבֵּה, הָאוֹר הַיּוֹצֵא מְמַנּוּ הוּא יוֹתֵר חָשׁוּב. כְּמוֹ בְּמַצְרִים שֶׁהָיָה חֲשֵׁךְ וְאַפְלָה, חֲשֵׁךְ כְּפּוֹל וּמְכַפֵּל, וְאִז דְּיִקָּא (שְׁמוֹת יב, לו) "וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם" - עֲשָׂאוּהָ כְּמִצּוֹלָה שְׁאִין בָּהּ דְּגִים (בְּרִכּוֹת ט:), כִּי הוֹצִיאוּ כָּל הַנִּיצוֹצִין שֶׁנִּשְׁאַרוּ עוֹד בָּהֶם. וְזֶה שֶׁבִקֵּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמּוֹשֶׁה (ש.ס): בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, יְיָ אֱמֹר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, שְׁאַלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי כֶּסֶף וְכֵלֵי זָהָב, כִּי עָקֵר הוֹצִיאוֹת נִיצוֹצִין קְדִישִׁין, וְעָקֵר עֲלִית הַשְּׂכִינָה, הוּא דְיִקָּא לְהוֹצִיא אוֹתָם מִמְּקוֹם חֲשָׁכוֹת גְּדוֹל וְנוֹרָא בְּיוֹתֵר, כִּי יוֹתֵר חָשׁוּב וְחֲבִיב תְּפִלָּה אֶחָד שֶׁהוּא מִתּוֹךְ חֲשֵׁךְ וְאַפְלָה וּבִלְבוּל הַמַּחֲשָׁבוֹת, וְאֲדָם בִּיגִיעָתוֹ מִהַפֵּד זֹאת וְעוֹשֶׂה מִחֲשֵׁךְ לְאוֹר, מִמְּאָה תְּפִלוֹת שְׁנוֹתָנִים לוֹ מִן הַשָּׂמַיִם בְּנִקְל, וּלְפּוּם צַעֲרָא - אֲגָרָא (אֲבוֹת ה). (שׁוּמַר אֲמוּנִים דְּרַיִא)

וְיָדוּעַ מִסְפְּרֵי חֲסִידוֹת, שְׂמִי שְׁרוּצָה דְּוָקָא לְהַרְגִישׁ טַעַם וּמִתִּיקוֹת בְּעִבּוֹדָה - זֶה עֲנֵן עֲצָמִיוֹת. כִּי, בְּאַמְתָּ, אֵין צָרִיךְ לְהִיוֹת חֲלוּק אִם מְרַגִּישִׁים אוֹ לֹא. כִּי בְּהַרְגָּשָׁה הוּא בְּבַחֲיִנַת "עִבּוֹדַת מִתְּנָה אֶתְּךָ אֶת כְּהֵנְתְּכֶם" (בַּמְדַּבֵּר יח, ז). אֲמַנֵּם צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת ה' בְּכָל אֲפָנִים, גַּם אִם יַעֲבֹר הִרְבֵּה זְמַנִּים טוּבָא בְּלֵי שׁוּם הַרְגָּשׁ. רַק צָרִיךְ לַעֲבֹד כְּךָ, וְסוּף הַכְּבוֹד לְבוֹא, דְּהֵינּוּ, הַרְגָּשׁ וְחִיּוֹת וְטַעַם הַעֲבֹדָה, כִּי לֹא לְעוֹלָם יִזְנַח ה'. וְעֵין בְּסִפֵּר "לְקוֹטֵי אֲמָרִים" תִּנְיָא (דְּר נט סוף ע"ב). וְאֵלוֹ שְׁרוֹצִים דְּוָקָא בְּהַרְגָּשׁ - סוּף כָּל סוּף נוֹפְלִים מִהַכֵּל, כִּי כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן שְׁאִין מְרַגִּישׁ - אִז נוֹפֵל לְגַמְרֵי. אֲמַנֵּם, מִי שֶׁמְפַקֵּיר עֲצָמוֹ, נִפְשׁוֹ וְרוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, עֲבוּר ה', וְאֵין לוֹ חֲלוּק וְנִפְקָא מִנָּה אִם מְרַגִּישׁ אוֹ לֹא, אִז יָכוֹל לְחַזֵּק עֲצָמוֹ תְּמִיד שֶׁלֹּא לְפּוֹל מְשׁוּם נִסְיוֹן וּמְשׁוּם נְפִילָה, וְזֶה הוּא בְּחִינָה אַחַת מִבְּחִינּוֹת מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, לְבִטֵּל כָּל עֲצָמִיוֹתוֹ עֲבוּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. (אֲסִיפַת מַכְתָּבִים מַכְתָּב (מ.ד).

ד - "עבדו את ה'" - זו תפלה - "בשמחה" [תהלים ק, ב].

מוֹבָא בַּהֲרַר הַקְדוֹשׁ (פרשת ויחי דף רטז ע"ב), שְׁעָקַר עֲבוֹדַת ה' - בְּשִׂמְחָה. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: תִּנְא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אֲבָא: כְּתִיב "עֲבַדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה", לְאַפְקָא דְלִית פְּלַחְנָא דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא מְגוּ חֲדוּה [אֵין עֲבוֹדַת ה' אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה]. דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לִית שְׂכִינְתָּא שְׂרִיא מְגוּ עֲצָבוֹת, דְּכְתִיב (מלכים ב' ג, טו): "וְעַתָּה קָחוּ לִי מִנְּגוֹן וְהִיָּה כְּנָגוֹן הַמְּנַגֵּן". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. הָרִי דְבָרֵיו הַקְדוֹשִׁים בְּכָלְלוֹת עֲבוֹדַת ה', וּבִפְרָט הַתְּפִלָּה שְׂפָתוֹב בּוֹ "עֲבַדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה", וְעֲבוֹדָה נִקְרָא הַתְּפִלָּה, צְרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה וּבִיתָר שְׂאֵת.

וְעוֹד מוֹבָא בַּהֲרַר (ויחי דף רכט ע"ב), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: פְּלַחְנָא דְצְלוֹתָא דְקָא בְּעֵי בַר נֶשׁ לְמַפְלַח קָמִי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּשִׂמְחָה וּבְרִנָּה לְאַכְלָלָא לְכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בִּינֵינוּ, וּלְבַתָּר לִיְחֻדָּא יְחוּדָּא כְּדָקָא חֲזִי, דְּכְתִיב (שם): "דְּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹקִים", דָּא רָזָא דִּיְחוּדָּא בְּרָזָא דְפְלַחְנָא. וְעַם כָּל דָּא, בְּעֵי בַר נֶשׁ לְמַפְלַח קָמִי דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּחֲדוּה (בְּשִׂמְחָה) וּלְאַחֲזָאָה חֲדוּה בְּפְלַחְנָה, וְאֵלִין תְּרִין שִׂמְחָה וּרְנָה לְקַבֵּל תְּרִין אֵלִין תְּרִין צְלוֹתֵין תְּרִין קְרַבְנִין לְיוֹמָא לְקַבֵּל תְּרִין אֵלִין דְּאֵנוּן שִׂמְחָה וּרְנָה, שִׂמְחָה בְּצַפְרָא וּרְנָה בְּרַמְשָׁא, וְעַל דָּא (במדבר כח, ד): "אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים". עַד כָּאן פְּאָן לְשׁוֹנוֹ.

ה - עבודת התפלה אפלו כשנראה שלא נענים

הַבֵּית אַהֲרֹן (בפרשתו) כָּתַב עַל דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ שְׂמַבִּיא רַשִׁי"י הַק' "וְאֵתָה סִימָן לְבָנֶיךָ", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "הָאֲבוֹת הֵם אוֹת וְסִימָן לְבָנִים שְׁנִלְמַד מֵהֶם, וְנִרְאָה כְּמָה יְגִיעוֹת עֲמָלוֹ הָאֲבוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, וְלֹאֵיזָה מְדַרְגָּה הִגִּיעוּ בְּהִיגִיעוֹת שְׂלָהֶם, וְזֶהוּ לְמוֹד לְבִנְיָהֶם שְׂכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל יִתְיַגַּע וְיַעֲמַל כָּל אֶחָד לְפִי מְקוֹמוֹ וְעַרְכוֹ, וּבְנֹדָאֵי יִגִּיעַ לְמְדַרְגָּה גְדוֹלָה, כִּי כָּל הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ אֵיךְ לִהְיוֹת יְהוּדִים".

וְהֵינּוּ שְׂהַפְרָשִׁיּוֹת שְׂבִסְדָּר בְּרֵאשִׁית הַמְסַפְרוֹת מֵה שְׁעָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ הַקְדוֹשִׁים הֵם לֹא סֵתָם סְפוּרִים, רַק הֵם הוֹרְאוֹת שְׂמִלְמֻדוֹת אוֹתָנוּ אֵיךְ לְעַבֵּד ה' בְּכָל מַצָּב וּמַצָּב שְׂיִהוּדִי נְמַצָּא בּוֹ, וְהֵנָּה מְצִינוּ בְּפִרְשָׁה זוֹ פְּרָשָׁה שְׂלָמָה עַל עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, אֵיךְ שְׁעַמַּד לְבַקֵּשׁ וּלְהַתְּפַלֵּל עַל אֲנָשֵׁי סְדוּם, וְכִמוֹ שְׂכָתַב רַשִׁי"י הַק' עַל הַפְּסוּק (יח, כג) "וַיִּגַּשׁ אֲבָרְהָם", שְׂאֲבָרְהָם נָגַשׁ בַּתְּפִלָּה לְבַקֵּשׁ שְׂלָא לְהַשְׁחִית סְדוּם, וְהַקְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים לְמָה

נכתב תפלתו בתורה בפרטי פרטיות פסוק אחר פסוק, איך שמתפלל "אוילי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה", ואחר כך "ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר" ומבקש על ארבעים וחמשה, וכך הולך ומתפלל עוד ועוד, והרי בין כך ולא הועיל כלום בתפלתו, ואם כן למה נכתבה, ועוד דהרי הוא מניעת הכבוד לאברהם אבינו ע"ה איך שהרבה בתפלה ולא הועיל כלום, ואם כן למה נכתבה כל הפרשה הזאת, ואיזה הוראה ולמוד יש לנו ללמד מפרשה זו.

וכתב בזה הרה"ק ר' יחזקאל משינאנא זצ"ל בדברי יחזקאל שהתורה מלמדת אותנו יסוד גדול בעבודת התפלה, שאף על פי שאברהם התעצם כל כך בתפלתו, מכל מקום כשלא פעל כלום לא התעצב והתיאש מזה, רק הוא עשה את שלו דהינו שהתפלל בכל נפשו, וכשלא פעל בתפלתו לא היה זאת עסק שלו, כי ידע שהקדוש ברוך הוא כל דבריו משפט ואין עול, וסיים "ותכף אברהם שב למקומו הינו למדרגתו הראשונה לעבד את השם יתברך בשמחה כמקדם, והתורה הקדושה היא נצחית וכן ראוי להיות כל אחד מישראל".

ועצה וסגלה לתפלה שתתקבל הביא הרה"ק ר' יחזקאל משינאנא זצ"ל בשם חותנו הרה"ק האריה דבי עלאי זצ"ל בשם מורו הרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל, שפרש בדברי הפסוק (בראשית כא, טו) "ויכלו הפנים מן החמת ותשליך את הילד תחת אחד השיחים", דקשה היתכן שהגר תשליך בנה אשר היה חביב אצלה כבבת עינה, ואמר הפרוש שהיא התפללה בכל כחה ואחר כך השליכה את הדבר על רצון ה' יתברך, ועצה זו מועלת כמיחדת שבתפלות, וזהו "ותשליך את הילד" - שהשליכה את הדבר על רצון הבורא ברוך הוא, וזה מועיל כמו "תחת אחד השיחים" - כמו תפלה לתפלה נקראת "שיח" מיחדת החשובה מאד.

דהינו שכל אחד צריך לעשות עבודתו שהוא עבודת התפלה להתפלל ולחזור ולהתפלל ולשפך לבו לאביו שבשמים, אבל אחר זה אין הוא צריך להדריך את הבורא מה לעשות ואיך לעשות, אלא ישלך על ה' יהבו, ואז אדרבה על ידי בטחונו בהקדוש ברוך הוא שמשליך הכל עליו זה בעצמה היא סגלה שתפלתו תתקבל כיון שהיא חשובה מאד בשמים.

זאת ועוד שיש להתפלל בכל יום על יום ההוא, ולמחר להתפלל על יום השני, וכן לעולם, וכמו שכתב התפארת שלמה (שבת חזון) על מה שמובא בגמרא שר' צדוק התענה והתפלל ארבעים שנה שלא יחרב הבית המקדש, והקשה הא לא הועיל כלום תעניתו ותפלתו כי הרי לבסוף בעוונותינו הרבים נחרב הבית המקדש, וכתב דהגמרא מלמדנו שר' צדוק התפלל בכל יום ויום שרק היום לא יחרב, ובכל יום התענה על יומו שלא יחרב היום, ולזה בנדאי הועיל, וכן מצינו במדרש איכה על ר' אלעזר המודעי שהתפלל כל יום על יומו לשלום, (וסים התפא"ש "ויש ללמד מזה דרך לעבודת השם יתברך שבכל יום תמיד יתפלל האדם להנצל היום מיצר הרע ולמחר על יום מחר, כי אם יתפלל פעם אחת אי אפשר, רק לעשות משפט ה' דבר יום ביומו כנ"ל")

ובאמת אין שום תפלה של יהודי הולך לאבוד, כי כל תפלה ותפלה של יהודי נאגר למעלה ועושה פעלתה, וכמו כן בשאר המצוות, וכמו כתב הבית אהרן (בסוף פרשה זו) וזה לשונו, "כי הברכות והמצוות של ישראל נזרע ונעשה זריעה ועושה פרות ופירי פרות בעולם הבא, וזהו הרבה ארבה את זרעך הזריעה שקלך וכו', כי אנו רואים מה שזריעה עושה בזה העולם השפל כי הוא עושה פרות, ופשיטא בעולם העליון כי כל העשיות של ישראל וכל הדבורים וכל המחשבות אין שום דבר נאבד ואינו הולך לאבוד חס וחלילה, והעקר הוא אם השרשים הם טובים ואינם מקלקלים הרי הם עושים פרות ופירי פרות בעולם הזה ובעולם הבא אמן.

וכן בספר בית אברהם להרה"ק מסלונים זצ"ל בפרשת ואתחנן כתב במה שאחז"ל כי משה רבנו התפלל תקט"ו תפלות כמנן ואתחנן, ולכאורה קשה כיון שמושה רבנו לא נענה בתפלתו אם כן למה מספר לנו התורה את זה, וכתב שהתורה באתה ללמד אותנו שאף על פי שלא נענה בכל זאת תפלתו עשתה רשם ומתפללות שלו נהיה תורה, ולכן כתב שיש לכל אחד לקח חזק מזה, וזה לשונו, "יש שצועקים הרבה ואינם נענים עד שלבם מתפוצץ בהם, אבל האמת שאין חס וחלילה מקום להתיאש, כי שום תנועה שאיש יהודי עושה לפניו יתברך אינו הולך לאבוד וכל שכן תפלה וכו', בעקבתא דמשיחא שההסתר והחשכות גדולה מאד, שגם חזון לא מצאו מה, והרבה צועקים ואינם נענים, אל יתיאש, וידע כי הקדוש ברוך הוא מקבל באמת כל תפלה".

בספר פאר לישרים מביא בשם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצ"ל שאמר שצריכין להאמין שאדם המתפלל להשם יתברך על איזה דבר בקשה מיד הוא נענה, ואף שלא נעשה מבקשו בפעל, נעשה תקון על ידי זה בעולמות העליונים, ובלשונו, "מ'דארף האבן די תפלה אין העכערע עולמות".

ובאפן אחר קצת איתא בספר חסידים (שפז) וזה לשונו, "אדם התענה כמה ימים שיזמין לו הקדוש ברוך הוא אשה שהוא אוהב ולא נתקיים תעניתו ותפלתו, אמר לו לחכם הרי התעניתי ובכיתי ולא הועיל לי, אמר החכם שפא אותה לא נגזרה לך וכו', ומכל מקום התפללות והתעניות והתחנות יועילו לשאר דברים שיועילו לך ולזרעך מאותו הענין".

הרי שכל תפלה של יהודי אף אם חושב שלא נענה, מכל מקום צריך לידע שפעמים שתפלותיו מועילין לזרעו אחריו, והינו כדלעיל ששום תפלה אינו הולך לאבוד, ואומרים בשם הגאון החזון איש זצ"ל שמה שרואים יהודים בני הורים שאינם שומרי תורה והבנים חוזרים בתשובה, הוא בשביל הזקנים שלהם או זקני זקנם שהתפללו שבניהם יחזרו בתשובה, ואף שלא עזר עבור בניהם, מכל מקום תפלתם הועיל עבור נכדיהם, שאין שום תפלה של יהודי הולך לאבוד.

ו - להתפלל כל יום על כל צרכיו

וְכֹן הוּא בְּזֵהר הַק' בְּפִרְשָׁה זֹ (דף טו), "הִנְנִי מְמַטִּיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וְכוּ', כֹּל אֲנוּן בְּנִי עֲלֵמָא מְצַפָּאן וְזִקְפָּאן עֵינֵין לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין כְּדָּ כֹּל אֲנוּן בְּנִי מֵהִימְנוּתָא בְּעָאן בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא לְשָׂאֲלָא מְזוּנִיָּהוּ מְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְצִלָּאָה צְלוֹתְהוֹן עֲלֵיהּ. מַאי טַעמָא, בְּגִין דְּכָל מָאן דְּמַצְלִי צְלוֹתֵיהּ לְגַבֵּי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל מְזוּנִיָּהּ, גְּרַיִם דִּיתְבְּרָךְ כֹּל יוֹמָא עַל יְדוּי הַהוּא אֵילְנָא דְּמְזוּן דְּכֵלָּא בֵּיהּ, וְטַעמָא דְּמִלְּה בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם, וְאַף עַל גַּב דְּאִשְׁתַּכַּח עִמֵּיהּ, בְּעֵי לְמִשְׁאֵל קַמֵּי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְצִלָּאָה צְלוֹתָא עַל מְזוּנָא כֹּל יוֹמָא, בְּגִין דִּישְׁתַּכַּחוּ עַל יְדוּי בְּרַכָּאן כֹּל יוֹמָא וְיוֹמָא לְעֵלָּא, וְדָא הוּא בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם וְכוּ', וּמָאן דְּשָׂאֵיל מְזוּנֵי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, הַהוּא אֶקְרִי בְּרָא מֵהִימְנָא, בְּרָא דְּבִגִּינֵיהּ מִשְׁתַּכַּח בְּרַכָּאן לְעֵלָּא". [בְּתַרְגוּם לְשׁוֹן הַקְדָּשׁ: הִנְנִי מְמַטִּיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וְכוּ', כֹּל אֵלוּ בְּנֵי עוֹלָם הַמְּצַפִּים וְזוֹקְפִים עֵינֵינִים לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשׁוּם זֶה כֹּל אֵלוּ בְּנֵי אֱמוּנָה צְרִיכִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְבַקֵּשׁ מְזוּנִים מִהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְהַתְפַּלֵּל תְּפִלוֹתֵיהֶם עֲלֵיו, מֵה טַעַם מִפְּנֵי שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ אֶצֶל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מְזוּנוֹ גוֹרֵם שֶׁיִּתְבְּרָךְ כֹּל הַיּוֹם עַל יְדֵי אוֹתוֹ אֵילָן שֶׁמְזוּן הַכֹּל בּוֹ, וְטַעְמוֹ שֶׁל דְּבַר בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא עִמּוֹ, צְרִיךְ לְבַקֵּשׁ לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְהַתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עַל הַמְזוּן כֹּל יוֹם כְּדֵי שֶׁיִּמְצְאוּ עַל יְדֵיו בְּרָכוֹת כֹּל יוֹם וְיוֹם לְמַעֲלָה, וְזֶהוּ בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם וְכוּ', וּמִי שֶׁמְבַקֵּשׁ מְזוּנוֹת בְּכָל יוֹם הוּא נִקְרָא בְּוֹ נֶאֱמָן בְּוֹ שֶׁבְּגָלְלוֹ נִמְצְאוֹת בְּרָכוֹת לְמַעֲלָה].

וְכֹן אֵיתָא בְּזֵהר הַק' פְּרִשְׁתַּת מְקַץ (קצט) "אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת (מְשַׁלֵּי כח), דָּא הוּא בְּרַ נֶשׁ דְּמֵהִימְנוּתָא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ, כְּגוֹן רַבִּי יִיסָא סְבָא, דְּאַף עַל גַּב דְּהוּא לֵיהּ מִיכְלָא דְּהַהוּא יוֹמָא לְמַכָּל, לֹא הוּא מְתַקִּין לֵיהּ עַד דְּשָׂאֵיל מְזוּנֵיהּ קַמֵּי מְלָכָא קַדִּישָׁא, לְבַתֵּר דְּצִלֵּי צְלוֹתֵיהּ וְשָׂאֵיל מְזוּנֵיהּ קַמֵּי מְלָכָא, כְּדִין הוּא מְתַקִּין, וְהוּא אָמַר תְּדִיר לֹא נִתְקִין עַד דִּינִתּוּן מִפִּי מְלָכָא". [בְּתַרְגוּם לְשׁוֹן הַקְדָּשׁ "אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת (מְשַׁלֵּי כח), זֶה הוּא בְּוֹ אָדָם שֶׁאֱמוּנַת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ, כְּגוֹן רַבִּי יִיסָא הַזֶּקֶן שָׂאֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה לוֹ אֶכָּל שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם לְאֶכָּל לֹא הָיָה מְכִין אוֹתוֹ עַד שֶׁמְבַקֵּשׁ מְזוּנוֹ לְפָנֵי הַמְּלָךְ הַקְדוֹשׁ, לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ וּבִקֵּשׁ מְזוּנוֹ לְפָנֵי הַמְּלָךְ אֲזַ הָיָה מְכִין, וְהָיָה אוֹמֵר תְּמִיד לֹא נֶעְרַךְ הַשְּׁלַחַן עַד שֶׁיִּנְתְּנוּ מִבֵּית הַמְּלָךְ].

וְעַל פִּי זֶה מְסַבְּרִים דְּבִירוֹת קַדְשׁוֹ שֶׁל הַרְה"ק הַחַדְדוּשִׁי הַרִי"ם זצ"ל (בְּרַאשִׁית) עַל מֵה שֶׁחֲז"ל אָמְרוּ כִּי עַל יְדֵי זֶה שֶׁנִּתְקַלֵּל הַנְּחֹשׁ לְאֶכָּל רַק עֶפֶר, לְכֹן תְּמִיד מְזוּנוֹתָיו מְזַמְנִים לְפָנָיו - עוֹלָה לְגַג מְזוּנוֹתָיו עִמּוֹ וְכוּ'. וְכֹן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַרְוָאָה נְחֹשׁ בְּחִלוּם פְּרִנְסָתוֹ מְזַמְנֵת לוֹ (בְּרָכוֹת נז). וְלְכַאוּרָה קִשָּׁה לְמָה נְחֹשׁב זֶה לְקַלְלָה הַרִי הוּא מְאֻשֵּׁר מְכָל בְּעֵלֵי חַיִּים שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ שָׁם יֵשׁ לוֹ פְּרִנְסָה, וְיֵשֵׁב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "בְּרַם הַקְלָלָה הֵיטָה שֶׁהִרְחִק כֹּל כְּדָּ מִן הַקְדָּשָׁה,

עד כדי למנוע ממנו שיצטרף אי פעם לשאת עיניו אל השמים, כדרך ברואים אחרים המחפשים להם מזונותיהם ונושאים לפעמים עיניהם השמימה לבקש מזונם מאת השם יתברך, כגון הכפירים שאגים לטרף ולבקש מא-ל אכלם (תהלים קד), אבל את קולו של הנחש אין רוצים בכלל לשמע, בבחינת קח לך את שלך והסתלק מנגד עיני לבל אראך ולבל אשמעך עוד”.

אבל אצל בני ישראל הוא ההפך הגמור, שרוצה הקדוש ברוך הוא שיפנו אליו ויתפללו לו בכל דבר הנצרך להם. וכמו שכתב האור החיים הקי בפרשת חקת להסביר הפסוקים (במדבר כא, ט-ו) ”ותקצר נפש העם בדרך. וידבר העם באלקים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל. וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וגו”.

וכתב שטענת העם היתה למה הביאם ה' דרך המדבר שאין שם ספוק לאכל ולשתות ולא הביאם דרך מקום אשר רגיל היות שם בר ולחם. וביאר דלמה באמת הביאם דרך המדבר וזה לשונו, ”כי ה' חפץ שיענייהם יהיו תלויות לאלקים יושב בשמים על מחיתם ועל כל צרכיהם באין מבטח זולתו וכו', שה' חפץ בזה כדי שיהיה לבם תמיד באין הפסק קרוב לה' כבו המצפה לשלחן אביו ערב ובקר ובכל עת וזמן, ואם היה מביאם דרך ישוב לא היתה להם הדבקות בתמידות כשהיה מזמן לפנייהם ספוקם, ומה מאד יסובב דבר זה הרחקת הלב מהפירת השגחת הבורא ויראת רוממותו”.

בספר בעל שם טוב על התורה (בשלה אות יג) מביא מהרה”ק רב ייבי זצ”ל שכתב: ”שמעתי בשם ר' ישראל בעל שם טוב שיש זכיה לעני שבכל יום יש לו רשות לדבר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, כי העשיר נותן לו השם יתברך בפעם אחת עשירות הרבה, שיהיה די לו כל ימי חייו, ואינו צריך לגשת לבקש בכל יום מזונות מאת השם יתברך, (לכד אם הוא צדיק הרבה ויש לו שכל להבין שגם כשיש לו מזונות, אם חס וחלילה לא יתן השם יתברך חיות בתוך מזונותיו לפרנסו לא יועיל כלום, והראיה מחולה שיש לו מזונות ואינו יכול לפרנס את עצמו באותן מזונות), אבל העני מחמת דחקו שאין לו מה לאכל צריך בכל יום לגשת ולבקש מאת השם יתברך מזונות, נמצא שזוכה העני שמדבר לפני השם יתברך בכל יום, ועוד שהעני צריך השם יתברך לזכר אותו בכל יום, להזמין לו פרנסתו בכל יום ויום, אבל העשיר אין השם יתברך צריך לזכר אותו בכל יום, כי כבר נתן לו בפעם אחת על כל ימי חייו”.

וכדי להבין עד היכן הדברים מגיעין יש ללמד ממעשה מהרה”ק בעל מגלה עמקות זצ”ל, שפעם אחת הודיע הרה”ק לראשי הקהלה בעירו קראקא שבדעתו לעזב את כס הרבנות בעירו מכמה טעמים הכמוסים עמו, וכמוכן שהודעה פתאמית כזאת פגעה בהם כרעם ביום בהיר, והרבו להשתדל ולהפציר בו שיחזור בו מהחלטתו, אולם כל השתדליות לא הועילו והוא בשלו נשאר שרוצה לעזב את העיר.

והנה להפתעתם אחרי שכבר כמעט נתיאשו מלהפציר בו עוד, לפתע מודיע להם המגלה עמקות שהחליט לבסוף שהוא כן נשאר, והדבר היה לפלא בעיניהם מאד, שהנה את כל ההשתדליות שעשו אצלו דחה על הסף ולפתע הוא חוזר בו ללא שום סבה הנראית לעין. הסביר להם המגלה עמקות, שאכן היו לו טעמים שמחמתם רצה לעזב העיר, אך הנה אחרי שכבר החליט כן זמן ה' לידו מעשה שמחמת זה שנה את דעתו.

וזהו ספור המעשה: באו אליו ב' אנשים לדין תורה, א' מהם היה מעשירי העיר, והשני היה תלמיד חכם גדול שהתגורר בעיר, והגביר היה התובע. מנהגו של התלמיד חכם הנ"ל היה שלפונסתו היה הולך לשוק כל יום לכמה שעות ומוכר קצת סחורה שישפיק לו להוצאות היום, ואחר כך היה חוזר לבית המדרש והוגה בתורה עד אמצע הלילה.

והנה העשירי הזה בראותו כן נתעורר לבו לחשב שאין זה נאה וכבוד להתלמיד חכם הזה שיעסק בשוק במסחר, ונגש אליו והעיר לו על זה, והסכימו ביניהם שהתלמיד חכם ישב כל היום פלו להגות בתורה בבית המדרש והגביר הזה ישלם לו כל הוצאותיו, ואכן התלמיד חכם הפסיק למכר בשוק וישב כל היום באהלה של תורה, אולם זה כמה ימים שהעשירי הבחין שהתלמיד חכם הנ"ל התחיל שוב לעסק במסחר, ובפנותו אליו והעיר לו על הפרת ההסכם, ענה לו התלמיד חכם שהוא חוזר בו מההסכם, אולם הגביר לא הסכים לזה וטען שכבר אי אפשר לו להתחרט אחרי שכבר הסכימו, ועל זה באו לדין.

וממש"ך המגלה עמקות לספר לשומעיו שדבר זה היה תימה גדולה בעיניו על התלמיד חכם למה לו לחזר מההסכם, אחרי שכל הרוח הוא שלו שיוכל להגות בתורה כל היום באין מפריע וזה היה משוש חיי, ועל כן אין שום הסבר וטעם למה לא יחפץ בהסכם כזה, על כן פנה אל התלמיד חכם ובקשו שישביר לו פשר התנהגותו.

ענה לו התלמיד חכם, שאכן כדברי המגלה עמקות כן היה דעתו מתחלה גם כן שמעתה ירוח לו ויוכל לעסק בתורה באין מפריע, אולם כעבור תקופה קצרה הרגיש שזה גורם לו להפסד בענין אחר, ודהנה עד עכשו כאשר היה נצרך לעסק במסחר לצרף פרנסתו, הנה בכל יום כאשר היה קם ממטתו היה מרגיש שעליו להתפלל על מזונו, שיזמין לו ה' סחורה בזול, ושיוכל למכרו ביקר, ושיזדמנו לו קונים מיד ולא יצטרף להשאר בשוק הרבה שעות וכדומה משאר ענינים הקשורים לצרף פרנסתו, ובזה היה מרגיש כל היום שהוא תלוי בחסדי הבורא, ועיניו היו נשואות אל ה' בתפלה מדי יום ביומו על כל פרט ופרט שיצליח.

אולם מאז הסכים עם העשירי על העסק הנ"ל, הנה לפתע רואה הוא ששוב אינו מרגיש את עצמו תלוי כל-כך בחסדי הבורא עולם כאשר היה אז, בהיות שהעשירי נותן לו כל הוצאותיו ואין לו כל-כך על מה להתפלל כאשר היה מתפלל אז על כל פרט, ובגלל החסרון הזה החליט שמקח

טעות היה לו כל העסק הזה, שאף שתועלת הוא לו לעגנון עסק התורה, אולם זה מפריע לו לדבקותו בה' שיהיה מרגיש שתלוי בחסדיו ממש ושיהיו עיניו נשואות אליו בתמידות, ועל כן אינו יכול להמשיך באופן הזה.

וסיים המגלה עמקות ואמר לשומעיו, שעכשו נוכח לדעת על-ידי שהזמין לו ה' מעשה זה בדיוק בשעה הזאת שהוא כדי לחבב את העיר עליו, שפזה הוא רואה שישנם אנשים צדיקים וחשובים כאלו בעיר הזאת שעד עתה לא ידע עליהם ממילא שוב אינו רוצה לעזב את העיר, והודיע להם שהוא ממשיך לשבת על כסא הרבנות בלב שלם.

וענין זה שיך לכל אחד, וכעין שכתב היסוד ושרש העבודה (שי"ז פ"ה) וזה לשונו, "ובודאי כי זה כל האדם יכול לקיים עבודה זו לבוא אל המלך מלכו של עולם ולהתחנן לו ולבקש מלפניו על מזונותיו קדם הנטילה בתפלה קצרה בזה הלשון: יהי רצון מלפניך רבון כל העולמים ואדוני האדונים שתתן לי פרנסתי ומזונותי ומזונות כל ישראל ברחמיך הרבים, והטריפני לחם חקי בהתר ולא באסור, כמו שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון".

ובדאי להעתיק בזה כמה שורות מדברי הקדשת לוי (ר"ה) וזה לשונו, "והנה להבין מהות הענין מהו שהשפע תנתן בכל יום ולמה לא תנתן בפעם אחת, להבין נקדים מאמר חז"ל (יומא עו ע"א) שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי מפני מה ירד המן בכל יום, משל לאב שרוצה לבנו שיבא אצלו תמיד, הוא נותן לו מתנה בכל יום, ואינו נותן לו מתנה כוללת, כי לא יבוא אליו, לכן נותן לו מתנה בכל יום שיהיה נצרך אליו בכל עת ויבוא אצלו תמיד, וגם ידע שהוא נצרך אליו ולית ליה מדיליה כלום, וזה ענין נמי שנותן השם יתברך שפע בכל יום כדי שידע שאנו צריכין אליו תמיד, וזהו בשביל אהבת הבורא ברוך הוא שרוצה להשתעשע עם ישראל בניו ולקבל מהם תענוג כאב מבנו, לכן ישלח לו השפע החיונית מדי יום ויום כדי שידע שאנו צריכין אליו בכל יום ובכל עת ובכל שעה, והנה כל זה כדי שיקבל מאתנו אבינו שבשמים תענוג וחמדה בנתינת שיר ושבח להבורא ברוך הוא על המשכת השפע וכו', וזהו פונת חז"ל (תנחומא בשלח כג) לא נתנה התורה אלא לאוכלי המן, הוא כמו זר נחשב כי יתחמץ לב האדם לומר הלא בעת הזאת אנו רואין שהמן אינו יורד, אך הפרוש הוא כך, המן היו צריכין ללקט בכל יום כדי להצטרך לה".

ולכן יש להתבונן בנקדה אחת שמצינו שהיה בעת יציאת מצרים, וענין זה מתעורר בכל שנה, ובהקדם דברי הרמב"ן בפרשת שמות (ב, כ"ה) וזה לשונו, "כי אף על פי שנשלים הזמן שנגזר עליהם לא היו ראויים להגאל כמו שמפרש על ידי יחזקאל, אלא מפני הצעקה קבל תפלתם ברחמי". וכן הכפיל הרמב"ן דבריו בפרשת בא (ב, מ"ב) וזה לשונו, "ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאד ובטלו גם המילה וכו' וכתוב והסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר הנחר ובמצרים ועבדו את ה', ועל

כּוּן אַרְךְ גְלוּתְם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְהָיָה רְאוּי שְׂיִתְאַרְךְ יוֹתֵר אֲלֵא שְׁצַעְקוּ וְהִרְבוּ תִּפְלָה, וְזֶה טַעַם וַיֵּאֲנִחוּ מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעַקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם וְכוּ', כִּי לֹא הָיוּ רְאוּיִים לְהִגָּאֵל מִפְּנֵי הַקָּץ שֶׁבָּא אֲלֵא שְׁקִבֵּל צַעֲקָתָם וְנַאֲקָתָם מִפְּנֵי הַצַּעַר הַגָּדוֹל שֶׁהָיוּ בּוֹ".

הָרִי שָׁאֵף עַל פִּי שְׂאֲדָם מִתְדַרְדֵּר לְשֹׁפֵל הַמִּצָּב כְּזֶה עַד שְׂאִינוּ מִלְּבָנוּ, וְעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, מִכָּל מְקוֹם אִם כְּפֶאֱשֶׁר בָּאִים עָלָיו צָרוֹת מִתְחִיל לְצַעַק וְלִהְתַּפְּלֵל, שׁוֹמֵעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צַעֲקָתוֹ. וְהָרִי רַק עַל יְדֵי זֶה יִצְאָנוּ מִגְּלוּת מִצְרַיִם בְּזִמְנוֹ הַגָּאֵלָה, וְהִתְעוֹרְרוּת זוֹ שֶׁל כַּח הַתִּפְלָה יִשְׁנוּ בְּכָל שָׁנָה בְּפֶסַח וּמִתְחִיל בְּשַׁבַּת הַגָּדוֹל.

וְכַח זֶה לְהִיּוֹת נוֹשֵׁעַ מִמִּצְוֹקָתוֹ עַל-יְדֵי צַעֲקָתוֹ לֵה' יֵשׁ גַּם לְכָל יַחִיד וְיַחִיד לֹא רַק לְכָלל יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָאֲבֹן עֲזָרָא בְּפָרְשַׁת כִּי תִשָּׂא (שְׁמוֹת ל"ג, כ"ב) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וְהִנֵּה הִיְתָה בְּמַעְרַכַת הַשָּׁמַיִם בְּמַחְבְּרַת שְׁיַעֲמָדוֹ בְּגְלוּת מִצְרַיִם עוֹד שָׁנִים רַבּוֹת, וּבַעֲבוּר שְׁצַעֲקוֹ אֶל הַשָּׁם וְשָׁבוּ אֵלָיו הוֹשִׁיעַם הַשָּׁם, וְכַאֲשֶׁר יִקְרָה לְכָלל כֵּן יִקְרָה לְיַחִיד".

וּבְדִבְרֵי חַז"ל רוֹאִים אֵיךְ שֶׁהַפְּלִיגוֹ בַּגָּדֵל כַּח הַתִּפְלָה אֵף שֶׁל יַחִיד מִיִּשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (פֶּרֶשֶׁת בְּשַׁלַּח פֶּרֶק כ"א, ס"ד ד) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "שׁוֹמֵעַ תִּפְלָה, אָמַר ר' יְהוּדָה בַּר שְׁלוֹם בְּשֵׁם ר' אֶלְעָזָר בְּשֵׁר וְדָם אִם בָּא עָנִי לוֹמֵר דְּבַר לְפָנָיו אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הֵימָנוּ אִם בָּא עֲשִׂיר לוֹמֵר דְּבַר מִיָּד הוּא שׁוֹמֵעַ וּמְקַבֵּלוֹ, אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן אֲלֵא הַכֹּל שׁוֹיִם לְפָנָיו הַנְּשִׁים וְהָעֲבָדִים וְהָעֲנִיִּים וְהָעֲשִׂירִים, תִּדַּע לָךְ שֶׁהָרִי מִשֶּׁה רַבּוֹן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים כְּתוּב בּוֹ מֵה שֶׁכָּתוּב בְּעֵנִי, בְּמִשְׁהָ כְּתִיב (תְּהִלִּים צ') תִּפְלָה לְמִשְׁהָ אִישׁ הָאֱלֹקִים, בְּעֵנִי כְּתִיב (שֵׁם ק"ב) תִּפְלָה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלְפָנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׁיחוֹ, זוֹ תִּפְלָה וְזוֹ תִּפְלָה, לְהוֹדִיעַךְ שֶׁהַכֹּל שׁוֹיִם בְּתִפְלָה לְפָנֵי הַמְּקוֹם, תִּדַּע לָךְ כְּשִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם רַדְף אַחֲרֵיהֶם פָּרְעָה שֶׁנֶּאֱמַר וּפָרְעָה הַקָּרִיב וּכְתִיב וַיִּצְעַקוּ אֶל ה' הַתְּחִיל מִשֶּׁה אֵף הוּא מִתְפַּלֵּל לְפָנֵי הַמְּקוֹם אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁהָ מָה אַתָּה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל כְּבָר הַתְּפַלְלוּ בְּנֵי וְשָׁמַעְתִּי לְתִפְלַתְּן שֶׁנֶּאֱמַר מֵה תִצַּעַק אֵלָי".

וּכְדֹאִי לְהַעֲתִיק כְּמָה שׁוֹרוֹת מִהָאוֹר הַמֵּאִיר בְּפָרְשַׁת מִצְרַע עַל הַפְּסוּק (יד, לה) "וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לְכַהֵן לֵאמֹר כְּנִגַּע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת". שְׁמִדְבַר שֵׁם בְּעֵנֶן גָּדֵל עֲבוּדַת הַתִּפְלָה וְאֵיךְ שֶׁאֵנוּ מְאֹד רְחוּקִים מִזֶּה, אֵיךְ שֶׁכָּל אוֹת וְאוֹת יֵשׁ בָּהּ יַחֲוִידִים וְשְׁמוֹת, אֲמַנְסָם בְּתוֹךְ דְּבָרָיו שֵׁם כּוֹתֵב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וְאוֹלָם בְּעֲבוּר זֹאת לֹא יִרְפָּה הָאָדָם אֶת עֲצָמוֹ מִן הַתּוֹרָה וְעֲבוּדָה לוֹמֵר מָה אֲנִי שֹׁפֵל בְּרִיָּה יְכוֹל לוֹמֵר וּלְדַבֵּר וּלְעַסֵּק בְּדִבְרֵים הַעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ אִם-כֵּן כִּיִּן שֶׁעֲמַק הַמִּשְׁגַּח וְקִצֵּר הַמִּשְׁיָג תּוֹחַלְתִּי נִכְזָבָה וּמָה אוֹכֵל לְפַעַל בְּדִבְרֵי הַפְּחוּתִים, כִּי בְּאִמָּת אֵין זֶה אֲפֵלוֹ מְקַצֵּת מִן הַהוֹדָאָה שֶׁכָּל אָדָם חַיֵּב לְהוֹדוֹת וּלְהוֹצִיא דְּבִיּוֹר מִלְּפָנֵי א' כִּי אִם עַד שִׁיד שֶׁכָּלוּ מִגַּעַת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְעֵרֶךְ בְּחִינָתוֹ וְאַחִיזַת נִשְׁמָתוֹ בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים כְּמוֹ כֵּן יְכוֹל לְגַרֵם יַחֲוִידִים בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים בְּאִמְצָעוֹת תּוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ".

וכח זה בתפלה יש לכל אחד, וצריך להתגבר על מעשה שטן המחלישו באמרו מי אתה לעמד לפני מלך המלכים, הרי אתה יודע שבעל עברה אתה וכו', וחס וחלילה להתנאש על ידי זה רק אדרבא צריך לידע שזה הוא מעשה שטן שפא לנתק אותי מאבי שבשמים, וכמו שכתב התפארת שלמה בפרשת שמיני (עה"פ וישא אהרן את ידיו) וזה לשונו, "הנראה לי על פי מאמר הגמרא (פסחים טד, ב) אין מעבירין על המצוות, כי כן דרש היצר לקרר את האדם בגשתו אל העבודה זו תפלה, לומר לו הלא אתה מלא עוון, ואיך ימלא לבבך לגשת אל הקדש, אולם האמת אינו כן, כי הקדוש ברוך הוא שומע תפלת כל פה, ומרחם על הבריות לקבל ברחמים תפלתם, וזהו שאמרו אין מעבירין על המצוות - בל יעלה על זכרוננו העברות בעת עשית המצוות, סור מרע ועשה טוב, בשעה שאתה עושה טוב תסיר הרע מקרב לבבך, אל תזכר עוד וכו', וזהו פרוש (תהלים סט, יד) ואני תפלתי לך ה' עת רצון, פרוש שאני מתפלל תמיד אל ה' ובטוח אני שיקבל תפלתי ויהיה עת רצון, מאשר ידעתי שהקדוש ברוך הוא מרחם על עמו, ומקבל תפלתם ברחמים".

וכן באמרי נעם בפרשת מצרע (עה"פ זאת תהיה תורת המצורע) מביא מהרה"ק הר"ר אלימלך מליז'ענסק זצ"ל שדרש היצר רע שמסית להאדם לילך בדרךים רעים, ואחר כך כשבא האדם להתפלל אז היצר הרע בעצמו מזכירהו כל עוונותיו ומפילו לעצבות ואומר לו איך לא תתבייש מעצמך הרי אתה יודע בעצמך גדל פשעיך והמרותיך נגד הקדוש ברוך הוא וכך מבלבלו ומכניסו בעצבות כדי שלא יוכל לשפך נפשו לה', אלא צריך לידע שהרגשות אלו מחטאיו בתוך התפלה הוא מעצת היצר הרע, כי בשעת התפלה צריך להיות בשמחה ובהתלהבות, וזה לשונו שם "ואל יכניעוהו העברות להעציבו שלא יוכל להתפלל, אדרבה יחזק עצמו במאד מאד, ולא יהיה אז עניו בעת התפלה, יחשב בלבו אשר בשבילי נברא העולם, וכמו שכתוב (דברי הימים ב יז, ו) ויגבה לבו בדרךי ה', ומזה יבוא להתלהבות גדול לאהבה ויראה גדולה".

בספר עירין קדישין (עמ' מו) מביא מהרה"ק מרוז'ין זצ"ל שאמר שכל אחד מישראל צריך להאמין שעם דבורי תורה ותפלה שלו בונה עולמות, ואף על פי שהוא אינו בדרגה זאת צריך להאמין שהאמת כן היא, וכשיאמין באמת שהאמת היא כן, אזי ידע ויבין כמה הוא רחוק מזה, ואזי יהיה לבו נשבר בקרבו, וכשיהיה לבו נשבר בקרבו על זה יכול באמת לבא למדרגה זאת.

ועוד, אפלו אדם שאינו יודע כלל להתפלל אין ערוך לגדל ערכו למעלה בשמים, וכמו שספר הרה"ק ר' נחום מרדכי מטשארטקוב זצ"ל מעשה מהרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל, שהכין עצמו פעם בראש השנה לתקיעת שופר, ירד וטבל עלה ונתלבש בקיטל ונתעטף בטלית ואמר ז' פעמים למנצח לבני קרח והקהל ענו אחריו, קרא מאמרי זהר הק', ואז נטל השופר בגדו ושהה שעה אחת, וכל העם עומד ברתת ובזיע מוכן ומזמן לברכות ולתקיעות, אבל אין ברכה ואין תקיעה והרה"ק מבארדיטשוב

מניח את השופר מידו, ושוב נוטלו וחוזר ומניחו עד ארכה השעה, ואין קול שופר.

עד שפתח ואמר הרה"ק מבארדיטשוב: רבותי! דעו לכם שלמטה אצל הפתח יושב אדם מישראל שהיה כל ימיו שבוני בין הגויים ואינו יודע להתפלל, ומשראה איד שכל הקהל מתפלל נשבר לבו בקרבו והתחיל לבכות ושפך לבו לפני אביו שבשמים וכך אמר בבכיה "אב הרחמים אתה יודע שרצוני להתפלל לפניך אד איני יודע איד, רק אני יודע הכי"ב אותיות של האל"ף בי"ת לכן אמר לפניך כל הא"ב ואתה תעשה מהם תפלות, וכך אמר בכל לבו א'ביג'דה' וכו', וסיים הרה"ק שעכשו יושב הקדוש ברוך הוא ועוסק בצרופי האותיות שיצאו מפיו של אותו יהודי לכן צריכין אנו להמתין.

דהינו שאין יכולים לתאר גדל ערך של תפלה ובקשה של יהודי אף מאנשים ה"נראים" פחותי הערך, וכמו דאיתא בספר בעל שם טוב על התורה פרשת לך לך (אות כז) על הפסוק (בראשית טו, ה) "הבט נא השמימה וספר הכוכבים וגו' פה יהיה זרעך". דפרש הבעש"ט זצ"ל שפמו שהכוכבים נראים למטה קטנים אבל באמת למעלה בשמים הם גדולים מאד, בן בני ישראל נראים קטנים למטה בעולם הזה אבל באמת למעלה בשמים הם גדולים עד למאד.

השפת אמת בפרשת שמות (תרל"ב) כתב להסביר דברי רש"י על הפסוק "ואלה שמות בני ישראל" שכתב "אף על פי שמנאן בחייהו בשמותם חזר ומנאן במיתתו להודיע חבתו שנמשלו לכוכבים". וכתב השפת אמת לבאר למי מודיע הכתוב חבתו, ומסביר שהתורה רוצה שכלל ישראל בעצמם ידעו חשיבותם ושכל יהודי בפני עצמו מחיב לדעת כי השם יתברך אוהבו ומונה אותו וכל אחד נמשל לכוכב.

וכן הוא באהר הק' פרשת וארא (כו ע"ב) על הפסוק וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל וגו', וזה לשונו, "אמר רבי ייסא אמאי סמיך הכא אלה ראשי בית אבתם, אלא אמר ליה קדשא בריך הוא, דברון לון לבני ישראל בנחת, דאף על גב דאנון יתבי בפלחנא קשיא, מלכין בני מלכין אנון, ובגין כך כתיב אלה ראשי בית אבתם, אליו דאת חמי רישי בית אבהו אנון". (ובתרגום לשון הקדש: "אמר ר' ייסא מדוע סומך פאן אלה ראשי בית אבתם, אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא הנחיגו את בני ישראל בנחת, שאף על פי שהם יושבים בעבודה קשה, מלכים בני מלכים הם, ומשום כך כתיב אלה ראשי בית אבתם, אלו שאתה רואה ראשי בית אבתם הם").

מספרים שפעם ישבו החסידים של הרה"ק ר' צבי הירש המגיד מנאדבורנא זצ"ל בעמח"ס צמח ה' לצבי במסבה אחת ושתו לחיים ודברו מצדיקים, וזלזלו בעצמם מאד, זה אמר מעולם לא עשיתי מצוה בשלמות בלי פניות, וזה אמר על עצמו כך, וזה כך, ולבסוף אמר אחד מהחסידים על עצמו שכל עבודתי בתפלה אינו שוה כלום עד שאם היה אחד נותן פריטה אחת הייתי לוקחו עבור כל התפלות שלי שהרי אינם שוות כלום.

כְּאִשֶּׁר נִשְׁמָעוּ דְבָרֵי הַחֲסִיד הַזֶּה לְרַבּוֹ הַרְהוּ"ק רָגַז עָלָיו מְאֹד וְאָמַר שֶׁלֹּא יָבֵא עוֹד יוֹתֵר לְפָנָיו, וְשֶׁאֵר הַחֲסִידִים חֲסוּ עַל חֲסִיד זֶה וּבִקְשׁוּ אֶת רַבָּם שֶׁלֹּא יִדְחֶה אוֹתוֹ בְּשֵׁתֵי יָדַיִם, וְהַפְצִירוּ אֶת רַבָּם בְּזֶה כַּמָּה שְׁבוּעוֹת, עַד שֶׁלְּבִסּוֹף שָׁלַח אַחֲרָיו, כְּשֶׁבָּא לְפָנָיו אָמַר לוֹ שְׁמַע נָא מִשָּׁל, שֶׁבְּזַמְנוֹ הָיָה ר' גַּעֲצִיל וְהָיָה לוֹ כְּלֵי זָמֵר נִפְלָא וְגַם הָיָה מִמְּחֶה גְדוֹל לַעֲשׂוֹת נְגוּנִים נִפְלָאִים, וְהָיָה בְּנוֹ הָיָה גַם כֵּן בְּעַל מְנַגֵּן גְּדוֹל בְּכִנּוֹר אֲבָל לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ נְגוּנִים לֹא הָיָה יָכוֹל, אֲדָּהּ מִכָּל מְקוֹם כְּשֶׁהָיָה מְנַגֵּן בְּכִנּוֹר שָׁלוֹ הַנְּגוּנִים שֶׁעָשָׂה אָבִיו הָיוּ גַם כֵּן נִעִים זְמִירוֹתָיו כְּמוֹ אָבִיו וְאִישׁ שְׁמַע מִמֶּנּוּ זָמַר הָיָה מִתְּפַעֵל מְנַעִימוֹתָיו כְּמוֹ מֵאָבִיו, עַד כָּאן הַמִּשָּׁל.

וְסִיִּם, וְלָכֵן כְּשֶׁאַתָּה מִתְּפַלֵּל דְּבָרֵי אֲנִשִּׁי כְּנִסְתָּ הַגְּדוֹלָה שֶׁתִּקְנֶנּוּ הַתְּפִלָּה הָרִי אֲתָה אוֹמֵר דְּבָרֵיהֶם וְלֹא דְּבָרֶיךָ, וְהוֹסִיף, שְׁלֵמָה הַמְּלִיךְ אוֹמֵר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (ו, ט) "וְחַכְדָּה כִּיִּין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים", פְּרוּשׁ גַּם כְּשֶׁאַתָּה מִתְּפַלֵּל וְאֵינְךָ יוֹדֵעַ הַסּוּדוֹת וְהַרְמְזִים בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה אֵף עַל פִּי כֵּן הוּא "כִּיִּין הַטּוֹב" וְתִפְלָה זֹאת "הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים" תִּפְלָה זֹאת חֲשׁוּב וְיִקָּר אֲצֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַטַּעַם הוּא מְשׁוּם שֶׁאַתָּה מִתְּפַלֵּל הַתְּפִלָּה שֶׁתִּקְנֶנּוּ אֲנִשִּׁי כְּנִסְתָּ הַגְּדוֹלָה וְהֵם כֵּן יִדְעוּ כָּל הַכּוֹנֵנוֹת, וְאִם כֵּן לָמָּה זֹלְזָלְתָּ בְּתִפְלוֹתֶיךָ וּמִהִיּוֹם וְהִלָּאָה לֹא תַעֲשֶׂה כֵּן, כִּי אֲפֹלוּ הַתְּפִלוֹת הַכֵּי פְּשׁוּטוֹת מֵאֲנִשִּׁים הַכֵּי פְּשׁוּטִים הֵם מְאֹד חֲשׁוּבִים לְמַעַלָּה.

וְזֶהוּ חֵד מִהַקְּשׁוּיִים הַיּוֹם בְּגִלוֹת שֶׁכָּלל יִשְׂרָאֵל אֵינָם יוֹדְעִים לְהַעֲרִיף חֲשִׁיבוּתָם, וְכִמוֹ שֶׁהֵבִיא בְּתוֹרַת אֲבוֹת פְּרִשְׁת וַיְחִי מֵהַרְהוּ"ק מְסֻלוּנִים זַ"ל שֶׁאָמַר כִּי עָקַר תִּקְוַת הַגְּלוּת הוּא עַל יְדֵי זֶה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹפְלִים בְּלִבָּם וְאִין לָהֶם הַתְּחִיָּקוֹת עַל יְדֵי יְדִיעַתָּם שֶׁהֵם יִקְרִים בְּעֵינֵי ה', כִּי אֵלוּ הָיוּ מֵאֲמִינִים בְּאַהֲבַת ה' לְיִשְׂרָאֵל הָיוּ תְּמִיד חֲזָקִים וּשְׂמֵחִים מְגֻדֵל בְּטַחֲוֹנָם בְּה' וְכָל רוֹאֵיהֶם אֲפֹלוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם הָיוּ מְפִירִין כִּי הֵם זָרַע בְּרָךְ ה' וְלֹא הָיוּ נִבְזִים כָּל-כָּךְ בְּעֵינֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם לְשַׁעֲבָדָם.

הַיּוֹצֵא מִכָּל זֶה שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיךְ לִידַע חֲשִׁיבוֹתוֹ בְּשָׂמִים, וְאֵף שֶׁכָּאן בְּעוֹלָם הַזֶּה מִדְּמָה שֶׁאֵינּוּ חֲשׁוּב כִּי הָרִי הוּא רַק אֲדָם פְּשׁוּט, אֲבָל יְדוּעַ יְדוּעַ שֶׁכָּל אֶחָד נִחְשָׁב כְּכּוֹכָב בְּשָׂמִים, וְאֵף בְּלֶק יְדוּעַ מִכָּח זֶה שֶׁיֵּשׁ לְכָל יְהוּדֵי עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁהֵבִיא ל'וַיִּגַּר מוֹאֵב מְאֹד', וּמִזֶּה יִקַּח כָּל אֶחָד חֲזוֹק לְהַתְּחַזֵּק בְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה, וַיִּדַע בּוֹדְאוֹת שֶׁכָּל תְּפִלָּה שֶׁל כָּל יְהוּדֵי מְאֹד חֲשׁוּב וְיִקָּר בְּשָׂמִים, וְכִיּוֹן שֶׁכָּל תְּפִלָּה וְתִפְלָה אֲפֹלוּ מִיְהוּדֵי פְּשׁוּט עוֹלָה לְמַעַלָּה, לָכֵן יִרְאֶה כָּל אֶחָד עַל כָּל פְּנִים שֶׁתְּפִלוֹתָיו יִהְיוּ בְּלֵב שָׁלֵם כִּי רַחֲמָנָא לְבָא בְּעֵי.

פּרָק ח - מַעֲלַת הַמְּקַדִּים תִּפְלָה

לְעוֹלָם יִתְפַּלֵּל אָדָם קֹדֶם שֶׁיַּחְלֶה שֶׁלֹּא יַחְלֶה, שֶׁאֲלֵמָּלָה חָלָה כְּבָר, אוֹמְרִים לוֹ: הֵבֵא זְכוּת וְהַפְטֹר. (שבת) (לב)

א - תועלת הקדמת התפלה לכל דבר, והסכנה להפך.

בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (פ' ברכה פ' יא) : אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן : עֶשֶׂר מִתּוֹת כְּתוּבוֹת עָלָיו עַל מֹשֶׁה וְכוּ', וְדָבָר זֶה הָיָה קָל בְּעֵינָיו שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר : יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ חַטָּאוֹת גְּדוֹלוֹת כַּמָּה פְּעָמִים, וְכִיּוֹן שֶׁבִקְשִׁיתִי עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, מִיָּד קָבַל מִמֶּנִּי וְכוּ', אֲנִי שֶׁלֹּא חָטָאתִי מִנְעוּרִי, לֹא כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאֲתַפְּלֵל עַל עַצְמִי שֶׁיִּקְבַּל מִמֶּנִּי. וְכִיּוֹן שֶׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁקָּל הַדָּבָר בְּעֵינָיו שֶׁל מֹשֶׁה, וְאִינוּ עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה מִיָּד - קִפְּץ עָלָיו וְנִשְׁבַּע בְּשֵׁמוֹ הַגְּדוֹל שֶׁלֹּא יִכְנַס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כ, יב) : "לֹכֵן לֹא תָבִיאוּ וְגו'", וְאִין לֹכֵן אֵלָּא שְׁבוּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' ג, יד) : "וְלֹכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלֵי". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

רואים מִכָּאן, עַד כַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזְדַּרֵּז וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וּלְהִתְפַּלֵּל, וְלֹא לְדַחוֹת הַתְּפִלָּה לְדָבָר אַחֲרוֹן, שֶׁקֹּדֶם כָּל הוֹלֵךְ לְהִתְעַסֵּק בְּדַבָּרִים אַחֲרִים, וְאַחַר כָּל הַהִשְׁתַּדְּלִיּוֹת, בָּא גַם לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל. אֵלָּא הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁחָיָב לַעֲשׂוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבוֹא, הוּא לְחַטֵּף הַתְּרוּפָה הַבְּדוּקָה - הַתְּפִלָּה, וְאַחַר כֵּן לְהִתְעַסֵּק בְּדַבָּרִים אַחֲרִים. כִּי מִי לָנוּ גְּדוֹל מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, וּבּוֹדָאִי לֹא דָחָה הַתְּפִלָּה בְּגַלְל עֶסְקִים אַחֲרִים, דְּבָרֵי רְשׁוּת, רַק עֶסֶק בְּדַבְרֵי תוֹרָה, וּבְכָל זֹאת קִפְּץ עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִשְׁבַּע. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כְּשֶׁאֲנִי הוֹלְכִים לְהִתְעַסֵּק בְּדַבָּרִים לֹא הַכְּרַחֲיִים, וְדוֹחִים הַתְּפִלָּה, שֶׁחַס וְחָלִילָה מֵאֲבָדִים אֲנִי הַזְכוּת שֶׁל תְּפִלָּה, וְלֹא תוֹעִיל אַחַר כֵּן שׁוֹב, כְּמוֹבֵא בִּילְקוּט (תהלים קלז) עַל הַפְּסוּק "עַל נְהַרֹת בְּבַל שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם בְּכִינוּי", שֶׁעֲנָה יְרֵמְיָה וְאָמַר לָהֶם : מַעִיד אֲנִי עָלֶי שָׁמַיִם וְאַרְץ, שֶׁאֵלֹו בְּכִיתֶם בְּכִיָּה אַחַת עַד שֶׁאַתֶּם בְּצִיּוֹן - לֹא גְלִיתֶם. שֶׁהַכּוֹנֵה - כִּי אִזּו, כְּשֶׁהִתְרָה בָּהֶם שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְרִיב הַבַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ, לֹא הִתְפַּלְלוּ, וְלֹכֵן אַחֲרוֹ אֶת הַמוֹעֵד.

מכאן, כַּמָּה יֵשׁ לְהִזְהַר לֹא לְהִתְעַצֵּל מִלְּהִתְפַּלֵּל עַל כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ, וְתַמִּיד יְרַבֵּה לְבַקֵּשׁ מֵה', אֲף שֶׁנֶּרְאָה שֶׁרַחֲוֹק הַרְּבֵה מִסְכַּנַּת הַצָּרָה וְהַחֲלִי. אֵלָּא, כִּיּוֹן שֶׁרוּאָה שֶׁהִתְחִילָה הַצָּרָה, אוֹ שֶׁצְּפוּיָה לְבוֹא אֵלָיו, אֲף שֶׁעֶצֶם הַסְכַּנָּה עֲדִין רַחוּקָה, יִתְחִיל בַּתְּפִלָּה. וְלֹא יַחֲיָה אָדָם בְּבִטְחוֹן לומר : כְּשֶׁאֲצַטְרֵךְ לְדָבָר בְּזִמְנוֹ, אִזּו אֲתַפְּלֵל עָלָיו. אֵלָּא, יִזְדַּרֵּז עַל כָּל דָּבָר אֲפִלוּ שְׁנַיִם הַרְּבֵה קֹדֶם, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ כָּאן שֶׁהַקְּפִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מֹשֶׁה שֶׁדָּחָה אֶת הַתְּפִלָּה, וְהָיָה בְּטוֹחַ שְׁיֵשׁ עוֹד זְמַן לְהִתְפַּלֵּל. וְרָאָה, שֶׁלֹּא בְּטַח מֹשֶׁה עַל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וְצַדִּיקוֹתָיו, אֵלָּא בְּטַח בְּה' שֶׁיִּקְבַּל תְּפִלָּתוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן

הַמְדַרְשׁ: אֲנִי שֶׁלֹא חָטָאתִי מִנְעוּרִי, לֹא כָּל שָׂכֵן כְּשֶׁאֲתַפְּלֵל עַל עַצְמִי שֶׁיִּקְבֵּל מִמֶּנִּי. כְּלוּמַר, שֶׁבִטַח בְּהִי שֶׁיִּקְבֵּל תְּפִלָּתוֹ, וּבְכָל זֹאת הַקְּפִיד עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שֶׁדָּחָה זֶה לְזִמְן מְאַחֵר, וְלֹא הִפְצִיר כְּבָר בְּרִגְעַ הָרֵאשׁוֹן כְּשֶׁצָּפָה אֶת הַגְּזֵרָה.

ב - המקדים תפלה, הרי הוא נזון ממתנת חנם, ואינו כאוכל עולמו בחייו.

המתחנן לבוראו ומבקש כֶּעֵנִי בַּפֶּתַח, הרי מקבל מאוֹצֵר שֶׁל מִתְנַת חֲנָם, וְיִמָּה שֶׁיִּהְיֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה, אִין מִנְכִּין לוֹ מִשְׁכָּרוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא.

וְכַתֵּב בְּסֵפֶר "אור יחזקאל", זֶה לְשׁוֹנוֹ: עֲנִין נוֹסֵף מְצִינוֹ בַּתְּפִלָּה - אֵיתָא (אבות ג, טז): הַכֹּל נִתּוֹן בְּעֶרְבוֹן. כֹּל אֲשֶׁר נוֹטֵל אָדָם מִן הַבְּרִיאָה, אֵל יַעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁמְקַבֵּל זֹאת חֲנָם, אֵלָּא הַכֹּל נִתּוֹן בְּמִשְׁכּוֹן, וְהוּא וּבְנָיו מִשְׁעֲבָדִים לְפָרִיעַת הַמִּשְׁכּוֹן. וְלָכֵן אָמְרוּ חַכְמֵינוּ, זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה, שֶׁכֹּל הָאוֹכֵל בְּלֹא בִרְכָה, הָרִי הוּא גִזְלָן (ברכות לה.), מִפְּנֵי שֶׁכֹּל הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁיֵּדֵךְ רַק לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְרַק עַל יְדֵי הַבִּרְכָה הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתִּירוֹ בְּאֲכִילָה, מִשּׁוּם שֶׁבִּבְרִיכָה מְכִיר וּמְרַגֵּישׁ שְׁאִין הַדְּבָרִים שְׁלוֹ, אֵלָּא שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הֵם, וְעַל יְדֵי זֶה מִתֵּר בְּאֲכִילָה. וַיְדוּעַ וּמִפְּרָסָם הוּא, וּכְבָר הָאֲרָכְנוּ בְּעֲנִין זֶה כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, שֶׁיִּתְּכֵן וְאָדָם מְנַצֵּל אֶת שְׂכָר מְעַט מְצוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים בְּהַשְׁתַּמְשׁוֹ בַּהֲנָאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְכֹאֲשֶׁר יָבוֹא לְעוֹלָם הַבָּא, יִגִּיעַ רִיק וְנִקִי מִכָּל מְצוֹתָיו.

הַעֲצָה הַיְחִידָה לָזֶה - כְּאֲשֶׁר יָבִין וַיְדַע מֵהוֹתָה שֶׁל הַתְּפִלָּה, שֶׁבָּה עוֹמֵד כְּעֵנִי בַּפֶּתַח, וּמִבְקֵשׁ מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּתֵּן לוֹ כֹּל מַה שֶׁבְּחִפְצוֹ, וּמִכִּיר שְׁאִין מְשִׁיג בְּכוּחוֹ מְאוּמָה, אֵלָּא הַכֹּל מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - אֲזִי יִתְּכֵן וַיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהֵנֹת מֵהֲנָאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִנְכוּ לוֹ מִשְׁכָּר מְצוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיּוֹכֵל לָבוֹא לְעוֹלָם הַבָּא וּמַעֲשָׂיו וּמְצוֹתָיו יִהְיוּ שְׁלֵמִים. וְזֶה לֹא רַק בְּעֲנִינֵי הַגּוֹף, אֵלָּא אֶף בְּעֲנִינֵי הַנֶּפֶשׁ. כִּי לֹא סִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא לֹא יוֹכֵל לְהַשִּׁיג מְאוּמָה. וְהַתְּפִלָּה פּוֹעֵלֶת, שֶׁכֹּל מַה שֶׁמְקַבֵּל בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה בְּגֵדֵר מִתְּנָה. וְהִינוּ, רַק כְּשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא אֲמִתִּית, בְּגֵדֵר בְּקִשָּׁה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְכַדָּאֵיתָא בְּאַבוֹת (ב): אֵל תַּעֲשׂ תְּפִלָּתְךָ קִבֵּעַ, אֵלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמְּקוֹם. וְתַחֲנוּנִים, פְּרוּשָׁה בְּקִשָּׁת מִתְּנוֹת מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְאֵיתָא בְּחַכְמֵינוּ, זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה, פְּרִשְׁתָּ כִּי תִשָּׂא (שמות רבה מה): בְּשַׁעַה שֶׁעָלָה מִשָּׁה לְמָרוֹם, הִרְאָהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹצֵר גְּדוֹל, שֶׁאֵל מִשָּׁה: אוֹצֵר זֶה לְמִי? אָמַר לוֹ: אוֹצֵר זֶה שֶׁל מִתְּנַת חֲנָם. וּכְשֶׁשָּׂאֵל מִשָּׁה, בְּקִשׁ בְּזָכוֹת כַּמָּה דְּבָרִים וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ, אָמַר: אֵינִי מִבְקֵשׁ אֵלָּא מְאוֹצֵר הַגְּדוֹל שֶׁל

מתנת חנם. כן צריכה להיות גדר תפלתו של אדם - לעמוד ולבקש תחנונים מאת הקדוש ברוך הוא, דהינו, מאוצר של מתנת חנם. וכאשר יבקש מאוצר זה, יש תקנה שיזכה לקבל מאת האוצר חנם. ואזי, כל הנאותיו שיקבל בעולם הזה - יקבל בחנם, וממילא לא ינכו לו משכר מצותיו אשר עשה. אך, ראשית כל, חייב וחייב להשריש בקרבו את ההכרה שהכל מאת הקדוש ברוך הוא, ואזי יוכל לבקש מאת הקדוש ברוך הוא מתנת חנם.

ג - התפלה גורמת להמשכת השפע, ומבטח לו שיהיה השפע לטובה, ולא בחינת עשר שמור לבעליו לרעתו.

בספר "משנת אהרן" לר' אהרן קוטלר זצ"ל, מבאר כח ומעלת התפלה, א- שאף על פי שעונותיו מעכבים מלירד השפע אליו - על ידי התפלה יורד השפע. ב- מבטח לו שהשפע לו יזיקנו, בבחינת 'עשר שמור לבעליו לרעתו', ורק יהיה לו השפע לברכה וטובה. וזה דוקא שהשפע בא על ידי תפלה, מה שאין כן בלא תפלה - או שלא יזכה לשפע מפאת עונותיו, או אפלו יזכה לו, לא מבטח שלא יזיקנו השפע. וזה לשונו :

"עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג) - רצונו של הקדוש ברוך הוא להטיב לבריותיו בלי תכלית ובלי שום הגבלה, אך העונות מונעים את האדם מלקבל הטוב, כמפרש בקרא (ירמיה ה, כה) : "וחטאתיכם מנעו הטוב מכם". כי רצון הקדוש ברוך הוא להריק ברכה עד בלי די, ומזה כל יעדי הטוב שבתורה. ובכל חטא שהאדם חוטא, מלבד עצם הקלקול והפגם בנפש החוטא ובכל העולמות, הוא גורם צער למעלה בזה שהוא מונע מעצמו את הטוב, שזהו נגד רצון הבורא יתברך, [אך המניעה הכרחית לפי מצבו, שגם הענשים מכרחים]. ויש גם שהטובה שהקדוש ברוך הוא משפיע עליו, נהפכת אצלו לרעה, וכדגמת עשר השמור לבעליו לרעתו ; אם מתגאה בעשרו או משתמש בו נגד רצון הבורא, או בועט מרוב טובה, כאמור (דברים לב, טו) : "וישמן ישרון ויבעט". והתפלה מכשרת את האדם שיוכל לקבל הטובה ושתהיה טובה, אמתית ונצחית. דמלבד התעוררות מדת הרחמים על ידי התפלה, הנה המתפלל נעשה מכשר לקבל הטובה, והינו, שישתמש בה כפי רצון המושפיע, יתברך שמו, לתכלית הטוב. עד כאן לשונו.

ד - המקדים תפלה - אלא שעוסק בהשתדלות לא תתקלקל אמונתו בכך

ספנת "כחיי ועצם ידי" כבר מפרסמת בתורה, שכן זה העוסק בהשתדלות לפרנסתו ולעסקו מסכן הוא מאד שיפיל מאמונתו ויחויש שבכחו ובגבורתו הצליח, העצה לכך להקדים תפלה ולהשריש בעצמו שכל הצלחתו תלויה אך ורק בגזרת שמים. והדברים מבארים ברמח"ל בספרו "דרך הי", וזה לשונו: מה שיקדים האדם ויתקרב ויעמד לפניו יתברך, וממנו ישאל צרכיו, ועליו ישליך יתבו, והתפלה היא אצלו ראשית ועקר ההשתדלות, ולא המעשה ההשתדלות בפעל - יזכה שגם כאשר ימשיך בדרך ההשתדלות, לא יקרה שישתבד וישתקע בגופניות וחמריות, כיון שכבר הקדים ותלה הכל בו יתברך, ולא תהיה ירידתו ירידה רבה. עד כאן.

ה - גם אם לא נתקבלה תפלתו להורדת השפע - רוח גדול יש לו בתפלתו.

על פי הנזכר לעיל, מבאר ר' אהרן קוטלר זצ"ל דבר נפלא; דמאחר שעל ידי התפלה נעשה האדם ראוי לקבל השפע, ושיהיה השפע לטובתו, כנזכר לעיל - אם אינו מקבלו, ולא יורד השפע אליו - מנכים לו מחובותיו וגובים בזה חובו. מה שאין כן כשלא מתפלל, ואינו ראוי לשפע מפאת עונותיו - אין מניעת השפע נחשב לו לגביית חובו, דדי לו שאין מקבל שפע שייכול להיות לרעתו, וזה עצם טובתו. מה שאין כן כשמתפלל, הרי מבטח לו שפע, וגם מבטח לו שפע לטובתו. ולכן, אם בכל זאת אין מקבלו, הרי שנגבה בזה חובו. ואם כן, ממה נפשך כדאי להתפלל, או מפאת שיקבל השפע ויהיה לטובתו, או אפלו לא יקבלו, הרי מנכים לו מחובו. וזה לשונו (בספרו "משנת אהרן"):

וכיון דרצונו של הקדוש ברוך הוא הוא להטיב, ועל ידי התפלה נעשה האדם ראוי ומכשר לקבלת הטוב - ממילא הוא משיג תמיד את הטוב על ידי תפלתו, ואף אם לא קבל בפעל את הטוב שהוא ראוי לו, דהרי אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (פסחים קיח.), דהקדוש ברוך הוא גובה חובתו של אדם בטובתו - עשיר בשורו, עני בשיו, יתום בביצתו, אלמנה בתרנגולתה. ופשוט דהוא ... מה שמחסירין לו מתחלה [או צער שיש לאדם מאיזה דבר שחסר לו], הוא בכלל גביית חובתו בטובתו. והנה, מי שאינו ראוי לקבל טובה מצד דאינה טובה אצלו, כגון, אם יתנו לו עשירות, וישתמש בממון לחטא, או אם יזכה לכבוד - יבוא לידי גאווה. מניעת הטובה - הממון או הכבוד - מאדם כזה, אינה בכלל גביית חובתו. דמאי גביה יש

כאן, הרי לא נטלו ממנו כלום, אדרבה, שמרוהו בזה שלא נתנו לו הטובה, דהעדר הטובה היא לטובתו. מה שאין כן אם האדם ראוי לקבלת הטוב - ועל ידי התפלה נעשה האדם ראוי לכך, וכמו שנתבאר - אז אם אין נותנים הטובה הראויה לו, יש בזה גבית חובתו. והוא רוח גדול לאדם, דידוע דעל ידי צער מעט מנכים ממנו ענשים נוראים, רחמנא לצלן. נמצא, דמכל מקום השיג הטובה על ידי התפלה, גם כשלא נתנו לו בפעל את הטוב שהוא ראוי לו.

ו - המקדים תפלה לצרה - גם אם יארע לו נס - אין מנכין לו מזכיותיו.

כתב בספר "מעלות התפלה", שהיות וחק חקק הקדוש ברוך הוא שאי אפשר להשיג כלום [בתורת "אדם" ושל לא ינכו לו מזכיותיו] אלא על ידי תפלה. אם כן, התפלה נחשבת לכלל מכללי הטבע, שפך הטביע הקדוש ברוך הוא בטבע הבריאה. אם כן, המתפלל, טבעי שיקרה לו נס, וממילא על ישועה בדרך הטבע אין מנכין. אולם, אם לא הקדים תפלה, הרי שהנס לא גדר טבע, אלא נס גרידא, ומנכין לו מזכיותיו.

והדברים מבארים במהרש"א (קידושין כט:), שהיה שד אחד מזיק בישיבה, ולא יכלו לכנס שם בני הישיבה, שהיה מזיקם. וכשבא רבי אחא בר יעקב לעיר, צוה אביו שאף אחד לא יתן לו מקום ללון בביתו, ויצטרך ללון בבית המדרש, ובזכות צדקותו יכרית רבי אחא בר יעקב את המזיק, ויאבדו מן העולם, וכן היה. והקשה המהרש"א - איך דחה אביו את רבי אחא בר יעקב למקום סכנה? והלא, אפלו אם יארע לו נס - ינכו לו מזכיותיו? ותרו - שאביו ידע שרבי אחא בר יעקב יהרג המזיק על ידי תפלה, וכיון שיקדים תפלה - אין זה נס, ולא ינכו לו מזכיותיו, כמבאר לעיל.

ז - המקדים תפלה סכיו גדול לבטל הגזרה מאשר כשמתפלל לאחר הגזרה

ועוד תועלת הקדמת התפלה לצרה - שמתקבלת יותר מאשר לאחר הצרה, כדאיתא בגמרא: לעולם יתפלל אדם עד שלא חלה. פלומר, קדם שנהיה חולה. דאם כבר נהיה חולה, אומרים לו: הכא זכות והפטור. והוא פשוט - אדם שמבין שאין טבע בפריאה, והאדם מעתד לכל מיני מחלות ומאורעות, ואין בטחון בחיים כולל בדרך הטבע, ומתפלל תמיד קדם הצרה שלא תבוא, בזכות זה עוצר הגזרות מלבוא עליו. אולם, אחר שכבר נגזרה גזרה עליו, ובליט ברירה הוא מתפלל - ודאי שקשה לבטלה אם לא בהתאמצות יותר גדולה.

ובכלל זה הוא שיתפלל אדם על ימי הזקנה שלא ישלך. וזה לשון המדרש תנחומא: זה שאמר הכתוב (תהלים לב, ו): "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא", מהו "לעת מצא"? - אמר רבי אבא: לעת מצוא הזקנה, צריך אדם להתפלל על זקנתו שתהא עיניו רואות ופיו אוכל ורגליו מהלכות. שבזמן שאדם נזקין, הכל מסתלק ממנו. ועוד שם: זה שאמר הכתוב (איוב לו, יט): "היערף שועף לא בצר וכל מאמצי כח" - אמר ר"א: לא תהא בסר בשעת הרוחה, שלא להתפלל וכו', ולא תאמר אני ברוח, מה אני מתפלל, וכשתגיע לך צרה תבא ותתפלל, אלא - עד שלא תבא לך הצרה, הוי מקדים ומתפלל. מהו "וכל מאמצי כח"? - אמר ר"י, שקף היו עושין הצדיקים מאמצי כח הגבורה. תדע, שהרי יעקב אבינו, עליו השלום, היה בנימין אצלו, והקדים להתפלל עליו, שנאמר (בראשית מג, יד): "ואל שדי יתן לךם רחמים". עוד שם ברש"י: ומדרשו - מי שאמר לעולם די, יאמר לצרותי

פרק ט - תפלה לזכיה רוחנית

... כי אם ישאל אדם דבר שהוא לשבח בוראו, כגון על למוד תורה ושאר חפצי שמים, ושופך עליו נפשו - הקדוש ברוך הוא שומע תפלתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים.

"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", הפונה שכל דבר שמבקשים אינו בטוח שיתקבל, שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים - שאם מבקש יראת שמים, בנדאי שישגי שיעזרו לו להגיע ליראת שמים. (ספר חסידים)

בדוק ומנסה, אם יתפלל אדם שחרית וקריאת שמע בכונה, שבו ביום יזכה לדבר מצוה ויצליח בעסקיו. ואף שלשעה יחשב שאינו מצליח, בסופו ימצא שכן הוא. ואין צריך לומר שיצליח בו ביום בתורה, ומצוה גוררת מצוה. וכן להפך - אוי לי על שבירי בעת שאיני מתפלל בכונה כראוי - כל היום אין שמועתי בתורה מכוונת וקרעים אלביש. ("יערות דבש" חלק א דרוש

א - עקר העליה בתורה ויראת שמים תלוי בתפלה.

אמרינו במסכת נדה (ע): מה יעשה אדם ויחפס? - יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו. ואנשי כנסת הגדולה תקנו לנו ברכה ארכה [ברפת 'אהבה רבה'] על בקשת החכמה. ובהגהות ר' עקיבא איגר ביורה דעה (סי' שעה) כתב, שהפונה בברכה זו הוי סגלה לזכור למודו. וספר הגאון הנצי"ב להגאון ר' איסר זלמן מלצר, שביום שלא היה בוכה ב'אהבה רבה', לא היה זוכה לחדש בתורה. (הובא בדרך עץ החיים עמ' 502)

והעיר בזה הגאון ר' א"י סלמון זצ"ל, שמצינו בברכה זו אריכות לשון מה שלא מצינו בשאר ברכות, והוא - אהבה רבה, חמלה גדולה ויתרה, אבינו מלכנו, בעבור אבותינו שבטחו בך, וכו', אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו. ללמדנו, שכדי לזכות להצלחה בתורה, צריך להרבות ולבקש רחמים. וכפי שירבה לבקש מקרב הלב - כן יזכה, בסיעתא דשמיא, להצלחה.

וזה לשון ה"יערות דבש" (דרוש ד"ה ולכן): ואין לה דבר שמזכה לאדם להשיג ישירות התורה ולפענח מצפונים בדרך ישר ואמת, אלא להתפלל לה' בדמע שישוב וירחמהו, כי קל שומע תפלה הוא, וקרוב לכל קוראיו באמת.

ועל כן, העצה היא בכל הענינים שרוצה להתחזק בתורת ה' - שיתפלל אל ה' ולהתחנן אליו לדבק לבו לתורתו ולהאיר עיניו בה, ושיעזרהו נגד כל המפריעים משקידת התורה. ועין שם שהאריך, שראוי הוא, שקדם שיבקש יתמרמר וישוב בתשובה על רע תכונתו, וכמו שאמר דוד המלך, עליו השלום (תהלים קיט, קלו): "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך", ואז יעתר אל ה' להתקרב אליו ולתורתו. וכבר אמרו חכמינו, זכרונם לברכה, במסכת ברכות על הפסוק "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא" (שם לב, ו) - זו תורה, שנאמר (משלי ח, לה): "כי מצאי מצא חיים".

ומובא בספר התקנות (דף 9 מו), וזה לשונו הקדושה: מובא בכתבי הקדש של רבנו ר' בער זי"ע, שגלה לו נשמתו של רבנו הקדוש הנזכר לעיל, דהינו נשמת הבעל שם טוב להבעל שם טוב זי"ע, שעקר מה שזכה למדרגותיו הנוראים, היה בעבור עבודת התפלה שהיה באימה וביראה בעבודה גדולה. ובזה הכח העמיד תלמידים קדושים ותלמידי תלמידים לאלפים

ורבבות בעלי רוח הקדש, בעלי מסירות נפש, ובעלי עבודות גדולות, בודאי לא היה בשביל תפלות של שבת, שנה, מאז ועד עתה, ממילא יש הרבה ישראל הקדושים שמתרפקים בשבת בעבודת התפלה - רק עקר היה בשביל תפלת החול, שחדש רבנו הקדוש הבעל שם טוב זי"ע להתפלל בגדל מסירת נפש בעבודה גדולה ונוראה. לכן, על כל פנים, אנחנו שופלא דשופלא, בעקבי דעקבים בדרא דמשיחא, מה אנחנו, מה חיינו, ומה כחנו. על כל פנים, קצת הנובלות, מספיהי דספיהים, שנשאר לנו עוד מרבנו הקדוש, הנזכר לעיל, בזה נתרפק ועל זאת נתגעגע, וזה כל חיותנו וארץ ימינו. עד כאן לשונו הטורה.

ב - בעניני גשמיות יבקש כדי צרכו, ובעניני רוחניות יבקש גדולות וגבוהות.

בספר "משנת רבי אהרן", זה לשונו: אכן, בשאלה שאני, (פלומר, לענין לשאל צרכיו החמריים מה) ובשאלה צריך לבקש אד מקצת, דרך בוששה כעני בפתח. ונראה דלא רק השאלה תהיה על מקצת, אלא, שבעצם רצונו ובקשתו יהיה המבקש אד במקצת. שהלא מהקדוש ברוך הוא הוא דורש ומבקש, ועל כן, גם בלבד יהיה המבקש אד במדה מעטה ובהסתפקות גדולה. ודבר זה נובע מהידיעה הברורה כי אין מגיע לאדם מאומה, והכל הוא נדבה וחסד מאתו יתברך. וממילא, גם בפנימיות לבבו, אי אפשר שיירצה וידרש הרבה. וכשיירגיש כך, נמצא, שכשיקבל, יחשב כאלו נתן לו כל טוב, וממילא ישמח בהם שמחה גדולה אמיתית, על דרך שכתב בכוזרי (ג, יז): וזה מתועלת הברכות למי שהוא רגיל בהן בכונה והבנה, מפני שהן מצירות מין ההנאה בנפש, והשבח עליה למי שחננה, בעוד שכבר היה מזמן להעדרה, ואז תגדל השמחה בה, יעין שם.

וזוהי מדת האבות, דבכל מכלל, כמבאר ברמב"ן, דזוהי מדה עליונה של הבריאה. והאריך בסוד הענין בפסוק "וה' ברוך את אברהם בכל" (בראשית כד, א), עין שם. ועל זה אמר יעקב (בראשית לג, יא): "חנני אלקים וכי יש לי כל", ועל זה נאמר (ישעיה מד, כד): "אנכי ה' עשה כל", "ויתרון ארץ בכל הוא" (קהלת ה, ח), דקאי על מדת 'כל', וזוהי מדרגת האבות באופן הגבוה, והדברים ארכים.

אד כל זה הוא בצרכי החמר, אבל ברוחניות צריך לבקש הרבה. וכמו שאמרו (ברכות ג): הכתיב "הרחב פיך ואמלאהו", ההוא בדברי תורה כתיב - הרחב פיך לבקש הרבה. דהרי האדם נברא להשיג כל התורה כלה, ואפלו מעשה מרובה, ובזה צריך שיהא רצונו בהשגות גדולות. וכידוע מהגר"א זצוק"ל גדל מבקשו, הו בעבודת השם יתברך לקיים בכל תקו

כָּל מְלִי דְחִסְדוֹת הַנְּמָצָא בְּחַכְמֵינוּ, זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה, וְהוּן בְּהַשְׁגוֹת הַתּוֹרָה בְּכָל הַקְּפָה וּפְנִימִיוֹתָהּ. וְאָמַר עַל כָּל הַדְּבָרִים הַנְּעֲלָמִים, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַגְלֶה לוֹ. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ, זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה (תּוֹדָא"ר כה): חֲזֵב אָדָם לומר מְתִי יִגְיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂי אַבּוֹתַי, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. כְּמוֹכֵן, לֹא בְּמִדְרָגָתָם, אֲדָּהּ מַעֲשֵׂים וְהִיגִיעָה בְּכָל כּוֹחוֹ, לְפִי דַעְתּוֹ וְכוֹחוֹתָיו הוּא, וּלְפִי שְׂרָשׁ נִשְׁמָתוֹ הוּא [וְעַיִן בְּ"דָרָךְ עַץ הַחַיִּים": זֹאת הִיא הַתּוֹרָה הַיּוֹתֵר גְּדוּלָּה וְחִזְקָה שֶׁתּוּכַל לְהַמְצִיא נֶגֶד הַיָּצָר וְכוּ'. וַיִּבְקֹשׁ בְּלִבּוֹ מַה עָשׂוּ הָרֵאשׁוֹנִים, אַבּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁכָּדָּ חָשַׁק ה' בָּהֶם; מַה עָשָׂה מִשָּׁה רַבֵּנוּ, עָלְיוֹ הַשְּׁלוֹם, מַה עָשָׂה דָּוִד מְשִׁיחַ ה', וְכָל הַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ לְפָנֵינוּ וְכוּ', עַיִן שָׁם בְּאַרְךְ].

וְאַחֲרֵי דְהַמְבָקֵשׁ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּהִרְחָבָה, בְּלִי תַכְלִית, עַד מְתִי יִגְיעוּ מַעֲשֵׂי וְכוּ' - מִמִּילָא צָרִיךְ שֶׁיִּקְטֹן בְּעֵינָיו מַה שֶׁפָּעַל וּמַה שֶׁהַשֵּׁיג, כִּי הָרִי הֵנְהוּ רְחוּק מְאֹד מִהַמְבָקֵשׁ. וְאִם הַשֵּׁיג מַה - הֲלֹא זֶהוּ רַק שֶׁלֵּב לְהַשְׁגוֹת גְּדוּלוֹת יוֹתֵר. וְאִם עָשָׂה מַעֲשֵׂים טוֹבִים - הָרִי זֶה כְּטָפָה מִן הַיָּם נֶגֶד מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת, וּמְכַל שֶׁכֵּן שֶׁהַשְׁגוֹתָיו קִטְנוֹת מְאֹד, וְגַם חִסָּר אֲצִלוֹ בְּזִכּוֹן הַמַּעֲשֵׂים וּבְטָהֳרַת הַלֵּב, וְזֶה מְקַטֵּין מְאֹד אֶת עֲרֹכְסָם. וּלְפִי גְדֹל הַמְטָרָה וְהַמְבָקֵשׁ - כֵּן יִקְטֹן בְּעֵינָיו מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ. וְזוֹהִי הַתּוֹצְאָה מִהַמְבָקֵשׁ הִרְחֵב בְּתַכְלִית - שֶׁיִּמְעַט בְּעֵינָיו מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ. וְכִמוֹ בְּרוּךְ אַחֲרֵי הַחֹמֶר, בְּכַבּוּד וּבְתַאֲוָה, שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, אֵין שׁוֹה בְּעֵינָיו נֶגֶד הַחִסָּר, מְכַל שֶׁכֵּן בְּרוּחָנִיּוֹת - שֶׁבְּאַמְתִּיּוֹת הַדְּבָרִים, הַחִסָּר הוּא לְאִין שְׁעוֹר יוֹתֵר מִמָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ.

ג - אין להתעקש בבקשותיו הגשמיים, ואלו בבקשת הרוחניות כל ההצלחה תלויה בעקשנות

יְשָׁנָם דְּבָרִים אֲשֶׁר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חָפֵץ בָּהֶם לְלֹא סָפֵק, כְּגוֹן: שְׁנֵקִים אֶת מְצוּוֹתָיו, שֶׁנִּחְזַר בְּתַשׁוּבָה וְנִשְׁמַר מִן הָרַע וְכַדּוּמָה, וְעַלִּיהֶם שֶׁיֵּד לְבַקֵּשׁ וְאִף לְהַתְעַקֵּשׁ.

אוֹלָם, רַב מְקַרֵּי מְאַרְעוֹת הָאָדָם, כְּגוֹן אִם יִתְעַשֵּׂר אוֹ יַעֲנִי, יִחַלָּה אוֹ יִבְרִיא, יִשָּׂא אִשָּׁה זוֹ אוֹ אַחֲרָת, יִלְמַד בַּתּוֹרָה בְּמִדָּה כְּזוֹ אוֹ אַחֲרָת, יַעֲסֹק בְּעֵסֶק זֶה אוֹ אַחֵר - אֵינָם דְּבָרִים שֶׁבְּרוּר לְאָדָם מֵהוּ בְּדִיוֹק רְצוֹן ה' בָּהֶם. וּמֵהִי הַהַחֲלָטָה וְהַדְּרָךְ שֶׁתּוּבִיל אוֹתוֹ אֶל הָעֵקֶר - עֲשִׂית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ וְהַהֲתַקְרְבוֹת אֵלָיו. לְעֵתִים מַה שֶׁנִּרְאָה לוֹ כְּטוֹב וּמוֹעִיל, יְכוּל לְהַכְשִׁילוֹ וְלַגְרֹם לוֹ נְזָקִים גְּדוֹלִים בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשַׁלֵּי יד, יב): "יֵשׁ דָּרָךְ יִשָּׂר לְפָנֵי אִישׁ וְאַחֲרֵיתָהּ דְּרָכֵי מוֹת".

ומאחר שָׁכָד, על דָּבָר הַמְטָל בְּסִפְקָא אין להתעקש דוֹקָא שְׁיַעֲשֶׂה לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רְצוֹנוֹ וּבִקְשָׁתוֹ. וְהַמְתַּעֲקֵשׁ וּמִצְפָּה שְׁתַּתְּקִיבַל בְּקִשְׁתוֹ, גּוֹרֵם לְעֲצָמוֹ צַעַר וּכְאֵב לֵב, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב (משלי יג, יב) : "תוֹחֶלֶת מִמְשָׁכָה מַחֲלָה- לֵב". וְכֵתֵב ר' נַחֲמָן מִבְּרִסְלָב בְּסִפְרֵי הַמִּדּוֹת: "אַל יִבְקֵשׁ אָדָם עַל שׁוֹם דְּבָר יוֹתֵר מִדִּי". אֲלָא יִתְפַּלֵּל עַל כָּל דְּבָר שְׁיִהְיֶה לְרְצוֹן ה' וְלֹא לְהַפְדָּ, וְאִם אֵין רְצוֹנוֹ בְּכָד, יִצְלִי מִמֶּנּוּ.

בין חסידי בְּרִסְלָב רֵוַח סְפוּר נִפְלָא לְעֵנְוִן זֶה עַל הַחֲסִיד ר' יִשְׂרָאֵל קַרְדוֹנֵר זצ"ל שְׁהִיָּה עֵנִי מְרוּד, וּבִימֵי הַחֲרָף הַמְשַׁלְּגִים לֹא הָיוּ לוֹ אֲפֵלוֹ נַעֲלִים לְרַגְלָיו. לְמֵרוֹת חֲסָרוֹנוֹ וְצַעְרוֹ לֹא הִתְעַקֵּשׁ בְּתַפְלָתוֹ עַל מְלוּי רְצוֹנוֹ, וּבְתַפְלָתוֹ לִפְנֵי ה' אָמַר: "רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲתָה יוֹדֵעַ אֶת מַחְסוּרֵי וְאֶת הַקָּר הָרַב הַגּוֹרֵם לִי צַעַר. אִם בְּרְצוֹנְךָ לְשַׁמֵּעַ אֶת תַּפְלָתִי, אָנָּה, תֵּן לִי נַעֲלִים חֲמוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִי קָר וּכְדֵי שְׁתַּתִּישֵׁב דַּעְתִּי וְאוּכַל לְלַמֵּד וְלַהֲתַפְלֵל כְּרְאוּי. אוֹלָם, אִם עַל כָּל פְּנִים, מְסֻבּוֹת הַיְדוּעוֹת לָךְ, רְצוֹנְךָ שְׁאַשְׂאֵר בְּלִי נַעֲלִים, תֵּן לִי דַעַת וְתִבּוּנָה שְׁיִסְיְעוּ לִי לְהַבִּין שְׁאִינִי זְקוּק לָהּוֹן וְאַשְׁמַח בְּחֻלְקֵי גַם בְּלַעֲדֵיהוֹן".

בלקוטי מוהר"ן כָּתֵב ר' נַחֲמָן זצ"ל שְׁהַתַּפְּלָה נִמְשַׁלֶּת לְחָרַב, אוֹלָם צָרִיךְ לְדַעַת אֵיךְ לְלַחֵם עִם הַחֲרָב הַזֹּאת שֶׁלֹּא יִטָּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לְשְׂמָאל, וְשְׁיִהְיֶה קוֹלַע אֶל הַשְּׁעָרָה וְלֹא יִחֲטִיא. מוּבָן מִזֶּה, שְׁצָרִיךְ לְדַעַת אֵיךְ לְהַתַּפְּלֵל, כִּי אִם יִתְעַקֵּשׁ עַל מְלוּי מְשַׁאֲלוֹתָיו הַרְגֵעִיוֹת, בְּלִי לְשִׁים לֵב לְתוֹצְאוֹת הַעֲלוּלוֹת לְצַמַּח מִהוֹן, הוּא עָלוּל לְהַתְחַרֵּט לְאַחַר זְמַן. הַדְּבָר מְצוּי, לְדַגְמָא, בְּמֵי שְׁמַתַּפְּלֵל לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיִתֵּן לוֹ עֵשֶׂר וּנְכָסִים. לְמֵרוֹת שְׁנִרְאָה לוֹ כִּי דָּבָר זֶה יִהְיֶה לְתוֹעֵלָתוֹ, הָרִי אֲנָשִׁים רַבִּים הַתְּרַחֲקוּ מִן הָאֲמוּנָה וְעַבּוּדַת ה' בְּגַלְל עֵשֶׂרָם, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב (קהלת ה, יב) : "עֵשֶׂר שְׁמוֹר לְבַעֲלָיו לְרַעְתוֹ".
(בספר"י) (יונכתב)

ד - העצה הרוחנית להנצל מיצר הרע - תפלה

בספר "עבודת פְּנִים" (מכתב כה) : ... מה שְׁאֲתָה מְבַקֵּשׁ עֲצָה לְהַנְצִיל מִהַיִּצָּר הַרְע, הַרוּצָה לְאַבֵּד אֶת הָאָדָם מְשַׁנֵּי עוֹלָמוֹת, רַחֲמָנָא לְצַלָּן - בְּאַמַּת אֵין כָּל עֲצָה לָזֶה, כִּי כָל עֲצָה צָרִיכָה לְעֲצָה אַחֲרַת אֵלֶיהָ, כְּמֵאֲמַר הַכֵּתוּב (תהלים יג, א) : "עַד אָנָּה אֲשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשִׁי". רַק עֲצָה אַחַת יֵשׁ בְּדוּקָה וּמְנוּסָה לְכָל דוֹרֵשׁ עַבּוּדַת ה', וְהִיא מוֹעִילָה בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן - פְּשׁוּט לְבִקְשׁ וְלְהַתְחַנֵּן מִהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ: "אָנָּה ה' מְלִטָּה נַפְשִׁי" (תהלים קטז, ד). וְכָל סִפְרֵי תַהֲלִים מְלֵא מִזֶּה, וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ עַל זֶה הַרְבֵּה מְאֹד, לֹא יוֹם וְלֹא יוֹמִים, לֹא חֵדֵשׁ וְלֹא שָׁנָה. אֵד מַה זֶה מִזִּיק? הֲלֹא הַבְּקִשָּׁה וְהַתַּפְּלָה הִיא עֲצָמָה עַבּוּדָה

גְּדוּלָה וְנַחַת רוּחַ גְּדוֹל לְהַשִּׁים יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהָרִי לְתַכְלִית זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם וְהִיָּצַר הָרַע, כְּדִי שְׂיִצְעֻקוּ לְה': "הַצִּילֵנִי נָא" (בראשית לב, יא).

וּמִי שְׂצוּעֵק לְה' עַל צָרוֹת הַיָּצָר, חוֹסֵד לְצַעֵק עַל צָרוֹת אַחֲרוֹת, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ. וְדִי לְמַבִּין.

וּמִקְבֵּל מְצַדִּיקִים, שֶׁכְּאַשֶּׁר יְהוּדֵי מְבַקֵּשׁ עַל צָרְכֵי הַרוּחָנִיִּים, שׁוּם קְטָרוֹג אֵינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב תְּפִלָּתוֹ מִלְּעֲלוֹת הַשָּׁמַיִם. כִּי עֵקֶר הַקְטָרוֹגִים הֵם כְּשִׁמְתִּיל עַל עֲנִינֵי הַגְּשָׁמִיִּים; אוֹלֵי אֵינוֹ הַגּוֹן וְאֵינוֹ כְּדָאִי, וְאוֹלֵי זֶה לֹא טוֹב עֲבוּרוֹ שְׂיִמְלָאוּ אֶת מְבַקְשׁוֹ. אָבֵל, כְּשִׁמְתִּיל עַל הָעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים, לֹא שִׁיָּד כָּל קְטָרוֹג לְמָה לֹא יִמְלָאוּ אֶת מְבַקְשׁוֹ הַטּוֹב. וּפְרָשׁוּ בְּזֶה לְשׁוֹן הַתְּפִלָּה יוֹעֲזֵה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעַת שׁוּעָם אֲלֵיוֹ - כְּאַשֶּׁר מְבַקְשִׁים וּמִתְחַנְּנִים אֲלֵיוֹ שְׂרוּצִים לְעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲזִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹנֵה תְּמִיד, וְאַפְלוּ כְּשִׁאֵינוֹ מְרַגֵּישׁ שְׂעוֹנִים לוֹ - יֶאֱמִין כִּי עוֹנִים לוֹ. וְכִמוֹ שֶׁפָּרַשׁ מֶרֶן בְּעַל "בֵּית אֲבָרְהָם" זי"ע, 'צַעֲקַת הַדָּל תִּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ' - דָּל הוּא מְלָשׁוֹן "דָּלוּ עֵינַי לְמָרוֹם" (ישעיה לח, יד). כְּשִׁיְהוּדֵי צוּעֵק לְה': רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָרַם אוֹתִי מִמְצָבֵי הַשָּׁפֵל! אֲזִי - בְּהִכָּרַח - תִּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ.

ה - בקשה ותחנונים על רוחניות, קרובה להתקבל יותר מבקשה על גשמיות.

כְּתִב בְּסֵפֶר חֲסִידִים, כִּי אִם יִשְׁאַל אָדָם דְּבַר שֶׁהוּא לְשִׁבַח בּוֹרְאוֹ, כְּגוֹן עַל לְמוֹד תּוֹרָה וּשְׂאָר חֻפְצֵי שָׁמַיִם, וְשׁוֹפֵד אֶת נַפְשׁוֹ עָלָיו - הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ, אִף עַל פִּי שְׂאִין בְּיָדוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים, וְכִמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (תהלים קמה, יח): "קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאֵיו, לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בְּאֵמֶת". וְשִׁמְעֵתִי שְׂמַבְאָרִים, שֶׁהַכּוֹנֵה עַל מִי שֶׁמְבַקֵּשׁ לְהַשִּׁיג הָאֵמֶת. וְאַמְרוּ, שְׂמָה שְׂאֵמְרוּ זְכוּרִים לְבִרְכָה, הַכֹּל בְּיַדֵּי שְׂמִים חוּץ מִיִּרְאֵת שְׂמִים, הַכּוֹנֵה - שֶׁכָּל דְּבַר שְׂמַבְקָשִׁים, אֵינוֹ בְּטוֹחַ שְׂיִקְבֵּל, שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בְּיַדֵּי שְׂמִים אִם יִרְצֶה לְתַת לוֹ, אָבֵל חוּץ מִיִּרְאֵת שְׂמִים - שֶׁאִם מְבַקֵּשׁ יִרְאֵת שְׂמִים, בְּנִדְאֵי בְּטוֹחַ שְׂיִשְׁיג שְׂיַעֲזְרוּ לוֹ לְהַגִּיעַ לְיִרְאֵת שְׂמִים. וְדו"ק.

ו - בתפלתו על עניני רוחניות, בכללה מתמלאים כל צרכיו הגשמיים.

עליך לדעת מה לבקש, ולהיות חכם ולבקש רוחניות. ובאם תתפלל בכונה, ותתקבל תפלתך לזכות לחיי רוחניות, תורה ויראת שמים - הרי, שלצורך קיום התורה, יש הכרח בגשמיות, וגם היא תתמלא, כדי לאפשר לך את העליה הרוחנית בקבול תפלתך עליה. ואם כן, הרוחית בתפלה אחת את שניהם. ועל זה כותב ה"חפץ חיים", וזה לשונו:

הבה ונתבונן יפה בדבר, ונראה כי כל עקר פונתנו בתפלה אינה אלא בשעה שאנו באים לענינים גשמיים, לעסקי מזונות, פרנסה. כן, אנו שופכים דמעות ומכונים לבנו לתפלה באמת ובתמים. ברם, בתפלות על ענינים אחרים, כגון תשובה, בינה ודעת, אהבת תורה, וכיוצא באלה דברים רוחניים - כאן יש רק יחידי סגולה שבקשתם יוצאת מעמקא דלבא, בדמעות ובבכי.

הרי, שאין אנו דומים אלא לאותו איש צבא שוטה.

פעם אחת נזדמן ובא קיסר המדינה לאחד מקסרקטיני (ממפקדות) הצבא. עמדו החילים מסדרים בשורה, פנהו, והקיסר ערך ביניהם והתבונן בהם ובעמידתם. אין צורך לומר שכלם השתדלו והתאמצו להראות יפה, כדי שימצאו חן בעיני הקיסר. ואמנם, נהנה הקיסר ממראיהם, ואמר להם: כלכם מצאתם חן בעיני, והפקתם ממני רצון. יאמר נא לי, איפוא, כל אחד מכם מה בקשתו - ותעש. קפץ ויצא חיל אחד שוטה ואמר לקיסר:

- אדוני המלך! בקשה לי אליך.

- בקשתך מהי? - שאל המלך.

- בקשתי שתצוה לתת לי את מנת מזונותי דבר יום ביומו.

לגלגו עליו חבריו: שוטה שבעולם! כלום בשביל כך כדאי לך לבוא ולהטריח את הקיסר בבקשתך? הרי, ממילא, אם אתה עושה את עבודת הצבא באמונה, נתנת לך מנת מזונותיך כסדרה ובזמנה, ואף תלבשתך וכל צרכיך האחרים נתנים לך מקפת המדינה כמו לכל שאר החילים המשרתים בצבא המלך. הרי שטויה היא לבקש מאת המלך בקשה כזאת, בשעה שעלה רצון מלפניו לגמול עמך חסד מיחד.

וממש כך נוהגים גם אנחנו. אין אנו מבינים, כי כל עקר בקשתנו צריכה להיות שנהיה יהודים טובים. כי אנו חייבים להתפלל ולבקש סיעתא דשמיא, שנוכל להיות חילים באמנים המשרתים אותנו יתברך באהבה ובמסירות. ואז, הרי נהיה, ממילא, זכאים לקבל את מזונותינו, מלבוישנו וכל מחסורנו מ'קפת המדינה', בתורת אנשי צבא של מלך מלכי המלכים

ז - "ותקננו בעצה טובה מלפניך"...

פעם אחת דבר ר' נחמן מברסלב עם אחד, ובתוך כך שמע אדם אחר מתפלל תפלת ערבית, ובתוך תפלתו אמר את המלים "ותקננו בעצה טובה מלפניך" במהירות. אמר ר' נחמן לזה שעמד לידו: הראית שזה חוטיף במהירות אלו התבות "ותקננו בעצה טובה"? ... הלא אלו התבות צריכין להתפלל בהתעוררות גדולה ובכונה גדולה מעמקא דלבא מאד, כי זאת היא תפלה יקרה מאד מאד, כי מאד צריכין לבקש רחמים מהשם יתברך שנוצה שיתן לנו עצה טובה ונוצה לדעת איך להתנהג.

ועקר הבקשה - עצה, שירחם עלינו השם יתברך וישים לבו היטב היטב מה נעשה עמנו בזה העולם, ויתן לנו עצה כראוי, לכל אחד ואחד, באופן שנוכל להציל את עצמנו כל אחד ממה שצריך להנצל שלא תאבד תקותנו חלילה. כי זה כולו, שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ומזה באות כל העצות המקלקלות שנדמה לו שמאת ה' הם, או שהצדיק יעץ לו כך, ובאמת הכל ממנו בעצמו, כמו שכתוב (משלי יט, א): "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו".

על כן, מי שרוצה לחוס על עצמו באמת, צריך לבקש מאד בתחנונים רבים את השם יתברך שישים לבו היטב על מה שנעשה עמו, באופן שיתן לו עצה אמתית ונצחית שיצליח על ידה לנצח באמת, ולעשות רצון ה' באמת בכל הענינים בלי הטעית עצמו כלל.

ויזכר האדם, שכאשר השם יתברך, מלך כל העולם, חפץ בתפלתו ואומר לו: "שאל ממני ואתנה" (תהלים ב, ח), וליכלתו ודאי אין גבול וקץ - אל לו להסתפק במועט, אלא יבקש על כל צרכיו, מעלות הקדשה ותקון נפשו השלם, אף שכעת רחוק מזה. ומשלו על זה משל לעבד מצרע שאמר לו המלך: שאל ממני ככל העולה על רוחך. בקש העבד קש מארוות המלך להתגרד בו ולהקל על יסורי מחלתו. אמר לו המלך: שוטה שבעולם! הרי באפשרותי לרפאת אותך כליל, ומה לך כי תשאל דבר קטן שכזה! ...

ח - תועלת תפלת ההורים על הבנים.

איתא בתנא דבי אליהו: מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים בסתר, וכל מעשיו הטובים שהיה עושה, היה עושה בסתר. והיה לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים וארבע נקבות. ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח ומבקש רחמים ומלחן בלשונו עפר, כדי שלא יבא אחד מהן לידי עברה ולידי דבר מלעור. אמרו, לא יצאת אותה שנה שלמה עד שבא עזרא, והעלה הקדוש ברוך הוא על ידו את ישראל מבבל, והעלה אותו הכהן. ולא נכנס אותו כהן לעולמו, עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהנה מבניו עד חמשים שנה, ואחר כך נכנס לעולמו. ועליו הוא אומר (תהלים לו, א): "בטח בה' ועשה טוב", וכתוב (ישעיה כו, ד): "בטחו בה' עדי עד", ששני עולמות שלו, שנאמר (שם): "כי ביה ה' צור עולמים", עין שם. והכונה - שמי שמשתטח לה' ומשליך כל בטחונו עליו, ומבקש רחמים שיהיו בניו הולכים בדרך התורה והיראה - הקדוש ברוך הוא עוזרו שיהיה לו מהם גם כבוד וגדלה בעולם הזה, מלבד שכרו הגדול הצפון לו לעולם הבא.

ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות. ויכונן מאד בברכת 'אהבה רבה' ובברכת התורה, בשעה שאומרים 'ונהיה אנחנו וצאצאינו', וכן כשאומר ב'ובא לציון גואל' - 'למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה'.

כשהביאו לפני ה' חפץ חיים" את ספר התהלים הישן של אמו הצדקנית, התרגש ובכה, ואמר: אתם יודעים כמה דמעות אמי שפכה לפני הקדוש ברוך הוא על הספר תהלים הזה שהבן שלה יהיה 'ערליכאר איד'...

מרו הגאון ר' אליעזר מנחם שך שליט"א אמר: כדי שספר יצליח ויתקבל בצבור, צריך זכות מיחדת, ולפעמים בזכות הדמעות והתפללות של האם.

מרו ה"קהלות יעקב" זצ"ל היה אומר, שלפעמים רואים שבבית פשוט ביותר יוצא תלמיד חכם וצדיק, וזהו מחמת שאיזו סבתא שלו שפכה לבה בתפלות ובדמעות שתזכה לבנים תלמידי חכמים. ואם זה לא עזר לבנים - הרי זה עוזר לנכדים. ובדור הראשון של הסבתא, שלא ראו את הנכדים, חושבים מתוך ראייה קצרה שהתפללות של הסבתא הלכו לאבוד ולבטלה, חס וחלילה. ולבסוף מתברר, ששום תפלה לא חוזרת ריקם - אם לא עבורו, אז עבור בניו ונכדיו. ועין עוד ב"חיי עולם" (ח"א פרק כח).

ט - תפלה על יראת שמים אינה סתירה לדברי חז"ל: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

"מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמר את כל מצוותי כל הימים" (דברים ה, כו).

"אמר להן משה לישראל: כפויי טובה בני כפויי טובה. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל: 'מי יתן והיה לבבם זה להם' היה להם לומר: 'תן אתה'" (עבודה זרה ה.).

בספר "רנת חיים" (המצורף לספר "שפתי חיים" מועדים א' עמ' רמו) מעורר הג"ר חיים פרידלנדר זצ"ל את השאלה כיצד הנינו מבקשים לעתים מה' דברים שאנו עצמנו חייבים לבחר ולעשות, כגון: "ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל... לאהבה וליראה את שמך". והרי אמרו חכמינו ז"ל (ברכות לג.): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג.)?

דגמא נוספת: בתפלת הימים הנוראים אנו מבקשים: "ויבן תן פחדך על כל מעשיך", כלומר: תן אתה בלבנו יראת שמים. ושוב קשה: הרי השגת יראת שמים מטלת על האדם, ולכאורה אין מקום להתפלל על כך?

שתי תשובות לשאלה זו: ראשית, בנדאי בכל דבר הנוגע למילי דשמאי מטלת עלינו החובה להשתדל לעשות כפי שיצדנו מגעת, אלא שיודעים אנו ומכירים שכל מה שנעשה הוא מעט מדי ביחס לדרגה שה' מבקש שנגיע אליה. לכן, לאחר שהשתדלנו ופתחנו פתח כחדו של מחט, אנו פונים ומבקשים מה' יתברך שיפתח לנו פתח כפתחו של אוּלם.

שנית, התפלה עצמה היא הבחירה וההשתדלות שלנו בעשיית הטוב, שהרי אם אנו מרגישים שיראת שמים היא מה שחסר לנו באמת, והיחיד שיכול למלא את חסרוֹננו הוא ה' יתברך, אזי התוצאה היא תפלה ובקשה בלב שלם. "ויבן תן פחדך" - זוהי ההשתדלות הטובה והמועילה ביותר.

יסוד זה - שגם בכל מה שקשור ליראת שמים וקיום התורה צריך לפנות אליו יתברך, ורק הוא יתברך יכול להשלים ולמלא את משאלותינו - למידים אנו מהפּתּוּב: "מי יתן והיה לבבם" וגו' ומדברי הגמרא על פסוק זה המצטטים בראש מאמרנו. מדברי חכמינו ז"ל אלו יוצא, שכאשר הקדוש ברוך הוא אמר "מי יתן", הוא בא לומר לכלל ישראל שעליהם לבקש "תן אתה". שהרי לכאורה היה מקום לתמה, מדוע אומר הקדוש ברוך הוא "מי יתן" וגו', הרי הוא יתברך יכול לתת! אלא בא לומר שהיה עליהם לבקש ואז היו מקבלים יראת שמים.

מפיון שלא בקשו, היתה טענה על כלל ישראל שהם כפויי טובה, כי מדוע לא בקשו? מפני שלא רצו להזדקק לחסדי ה' שיתן להם יראת שמים, כי אז היו חייבים להודות לה' על חסדו. הם רצו להגיע ליראת שמים בעצמם

בלא סיעתא דשמיא. ה"נגיעות" של מדת כפוי טובה גרמה להם לטעות זו, כי באמת גם כדי לזכות ליראת שמים צריכים לבקש מה' יתברך שיתן מתנה - "תן אתה" [כי על האדם להפיר במה שאמרו חכמינו ז"ל: אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו לאדם במלחמתו עם היצר הרע] אינו יכול לו (קדושין ל:).

על כל פנים, נמצינו למדים מכאן שתפלה אפשרית ואפלו נצרכת כדי לזכות ליראת שמים. ("לקח טוב")

ועוד כתב בענין זה הרי"מ שקטר שליט"א: לכאורה אינו מובן, הרי על האדם לעבד את ה' על פי בחירתו, ומה שיך להתפלל ולבקש על רוחניות, כי בסדרי התפלה הרי מצינו הרבה תפלות ובקשות על ענינים שברוחניות, על הקרוב אליו לעבודתו ולתורתו, וכהנה רבות. יתר על כן, הרי מצינו גם תפלות על הזולת שאף הוא יחזר בתשובה, ויתרה מזו - תפלות שיקרב את כל עם ישראל בתשובה. והרי ישנה בחירה לכל אדם, ומה שיך לבקש מהקדוש ברוך הוא על כך שהוא יסיע בידינו לעבדו, והרי נגרע בכך מכל בחירתנו העצמית.

אלא שאמנם קימת הבחירה בעולם הזה, אך בעל הבחירה החפץ לבחור בטוב, רשאי למצא לעצמו עצות וסיוע להטות בחירתו לטוב, ובכלל זה לבקש מהקדוש ברוך הוא שישיע בידו. כי עצם הדבר שהוא בוחר לפנות ולבקש סיוע מהשם יתברך, והתפלה הגיעתו על ידי בחירתו - זה עצמו לבחירה יחשב, כי הרי הבחירה מצד יצרו הרע הוא שלא להתפלל, ועתה שבחר לבקש ולהתפלל, והקדוש ברוך הוא אמנם האיר פניו אליו וקרבו אליו כתוצאה מבחירתו בתפלה - הרי מה שהקדוש ברוך הוא משפיע עליו מאתערוותא דלעלא - כל זה בכלל בחירתו היא, ואין זה סותר עם התפלה, אלא, אדרבה, כאמור.

כמו כן על התמיהה איך שיך להתפלל שהזולת ישוב בתשובה, ובאמת מצינו כמוהו רבות, כמו רבי מאיר שהתפלל על הבריונים שישובו בתשובה (ברכות י:). ועוד. והבאור הוא, כי הלא, באמת, אותו הצדיק יש לו גם כן בחירה אם להתפלל על הרשע שישוב בתשובה, או לא לתפלל, והוא בוחר להתפלל. וכשהוא מתפלל, עוזרו הקדוש ברוך הוא שהרשע ישוב בתשובה לפניו יתברך. והינו, שבעל בחירה אחד רשאי להיטיב בלח בחירתו על בעל בחירה שני. ומפיון שבסופו של דבר נעשתה הפעלה הטובה על ידי בחירה - כשר וראוי הדבר, ואין זה סותר את כללי הבחירה [שרש הסבר זה הוא בספר "השתפכות הנפש" (אות צג), וב"חזון איש" ארח חיים מועד בהשמטות (דף רנו ד"ה דברים ה') מי יתן וגו', עין שם], [וכנ"ל בספר "שפתי חיים" (מועדים א עמ' עו) להגא"צ ר' חיים פרידלנדר זצ"ל]. וראה עוד בזה להלן מאמר ט' פרק ה'.

פרק י - תפלה על הכלל

לְעוֹלָם יִצְעַר אָדָם עִצְמוֹ עִם הַצְבוּר, שֶׁכֵּן מְצִינֵנוּ בְּמִשָּׁה רַבָּנוּ עִ"ה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יז, יב) : "וַיֵּדֵי מֹשֶׁה כְּבִדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשְׁיִמוּ תַחְתֵּיו". וְכִי לֹא הָיָה לוֹ לְמֹשֶׁה כָּר אֹז כֶּסֶת לִישֵׁב עֲלֵיהֶם? אֵלָּא כִּדְ אָמַר מֹשֶׁה: הוֹאִיל וַיִּשְׂרָאֵל שְׂרוּיִן בְּצַעַר, אַף אֲנִי אֶהְיֶה עִמָּהֶם בְּצַעַר. (תענית יא)

א - יבאר עצם החיוב לבקש רחמים על הכלל.

בספר "משנת רבי אהרן" מבאר גדל החיוב לאדם לבקש רחמים לא רק על עצמו, אלא גם על כלל ישראל, מקל וחמר מאברהם אבינו שבקש רחמים על אנשי סדום הרשעים, וזה לשונו:

גדול הוא החיוב על כל אחד ואחד לבקש רחמים על הכלל והפרט, וכמפרש בבבבכות (יב): כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש - נקרא חוטא וכו'. אמר רבא: אם תלמיד חכם הוא, צריך שיחלה עצמו עליו. וזהו על יחיד, ומכל שכן על יחידים הנתונים בצרה, ומכל שכן על הכלל כולו. ועד היכן חיוב תפלה, למדנו מתפלת אברהם אבינו על אנשי סדום. דהנה, "אנשי סדום רעים וחטאים מאד לה" (בראשית יג, יג), והיו אכזרים בתכלית, הן גמור מאברהם שהיה עמוד החסד, וזוהי מדתו, כאמור (מיכה ז, כ): "חסד לאברהם", ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ירושלמי סנהדרין פ"א), שהחסד התגלגל לעולם בשבילו. וידוע לידועים בכוחות הנפש, כמה רחוק ושנאה יש ממי שהוא טוב - להפוכו. ואנשי סדום, שהיו בתכלית האכזריות, מגנים היו עד מאד בעיניו, ומרחקים הימנו תכלית רחוק, ואף על פי כן לא נמנע מלהתפלל עליהם, והשתדל כל כד בהצלחתם עד כדי מסירות נפש, דהלא היה חושש לחרון אף שהצריך לבקש פעמים "אל יחר וגו'" (בראשית יח, ל, לב). ואברהם הנקרא ירא ה', כמה היה ירא מחרון אף, חס וחלילה. ומכל מקום, לא נמנע מלהתפלל ולטעון עבורם, ובהתאמצות כל כד גדולה, ובתביעה, כביכול, מהקדוש ברוך הוא. והינו, דמצד מדת החסד הרגיש את עצמו מחיב להתפלל בעדם, ובכל טעדיקי (תחבולות) דאפשר - ומעתה, כמה יגדל החיוב לאין שעור להתפלל על עם ישראל, על הכלל ועל הפרט, בכל הענינים שתקנו אנשי כנסת הגדולה להתפלל.

רבי חנינא סגן הכהנים אומר: הוי מתפלל בשלומה של מלכות וכו' (אבות ג). וברבנו יונה: זה הענין רצונו לומר - שיש לאדם להתפלל על שלום כל העולם, ולהצטער על צער של אחרים. וכן דרכם של צדיקים, כמו שאמר דוד המלך, עליו השלום (תהלים לה, יג): "ואני בחלותם לבושי שק וגו'", שאין לאדם לעשות תחנוניו ובקשתו לצרכיו בלבד, אף להתפלל על כל בני אדם שיעמדו בשלום, ובשלומה של מלכות יש שלום לעולם.

והנה, "עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג). ותורה, תחלתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים (סוטה יד). ומעמודי החסד הוא הנשיאה בעל עם חברו בכל ענין של סבל וקשי של חברו. ונשיאה בעל, הינו בין במעשה, להשתתף בפעל ולעזר לו בכל מה דאפשר, ובין בהרגשה, שירגיש כאילו מטל עליו עלו של חברו. וענין נושא בעל במעשה, מפרש בתורה גבי חסידותו של משה רבנו, שנאמר בו (שמות ב, יא): "ויצא אל אחיו וירא בסבלתם", ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה: מהו "וירא"? שהיה רואה בסבלותם ובוכה, ואמר: חבל לי עליכם! מי יתן מותי עליכם! שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט. והיה נותן כתפיו ומסיע לכל אחד ואחד מהן (שמו"ר פ"א כז). ופרוש הלשון "וירא בסבלתם" - הינו, הרגשה בחוש ממש - נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם (רש"י שמות שם). ומזה נלמד גם כן בגדל החיוב להשתתף בצער חברו כשהוא בצרה, וכל שכן בסכנה, וכל שכן בצער הרבים.

ב - חובה להשתתף בצערן של ישראל, ואפלו כשאין בידו לעזר ולהועיל - חיב להצטער עמם.

לא יאמר אדם: מילא, אם יש בידי לעזר לאחי, אעזר לו. אבל, אם אין בידי לעזר לו - מה יתן וימה יוסיף שאצטער עמו. אלא חיב להצטער עמו, אף על פי שאין בידו לעזר לו. והדברים מבארים ב"משנת רבי אהרן" לר' אהרן קוטלר, זה לשונו:

ואמרו זכרונם לברכה (תענית יא): יצער אדם עם הצבור, שכן מצינו במשה רבנו שצער עם הצבור לגבי מלחמת עמלק, שנאמר (שמות יז, יב): "וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה". וכי לא היה לו למשה פר אחת או כסת אחת לישב עליה? - אלא כך אמר משה: הואיל וישראל שרויין בצער - אף אני אהיה עמהם בצער וכו'. הרי, דהחיוב להצטער עם הצבור, אינו רק בדבר שיש בו תועלת לצבור, אלא גם באופן שאין לצבור תועלת מצערו, דצריך, פשוט, לצער עצמו בצערא דגופא. שכן מחיבת להיות הרגשתו בצער הצבור - שירצה ויתאנה להצטער יחד עם הצבור. ויש בדבר זה משום דביקות במדותיו יתברך. וכמו שנצטוינו "והלכת

בְּדַרְכֵיכִי" (דברים כח, ט), וְהָיָה דוֹמָה לוֹ, דְּמָה הוּא כְּתִיב בָּהּ (תהלים צא, טו) : "עֲמוּ אֲנֹכִי בְּצָרָה", וְ"בְכָל צָרָתְכֶם לֹא צָר" (ישעיה סג, ט). וּבְזִמְנוֹ שֶׁאָדָם מִישָׂרְאֵל מְצַטְעֵר, שְׂכִינָה מֵה לְשׁוֹן אוֹמֶרֶת: קִלְנִי מֵרֵאשִׁי קִלְנִי מִזְרוּעֵי (חגיגה טו: סנהדרין מו.), אֵף אֲנִי חֲיִבִים לְהַצְטַעֵר בְּצַעַר חֲבֵרֵינוּ. וְכֵן הוּא מֵה שֶׁאָמְרוּ רַז"ל, אֲסוּר לְשִׁמֵשׁ בְּשֵׁנֵת רְעִבּוֹן מִטַּעַם הַנִּ"ל, דִּישׁ לְהַשְׁתַּתֵּף בְּצַעַר הַצְבוּר.

וְכַתֵּב הַחֲזוֹן אִישׁ", הוֹבֵא בְּסֵפֶר "אֲרָחוֹת אִישׁ": אָדָם שֶׁחָסַר רִגְשׁ מֵהַשְׁתַּתְּפוֹת בְּצַעַר זוּלָתוֹ, הֶעֱצָה לָזֶה - לְהַתְּפַלֵּל עַל חֲבֵרוֹ, וְאֵף שְׂאִין הַדְּבָרִים יוֹצְאִים מִכָּל לִבּוֹ - יִתְּפַלֵּל עֲלָיו, וְאִפְלוּ אִם הַמְּצַטְעֵר אָדָם הַמוֹנִי, הַדְּיוּט וּבְזוּי. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן זֹ עֲצָה נִפְלְאָה לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׂנֵאָה עַל חֲבֵרוֹ אוֹ קִנְיָה בְּחֲבֵרוֹ - יִתְּפַלֵּל עֲלָיו לְשִׁלוֹמוֹ וּלְהַצְלָחָתוֹ, וּבְזֶה תוֹסֵר הַקְּנָאָה הַשְׂנֵאָה מִלִּבּוֹ.

ג - גדל ענשו של הפורש מצער הצבור ואין משתתף בצערם.

מוֹבֵא בְּסֵפֶר "מִשְׁנֵת רַבִּי אֶהְרֹן" גְּדָל עֲנֵשׁ הַפּוֹרֵשׁ מִצַּעַר הַצְבוּר, וְאוֹמֵר שְׁלוֹם עֲלֵיךְ נַפְשִׁי, מֵה לִי וְלָהֶם. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאִם אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ בְּצַעַר הַצְבוּר, וְהוּא שְׂרוּי בְּשׁוּיוֹן נַפֶּשׁ, חָס וְחֲלִילָה, נִכַח צַעַר הַצְבוּר - עַד כִּמָּה צָרִיךְ לְתַבְעַ אֶת עֲצָמוֹ עַל כָּכָה. וְאָמְרוּ זְכוֹרִנְס לְבִרְכָה: תִּנּוּ רַבֵּנוּ, בְּזִמְנוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׂרוּיִין בְּצַעַר וּפְרַשׁ אֶחָד מֵהֶם, בָּאִין שְׁנֵי מִלְּאֲכֵי הַשְּׂרָת שְׂמֻלּוּיִן לוֹ לְאָדָם וְכוּי, וְאוֹמְרִים: פְּלוֹנִי זֶה, שֶׁפָּרַשׁ מִן הַצְבוּר, אֵל יִרְאֶה בְּנַחֲמַת צְבוּר. תִּנְיָא אִידָךְ, בְּזִמְנוֹ שֶׁהַצְבוּר שְׂרוּי בְּצַעַר, אֵל יֹאמֵר אָדָם: אֵלְךָ לְבֵיתִי, וְאוֹכֵל וְאֶשְׁתֶּה, וְשְׁלוֹם עֲלֵיךְ נַפְשִׁי. וְאִם עוֹשֶׂה כֵן - עֲלָיו הַפְּתוּב אוֹמֵר (ישעיה כב, יג): "וְהִנֵּה שְׂשׁוֹן וְשִׂמְחָה הָרַג בְּקֶר וְשַׁחַט צֹאן אֲכַל בָּשָׂר וְשִׁתוֹת יֵין אֲכֹל וְשִׁתוֹ וְגוּי", מֵה כְּתִיב בַּתְּרָה (שם יד): "וְנִגְלָה בְּאֲזְנֵי ה' צְבָאוֹת אִם יִכְפֹּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמְתּוּן". וְהִנֵּה, מִקְרָא זֶה דִּרְשׁוּהוּ זְכוֹרִנְס לְבִרְכָה בְּבִרְיָתָא (יומא פו.), דְּאַרְבַּעַה חֲלוּקֵי כְּפָרָה עַל עוֹן חֲלוּל הַשֵּׁם; דְּהַכִּי אֲמַרְיִנוּ הָתֵם: אֲבָל, מִי שֶׁיֵּשׁ חֲלוּל הַשֵּׁם בְּיָדוֹ, אֵין לוֹ כַּח בְּתִשׁוּבָה לְתַלּוֹת, וְלֹא בְיוֹם הַכְּפּוּרִים לְכַפֵּר, וְלֹא בְיִסּוּרִין לְמַרְק, אֲלָא פְּלֹן תּוֹלִין וּמִיתָה מִמְּרָקָת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וְנִגְלָה בְּאֲזְנֵי ה' צְבָאוֹת אִם יִכְפֹּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמְתּוּן". וְהָרִי דִקְרָא זֶה מְדַבֵּר בְּעוֹן חֲלוּל הַשֵּׁם, שֶׁהוּא חֲמוּר מִחֲבִיבֵי כְרִיתוֹת וּמִחֲבִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְהַכָּא דִּרְשׁוּהוּ בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּתֵּף בְּצַעַר הַצְבוּר. וְהָרִי לָנוּ כִּמָּה נוֹרָא הָעוֹן הַזֶּה שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ בְּצַעַר הַצְבוּר, שֶׁכְּפָרְתוֹ חֲמוּרָה וְקִשָּׁה מִחֲבִיבֵי כְרִיתוֹת וְחֲבִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין. וְהַדְּבָר מְבַהִיל עַד מְאֹד, לְהַתְּבוֹנוֹ בְּגִדְל הַחֲוִבָה לְהַצְטַעֵר וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הַצְבוּר.

אלימלך, מכלון וכליון, גדולי הדור היו ופרנסי הדור, ומפני מה נענשו? -
שהיה להם לבקש רחמים על בני דורם, ולא בקשו. (בבא בתרא צא)

ד - מעלת תפלת צבור.

מעלה א. רבי נתן אומר (ברכות ח): מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, שנאמר (איוב לו, ה): "הן אל כביר ולא ימאס".

מעלה ב. "פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם" (תהלים קב, יח). פתח בלשון יחיד - "תפלת הערער", וסיים בלשון רבים - "ולא בזה את תפלתם" - לומר לך, שכשיש תפלת רבים, זוכה גם הערער, שאין בו זכות ומעשים טובים, שמתקבל תפלתו. והינו, "מתי פנה אל תפלת הערער" - שאפלו כשאינו ראוי, תפלתו מתקבלת - כאשר "ולא בזה את תפלתם" - כשיש תפלת רבים. (מעלות התפלה)

מעלה ג. אימתי אף תפלת יחיד בביתו מקבלת יותר? דוקא כשמתפלל באותו זמן שרבים מתפללים בבית הכנסת. אז, אף על פי שאינו עמהם, כיון שהתפלל בשעה שהם מתפללים - מקבל יותר. הרי לך מעלת תפלת הצבור, שמשפיעה על היחיד, וכל שכן מי שנמצא בצבור ממש. (מהרש"א ברכות ח)

מעלה ד. כתב בעל ה"תניא": התבונן, כי אנשים צדיקים וקדושים אינם יכולים לומר קדיש וקדשה, ואלו עשרה אנשים פשוטים ועמי הארץ יכולים לומר. וכל בי עשרה, שכונתא שריא.

מעלה ה. כיון שבא הקדוש ברוך הוא לבית הכנסת ואינו מוצא עשרה - מייד הוא כועס (ברכות ו). ועל פי זה, כתב הרמב"ן (בהשמטות למסכת גיטין לח), יובן איך שחרר רבי את עבדו לצרף מנין, והלא אסור לשחרר אדם את עבדו כנעני, שנאמר (ויקרא כה, מו): "לעלם בהם תעבדו. ותרא, כיון שנאמר שהקדוש ברוך הוא כועס כשאין מוצא מנין בבית הכנסת - דוחה מצות מנין ותפלה בצבור מצות עשה שבתורה. (מעלות התפלה)

מעלה ו. הגמרא במסכת סוטה מקשה: וכי תפלה אפשר להתפלל בכל לשון? והרי אמר ר"י: אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית. ומתרא - כאן בצבור, כאן ביחיד. שבצבור שורה שכונה, ולגבי שכונה מובן כל לשון, ואפלו ארמית יכול להתפלל.

מעלה ז. בפרק קמא דראש השנה: מנין לגזר דין של צבור, שאף על פי שנחתם כבר, נקרא בתפלתם - שנאמר (דברים ד, ז): "מי פה' אלקינו בכל קראנו אליו".

מעלה ח. בילקוט איכה: "נשא לבבנו אל כפים" (איכה ג, מא) - אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן שם נפשו בכפו. כלומר, לא רק בחיצוניות נושא את פפות ידיו ומתפלל, אלא שם את נפשו בכפו ומתפלל בכונה. ושואל המדרש: הרי למדנו, "ויפתוהו בפייהם וגו'" (תהלים עח, לו), וסמיד לה (שם לח): "והוא רחום יכפר עון". שאף על פי שאין מתפללים בכונה אלא דרך פתוי - ה' מכפר. ומתרחץ - כאן בצבור, כאן ביחיד. כי ביחיד צריך כונה מיחדת מה שאין כן בצבור.

והטעם לכך, שעצם זה שעוזב האדם עסקיו וטורח ונא לתפלה בצבור בשעה שקבעו, מקדש בכך שם שמים ברבים, ותפלתו לעולם מקבלת יותר.

מעלה ט. כתיב (דברים ד, ז): "מי פה' אלקינו בכל קראנו אליו", והכתיב (ישעיה נח, ו): "דרשו ה' בהמצאו" - לא קשיא - הא ביחיד, הא בצבור. כי ביחיד יש זמנים מיחדים שהתשובה שלו מקבלת, מה שאין כן ברבים שקובעים עצמם לתשובה, אז נעשה בזה יחוד גדול ונורא בשמים, כי תשובת הרבים מסגלת בכל עת, ואין לו שום זמן קבוע. רק, תמיד, על ידי תשובת הרבים בתפלה ותשובה ביחד, נתגלה על ידי זה עת רצון גדול בשמים, לקשר נפשותיהם בשירש, ולהמתיק כל הדינים, ולהשפיע להם ולכל העולם כל מיני השפעות בעולם. לכן, מה טוב ומה נעים אם אפשר לקבץ עשרה חברים כאחד שיעסקו בתשובה ביחד, ואז - אשרי חלקם, כי מתגלה על ידי זה עת רצון גדול ונורא.

מעלה י. מדברי ה"חפץ חיים" מענין תפלה בצבור כדי שלא לבטל קדשה ואמן יהא שמיה רבא: כי יש כמה אנשים שנקל בעיניהם, בעונותינו הרבים, להתפלל ביחיד בביתם בכל ימות החול, מפני שאינם יודעים גדל המצוה שיש בתפלה בצבור. על כן מצאתי עצמי כמחויב בדבר, להעתיק לפני הכל גדל המצוה שיש בזה; כי קשמתפלל האדם בצבור, לבד מה שמתרומם בזה הרבה יותר כבוד השם יתברך, כי "ברב עם הדרת מלך" (משלי יד, כח), עוד הוא מקיים בזה עוד כמה מצוות רבות; אמירת ה'ברכו ועניית 'אמן יהא שמיה רבא' וקדשה. וכמה גדול ענינם ורב חשיבותם בעיני המקום ברוך הוא, שעל ידי זה מתעוררת אהבתו לישראל, ומזכיר גלותם, וממהר גאלתם.

וכן איתא במדרש (מובא בתניא רבתי): ברוכים לי שמים וארץ ויורדי מרכבה אם תגידו לבני מה שאני עושה בתפלת שחרית, בשעה שאומרים לפני 'קדוש קדוש קדוש ה' צבאות', ולמדו אותם שישאו עיניהם למקום נגד בית תפלתם, וירימו עקבותיהם עם גופם בשעה שמקדשין אותי, כי אין הנאה בעולמי פאותה שעה שעניניהם נשואות בעיני ועיני נשואות

בעיניהם. ואותה שעה אני אוהב בכסא כבודי בדמות יעקב, ומחבקה ומנשקה, ומזכיר גלותם, וממהר גאלתם. עד כאן לשונו.

פי אם ישראל היו עושין תשובה - מייד היו נגאלין, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה, בכמה מקומות. וכענין זה אמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ג), שנגלה אליהו הנביא לרבי יוסי ואמר לו, כי בכל זמן שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין 'אמן יהא שמיה רבא מברך' - הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כף, ומה לו לאב שהגלה את בניו מארצם, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם. מתי אשוב להיכלי, מתי אקבץ את שארית ישראל בני מבין האמות עובדי גלולים, שיהיו מפארין ומרוממין את קדשת שמי הגדול (סיום לשון זה מובא ברוקח בהלכות ברכות).

עוד איתא בגמרא: אמר רבי יהושע בן לוי, כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו [הינו, בכל פונתו], קורעין לו גזר דינו, שנאמר (שופטים ה, ב): "בפרע פרעות בישאל בהתנדב עם ברכו ה'". ואמר שם עוד, דאפלו יש בו שמשך של מינות, מוחלין לו. והארבתי עוד מענין מעלת ענית "אמן יהא שמיה רבא" בספר "אמונת ישראל" ח"ב.

ר' חיים מוולוז'ין בפרושו לאבות "רוח חיים", רואה בדברי המשנה "אל תהי רשע בפני עצמך" כהמשך ישיר לתחלת המשנה המדברת על זהירות בתפלה. ולפי זה פרש המאמר "אל תהי רשע בפני עצמך" - לא תתפלל ביחידות בפני עצמך, כי אם תתפלל ביחידות, יכול להיות שתהיה רשע, חס וחס, כי התפלה ביחיד צריכה פונה יתרה ומסירות נפש, ואם לאו - תפלתו נדחית לבר (לח"צ). וזה [התפלה בכונה יתרה], אינו מצוי, בעוונותינו הרבים, בזמננו. אבל, עם הצבור, אף שלא תהיה תפלתו כל כך בכונה שלמה - עם כל זה אינה נמאסת, כמו שכתוב בזהר הקדוש, "פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם" (תהלים קב, יח), כי "ערער" פרושו יחידי, כמו "כערער בערבה" (ירמיה יז, ו). רצונו לומר, שתפלת יחיד פונים [בדקיס] אותה על כל צד בדקדוק וחפוש בכל עולם ועולם דרך עליות, אם היא ראויה לעלות, אם לאו, חס וחס, אבל, "לא בזה את תפלתם" - תפלת צבור, דאף אם אינה ראויה כל כך לעלות, אין מדקדקין עליה כל כך בזכות הצבור, ואינה נמאסת, על כל פנים. ואמר: 'הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה' - להתפלל עם הצבור, 'ואל תהי רשע בפני עצמך' - לפרוש מן הצבור.

ובטור "שלחן ערוך" (אורח חיים סי' צ) נפסק: לא יתפלל אדם אלא בבית הכנסת עם הצבור, שאמר רבי יוחנן (ברכות ח): אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת. פרוש - עם הצבור. ומוסיף נפך לדברים אלו, רבנו יחיאל בר יקותיאל בר בנימין הרופא, בספר "מעלות המדות": "... גדולה היא תפלתו של רבים לפני המקום, שהוא עושה צרכיהן קדם שיתפללו עליהן, כענין שנאמר (ישעיה סה, כד): "והיה טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע", לפי שזכותן של רבים גדול לפני המקום. וכך הוא

אוֹמֵר (תהלים נה, יט) : "פָּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקָּרֵב לִי, כִּי בְרַבִּים הָיוּ עֲמָדָי".

ה - תפלה על הרשעים שיחזרו בתשובה.

כְּתַב הָרַב "פֶּלֶא יוֹעֵץ" בְּסִפְרוֹ "בֵּית תַּפְלָה", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ : וְזֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּכָל הַתַּפְלוֹת וְהַתְּחִנוֹת וְהַבְּקָשׁוֹת, שֶׁלֹּא עַל עֲצָמוֹ בְּלִבְדּוֹ יִבְקֶשׁ, אֲלֵא עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל : כֹּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ וְאִינוּ מִבְּקֶשׁ - נִקְרָא חוֹטֵא. וְאִם אָמְרוּ עַל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, שֶׁהָיָה נֶעְנֵשׁ, שֶׁהֲרוֹצֵחַ, שֶׁהָיָה גּוֹלָה לְעָרֵי מִקְלָט, לֹא יָשׁוּב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל - תַּלְהָ [הַכְּתוּב] שִׁיבַת הַרוֹצֵחַ לְבֵיתוֹ בְּמִיתַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, לְפִי שֶׁהָיָה לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דּוֹרוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְיַדֵּי כָּף. וְאִם כָּף הָיָה נֶעְנֵשׁ עַל רַעַת הַגּוֹף, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה עַל רַעַת הַנֶּפֶשׁ. הִנֵּה כִּי כֹן, יֵשׁ לְכוֹן מְאֹד וְלַהֲתַפְּלֵל עַל כָּל הַפּוֹשְׁעִים שֶׁיָּשׁוּבוּ, עַל יְדֵי שִׁיחַתָּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חַתִּירָה מִתַּחַת כֶּסֶא הַכְּבוֹד, וְיַעֲזְרֵם בְּעִבּוֹר כְּבוֹד שְׁמוֹ שִׁיחַתְּעוֹרְרוּ לְשׁוּב.

וְהָרִי סְפוֹר מְאֻלָּף בִּינָה, שְׁאִין לְקַלֵּל, חֲלִילָה, אֶת הַרְשָׁעִים, אֲלֵא רַק לַהֲתַפְּלֵל עֲלֵיהֶם שִׁיחַתְּעוֹרְרוּ בְּתַשׁוּבָה.

ר' יוסף חיים זִנְנֶנְפֶּלְד זצ"ל, שֶׁהָיָה יְדוּעַ כְּלוֹחֵם גְּדוֹל מִלְחַמַת ה' נֶגֶד הַרְשָׁעִים וְהַמְשַׁכִּילִים, רָגִיל הָיָה לֹמֵר : אִם רָאִיתָ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁחָטָא וּפָשַׁע - אֵל תִּשְׁנֵא וְתִבְזֶה אוֹתוֹ, אֲלֵא רַחֵם עָלָיו כְּשֵׁם שֶׁמֶרְחָמִים עַל בַּעַל מוֹם אוֹ עַל מִכָּה בְּגוֹפוֹ. חֲז"ל אָמְרוּ : "יִתְמוּ חֲטָאִים" (תהלים קד, ג), וְלֹא חוֹטָאִים, מִכֵּיּוֹן שֶׁרַב פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל תִּינּוֹקוֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ הֵם, וְאֵלּוּלָה הַגְּלוֹת וְהַצָּרוֹת הַרְבּוֹת, בּוֹדָאֵי הָיוּ שָׁבִים בְּתַשׁוּבָה.

הַנְּחָה זוֹ הַנְּחָתָה אוֹתוֹ כָּל יָמָיו. טוֹב יֵלֵב וְרַחֲמִים דְּבָרוּ מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ כְּאִשְׁרֵי הַטִּיף לָהֶם מוֹסֵר וְעוֹרֵר עַל הַשִּׁקְפוֹתֵיהֶם הַקְּלוּקְלוֹת; אֶת שִׁטְתָּם וּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים שֶׁל מַחֲלֵי הַתּוֹרָה - שִׁנָּא בְּכָל לִבּוֹ, אִךְ כָּל שִׁנְאָה בְּאָפֶן אִישִׁי לֹא נִרְאָתָה בּוֹ לְאַחִים טוֹעִים.

וְכֵן הָיָה מְסִפֵּר נְאֻמָּן בֵּיתוֹ, ר' מֹשֶׁה בְּלוֹי : יָצָאתִי פַעַם בְּלוֹיִת רַבְּנוּ מִבֵּית הַחוּלִים "שֶׁעָרֵי צֶדֶק" בְּט"וֹ בְּשַׁבָּט. רָאִיתִי מִרְחוֹק תַּהֲלוּכַת תַּלְמִידֵי בֵּית הַסֵּפֶר הוֹלְכַת וּמִתְקַרְבַּת אֵלֵינוּ; בָּנִים וּבָנוֹת, נְעָרִים וּנְעָרוֹת, עִם דָּגָל הַצִּיּוֹנִים בְּרֹאשׁ כָּל קְבוּצָה, וְשִׁירִים עֲבָרִיִּים בְּפִיהֶם.

הֵם צָעְדוּ בְּשׁוֹרוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה, כְּשֶׁהֵם מִמְּלֵאִים אֶת רֹחַב הַרְחוֹב, וְהִקְהֵל נִדְחַק אֶל הַמְדַרְכוֹת.

יָדַעְתִּי שֶׁמַּחֲזָה שֶׁל כַּמָּה אֲלָפִים יְלָדוֹת וְיִלְדוֹת בְּתֵי הַסֵּפֶר הַצּוֹעֲדִים
בְּתֵהֱלוּכָה כְּזֹאת, יִצְעַר אֶת ר' יוֹסֵף חַיִּים, וְעַל כֵּן אֶמְרָתִי לוֹ: 'תֵּהֱלוּכֵת
יְלָדֵי בְּתֵי הַסֵּפֶר בָּאָה, אוֹלֵי רוּצָה הָרַב לְחֹזֵר אֶל בְּנֵי בֵּית הַחֹלִים?'

'לא!' - הִיָּתָה תְּשׁוּבָתוֹ - 'וְכִי לֹא יְלָדֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה?...'

רַבֵּנוּ נִשְׁעַן עַל כִּתְפֵי, וְגַם אָנוּ כָּכֵל הַקֶּהֱל נִדְחַקְנוּ לְצַדֵּי הַרְחוּב.

הַתֵּהֱלוּכָה עוֹבֶרֶת קְבוּצוֹת קְבוּצוֹת, כֹּל בֵּית סֵפֶר לְעֶצְמוֹ, וְקוֹל הַשִּׁירָה
פּוֹלֵחַ אֶת הָאָוִיר. אֲנִי מְסַתְּפֵל בְּרַבְּנוּ, וְרוֹאֵהוּ מִמְלַמֵּל בְּשִׁפְתָיו. אֲנִי מֵטָה
אֶת אֲזָנֵי וְשׁוֹמֵעַ אוֹתוֹ אוֹמֵר וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: 'יוֹסֵף ה' עֲלֵיכֶם, עֲלֵיכֶם וְעַל
בְּנֵיכֶם, בְּרוּכִים אַתֶּם לֵה'... יוֹסֵף ה' עֲלֵיכֶם, עֲלֵיכֶם...', תוֹדֵךְ שֶׁהוּא מְזִיל
דְּמָעָה וּמִתְפַּלֵּל שֶׁיִּזְכּוּ כָּל אֵלֶּה גַם לְפִסּוּק הַקּוֹדֵם: 'יְבָרֵךְ יְרָאִי ה' הַקְּטָנִים
עִם הַגְּדוֹלִים...', עַד שֶׁכָּל הַתֵּהֱלוּכָה עֲבָרָה עַל פְּנֵיו...

וּמוֹבָא בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים סִגְלָה גְדוֹלָה וְנִפְלְאָה לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְרוֹב אוֹ
אוֹהֵב שֶׁטָרַם זָכָה לְחֹזֵר בְּתְּשׁוּבָה, לְהַתְּפַלֵּל עָלָיו בְּבִרְכַּת 'הַשִּׁיבֵנוּ',
וּלְהַזְכִּירוֹ בְּשִׁמּוֹ שֶׁיִּחְזִירָהוּ ה' בְּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

וְכַתֵּב הַשְּׁלִ"ה: וְכַשֵּׁם שֶׁחִיָּב אָדָם לְהַתְּפַלֵּל עַל עֶצְמוֹ, כִּדְ חִיָּב לְהַתְּפַלֵּל עַל
פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כְּדֹאֵיתָא בְּסוּף פֶּרֶק קַמָּא דְסוּטָא: "וּלְפִשְׁעִים יִפְגִּיעַ" (ישעיה
נב, יב) - מְלַמֵּד שֶׁהִיא מִשָּׁה רַבְּנוּ מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּשׁוּבוּ
בְּתְּשׁוּבָה, וְשָׁבוּ. וְכֵן בְּמִסְכַּת תְּעֵנִית: אֶמְרוּ עַל אַבָּא חִלְקִיָה, כְּשֶׁהַתְּפַלְלוּ
הוּא וְאִשְׁתּוֹ עַל הַגְּשָׁמִים, נִעְנְתָה אִשְׁתּוֹ תַּחֲלָה לְשִׁתֵּי סְבוּת - אַחַת, לְפִי
שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה לִתֵּן מֵאֶכֶל לְעֵנִי, וְהַסְבָּה הַשְּׁנִיָּה, לְפִי שֶׁהַתְּפַלְלָה עַל רְשָׁעִים
שֶׁהָיוּ בְּשִׁכּוֹנְתָה שֶׁיִּשׁוּבוּ בְּתְּשׁוּבָה, וְשָׁבוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. (שְׁלִ"ה עֲמוּד הַתְּשׁוּבָה)

וְאִף שֶׁאֶמְרוּ חַז"ל: הַכֹּל בְּיַדֵּי שָׁמַיִם חוּץ מִיְרֵאת שָׁמַיִם, וְאִם-כֵּן עֲנִין
הַתְּשׁוּבָה תְּלוּי בְּחוּטָא עֶצְמוֹ וּמָה שֶׁיִּדְּ לְהַתְּפַלֵּל עָלָיו שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. אוֹלָם
אִין זֹ שְׂאֵלָה כָּלֵל, שֶׁכֵּן תִּפְלְתָנוּ עַל חוּטָא זֶה שֶׁאֲבָד כָּבֵר אֶת כַּח וּזְכוּת
בְּחִירָתוֹ בְּרַב שֶׁהַדְּרֵדֵר לְשִׁאוֹל, וְתִפְלְתָנוּ שֶׁיִּשׁוּב לְמַצֵּב שֶׁל בְּחִירָה וִיחָא
בִּיכְלָתוֹ לְלָחֵם, שֶׁכֵּן בְּמַצְבוֹ שֶׁל עֵתָה אִינוּ כְּשִׁיר אֶפְלוֹ לְמַצֵּב לְחִימָה, שֶׁכֵּן
הֵנוּ קוֹרֵס תַּחַת יְצָרוֹ, וְאִכּוֹ כְּשֶׁיִּגְיַע זֶה לְמַצֵּב שֶׁל בְּחִירָה אִכּוֹ אִין הַצְּלָחָתוֹ
תְּלוּיָה אֶלָּא בּוּ.

פֶּרֶק יֵא - טוֹב לְהוֹדוֹת לֵה'

כתב בספר "העקדה" (שער נב, דף רעד) דהמדה היותר פחותה בחרפה והמזקת שבאנשים ומחרבת העולם - הינו הנהנה מזולתו והוא כפוי טובה, לבלתי היותו מחזיק לו חנא והשבת גמול כפי השגת ידו, משום שמבטל המדה שעליה העולם מתקיים, לפי שאין שום מציאות לנבראים אלא על דרך המשא והמתן, בתת זה לזה ולקחת זה מזה. דכאשר ישיב המקבל גמול מהטוב שקבל, הנה הוא נותן כח ביד הנותן לתת ולהוסיף לו עוד שפע שבע רצון. אבל בהמנעו מלהשיב גמול, הוא מתיש כחו שלא יוסיף תת אליו עוד, ואם כך בין אדם לחברו, על אחת כמה וכמה בין אדם לקונו.

א - טוב להודות לה'

המבחן האמתי של המאמין תלוי במדת הכרת הטוב שלו כלפי טובות וחסדי השם ותברך, שהרי בזה מכיר שכל טובותיו ממנו ותברך. ואף שנראה לעין שפלוני או אלמוני היטיב עמו, מאמין שאין ביד שום ברך להיטיב עמו מבלעדי ה'. ואמנם מחיב לתן הודאה לחברו שנתגלגל שיתבוא טובתו על ידו, אבל בעקר מודה לה' ותברך שהוא המיטיב האמתי.

וכן המצליח בעסקיו, בבריאותו וכיוצא, יודע שאין כחו ועצמת ידו עשו לו החיל הזה, ומודה לה' בכל פרט בשיר ושבח. וזו גם עצה נפלאה להשריש בעצמו יסודות האמונה באמת.

וב"ראשית חכמה" מובא שהקב"ה חפץ ואוהב שיספרו גדלו וכבודו, והוא משל למלך בשר ודם שאוהב את עבדו כשמספר בשבחיו. ומביא מ"הזהר": מאן דאסגי תשבחו לגבי קדשא בריך הוא, אסגי שלמא בעלמא, כלומר: המרבה בתשבחות לה' מרבה שלום בעולם.

ועוד שם מ"הזהר": כל מאן דידע לשבחא למריה כדקא יאות, קדשא בריך הוא עביד ליה רעותיה ולא עוד אלא אסגי ברפאן לעילא ותתא, ועוד מובא שם שאמירת שירות ותשבחות גורמת לדבקות בו ותברך.

ועוד מובא ב"חובות הלבבות" שער עבודת האלקים פרק ד': מדרגת השלמים שזכו לשלמות הדעת, אין עבודתם את ה' משום שכר או מחשש ענש, אלא מפיון שפך מחיב אותם שכלם להיטיב עם מי שהיטיב להם.

משה רבנו בתוכחתו לישראל אומר: "הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביד קנף עשה ויכנף". ופרשו המפרשים (מובא ב"פתחי לב" על "חובות הלבבות" בשער עבודת האלקים): שהיטיב לכם בכל הטובות. "תגמלו

זאת" - שאינכם עובדים אותו. "עם נבל" - כפוי טובה. "ולא חכם" - להפיר לו טובה. "הלוא הוא אביך קנוד" - שעשה אותך מאין ליש למען תהיה קנינו. "הוא עשך" - לאמה. "ויכנוד" - הכין אותך להיות לו לעם סגלה.

ב - חמר עוון כפיות טובה

מובא בגמרא במסכת "סנהדרין" (צד.): אמר ר' תנחום, דרש בר קפרא: "למרבח המשנה" ("ישעיה" ט) - מפני מה מ' של מלת "למרבח" סתומה (אף על פי שהיא אות באמצע מלה)? בקש הקב"ה לעשותו לחזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקב"ה: "רבוננו של עולם, ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיה שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח?!" לךך נסתתם. ופרש רש"י: בקש הקב"ה לסתם צרותיהן של ישראל, שבקש לעשות לחזקיה משיח ובזה להקדים הגאולה, אלא שלא אמר שירה, נדחה. והוא נרא ואים שהגלות וצרות ישראל, אלו אמר חזקיה שירה, היו מתבטלים כלם, אלא כיון שלא אמר שירה, נמשכו גלותו וצרותיהן של ישראל.

וראה כמה חמור עוון כפיות טובה בין אדם לחברו, וממנו תקיש על אחת כמה וכמה כפיות טובה כלפי הקב"ה שהוא המייטיב האמתי ואין שום טובה נעשית בעולם מבלעדו.

נאמר ב"משלי" (יז, יג): "משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו". ואמרו: "כל הכופר בטובתו של חברו, סופו כופר בטובתו של הקב"ה". ועוד איתא ב"ירושלמי" ("ברכות" ט) שכפיות טובה הקשה לכפירה בעקר. ומובא "באור החיים" הקדוש שתחלת דרכו של היצר הרע בהפילו את האדם עד לדיוטא תחתונה ביותר, הוא בזה שיכשילו בעוון כפיות טובה. והעצה להתחזקות במדה זו להיות מודה לה' ולא להיות כפוי טובה היא לא להיות כפוי טובה לחברו. והדברים מבארים בדברי הרב דסלר זצ"ל: "כפיות הטובה היא בשני מישורים: כלפי הקב"ה וכלפי בני אדם, ושרש אחד לשניהם, כאמור: 'כל הכופר בטובתו של חברו, סופו כופר בטובתו של מקום'. מי שחסר לו במדת הכרת הטוב השלמה כלפי חברו, חסרים לו הכלים להפיר בטובתו של הקב"ה. במדה שקנה וסגל אדם לעצמו את מדת הכרת הטוב לגבי חברו, בה במדה מסגל הוא לראות ולהבין את גלויי חסדיו ותברך. לכן מי שאינו חש בחיוב הכרת טובה להוריו, עליו אומר הקדוש ברוך הוא: יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם כי לא יפיר גם את חסדי השם ותברך".

ועוד יותר מזה: מצינו ענין כפיות טובה שאסורו אפלו לדומם, שנצטוה משה לומר לאהרן להפנות את היאור, כי היאור הצילו ואין זה הוגן שיכהו. ואיתא בגמרא ("מכות" כג ע"א): טעם שמפין את הלוקה ברצועה של שור או של חמור על שם הכתוב: "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן". אמר הקב"ה: יבוא מי שמפיר אבוס בעליו (שור או חמור) ויפרע ממני שאינו מפיר אבוס בעליו (הוא החוטא).

חיוב זה של הכרת טובות הבורא הוא חיוב גדול ביותר, עד שמי שכוּפֵר בטובה זו, מעשהו חמור בנקדה מסיימת יותר מכל העברות החמורות אף שנעשו להכעיס את הקדוש ברוך הוא, כמו שהדבר נלמד מדברי הגמרא ("סנהדרין" קג ב') שדנה בחטאי אותם מלכים שאין להם חלק לעולם הבא.

וכך היה לומד הגר"ח שמואלביץ זצ"ל את דברי הגמרא בסנהדרין הנז':

"**מנשה** קדר את האזכרות והרס את המזבח. אמון שרף את התורה והעלה שממית על גבי המזבח. אחז התיר את הערוה. מנשה בא על אחותו. אמון בא על אמו, שנאמר: 'כי הוא אמון הרבה אשמה'. רבי יוחנן ור"א: חד אמר ששרף את התורה, וחד אמר שבא על אמו. אמרה לו אמו: כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו?! אמר לה: כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי! כי אתא יהויקים אמר: קמאי לא ידעי לארגוזי, כלום אני צריכים אלא לאורו, יש לנו זהב פרוים שאנו משתמשים בו, יטל אורו!"

יהויקים - שהתבונן בחטאים החמורים שעשו קודמיו כדי להכעיס לפניו יתברך, הגיע למסקנה: "קמאי לא ידעי לארגוזי". למרות חטאיהם החמורים והפגנה הרעה שלהם, עדין הם בגדר שאין הם יודעים להרגיז. ומה הוא הדבר שהוא מכעיס יותר מכל - כפיות הטובה, לצמצם את חסד ה' המתגלה באור השמש המקיים את החיים בעולם, להשוותו לזהב פרוים [תאורה מלאכותית כל שהיא].

על פי דברים אלו יתבארו דברי הראשונים אשר בעלי התוספות (בי"ק טז ב' ד"ה "והוא") התקשו בדבריהם. שם בגמרא נאמר: "שדרו של אדם הופכת לנחש שבע שנים אחר מותו, והוא דלא כרע במודים", וב"תוספות" הביאו פרוש של "יש מפרשים" והקשו על דבריהם:

"**יש** מפרשים משום דאמרין במדרש, שיש עצם בשדרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבוא, ואותו עצם חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשרפו. והשתא כשאותו עצם נעשה נחש, אינו חי לעתיד לבוא. והקשו "התוספות": "ואין סברא לומר שיהא עניו גדול כל כך בשביל עוון זה, דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא".

ונראה לבאר את כוונת ה"יש מפרשים" באפן זה: הכריעה במודים איננה רק חלק ממצות התפלה, אלא היא בטוי להכנעות האדם לפני בוראו על

הטובות הרבות שעושה לו, וזו פונת הגמרא: "מי שאינו כורע במודיים", הינו: מי שחסרה לו תחושת ההכנעה של הכרת הטוב לבוראו - הרי חסר הוא את יסוד עבודתו הרוחנית של האדם לפני בוראו, וממילא לא יזכה לשכר הנתון לשלמי הנפש - תחית המתים.

ג - מצוות שנצטוינו בקשר להכרת הטוב:

א. ברכת המזון

פתוב בתורה: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ" ("דברים" ח, ט).

"...צריך שתהא דעתו דבוקה בהשם יתברך ויחשב על החסד הגדול שעושה עמו שמזמין לו מזונותיו אף על פי שאינו ראוי לכך בגלל עוונותיו, וכך אנו אומרים בברכת המזון: 'הזן את העולם כלו בטובו בחר בחסד וברחמים'. הינו: אף על פי שאין אנו ראויים לכך, אבל הקב"ה מפרנסנו בחר, בחסד וברחמים". ("ילקוט מעם לועז" דברים ח"ב עמ' ת"ע).

על פי זה תקנו רבותינו את ברכות הנחנין וברכות הראיה כדי להודות לה' על כל חסדיו.

ב. זכירת יציאת מצרים

מצוה לזכור את יציאת מצרים במשך כל החיים, שנאמר: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - להפיר את חסדי ה' שהוציאנו ממצרים ומשום כך לקבל על עצמנו את על מצוותיו. ובכלל ענין זה גם מצות קרבן פסח, מצה ומרור, תפלין, שבת וכל המועדים.

ג. זכרון חסדי ה'

מצות עשה להתבונן בחסדי ה', שנאמר: "ויזכרת את כל הדרך אשר הולכת ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר... ויאכלך את הפן... שמלתך לא בלתה" וגו'. וממנה נלמד מקל וחמר: אם נצטוינו לזכור החסדים שעשה עם אבותינו, כל שכן לגבי החסדים שעושה עמנו תמיד לכלל ישראל, שמציל אותנו משני אריות - רשעים העומדים עלינו לכלותנו.

וְלָזָה אָנוּ אוֹמְרִים בְּכָל יוֹם: "מִזְמוֹר... לוֹלֵי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ". וְכֵן חִיָּב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְזַכֵּר הַחֲסָדִים שֶׁגָּמְלוּ ה' יִתְבָּרַךְ מֵעַת שֶׁיִּצְרוּ בְּבִטָּן אִמּוֹ, וְאִזּוּ יִפְנֵעַ לְפָנָיו וַיְבוֹשׁ וַיָּשׁוּב בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלֵמָה" ("חֲרָדִים", מִצְוֹת שֶׁבִלְב, כג). וְעוֹד נֹאמֵר: "שִׁיחוּ בְּכָל נִפְלְאוֹתָיו" ("תְּהִלִּים" קה).

ד. קִרְבֵּן תּוֹדָה

אַרְבַּעַה צָרִיכִים לְהוֹדוֹת, כְּפִתּוּב ("תְּהִלִּים" קז): "וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תּוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה", וְסִימָנָן: "וְכָל הַ חַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה": חִיבוּשׁ בְּבֵית אֲסוּרִים, יוֹרְדֵי יָמִים, יִסּוּרִים (חל), מִיִּדְבָר. שֶׁבְּזִמְנוֹ הַמִּקְדָּשׁ הָיָה צָרִיךְ לְהַקְרִיב קִרְבֵּן תּוֹדָה. וְחֲכָמִים תִּקְנוּ לְבָרֵךְ בְּרִפְת "הַגּוֹמֵל לְחַיִּבִים טוֹבוֹת" כְּשֶׁאָדָם נִצּוֹל מִסַּכָּנָה, וְכֵן תִּקְנוּ לְבָרֵךְ בְּרִפְת "שֶׁעָשָׂה לִי נֶס בְּמָקוֹם הַזֶּה".

ה. בְּרִפְת הַתּוֹרָה

נִתְחַיְבָנוּ לְהוֹדוֹת לַה' עַל שֶׁזָּכִינוּ לְתוֹרָתוֹ, כְּפִתּוּב: "כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא, הַבּוֹ גָּדֹל לְאַלְקֵינוּ" ("דְּבָרִים" לב, ג).

ב"סֵפֶר הַחֲנוּךְ" (מִצְוָה תַקְלָא - מִצְוֹת בְּרִפְת הַמִּזוֹן) כְּתִב: "...וְהִעֲנִין הַזֶּה שֶׁחַיְבָנוּ הָא-ל בְּרִכָּה בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ וּבְרִפְת הַמִּזוֹן לְאַחֲרָיו, מִן הַדּוּמָה שֶׁהִטְעַם לְפִי שֶׁהוּא בְּרוּךְ הוּא לֹא יִשְׁאַל מִן הַחֹמֶר לְעַבְדוֹ וּלְהוֹדוֹת בְּטוֹבוֹ רַק אַחַר שֶׁיִּקְבַּל פֶּת מִמֶּנּוּ, כִּי הַחֶלֶק הַבְּהֵמִי לֹא תִכִּיר בְּטוֹבָה רַק אַחַר הַהֲרַגָּשׁ, אֲבָל קִרְיַאת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא חֶלֶק הַשֶּׁכֶל, וְהַשֶּׁכֶל יוֹדֵעַ וּמַכִּיר, וְקִדְּם קִבְּלַת הַתּוֹעֵלַת יָבִין אוֹתוֹ, עַל כֵּן יְחַיְבָנוּ הָא-ל לְהוֹדוֹת לְפָנָיו קִדְּם קִרְיַאת הַתּוֹרָה... וְכָלְלוּ שֶׁל דְּבָר: עַל הַכֹּל שֶׁהַגּוֹף נִהְנֶה בּוֹ קָבְעוּ בְּרִכָּה. וְכֵן חַיְבָנוּ לְבָרֵךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּלְהוֹדוֹת לְפָנָיו עַל כָּל הַטוֹבָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ בַּעֲשׂוֹתֵינוּ מִצְוֹתָיו הַיְקָרוֹת, וְאָמְרוּ שֶׁמִּבְּרָכִים עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן".

ו. תְּפִלָּה

חֶלֶק גָּדוֹל מִהַתְּפִלָּה הוּא הַכְּרַת תּוֹדָה לַה'. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: ג' רֵאשׁוֹנוֹת הֵן שִׁבְחָ, וְג' אַחֲרוֹנוֹת הוֹדָיָה, וּבְאִמְצָע בְּקִשָּׁה - כְּעֶבֶד שֶׁנִּטַּל פָּרֶס וּמוֹדָה עַל קָדְשׁוֹ.

שֶׁהַזְּכָרֶת בְּרוּךְ הוּא הוֹדָאָה לְפָנָיו עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁהֵן לוֹ, וְשֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדוֹת אֵלָיו בְּזֶה בְּתַחֲלַת הַשְּׁאֵלָה וּבִסּוּפָהּ, לְבַל יִהְיֶה כְּעֶבֶד שֶׁנִּטַּל פָּרֶס מִרְבוֹ וְהוֹלֵךְ בְּלֹא רְשׁוֹת" ("סֵפֶר הַחֲנוּךְ" מִצְוָה תַקְלָא - בְּרִפְת הַמִּזוֹן).

ד - המודה לה' על טובותיו, אינו אוכל שכרו בעולם הזה

כתב ה"חובות הלבבות" בשער הבטחון פרק ד': שִׁבְטַח בְּה' שְׁיִנְחִילֵנוּ עוֹלָם הַבָּא שְׁנַתֵּן בְּתוֹרַת חֶסֶד לְכָל, וְאַחַד הַחֲסִידִים הָיָה אוֹמֵר: אִם יַעֲשֶׂה עִם הָאָדָם חֲשָׁבוֹן מִדִּיק כַּמָּה הוּא חַיֵּב לְאַלְקִים עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה לוֹ, אִךְ אָדָם לֹא יוּכַל לְהַגִּיעַ לְשֹׁכֵר עוֹלָם הַבָּא אִם לֹא עַל יְדֵי חֶסֶד ה'. לָכֵן אֵל תְּבַטְחוּ עַל מַעֲשֵׂיכֶם אֲלָא בְטַחוּ עַל חֲסִדֵי הָאֱלֹקִים, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

והסבה לָכֵן, שֶׁשֹּׁכֵר עוֹלָם הַבָּא הוּא בְּתוֹרַת חֶסֶד, וְרַחוּק שְׁיִגִיעַ לְאָדָם מִצַּד הַדִּין, אִךְ שְׂיֵשׁ לוֹ מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי בָּזָה שְׂאָדָם נִהְיָה מִהָעוֹלָם הַזֶּה וּמִתְעַנֵּג בּוֹ, אוֹכֵל שְׂכָרוֹ כָּאֵן. אִם כֵּן מָה הַעֲצָה שְׁיִזְכֶּה הָאָדָם לְעוֹלָם הַבָּא? וְנִרְאָה שֶׁהַעֲצָה הַנִּפְלְאָה הִיא לְהִיּוֹת מוֹדֵה לַה' עַל כָּל טוֹבוֹתָיו. וְנִסְבֵּיר זֹאת בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.

מהות הַהוֹדָאָה לַה' פְּרוּשָׁה שְׂאָדָם אוֹמֵר לַה' יִתְבָּרַךְ: "רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, מוֹדֵה אֲנִי לָךְ עַל חֲסִדְךָ שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּדִי, עַל אִךְ שֶׁלֹּא מָגִיעַ לִי וּבְתוֹרַת חֶסֶד וְנִדְבָה הַתְּחַסְדָּת עִמִּי וְהִיטַבְתָּ לִּי". וְהוּא פְּשוּט, שֶׁהָרִי פּוֹעֵל שֶׁעֲבַד עִם מַעֲבִידוֹ וְיִגַע בְּעִבּוּדָתוֹ וּלְבַסּוֹף מְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, אִין לוֹ סִבָּה לְהוֹדוֹת לְמַעֲבִידוֹ, שֶׁהָרִי אֵת שְׂכָרוֹ נוֹטֵל בְּדִין וּבְצֶדֶק. וְאַדְרָבָּה: יֵשׁ לְמַעֲבִיד לְהוֹדוֹת לוֹ. אוֹלָם כְּשֶׂאָדָם מוֹדֵה לְהַקְבִּי"ה עַל חֲסִדוֹ, מוֹדֵה בָּזָה שְׂאִין מָגִיעַ לוֹ מִצַּד הַדִּין. דָּאֵלוֹ הָיָה מָגִיעַ לוֹ מִצַּד הַדִּין בְּפִעַל עַל שְׂכָרוֹ, אִין סִבָּה לְהוֹדוֹת כְּנִי"ל. וְאִם כֵּן, בָּזָה שְׂמוּדָה, הָרִי הוּא כְּאוֹמֵר שֶׁעַל אִךְ שְׂאִין מָגִיעַ לוֹ, הַתְּחַסְדָּה ה' עִמּוֹ, וְלָכֵן מִדָּה כְּנִגַּד מִדָּה נוֹהֵג בּוֹ הַקְבִּי"ה: כְּשֵׁם שֶׁהוּא רָאָה אֵת טוֹבוֹת ה' וְחֲסִדּוֹ עִמּוֹ כְּמִתְנַת חֲנֻם וְלֹא חֶלֶף שְׂכָר עִבּוּדָתוֹ. לָכֵן לֹא יִנָּכֶה לוֹ מִשְׂכָּרוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׂכָשֵׁם שֶׁהוּא רָאָה בְּחֲסִדֵי ה' כְּמִתְנַת חֲנֻם - יְקַבְּלֵם בְּחֲנֻם.

אולם מִי שְׂאִינוֹ מוֹדֵה לַה' עַל טוֹבוֹתָיו, מוֹרָה בְּעַצְמוֹ שֶׁמִּצַּד הַדִּין מָגִיעַ לוֹ עִבּוּר מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וְלָכֵן אִינוֹ רוֹאֶה לְנִכּוֹן לְהוֹדוֹת. וּמִדָּה כְּנִגַּד מִדָּה נוֹהֵג בּוֹ הַקְבִּי"ה, שְׂכָשֵׁם שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁמָגִיעַ לוֹ חֶלֶף שְׂכָר עִבּוּדָתוֹ, הָרִי שְׂיֵשׁ לְנִכּוֹת לוֹ מִשְׂכָּרוֹ עִבּוּר טוֹבוֹת ה' עִמּוֹ, שֶׁהֵם כְּתִשְׁלוּם לְמַעֲשָׂיו לְפִי דַעְתּוֹ. וְאִם כֵּן מָה יִשָּׂאֵר לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא?

לפי זֶה הָא דְאִיתָא בְּגִמְרָא: "כָּל הַנִּעֲשֶׂה לוֹ גִּס, מְנַכֵּין לוֹ מִזְכִּיּוֹתָיו", הִינוּ דְּיוֹקָא בְּלֹא מוֹדֵה לַה' עַל גִּסוֹ וְחוֹשֵׁב שֶׁמָגִיעַ לוֹ שְׂיִעֲשׂוּ לוֹ גִּס עִבּוּר זְכִיּוֹתָיו, וְלָכֵן מִדָּה כְּנִגַּד מִדָּה יִנְהַגּוּ בּוֹ וְיִחְשִׁיבוּ לוֹ מִתְנָה זֹו בְּחֲנֻם וְלֹא יִנְכוּ לוֹ מִזְכִּיּוֹתָיו.

ולפי זֶה יוֹבֵן בְּאִפְן נִפְלֵא מְאֹמֵר חֲז"ל: "כָּל הַנִּעֲשֶׂה לוֹ גִּס וְאוֹמֵר שִׁירָה, זֹכֶה שְׂעוֹשִׂין לוֹ גִּס אַחֲרָי". וְיֵשׁ לְתַמָּה: הָרִי מִי שְׂעוֹשִׂין לוֹ גִּס, מְנַכֵּין לוֹ

מזכיותיו, ואם כן מה שכרו של האומר שיירה שיעשו לו נס אחר, הלא בזאת מנפין לו מזכיותיו?! ולהאמור יובן, דמי שאומר שיירה ומודה לה' על נסיו, לא מנפין לו מזכיותיו, לפי שרואה זאת כמתנת חנם ולכך מודה על נסו, ומשמים נמי מחשיבין לו זאת בחנם מדה כנגד מדה.

באמירת "ישתבח" אנו אומרים: "הבוחר בשירי זמרה". ויש להבין מהו באור "הבוחר", דזה שיד פאשר יש שלילי וחיובי, כגון: "הבוחר בעמו ישראל", שפחר בנו ולא בעכו"ם. אולם כאן מה בא לשלל באמרו: "הבוחר בשירי זמרה"? בפניה לבורא ישנים ב' אפנים יש הפונה לבורא לשבח ולהודות לו, ויש הפונה על מנת לבקש ממנו צרכיו, ועל כך אנו אומרים באיזו פניה של אדם לבוראו בוחר הקב"ה, והיא פניה שפונה אדם לבוראו ומודה לו על טובותיו, וזה נבחר לו יותר ממה שיפנה אדם בבקשות ותחנות אחרות לבקשת צרכיו וכדומה. הפניה שהיא של שבח והודאה היא הנבחרת והמעלה ביותר.

ה - חיוב זהירות בברכת המזון

כתב בספר "פת לחם": צריך שיברך ברפת המזון בנחת ובקול רם ושמתח הלב, כדכתיב (רות ג, ז): "ויאכל בעז וישת וייטב לבו", ופרשו שברך ברפת המזון. ויכון בארבע ברכות שבברכת המזון כנגד ארבע אותיות שבשם הגדול, ועוד יכון שישפיע שפע ברכות לארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, עין שם. ולכך ראוי שלא יברך בקלות ראש או מתנמנם או במהירות או בהבלעת המלות.

ועוד, כיון שהוא מקיים מצות עשה, צריך לכנון על מצותו. ועל כן יכין עצמו לקראת אלהיו ויברך באימה לה' על החסד הגדול שעשה עמו להכין לו פרנסתו, אף-על-גב שלא היה ראוי לכך. דעל כן קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש-ברוך-הוא יותר מקריעת ים סוף, לפי שהוא חוץ מן הדין להחיות החיבים, אלא שבחסדו הגדול הוא זן ומפרנס בין לרעים בין לטובים. וכן עם היות שהוא יתברך אין צריך לנו, דהכל צריכים לו, אלא דמה שחשק הוא יתברך שיתברך על-ידי התחתונים, הינו כדי שיהיה בהם הכנה שיבוא השפע להשפיעם מטובו יתברך. וכמו שכתב בקצור "שני לוחות הברית" (דף יח), עין שם בארץ.

ו - טעם לדברי חז"ל שהנהנה בלא ברכה גוזל לקדשא בריך הוא וחבר הוא לירבעם בן נבט

עוד שם, על כן אמרו רבותינו ז"ל: אסור לאדם שיהנה מהעולם הזה בלא ברכה, דהוי כאלו נהנה מקדשי שמים, כדאיתא בברכות (דף לה) דהינו דכתיב: "להי הארץ ומלואה". וכן: "השמים שמים להי" - שלא נתן הארץ לבני אדם אלא לאחר ברכה. עד שאמרו דהנהנה מהעולם הזה בלא ברכה כאלו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל והוא חבר לירבעם בן נבט.

עין שם שכתב הרב "שני לוחות הברית" (בהגה"ה דף פט), דהינו משום דהמברך הוא מורה שמציר בדעתו שהבורא יתברך שמו הוא המברך ומשגיח ומשפיע ומנהיג ומחיה והוא סבת הכל, באפן שמאמין דאף-על-גב שהגלגלים מסבבים והארץ בטבעה מצמחת, וכן אין לך כל עשב וכיוצא שאין לו מזל וכח מלמעלה שהוא מכה אותו ואומר לו: "גדל!" אמנם עם כל זה אין הכח מצדו, רק מצד שפע החיות הנשפע על כלם מאתו יתברך טמיר ונעלם. מה שאין כן מי שאינו מברך, מורה שהעולם קדמון וטבעי, דהכל הוא במקרה הטבע. נמצא שהוא כופר בכל זה.

ועל כן נקרא "גוזל אביו ואמו", דהינו שגוזל ההנהגה והשגחה ממנו ומוסרה אל טבע המזלות וכיוצא, עין שם בארץ. נמצא, דהא למה זה דומה? לאומר לאביו ולאמו, שאינו אמת שילדוהו, אלא שהוא בן אחרים ורוצה להחליף ולהמיר אותם באחר, אף-על-גב שמפרסם שהם אביו ואמו. היש כפוי טובה ועז פנים גדול מזה. ולכך המשילו אתו רבותינו ז"ל לגוזל אביו ואמו וכו', כלומר שגוזל האבות שיש לו עם אביו ואמו באמרו שאינו כן. ולכך אמרו שגוזל להקדוש-ברוך-הוא וכנסת ישראל ושהוא חבר לאיש משחית וירבעם בן נבט שהיה כופר בעקר.

ז' - ברכת המזון - חיוב מיחד לאמרה בשמחה

כתב בספר "פת לחם": ועל כן, בעת שהוא מברך ברכת המזון, בפרט שהיא מצוה דאורייתא לברך להי אחר שאכל ושבע כיד הי הטובה עליו כדאמרו, ראוי שיפנה מכל עסקיו לגמרי בכונה עצומה. ויציר בלבו שהוא דומה לעבד שכל שמצא חן גדול בעיני המלך, באפן שנשאז מעל כל השרים להיות מבני ביתו ואוכל על שלחן המלך, עד שהוא משתעשע עמו כאב את בן ירצה על ידי דבריו הנעימים. דחובה גדולה מטלת עליו שלא להיות, חס ושלוס, כפוי טובה, אלא להודות בהלל הגדול להי, על שגמל לחיבים

טובות בטוב ההוא אשר היטיב ומיטיב ויטיב עמו, בשמחה רבה ונעימה קדושה.

וכדאיתא בזהר עוד (חלק ב' דף ריח), דמאן דמברך לקדשא בריך הוא מגו שבעה, בעי לכונא לביה ולשואה רעותיה בחדוה, ולא ישתפח עציב, עין שם. דהעציבות הוא מצד הקלפות, והשמחה הוא מצד הקדשה, דכתיב: "עז וחדוה במקומו". ולכך קאמר שם דאצטריך רעותא בחדוה ובעינא טבא. ועל דא כתיב: "טוב עין הוא יברך", והוא יברך וכו'. מהכא אוליפנא: כל מאן דמברך ברפת מזונא פדקא יאות, בחדוה ברעותא דלבא, פד סליק מהאי עלמא, אתר אתתקנא ליה גו רזין עלאין בהיכלין קדישין, ועין שם.

וכן כתב הרב "וזאת ליהודיה" ז"ל מהרב משה קורדוויירו זי"ע, שהיה נוהג לברך ברפת המזון מתוך הסדור כדי לעורר הפונה. ושצריך לאמרה בשמחה גדולה ושיכון בה הרבה ובדקדוק מלותיה שלא יבלעם, חס ושלוש. ושיהיה בקול רם. משום דהקול מעורר הפונה, מטעם דברפת המזון היא מצות עשה מן התורה.

ח' - המכון בברכותיו, אין תולעים שולטים בגופו

ועוד שם, דכל המברך על כל מה שאוכל, עד שאינו מכניס לגופו שום דבר בלא ברכה לפניו ולאחריו, אז פשמת, אין התולעים שולטים בגופו. ועוד שם: פלל גדול לתשובה ולכל קדשה, להפריד עצמו מהגשמיות ולכון בברכותיו ובאכילתו בכונה פראוי, כי בזה מקדש עצמו ברוחניות עליו ומסיר מעליו הקלפה, ושכינה שורה עליו. עין שם ובספר "ראשית חכמה" (שער הקדושה פ"י) שכתב שהחמיר הרב מאד בזה.

וכן כתב ב"סדר היום": יזהר שלא יאמר ברפת המזון שוכב ולא מטה, ואין צריך לומר אפרקדן, אלא ישב במקומו באימה ויראה וכבד ראש והכנעה גדולה. ויפנה לבו מפל עסקיו לברך את אלהינו יתברך שמו לעד, הן את העולם כולו, שגמלנו כל טוב.

חלק ב - סיפורים עובדות והנהגות

הנה ממה שיועיל הרבה לקנות החסידות, הוא גדל ההסתכלות ורוב ההתבוננות וכו'. וכן תועיל הקריאה בספור מעשה החסידים באגדות אשר באנשים, כל אלה מעוררים את השכל להתעצב ולעשות כמעשיהם הנחמדים. (מסילת ישרים פרק כא)

השומע או הקורא בספרים ממעשה הגדולים והנהגותיהם, הגם כי גבהו דרכם מדרכיו, ירגיש בנפשו כי היא מתקדשת מטמאתה ונטהרת מחלאתה, וכי היא הולכת ומתקרבת למקור האמת, הוא הבורא יתברך. (ר' יצחק מלצר, "תורת המוסר")

כאשר האדם רואה או מזכיר לעצמו מעשה צדיקים ומציר לעצמו למעשה את הנהגת הצדיקים, הנה על ידי זה יתגבר השכל על החומר, ואז ינצח את היצר. (ר' יחזקאל לוינסטין) ("מורשת אבות")

א' - עובדות והנהגות מאישי התנ"ך

כל האבות והנביאים סדרו תפלה לפני הקדוש ברוך הוא בעד העולם ובעד ישראל בעת צרתם, והקדוש ברוך הוא שמע תפלתם וענה אותם.

אברהם

אברהם אבינו, עליו השלום, התפלל לפני הקדוש ברוך הוא בעד סדום, שנאמר (בראשית יח, כג-כד) : "האף תספה צדיק עם רשע, אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה", והקדוש ברוך הוא שמע תפלתו, שנאמר (שם, כו) : "אם אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם".

יִצְחָק אָבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הַתְּפִלָּל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (בראשית כג, כא) : "וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לְה' לִנְכַח אֲשֶׁתוֹ כִּי עָקְרָה הוּא", וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (שם) : "וַיַּעֲתֶר לוֹ ה' וַתֵּהָרֵר רַבָּקָה אֲשֶׁתוֹ", וַתִּתְּלַח וַתֵּעָתֶר וַתִּפְסֹק אָחָד. וְאַף רַבָּקָה הַתְּפִלָּלָה, דְּכָתִיב (שם, כב) : "וַתִּתְּלַח לְדָרֵשׁ אֶת ה'", וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתָהּ, דְּכָתִיב (שם, כג) : "וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבֶטְנְךָ וְגו'".

יעקב

יעקב אבינו התפלל לפני הקדוש ברוך הוא ושמע את תפלתו. התפלל, דְּכָתִיב (שם לב, יא) : "הֲצִילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו", וְאִין נָא אֱלֹהֵי לְשׁוֹן תְּפִלָּה וַתִּחַנֶּה, דְּכָתִיב (דברים ג, כג) : "וְאֶתְחַנֶּן אֶל ה' בְּעֵת הַהִיא לֵאמֹר", וְכָתִיב בְּתֵרָה (שם כה) : "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה וְגו'", וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (בראשית לג, יח) : "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם".

משה

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הַתְּפִלָּל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ. הַתְּפִלָּל, דְּכָתִיב (שמות לב, יא) : "וַיִּחַל מֹשֶׁה אֶת פָּנָיו ה' אֱלֹהָיו וְגו'", וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (במדבר יא, כ) : "וַיֹּאמֶר ה' סְלַחְתִּי כַּדְבָרְךָ".

אהרן

אֶהְרֹן, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הַתְּפִלָּל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הַתְּפִלָּל, דְּכָתִיב (במדבר יז, יב) : "וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם", וַתִּקְטֹרֶת חֲבִיבָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּתִפְלָה, שְׁנֵאמֹר (תהילים קמא, ב) : "תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ", וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (במדבר יז, יז) : "וַתִּעַצֵּר הַמַּגִּפָּה".

פינחס

פינחס התפלל לפני הקדוש-ברוך-הוא, ושמע את תפלתו, והתפלגה והעתירה שניהם בפסוק אחד, שנאמר (תהלים קו, ל) : "וישמע פינחס ויפלל ותעצר".

יהושע

יהושע התפלל לפני הקדוש-ברוך-הוא ושמע תפלתו, התפלל, דכתיב (יהושע ז, ו) : "ויקרא יהושע... ויפל על פניו ארצה לפני ארון ה' וגו'", ושמע הקדוש-ברוך-הוא את תפלתו, דכתיב (שם, י) : "קום לך למה זה אתה נפל על פניך", כלומר, שמעתי תפלתך.

חנה

חנה התפללה לפני הקדוש-ברוך-הוא, ושמע תפלתה. התפללה, דכתיב (שמואל א' ז, ט) : "ותתפלל על ה' ובכה תבכה", ושמע את תפלתה, דכתיב (שם כז) : "אל הנער הזה התפללתי ויתן ה' לי את שאלתי אשר שאלתי מעמו".

שמואל

שמואל התפלל לפני הקדוש-ברוך-הוא, ושמע תפלתו. התפלל, דכתיב (שמואל א' ז, ה) : "ויאמר שמואל קבצו את כל ישראל המצפתה ואתפלל בעדכם אל ה'", ושמע הקדוש-ברוך-הוא את תפלתו, דכתיב (שם, ט)

”וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל ה' בְּעַד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ ה'.”

דוד

דָּוִד, עָלְיוּ הַשְּׁלוֹם, הַתְּפִלָּל לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הַתְּפִלָּל, דְּכָתִיב (שְׁמוּאֵל ב' כד, יד) : ”נִפְלְאָה נָא בְיָד ה' כִּי רַבִּים רַחֲמוֹ וְגוֹ” וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (שֵׁם, כה) : ”וַיָּבִן שָׁם דָּוִד מִזִּבְחַ לַה' וַיַּעַל עֹלוֹת וַשְּׁלָמִים וַיַּעֲתֵר ה' לְאַרְצָ וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל”.

שלמה

שְׁלֹמֹה, עָלְיוּ הַשְּׁלוֹם, הַתְּפִלָּל לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הַתְּפִלָּל, דְּכָתִיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' ו, יב) : ”וַיַּעֲמֵד לְפָנַי מִזִּבְחַ ה' נֶגֶד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו”, וְכָתִיב (שֵׁם, יט) : ”וּפָנִיתָ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנָנָתוֹ... לְשָׁמַע אֶל הַרְנָה וְאֶל הַתְּפִלָּה”, וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב בְּסוֹף הַפְּרָשָׁה (שֵׁם ז, יב) : ” שָׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ וְגוֹ”.

אליהו

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, זְכוּר לְטוֹב, הַתְּפִלָּל לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הַתְּפִלָּל, דְּכָתִיב (מַלְכִים א' יח, לז) : ”עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעַם הַזֶּה כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים וְגוֹ”, וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (שֵׁם, לח) : ”וַתִּפֹּל אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הָעֵצִים”.

אלישע

אֱלִישָׁע הַתְּפִלָּל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הַתְּפִלָּל, דְּכָתִיב (מלכים ב' ד, לג) : "וַיִּסְגֹּר הַדָּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְּפִלֵּל אֶל ה'", וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (שם, לה) : "וַיִּפְקַח הַנַּעַר אֶת עֵינָיו". וְעוֹד הַתְּפִלָּל, וְהַתְּפִלָּה וְהַשְּׁמִיעָה בְּפִסּוּק אֶחָד, דְּכָתִיב (שם ו, יח) : "וַיֹּאמֶר הָיָה נָא אֶת הַגּוֹי הַזֶּה בְּסַנּוּרִים, וַיִּכֶם בְּסַנּוּרִים כַּדָּבָר אֲלִישָׁע".

חזקיה

חִזְקִיָּה הַתְּפִלָּל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ, הַתְּפִלָּל, דְּכָתִיב (ישעיה לז, טו-טז) : "וַיִּתְּפִלֵּל חִזְקִיָּהוּ אֶל ה' לֵאמֹר, ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב הַכְּרָבִים וְגוֹ", וְכָתִיב (שם, יז) : "הִטָּה ה' אֶזְנֶךָ וְשָׁמַע וְגוֹ", וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (שם, כא) : "וַיִּשְׁלַח יְשַׁעְיָהוּ בֶן אֲמוּץ אֶל חִזְקִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הַתְּפִלָּלָתָ אֵלַי אֶל סַנְחַרִּיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר". וְעוֹד הַתְּפִלָּל וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (שם, לח, ב) : "וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְּפִלֵּל אֶל ה'", וְשָׁמַע הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דְּכָתִיב (שם, ה) : "הַלֹּדֶף וְאִמְרַת אֶל חִזְקִיָּהוּ כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי דָוִד אֲבִיךָ שְׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ רְאִיתִי אֶת דַּמְעֹתֶיךָ וְגוֹ". נִמְצָא שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹנֶה אֶת יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהֵם מִתְּפִלְלִים לִפְנֵיו בְּעֵת צָרָתָם.

"וַיִּקְרָאנִי וְאָעֲנֵהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה" (תהלים צא, טו)

גְּרַסִּינָן בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים (כ) : "וַיַּעֲנֶךָ ה' בְּיוֹם צָרָה", זֶה שֶׁאָמַר הַכֶּתוּב (תהלים צא, טו) : "וַיִּקְרָאנִי וְאָעֲנֵהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה". אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא : בְּשַׁעַה שֶׁמִּגַּעַת צָרָה לְיִשְׂרָאֵל וּמִבְּקָשִׁים אוֹתִי וּמִשְׁתַּפִּין כְּבוֹדִי עִמָּהֶם, אָנִי עוֹנֶה אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר : "וַיִּקְרָאנִי וְאָעֲנֵהוּ וְגוֹ".

אָמַר רַבִּי יוֹדָן : לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֵה? לְאִשָּׁה עֹבְרָה שֶׁהִיא עִם אִמָּה בְּכַעַס. בְּשַׁעַת לְדַתָּה עֲלֵתָה אִמָּה לְמַעַל, וְהִיָּתָה הִיא צוֹנוּחַת לְמַטָּן, וְאִמָּה שׁוֹמַעַת קוֹלָהּ וְצוֹנוּחַת גַּם הִיא כְּנִגְדָּה מִלְּמַעַל. וְהָיוּ הַשְּׂכָנוֹת אוֹמְרוֹת לָהּ : מַה טִּיבְךָ, וְכִי אַתְּ יוֹלְדַת עִמָּה? אָמְרָה לָהּ : אֲנִי רוֹאָה אֶת בִּתִּי בְּצַעַר, וְאִף עַל פִּי שֶׁהַכַּעֲסָה אוֹתִי, אֲנִי יְכוּלָה לְסַבֵּל צוֹנוּחָתָה, אֲלֵא הִרִינִי צוֹנוּחַת עִמָּה, לְפִי שֶׁצָרַת בִּתִּי שְׁלִי הִיא. כִּךָ כְּשֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, קָרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא לְבַכְיָה וְלִילָלָה בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כב, יב) : "וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בְּיוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמַסְפָּד וּלְקִרְחָה וּלְחִגּוֹר שֶׁק". וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁצוּנָה לְשִׁמְיִם לְהַתְּאַבֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נ, ג) : "אֲלֵבִישׁ שְׁמִיִם קְדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם". אָמְרוּ לִפְנֵיו : רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי יֵשׁ דְּבָרִים הַלְלוּ לִפְנֵיךָ,

וְהָלֵא כְּתִיב (דברי הימים א' טז, כז) : "עַז וְחֶדְוָה בְּמִקְמוֹי", וְלֹא מִסְפֵּד בְּמִקְוֹמוֹ.
אָמַר לָהֶם : בֵּיתִי חָרַב, וּבְנֵי שְׁלוּלִין מְסוּרִין בְּקוֹלְרִין, וְאֵינִי מִצְטַעֵר! כָּד
כְּתִיב : "עֲמוּ אֲנֹכִי בְצָרָה".

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן אֹמֵר : תְּשֻׁעָה פְּסוּקִים יֵשׁ בְּמִזְמוֹר הַזֶּה, כְּנֶגֶד תְּשֻׁעָה
חֲדָשִׁים שֶׁהֶעֱבֵר בְּמַעֲי אָמוֹ, וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּצַעַר וּבְצָרָה. לְפִיכָד, כְּשִׁישְׂרָאֵל
שְׂרוּיִין בְּצָרָה, אֹמְרִים לָהֶם : דְּעֲנֵי לְחִיטָא [יולדת], הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם. הַדָּא
הוּא דְכְּתִיב : "יַעֲנֶדָּה ה' בְּיוֹם צָרָה וְגו'". (עד כאן מספר "מנורת המאור הקדמון")

ב' - מעשיות מרבתינו בעלי התלמוד

התפשטות הגשמיות בשעת התפלה

מַעֲשָׂה בְּחֶסֶד אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל. בָּא נָחַשׁ וְעָבַר עַל רַגְלָיו, וְלֹא
הִפְסִיק תְּפִלָּתוֹ. אָמְרוּ לוֹ תִלְמִידָיו : רַבֵּנוּ, לֹא חֲשַׁתְּ בְּעֶצְמְךָ מִן הַנָּחָשׁ? אָמַר
לָהֶם : תְּבוּאָה לִי שְׁלֵא חֲשַׁתִּי [כְּלוּמַר, נִשְׁבַּע אֲנִי שְׁלֵא הִרְגַּשְׁתִּי בּוֹ].

שומר תפלה לא ידע דבר רע

וְשׁוּב מַעֲשָׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, וּבָא הַזָּאֵב וְנָטַל אֶת בְּנוֹ מֵאֶצְלוֹ,
וְלֹא הִפְסִיק אֶת תְּפִלָּתוֹ. כְּשִׁסִּים, אָמְרוּ לוֹ תִלְמִידָיו : רַבֵּנוּ, לֹא חֲשַׁתְּ
בְּעֶצְמְךָ כְּשֶׁבָא הַזָּאֵב וְנָטַל אֶת בְּנֶךָ מֵאֶצְלֶךָ? אָמַר לָהֶם : תְּבוּאָה לִי שְׁלֵא
חֲשַׁתִּי בּוֹ. וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר אֶת הַדָּבָר עַד שֶׁבָא הַזָּאֵב וְהַחֲזִיר אֶת הַתֵּינוֹק
לְמִקְוֹמוֹ. אָמַר הָאֵב לְבָנוּ : מָה עָשָׂה לָךְ הַזָּאֵב? אָמַר לוֹ הַכְּנִיסֵנִי לְתוֹךְ
חֲרָבָה אַחַת, וְשִׁמְעֵתִי בֵּת-קוֹל שֶׁהִיְתָה אוֹמֶרֶת : לֹא עַל זֶה שְׁלַחְתִּיךָ אֶלָּא
עַל בֶּן פְּלוֹנִי. וְלֹא הִסְפִּיק הַנַּעַר לְגַמֵּר אֶת הַדָּבָר, עַד שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל בְּכִי
שְׂצוּעָקִין וְאוֹמְרִין : בֶּן פְּלוֹנִי נִשְׁכַּח הַזָּאֵב.

מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהיה עומד ומתפלל, בא ערוד ונשכו. ברחו התלמידים. לאחר שעה חזרו ומצאו אותו ערוד מת משלף על חורו. אמרו: וי לו לאדם שנשכו ערוד, וי לו לערוד שנשכו רבי חנינא בן דוסא.

אימתי עת רצון - בשעה שהצבור מתפלל

רב נחמן נחלש ולא בא לבית-הכנסת. אמר לו רבי יצחק: מפני מה לא בא מר לבית-הכנסת להתפלל? אמר לו: לא יכלתי, תשש כחי. אמר לו: יאספו למר עשרה, ויתפלל במנון. אמר לו: טרח הוא לי. הוסיף רבי יצחק להקשות: יאמר לו מר לשליח צבור, שבשעה שהצבור מתחילים להתפלל, יבוא ויודיע למר [כדי שיעמד בתפלה בזמן שהצבור עומדים]. אמר לו: כל כך למה? אמר לו: כך אמר רבי יוחנן משם רבי שמעון בן יוחאי: מהו שפתיב (תהלים סט, יד): "ואני תפילתי לך ה' עת רצון", אימתי הוא עת רצון? - בשעה שהצבור מתפלל.

התמדת התפלה בזמנה מארכת ימים

רבי יוחנן היה זקן מפלג וחי ארבע מאות שנה. ספרו לו שגם בבבל ישנם אנשים זקנים מפלגים כמוהו. תמה ואמר: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם - על האדמה" (דברים יא, כא), אבל בחוץ-לארץ - לא?! כיון שאמרו לו שמשכימים ומעריבים הם לבתי כנסיות, אמר: זהו שהועיל להם לאריכות ימים, שכן אמר רבי יהושע בן לוי לבניו: השכימו והעריבו לבתי כנסיות, כדי שתאריכו ימים.

מעלה להתפלל במקום שלומדים תורה

אָמַר אַבְיִי: מִתְחַלֶּה הָיִיתִי לֹמֵד בְּתוֹךְ בֵּיתִי וּמִתְפַּלֵּל בְּבֵית-הַכְּנֶסֶת. כִּיּוֹן
שֶׁשָׁמַעְתִּי שֶׁאָמַר רַבִּי חִזְיָא בַּר אֲמִי מִשָּׁם עוֹלָא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ
אֵין לוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת שָׁל הַלְכָה בְּלֶבֶד - לֹא
הָיִיתִי מִתְפַּלֵּל אֵלָא בְּמָקוֹם שֶׁהָיִיתִי לֹמֵד בּוֹ.

רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי, אָף-עַל-גַּב שֶׁהָיוּ לָהֶם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּתֵי כְּנִסוֹת
בְּטַבְּרִיָּה, לֹא הָיוּ מִתְפַּלְלִים אֵלָא בֵּין הָעַמּוּדִים שָׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּמָקוֹם
שֶׁהָיוּ לֹמְדִים.

מסירות נפש עבור שלא להפסיק באמצע תפלה

מַעֲשֵׂה בְּחִסִּיד אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בְּדַרְדָּר, וּבָא הַגְּמוּן אֶחָד וְנָתַן לוֹ שְׁלוֹם,
וְלֹא הִחְזִיר לוֹ שְׁלוֹם. הִמְתִּין לוֹ עַד שֶׁסִּיַּם תְּפִלָּתוֹ.

לְאַחַר שֶׁסִּיַּם תְּפִלָּתוֹ, אָמַר לוֹ: רִיקָא! וְהֵלֵא כְּתוּב בְּתוֹרַתְכֶם (דְּבָרִים ד, ט):
"רַק הַשְּׁמֵר לָךְ וְשָׁמַר נַפְשְׁךָ מֵאֵד", וְכָתוּב (שֵׁם, טו): "וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד
לְנַפְשֵׁיכֶם" - כְּשֶׁנִּתְּנִי לָךְ שְׁלוֹם, לָמָּה לֹא הִחְזַרְתָּ לִּי שְׁלוֹם? אִם הָיִיתִי
חוֹתֵךְ רֹאשְׁךָ בְּסִיף, מִי הָיָה תוֹבֵעַ אֶת דָּמְךָ מִיָּדִי?

אָמַר לוֹ: הִמְתִּין לִי עַד שֶׁאַפְיִסְךָ בְּדְבָרִים. אָמַר לוֹ: אֵלֹו הָיִיתָ עוֹמֵד לְפָנַי
מְלָךְ בְּשֵׁר-וָדָם, וּבָא חֲבֵרְךָ וְנָתַן לָךְ שְׁלוֹם, הָיִיתָ מְחִזִּיר לוֹ שְׁלוֹם?

אָמַר לוֹ: לֹא.

וְאִם הָיִיתָ מְחִזִּיר לוֹ, מָה הָיוּ עוֹשִׂים לָךְ?

אָמַר לוֹ: הָיוּ חוֹתְכִים אֶת רֹאשִׁי בְּסִיף.

אָמַר לוֹ: וְהֵלֵא דְבָרִים קַל וְחֹמֶר: מָה אַתָּה, שֶׁהָיִיתָ עוֹמֵד לְפָנַי מְלָךְ בְּשֵׁר-
וָדָם, שֶׁהָיוּ כָּאֵן וּמְחַר בְּקֶבֶר - כָּךְ, אֲנִי - שֶׁהָיִיתִי עוֹמֵד לְפָנַי מְלָךְ-מַלְכֵי
הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא חַי לְעַד וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, עַל אַחַת
כְּמָה וְכְמָה!

מִיָּד נִתְפָּיַס אוֹתוֹ הַהַגְּמוּן וְנִפְטַר אוֹתוֹ חִסִּיד לְשְׁלוֹם.

עת להאריך ועת לקצר

מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התבה בפני רבי אליעזר, והיה מאריך יותר מדאי.

אמרו לו תלמידיו: רבנו, כמה ארךן הוא זה!

אמר להם: כלום מאריך יותר ממשנה רבנו, שנאמר בו (דברים ט, כה):
"ונאתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה"...

שוב מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התבה בפני רבי אליעזר, והיה מקצר יותר מדאי.

אמרו לו תלמידיו: כמה קצרן הוא זה!

אמר להם: כלום מקצר יותר ממשנה רבנו, שכשהתפלל על מרים אמר (במדבר יב, ג):
"אל נא רפא נא לה".

סימן לצדיק שתפלתו נתקבלה

אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים ואומר: זה חי וזה מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להם: אם שגורה תפילתי בפני, יודע אני שהוא מקבל, ואם לאו - יודע אני שהוא מטורף [כלומר, לא מקבל].

מעשה שחלה בנו של רבן גמליאל. שגר שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים.

כיון שראה אותם, עלה לעליה וביקש עליו רחמים.

בירידתו אמר להם: לכו, שחלצתו חמה [כלומר, שהזיע ונתרפא].

אמרו לו: וכי נביא אתה?

אמר להם: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כֹּהֵן מְקַבְּלֵי: אם שְׁגוּרָה תִּפְלְתִי בְּפִי - יוֹדַע אֲנִי שֶׁהוּא מְטַרְף.

יִשְׁבוּ וְכַתְּבוּ וְכוּנּוּ אוֹתָהּ שְׁעָה. וּכְשֶׁבְּאוּ אֶצֶל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לָהֶם: הָעֲבוּדָה, לֹא חֲסַרְתֶּם וְלֹא הוֹתַרְתֶּם, אֲלֵא כֹּהֵן הָיָה מַעֲשֵׂה: בְּאוֹתָהּ שְׁעָה חֲלַצְתוּ חַמָּה וּבִקֵּשׁ מֵאַתְּנוּ מִיָּמִים לְשָׁתוֹת

המכניע עצמו כעבד - תפלתו מתקבלת מהרה

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דְּיוֹסָא שֶׁהֲלִיף לְלַמַּד תּוֹרָה אֶצֶל רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

אָמַר לוֹ: חֲנִינָא בְּנִי, בִּקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים וַיְחִיָּה.

הִנִּיחַ רִאשׁוֹ בֵּין בְּרַכּוֹ וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, וְחָיָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: אֲלֵמְלִי הִטִּיחַ בֶּן זַכַּאי אֶת רִאשׁוֹ בֵּין בְּרַכּוֹ כֹּל הַיּוֹם כֹּלוֹ, לֹא הָיוּ מִשְׁגִּיחִים עָלָיו.

אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: וְכִי חֲנִינָא גָדוֹל מִמֶּךָ?

אָמַר לָהּ: לֹא, אֲלֵא הוּא דוֹמָה כְּעַבְדֵּי לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְאֲנִי דוֹמָה כְּשֶׁר לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְהַכּוֹנֵה, חֲנִינָא בֶּן דְּיוֹסָא מְצַטִּין בְּמִדָּה זֹאת שֶׁל עֲבָדוֹת, לְבֹא לְפָנֵי ה' בְּתַחוּשָׁה שֶׁל עַבְדֵּי שְׂאִין לוֹ מִשְׁלוֹ כְּלוּם - כְּעֵינֵי עַבְדִּים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם - וּבְזָה מְצַטִּין הוּא יוֹתֵר מִמֶּנִּי שְׂיֹדַע לְעַקֵּר כָּל תַּחוּשֵׁת שְׂרָרָה מֵעַצְמוֹ.

”כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרוּבִים אֵלָיו כִּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו”.

מַעֲשֵׂה בְּתִינוּק אֶחָד שֶׁהָיָה מִפְּרֵשׁ בַּיָּם הַגָּדוֹל בְּסַפִּינָה, וְהָיוּ בָּהּ אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְעָמַד עֲלֵיהֶם צֶעַר גָּדוֹל בַּיָּם [הָאֲנִיָּה חֲשֵׁבָה לְהַשְׁבֵּר]. וְהָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם דְּמוּת אֱלוֹהִים תְּלוּי בְּצִוְאוֹת, וְהָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶם נוֹטֵל אֱלוֹהוּ וּמְחַבְּקוֹ וּמְנַשְּׁקוֹ, וְלֹא הָיָה מוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם. בֵּינוֹן שֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא הוֹעִיל לָהֶם, אָמְרוּ זֶה לָזֶה: אֵין כָּאֵן אֶחָד מֵאוֹתָהּ אֲמָה שֶׁהוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵאַרְץ מִצְרַיִם וְקָרַע לָהֶם הַיָּם? אָמְרוּ: יֵשׁ כָּאֵן תִּינוּק אֶחָד עָנִי, וְכַמְדָּמָה לָנוּ שֶׁהוּא יְהוּדִי, וְהוּא יֵשׁן בְּיַרְכְּתֵי הַסַּפִּינָה. יָרְדוּ אֶצְלוֹ וְאָמְרוּ

לו: אנו בצרה גדולה, ואתה ישן?! קום, קרא לאלהיך, שמא בזכותך אנו נצולין מן הצרה הזאת. עמד התינוק והתפלל לפני הקדוש-ברוך-הוא, ואמר: רבונו של עולם, היום יודע כחך וגבורתך, ועכשו יאמרו הכל כי אמת אתה, חנון ורחום. מיד רמו הקדוש-ברוך-הוא לים ועמד מזעפו, ויצאו לשלום. כיון שיצאו אל היבשה לקנות להם מזונות, בקשו ממנו כסף לקנות בו מזון בשבילו. אמר להם עני הוא. אמרו לו: אין אתה אלא עשיר מאד, ואותן האנשים עניים הם, שאין להם אלוה מושיע כאלהיך שהוא עונה אותך בכל עת שתקראנו. אמר להם: אלהיכם הוא תלוי בצואריכם והוא רחוק מכם, אבל אלהינו הוא רחוק בשמים והוא קרוב ממנו, שנאמר (דברים ד, ח): "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו".

"כי לא בזה ולא שקץ ענות עני"

גרסינן במסכת זבחים: "אגריפס המלך בקש להקריב אסף עולות ביום אחד. שלח ואמר לכהן גדול: אל יקריב אדם היום חוץ ממני. בא עני אחד ובידו שתי תורים. אמר לכהן: הקריב לי את אלו. אמר לו הכהן: המלך צוני שלא יקריב אדם היום חוץ ממנו. אמר לו: אדוני כהן, ארבעה תורים אני צד בכל יום; אני מקריב שתיים ומתפרנס בשתיים, ואם אין אתה מקריב לי, הרי אתה חותך את פרנסתי. עמד הכהן והקריבם לו. נראה לו למלך בחלום: קרבנו של עני קדמך. שלח ואמר לכהן: והלא אמרתי לך אל יקריב אדם היום חוץ ממני. אמר לו: אדם אחד בא אצלי ובידו שתי תורים, וספר לו המעשה. אמר לו: יפה עשית, משום "כי לא בזה ולא שקץ ענות עני" (תהלים כב, כה). והוא הדין בתפלה, כי התפללות במקום הקרבנות

למה דומה המתפלל לאחר זמן תפלה?

מעשה באדם באחת מערי השדה ששמש כפקיד זוטר בבית המכס, ובביתו של האיש אין פת לפי הטף. עקרת הבית חלתה, וכבר חדשים שהיא שוכבת במטתה, נאנקת ומתפתלת מיסורים. כל חסכוניותו הודלים הוציא הפקיד על רפואתה של אשתו, גם רהיטיו מכר כדי לשלם שכר הרופאים והתרופות. ואכן, לשמחתו, חל שפור נפר בבריאותה. אך דא עקא, דוקא כעת, זקוק היה לסכומי כסף גדולים במיוחד; הרופא פקד עליו לתן לאשתו במשך השבועות הבאים אכל מזין ומבריא בתוספת רפואה יקרה מאד; גם בתו הבכירה הגיעה לפרקה זה מכבר. בשעת

מחלתה האנושה של עקרת הבית, הסיח דעתו מזה, אך עתה, משרוח מעט מצב אשתו, הטרידו אותו מאד פניה הנוגות של הבת...

טרויד היה האיש במחשבותיו, עצב עמק מלא את לבו - מאין יבוא עזרו, ואין לו קרוב או מודע שיוכל לסייע בידו להתגבר על קשייו.

והנה, גנבה לאזנו שמועה כי מלך המדינה המפרסם, בנדיבות לבו, עומד לבקר בעיר מגוריו. השמועה ספרה כי קשוב הוא המלך לכל מסכן ונדכא - בודאי - אמרו לו ידידיו - יעזר המלך לאלה העובדים בנאמנות בשרות המדינה...

לא ארכו הימים, והמלך הופיע בעיר והתגורר בבית השר. לבקשת התושבים, נקבעו שעות בקור בהן יכול כל אדם לשפך לבו ולשטח בקשותיו לפני המלך.

ביום המיעד לפגישה, אחר הפקיד מעט לקום משנתו; ההתרגשות על ההזדמנות הנפלאה לפגישה עם המלך, ירום הודו. העיפות של לילות למכביר, בהן לא עצם עין בשמרו על אשתו, נתנו בו אותותיהן. התרחץ ולבש בגדים חגיגיים לכבוד המארע הגדול העומד להתרחש, וישב לכתב לעצמו ראשי פרקים לשיחתו הצפויה עם המלך. דף הניר הראשון שהכין לא מצא חן בעיניו - מחק את הכתוב, וישב לערוך מחדש את סדר הדברים שיאמר. גם עתה, לאחר שראה את שכתב, נוכח שהקדים את המאחר והדגיש את הטפל, קרע, אפוא, את הניר, ושב לכתב מחדש את הדברים. עודנו שקוע בהגיגיו, מוחק וכותב, מוסיף וגורע, כשקולה החלוש של אשתו מגיע לאזניו: הרי השעה המיעדת לפגישה עם המלך עומדת להסתיים...

בריצה מבהלת, כשמעילו העליון שמוט על כתפו, חלצתו אינה רכוסה כהלכתה, שערותיו מתבדרות ברוח מתחת כובעו המנח בצורה מוזרה, הוא מגיע לשער בית השר כשבידו מקמט גליון, ובו ראשי הפרקים הבלתי משלמים.

יצר לי מאד' - אומר הזקיף העומד בפתח - אחרת את המועד'.

נסה הפקיד לשכנע את הזקיף בנחיצות בקשתו ללא הועיל, ולפתע געה בבכי סוער; כל סבלו וצרותיו שנשאן בדומיה ובגאון משך חדשים פראו עתה החוצה - 'עזר לי - מרר בבכי גובר והולך - 'אנא, פתח לי את הדלת!' הזקיף אמנם אמר לו דבר מה, אך הוא בסערת רוחו לא הבין את דבריו. עוברי ארח, שרחמיהם נכמרו למשמע בכיו של הפקיד, הצטרפו לבקשתו בדרישה תקיפה: פתח מיד את השערים! והנה, לפתע, נפתחה הדלת, ושר העיר הופיע בפתח. במאמצים אדירים הצליח הפקיד להשתלט על רגשותיו הסוערים ולהסביר - תוך כדי התנפחות את מועקתו הנוראה ואת התקוות שהוא תולה בפגישה.

בְּרָךְ וּבְעֵדָנָה אָמַר לוֹ הַשֵּׁר, כְּשֶׁמִּבֶּט מְלֵא רַחֲמִים מְלוֹה דְּבָרָיו: יְדִידֵי הַיָּקָר, גַּם הַזְּקִיף, וּבִוּדָאֵי גַם אָנִי, שְׂמִיחִים הֵינּוּ לְחוּשׁ לְעִזְרָתְךָ, אֵךְ אֵת הַנְּעִשָׂה אֵין לְהִשִּׁיב - הַמְּלֶךְ, שֶׁהַמֶּתִין בְּאֶרֶךְ רוּחַ וְסִיעַ בְּנִדְיבוֹת לֵב לְכָל הַפּוֹנִים אֵלָיו עַד תֵּם שְׁעַת הַפְּגִישָׁה, עֲזֹב אֵת בֵּיתִי בְּדִיוֹק בְּרַגַע שְׁסִים אֵת קִבְּלַת הַקֶּהֱל, וְעֵתָה הוּא מְצוּי בְּמֶרְחָק גָּדוֹל מִכָּאן בְּדֶרֶךְ לְתַחֲנַתּוֹ הַבָּאָה...

-הַיְּהוּי זֶהִיר בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה! יִתְכּוֹן שֶׁהַסְּבָרִים מְשַׁכְּנֵעִים בְּאִמְתַּחַתֶּם שֶׁל הַמְּאַחֲרִים לְהַתְּפַלֵּל - אֵךְ מָה יַעֲזְרוּ כָּל הַנְּמוּקִים וְכָל הַהֲצֻטְדָּקוּיֹת אִם הַמְּלֶךְ כִּבֵּר הַפְּלִיג לְדַרְכּוֹ...

עוֹד מְשַׁל לְמֵאֲחֵר לְתַפִּלָּה

מַעֲשֶׂה בְּר' נַפְתָּלִי מְרוֹפְשִׁיץ שֶׁרָאָה אֶבְרָךְ אֶחָד נִדְחָף לְבֵית הַמְּדַרְשׁ בְּשַׁעַת מְאַחֲרַת לְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, חוּטֹף וּמִתְעַטֵּף בְּטִלְתּוֹ, חוּטֹף וּמִתְעַטֵּר בְּתַפְלִין, טוֹחֵן בְּפִיו תְּפִלָּתוֹ, רַץ אֵילָךְ וְאֵילָךְ - וּכְבָר סִים תְּפִלָּתוֹ.

גִּשָּׂה נָא אֵלַי - אָמַר לוֹ ר' נַפְתָּלִי - וְאִסְפֵּר לְךָ מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה:

אָדָם אֶחָד הָיָה רָגִיל לְגַלְגֵּל פֶּת שְׁחָרִית בְּפֶת קִבֵּר וְתַבְשִׁיל שֶׁל גְּרִיסִים. כְּשֶׁהָיָה חוֹזֵר לְבֵיתוֹ מִבֵּית הַמְּדַרְשׁ, מִיָּד אֲשֶׁתּוֹ עוֹרְכַת לוֹ שְׁלֶחַן וּמַעֲלָה עָלָיו פֶּתוֹ וְתַבְשִׁילוֹ.

פַּעַם אַחַת חָזַר מִבֵּית הַמְּדַרְשׁ לְבֵיתוֹ, אָמְרָה לוֹ אֲשֶׁתּוֹ: הַמֶּתֶן לִי עַד שְׂאֵתְקִין לְךָ סְעֻדָּתְךָ.

הַמֶּתֶתִין שְׁעָה אַחַת, שְׁתֵּי שָׁעוֹת, שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת - וְאֲשֶׁתּוֹ עֵדִין טוֹרַחַת בְּסְעֻדָּה. אָמַר לְעֲצָמוֹ כְּשֶׁהוּא עֵטוּף בְּרַעֲב: סְעֻדַת שְׁלֵמָה מִתְקִינָה זֶה, דְּגִים מְטוֹגְנִים וְאַזְזִים צְלוּיִים. מְשַׁעֲבֵר רַבּוֹ שֶׁל יוֹם, עֶרְכָּה לוֹ שְׁלֶחַן וְהַעֲלֵתָה עָלָיו... פֶּת קִבֵּר וְתַבְשִׁיל שֶׁל גְּרִיסִים.

-תַּמָּה, תַּמּוּה - אוֹמֵר הוּא לְאֲשֶׁתּוֹ - כְּסָבוֹר הֵייתִי, לְאַחַר שְׁטַרַחַת בְּסְעֻדָּה רַבּוֹ שֶׁל יוֹם, תַּעֲלִי עַל הַשְּׁלֶחַן תַּרְנַגְלַת פְּטוּמָה וַיִּין יָשׁוּ, וְאֵלוֹ תַבְשִׁיל שֶׁל גְּרִיסִים - הֲרִי יִכְלַת לְהַתְּקִין מִבְּעוֹד שְׁחָרִית...

-אֵף הַנִּדּוֹן כֶּךָ - מְסִים ר' נַפְתָּלִי - צְדִיקִים שְׁבִדוֹר שׁוֹהִים כְּמָה שְׁעוֹת וּמִתְפַּלְלִים בְּכִנּוּת, בְּיַחּוּדִים וּבְדַבְּקוֹת - מִתְאַוָּה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְתַפְּלָתָם וּמִמֶּתֶתִין לָהֶם, אֵךְ תְּפִלָּה חֲטוּפָה כְּזוֹ, שֶׁאַבְרִיָּה קְטוּפִים וּמְרַסְקִים שְׁנֵאֲמָרַת עַל רֶגֶל אַחַת - הֲרִי יִכּוֹל אֶתָּה לְהַשְׁפִּים וּלְהַתְּפַלֵּל. ("הַאוֹשֵׁר שְׁבַתְפִּילָה")

תְּפִלָּה מִיָּצֵד?

דברים חשובים על הפונה אנו מוצאים בסדור "בית יעקב", לר' יעקב מעמדין: ראשית דבר, יהרהר פרוש המלות בכל כח שכלו והבנתו, וידבק מחשבתו במלכו אשר ממנו תוחלתו ותקנתו בעל היכלת למלא שאלתו. לכן, בהכרח, ישים אל לבו תחלה לפני מי הוא עומד, יוצר רוחו ונשמתו, וכל הנמצא מעשה ידיו הוא... לכן, אם אליו יתבונן, וימלא אימה ויראה, יגיל ברעדה שזכה לעבד למלך הכבוד... ויציר, אלו היה עומד לפני מלך בשר ודם - כמה היה נזהר בכיוון לשונו ודבורו היטב שלא יפשל בגדולה ובקטנה - על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא הרואה ומפיר מצפוני רעיוניו, לא נסתר מנגד עיניו. לכן, עקר ויסוד התפלה היא טהר וזך הלב ונקיות המחשבה, שפך היא עבודה שבלב חביבה, ואמרו ראשונים: תפלה בלי פונה - כגוף בלי נשמה...

ג' - עובדות מגדולי הדורות

התפלה של ר' עקיבא איגר זצ"ל שבזכותה נצל והבריא

בשעור שהיה משמיע רבי עקיבא איגר זצ"ל בישיבתו, היה משתתף גם בעל בית אחד, שהיה תלמיד חכם. פעם אחת הגיע קצת באחור לשעור, והנה הוא נכנס לאולם ורואה שהמקום ריק ואין שם איש. התפלא האיש ולא הבין את פשר הדבר, שהרי כרגיל זהו הזמן שנמצא השעור בעצומו, עד שמצא בחור אחד וממנו נודע לו כי הרב אמנם הגיד שעור, אך באמצע השעור שאל בחור קשיא והרב אמר תרוץ, אבל הבחור התעקש פעם ועוד פעם וכל הזמן ענה הרב אותו תרוץ. הבחור לא הבין וכך שאל אותה קשיא שבעים פעם ורבי עקיבא איגר ענה אותו תרוץ עד שנחלש והתעלף ולא יכלו להעירו. מיד הזעיקו רופא והרופא קבע שמצבו חמור וצנה להחיש אותו מיד לביתו.

הבחור ידע לספר לאותו בעל בית, כי הרב שוכב עתה במטתו בבית והוא ממש בסכנת נפשות. שאל בעל הבית את הבחור מה היתה הקשיא ומה היה התרוץ. התפלא הבחור ואמר לו: "איך יכול אני במצב כזה להתרפז ולומר לך זאת, הלא המצב כה חמור!" אבל האיש התעקש עד שהבחור

אמר לו את תכון הקשיא והתרוץ. התפלא בעל הבית ואמר: "הרי הרב צודק, על מה התעקש אותו מקשה??"

רץ בעל הבית לביתו של רבי עקיבא ומצא את הכל שרויים בדאגה עמקה. בגי המשפחה היו מתוחים ומבהלים. המצב היה קריטי, כבר הזמינו חברה קדישא והדליקו גרות. אותו בעל בית לא אבד עשתונותו, הוא נגש למטותו של הרב והבחין ששפתיו נעות. התכופף אליו ושמע מה הוא לוחש, ולאחר מכן נעמד ויצא החוצה באמרו: "כבו את הנרות, הרב יבריא!"

מיד רצו אליו כלם ושאלוהו: "זאת מנין לך? איך אתה בטוח כל כך?" נענה האיש ואמר: "אספר לכם, התכופתי והטיתי און ללחשו של הרב. וכך הוא אמר:

'רבונו של עולם, אני מבקש שתשלח לי רפואה שלמה בגלל שני דברים. דבר ראשון: גלוי וידוע לפניך שהתרוץ שלי נכון. פונתי לאמתה של תורה, וממילא בזכות התורה האמתית שאמרתני אני ראוי לרפואה שלמה. דבר שני: אם אמות עכשו חליקה, לא יוכל הבחור לחיות במנוחה כל ימי חייו, כי הוא יתיסר על שהיה הגורם למותי, וגם בגלל זה אני מבקש ממך שתשלח לי רפואה שלמה.'

כששמעתי כך מהרב, סים בעל הבית, "בטוח אני כי ה' ישלח לו רפואה". וכך אמנם היה, שרבי עקיבא איגר הבריא וחזר לאיתנו. ("שאל אביד ויגדד")

כשרבי עקיבא איגר זצ"ל לא נענה בתפלתו

ספר ה"חתם סופר" זצ"ל, כי שלח פעם מכתב לרבי עקיבא איגר זצ"ל שיתפלל לרפואתו של חולה. והנה קבל ממנו מכתב בחזרה: "התפללתי ולא נעניתי, אולי יש טעות בשם". ואחרי זה נודע, כי אכן הייתה טעות בשם החולה... (מהני"ל)

תפלת רבי עקיבא איגר זצ"ל לרפואת חולה מסכן

רבי עקיבא איגר נוהג היה לקיים מצות בקור חולים אצל כל חולי העיר. פעם אחת בא לבקר חולה אחד מבני עירו, אשר חלה במחלה נדירה שלא היה לה תרופה. בדיוק באותו זמן עבר דרך העיר רופאו של המלך. הדבר נודע לרבי עקיבא איגר והוא מהר לשלח אליו שלוחים שיבקשוהו לבדק את החולה. הסכים הרופא ובא לראות את החולה, ורבי עקיבא איגר הגיע גם הוא למקום.

שאל אותו הרופא: "למה הבאת אותי לכאן, הלא אתה יודע שזו מחלה שאין לה מרפא?" השיב לו רבי עקיבא איגר: "ואם המלך היה לוקה במחלה הזו, גם אז היית אומר שאין לה תרופה?" השיב הרופא: "אני באמת נזכר, כי חלה המלך פעם באותה מחלה וגם אז אמרתי שאין לה תרופה, כי יש רק תרופה אחת, אבל קשה עד מאד להגיע אליה. מדבר בצפור נדירה שצריכים לתפס אותה במקום נדיר, במדבר, ולהאכיל בה את החולה. למלך יש אפשריות והוא שלח כמה גדודים של חיילים. הם פשוטו על המדבר והצליחו לאחר מאמצים ללכד צפור אחת כזו. המלך אכל אותה והתרפא. אבל פיצד יוכל סתם אדם להגיע לצפור כזו? בגלל זה אני אומר שאין תרופה למחלה."

הרופא נסע ורבי עקיבא חזר לביתו. נכנס לחדרו ומיד פתח בתפלה לה', וכה אמר: "רבוננו של עולם, כל בני ישראל - בניך הם, גם הם מלכים ובני מלכים, ועכשו זקוק אחד מבניך לצפור הזו, שלח לנו אותה..."

לא עבר זמן רב והנה הדפקה צפור על חלון הבית של רבי עקיבא, והוא צנה מיד לתפסה. הוא הורה להשאיר בידינו את הכנפים, ואת השאר לבשל ולהאכיל את החולה. כך אמנם עשו והחולה נרפא.

כעבר זמן מה שוב עבר רופא המלך בעיר. מהר רבי עקיבא איגר לשלח אליו את כנפי הצפור להוכחה. משראה זאת הרופא, הגיב: "דבר כזה יכול רק הרב היהודי לעשות!" (מהני"ל)

מדרכו בקדש של הבעל-שם-טוב זי"ע

(עדינות מתלמידיו מספר "שבחי הבעל-שם-טוב")

חרדת הדומם מאימת הצדיק המתפלל בקדשה

פעם אחת, ביום שהיו צריכין להגיד בו הלל [היה זה ראש חודש או חל המועד של פסח], היה ר' אברהם מתפלל תפלת שחרית לפני התבה, והבעל-שם-טוב התפלל במקומו הקבוע. ומנהגו היה להתפלל בעצמו לפני התבה תפלת הלל. והנה, בעת חזרת הש"ץ, החל הבעל-שם-טוב לרעד רעדה גדולה יותר מהרגלו.

כשסים ר' אברהם את חזרת הש"ץ, המשיך הבעל-שם-טוב לעמד על מקומו כשכלו רועד ולא נגש אל התבה. נגש אליו החסיד ר' וולף קוצס,

וְרָאָה שְׁפָנָיו בּוֹעֲרוֹת כְּלַפְיָדִים, עֵינָיו בּוֹלְטוֹת וּפְתוּחוֹת וְעוֹמְדוֹת לְלֹא תְנוּעָה, כְּמוֹ גּוֹסֶס, חֵס וְחִלְיָה. וְרָמַז ר' וּוּלְף לְר' אַבְרָהָם, וְלִקְחוּ אוֹתוֹ זֶה בְּיַד אַחַת וְזֶה בְּיַד אַחַת, וְהוֹלִיכוּהוּ אֶל הַתְּבָה, וְהִלְךְ עִמָּהֶם וְעָמַד לְפָנָי הַתְּבָה וְרָעַד זְמַן מָה, וּפְתַח וְאָמַר הִלְל, וְהִכַּל בְּרָעַדָּה. כְּשִׁסִּים הִקְדִּישׁ, עָמַד עֲדוֹ וְרָעַד זְמַן רַב, וְהִצְרָכוּ לְהִמָּתִין בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה עַד שְׁנַח מִרְעֲדָתוֹ.

וְלֹא זֶה בְּלִבְד, אֲלָא שְׁשִׁמְעֵתִי מִהֶרֶב מִפּוֹלְנָא, שְׁפַעַם אַחַת עָמַד כְּלִי גְדוֹל עִם מַיִם בְּשָׁעָה שֶׁהִבְעַל-שָׁם-טוֹב הָיָה מִתְפַּלֵּל, וְרָאוּ שְׁהַמַּיִם נָעִים וְנָדִים, וּמִמֶּשׁ הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה הִיָּתָה עֲלָיו. וְאִזּוֹ רָעַדָּה הָאֶרֶץ, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (שְׁמוֹת יט, יט) : "מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עֲלָיו ה' בְּאֵשׁ... וַיִּיחָרַד כָּל הָהָר מְאֹד", אִךְ לֹא הָיָה נֶכֶר, וּבַמַּיִם כֵּן הִכִּירוּ.

פַּעַם אַחַת בְּאִיזָה יוֹם-טוֹב, בָּעֵת שֶׁהִצְרָכוּ לְבָרֵךְ גֶּשֶׁם אוֹ טַל [הָיָה זֶה אוֹ יוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אוֹ יוֹם שְׁמִינִי עֶצְרַת], הָיָה הִבְעַל-שָׁם-טוֹב מִתְפַּלֵּל לְפָנָי הַתְּבָה וְהָיָה מִתְנַשֵּׂא עַל רֹאשׁ כָּלֵם בְּתַפְלָתוֹ, וְהָיָה מִתְפַּלֵּל בְּזָעָה גְדוֹלָה, וְהֶרֶב הַמַּגִּיד מִמְעֻזְרִיטֵשׁ לֹא יָכַל לְסַבֵּל זֹאת, כִּי הָיָה חוֹלָה מְאֹד, יָצָא מִבֵּית הַמְדַרְשׁ וְנִכְנַס לְחֹדֶר קָטָן לִיד בֵּית-הַמְדַרְשׁ וְהִתְפַּלֵּל שָׁם בִּיחִידוּת. לְפָנָי תַּפְלַת מוֹסָף, נִכְנַס הִבְעַל-שָׁם-טוֹב לְאוֹתוֹ הַחֹדֶר בְּכַדֵּי לְבַשׁ הַקִּיטָל. אָמַר הַמַּגִּיד כִּי הִכִּיר שֶׁהִיָּתָה אֶצְלוֹ הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה וְרָאָה כִּי מִחֻשְׁבָּתוֹ אֵינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וַיִּשְׁלַבֵּשׁ הַקִּיטָל, הַתְּקַמֵּט עַל כַּתְּפָיו. אַחַז בְּקִיטָל כְּדֵי לִישָׁרוֹ, וַיִּבְרָגַע שְׁנַגַּע בְּקִיטָל הַחַל לְרָעַד. אַחַז בִּישְׁלַחֵן שֶׁהָיָה שָׁם, וְגַם הִשְׁלַחֵן הִתְחִיל לְרָעַד עִמּוֹ וְהִבְעַל-שָׁם-טוֹב הִלְךְ. וְהִצְרָךְ הַמַּגִּיד לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ מִהַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ שְׁיִקַּח מִמֶּנּוּ דָבָר זֶה, כִּי אֵין בְּכַחוֹ לְסַבֵּל.

גַּם מִהַחֲסִיד ר' דָּוִד פּוֹרְקֶס מִמְּז'יבוֹז שְׁמַעֲתִי, שְׁפַעַם אַחַת הִתְפַּלֵּל הִבְעַל-שָׁם-טוֹב וְסָמוּךְ לוֹ עָמְדוֹ חֲבִיּוֹת מְלֵאוֹת תְּבוּאָה, וְרָאוּ אִיךְ שֶׁהִתְבוּאָה הַחֲלָה לְרָעַד.

"אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר שְׂוֹא שְׂקָד שׁוֹמֵר".

הֶרֶב הִקְדוּשׁ ר' יִצְחָק ז"ל מִנְּסַחֲזֵי סִפְר, שְׁפַעַם אַחַת צָוָה הִבְעַל-שָׁם-טוֹב שְׂבִיאוֹ לוֹ יֵין מִמְּדִינַת בְּסָרְבִיָּה בְּהַשְּׁגָחָה גְדוֹלָה וּשְׁמִירָה יִתְרָה עַל צַד הַיּוֹתֵר כְּשֶׁר, וּמִסָּר אֶת הַדָּבָר לְתַלְמִידוֹ הֶרֶב ר' דָּוִד, ז"ל מִמִּיקְלִיּוֹב, נָסַע ר' דָּוִד בְּעֶצְמוֹ לְבְּסָרְבִיָּה לְעִיר טִילְנֶעֶשֶׁט, הִתְעַכַּב שָׁם שְׁנֵי חֳדָשִׁים, אֲלוּל וְתִשְׁרִי, כָּל עֵת עֲבוֹדַת הַיּוֹן, וְהַשְּׁגִיחַ בְּעֶצְמוֹ עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרָט, מִן הַרְגַע הָרֵאשׁוֹן שֶׁקָּנָה אֶת הָעֵנָבִים וּבְכָל עֵת הַדְרִיכָה, עַל כָּל פְּעֻלָּה וּפְעֻלָּה שֶׁתְּהִיָּה בְּכַשְׁרוֹת הָרְאוּיָה לְמַהְדָּרִין מִן הַמְהָדָרִין. וְגַם אַחַר חֵג הַסְּכּוֹת הִתְעַכַּב שָׁם עוֹד אֵיזָה שְׁבוּעוֹת עַד אַחַר גְּמַר תְּסִיסַת הַיּוֹן, שְׁיִוְכְלוּ לְמַלְאֵת בְּחֲבִיּוֹת.

בְּדַרְכּוֹ חֲזָרָה עִם הַיַּיִן לְבֵיתוֹ, הִיָּתָה לוֹ יִגְיַעָה גְדוֹלָה, כִּי הַדְּרָכִים אֲזוּ הָיוּ
כְּבָר מְשֻׁבָּשׁוֹת בְּגִלְל מְזַג הָאֵוִיר הַחֲרָפִי וְהַסּוֹעֵר, וְנִסְעַ מִמֶּשׁ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
כָּל פְּרָסָה וּפְרָסָה, כִּי לֹא רָצָה לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ כָּלֹל מִשְׁמִירַת הַיַּיִן אֶפְלוּ לְרַגַע,
בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְכֵן טִבְעוֹ רָגְלוֹ בַּבֶּץ וּבָאוּ מִיָּם עַד נֶפֶשׁ, עַד שְׁבָרָב
עָמַל וַיִּגְיַעָה עָלָה בְּיָדוֹ לְהַבִּיאוֹ בְּשִׁמְרָה גְדוֹלָה וּבְכִשְׁרוֹת לְמַהְדָּרִין לְעִיר
מִזֵּיבוֹז. מִיָּד בְּהַגִּיעוֹ, רָץ בְּחַפְזוֹן אֶל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב לְסַפֵּר לוֹ שֶׁהֵבִיא אֶת
הַיַּיִן בְּשִׁמְרָה מְעֵלָה, כְּפִי חֲפָצוֹ.

בְּאוֹתוֹ רָגַע שְׁעַמְדָה הַעֲגָלָה עִם חֲבִיּוֹת הַיַּיִן לְפָנָי בֵּיתוֹ שֶׁל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב,
עָבַר שֵׁם בְּרָכִיבָה חֵיל אֶחָד מְשׁוֹמְרָיו שֶׁל אֲדוֹן הָעִיר, שֶׁתִּפְקִידוֹ הָיָה לְשֹׁמֵר
שֶׁלֹּא יָבִיאוּ יַיִן שָׂרָף לְעִיר, וְלֹא זֶז מִשֵּׁם עַד שֶׁאֲלַצְס לְפִתְחֵי הַחֲבִית, וְהַכְּנִיס
פְּנִימָה אֶת הַשְּׁפוּד שֶׁלוֹ לְטַעַם, וְאַחַר שֶׁרָאָה שֶׁהוּא יַיִן, הִמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ, אֶת
הַיַּיִן כְּבָר נֶאֱסַר עַל יְדֵי נְגִיעָתוֹ שֶׁל הַגּוֹי.

הַצְּטַעַר ר' דָּוִד מְאָד, כִּי כָּל טְרַחְתּוֹ הַגְּדוֹלָה וַיִּגְיַעָתוֹ הַעֲצוּמָה הִיָּתָה לְהַבִּיל
וְלָרִיק. נִכְנַס בְּבִכְיָה אֶל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְאָמַר לוֹ: יוֹדִיעֵנִי, רַבְּנוּ, מִפְּנֵי מַה
נִתְחַיֵּבְתִּי בְּעֵנֶשׂ גְּדוֹל כְּזֶה, לְאַחַר שֶׁרָצִיתִי לְמַסֵּר נֶפֶשִׁי לְדַבֵּר מִצְוָה, שֶׁיְהִיָּה
לְרַבְּנוּ יַיִן בְּתַכְלִית הַכִּשְׁרוֹת, וְהִיָּתָה כָּל יִגְיַעָתִי לְחִנָּם?

אָמַר לוֹ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב: זֶה הָעֵנֶשׂ הַמַּגִּיעַ לָךְ, בְּעִבּוּר שְׁמִסְרָתְךָ נֶפֶשְׁךָ
בְּשִׁמְרַת הַיַּיִן, וְשִׁכַּחְתָּ בְּעֵקֶר הַשְּׁמִירָה, שֶׁהִיָּה לָךְ לְהַתְּפַלֵּל לַהֵשֵׁם יְתִבְרַךְ
שֶׁהוּא יַעֲזֹר לָךְ לְשֹׁמֵר הַיַּיִן הַיָּטֵב. וּבְשִׁבִיל שֶׁשִׁכַּחְתָּ שְׁמִירַת הַשֵּׁם יְתִבְרַךְ,
הַשׁוֹמֵר הָאֲמִתִּי, לֵכֵן עָלָה לָךְ כָּךְ, וּכְמֵאֲמַר הַכְּתוּב: "אִם ה' לֹא יִשְׁמֵר עִיר
שָׁוָא שֶׁקָּד שׁוֹמְרִי".

בְּסִפֵּר "לְקוֹטִים יְקָרִים" (מִהַמְּגִיד מִמַּעֲזְרִיטֵשׁ זִי"ע, אוֹת כח) מוּבָא: "הַנְּשֻׁמָּה
אֲמָרָה לְהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב שֶׁזָּכָה שֶׁנִּתְגַּלָּה אֵלָיו דְּבָרִים הָעֲלִיוֹנִים, לֹא מִפְּנֵי
שֶׁלְמַד הַרְבֵּה מִסְכָּחוֹת וּפּוֹסְקִים הַרְבֵּה, רַק מִשׁוּם תִּפְלָה שֶׁהִיָּה מִתְּפַלֵּל
תְּמִיד בְּכּוֹנֵה גְדוֹלָה, וַיִּמְשֵׁם זָכָה לְמַעְלָה עֲלִיוֹנָה".

גַּם עַל מֶרֶן הַחֲתָם סוֹפֵר "מְסַפֵּר בְּסִפֵּר "זִכְרוֹן לְמִשְׁה", כִּי פָּעַם אַחַת רָאָה
בַּעַל הַ"קוֹל אֲרִיָּה" אֶת מֶרֶן הַחֲתָם סוֹפֵר "שֶׁהַתְּפַלֵּל שְׁמוֹנָה-עֶשְׂרֵה שֶׁל
מְנוּחָה אֶצֶל הַכֶּתֶל, וְעָמַד כְּאִבּוֹ דוֹמָם מִבְּלִי לְהַתְּנוּעַע בְּשׁוּם אֶבֶר וּשְׁפָתָיו
מְרַחֲשִׁין וּפְנָיו בּוֹעֵרִים כְּלַפִּיד אֵשׁ, וְנִשְׁתַּנָּה צוּרְתּוֹ מִזְמַן לְזְמַן עַד שֶׁרָצָה
זְקִנְנוּ לְשֹׁאֵג בְּקוֹל: אוֹי וְאֵבוֹי. כִּי דָמָה, כִּי חָס וְחָלִילָה, פָּרַחָה נִשְׁמָתוֹ. וְלֹא
בְּכַדֵּי הָעִיד עָלָיו בַּעַל הַ"יִּשְׁמַח מִשְׁה" זִצ"ל: "רָאִיתִי אֶת הַצַּדִּיק
מְפָרַעֲשֵׁבּוֹרָג מְעוֹרָר רַחֲמִים לְמַעְלָה, וְאֲלָפִים וּרְבָבוֹת נִשְׁמוֹת שֶׁל תְּנַאֲמִים
וְאִמּוֹרָאִים לוֹוּ אֶת תְּפִלָּתוֹ - וְהִרְמַבֵּ"ס וְהִרְמַבֵּ"ן ז"ל אֶחָד מִיִּמֵּינוֹ וְאֶחָד
מִשְׁמָאלוֹ בְּתִפְלָתוֹ..."

”עבדו - זו עבודת התפלה - את ה' בשמחה”

דע, שבַעבוֹדָה שֶׁל שְׂמֵחָה הֵלְכוּ וְנִתְדַבְּקוּ הַקְדָּמוֹנִים, צְדִיקֵי עוֹלָם וְחַסִּידִים אֲמֵתִיִּים, כְּאֲשֶׁר סִפְרוּ לָנוּ זְקֵנֵינוּ שֶׁהָיוּ בִּימֵי צְדִיקִים הַקּוֹדְמִים, הָאֵיךְ הָיָה בֵּין הַצְּדִיקִים רַב הַשְׂמֵחָה וְהַחֲדוּהָ בַעֲבוֹדָה בְּהַתְגַּלוּת, וְלֹא רַק בַּעֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים, אֲלָא גַם בְּכִלְלוֹת עֲדַת הַחַסִּידִים, עַד כִּי הָיוּ פְּנִיָּהֶם בּוֹעֲרוֹת בְּצַהֲלָה וְחֲדוּהָ וְגִיל מְגֹדֵל שְׂמֵחָתָן בְּה', כְּאֲשֶׁר כָּתַב הַחֲסִיד הַקְּדוֹשׁ בְּעַל "חֹבֶת הַלְּבָבוֹת" (שַׁעַר הַפְּרִישׁוֹת פ"ד), שֶׁדֶּרְכָן שֶׁל חַסִּידִים לְהִיּוֹת אֲבָלוּ בְּלִבָּם וְצַהֲלָתָם בְּפְּנֵיהֶם.

וְאַחֲרוֹן נִכְבָּד הוּא רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ ר' הָעֶרֶשׁ מְרִימָאנוֹב זי"ע, שֶׁהָיָה עֲבוֹדָתוֹ כְּחֵד מִמְשֻׁרְתֵי מַעֲלָה, וְשׁוּם בְּרִיָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַתְקַרֵּב אֵלָיו בְּעֵדוֹן עֲבוֹדָתוֹ, מְלַבֵּד הַיְשׁוּעוֹת רַבּוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁפָּעַל בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, שֶׁהָיָה כְּחוֹ רַב וְעֲצוּם לְהוֹשִׁיעַ לְהַרְבֵּה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הָיָה מְאַנְשִׁים פְּשׁוּטִים, כְּיָדוּעַ, וּבְקִטְנוּתוֹ לָמַד מְלֹאכֶת הַחִיטּוֹת, וְאַחַר כֵּן נִתְקַרֵּב לְצְדִיקֵי הַדּוֹר, וְעָקַר לְרַבּוֹ הַקְּדוֹשׁ ר' מַעֲנֵדִיל מְרִימָאנוֹב זי"ע. וְאָמְרוּ הַצְּדִיקֵי דוֹרוֹ, שֶׁכָּל מָה שֶׁזָּכָה לְכָל אֵלוֹ הַמְדַּרְגּוֹת - הַכֹּל בְּשִׁבִיל גְּדֹל שְׂמֵחָתוֹ בַּעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ שֶׁהָיָה בְּלִי שַׁעוֹר. וְכָל תְּפִלָּתוֹ הָיָה בְּשִׁירָה וְזִמְרָה, וְהָיָה לוֹ מְשׁוֹרְרִים מְנוּגְנִים עִמּוֹ, עַד שֶׁגַם כָּל גְּרוּעַ וּפּוֹשַׁע יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁמְעוֹ תְּפִלָּתוֹ, הָיוּ מִכְּרַחֲמֵי לְשׁוּב לַה' מַעֲמֵק הַלֵּב, וְנִכְנְעוּ תַּחַתָּיו גְּדוּלֵי וְעַמּוּדֵי עוֹלָם וּגְאוּנֵים מִפְּרִסְמִים, הַגָּם שֶׁהוּא בַּעֲצָמוֹ הָיָה טָמוּן וּמְכֻסָּה, וְדֶרְכּוֹ הָיָה לְפָרֵשׁ כְּפִשׁוּטוֹ פְּרִשָּׁה אוֹ פְּסוּק בַּתּוֹרָה וּלְסַפֵּר הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַסְּדֵרָה כְּפִשׁוּטוֹ, וּגְדוּלֵי וְקְדוּשֵׁי הַזְּמַן הִבִּינוּ וְהַשִּׁיגוּ מְזָה סוּדוֹת גְּדוּלוֹת וּמְדַרְגּוֹת. וְהָיָה לוֹ שְׂמוּנָה עֶשֶׂר בְּנִים, וְכֻלָּם נִסְתַּלְקוּ בְּחַיָּיו, לֹא עָלִינוּ וְרַחֲמָנָא לְצִלוֹ, מְלַבֵּד בּוֹ אֶחָד הַרַב הַקְּדוֹשׁ ר' יוֹסֵף זי"ע שֶׁהָאֵרִיךְ יָמִים, וְעַם כֹּל זֶה לֹא פָּסַק כְּמַעַט רִגַע אֶחָד כָּל יְמֵי חַיָּיו מְלַעֲבֵד ה' בְּשִׂמְחָה גְּדוּלָה וְעֲצוּמָה מְבִלִי יִשְׁעַר, וְלֹא נִסּוּג וְלֹא נִבְהַל מִשׁוּם נִסְיוֹן, וְלֹא נָפַל בְּלִבּוֹ שׁוּם פֶּעַם, וְלֹא נָח וְלֹא שָׁקַט, וְכָל צְדִיקֵי עוֹלָם נִתְפַּלְאוּ, הֵמָּה רָאוּ בּוֹ תִּמְהוֹ, מְגֹדֵל גְּבוּרַת עֲבוֹדָתוֹ וְהַתְחַזְּקוֹתוֹ וְשְׂמֵחָתוֹ בְּה'. וַיֵּשׁ הַרְבֵּה לְכַתֵּב מְזָה, רַק שָׂאִין כָּאֵן מְקוֹמוֹ. וַיְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכָּה לְהִיּוֹת אֶסְקָפָה תַּחַת כְּפוֹת רַגְלֵיהֶם שֶׁל אֵלוֹ הַצְּדִיקִים. (”שׁוֹמֵר אֲמוּנִים”)

כָּל הַשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ, הָיָה חוֹזֵר לְמוֹטָב

בִּיחּוּד הַצִּטִּין הַמְּגִיד מְקוֹזְנִיץ בְּתְּפִלָּתוֹ הַמְּלֵאָה הַתְּלַהֲבוֹת, אֵימָה וַיִּרְאָה, וְאֵף שֶׁהָיָה חֲלָשׁ בְּגוּפוֹ וְחוּלָה כָּל יָמָיו, וְעַל-פִּי-רַב שָׁכַב בַּמְּטָה, אֲבָל כְּשֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַמְּדַרְשׁ לְהַתְפַּלֵּל, אָזָר כְּגִבּוֹר חֲלָצִיו וְהָיָה מְלֵא כְּחוֹת נְעוּרִים. עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מְעוֹרָר לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, וְהָיָה מְחֻזָּר רַבִּים לְמוֹטָב.

תְּלַמִּידוֹ הַגָּאוֹן ר' מְנַחֵם מְנַדֵּל שֶׁטָרַן בְּסִפְרוֹ "דֶּרֶךְ אֲמוּנָה" (פ' תְּצַא) מְבִיא בְּשֵׁם הַצְּדִיק הַקְּדוֹשׁ ר' מְאִיר מְפָרְמִישְׁלָאן פְּרוּשׁ עַל מְאִמֵר חֲכָמֵינוּ ז"ל,

כָּל תַּפְלָה שְׂאִין בָּהּ מִתְפַּלֵּת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, אֵינָה תַּפְלָה, שְׂמַחֲבֵב כָּל אָדָם לְהַתְפַּלֵּל בְּאִימָה וְיִרְאָה וּבְכַח כָּל גּוֹפּוֹ, עַד כְּשִׁירְאָה פּוֹשַׁע יִשְׂרָאֵל זֶה הַתַּפְלָה וְיִהְיֶה בְּתוֹךְ הַמִּתְפַּלְלִים, יִתְפַּלֵּל גַּם כּוֹן עַד שְׂיִגְיַע לַיָּדִי תִּשׁוּבָה.

תַּפְלָתוֹ שֶׁל הַמַּגִּיד מְקוֹזְיָנִיץ הִיְתָה כָּךְ, שֶׁכָּל מִי שֶׁשָּׁמַע אֶת תַּפְלָתוֹ הָיָה מִתְמַלֵּא חֲרָדָה וְיִרְאָה וְהָיָה חוֹזֵר בְּתִשׁוּבָה. (ספר תולדותיו)

עבודת התפלה לר' נחמן מברסלב זיע"א

בִּימֵי יְלָדוּתוֹ שֶׁל ר' נַחְמָן מִבְּרֶסְלָב זִיע"א, כְּשֶׁהָיָה סוֹעֵד סְעֻדָתוֹ, הָיָה אַחַר כָּךְ נוֹתֵן שִׁבְחַת וְהוֹדָיָה לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹו עַל כָּל סֵדֵר אֲכִילָתוֹ, וְלֹא הָיָה מְסַתְּפֵק בְּבִרְכַת הַמְזוֹן רַק מַעֲצָמוֹ. כְּגוֹן, שֶׁהָיָה נוֹתֵנִין לוֹ מְעַט יַיִן שָׂרֵף וְחִתִּיכָה לְעֻקֵּיךְ וְאַחַר-כֵּן צָנוּן שֶׁקֵּדָם הָאֲכִילָה וְכו' - עַל כָּל סֵדֵר הַסְּעֻדָה הָיָה מְסַדֵּר שִׁבְחַת וְהוֹדָיָה לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר בְּפֶרֶט. וְרִאָה מַה שֶׁהָאֲרַכְתִּי בְּסִפְרֵי "אַמוּנַת יִשְׂרָאֵל" ח"א בְּעִבְדוֹת וְהִנְהָגוֹת שֶׁל הָרַב יְסוּד וְשָׂרֵשׁ הָעֲבוּדָה, כִּי צַד הַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת בְּעֵנֶן הַהוֹדָאָה לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרֵט.

פַּעַם בְּקֵשׁ אוֹתוֹ אֶחָד מִבְּנֵי הַנְּעוּרִים שֶׁיִּלְמְדוּהוּ כִּי צַד לְבַקֵּשׁ מֵה' בְּקִשׁוֹתָיו, וְלִמַּד אוֹתוֹ לומר לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, רַחֵם עָלַי וְכו', כִּי הִיְתָכֵן שְׂיַעֲבְרוּ יָמֵי בְּהַבֵּל כָּזֶה. וְכִי בְּשִׁבִיל זֶה נוֹצְרִיתִי?

אַחַר כָּךְ בְּאִיזָה עֵת, עָמַד זֶה הָאִישׁ אַחַר כְּתִלֵי בֵּיתוֹ, וְשָׁמַע כִּי צַד הָרַב בְּעֲצָמוֹ שׁוֹפֵךְ אֶת לְבוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּדַבּוּרִים כְּאֵלוֹ.

עֶקֶר עֲבוּדָתוֹ שֶׁל רַבֵּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלָב זִיע"ל, אֲשֶׁר עַל-יְדֵהּ זָכָה לְמַה שְּׁזָכָה, הָיָה רַק רְבוּיֵי הַתַּפְלּוֹת וְהַתְּחִנּוֹת וְהַבְּקָשׁוֹת וְהַרְצוּיִים וְהַפִּיּוּסִים שֶׁהָיָה רָגִיל מְאֹד לְהַתְפַּלֵּל וְלְהַתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. וְהָיָה מְרַצָּה וּמְפִיֵּס אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכַמָּה מֵיָנִי תְּחִנּוֹת וּבְקִשׁוֹת שְׂיִזְכְּהוּ בְּרַחֲמָיו לְקָרְבוֹ לְעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעֶקֶר מַה שֶׁהוֹעִיל לוֹ הָיוּ הַתַּפְלּוֹת שֶׁהַתְפַּלֵּל בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹו, שֶׁהָיָה רָגִיל מְאֹד לִיְחַד לוֹ אִיזָה מְקוֹם שֶׁמְצָא שְׂאִין שֵׁם בְּנֵי אָדָם, וְהָיָה מְפָרֵשׁ שִׁיחָתוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִשׁוֹן שְׂמִדְבָרִים בּוֹ, דְּהִיְנוּ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹו.

וְהָיָה מְרֻצָּה וּמְפִיס אוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ וּמְבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ בְּכַמָּה וּכְמָה מִיָּנִי טְעֵנוֹת וְאַמְתָּלוֹת שְׂרָאוֹי לֹא יִתְבַּרְךָ שְׂיִקְרְבוּ לְעִבּוֹדְתּוֹ. וְהָיָה רְגִיל בְּזֶה מְאֹד מְאֹד, וְהָיָה מְבַלָּה יָמִים וְשָׁנִים עַל זֶה. גַּם הָיָה מְטַמֵּן עֲצָמוֹ עַל גִּבֵּי בֵּית אָבִיו תַּחַת הַגֵּג שֶׁהָיָה שָׁם כְּמוֹ חֹדֶר בְּמַחְצָה שֶׁל קָנִים שְׂמִחֲזִיקִין שָׁם תָּבוֹן וּמִסְפּוֹא, וְשָׁם הָיָה מְטַמֵּן עֲצָמוֹ וְאוֹמֵר תְּהֵלִים וְצוּעֵק בְּלַחֵשׁ לַהֵשֶׁם יִתְבַּרְךָ שְׂיִזְכְּהוּ לְקָרְבוֹ אֵלָיו יִתְבַּרְךָ.

וְהַכֵּל הוּא שְׁכָל מִיָּנִי בְקִשּׁוֹת שְׂבַעוֹלָם הַנִּמְצָאוֹת בְּכָל סֵפֶר הַמְצוּי בִּינֵינוּ, לֹא הֵנִיחַ מְלוֹמֵר כְּמָה וְכַמָּה פְּעָמִים; הֵן תְּהֵלִים וְסֵפֶר "שְׂעָרֵי צִיּוֹן" וְהַבְּקִשּׁוֹת הַנִּדְפָּסוֹת בְּסִדּוּרִים הַגְּדוֹלִים וְשָׂאֵר מִיָּנִי בְקִשּׁוֹת וְתַחֲנוּנוֹת, וְהָיָה אוֹמֵר כָּל הַתַּחֲנוּנוֹת שְׂאֵחֵר "מַעֲמָדוֹת" הַנִּדְפָּסוֹת אַחֵר כָּל יוֹם וְיוֹם, וְהָיָה מְנַהֵגוֹ לֹמֵר הַתַּחֲנוּנוֹת שֶׁל כָּל הַיָּמִים בְּפַעַם אַחַת. גַּם הָיָה רְגִיל לְפַעְמִים לֹמֵר מִסְפֵּר "תְּהֵלִים" רַק הַפְּסוּקִים הַמְדַבְּרִים בְּעֵנֵינִי תַחֲנוּנִים וְצַעֲקָה לַהֵשֶׁם יִתְבַּרְךָ וְהַשָּׂאֵר לֹא. וְהָיָה אוֹמֵר פְּסוּקִים אֵלּוּ מִכָּל סֵפֶר "תְּהֵלִים" בְּפַעַם אַחַת.

וְאַמְנֵם הָעֵקֶר הוּא מָה שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל מֵעֲצָמוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכֶּנּוּ שְׂיִזְכְּהוּ הַשֵּׁם לְעִבּוֹדְתּוֹ כְּפִי שֶׁהִזְכַּרְנוּ, וְזֶה הַדְּבָר הָעֵקֶרִי שֶׁהוֹעִיל לֹא לְזִכּוֹת לְמָה שְׂזָכָה - כִּדְ שְׂמַעוּ תִלְמִידֵי מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה.

וְכַמָּה פְּעָמִים הָיָה מְדַבֵּר לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ דְּבָרֵי תַחֲנוּנוֹת וּבְקִשּׁוֹת מְלִבּוֹ, וְנִזְדַּמֵּן לֹא בְתוֹךְ דְּבוּרָיו טְעֵנוֹת יָפוֹת וְתַפְלוֹת נְכוֹנוֹת וּמִסְדָּרוֹת וְהוֹטְבוּ בְּעֵינָיו, וְהָיָה כּוֹתֵבם אֲצִלוֹ לְזַכָּרוֹן לְמַעַן יְהִי רְגִיל לְהַתְפַּלֵּל אוֹתָם גַּם אַחֵר כִּדְ. וְכֵן הָיָה רְגִיל בְּעֵנֵן זֶה לְדַבֵּר בֵּינוּ לְבֵין קוֹנֵי רַבּוֹת, וְכָל תַּפְלוֹתָיו הָיוּ שְׂיִזְכָּה לְהַתְקַרֵּב לַהֵשֶׁם יִתְבַּרְךָ.

וְלִמְרוֹת תַּפְלוֹתָיו הָיָה נִדְמָה לֹא תִמִּיד שְׂאִין מִסְתַּכְּלִין עָלָיו כָּלֵל וְאִין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֵא מִרְחִיקִין אוֹתוֹ מֵעִבּוֹדְתּוֹ יִתְבַּרְךָ בְּכָל מִיָּנִי הַרְחָקוֹת וּכְאֵלוֹ אִין רוֹצִין בּוֹ כָּלֵל וּכְלָל. כִּי הָיָה רוֹאֶה שְׁחוֹלְפִין וְעוֹבְרִין כְּמָה וְכַמָּה יָמִים וְשָׁנִים וְעֵדִין הוּא רְחוֹק מֵהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ וְלֹא זָכָה עֵדִין לְשׁוּם הַתְּקַרְבוּת. אֲמָנֵם הָיָה מְחַזֵּק עֲצָמוֹ מְאֹד, אוֹלָם כְּמָה פְּעָמִים הָיָה נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ מִחֲמַת זֶה וְלֹא דָבָר עוֹד בֵּינוּ לְבֵין קוֹנֵי מִסְפֵּר יָמִים. אִךְ אַחֵר כִּדְ נִזְכָּר בְּעֲצָמוֹ וְהַתְּבַיֵּשׁ עַל שֶׁהִרְהַר אַחֵר מִדּוֹתָיו יִתְבַּרְךָ, כִּי בְּאַמְתָּ בּוֹדָאֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ חֲנוּן וְרַחוּם וְכוּי וּבּוֹדָאֵי רוֹצָה לְקָרְבוֹ, וְחִזַּר וְנִתְחַזַּק בְּדַעְתּוֹ וְהַתְחִיל שׁוֹב לְהַעֲתִיק וּלְדַבֵּר לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ כְּנִי"ל. וְכֵן הָיָה כְּמָה פְּעָמִים.

עוֹשֵׂין הָעֵקֶר לְטַפֵּל וְהַטַּפֵּל לְעֵקֶר

אֲמַר פֶּעַם ר' נַחֲמָן מִבְּרֶסְלָב בְּפִי הַקְּדוּשָׁה: הֲלֹא אָנוּ רוֹאִין כְּמָה יְגִיעוֹת הָאָדָם יִגַע בְּשִׁבִיל לְנִסְעָה עַל אֵיזָה יְרִיד; שְׂתַכְּף בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת צָרִיךְ לְטָרַח וּלְחַפֵּשׂ עֲגָלָה, וְנִחְפֹּז מְאֹד לְטַעַן סְחוּרְתּוֹ אֶל תּוֹכָהּ בִּיגִיעָה גְדוֹלָה, וְאַחֵר כֵּן צָרִיךְ לְנִסְעָה בְּלִילָה וּלְנַדֵּד שָׁנָה מֵעֵינָיו, וּלְשַׁבֵּר גּוּפוֹ מִחֲמַת שְׂצָרִיךְ לֵישֵׁב עַל

הַעֲגָלָה הַטְּעוּנָה, וְאַחַר כֵּן צָרִיךְ לַעֲמֹד כָּל הַיּוֹם עַל רַגְלָיו וְכוּ', וּבִפְרֵט בַּיּוֹם הַקָּרִיב וְכוּ', כָּל מִינֵי יְגִיעוֹת וּטְרָחוֹת עַל סִפְּק אִם יִרְוִיחַ אֵיזָה רֵוַח. כִּי עַל עֶסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה מְטַרְיָחִין עֲצָמָן כָּל-כֶּף... וְאַלּוּ הָעֲבוּדָה הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת הִיא הַתַּפְּלָה. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, כְּשֶׁעוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל מִתְּפִלָּין וְגוֹמְרִין הַתַּפְּלָה...

כְּתִיב (בַּמִּדְבָּר כ"א, כ): "סִלַּחְתִּי כְּדַבְּרְךָ". פִּרֵּשׁ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה: כְּפִי הַדְּבֹר, כֵּן הַסְּלִיחָה.

צָרִיךְ כָּל אָדָם לְשַׁפֵּךְ שִׁיחוֹ לְפָנָיו ה' בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּזְכְּהוּ לְקָרְבוֹ לְעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאַמֶּת, וְזֶהוּ יְסוּד הַכֹּל, שֶׁכָּל עֲבוּדָתוֹ וַיְהִדוּתוֹ תְּלוּי בְּזָה.

וְאָמַר, שֶׁכָּל הַצְּדִיקִים וְהַכְּשָׁרִים לֹא זָכוּ לְבוֹא לְמָה שֶׁזָּכוּ, כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה.

הַמְּקַדִּים תַּפְּלָה עַל כָּל פֶּרֶט, כָּל חַיּוֹתוֹ נִמְשַׁכֶּת מֵהַקְּדוּשָׁה

כְּתַב בְּ"הַשְׁתַּפְּכוֹת הַנֶּפֶשׁ": עַל כָּל דְּבַר צָרִיכִין לְהַתְּפַלֵּל. הֵינּוּ, אִם בְּגָדוֹ קְרוּעַ וְצָרִיךְ לְבַגֵּד, יִתְפַּלֵּל לְהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּתֵּן לוֹ בְּגָד לְלִבָּשׁ, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה, דְּבַר קָטָן וְדְבַר גְּדוֹל, עַל הַכֹּל יִרְגִיל עֲצָמוֹ לְהַתְּפַלֵּל לְהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל כָּל מָה שֶׁיִּחְסֹר לוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַעֲקָר לְהַתְּפַלֵּל עַל הַעֲקָר, דְּהֵינּוּ, עַל עֲבוּדָת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַתְּקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְאָמַר, כִּי מִי שֶׁאֵינּוּ מִתְּנַהֵג כֶּף, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לוֹ בְּגָדִים וּפְרָנְסָה וְהַצְּטָרְכוֹת חַיּוֹתוֹ, אֲבָל כָּל חַיּוֹתוֹ הוּא כְּמוֹ בְּהֵמָה, שֶׁגַּם כֵּן הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לָהּ לְחֵמָה וְכוּ', כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵינּוּ מִמְּשִׁיךְ כָּל חַיּוֹתוֹ עַל יְדֵי תַּפְּלָה מֵהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל-כֵּן, כָּל חַיּוֹתוֹ הוּא כְּמוֹ חַיּוֹת בְּהֵמָה מִמֶּשׁ, כִּי הָאָדָם צָרִיךְ לְהַמְּשִׁיךְ כָּל חַיּוֹתוֹ וְהַצְּטָרְכוֹתוֹ מֵהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי תַּפְּלָה וְתַחֲנוּגִים דְּוָקָא.

לְהַקְּדִים תַּפְּלָה אֶף עַל פֶּרֶט הַזְּעִיר בַּיּוֹתָר

פַּעַם אַחַת אָמַר ר' נֶתָן מִבְּרֶסֶלֶב לְתַלְמִידוֹ: עַל דְּבַר קָטָן וּפְחוּת מְאֹד שֶׁהָיָה קָצֵת מְכָרָח לִי, הַתְּפַלְלֵתִי עַל זֶה לְהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאוֹתוֹ תַּלְמִיד עָצַר מִשְׁתוּמִים, כִּי הָיָה הַדְּבַר לְפָלֵא בְּעֵינָיו לְהַתְּפַלֵּל לְהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ עַל דְּבַר פְּחוּת כְּזֶה, וְגַם כִּי לֹא הָיָה מְכָרָח בַּיּוֹתָר. עָנָה וְאָמַר לוֹ ר' נֶתָן: אֵין זֶה כְּבוֹדְךָ

שְׁתַּתְּפִּיל לַהֲשִׁים יִתְבָּרַךְ עַל דְּבַר קָטָן כְּזֶה?! וְהַכֵּלֶל- שְׁעַל כָּל הַדְּבָרִים
שֶׁבְּעוֹלָם צְרִיכִים לְהַתְּפִּיל לָשֵׁם יִתְבָּרַךְ.

גַּם לִפְנֵי דְפִיקַת מִסְמֵר יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּפִלָּה

רַבֵּי נַחֲמָן מְטוּלְטְשִׁין ז"ל, תְּלַמֵּיד הָרַב ר' נִתָּן, דְּפַק פְּעַם מִסְמֵר וְקִבֵּל מִכָּה
בְּאַצְבָּעוֹ. כְּשֶׁרָאָה זֹאת הָרַב ר' נִתָּן, אָמַר לוֹ: מִדּוּעַ לֹא הִתְּפַלְלָתָ לִפְנֵי
שְׁדִפְקַת אֶת הַמִּסְמֵר שֶׁלֹּא תִקְבֵּל מִכָּה?

אִפְלוּ עֵצִים בְּגֵרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, אֵל יִתְיַאֵשׁ מִן הַרְחָמִים

פְּעַם אַחַת בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ שֶׁל ר' נִתָּן מִבְּרִסְלָב עָמַד בְּצִנְאוֹרוֹ עֵצִים, וּפָתַח פִּיו
כְּדָרָךְ הַנְּחַנֵּק, וְהֵשִׁים יִתְבָּרַךְ עֲזָרוֹ שֶׁבִלְע אֶת הָעֵצִים וְלֹא הִזִּיק לוֹ. עָנָה ר' נִתָּן
לְהָאִישׁ שֶׁהִזָּה עִמּוֹ: הֲרֵאִיתָ שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁעָמַד הָעֵצִים בְּצִנְאוֹרֵי הַיִּיתִי
מִסְתַּכֵּל כְּלָפִי מֵעֵלָה... כִּי אֵין שׁוֹם עֲצָה עַל כָּל דְּבַר, רַק לְתִלוּת הָעֵינַיִם
לְמָרוֹם אֵף בְּשַׁעָה שֶׁאֵין יְכוּלִים לְצַעֵק...

עוֹד מְדַבְּרִיו

אָמַר ר' נִתָּן, שְׁמָה שֶׁהֲשִׁים יִתְבָּרַךְ עֲזָרוֹ בְּזִקְנוּתוֹ, הוּא מַחֲמַת שְׁלֵקַח עֲצָמוֹ
לְהַתְּבוֹדְדוֹת לְפָרֵשׁ שִׁיחַתוֹ לִפְנֵי קוֹנוֹ.

וְאָמַר, שֶׁאֵינוֹ יְכוּל לַעֲשׂוֹת שׁוֹם דְּבַר בְּלִי שְׁיִפְרֵשׁ מִקֶּדֶם שִׁיחַתוֹ לִפְנֵי הֲשִׁים
יִתְבָּרַךְ.

אַחַד שָׂאֵל לְר' נִתָּן אִם עֲדִיף לְהַתְּפִּיל בְּמַהֲירוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ מַחְשְׁבוֹת
זָרוֹת, עָנָה לוֹ ר' נִתָּן: בְּמַהֲירוֹת יְכוּלִין לְהַתְּפִּיל כָּל הַתְּפִלָּה בְּמַחְשְׁבָה זָרָה
אַחַת! אוּלַם, כְּשֶׁתְּפִלֵּל בְּמַתִּינּוֹת, עַל כָּל פָּנִים יִהְיוּ לָךְ בִּינֵיהֶם כַּמָּה
מַחְשְׁבוֹת טוֹבוֹת.

אָמַר ר' נִתָּן: אֵין רַגַע בְּלִי פִגְעָה. דְּהֵינּוּ, פִּגְעָה לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה, וְעַל יְדֵי זֶה נִצּוּלִין
מִכָּל פִּגְעִים רָעִים וְזוֹכִים לְכָל טוֹב.

מְשִׁיחוֹתָיו:

זמרו למי שמנצחין אותו ושמח, כי צריכין לנצח אותו יתברך, כביכול. כי
אף על פי שנדמה לאדם שהשם יתברך אינו רוצה לקרבו מחמת שקלקל
הרבה, וגם עכשו אינו מתנהג פראוי כראונו יתברך, אף-על-פי-כן צריך
אדם לחזק עצמו ביותר ולהשתטח עצמו לפניו ולפרש בפיו אליו יתברך
שירחם עליו ויקרבהו לעבודתו. כי אף-על-פי-כן רוצה הוא להיות
ישראלי. נמצא שרוצה לנצח את השם יתברך כביכול. והשם יתברך יש
לו שמחה מזה הנצחון.

כששמע שיוצאין גזרות על ישראל אמר: היתכן שאנו מניחין את השם
יתברך שיעשה ויחשב לגזר גזרות בעולם?! אנו צריכין לקרא להשם
יתברך מעסקיו שהוא עוסק בהם באיזה גזרה וכיוצא, חס ושלום,
שישליך זאת ויפנה אלינו למה שאנו רוצים לדבר עמו ולבקש ממנו
שיקרב אותנו לעבודתו יתברך. כי כשאחד מישראל רוצה לדבר עם השם
יתברך, אזי משליך השם יתברך את כל עניניו ואת כל הגזרות שרוצה
לגזר ומפנה עצמו רק לזה האיש הרוצה לדבר עמו ולפרש שיחתו לפניו
שיעזרהו להתקרב אליו.

היה מדבר עם אחד מבני הנעורים והיה מחזק אותו מאד מאד
בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו בלשון שמדברים בו כדרך, ואמר לו
שבתחלה זה היה עקר התפלה מה שהיה כל אחד מדבר מה שבלבו לפני
השם יתברך בלשון שהיו מדברים בו, כמבאר ברמב"ם בתחלת ה' תפלה,
עין שם שמבאר זאת היטב. אך אחר כך ראו אנשי כנסת הגדולה וכו'
ותקנו סדר התפלה עין שם. אבל על כל פנים מדינא זהו עקר התפלה.

על כן, גם עכשו שמתפללין סדר התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, טוב
מאד לאדם להיות רגיל להתפלל לפני השם יתברך תפלות ותחנונות
ויבקשות מלבו בלשון שמבין, שיזכהו השם יתברך לעבודתו באמת, כי זה
עקר התפלה כנ"ל.

אפלו עוברים ימים ושנים הרבה ונדמה לו שלא פעל עדין בשיחתו
ובדבוריו כלום, אף על פי כן אל יפל מזה לבו כלל, כי באמת בודאי עושים
הדבורים רשם. משל למים היורדים על האבן, שאף שנדמה לנו שאין
למים כח כנגד האבן הקשה ואין נכר רשם המים באבן, אף על פי כן
כשהמים יורדים ברציפות הם עושים נקב באבן כמו שרואים בחוש. כמו

כּוּ הַלֵּב, אֲפֵלוּ הוּא לֵב אָבֹן וְאִין נֶכֶר בּוּ רִשָּׁם דְּבוּרָיו וְתַפְּלוּתוֹ, אִף עַל פִּי כּוּ
בְּרִבּוֹת הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים תִּקְבַּב שִׁיחַתּוֹ אֶת לֵב הָאָבֹן שֶׁבּוּ כְּמוֹ אֲבָנִים שֶׁחֲקוּ
מִיָּם.

רְאוּי לְהַזְדַּרֵּז לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד בְּבִקְרַת הַשָּׁפָם בְּכֹל מָה שְׁיֻכַּל. כִּי לְפִי גִדְל
מַעֲלַת הַתַּפְּלָה שְׁיֻקְרָה מַעֲלָתָהּ מְאֹד מְאֹד, מִי יוֹדֵעַ אִם יִזְכֶּה אַחַר כֵּן
לְהִתְפַּלֵּל? עַל כֵּן, כֹּל מָה שְׁיֻכַּל לְהַקְדִּים עֲצֻמוֹ רְאוּי לוֹ לְזָרוּ עֲצֻמוֹ
לְהַקְדִּים.

הַזְהִיר מְאֹד כִּמָּה פְּעָמִים לְהִתְפַּלֵּל בְּכַח גְּדוּל וְלְהַכְנִיס כֹּל כַּחוֹ בְּדְבוּרֵי
הַתַּפְּלָה. וְכַמְבֹּאֵר מְזֶה בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְאָמַר: כִּמָּה
פְּעָמִים שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ עֲצֻמוֹ לְתַפְּלָה בְּכֹל הַכּוֹחוֹת, לֹא כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ
אוֹמְרִים שְׂאִין לְהַכְרִיחַ. שׁוֹב אָמַר: כִּשְׂאָדָם מִתְפַּלֵּל בְּכּוֹנֶה, דְּהִינּוּ שְׂמֻקְשָׁר
הַמְּחַשְׁבָּה אֶל הַדְּבוּר וּמִטָּה אֲזָנוֹ וְשׁוֹמֵעַ מָה שֶׁהוּא מְדַבֵּר, אֲזִי הַכּוֹחוֹת
נִמְשָׁכִין מִמִּילָא לְתוֹךְ דְּבוּרֵי הַתַּפְּלָה וְזוֹכֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּכַח גְּדוּל אִף עַל פִּי
שְׂאִינוּ מְכָרִיחַ עֲצֻמוֹ לָזֶה, כִּי כֹל הַכּוֹחוֹת מְצַפִּין וּמְסַתְּפִלִין עַל זֶה שֶׁיִּמְשָׁכוּ
וְיִכְנָסוּ בְּתוֹךְ דְּבוּרֵי קְדוּשִׁים.

לְפַעְמִים אִין לְאָדָם שׁוֹם הַתְּלַהֲבוֹת בְּתַפְּלָה וְצָרִיךְ לְהַבִּיא עֲצֻמוֹ
לְהַתְּלַהֲבוֹת וְחַמִּימוֹת וְלֵב בּוֹעֵר לְתַפְּלָה, כְּמוֹ לְמַשָּׁל שֶׁנִּמְצָא לְפַעְמִים
שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְעֲצֻמוֹ רִגְזַ עַד שֶׁבָּא לְכָלֵל כְּעַס וּמְתַרְגֵּז. כְּמוֹ כּוּ מִמַּשׁ לְעֵנִין
הַקְּדוּשָׁה שֶׁלְפַעְמִים צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לְעֲצֻמוֹ חַמִּימוֹת וְתַבְּעֵרַת הַלֵּב בְּדְבוּרֵי
הַתַּפְּלָה, וְעַל יְדֵי זֶה יָבֹא אַחַר כֵּן לְהַתְּלַהֲבוֹת אֲמִתִּית וְיִזְכֶּה שֶׁיִּבְעֵר לְבוֹ
לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיִתְפַּלֵּל בְּהַתְּלַהֲבוֹת גְּדוּלָה.

וְכּוּ בְּעֵנִין הַשְּׂמֻחָה, בְּפֶרֶט בְּשַׁעַת הַתַּפְּלָה שֶׁצָּרִיכִין שֶׁתְּהִיָּה הַתַּפְּלָה בְּשְׂמֻחָה
גְּדוּלָה, כְּמוֹבָא עַל הַפְּסוּק: "אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדֵי". וְיֵשׁ לְשִׂמְחָה עֲצֻמוֹ בְּכֹל
מָה שְׁיֻכַּל. וְאִם לְפַעְמִים דַּעֲתוֹ מִבְּלַבְּלוֹת וְאִינוּ יָכוֹל בְּשׁוֹם אֲפֹן לְשִׂמְחָה
עֲצֻמוֹ, אֲזֵ עֲצָתוֹ שְׁיַעֲשֶׂה עֲצֻמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא שְׂמֵחַ, וְאִף עַל פִּי שֶׁבְּתַחֲלָה עֲדִין
אִין הַשְּׂמֻחָה בְּאֵמַת בְּלֵב, אִף עַל פִּי כּוּ עַל יְדֵי שֶׁעוֹשֶׂה עֲצֻמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא
שְׂמֵחַ, עַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה אַחַר כֵּן בְּאֵמַת לְשִׂמְחָה. וְעֲצָה זֹאת הִיא עֲצָה גְּדוּלָה
מְאֹד לְכֹל הַדְּבָרִים שֶׁבִּקְדוּשָׁה, שֶׁבְּתַחֲלָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת כְּאֵלוֹ הוּא לְהוֹט
אַחַר אוֹתוֹ דְּבַר וְאַחַר כֵּן זוֹכֶה לָזֶה בְּאֵמַת.

הזהיר מאד להכריח האדם את עצמו להתפלל בכונה גדולה, דהינו: לקשר המחשבה אל הדבור בקשר אמיץ וחזק, שיטה אִזְנוּ היטב היטב וישמע מה שהוא מדבר בתפלה, וזה עקר תפלה בכונה. ולא היה מצוה להתפלל עם פגנות ממש על פי כתבי האר"י ז"ל אִפְלוּ לאותם אנשים שהיו לומדים כתבי האר"י על פי פקדנתו. ואמר שעקר שלמות התפלה הוא: "ברוך אתה ה' וכו' כפשוטו, וזה עקר פגנת התפלה - שיכונן פרוש המלות וישמע היטב מה הוא אומר. והיה מתלוצץ מאד מאד מאותם האומרים שאין צריך להכריח עצמו לתפלה. והיה מזהיר מאד להתפלל בכתב ולהכניס כל פחו באותיות התפלה. ועל המחשבות הנרות הבאות בתוך התפלה היה מצוה לבלי להשגיח עליהם כלל, רק יעשה את שלו ויתפלל כדרכו ואל ישגיח כלל על שום בלבול, ואל יחזיר פניו ומחשבתו אליהם כלל.

גם אמר שאי אפשר להתפלל כל התפלה בכונה כראוי, רק כל אחד ואחד אינו מתפלל כי אם קצת מהתפלה בכונה, כמו שרואים בחוש שאחד אומר "קטרת" בכונה ואחד אומר "פסוקי דזמרה" בכונה וכו' וכיוצא בזה. והענין הוא שכל אחד מתעורר וזוכה להתפלל בכונה חלק מהתפלה כפי בחינתו. על כן אל יפל לב אדם בראותו שזכה להתפלל קצת בכונה רק חלק מהתפלה ופתאם נפסק ואינו יכול עוד להתפלל כראוי בשום אופן, כי זה מכרח פני"ל, אלא ישתדל להתפלל שאר התפלה בפשיטות גמורה.

ואף אם לפעמים הוא מיגע עצמו ואינו יכול להתפלל בכלל, אף על פי כן אל יפל בדעתו מזה, כי זה כלל גדול שאסור לפל בדעתו בשום אופן אִפְלוּ יעבר עליו מה, רק יכריח את עצמו על כל פנים לדבר דבורי התפלה בפשיטות גמורה כמו תינוק בבית הספר ממש, ויתחיל בדבורי תפלה פשוטים: "אדון עולם אשר מלך" וכו', ויטה אִזְנוּ למה שהוא אומר ויצמצם את מחשבתו מאד שלא תתפזר מחשבתו לחוץ, רק שתהיה כל מחשבתו בתוך דבורי התפלה. ויתפלל כן כסדר בפשיטות ויאמר כן כמה וכמה דבורים, או כמה דפים ועל פי רב יזכה ברחמינו יתברך להתעורר מזה עד שיחזור ויתלהב לבו מאד ויתחיל פתאם להתפלל בהתעוררות. רק שלא יעמיד זאת לנסיון, כי בודאי, כל אחד ואחד כפי מה שיודע בנפשו פחיתותו, ראוי לו לדעת שהוא רחוק מאד מאד מתפלה, כי תפלה גבוהה מאד מאד, וגבוהה יותר מלמוד התורה. ומהיכן יזכה לעבודה גבוהה כזו? על כן עליו לעשות את שלו ולצפות לרחמים.

ואם לפעמים אינו זוכה בכל התפלה להתעוררות - מה יעשה? אם יזכה, יוכל לדבר אחר כן תהלים או בקשה ויתחנה אחרת בכונה. הכלל שצריך האדם להשתדל בכל מאודו לדברים שבקדשה ובפרט לתפלה, ואם אף על פי כן אינו זוכה, אסור לו לפל בדעתו כלל אלא יחזק ויחיה את עצמו בכל מה דאפשר. וצריך לדעת שהעקר הוא האמת, שכשמבלבלין את האדם בתפלתו ובעבודתו, העקר הוא האמת - שיראה בתפלתו לדבר על כל פנים הדבור באמת בפשיטות באיזו מדרגה שהוא.

החננוני - דרכו למכר בהקפה, כלומר: שיתנו לו לאחר זמן. ומדוע לא
 יאמר האדם תהלים או ילמד או יעשה שאר מצוות ויהיה מנח ומוכן
 אצלו לעת הצורך. כי יהיה זמן שיצטרך זה ויגבה שכרו ופעלתו.

אפלו האדם כמו שהוא, אפלו הכי יחזק ויאמץ את לבבו להתפלל להשם
 יתברך ויחשב בלבבו: הלא אם אני רחוק בעיני מהשם יתברך כל כך מחמת
 רבוי עוונותי, אם כן, אדרבה: עקר שלמות התפלה על ידי דיקא. כי הלא
 אמרו רז"ל: כל תפלה שאין בה מתפלת פושעי ישראל, אינה תפלה.
 וילפינו מקטרת שהיה בה חלבנה, כי אי אפשר להקטיר קטרת בלא
 חלבנה. נמצא שבלא תפילתי הגרועה לא היתה שלמות לתפלת ישראל.
 (מספרים "שיחות הר"ן" ו"חיי מוהר"ן" ועוד)

מעבודתו ומאמרותיו של ה"חפץ חיים" בענין התפלה

"כגמל עלי אמו"

דוד המלך היה מבקש ומתפלל לה' בכל עת ובכל שעה, כמו שכתוב (תהילים
 קלא, ב): , כגמל עלי אמו". רצונו לומר, שהיה מבקש מהשם יתברך, כמו
 תינוק המבקש מאמו תמיד, לא כדרך בשר ודם, שפאשר מבקשים ממנו
 הרבה, הוא מתרגז ומקפיד על זה. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן - רק
 צריכים לבקש ממנו תמיד.

"ואל תתנו דמי לו"

"ואל תתנו דמי לו" (ישעיה סב, ז) . כיון שהוא נתן לך רשות לבקש, למה
 תחשה?! האדם צריך לדבר לפני השם יתברך מה ששעל לבבו, כאדם
 המדבר לפני אביו. ויכולים לדבר אף בלשון לעז.

כְּשֶׁהָיוּ בָּאוֹת לִפְנֵי הַ"חֶפֶץ חַיִּים" נָשִׂים שֶׁבִּעֲלֵיהֶן לָקְחוּ לְעִבּוּדַת הַצָּבָא
בְּבִכּוּת שֶׁיִּתְפַּלֵּל עִבּוּרָן, הִזָּה אֹמֵר לָהֶן: מָה אַתֶּן בָּאוֹת אֵלַי? לָכֵן לְבֵית
הַמִּדְרָשׁ, פְּתַחנָה אֶת אַרְוֹן הַקֹּדֶשׁ, בְּכִינָה וּשְׂפִכְנָה אֶת כָּל מֵר לְבָכּוֹ לִפְנֵי
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, דִּבְרָנָה עַל לְבָכּוֹ לִפְנֵיו, וְהַכֹּל בְּשִׁפְתְּכֶן הַפְּשׁוּטָה
[אידיש]!

הַרְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אֹמֵר בְּעֶצְמוֹ שֶׁיִּתְבַּעוּ מִמֶּנּוּ "וְאַל תִּתְּנוּ דָּמֵי לוֹ" - אִין
צְרִיכִים לְחַפֵּשׁ תַּחֲנוּנוֹת, אֲלָא לֹא מֵר אֶת אֲשֶׁר לוֹחֵץ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(תהילים קלא, ב) : "כְּגַמֵּל עָלַי אֲמוּ". הָאֵם צְרִיכִים נִסְחָאוֹת כִּיצַד לְבַקֵּשׁ
מֵאֵם? - כְּשֶׁכּוֹאֵב בּוֹכִים לִפְנֵי הָאֵם!

הַפְּנִיָה בְּתַפְלָה יִשְׁרׁוֹת לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

פַּעַם בָּא אֶחָד אֶל הַ"חֶפֶץ חַיִּים" בְּבִקְשָׁה עִבּוּר אִישׁ אֶחָד שֶׁשָּׁלַח לְבַקֵּשׁ
בְּרָכָה בְּעִבּוּרוֹ. עָנָה לוֹ הַ"חֶפֶץ חַיִּים" בְּמִנּוּד רֹאשׁ: עָנִי מִבִּקְשׁ אֶת חֲבֵרוֹ
הָעָנִי לִילֵךְ לְבַקֵּשׁ יְשׁוּעָה מֵעָנִי שְׁלִישִׁי, הָאֵם לֹא מִגְּחָךְ הַדְּבָר?!
לְכוּ יִשְׂר אֶל מִי שֶׁהַכֶּסֶף שְׁלוֹ וְהַזָּהָב שְׁלוֹ, וְאַל מִי שֶׁיִּכּוֹל לְהוֹשִׁיעַ! כְּאִמּוֹר
(חגי ב, ח) : "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב", וְנֶאֱמַר עוֹד (תהילים ג, ט) : "לֵה' הִיְשׁוּעָה".

מִי הַגְּבוּר שֶׁהֲרִג אֶת נִיקוּלָאִי?

אָמַר פַּעַם הַ"חֶפֶץ חַיִּים" : מִי קָבַר אֶת נִיקוּלָאִי [מְלֵךְ רוֹסִיָּה]? - יְהוּדִים
בָּכוּ וְצָעְקוּ עַל הַצָּרוֹת שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה, וְזָה עָזַר שֶׁנִּפְטְרוּ מִמֶּנּוּ.

תַּפְלָה בְּצִרוּף בְּטָחוֹן

בְּזִמְן שֶׁבִּתּוֹ הַצְּעִירָה פִּיגְלָה, יִלְדָה אֶת בְּנָה הַלֵּל בּוּיִלְנָא, הוֹדִיעוּ לְבֵית
הַ"חֶפֶץ חַיִּים" שֶׁאִינָה מִתְעוֹרְרָת מִתְרַדְמָתָה, לְאַחַר שֶׁהֲרִדִימוּהָ בְּעַת
הַלְדָּה.

הִזָּה זֶה בְּעַת שֶׁדִּבְּרַת הַ"חֶפֶץ חַיִּים" אֹדוֹת חֲשִׁיבוֹת הָעֲנָן שֶׁל לְמוֹד
הַ"אֲלֶפְסִי" עִם רִשְׁיִי, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל כָּל אָדָם לְדַעַת אֶת כָּל הַשְּׂ"ס
בְּקִצּוֹר. לְפַתַּע, בָּא בְּמִרוּצָה וּבְבִהָלָה בְּנוֹ אֶהְרוֹ, וְצָעַק בְּקוֹל : אָבָא, זְקוּקִים
לְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, הוֹדִיעוּ בְּטִלְפוֹן כִּי הִיּוֹלְדָת מְסַכְּנַת מְאֹד!

הַשִּׁיב הַ"חֶפֶץ חַיִּים" : כּוֹן, צְרִיכִים לְהַתְּפַלֵּל!

לְקַחוּ סִפְרֵי תְהִלִּים, וְהַ"חֶפֶץ חַיִּים" עֶצְמוֹ אָמַר לִפְנֵי הַצְּבוּר שֶׁנִּי פְּרָקִי
תְהִלִּים וַיְמִי שֶׁבְּרַדְי לִיּוֹלְדָת, וְלֹא רָאוּ שׁוֹם הַתְּמַרְמְרוֹת, חֵס וְשְׁלוֹם, וְלֹא
דִּבְּרַת מְאוֹם עַל כָּךְ, אֲלָא חָזַר שׁוֹב לְדִבְּרַת אֹדוֹת עֲנָן לְמוֹד הַ"אֲלֶפְסִי".

כָּל הַנוֹכָחִים שָׁם לֹא יָכְלוּ לִשְׁמָע דְּבָרָיו מִחֲמַת בְּכִיּוֹת הַרְבֵּנִית, שֶׁהִיָּתָה בַּחֲדָר הַסְּמוּד, מִפְּנֵי חֲמַרְת הַמַּצָּב. וְאֵלֹהֵי הַ"חֲפֶץ חַיִּים" הַמְּשִׁיךְ בְּדַבְרָיו כָּרְבַע שָׁעָה.

אַחַר כֵּן נִכְנַס נִכְדוֹ, הָרַב ר' אֶלְיָעֶזֶר, וּבִרְכוּ בְּיַמְזַל טוֹב, בְּאִמְרוֹ: בְּרוּךְ הוּא!
נֹלַד בּוֹ, וְגַם הִיוֹלְדֵת הַקִּיצָה מִסָּס הַהַרְדָּמָה לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם.

בְּאִשֶּׁר שָׁמַע זֹאת הַ"חֲפֶץ חַיִּים", הִכָּה כַּף אֶל כַּף, וְאָמַר הַפְּסוּק (מִיכָה ו, ו):
"בַּמָּה אֶקְדָּם הוּא, אִפְּי לְאֵלֵי מְרוֹם", וּבִכָּה עַל הַבְּשׂוּרָה הַטּוֹבָה.

מַה נִּהְדָּר הָיָה מֵרֵאָה לָהֶן!

תַּפְּלָה לְמַעַן הַכָּלל נַעֲנִית יוֹתֵר מֵהָר

אָדָם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ עֲבוּר כָּלל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רַק בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ. "וְנִצָּעַק אֵל הוּא אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע הוּא אֶת קוֹלֵנוּ" (דְּבָרִים כו, ז). לְכַאוּרָה צָרִיךְ לְכַתֵּב וַיִּשְׁמַע תַּפְּלָתֵנוּ, אֶלֶּא 'קוֹלֵנוּ' מְלַמְּדֵנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְצַעֵק לְרַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהַקּוֹל הוּא סִגְלָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹנָה לְאָדָם יוֹתֵר מֵהָר.

וְכֵן תַּפְּלָה לְמַעַן הַכָּלל נַעֲנִית יוֹתֵר מֵהָר, שֶׁכֵּן כְּתוּב בַּמִּדְרָשׁ: יֵשׁ תַּפְּלָה אֶפְלוּ לְכַמָּה שָׁנִים. לְפַעְמִים עוֹנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיָּד, לְפַעְמִים אַחַר כַּמָּה יָמִים, וְלְפַעְמִים לְאַחַר זְמַן רַב.

סִגְלָה לְהַסְמִיךְ אֶת הַתַּפְּלָה לְאַחַר עֲשִׂית מִצְוָה, כִּי אִז עוֹזֶרֶת זְכוּת הַמִּצְוָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נַעֲנָה. לְכֵן אוֹמְרִים אֶת בְּקִשׁוֹת הַרְחֻמָּן לְאַחַר בְּרִפְת הַמְּזוֹן, כְּדִי לְסַמֵּךְ לְקִיּוֹם הַמִּצְוָה שֶׁל בְּרִפְת הַמְּזוֹן.

צָרִיכִים לְכַנֵּס אֶת הַטָּף וּלְבַכּוֹת עֲלֵיהֶם: מַה יְהֵא אֶתְכֶם אִם, חֵס וְשָׁלוֹם, מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ לֹא יִמָּהֵר וַיָּבֹא?

צָרִיךְ לְדַעַת פִּיצוּד לְבַקֵּשׁ

כְּשֶׁאָדָם שׁוֹטֵחַ אֶת תַּפְּלָתוֹ וּבִקְשָׁתוֹ לְפָנֵי הַרְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵל יְבַקֵּשׁ: "רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תֵּן לִי זֶה! כִּי הָאָדָם אֵינוֹ יוֹדַע מַה טוֹב עֲבוּרוֹ - "יֵשׁ עֲשֶׂר הַשְּׂמוֹר לְבַעֲלֵיו לְרַעְתּוֹ". לְפַעְמִים אֶפְלוּ עֲשֶׂר אֵינוֹ טוֹב. הִנֵּה רוֹאִים, שֶׁעַל פִּי רַב, בְּנֵי הַגְּבִירִים אֵינָם הוֹלְכִים בְּדַרְכֵי אֲבוֹתָם. אֶלֶּא כֵּן יְבַקֵּשׁ: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם זֶה טוֹב בְּשִׁבְלִי, תֵּן לִי! וְאִם לֹא - לֹא!

וְהַמְתִּיק בְּמִשְׁל: שְׁנֵי שְׂכָנִים, הָאֶחָד - בַּעַל חֲנוּת מִמֵּתִקִּים, וְהָאֶחָד - אָב לִילָד קָטָן.

אומר אבי הילד לבעל החנות: כשבני יפנס לחנותך, תן לו כמה ספריות
ואני אשלם לך.

בעל החנות שלא הנה מן הפקחים, האכיל את הילד בהרבה ספריות, עד
שהילד חלה מרוב אכילת הספריות. כשבא לאחר מכן לאבי הילד ותבעו
לשלם עבור הספריות, אומר לו אבי הילד:

- כסיל שכמותך! מדוע האכלת את בני בכל כך הרבה ספריות עד שנחלה
מזה? ועל כך עוד אשלם לך?! אני בקשתיך לתת לו ספריה או שתים ולא
כל כך הרבה, כמה נותנים לילד?

הולכים השנים לדין תורה אצל הרב.

נו, מה דעתכם? מי ינצח בדין תורה?

ברור שאבי הילד. בעל החנות הוא הרי בר דעת ועליו להבין כמה אפטר
לתת לילד.

נו, ועם בני האדם זה לא כך?!

כאן בעולם הזה נדמה לו, שאם ישיג ויקבל את מבקשו, יהיה מאשר, ויש
לו עוד טרונייה כלפי מעלה על שאינו נותן לו. אמנם, כאשר יגיע לעולם
האמת, ויראה שבכלל לא הנה לו טוב - יפנה לרבונו של עולם, ויאמר:

- רבונו של עולם, מדוע נתת לי מבקשי, לא היית צריך לשמע לבקשתי,
שכן יודע הנך מה באמת טוב עבורי, ולמה נתת לי?!

אם האדם יזמין, כביכול, את הרבונו של עולם לדין תורה, הרי, כביכול
יפסיד בדין תורה, חלילה. ואם כן, יכול הבורא עולם על פי דין שלא לתת
לאדם מבקשו, ואם כך, מה טענות יש לו לאדם: רבונו של עולם, מדוע
אינך נותן לי?

עוד מאמרותיו של ה"חפץ חיים"

אדם שזכח פי תכליתו היא לעניינים נשגבים. אם הוא מקבל 'פת לחם',
הוא מאשר ומסתפק בכך.

לכל הפחות, שישתדל לכוון בענייני שמים בברכת "השיבנו" ובברכת "סלח
לנו", כמו שמכוון בברכת "ברך עלינו".

הנה, יש סליחות לתחלואי ילדים, רחמנא לצלן, וזה בגשמיות. אבל, בזמן הזה, יש תחלואי ילדים ברוחניות על ידי החפשים והכופרים, וצריך להתאמץ בתפלה על כך.

"זכרנו לחיים - למענך אלקים חיים" - הפונה, תן לנו חיים כדי שנוכל לפעל בשביל כבוד שמים.

ובאופן אחר אמר פעם בתפלתו לה': אם אחיה, אוכל לפרע לך את החובות שאנכי חייב לך, רבוננו של עולם, משנים שעברו.

בחדש אלול אמר: אדם מספר: היה לי סבא, ואבי-סבא - איפה הם? - טמונים באדמה. מדוע לא יבקש בעבורם, בעד קרוביו שיקומו [כלשון המקרא: "אל תתן דמי לוי"], אף אחד אינו מבקש, כי יש לחיים לבקש רחמים על קרוביהם שמתו.

אמר: אלו היו יודעים בני אדם כמה אמירת ברכת "אשר יצר" בכונה יש בכחה לחשך מחלות רבות, אזי היו אומרים אותה בכונה הראויה.

פעמים שאדם הולך לבית הכנסת להתפלל בזמן הקבוע, ומתעכב לדבר עם אדם מסוים למספר רגעים, בחשבו שעוד יספיק להגיע לפני "ברכו".

אמנם, משהגיע, ונוכח כי כבר אחרי "ברכו" - צריך להתבונן בנפשו: אם היה הולך להשתפר כך וכך זהובים האם היה מתעכב בדבר?!

עד כמה גדול כחה של אמירת קריאת-שמע בזמנה, יש ללמד מגלית הפלשתי, שכתוב (שמואל א' יז, טז): "ויגש הפלשתי השכם והערב", אומרים חכמינו ז"ל: כדי לבטלן מקריאת-שמע שחרית וערבית. הוא עשה כן כדי להחליש כחם של ישראל, שפאשר אינם קוראים קריאת שמע בזמנה - אין כחם יפה.

המאחר תפלה אף לצרף הכנה יתרה - למה הוא דומה

ה"חפץ חיים" אמר על מי שמאחר זמן תפלה בשביל הכנה וכונות, כי הוא דומה לאותו כפרי שקבץ נדונגה עבור בתו יד על יד, וכשהיה מזדמן לו שטר חדש ויפה, היה טומנו.

זה היו מנחים, טמונים במשך שנים רבות, עד שנתמלא הסכום.

כשבא להשתמש בהם לצרכי הנשואין, לא רצו בעלי החניות לקבלם. היה הדבר תמוה בעיניו, ששטרות כל כך יפים אינם מתקבלים. נמלך בדעתו, והחליט לגשת לבנק המלוכה. משהגיע לשם, ראה והנה בני אדם מחליפים שטרותיהם, ואמנם, ראה כי אותם בני אדם ששטרותיהם קרועים ובלים - גערו בהם, למה לא שמרו על שטרות המלך, שיהיו שלמים פזאות! אף על פי כן ראה שהממנה לקח את השטרות, קרב את הגזרים אחד לאחד והדביקן. לאחר שהביט בחתימת השטר ומצאה כהלכה, קבל את השטרות והכניסן לקפת האוצר.

משראה זאת הכפרי דנו, נחה עליו דעתו: ודאי יקבלו את שטרותיו החדשים והמגהצים. משהגיע תורו, הגיש את שטרותיו והניחם על הדלפק. הפקיד הממנה מביט בהם, ומיד מחזירם בלא אמר ודברים לכפרי.

הלה נדהם נשא קולו וצעק:

אם קבלתם שטרות קרועים ובלויים, כל שכן שצריכים אתם לקבל שטרותי החדשים ששכולה אין בהם!

השיבו לו: שטרותיך - עבר זמנם, וכבר נפסלו מטעם המלך, של חבריך - אם כי קרועים המה - הרי עדין בתוך זמנם הם, וכיון שהחתימה לא נמחקה, הרי הם עומדים בתקפם.

הנמשל הוא: ודאי גרוע אדם זה שתפלתו בלא פונה, והיא מלאה קרעים. על כל פנים, אם כןו בתחלת הברכה ובסופה, הרי היא בחזקתה, כיון שהיא בזמן קבלת התפלות. לא כן לאחר הזמן, מה יועילו הפונות אם הן לאחר נעילת השערים!?

יש לשמח במה שחטף פונה בתפלה, ואפלו מעט

נשאל פעם ה"חפץ חיים" על דבר חסרון פונה בתפלה מפני טרדת הפרנסה, והשואל מאד התאונו לפניו.

נחמו ה"חפץ חיים" במשל זה:

סוחר תבואה גדולים, בשעה שקונים תבואה, לוקחים הם מעט תבואה לבדיקה, ומניחים אותה על המכונה שיש להם, והיא כעין משקל המודיע

כִּמָּה חוֹל נִמְצָא בַּתְּבוּאָה. מוּבָן, כִּי הַמְּחִיר נִקְבָּע לְפִי כַּמּוֹת הַחוֹל. כָּל זֹאת בְּשָׁעָה שֶׁהַשָּׂנֵה בְּרוּכָה וְהַתְּבוּאָה בְּשִׁפְעָה. אוּלַם, בְּשָׁנַת בְּצֻרַת, כְּשֵׁיט דְרִישָׁה רַבָּה וְהַתְּבוּאָה מוּעָטָה, אֵין הַקּוֹנֵה מְדַקְדֵּק כָּל כָּף אִם הַתְּבוּאָה נִקְיָה לְגַמְרֵי אִם לֹא, וּמִתְרַצָּה לְקַחַת אֶף כְּשִׁמְעָרְב מְעֻט חוֹל.

הַמְּשִׁיךְ הַ"חֲפֵץ חַיִּים" לְנַמְשֵׁל:

-כֵּן יִקְרִי, בְּוֹדָאֵי לְפָנִים, שְׂרָבִים כְּכֹלִם יִדְעוּ אֶת ה' וְשָׁמְרוּ מְצוּוֹתָיו, אֲזִי הַתְּבוּנָנוּ עַל כָּל מְצוּהָ וּמְצוּהָ, וּבְדַקּוֹ אוֹתָהּ מִכָּל צַד.

אֲמַנָּם, כַּעַת, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, שֶׁהַדּוֹר יָרַד מְאֹד מְאֹד, לְרַגְלֵי טְרִדַת הַחַיִּים וּבְגִלְלַת הַפּוֹשְׁעִים וְהַחֲפָשִׁים, הִיא כְּמוֹ שָׁנַת בְּצֻרַת בְּעִבּוּדַת ה', וּבְזִמְן כִּזֶּה אֵין מְדַקְדְּקִים כָּל כָּף וּמְקַבְּלִים אֶת הַמְּצוּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן -- וּבִלְבָד שִׁיָּהָא לְבוֹ לְשָׁמִים!

הַמִּתְפַּלֵּל וְאֵין דַּעְתּוֹ בַּתְּפִלָּה - כְּמַדְבֵּר דְּבָרִים בְּטִלִּים

אָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהוּא שׁוֹמֵר אֶת פִּיו וְזֹהִיר בְּדַבּוּרוֹ, אָבֵל, בְּאַמַּת, אֵינוֹ כֵּן. אִם אֵינוֹ מִבִּין מַה שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּמְבַרֵּךְ, וּבְשָׁעַת מַעֲשֵׂה חוֹלָם הוּא - דּוֹמָה לְמַדְבֵּר דְּבָרִים בְּטִלִּים, לְמִרוֹת שֶׁאֵין זֶה כְּדַבּוּרֵי לְשׁוֹן הָרַע, רְכִילוֹת וְלִיצְנוּת, אָבֵל שְׁמִירַת הַפֶּה אֵין כָּאֵן.

וְסִפֵּר עַל בַּעַל "עִבּוּדַת הַגֵּר שׁוֹנֵי" שֶׁהִזְמִין אִישׁ לַעֲמֹד לִידּוֹ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, שִׁיִּזְכִּירָהוּ שְׁלֹא יִחַשֵׁב דְּבָרִים אַחֲרָיִם חוּץ לַתְּפִלָּה.

דִּיף לְכַנֵּס לְבַיִת מִהַכְּנִיסָה הָרֵאשִׁית וְלֹא מִהַמְּטָבָח

אֲחַד בָּא לְפָנֵי הַ"חֲפֵץ חַיִּים", וְשָׁפַךְ לְבוֹ לְפָנָיו עַל צְרוּתָיו; שֶׁהוּא מְחַסֵּר פְּרִנְסָה, וַיֵּשׁ לוֹ צַעַר גְּדוֹל בְּנִים, וְכַדּוּמָה צְרוּת הַרְבֵּה, וּבִקֵּשׁ בְּרָכָה.

עָנָה לוֹ הַ"חֲפֵץ חַיִּים":

מִדּוּעַ הִנָּךְ נִכְנָס דְרָךְ הַמְּטָבָח? עַדִּיף לְהַכְּנִס בְּכַנִּיסָה הָרֵאשִׁית! פִּנָּה יָשָׁר לְרַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם!

בְּוֹדָאֵי אוֹמֵר הִנָּךְ קָרִיאת שְׁמַע בְּכָל יוֹם, "וְהִיָּה אִם שָׁמַע" - וְנִתְתִּי מְטָר אֲרָצְכֶם, וְאֶכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ", וְאַחַר כֵּן "לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְּנֵיכֶם"...

זֹאת הִיא, אִפּוּא הָעֵצָה וְהַדְרָךְ לְפְרִנְסָה וְלְהַצְלָחָה בְּבָנִים!

כֵּן הַמִּתְחַטֵּא לְפָנֵי אָבִיו

אָחד מִמִּפְיֵי הַ"חֶפֶץ חַיִּים" שֶׁהִיְתָה לוֹ בֵּת חוֹלְנִית בְּמַחֲלָה כְּרוֹנִית, הִטְרִיד אוֹתוֹ תָּמִיד שֶׁיִּבְקֶשׁ עָלָיו רַחֲמִים.

עָלָה הַ"חֶפֶץ חַיִּים" לַעֲלִית בֵּיתוֹ לְהִתְפַּלֵּל, וְשָׁמְעוּ אוֹתוֹ אוֹמֵר: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הֲלֹא כַּמָּה פְּעָמִים קִבַּלְתָּ תְּפִלָּתִי, קִבַּל נָא גַם הַיּוֹם מִמֶּנִּי.

הַתְּחִלָּה לְרוֹפֵא

אִמִּי סִפְּרָה לִי בְּנְעוּרַי, סִפְּרָה בְּנֹו שֶׁל הַ"חֶפֶץ חַיִּים" שֶׁכִּמְעַט וְלֹא שָׁאַלָה כָּלֵל רוֹפְאִים כְּשֶׁגִּדְּלָה אוֹתָנוּ, וְאִם קָרָה וּמִיִּשְׁהוּ מִבְּנֵי הַמְּשִׁפָּחָה חָלָה - אָמַר הַ"חֶפֶץ חַיִּים" לְחַלֵּק פּוֹד [שְׁמוֹנָה עָשָׂר קִילוֹגְרָם] לְחֵם לְעַנְיִים, וְהוּא הַ"חֶפֶץ חַיִּים" עָלָה לַעֲלִית הַגַּג, הִתְפַּלֵּל, וְהִמְחִלָה סָרָה.

סִגְלָה מִיַּחַדָּת לְחֲשׂוֹכֵי בָּנִים

אַחוֹת שֶׁל אָחִד מִמִּקְרָבֵי הַ"חֶפֶץ חַיִּים" הִיְתָה נְשׂוּאָה כְּעֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא הָיָה לָּהּ יְלָדִים. הִיא בָּאָה אֶל אַחִיהָ וּבִקְשָׁה לְלָקֵת עִמָּה לַ"חֶפֶץ חַיִּים", לְבַקֵּשׁוּ לְעוֹרֵר רַחֲמִים עָלֶיהָ שֶׁתִּזְכֶּה לְבָנִים.

לְאַחַר שֶׁבָּאָה עוֹד פְּעַם עִם בַּעֲלָהּ וְהִפְצִירוּ מְאֹד בַּ"חֶפֶץ חַיִּים" לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֶיהֶם, הוֹאִיל לְהִתְפַּלֵּל עָלֵיהֶם, וְאָמַר לָהֶם בְּזֶה הַלְשׁוֹן:

-הֵאֵם תִּקְבְּלוּ עָלֵיכֶם שֶׁהַיֶּלֶד הַנוֹלָד יִהְיֶה שְׂאוּל לְה' כֹּל יְמֵי חַיָּו?

תִּכְרַף עֲנָה הָאִישׁ, שֶׁהוּא מְקַבֵּל עָלָיו. שְׁאַלוּ הַ"חֶפֶץ חַיִּים" פְּעַם נוֹסֶפֶת. כְּדֵי שְׁיִזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר הוּא מִתְחַיֵּב, וְהָאִישׁ עֲנָה עוֹד פְּעַם שֶׁהוּא מְקַבֵּל עָלָיו. בְּשָׁנָה הַהִיא נוֹלָד לָהֶם בֶּן זָכָר.

בְּבוֹא הַבְּשׂוּרָה לְאַחִיהָ, סִפְּרָה לַ"חֶפֶץ חַיִּים". פָּנָה הַ"חֶפֶץ חַיִּים" וּבִקֵּשׁ אֶת הָאִחׁ שֶׁלֹּא יִגְלֶה לְשׁוֹם אִישׁ בְּאָמְרוֹ: אִם יִתְפָּרֶסֶם הַדְּבָר, הֲלֹא עָלֵי לְבָרַח מִן הָעִיר וּלְהַחֲבֹא, כִּי לֹא יִהְיֶה לִי עֵת פָּנוּי לְלַמֵּד מְלָה.

לְאַחַר פְּטִירַת הַ"חֶפֶץ חַיִּים" נִתְפָּרֶסֶם הַדְּבָר.

נִסַּח הַתְּפִלוֹת לַעֲדוֹת הַשׁוֹנוֹת - צֶרֶךְ גְּבוּהָ הוּא

אָחִד בָּא פְּעַם לְפָנֵי הַ"חֶפֶץ חַיִּים" זַצ"ל, וְכָךְ שָׁאַל: מַה טַּעַם לְכָל הַנִּסְחָאוֹת וְהַמְנַהֲגִים הַשׁוֹנִים שֶׁבַּתְּפִלָּה, וּמַה צֶרֶךְ יֵשׁ בָּהֶם? חֲסִידִים מִתְפַּלְלִים כֹּךְ, וְאֵלוּ מִתְנַגְּדִים מִתְפַּלְלִים אַחֲרַת, וְאֵף הַחֲסִידִים עֲצָמָם מְנַהֲגִים שׁוֹנִים לָהֶם; אֵלֶּה בְּהִתְלַהֲבוֹת, בְּגִינָה וּבְרִקּוּדִים - וְאֵלֶּה בְּשִׁקֵּט, בְּשִׁלּוֹה

ובניחוינתא, וכיוצא בזה. כלום לא מוטב הנה אלו התפללו כל ישראל בנסח אחד?

השיב לו בעל ה"חפץ חיים":

באמת יכלת לבוא ולשאל שאלה זו עצמה מאת הקיסר הרוסי: לשם מה לך, אדוני הקיסר, צבאות וחילות רבים ומשנים כל כך? חיל רגלים וחיל פרשים, יורים בתותחים ויורדי ים, שומרי גבולות וז'אנדארמים וכו' וכו' - כלום לא היית מטיב לעשות אלו אחדת כלם בחיל אחד, מזינים באותם כלי זין, ושר צבא אחד ממנה עליהם, הרי בכך פוטר היית עצמך מדאגות רבות ושונות.

ברם, כל בר דעת מבין, כי לכל סוג וסוג של צבא מטרה מיחדת ותכלית נפרדת לו לעצמו, ותפקידו המיוחד אך לו בלבד, כי הלא המטרה העקרית והכוללת של הצבא פלו היא, לנצח את האויב, ולתכלית זו מחפשים דרכים ואמצעים שונים. בדקו ומצאו כי מה שיש בכחו של חיל מחיל הרגלים לעשות - אין בינדיו של פרש לעשות, ואלו מה שיש בכחו של זה, אין בכחו של זה. חיל הרגלים יכול להלחם בקרב פנים אל פנים עם האויב. ברם, חיל הפרשים תנועתו קלה יותר, והוא יכול להמלט יותר מהר או לדלק מהר אחרי השווא. מעלה יתרה יש לתותחים, שכן הם יכולים לפגע באויב גם ממרחקים, מה שאין כן כל שאר החילים יכולים לעשות כן. ואפלו התוקעים בחוצרות, שאין כחם יפה לעשות מלחמה, תועלתם מרבה, שכן בנגונים שהם משמיעים הם מפייחים כח של גבורה בקרב החילים.

והרי, כל פעלתנו אינה אלא מלחמה מתמדת עם הס"מ, רחמנא לצלן, הוא השטן, הוא המסית, הוא המדיח, ואנו מבקשים ומחפשים תחבולות שונות כיצד לנצחו ולהתגבר עליו. לשם כך ולתכלית זו מצויים לנו בחילותינו סוגי צבא שונים: רגלים ופרשים ויורים בתותחים. כל סוג וסוג חשיבותו גדולה ותועלתו מיחדת - כי כל אחד ואחד נלחם באויב על פי דרכו ובכלי הזין המיוחדים לו, וכך אחד ואחד מסייע לנצחון על פי דרכו, והוא עושה דבר שאין בכח חברו לעשותו. כת זו מנצחת בכח התורה, וכת זו מנצחת בכח התפלה, ואלו כת שלישית מנצחת בכח נגיניה וכיוצא בזה. העקר אינו אלא זה, שינדעו כל הכתות וכך סוגי הצבא שהמטרה היחידה היא המלחמה ביצר הרע והנצחון עליו.

למה דומים העושים תפלתם טבע והרגל?

באחד ממשליו כותב ה"חפץ חיים": הרבה בני אדם יש שכל תפלתם ותלמודם אינם אלא 'מצות אנשים מלמדה': סבא שלהם התפלל וקבע עתים לתורה, אבא שלהם אף הוא התפלל ולמד, וגם חנוכם שלהם הנה

לתורה ולתפלה. כבר רגילים הם בכך, אבל לרב אין אֲזִינְיָהֶם שומעות כלל את שהם מוציאים מפיהם.

משל למה הם דומים? לעני שָׁבָא לבעל בית עשיר ובקש ממנו עבודה בביתו, שאלמלא כן יגוע ברעב ממש. רחם עליו העשיר וקבלו לעבודה בביתו על מנת שיהא תמיד על ידו לשמשו.

פעם ארע מעשה ונצטרף העשיר לנסע מביתו לכמה ימים. קרא אליו את משמשו ומסר ליָדו גליון שֶׁל נֶגֶר שֶׁעָלָיו הָיוּ כְּתוּבִים, מִפְּרָטִים וּמְבֹאָרִים בָּאֵר הַיֵּטֵב, כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁעָלָיו לַעֲשׂוֹת בְּאוֹתָם הַיָּמִים שֶׁיְהֵא רְבוּ הָעֲשִׂיר נְעֻדָר מִבֵּיתוֹ, וּבְמִפְרָשׁ צָנָה עָלָיו בַּעַל הַבַּיִת שֶׁיַּחְזֹר וַיִּקְרָא יוֹם יוֹם אֶת הַכְּתוּב בַּגְּלִיוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח לַעֲשׂוֹת אֶפְלוּ דָּבָר אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהֵטִיל עָלָיו לַעֲשׂוֹתָם.

לאחר ימים אחדים, כִּשְׁחֹזַר הָעֲשִׂיר לְבֵיתוֹ, הִבְחִין שֶׁהַצְּמָחִים שֶׁבִּגְנָה קִמְלִים, הָעֵלִים מְצֻהֵיבִים וְרֵאשֵׁיָהֶם שְׂמוּטִים. הִתְבּוֹנֵן סְבִיבוֹ וְרָאָה עֲזוּבָה וְהִזְנַחָה בְּכָל. קָרָא מִיָּד לְמִשְׁמָשׁוֹ וַשְּׂאָלוֹ: "וּבְכֹן, הָעֲשִׂיָתָ כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ?"

"כֵּן, אֲדוֹנִי" - הָשִׁיב הַמִּשְׁמָשׁ. "קִרְאתִי וְחֹזַרְתִּי וְקִרְאתִי פְעָמִים אַחַדוֹת בְּכָל יוֹם אֶת הַכְּתוּב בַּגְּלִיוֹן שֶׁמִּסְרָתָ לִי".

"אֵי לָךְ שׁוּטָה שֶׁפְּעוּלָם!" - קָרָא אֵלָיו בַּעַל הַבַּיִת בְּכַעַס - "כְּלוּם צִוִּיתִיךָ לְקַרְא אֶת הַכְּתוּב בַּגְּלִיוֹן הַנֶּגֶר לְשֵׁם קְרִיאָה בְּעֵלְמָא? כָּל כּוֹנְנִי לֹא הִיָּתָה אֶלָּא שֶׁעַל יָדֶי כֶּךָ תִּזְכָּר הַיֵּטֵב אֶת כָּל הַמְּלָאכוֹת וְהָעֲבוֹדוֹת שֶׁעָלֶיךָ לְגַמֵּר לַעֲשׂוֹת עַד שׁוּבֵי הַבַּיִתָּה, וְאֵלּוּ בְּקִרְיאָה בְּלִבְד עֲדִין לֹא פְעַלְתָּ כְּלוּם!"

ממש כֶּךָ חֲסֵרַת טַעַם הִיא הַתְּנַהֲגוּתָם שֶׁל אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁהִזְכְּרָנוּ לְמַעַלָּה; מִתְּפִלָּלִים הֵם בְּכָל יוֹם, קוֹרְאִים אֶת "שְׁמַע" שְׁחֵרִית, וְהָרִי הֵם סְבוּרִים בְּרַב טַפְשׁוּתָם שֶׁבְּזֹאת יֵצְאוּ יָדֵי חוּבָתָם! וְשִׁטוֹת גְּדוֹלָה הִיא, שֶׁהָרִי אֵין "קְרִיאַת שְׁמַע" אֶלָּא כְּאוֹתוֹ גְּלִיוֹן שֶׁבוּ מְנוִיּוֹת הָעֲבוֹדוֹת וְהַמְּלָאכוֹת שֶׁחֵיבִים אָנוּ לַעֲשׂוֹתָם, שֶׁמְצֻיִים אָנוּ לַעֲשׂוֹתָם מִפִּיּו יִתְבָּרַךְ, בַּעַל הַבַּיִת, רְבוֹן הָעוֹלָמִים. אִם נוֹהֲגִים מְנַהֵג אוֹתוֹ שׁוּטָה וּמִסְתַּפְּקִים רַק בְּקִרְיאַת פְּקֻדוֹתָיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - מַה הוֹעִילוֹ? הֲלֹא חָרַס הֵם מְעֵלִים בְּיָדָם!

"הַחֶפֶץ חַיִּים" מְצַנִּיעַ אֶת הַצְּלַחַת קְבֻלַּת תְּפִלוֹתָיו

תּוֹלְמִיד הַ"חֶפֶץ חַיִּים", אֲשֶׁר הִבְחִינָה אֶצְלוֹ מַחְלָה שֶׁאֵימָה עַל חַיָּיו, בָּא לְפָנָי רְבוּ הַ"חֶפֶץ חַיִּים" בְּרֵאדִין כְּדֵי לְבַקֵּשׁ בְּרָכָה. הָרוֹפְאִים כְּבָר אָמְרוּ לְתּוֹלְמִיד וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים מְזוֹר לְמַחְלָתוֹ. וְעַם כָּל יוֹם נוֹסֵף שְׁחֵלֵף, אֲבָדוֹ הַקְּרוּבִים תִּקְוָה.

ה"חפץ חיים" הקשיב לתלמיד הצעיר, ואמר לו שיתן לו עצה בתנאי שלעולם אל יספר על כך לאיש. התלמיד הסכים מיד.

הפנה אותו ה"חפץ חיים" לתלמיד חכם מסים המתגורר בעירה קטנה. "ספר לו על מצבך וביקש ממנו ברכה" - אמר ה"חפץ חיים" - "הוא יתן לך ברכה, ובעזרת ה' יתברך אתה תחלים".

הצעיר שמע בקול רבו ופנה מיד לאותו תלמיד חכם. ואכן, תוך תקופה קצרה ובאפן לא יאמן הוא החלים. הוא המשיך בלמודו בשיבה, ובסופו של דבר עקר מראדיו, הקים משפחה. וכפי שהדרך, מעולם לא ספר לאיש אודות מארעות אלו.

אחרי למעלה מעשרים שנה, חלתה גיסתו של אותו תלמיד במחלה מסתורית, לא עלינו. עד מהרה התברר לו שהיא סובלת מאותה מחלה שהוא סבל ממנה בעבר, אך הוא לא אמר דבר.

אשתו זכרה שפעם דבר על מחלה מסתורית שסבל ממנה בעבר, אך בכל פעם שדברה על כך, הוא התחמק וסרב לדבר. ככל שנסה לערפל את דבריו, לחצה עליו אשתו שידבר בתקנה שסודו יעזר להציל את חיי אחותה. גם אשתו וגם גיסתו הפצירו בו לגלות את אשר קרה לו ואיך נרפא. הוא הסביר להם שזהו סוד שנבצר ממנו לגלותו, אך הן עמדו בשלהן.

לבסוף, נחלשה התנגדותו, והוא חשב באפן הגיוני שאחרי כל כך הרבה שנים שהוא כבר מלא אחר אזהרתו של ה"חפץ חיים" יכול הוא לגלות וספר לאשתו את כל אשר קרה לו. הוא ספר על הופעתו לפני רבו ועל עצתו של הצדיק ללכת אל תלמיד חכם מסים בעירה קטנה הרחוקה מראדיו. אשתו וגיסתו נתמלאו תקנה, אולי תהא זו הצלתו. זמן קצר לאחר מכן, החל להרגיש רע. הוא נבהל מאד, ואמר לאשתו שעליו לנסע מיד אל ה"חפץ חיים".

הוא עשה את הדרך הארכה בחזרה לראדיו אל ה"חפץ חיים" שהיה אז זקן וחלש. ה"חפץ חיים" זכר את פגישתם הישנה, והקשיב בשקט לספורו של האיש, ואז דבר בשקט ולאט: הלואי ויכלתי לעזר לך, אך מה אוכל לעשות? כשהיתה לך המחלה הראשונה, הייתי צעיר וצמתי ארבעים יום עבורך כדי שתתרפא, היום אני כבר זקן מדי, ואינני יכול לצום כמו אז.

לא רק שהקריב ה"חפץ חיים" נפשו בתפלה וצם ארבעים יום עבור תלמיד אחד, אלא שהעמיד הדברים בצורה כזו, שיראה כאלו הודות לברכות של תלמיד חכם אחר הוא נרפא ממצלתו]. (מספרי תולדותיו).

מעבודת התפלה של ה"חזון איש"

כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ

תפלת ה"חזון איש" היתה כלשונו עצמה 'עבודה נאצלה' - דבקות. אדם הרואה אותו מתפלל ושומע קריאת-התורה, היטיב להבין משמעות דברי יוסף בן גוריון בספר "יוסיפון", כי המתפלל אל השם - הוא מדבר; וכשקורא בספר התורה - השם מדבר עמו.

התפשטות הגשמיות

כשעמד בתפלה, עיניו למטה ולבו למעלה, יכלו לראות גם בעיני בשר שמקיים בעצמו דברי רבנו יונה: בעת התפלה, פשט גופו מעל נשמתו. וממתיק סוד שיח פה-אל-פה עם רוכב ערבות. אפלו כשמסביב לו התפוצצו פצצות באמצע תפלתו, והאור נתמלא ריח גפרית, המשיך בדבקותו ולא ראו על פניו אף רשם קל. כנורו התלוי בלבו הנעים אז זמירות. המלים יצאו מפיו בהטעמה, במתק שפתים, רויות תחנונים ובכיות שיש בכחם להמיס אפלו אבנים. כבכיו של תינוק תמים היה בוכה, למשל, בתפלת "רפאנו" והוא הולך ופורט שמות של חולים שונים שהעתיר לישע בעדם, או בתחנה "למאור תורתך עינינו גל", "למדנו וחקמנו אמרתך הצרופה".

על ידי התפלה זכה לכל, אף שהיה בינוני בבחירותו

בספר "בנין עולם" (עמ' מ) כתב: "והעיד עליו הגאון ר' מאיר קרליץ ז"ל, דהמעלות בתורה ובדעת וכו' שהשיג אחיו בעל ה"חזון איש" זצ"ל, שהפליאו עד למאד, והכל ראו שנתקיימה בו המשנה "כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד, אלא שכל העולם כדאי הוא לו, נקרא רע אהוב וכו' ונהנין ממונו עצה ותושיה בינה וגבורה וכו'" - הוא על ידי שהיה מתחנן הרבה להקדוש ברוך הוא בבקשת הדעת, והיה מכון בישמונה עשרה בברכת "אתה חונן" [ועל ידי התפלה זכה לכל ההשגות הנראות הנ"ל, אף על פי שהיה בינוני בבחירותו]

בספר "פאר הדור" (ח"א עמ' קעא) מספר אודות דרך למודו של ה"חזון איש" בבחירותו:

"וכה היה סדר למודם: שונים את גוף הגמרא, וחוזרים מן הגמרא לפרושי בעלי התוספות והראשונים. והיה, כאשר נבוכו בהבנת ענין כלשהוא, היה אברהם יעקב פונה אל שני עמיתיו העלויים, ואומר ברצינות גמורה: הבה ונבקש מהשם יתברך, נפיל ותחנתנו לפניו שיאיר עינינו בתורתו!

לשעה קלה היו אז הגמרות נסגרות, השלשה לקחו בידיהם ספר "תהלים", וכל אחד מהם היה פורש לקרן זוית ושופך צקון לחשו לפני יושב מרומים בתחנות נעים זמירות ישראל, בלב נשבר ובדמעות שלישי, כי יחון אותם ויחדד את שכלם בשביל להבין דבריו של ראשון, פלוני או יואם תאמר' שבתוספות. אחרי שאמרו כמה 'קפיטלד' בכונה נסערת, שבה השלישייה אל הגמרות, וכשעייניהם שטופות דמע אמרו איש לרעהו: הבה נעין בדברים המקשים בפעם נוספת, אולי יתעשת לנו האלקים ודבר מה יראנו! והיו מתחילים מחדש להפך ולהפך בסגיא שעסקו בה, עד שנחשף לעיניהם הרז הספון בין השיטיו".

בהערה שם הוסיף, שהדברים מפי הגר"מ קרליץ זצ"ל שהוסיף ואמר על כך: "גם עתה בערב ימי, כל אימת שאני נזכר באותם הימים, זולגות עיני דמעות, ואני בוכה ומתפלל שאטעם עוד פעם אחת למוד כזה!"

כחילו בתורה כן רב חילו בתפלה

רק אנשים מתי מעט ידעו, בעודנו חי, כי כגדלו של ה"חזון איש" בידיעת התורה, כן רב חילו בעבודת השם; עבודה שלמה, עבודה תמה, ביראה ובאהבה ובשמחה, במחשבה, בדבור ובמעשה. בתחבולות שונות השפיל לדשן את נפשו בענג היותר ערב ויותר נעים - כבטויו - לשלט ברוח הבהמי.

הוא היה אומר: הלמוד והתפלה קשורים זה בזה: עמל הלמוד עוזר לאור התפלה, והתפלה עוזרת ללמוד. תפלה ב'הרגל' שאינה פראוי, מרחיקה את הלמוד, והלמוד בעצלתים מונע את התפלה.

וב"אגרות החזון איש", כותב לענין ההצלחה בלמוד (ח"א אגרת ב): העקר להתרגל בזכירת האמונה שהכל בידי שמים, גם הצלחת הלמוד ועליה בתורה. וחביבין ישראל שאין צריכים שליח, וכל בר-נש בכחו למצא טוב על ידי תפלה, וה' מתאווה, כבכול, לתפלתו של צדיקים.

ועוד אמר: התפלה היא מטה עז ביד כל אדם, וכל שישים האדם מבטחו בו יתברך - כן יעלה וכן יצליח.

עוד קצת מהנהגותיו

ה"חזון איש" מעט באכילה, מעט בשנה, הפשיט את בגדיו רק משבת לשבת. הוא התנהג בגינוני קדשה ונזהר מ'מפסידים סגליים' שבכחם להזיק לרוחניות שבאדם.

לילה אחד חש בשניו, וכשהפאים התגברו, בקש משכנו ר' זאב גולדמן כי יעסה את חניכיו בספירט, אבל רק אחרי שיטל קדם ידיו בנוכחותו ארבע פעמים לסרוגין. "רצוני ללמד תורה לשמה" - התנצל בבישנות - "ומכרחי להזהר במה שנכנס לתוך פי".

גם מקלוסיו לעוסקים בתורה יכולים היו ללמד מה נחשב בעיניו עקר; הרבה מן הקדשה של יגיעת התורה חופפת על דבריה, בלמוד התמידי סוד הקדשה.

פיוצא בזה, כאשר צעיר ממקרביו, בן תורה, מרב מצוקה ועני נזקק להלואות, כתב אליו שענין זה "משחית את אצילות הנפש, וכי מוטב לנהג בדרכה של תורה יום או יומים, ולקיים כל המרעב עצמו, כדי שתשרה עליו רוח טהרה".

אף כשעלה לירושלים, והקביל את פני הגאון ר' וולו'ה מבריסק, כשנפרד ויצא מעל פניו, אמר למלוים: האח, כמה מן הקדשה חופפת על המעון הזה. [נוכפי שמספרים, הרי כשבאו אחר כך הדברים לאזני הגרי"ז, הניע את ידו בבטול: קדשה, קדשה, כשהיה פה ה"חזון איש" שרתה קדשה].

יגיעת התורה היתה בעיניו אמצעי בדוק ומנסה לקנות קדשה. כל שהאדם מוסיף ביגיעתו, מנתק בזה חבלי היצר, וממאס בתענוגי ההבלים, נפשו משתוקקת לרגשי קדש, וענג החכמה, ומתק טהרת הלב, וההכרה שלא בשר ודם האדם אלא...

בן הנה שוחר את השמחה - בשמחה של מצוה הכתוב מדבר. 'עקר עשית מצוה היא השמחה שזכינו לכך' - הסביר באחד הימים לר' יעקב הלפרין. ובאגרת לקרוב משפחה למדן: "הט לבד תמיד אל השמחה, אשר מתוך השמחה שורה שפע חכמה מעלי", "ועקר העבודה - בשמחה". במכתב אחר הוא פוסק נמרצות: "גדול חטא הדאגה מכל דבר".

בכי ודמעות שהבקיעו שיערים

בתו של אחד מניקירי ירושלים לא זכתה להפקד בזרע של קימא תקופה ארפה. יום אחד קם האיש ונסע עם בתו ל"חזון איש" זצ"ל, וכאשר נכנס לחדרו נשארה בתו בחוץ והמתינה לשמע את התשובה.

בעמדה בחוץ נצלה את הזמן והחלה להתפלל בינה לבין עצמה והתרגשה מאד, ובלי משים פרצה בבכי עז עד שקול בכיה הגיע לאזני ה"חזון איש"

שְׁיָשֵׁב בְּחִדְרוֹ וְשָׁמַע אֶת דְּבָרֵי אָבִיָּהּ. לְמִשְׁמַע קוֹל הַבְּכִי שָׁאַל הַיְחִזְוֹן אִישׁ״
לְפָשֵׁר הַדְּבָר, וְהָאִישׁ עָנָה לוֹ, שֶׁזֶּהוּ קוֹלָהּ שֶׁל בְּתוּ הָעוֹמֶדֶת מֵאַחֲרֵי הַקִּיר
וּמִתְיַפְחֵת עַל מַר גּוֹרְלָהּ.

קָרָא לָהּ הַיְחִזְוֹן אִישׁ״ שֶׁתִּפְנֵס לְחִדְרָהּ, וּכְשֶׁנִּכְנְסָה וְהִמְשִׁיכָה לְבָבוֹת אָמַר
לָהּ: ״אַל תִּבְכִּי, אֶל תִּבְכִּי, עוֹד תִּלְדִּי, עוֹד תִּלְדִּי״, וְכֵן אָמְנָם הָיָה.

הַדְרָךְ לְהַשְׁגַּת אֱמוּנָה חוֹשֵׁית

בְּחֹר אֶחָד מִבָּאֵי בֵּיתוֹ שֶׁל מֶרֶן הַיְחִזְוֹן אִישׁ״ זַצ״ל הִגִּיעַ יוֹם אֶחָד לְבֵית
מֶרֶן וְשָׁמַע מִפִּיו אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים: ״לְפַעֲמִים רוֹאִים אָנוּ אֶדָם שׁוֹמֵר
תּוֹרָה וּמִצְוֹת וּמִדְּקָדֵק בְּקִלָּה כְּבַחֲמוּרָה וּפְתָאִים בְּיוֹם בְּהִיר אֶחָד הוּא
פוֹרֵק מֵעַלְיוֹ אֶת הָעַל. לְכֻלָּם נִדְמָה שֶׁמִּפְנֵה זֶה חָל בְּפְתָאוּמִיּוֹת, אֲדָה,
לְמַעֲשֶׂה, הַהִדְרָדְרוֹת הַפְּנִימִית הַחֲלָה בְּוִדְאֵי זְמַן רַב לְפָנֵי כּוֹ. אִף שֶׁכָּל הַזְּמַן
הַיָּא לֹא הִתְבַּטְּאָה בְּמַעֲשִׂים, הָאֱמוּנָה בְּתוֹךְ לְבוֹ נִחְלָשָׁה כְּבָר מִזְמַן, רַק
מִכַּח הַסְּבִיבָה הַחִזִּיק הָאִישׁ מֵעֵמֶד כְּלַפֵּי חוּץ, עַד שֶׁנִּתְגַּלָּה מִצְבוֹ גַּם לְעֵינֵי
הָאֲחֵרִים״. בְּכַךְ סִיֵּם הַיְחִזְוֹן אִישׁ״ אֶת דְּבָרָיו, סָתֵם וְלֹא פָּרַשׁ.

כְּאֲשֶׁר יָצָא הַבְּחֹר בְּדַרְכּוֹ חֲזָרָה לְבֵיתוֹ שֶׁבִירוּשָׁלַיִם, פָּגַשׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְסָפַר
לוֹ אֶת כָּל הָעֲנָן. כְּאֲשֶׁר גַּם בְּעֵינֵי הַחֲבֵר נִרְאִי הַדְּבָרִים תְּמוּהִים, יַעֲץ לוֹ
הִלָּה לְשׁוּב עַל עֲקֻבוֹתָיו וְלִנְסַע בְּחֲזָרָה לְבֵנֵי בְּרַק וּלְבַקֵּשׁ הַסִּבָּר עַל הַדְּבָרִים.

וְאָכֵן כֵּן עָשָׂה. לְמַחֲרַת נָסַע שׁוּב אֶל הַיְחִזְוֹן אִישׁ״ וּשְׁאַלּוּ לְפָשֵׁר הַדְּבָרִים.
מֶרֶן זַצ״ל, שֶׁכָּפִי הִנְרָאָה צָפָה שֶׁכֵּן יִהְיֶה, קָדָם אֶת פְּנֵיו בְּחִיּוּךְ וְאָמַר לוֹ:
״בֹּא וְאֶפְרֹשׁ לְךָ דְּבָרָיו. אֱמוּנָה הַיָּא מֵהַדְּבָרִים הַצְּרִיכִים חִזּוֹק תְּמִיד. אִם
אִין אֶדָם מְחִזֵּק אֶת אֱמוּנָתוֹ שֶׁגִּדֵּל וְהִתְחַנֵּד בָּהּ, הַיָּא הוֹלְכֵת וְנִחְלָשֵׁת
וְאַחֲרֵיתוֹ מִי יְשׁוּרְנָה. עַל כֵּן חִיב אֶדָם לְחִזֵּק תְּמִיד אֶת אֱמוּנָתוֹ וְרַק כֵּן
יִבְטִיחַ אֶת הַיִּיִדִישְׁקִיטִי שְׁלוֹ [יְהֻדוּתוֹ] כְּדָבְעִי. וְכִיצַד מְחִזְקִים אוֹתָהּ? עַל
יְדֵי שְׁמִסְגָּלִים חִיִּים שֶׁל אֱמוּנָה חוֹשֵׁית.

הִנֵּה לְךָ דְּגָמָא לְחִיִּים עַל פִּי אֱמוּנָה חוֹשֵׁית: הַגְּמָרָא מְסַפֶּרֶת (בְּרַכּוֹת ה:): עַל
רַב הוֹנָא שֶׁהִחְמִיצוּ לוֹ אַרְבַּע מְאוֹת חֲבִיּוֹת שֶׁל יִין. הִלְכוּ אֶצְלוֹ חֲכָמִים
וְאָמְרוּ לוֹ שִׁיעֵינָן בְּמַעֲשָׂיו. אָמַר לָהֶם: ״וְכִי חֲשׂוֹד אָנִי בְּעֵינֵיכֶם?״ אָמְרוּ
לוֹ: ״וְכִי חֲשׂוֹד הוּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיעֵנִישׁ לְלֹא דִין?״ אָמַר לָהֶם
שֶׁהוּא אִינוֹ יוֹדֵעַ בְּמָה חָטָא, שְׁמָא הֵם יוֹדְעִים. אָמְרוּ לוֹ שֶׁלֹּא נָתַן לְאַרְיִסוֹ
אֶת הַזְּמֹרוֹת הַמְּגִיעוֹת לוֹ בְּנוֹסָף לְחֻלְקוֹ. בְּסוֹפּוֹ שֶׁל דְּבָר קִבֵּל עַל עֲצָמוֹ
לְתַקּוֹן אֶת הָעוֹל וּמִיָּד חֲזַר הַחֲמִץ לְהִיּוֹת יִין, וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שֶׁהִתְיַקֵּר הַחֲמִץ
וְנִמְכַר בְּמַחִיר יִין.

״אִם דְּבָר כְּזֶה הָיָה קוֹרָה אֶצְלָנוּ״ אָמַר הַיְחִזְוֹן אִישׁ״, ״הֵיִינוּ מְחַפְּשִׂים אֶת
הָעֵלָה לְחַמוּץ הַיִּין בְּגוֹרָמִים טְבַעִיִּים - אֲדָה לֹא כֵן חֲזַצ״ל, הֵם חִיוּ בְּאֱמוּנָה
חוֹשֵׁית. כְּאֲשֶׁר קָרְתָה לָהֶם תִּקְלָה חֲפָשׂוּ אֶת הַטְּעוֹן תִּקּוֹן בְּעוֹלָמָם הָרוּחָנִי

וַיִּדְעוּ שֶׁרַק כֶּדֶד יִצְלִיחוּ לְמַנְעַ אֶת הַשָּׁנוּת הַדְּבָר. מִי שְׁחִי אֶמוּנָה חוֹשֵׁית הוּא
בְּטוֹחַ בְּאֶמוּנָה שְׁלוֹ.

וְכִיצַד מְגִיעִים לְאֶמוּנָה חוֹשֵׁית? כָּל דְּבָר שֶׁהִנָּה זְקוּק לוֹ, בִּקְשׁ אוֹתוֹ
מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אִם דְּרוֹשׁוֹת לָךְ נִעְלִים חֲדָשׁוֹת, עֲמִד בְּפִנֵּת הַחֹדֶר
וְאָמַר: "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, רְאֵה נָא אֶת נִעְלֵי הַקְּרוֹעוֹת וְהַמְצֵא לִי כֶסֶף כְּדֵי
לְקַנּוֹת נִעְלִים חֲדָשׁוֹת" וְכָךְ בְּכָל דְּבָר. עַל יְדֵי זֶה תִּתְרַגֵּל אֶת עֲצֻמָּה לְהַפִּיר
וּלְהַרְגִישׁ שֶׁהוּא יִתְבַּרַךְ הַנּוֹתֵן לָךְ הַכֹּל. כֶּדֶד רוֹכְשִׁים אֶמוּנָה חוֹשֵׁית!" סִיִּים
ה"חִזוֹן אִישׁ".

הַגַּר"צ גְּרִינְהוּזֵי שְׁלִיט"א הוֹסִיף עַל הַדְּבָרִים הַנ"ל וְאָמַר: בְּסִפְרֵי ה"חֲפָץ
חַיִּים" מוֹבָא בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵה' לְאוֹ דוֹקָא בְּשַׁעַת
הַתְּפִלָּה, אֲלֵא בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁפָה. הוּא גַם מַחֲדֵשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְכוֹן שְׁגָם תְּפִלָּה
זו - כְּמוֹ הַתְּפִלוֹת שֶׁתְּקַנּוּ חוֹז"ל - צָרִיךְ שֶׁתַּעֲבֹר דָּרָךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יְרוּשָׁלַיִם
וְקִדְשׁ הַקְּדוֹשִׁים.

הַמְּקוֹר לְדְבָרֵי ה"חִזוֹן אִישׁ" הוּא בְּבִרְכוֹת (סג.) שֶׁסּ אוֹמְרֵת הַגְּמָרָא: "דְּרַשׁ
בְּרַ קְפָרָא: אֵיזוּהִי פְרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁכָּל גּוֹפֵי תוֹרָה תְּלוּיִים בָּהּ - בְּכָל דְּרָכֶיךָ
דְּעָהוּ וְהוּא יִישֵׁר אַרְחֻתֶיךָ". רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּפָרוּשׁוֹ עַל מִשְׁלֵי (ג, ו) מְאָרִיךְ בְּבִאּוֹר
פְּסוּק זֶה וְאוֹמַר: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעָהוּ" - בְּכָל מָה שֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת וְרוֹצֵה
לְהַשִּׁיג - "דְּעָהוּ", פְּנֵה אֱלֹהֶיךָ וּמִמֶּלֶא "הוּא יִישֵׁר אַרְחֻתֶיךָ" - הוּא יִצְלִיחַ
דְּרָכֶךָ, בֵּין דְּבָר גְּדוֹל וּבֵין קָטָן - בְּכָל דְּרָכֶיךָ.

הַיֵּצֵר הָרַע מִפְתֵּה אֶת הָאָדָם וְאוֹמַר לוֹ שֶׁבְּעֵנֵינִים הַעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל
עוֹלָם אֲמַנָּם צָרִיכִים אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵךְ לְדְבָר פְּשׁוּט אֵין זֶה יָאָה
לְהַטְרִיחַ אוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ. בָּא רַבֵּנוּ יוֹנָה וּמְלַמְּדֵנוּ: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ" - גַּם בְּדְבָרִים
הַקְּטַנִּים. אִם אֵין מְאֻמֵּינִים בְּזֶה, הָרִי זוֹ כְּפִירָה, עַל אֵף שֶׁהַדְּבָר בְּעֲצֻמוֹתוֹ
קָטָן הוּא, מְכַל מְקוֹם הַשְּׂכָר עַל הַבְּטָחוֹן בְּה' בְּעֵנֵינוּ, גְּדוֹל עַד לְמֵאֵד.

הַגְּמָרָא אוֹמְרֵת: "אָמַר רַב פִּפְא: גִּנְבָא אַפּוּמָא דְּמַחְתְּרֵתָא רַחֲמָנָא קְרִי"
(בְּרִכוֹת שֶׁסּ וּמוֹבָא בְּפָרוּשׁ רַבֵּנוּ יוֹנָה עַל "מִשְׁלֵי" שֶׁסּ).

כִּיצַד אֲפֹשֵׁר לְהַבִּין דְּבָר זֶה? אֲלֵא, אֲמַנָּם יִצְרוּ הַתְּגַבֵּר עָלָיו וְעָבַר עַל אֶסוּר
גְּנֵבָה, אֵךְ זוֹ רַק עֲבָרָה פְּרֻטִית. הַקְּשֵׁר שְׁלוֹ עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲדִין לֹא
נִתְקַ. וְדֹאֵי עֲדִיף שֶׁיִּפְסִיק לְגַנֵּב, אֵךְ כָּל זְמַן שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת, טוֹב שֶׁלְּכָל הַפְּחוֹת
הוּא מִבִּין שֶׁכָּל מָה שֶׁעוֹשֶׂה הוּא בְּעֲזָרַת ה' וְלֹא בְּלַעֲדִיו, חֲלִילָה. מִתוֹךְ כֶּדֶד
עֲשׂוֹי הַקְּשֵׁר שְׁלוֹ עִם ה' לְהַתְחַזֵּק, וּמִתוֹךְ בִּקְשָׁה לְדְבָרִים רָעִים וְקַבְּלָתָם
עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, יִתְבַּיֵּשׁ מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִתְחִיל לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ דְּבָרִים
הַמְּתָרִים. כִּי אִם נוֹתֵן אֶפְלוֹ לָרַע, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁיִּתֵּן דְּבָרִים טוֹבִים, וְעַל יְדֵי כֶּדֶד
יִשׁוּב מִדְּרָכּוֹ הָרַעָה.

כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר : אִין לְהַתְּבַיֵּשׁ מְלַבֵּקֵשׁ עַל צָרְכִים גְּשָׁמִיִּים וּבְנִדְאֵי לֹא עַל דָּבָר מְצוּהָ וְעַל דְּבָרִים הַכְּרַחֲיִים. אֲמַנְסָ בְּתַחֲלָה תַּהֲיֶה הַבִּקְשָׁה חִיצוֹנִית, אֲדָּ בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן, כְּשִׁירָאָה הָאָדָם שְׁמִשְׁאָלוֹתָיו מִתְּמַלְאוֹת הוּא יִתְעַלֶּה וְיִתְקַרֵּב עַל יְדֵי כָּךְ. וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב שָׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה לְהַדְיָא : "וְעַל יְדֵי הַהֲרַגְל הַזֶּה תִּקְבַּל הַנִּפְשׁ הַמִּתְאַוִּית אֶל הַבִּטְחוֹן". הַפְּנִיָה אֶל ה' נִמְצְאָת בְּעֵמֶק טֹבַע הָאָדָם. רְאִיָה לְכָךְ הִיא תִּפְלָתָם שֶׁל כּוֹפְרִים כְּאֲשֶׁר הֵם אוֹ אֶחָד מִקְרוֹבֵיהֶם נִמְצְאִים בְּצָרָה גְּדוּלָה.

הַחֲנוּיָה תְּחוּשֶׁת הַתְּלוּת בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַפּוֹקֶדֶת אֶת הַכּוֹפֵר כְּאֲשֶׁר הוּא מְזַדְעָזֵעַ מִכַּח הַמְּצוּקָה שֶׁהוּא שְׂרוּי בָּהּ, יְכוּלָה לְפַקֵּד כָּל מְאֲמִין בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה. זֹאת אִם רַק יִשְׁפִּיל לְשֹׁן לְעַצְמוֹ תְּדִיר : "אֲשִׁיג אוֹ לֹא אֲשִׁיג, אֲצַלִּיחַ אוֹ אֲכַשֵּׁל, חֵס וְשְׁלוֹם - הַכֹּל תְּלוּי בְּרַצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ. וּמִכֵּיּוֹן שֶׁרַצוֹנִי לְהַצְלִיחַ אֲנִי פּוֹנֶה אֵלָיו". בְּכָךְ יִלָּךְ הַקֶּשֶׁר שֶׁלוֹ עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִתְחַזֵּק, וְעַל יְדֵי כָּךְ יִשְׁרִישׁ בְּעַצְמוֹ אֱמוּנָה חוּשִׁית.

אִם רוּצָה אָדָם לְבַחֵן אֶת עַצְמוֹ אִם תִּפְלָתוֹ-בִּקְשָׁתוֹ אֲמִתִּית הִיא אוֹ לֹא, יִתְבוּגֵן בְּעַצְמוֹ וְיִרְאֶה כִּיצַד הוּא מְגִיב כְּשֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁתִּפְלָתוֹ עֲדִין לֹא נִתְקַבְּלָה כְּפִי הַמְּצַפָּה. אִם מִסְקִנְתּוֹ הִיא שְׁכַפִּי הַנִּרְאָה לֹא הַתְּפִלָּל כַּהֲגוֹן וְלִפְיָכֵךְ לֹא נִעֲנָה, סִימָן הוּא שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעָה תִּפְלָתוֹ לְדַרְגָּה הָרְאוּיָה לְהִקְרָא בִּקְשָׁה (אוֹ תַּחֲנִנָּה). אֲדָּ אִם יֹאמֵר בְּלִבּוֹ : אֲנִי אֶת שְׁלִי עֲשִׂיתִי, כְּלוֹמֵר : הַתְּפִלָּתִי, וְהוּא יִתְבַּרֵּךְ יִתֵּן לִי כְּפִי שֶׁהוּא מְבִין וּמְתִי שֶׁהוּא מְבִין, וְאֲנִי סָמוּךְ וּבִטוּחַ שָׁגַם אִם לֹא יִתֵּן לִי אִין זֹאת אֶלָּא לְטוֹבְתִי-זֶהוּ סִימָן שֶׁהַתְּפִלָּל כְּרָאוּי. גַּם זֶה רַק בְּתַנְאֵי שֶׁבְּאֲמַת הוּא מְרַגֵּישׁ שְׁלוֹהַּ בְּנִפְשׁוֹ - וְלֹא מִתּוֹךְ הַכְּרָה שְׁכֵלִית גְּרִידָא - שֶׁהוּא עֹשֶׂה אֶת שְׁלוֹ וְה' הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה.

כְּאֲשֶׁר אָדָם רוֹאֶה שֶׁתִּפְלָתוֹ הַתְּקַבְּלָה, מִן הָרְאוּי הוּא שְׂיִשׁוּב וְיִפְנֶה לַה' וְיוֹדֶה לוֹ בְּשִׁפְהַ שְׁלוֹ. אֲזִי הוּא חוֹוָה שׁוּב אֶת הַחֲנוּיָה שֶׁל הַקֶּשֶׁר עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אִם הוּא עוֹשֶׂה כָּךְ בְּתַמִּידוּת, יִזְכֶּה לְאֱמוּנָה חוּשִׁית. זֹהִי הַדְּרָךְ הַקֶּלֶה לְהַשְׁגַּת הָאֱמוּנָה שֶׁהוֹרָה ה"חֲזוֹן אִישׁ" לְתַלְמִידוֹ.

לְר"מ, מְחַנֵּךְ בִּישִׁיבָה, שֶׁבִּקֵּשׁ מֵאֵת ה"חֲזוֹן אִישׁ" הַדְּרָכָה סָמוּךְ לְכַנִּיסָתוֹ לְתַפְקִיד זֶה, אָמַר בֵּין הַשְּׂאָר כְּהֵאֵי לְשָׁנָא : "בְּנוּגַע לְתַלְמִידִים, לְהַשְׁרִישׁ בְּלִבָּבוֹת אֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרֻטִית... דָּבָר זֶה מִשְׁפִּיעַ מְאֹד עַל לֵב רַךְ וְנִחְרָת לְעַד, שֶׁאִין הַפְּקָר בְּעוֹלָם, הַכֹּל מִתְּנַהֵג בְּהַשְׁגָּחָה וְעַל הַכֹּל אֲפָשֶׁר לְהַתְּפִלָּל... זֹהִי הַדְּרָךְ הַסְּלוּלָה לְהַצְלִיחַ... עַל יְדֵי הַדְּעַת נְהַפְכִים לְאִישׁ אַחֵר... הַעֲקָר הוּא אוֹתָהּ פְּרֻשָׁה קִטְנָה שְׁכָל גּוֹפֵי תוֹרָה תְּלוּיִים בָּהּ - "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעֵהוּ" (פֶּאֶר, הַדּוּר, חֵלֶק ב', עֵמ' רַנָּה)

מדרכיו של ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל

התפלה - דרך קצרה להשגת השלמות

ר' יוסף חיים היה נוהג לומר, כי כאשר אדם מתרגל להתפלל תמיד לפני הקדוש ברוך הוא, הוא מגיע לשלמות היותר נעלה שהוא מסגל להגיע אליה. ואכן, היה ר' יוסף חיים מרבה להתפלל בכל מקרה ומקרה, ולבקש מבורא העולם שימלא את בקשותיו, הן בעניני הכלל והן בעניני הפרט.

השומע תפלתו היה בוכה עמו

בעמל רב וביגיעה עצומה היה ר' יוסף חיים עוסק בעבודה זו שבלב. בתפלה שמונה עשרה של חול היו נחלי מים יורדים מעיניו בשעת תחנוניו.

אחד מעסקני הצבור הירושלמים, שגר בעיר החדשה, נקלע פעם בנשואי קרובו לתפלת מנחה בה שמש ר' יוסף חיים פשליח צבור.

מכיון שהחל בחזרת הש"ץ, והעסקן הזה שמע לראשונה את נעימת קול תחנוניו שנאמרה ברגש רב, חש כי דמעות נקוו בעיניו, ומכיון שהתבייש להמשיך ולעמד כאבל בין השמחים, החליט לצאת מעט מאחורי אולם השמחות עד שיירגע מבכיו.

אז מה גדלה הפתעתו, כאשר פגש שם חבורה שלמה במצבו ממש...

התפלה - פתרון לכל בעיה

"אין לך דבר בעולם הזה, שאינו זקוק לתפלה" - כך היתה גרסתו של ר' יוסף חיים, והיה דבר זה תופס חלק נכבד בעצותיו לפונים אליו: "לך והתפלל ותצליח".

לכל בעיה שהתעוררה, היתה מוכנת באמתחתו תפלה מתאימה; לאלה שהתלוננו על חסר סיעתא דשמיא בעבודת השם, היה מיעץ להתמיד באמירת "פרשת היראה" בכל יום.

לפונים שדאבו על קשי הפרנסה, היה משיא: "יהא רגיל על לשונכם לומר בכל יום 'פרשת המן' ולכון בברכת המזון - ותושעו". וכאשר אחד טען לפניו: "כבר שניתתי ושלשתי ולא נעניתי" - יעץ לו: "חזר שוב ותראה נפלאות".

"קוה אל ה' חזק ויאמץ לבדך וקוה אל ה'" - קוה וחזר וקוה

מעשה ואחד השוחטים מירושלים, שפרנסתו היתה דחוקה ביותר, בא לפניו להשיח את מר לבו, וכדרכו, יעץ לו לומר את "פרשת המון". לאחר שבועות ספורים הופיע אדם זה שנית ואמר: מלאתי אחר עצתו ונעניתי, אך אליה וקוץ בה - המשרה שהצעה לי היא בעיר תל אביב החדשה, ומכיון שאני חרד על חנוך בני, לא אוכל לקבל אותה.

שמע ר' יוסף חיים את דבריו, ושבחו על חרדתו זו: הרי כתוב במפרש (משלי כח, יד): "אשרי אדם מפחד תמיד", והוא הוסיף: לא לזאת התכונתי, בני, המשך להתפלל ולקוות לישועת השם.

לא עברו ימים רבים ואותו שוחט קבל משרה מכבדת בירושלים, בה שמש כל ימי חייו.

מפחד לגשת לענין ללא הקדמת תפלה

כאשר התחילו השדכנים לדבר נכבדות בבנו מרדכי, לא מהר לגשת את הדבר כהרגלו תמיד. כאשר שאלוהו בני ביתו על השנוי במנהגו, השיב: בזמן שאחד מילדי מגיע לפרקו, רגיל אני להתחנן על זיוג טוב בימים הנוראים. והנה, בימים הנוראים של שנה זו שכחתי משום מה לבקש במיוחד על בנינו זה, ועל כן איני ממהר בענין שדוכו.

המקדים תפלה לצרה

ספרו נכדיו, כי פעם שקה ר' מרדכי מחוץ לביתו לרגל עסקיו. באותו הלילה קם ר' יוסף חיים בתצות הלילה, לקח ספר תהלים בידו, עלה לבית הכנסת שב"בתי מחסה", ואמר את כל הספר בהתעוררות נפלאה.

למחרת הגיע ר' מרדכי לביתו, ובפיו ספור על תאוונת דרכים קשה שנקלע אליה ובדרך נס יצא בשלום.

בני הבית חשבו ומצאו שבדיוק בשעת הסכנה היה ר' יוסף חיים עסוק בתפלתו.

עדיף להשתמש באמצעות התפלה מאשר בלח ובזרוע

עד כמה החשיב ר' יוסף חיים את התפלה, אפלו על דברים קטנים לכאורה, תעיד העבדה הבאה:

הַרְבֵּה עָמַל הָיָה רַבְּנוּ מִשְׁקִיעַ בְּאַפִּיַת הַמִּצְוֹת כְּדֵי שְׁתִּהְיֶינָה בְּתַכְלִית
הַהַדְיוֹר מִצַּד הַדִּין, וְגַם שְׁתִּהְיֶינָה נוֹחוֹת לְאַכִּילָהּ. פַּעַם אַחַת הָעִיר לוֹ אֶחָד
מֵעוֹזְרָיו, כִּי אֶחָד הַפּוֹעֲלִים מְזַלְזֵל בְּגִלְגוּל הָעֵסָה הַגּוֹרֵם שְׁהַמִּצְוֹת תִּצְאֶנָּה
עֲבוֹת בְּיוֹתֵר, וְכִי יֵשׁ לַגֵּר בּוֹ עַל כָּד.

עָנָה לוֹ ר' יוֹסֵף חַיִּים: "דָּבָר כְּזֶה לְצַעַר פּוֹעֵל עֲנִי בְּגִלְל שְׂאֲנִי חֲפָץ בְּמִצְוֹת
מְהַדְרוֹת, זֹאת לֹא אֶעֱשֶׂה. אֲנִי מִצְדֵי מִשְׁתַּדֵּל כְּכֹל יְכַלְתִּי וּמִתְפַּלֵּל לִפְנֵי
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂיִסִּיעַ בְּיָדֵי לְקַבֵּל הֵן מִצְוֹת כְּשֵׁרוֹת וְהֵן הַרְאוּיוֹת
לְשִׁמְחַת הַחֵג, וְאֲנִי מְקוּהָ שְׂאֲכֹן יִשְׁעָהּ ה' לְתַפְלָתִי; אֵדָּ לְזָכוֹת בְּשִׁמְחַת הַחֵג
תְּמוֹרֵת גְּעָרָה בְּאַחֲרֵים, הֲרִי יֵצֵא שְׂכָר הַמִּצְוָה בַּהֲפֹסְדָהּ".

הַמְּבַדֵּיל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים

בְּשֵׁנַת תַּרְס"ד הֵיְתָה בְּצַרְתַּת קָשָׁה בְּאַרְץ, כְּבָר הִגִּיעַ חֹדֶשׁ אֶדָר וְעַדִּין לֹא נָרְדוּ
גְּשָׁמִים.

ר' יוֹסֵף חַיִּים קָרָא אֶז לְעַצְרַת הַתְּעוֹרְרוֹת לְיַד הַכֹּתֵל הַמַּעֲרָבִי.

לְאַחַר שְׁסִים ר' יוֹסֵף חַיִּים אֶת תְּפִלָּתוֹ, הִתְכַּסּוּ הַשָּׁמַיִם בְּעָבִים וְטַפּוֹת גְּשֵׁם
הִחְלוּ נוֹשְׁרוֹת עַל הָאֶדְמָה, לְשִׁמְחַתֶּם הַרְבֵּה שֶׁל הַמוֹנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁעַמְדוֹ
שָׁם.

כְּאֲשֶׁר רָאִשֵׁי הָעַרְבִים - הַקְּאֲדִים וְהַשִּׁיכִים - רָאוּ אֶת הַדָּבָר, הִקְהִילוּ מִיָּד
אֶת בְּנֵי עַדְתָם לְמַסְגָּדִים שְׁעַל הַר הַבַּיִת, כְּדֵי לְהוֹכִיחַ שְׁהֵם בְּתַפְלוּתֵיהֶם
פָּעְלוּ זֹאת.

אֵדָּ, רָאָה זֶה פֶּלֶא - בְּרָגַע שְׁהַמוֹנִים הָעַרְבִים הִחְלוּ לְהִתְפַּלֵּל, הִתְבַּהְרוּ
הַשָּׁמַיִם לְפִתְעוּ, וְאֵף עֲנָנָה קָלָה לֹא נִרְאָתָה.

לְמַחֲרַת, כְּאֲשֶׁר ר' יוֹסֵף חַיִּים הוֹפִיעַ שׁוּב עִם בְּנֵי עַדְתוֹ לְיַד הַכֹּתֵל, שׁוּב
הִתְקַדְּרוּ הַשָּׁמַיִם, וּבְטָרָם הִסְפִּיקוּ לְסִים אֶת תְּפִלָּתָם, הִחַל לְרַדֵּת גְּשֵׁם
זִלְעָפוֹת אֲשֶׁר הִבְרִיחַ אֶת הַמִּתְפַּלְלִים לְבֵיתָם.

וַיְהִי הַדָּבָר לְנֶס וּלְפֶלֶא בִירוּשָׁלַיִם. (י"מורשת אבות")

מַחְקֵר נִסְיוֹנִי עַל הַשְּׁפַעְתָּה הַחַיּוּבִית שֶׁל הַתְּפִלָּה

בארצות הברית נתפרסם מחקר נסיוני על השפעת התפלה: זרעו שדה תפוחי אדמה. על חציו האחד עמדו אנשים והתפללו שיצמחו הפרות, ולהפך - על חציו השני התפללו שלא יצמחו, והנה, נבטו הזרעים. בחצי השדה שהתפללו עליו שיצמח, עלו הגדולים בצורה יפה. לעמת זאת, בחצי האחר נבטו הזרעים, ותוך זמן קצר התניבשו כל הגדולים, למרות שכל התנאים הגשמיים היו שווים לחלוטין בשני חלקי השדה [אמנם אין לעשות כמו שעשו, כמו שהאריך בספר "בית אלקים" שער תפלה, שאין מבקשים אלא מה שהוא צריך, וכמו שנענש בנו של יוסי דמן יוקרת, שהתפלל שהתאנה תוציא פריה שלא בזמנה].

מדרכיו של ר' אלחנן וסרמן

התפלה - טבע רוחני שיועיל לא פחות מהגנת הטבע הגשמי

ר' אלחנן סבור היה ש"האמונה בדבר ה' צריכה להיות יותר חזקה מראית החוש, שהרי בחוש אפשר להיות במציאות שיטעה על ידי אחיזת עינים וכדומה, אבל דבר ה' יקום לעולם, ואי אפשר בשום אופן להיות בו פגם".

ומה מאד נאוו הדברים האלה כשיצאו מפי עושיהם. והרי דגמא פְּעוּטָה: פעם אחת עשה דרכו באגיה מצרפת לאנגליה. באותה אגיה נסע גם ר' אהרן גודמן, מראשי "אגדת ישראל" העולמית, אך הם לא התראו כל העת ולא ידעו שנוסעים יחדו. במהלך הפלגתם התחוללה בים סערה עזה, וכל הנוסעים סבלו קשה ונתקפו בהקאות ובתופעות אחרות של מחלת-הים. כשעגנו בחוף של אנגליה וירדו מהאגיה, הבחין מר גודמן בר' אלחנן ונגש אליו בשמחה, ברכו לשלום, כשהוא מתעניין ושואל בתרדה: איך עברה הנסיעה על הרבי, הלא היינו כלנו חולים עד כדי פקוח נפש. תלה בו ר' אלחנן עינים תמהות והגיב בתם לב: מוזר! אנכי לא סבלתי מהפרעות! הדרך עברה עלי בהרגשה נוחה מאד! אין זאת, אלא שכפי הנראה לא אמרתם את "תפלת הדרך" בכונת הלב הראויה...

תאור חי לתפלה משלמת

כשהתפלל ר' אלחנן תפלותיו, ראו התלמידים כיצד היא עבודה שבלב תמה - "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה", וכדברי רבנו יונה: "כענין פשט גופך מעל נשמתך.. כאלו עומד בשמים.."

בְּשָׁנִים הָרֵאשׁוֹנוֹת לְבֹאוֹ בְּרִנּוֹבִיזָה לֹא הָיָה מְקוֹמוֹ הַקְּבוּעַ בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה
אֶצֶל קִיר הַמְזָרַח [בְּתַקּוּפָה מְאַחֶרֶת יוֹתֵר הָיָה עוֹמֵד בְּקֶרֶן מְזָרְחִית
צְפוֹנִית], כִּי אִם אֶצֶל אֶחָד הַסְּפָסְלִים שֶׁבְּאַמְצֵעַ בֵּית הַמְּדֻרָשׁ, סְמוּךְ לְקִיר
הַדְּרוֹמִי - וְכֵה עָמַד הַדָּר בְּכָל גְּלוּיָו לְעֵינַי הַתְּלַמִּידִים מְסַבֵּב, שֶׁהַקְּדִימוֹ
לְגֹמֵר תְּפִלְתֶּם קִדְּם שֶׁהַסְּפִיק הוּא לְגֹמֵר, וְלֹא גָרְעוּ עֵינֵיהֶם מִמֶּנּוּ.

תְּפִלוֹתָיו בְּעִמְדָה הָיוּ תְּמִיד. אֶפְלוּ בְּאַמִּירַת "פְּסוּקֵי דְזִמְרָה" נִזְהַר
בְּקִבְעוֹת לְעִמְדָה עַל רִגְלָיו. גּוֹפּוֹ עָמַד בְּמִנוּחָה, רֹאשׁוֹ מְטֹה הַטָּיָה קְטַנָּה
לְצַדְדֵינוּ, וְרַק, לְפָעַמִּים, הָיָה מְנַעֲנֵעַ בּוֹ. כְּשֶׁהֲגִיעַ לִ"שְׁמוֹנֶה עָשָׂר", נֶצֶב עַל
עָמְדוֹ בְּלִי נֹעַ, לֹא קָם וְלֹא זָע, וְאֶפְלוּ אִם הָיוּ מְעַמִּידִים עַל רֹאשׁוֹ כּוֹס
מְלֵאָה מִיַּם, לֹא הִיָּתֵה נִשְׁפָּכֶת אִף טֶפֶה. קוּלוֹ לֹא נִשְׁמַע וְרַק שִׁפְתוֹתָיו נְעוֹת,
אֲבָל פָּנָיו בּוֹעֵרוֹת כְּגַחְלֵי אֵשׁ וְכָל גּוֹפּוֹ מְרִתֵּת, כְּמִי שֶׁאַחֲזָתוֹ אַחִילוֹ. אֶפְשָׁר
הָיָה לְרֹאוֹת בְּחוּשׁ כִּי הִנְהוּ עוֹמֵד לְפָנֵי הַמְּלָךְ, וְהָיָה נֶכֶר עָלָיו שֶׁמֵתְאַמֵּץ בְּכָל
חוּשָׁיו מִתּוֹךְ יְגִיעָה פְּנִימִית כְּבִירָה לְקַיֵּם דְּבָרֵי רַמְבַּ"ן בְּפִרוּשׁוֹ לְשִׁיר
הַשִּׁירִים, כִּי עֵקֶר עֲבוֹדָה שֶׁבֵּלֵב הִיא לְכַבֵּשׁ אֶת הַמַּחְשְׁבָה וְלְהַבִּיאָהּ בְּשִׁעְבוֹד
הַכּוֹנֵה - פְּנִינַת הַתְּפִלָּה. אֶפְלוּ הַרְהוּרֵי תוֹרָה אֵין זְמַנָּם בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, שְׁכֹן,
לְעֵסֶק בְּתוֹרָה הוּא עֲנֵן בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְלְעֵסֶק בְּתְפִלָּה עֲנֵן בְּפָנָי עֲצָמוֹ, כִּי
הַמִּתְפַּלֵּל - אֵל ה' הוּא מְדַבֵּר; וְקוֹרָא בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה - הָרִי ה' מְדַבֵּר עִמּוֹ.

וְכֵן מִתְאַר תְּלַמִּידוֹ ר' חַיִּים יִצְחָק חִיָּיקִין תְּאוּר חֵי מִמָּה שֶׁרָאוּ עֵינָיו:
בְּשַׁעַת הַנְּחִת תְּפִלּוֹן, בְּטָרֶם שֶׁהִדִּק אֶת הַרְצוּעָה, עֲצֵם עֵינָיו וְאָמַר הַבְּרָכָה
בְּהַתְאַמְצוֹת וּבְכּוֹנֵה עֲצוּמָה; וְאִף שֶׁלֹּא בִּירָךְ בְּקוֹל רֶם, אִף עַל פִּי כֵן הִרְגָּשְׁנוּ
אוֹתָהּ הִרְגָּשָׁה שְׁחָשִׂים בְּשַׁעַת שֶׁהַתּוֹקֵעַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְבָרֵךְ בְּכּוֹנֵה יְתָרָה
"לְשִׁמְעַ קוֹל שׁוֹפָר" ... וּבְגִמִּים טוֹבִים, כְּשֶׁמוֹצִיאֵין אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה
וְאוֹמְרִים "גַּם מִדּוֹת קִדְּם תְּפִלַּת "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם" [לְפָנֵי אַמִּירַת "בְּרִיךְ
שְׁמִי"], הָרִי רַב בְּנֵי אָדָם אוֹמְרִים, בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, אֶת הַיִּיג מִדּוֹת בְּחִטִּיפָה
וְשָׂמִים עֵקֶר פְּנִינַתָם בְּתְפִלַּת "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם". וְאֵלוּ אֶצֶל רַבֵּנוּ אֶלְחָנָן
רָאינוּ שֶׁהִיָּתֵה אַמִּירַת "שֶׁלֵּשׁ עָשָׂר מִדּוֹת" עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה בְּפָנָי עֲצָמָה. הָיָה
עוֹצֵם עֵינָיו כְּשֶׁמוֹצִיא מִפִּיו אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא, בְּכּוֹנֵה עֲצוּמָה
וּבְהַתְאַמְצוֹת גְּדוֹלָה, פֶּעַם רֹאשׁוֹנָה לְחוּד וּפֶעַם שְׁנִיָּה לְחוּד. וְאַחֲרֵי אֲזוּכָרַת
שְׁנֵי שְׁמוֹת מִמְשִׁיךְ וְאוֹמֵר כָּל תְּבָה וְתְבָה מְשַׁלֵּשׁ עָשָׂר מִדּוֹת בְּנִחַת וּבְכּוֹנֵה
נְכוּנָה. וְכְשֶׁמְסִיִּם, חוֹזֵר וּמִתְחִיל כְּבִתְחִלָּה לומר שְׁנִיָּה שֶׁלֵּשׁ עָשָׂר מִדּוֹת,
וְכֵן בְּפֶעַם הַשְּׁלִישִׁית, הַכֵּל בְּאוֹתָהּ זְהִירוֹת וּבְאוֹתָהּ פְּנִינָה עֲצוּמָה כְּפִי שֶׁאָמַר
בְּפֶעַם רֹאשׁוֹנָה.... עַד כָּאן. ("אוֹר אֶלְחָנָן")

גדל מסירת נפשו של הצדיק בעל "תולדות אהרן", הצדיק ר' אהרן ראטא זצ"ל, בעבודת התפלה

עד היכן כחה של תפלה? - עד מצוי הנפש (ספרי ואתחנן)

הנה לתאר ולהעלות עלי גליון, האיך ובאיזה מסירת נפש היה עבד כבוד קדשת מורנו זי"ע פלחנא דמארי בעבודת התפלה. לא יאמן כי יספר, כי יכלו הרבה גוילים והם לא יכלו. כי מי שלא ראה את רבנו אהרן, קדוש ה', בבואו אל הקדש לעבד את ה' בתפלה, ביגיעה במסירות נפש ממש, לא ראה עבודת ה' אמתית מעולם, ובשכל אנושי אי אפשר להשיגו האיך היה במציאות דבר נורא כזה, שהיה למעלה מגדר כח אנושי.

כידוע, שהיה איש חלוש מאד ובעל יסורים גדול, כפי שהתבטא פעם הוא עצמו על גדל יסוריו ומכאוביו, אשר מרגיש יסורים ומכאובים כמעט על כל אבר וגיד ממש. והרבה פעמים קרה שהיה חלוש כל כך, עד שלא היה בכחו לדרוך על כפות רגליו, וכשהגיע זמן התפלה, רצה להתפלל בבית המדרש דיקא, אז נשאו אותו על כסא לבית המדרש, ועל גופו הטהור היה מנח כלי עם מים חמים לשכך קצת היסורים הנוראים. ובמצב כזה הביא והוה הרבה פעמים לבית המדרש. וישב כך על כסאו מתפתל ביסורים, וכשאף התחילו הקהל פסוקי דזמרה, התקטר באילנא דחיי עלמא, וכארי התנשא מכסא קדשו, וזרק אותו כלי מעליו, והתחיל להתפלל ביגיעות עצומות במסירת נפש, אשר אף גם לאיש בריא וחזק היה קשה ליגיעות עצמו ביגיעות עצומות כאלו, כל שכן הרב זי"ע, איש חלוש מנעוריו, אשר רב ימים מימי חיו סבל יסורים ומכאובים נוראים, לא עלינו, וכמוכר, היה יגיעות התפלה אצלו למעלה הרבה מחוץ לגדר הטבע.

הבא "להתפלל" מסייעין אותו

וזה לשון קדשו (מספרו הקדוש "שומר אמונים" דקצ"ד) : "... וכתיב (משלי ח, יד) : "אני בינה לי גבורה". באשר רואים הרבה חלושי כח עושים רצון ה', והקדוש ברוך הוא ברב רחמיו נותן בהם תעצומות ועז וחיל בעבודת ה'. ואני, העני בעצמי, כמה פעמים היה בלי שעור וחקר ממש, שנכנסתי לתפלה, והיו מתגברים עלי היסורים הרבים ודקירות מכל צד, כידוע להשכיחים אצלי תכונות ומהות גופי, ולא היה לי בכח אפלו לשכב במטה, וכל שכן לישב על כסא, וכל שכן להתאמץ בתפלה, ובגדל בטחוני

בה' ובעזרת ה', חזקתי עצמי במסירת נפש, ועל פי דרך הטבע היו צריכים על ידי יגיעות התפלה כאלו, בייסורים כאלו, להתגבר היסורים ביותר וביותר, חס וחלילה. והקדוש ברוך הוא עוזר לי על פי רב, לפעמים באמצע התפלה, ולפעמים בסוף התפלה, ולפעמים אחר איזה קאפיטלאד, שנעשיתי ממש בריה חדשה, והרגשתי את עצמי כמו עם גוף חדש ממש, ופרחו ממני היסורים גם לאחר התפלה על איזה שעות מן היום. וזה היה בלי שעור פעמים, ברב רחמי וחסדי השם יתברך. וסהדי במרומים שלא כתבתי זאת להתפאר ולהתהדר, חס וחלילה, כי חס לי משטותים כאלו - רק כונתי לחזק ידים רפות, כי "גדול אדוננו ורב כח" (תהלים קמו, ד), והקדוש ברוך הוא עוזר גם היום למעלה מגדר הטבע, רק צריך לחפש ולדרשו, ולהתחזק במדת בטחון עליו יתברך. עד כאן לשונו הטהורה.

תשובת השכל - לחזוק בתפלה

ועוד (קטע מאיגרות "שומרי אמונים") מלשונו: דעו, בני, אהובי, כי כבר שניתתי ושלשתי לכם שלא לפחד משום דבר, ותקחו ראיה ממני. והיום בתפלה הרגשתי ממש אפיסת הכחות, ונדמה שלא אפשר בשום אופן להתפלל אפלו בקצת יגיעות, כי, אדרבה, עברה גדולה ליגיעות הלב והמח והאברים החלושים - ככה דבר אלי מלך הזקן וכסיל, ולא היה לי במה להתחזק, עד שנזפרתי מאמר השם למשה רבנו ע"ה, "מי שם פה לאדם וכו'". וככה חשבתי: מי נתן לי אלו האברים שיש לי? או אני רואה כמה אלפים אנשים אשר נחלשו בלי שום סבה, דהינו, בלי עבודת השם יתברך בכל הכחות ובמסירת נפש ממש, ואני מעודי חזקתי עצמי, בעזרתו יתברך, בעבודת ה' ביגיעות, אשר, לפי ראות עינים הגשמיים, אין חדוש על חלשתי, בפרט לפי טבעי החלוש מעודי, ואף על פי כן, השומר עמו ישראל שומרני ומצילני ממש למעלה מגדר הטבע, כאשר גלוי וידוע לחברים הרגילים אתי, ככה ישמרני לעד.

ובזה נתחזקתי, בעזרת השם החונן דלים, והיה תפלה אשר לא חשבנו, כי העקר - שלא לירא מכלום. ואם תשמעו לדברינו האלה - עלי ועל צוארי - כי הנני מבטיח אתכם שינהג ה' אתכם למעלה מגדר הטבע, ובלבד שלא יכון לזה - רק תמים תהיה עם ה' אלקיך. עד כאן לשונו הטהורה.

תפלה עם טפת דם האחרונה

הנה הרב זי"ע מסר נפשו והקריב חלבו ודמו ממש על עבודת התפלה וקים בפעל מאמר חכמינו זכרונם לברכה, בספרי (ואתחנן): "עד היכן כחה של תפלה - עד מצוי נפש". ונצין עבדה מה שספר הרב החכם ר' ישראל הלוי שליט"א אשר רואים מזה העבדה עד היכן מגיע דרגת מסירת נפשו של מן זי"ע עבור התפלה הקדושה.

פעם הלך לאיזה רופא בגלל חלשותיו, פה עיר הקדש, תבנה ותכונן, ור' ישראל הלוי שליט"א הנזכר לעיל, הלך ללוותו, וראה האיך כשהרופא רצה להוציא טפת דם, ותחב מחט באצבעו כדי להוציא איזה טפת דם, אך אף לאחר שתחב המחט באצבע לא יצא שום טפת דם, והרופא היה צריך לדפק כמה פעמים עם המחט תוך האצבע עד שיצא סוף כל סוף טפת דם. וכשראה זאת המלנה, נבהל מאד שיקרה דבר כזה שיצא כל כך בקשי איזה טפת דם מאצבעו מרב חלשה נוראה כזו.

בזכות התפלה קמתי לתחיה

ועוד קטע משיחותיו, מה שספר הרב "שומר אמונים" להתלמידים האיך מסר נפשו לה' עוד בימי נעוריו.

בימי נעורי התפלתי ביגיעות נוראות, עד שפעם אחד נתפרקו כל אברי שלא נשאר בי רוח חיים, רחמנא לצלן, ושכבתי כך על הארץ, ונשארתי כאבן דומם עד שכמעט יצאה נשמתתי, ופתאם נפח בי רוח חדש מן השמים, ותכף נתקבצו ונתחברו יחד כל אברי כאחד האדם. עד כאן לשונו.

אשרי עין ראתה אהרן בעבודתו

הנה זאת ידוע ומפורסם, שעד הסתלקותו ממש, לא נח ולא שקט, ומדי יום ביומו יגע עצמו ביגיעות עצומות בעת התפלה, והיה נדמה בעת התפלה שפסא קדשו נשבר לרסיסים מגדל היגיעות. ומי יוכל לתאר ולספר גדל רבת ההתעוררות והרגש הקדשה שהרגישו התלמידים והמתפללים בעת נשמע קולו בבואו אל הקדש בעת התפלה, יורדים חדרי בטן, אשר הצית בבית המדרש כאש להבה. בפרט בעת שהרים עצמו באמצע התפלה מכסאו בגדל התלהבות והתעוררות, ופניו הקדושים להטו כלפיד אש, ועבר תוך הקהל המתפללים אנה ואנה כמה דקות - אינה הסופר והקלמוס שיוכל לתאר גדל רבת ההתעוררות והתלהבות שנתהוה אז בקרב קהל המתפללים, שממש יצאה נפשם מגדל נעם ה' שהטעים זי"ע לתלמידים.

התלהבות חם התפלה שמשה פהסקה לקרה הגדולה בבית הכנסת ברוסיה

ספרו זקני אנשי ביתו שזכו לנסע אתו פעם בז' אדר יומא הלולא דהגאון הקדוש המפורסם כבוד קדשת הרב ר' יצחק אייזיק מקאליב זיע"א, והיה אז בקאליב קר עז חזק ונורא. והקהל הקדש, שבאו אז לקאליב, לא נכנסו כלל להתפלל בבית הכנסת שהתפלל בו הגאון הקדוש מקאליב

זי"ע, מִחֲמַת גְּדֹל קֶר הַנּוֹרָא שְׁשֻׁרר אֲז בְּבֵית הַמְדָרֶשׁ הַנּוֹזֵכֶר לְעִיל, לְפִי שְׁלֹא הִסִּיקוּ אוֹתוֹ כָּלֵל, וְהִתְפַּלְלוּ כָּל הַקְהָל הַקְדָּשׁ בְּשֵׁאֵר בְּתֵי כְּנִסְיֹת שֶׁל הָעִיר. אֲדָ, כְּשֶׁהִגִּיעַ הָרֵב "שׁוֹמֵר אֲמוּנִים" לְקֹאֲלִיב, אָמַר לְהִתְלַמְּדִים שְׂבֹאוֹ עִמּוֹ בְּצוֹתָא, שְׁנִפְשׁוּ חֲשָׁקָה לְהִתְפַּלֵּל דִּיקָא בְּבֵית הַמְדָרֶשׁ שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ הַגָּאוֹן הַקְדוֹשׁ מְקֹאֲלִיב זי"ע. וְנִכְנַס עִם הַתְלַמְּדִים לְשֵׁם, וְצִוָּה לְתַלְמִידוֹ הַגָּדוֹל הָרֵב הַצָּדִיק ר' יוֹסֵף מְאִיר זצ"ל מְבַעֲרָגְסֹאז, שֶׁהֲצִטֵּרף גַּם כֵּן לְהִנְסִיעָה, שִׁיתְפַּלֵּל לְפָנֵי הָעֲמוּד, וּמָרָן זי"ע הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל עִם הַתְלַמְּדִים, כְּדָרְכּוֹ בְּקְדָשׁ, בְּרִשְׁפֵי לְהַבּוֹת אֵשׁ, וְהָיָה שֶׁם תְּפִלָּה נִלְהַבָּה אֵשׁ לְהַבִּית אֵשׁ, וְהַבִּית מְדָרֶשׁ אֲשֶׁר שָׁרָר בּוֹ מְקָדֶם קֶר עֲז וְנוֹרָא, נִתְחַמֵּם מְגֹדֵל הַהִתְלַהֲבוֹת וְהַחֲמִימוֹת שֶׁל הַמִּתְפַּלְלִים. וְהַקְהָל הַקְדָּשׁ שְׂבֹאוֹ לְהִשְׁתַּטַּח אֲז עַל צִיוֹן הַגָּאוֹן הַקְדוֹשׁ, כְּשֶׁשְׂמָעוּ קוֹלוֹת הַתְּפִלָּה יוֹצְאִים מִבֵּית הַמְדָרֶשׁ הַנִּי"ל, בָּאוּ לְרֹאוֹת הַפְּלֵא הַגָּדוֹל, וְהָיָה הַדְּבָר לְקְדוֹשׁ הַשֵּׁם גְּדוֹל.

אָדָם שֶׁנִּעְשָׂה בְּעַל תְּשׁוּבָה מְשֻׁמֵּיעַת תְּפִלָּה אַחַת שֶׁל ר' אֶהֱרֹן זצ"ל

פַּעַם נִכְנַס לְבֵית מְדָרֶשׁוֹ שֶׁל הָרֵב "שׁוֹמֵר אֲמוּנִים" בְּאֲמֻצַּע תְּפִלָּה אֵיזָה רִנָּק בָּא בְּיָמַי, קָל שֶׁבְּקָלִים, עִם בְּלוּרִית גְּדוֹלָה, לְחַפֵּשׁ אֵיזָה אִישׁ שֶׁהָיָה לוֹ עֵסֶק עִמּוֹ בְּעִנְיַן מְסַחֲרוֹ, וְזֶה הָיָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּבִינְתַיִם, כְּשֶׁעָמַד הַבְּחֹר בְּבֵית הַמְדָרֶשׁ, הִתְחִיל הָרֵב לומר הֵלֵל לְפָנֵי הָעֲמוּד בְּהִתְעוֹרְרוֹת וְנִעִימוֹת וּמִתִּיקוֹת יִתְרָה, כְּדָרְכּוֹ בְּקְדָשׁ, וְנִמְשָׁךְ לִבּוֹ הַבְּחֹר, הַנּוֹזֵכֶר לְעִיל, לְהַטּוֹת אֲזוֹן לְאֲמִירַת הַהֵלֵל הַחוֹצְבִים לְהַבּוֹת אֵשׁ וְיִוְרָדִים לְחֹדְרֵי בָטוֹן. וּבְמִשְׁךְ אֲמִירַת הַהֵלֵל נִמַּס לְבָבוֹ בְּקָרְבּוֹ, וְהִרְהֵר בְּתְשׁוּבָה מְעֵמֶק הַלֵּב. אַחֵר הִתְפַּלָּה נֶגֶשׁ וְאָמַר שְׁרוּצָה לְשׁוּב בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיִשִּׁית לוֹ רַבְּנוֹ עֲצָה מַה לַעֲשׂוֹת. הָרֵב דָּבַר עַל לְבוֹ לְהִתְחַבֵּר לְחֻבְרַתְנוֹ, וְנִעְזָב אֶת מַעֲשָׂיו הָרָעִים, וְיָבֹא לְתְפִלָּה לְהִתְפַּלֵּל יַחַד עִם הַחֻבְרָא קְדִישָׁא. וְכַעֲבָר זְמַן מָה, נִשְׁתַּנְּה הַבְּחֹר לְטוֹבָה עַד מְבַלִּי לְהַכִּירוֹ ("תּוֹלְדוֹת אֶהֱרֹן")

עבודת התפלה לרבי יעקב אבוחצירה זצוק"ל

גופו בְּאַרְץ וְרוּחוֹ בְּשָׁמַיִם

סָפַר ר' אַבְרָהָם אַבּוּחֲצִירָא, רַב הָעִיר יִבְנָה, כִּי ר' יַעֲקֹב אַבּוּחֲצִירָא זי"ע הָיָה עוֹמֵד בְּתְפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עָשָׂר' שְׁעָה בְּדִיוֹק, לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, שְׁחֲרִית, מְנַחָה וְעַרְבִית, וּמֵרֵב הַכּוֹנֵנוֹת שֶׁהָיָה מְכוּוֹן לֹא הָיָה מְרַגֵּישׁ מַה שֶׁנִּעְשָׂה מְסַבִּיבוֹ, כִּי הַגּוֹף הָיָה בְּאַרְץ, וְהַדַּעַת קְשׁוּרָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים.

והנה, פעם כְּשֶׁהָיָה בְּעִיר פָּאס, לֹא הֶאֱמִינוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁהָרֵב לֹא מְרָגִישׁ מְאוּמָה מִה שֶׁנִּעְשָׂה מִסְבִּיבוֹ, וְעָשׂוּ עֲצָמָם מִתְקוּטָטִים בִּינֵיהֶם בְּצַעֲקוֹת גְּדוּלוֹת, וְרָאוּ שֶׁהָרֵב לֹא מְרָגִישׁ. מִה עָשׂוּ? הִבִּיאוּ רוֹבָה וְיָרוּ כַּמָּה יְרִיחוֹת לֵיד אֲזָנוֹ, וְגַם בָּזָה רַבְּנוֹ לֹא הֶרְגִישׁ מְרֵב דְּבִקּוֹתוֹ, עַד שֶׁגָּמַר הֶעֱמִידָהּ, אָז בִּקְשׂוּ מִמֶּנּוּ סְלִיחָה עַל הָרַעַשׁ שֶׁהִקִּימוּ, וְהוּא, רַבְּנוֹ זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָהּ, הִתְפַּלֵּא וְאָמַר: בְּכָלֹל לֹא שָׁמַעְתִּי אֶתְכֶם.

מִכָּאן יִלְמַד הָאָדָם אֵיךְ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה תַּמָּה וּבְרוּרָה, וְיִסִּיר מִמֶּנּוּ כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו, וְיִדְבֹק כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּדִי לְהִמְשִׁיךְ עָלָיו קִדְשֵׁת הַתְּפִלָּה, וְאִזּוֹ יִקְרָא וְהָיָה יַעֲנֶה ("מעשה נסים")

הַרוֹצֵחַ שֶׁנִּמְנַע מִזְמָמוֹ בְּהִרְתָּעוֹ מִתְפַּלְתּוֹ שֶׁל קָרְבָנוֹ

בַּעַת שְׂאֵבֵי סָבוֹ שֶׁל ר' מֹשֶׁה פִּינְשֵׁטִיין, ר' דָּוִד, הַשְּׂכִיר עֲצָמוֹ לְמַעֲבִיד גּוֹי, הוּא הִתְנַה עִמּוֹ שֶׁיִּנְתֵּן לוֹ זְמַן פְּנוּי בְּכָל יוֹם כְּדִי שִׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל. הַגּוֹי אָמַנְסָם הַסְּכִים לְתַנְאֵי זֶה, אֵךְ בְּלִבּוֹ רָתַח מְזַעַם עַל הַזְּמַן הַיָּקָר שֶׁיִּתְבַּזֵּז בְּשֵׁל עֲקֻשְׁנוֹתוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי לְהִתְפַּלֵּל אֶת תְּפִלוֹתָיו. זָעַמּוֹ גָּבַר בְּרֵאוֹתוֹ אֶת ר' דָּוִד לֹחֵשׁ אֶת תְּפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' בְּדְבִקּוֹת וּבְכֹנָה עֲצוּמָה, דָּבַר שֶׁגִּזַּל זְמַן רַב יוֹתֵר מִכִּפֵּי הַצָּרֶךְ, לְטַעַמוֹ שֶׁל הַמַּעֲבִיד. הַגּוֹי לֹא יָכוֹל הָיָה לְשִׂאת זֹאת, וְהַחֲלִיט לְהִבְהִיר זֹאת לְפִועֵל הַיְּהוּדִי בְּאִפּוֹ שֶׁהֵלָה לֹא יִשְׁכַּחְהוּ זְמַן רַב.

יוֹם אֶחָד, בַּעַת שְׂר' דָּוִד עָמַד בְּתְפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' כְּשֶׁעִינּוֹ עֲצוּמוֹת, הִתְגַּנֵּב מִמֶּנּוּ מֵאֲחֹר מִשְׁרוּבָה בִּידוֹ, וְשָׁהָה לְרַגַע בּוֹ יִשְׁתַּחֲוֶה ר' דָּוִד וְיַעֲבִיר כְּדוֹר מֵעַל רֵאשׁוֹ כְּדִי לְהִטִּיל פֶּחַד עָלָיו. בְּרַגַע שְׂר' דָּוִד הִתְכַּוֵּן בְּאֶחָת הַשְּׁתַּחֲוִיּוֹת, הַדְּהָדָה יְרִיָּה, וְכְדוֹר חָלַף מֵעַל לְרֵאשׁוֹ. הַגּוֹי הִבִּיט מִתּוֹךְ שְׂמֻחָה לְאִיד, וְצָפָה לְרֵאוֹת אֶת הַיְּהוּדִי צוֹנֵחַ מִפֶּחַד אוֹ פוֹתַח בְּמִנוּסָה.

אֲכַזְבֵּתוֹ הִיָּתָה מְרָה. ר' דָּוִד הִמְשִׁיךְ בְּתְפִלַּתוֹ כְּאִלּוּ לֹא אֵרַע דָּבַר. מֵאֲחֹר יוֹתֵר, סִפֵּר הַמַּעֲבִיד לְר' דָּוִד, שֶׁזָּעַמּוֹ הָיָה גְּדוֹל דִּינֵוֹ כְּדִי לְרַצְחוֹ נֶפֶשׁ אִלּוּ הָיָה בּוֹרַח אוֹ אֶפְלוֹ רַק פּוֹנֶה לְאַחֹרָיו בַּעַת שֶׁנּוֹרְתָה הִירְיָה. אֵךְ, בְּרֵאוֹתוֹ בְּאִיזוֹ כְּוָנָה עֲצוּמָה הִתְפַּלֵּל, נוֹכַח שֶׁלְפָנָיו אִישׁ יֵרָא שָׁמַיִם אֲמַתִּי. יוֹתֵר לֹא הִתְלוֹנֵן הַגּוֹי אֵף פַּעַם עַל אֲרִיכוֹת תְּפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' שֶׁל ר' דָּוִד.

עבודת התפלה של האדמו"ר מקלויזנבורג זיע"א

בְּמוֹנֵה מְרָגְלִיּוֹת

מִסְפֵּר הַרְשִׁי"ז בְּרִיל שְׁלִיט"א :

תַּפְּלַת שְׁחָרִית רְגִילָה בְּיוֹם חוֹל יִכְלָה לְהִתְאַרְךָ 3-4 שָׁעוֹת. עַל פְּסוּק אֶחָד יְכַל לְחַזֵּר חֲצֵי שָׁעָה - פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וְכַדוּמָה, כָּל פַּעַם פְּרוֹשׁ אַחֵר.

פַּעַם בָּא הַרְבֵּי מְמוֹנֵקֶטֶשׁ לְבַקּוֹר בְּקְלוּיִזְנְבוֹרְג. הוּא שָׁלַח אֶת הַגִּבְּאִי לְשָׂאֵל אֵיפֹה אוֹחֵז הַרְבֵּי. עָנּוּ לוֹ: "בְּיִבְרֵךְ דָּוִד". שָׂאֵל שׁוֹב: "בְּיִבְרֵךְ" אוּ "בְּדָוִד".

מוֹסִיף ר"מ שְׁטָרֵן הִי"ו :

אֲנִי זוֹכֵר בְּלִיל הַסֵּדֶר שֶׁשָּׁר: "...מִי יוֹדֵעַ" שְׁלֹשֶׁת רְבָעֵי שָׁעָה. וְגַרַח"מ שְׁטִיִּיגֵר זוֹכֵר בְּתַפְּלַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁשָּׁר "בְּחֻצְרוֹת בֵּית ה'" שָׁעָה רְצוּפָה.

סֵפֶר הַגְּרַמ"ט וַיְסַבֵּר שְׁלִיט"א :

הַרְבֵּי הָיָה מְתַכּוֹנֵן לְתַפְּלוֹת הַיָּמִים הַנוֹרְאִים בַּיַּחַד עִם הַמְּשׁוֹרְרִים. פַּעַם הִצְצָתִי וְרֹאִיתִי אֶת הַרְבֵּי מְתַכּוֹנֵן לוֹמֵר אַתֶּם "קְדוּשׁ" כְּלַפִּיד אֵשׁ קֹדֶשׁ, מִמֶּשׁ בָּכָה מֵהִתְרַגְּשׁוֹת.

בְּנִרְאָה שֶׁ"בּוֹאֵי בְּשָׁלוֹם" סִגְלָה לְכֹאֲבִים

בְּתַקּוּפָה מְסִימַת סָבַל הַרְבֵּי מִצְאָנוּ מְאֻבְּנִים בְּכִלְיוֹתָיו. פַּעַם בְּיוֹם שֶׁשִּׂי אַחֵר הִצְהַרְרִים, לְפִתְעַ הִתְקַף הַרְבֵּי בְּכֹאֲבֵי תַּפְּת בְּכִלְיוֹת. הַרְבֵּנִית הִתְחַנְּנָה בְּפָנָיו שֶׁיִּתְפַּלֵּל קְבֵלֶת-שֶׁבֶת בְּבֵית, וְלֹא יֵצֵא לְבֵית הַמְּדַרְשׁ כִּאֲשֶׁר הוּא כֹּה סוֹבֵל. אוּלַם, הַרְבֵּי לֹא הִסְפִּים לְוַתֵּר. "לְפָחוֹת אֵל יֶאֱרִיךְ בְּתַפְּלָה" - נִסְתָּה הַרְבֵּנִית לְבַקֵּשׁ.

הַחֵל הַרְבֵּי לְהִתְפַּלֵּל, וְהַנּוֹכָחִים חָשׂוּ כְּאִלוּ נִעְלְמוּ כָּל כְּאֻבּוֹ. עֲבוּדָה שְׁבֵלֵב בְּאֵרִיכוֹת, בְּדַבְּקוֹת, בְּלֶהֱט שֶׁל קְדוּשָׁה כְּתָמִיד. בְּ"בּוֹאֵי בְּשָׁלוֹם" הִזְדַּקֵּף הַרְבֵּי, וְכִמְנַהֲגוּ הַחֵל לְרַקֵּד בְּהִתְלַהֲבוֹת. שְׁלֹשֶׁת רְבָעֵי שָׁעָה רַקֵּד הַרְבֵּי, וְרַקֵּד, וְרַקֵּד, וּמִסָּבִיב עִמְדוֹ הַחֲסִידִים מִשְׁתָּאִים. לְאַחַר מִכֵּן אָמַר הַרְבֵּי "מִזְמוֹר שִׁיר" שֶׁגַם הוּא אָרַךְ כְּמַחְצִית הַשָּׁעָה.

הַסְתִּימָה הִתְפַּלָּה, נִכְנַס הַרְבֵּי לְבֵיתוֹ. הַרְבֵּנִית עִמְדָה בְּפִתַח וּטְרוּנִיָּה חֲמוּרָה בְּפִיהָ: "לְמָה???" אֵינְנִי יוֹדֵעַ" - הִשִּׁיב הַרְבֵּי - "רַק נִכְנַסְתִּי לְהִתְפַּלֵּל, וְכִבֵּר חֲלָפוֹ-עֲבָרוּ הַכֹּאֲבִים, נִעְלְמוּ כֹּלָּה הָיוּ. מְעַנְנוּ, בְּנִרְאָה שֶׁ"בּוֹאֵי בְּשָׁלוֹם" הוּא סִגְלָה לְכֹאֲבִים" ... ("מְרוּה לְצַמֵּא")

עבודת הלב לר' חיים שמואלביץ זי"ע

פָּרַץ בְּבָכִי נוֹרָא עֲשָׂרִים דְּקוֹת כְּשֶׁשָּׁמַע אֶת מִצְבֵּי

בְּהַלְוִיתוֹ הַשְּׁתַּתֵּף אָדָם עוֹר בְּשִׁתֵּי עֵינָיו. לְשֹׂאֶלֶת הַמְּלוּיִם מָה רָאָה לְבוֹא
וּלְטַל חֵלֶק בְּהַלְוִיָּה, הַשִּׁיב הָאִישׁ:

הֵייתִי אֶצֶל ר' חַיִּים, וְהוּא הִתְעַנְּן בְּמִצְבֵּי. כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁהַרֹּזְפָאִים רוֹאִים אֶת
מִצְבֵּי כְּחֶסֶר-סְכוּי, שָׁמַעְתִּי שֶׁפָּרַץ בְּבָכִי נוֹרָא כְּעֲשָׂרִים דְּקוֹת"...

מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לְתַפְּלָה עֲבוֹר הַזוֹלָת

בְּשִׁכְבוֹ עַל מִטַּת חֲלִיוֹ אֲשֶׁר מִמְּנָה לֹא קָם, שָׁמַע ר' חַיִּים עַל תַּלְמִיד חֶכֶם
זָדוּעַ, שֶׁשָּׁכַב בְּמַחְלָקָה אַחֲרַת, שֶׁחֲיָיו תְּלוּיִים עַל בְּלִימָה. ר' חַיִּים דָּרַשׁ
שֶׁיִּבְיָאוּהוּ אֶל הַחוּלָה. הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ נָסוּ לְהַנִּיאוֹ מִכָּאָּ. כָּל תְּזוּזָה עֲלֵתָה
לוֹ בְּיַסּוּרִים נוֹרָאִים, אֲדָ ר' חַיִּים לֹא וַתֵּר. עַל כִּסֵּא גְלָגְלִים הוּבַל אֶל פֶּתַח
הַחֹדֶר בּוֹ שָׁכַב הָאִישׁ, וְתַפְּלָה חֲרִישִׁית רוּוִית דְּמַעוֹת נָשָׂא לְמַרְאֲשׁוֹתָיו שֶׁל
הַחוּלָה.

בְּהוֹשְׁעָנָא רַבָּא נִכְנַס מִיִּשְׁהוּ לְבִקְרוֹ. כְּשֶׁיִּצָּא, בִּקֵּשׁ ר' חַיִּים מִן הַסּוֹבְבִים
אוֹתוֹ שֶׁיִּבְיָאוּ לוֹ אֶת בְּגָדָיו. הִלְלוּ נְחָרְדוּ. בְּאוֹתָהּ עַת הִחְמִיר מִצְבוֹ לְלֹא
נִשְׂוֹא וְיַסּוּרֵי הַקְּשִׁים גָּבְרוּ וְהִלְכוּ. הִמְחִשְׁבָה, שֶׁבְּרָצוֹנוֹ לְהַתְּהַלֵּךְ עַל רַגְלָיו,
עוֹרְרָה חֲלָחְלָה. אִי אֶפְשָׁר הָיָה לְמַלֵּט מִפִּיו מַדּוּעַ הוּא זְקוּק לְבִגְדָיו, אֲדָ ר'
חַיִּים עָמַד בְּתַקוּף עַל דְּרִישָׁתוֹ. לְמַגְנַת לֵב מְקַרְבֵּיו, הִתְאַמֵּץ לְהַתְּלַבֵּשׁ, בִּקֵּשׁ
מִיָּד שֶׁיִּזְמִינוּ מוֹנִית, וְהוֹרָה לְהַסִּיעוֹ לְכַתֵּל.

בְּהַגִּיעוֹ, שָׁלַף מִכִּיסוֹ פֶּתֶק, שֶׁעָלְיוֹ רְשׁוּם הָיָה שֵׁם שֶׁל חוּלָה שֶׁבְּעָדוֹ נִתְּבַקֵּשׁ
לְהַתְּפִיל. בְּשִׂאֲרֵית כַּחוֹתָיו כָּלָה אֶת תַּפְּלָתוֹ וְשָׁב אֶל מִטַּת חֲלָיו.

לֹא נַח וְלֹא שָׁקַט מְלֵהַתְּפִיל עַד בְּטוֹל הַגְּזָרָה

בשנים הקשות של שנחאי תבע ר' חיים לחוש בַּיָּתֵר שְׂאת אֶת קֶשֶׁר הָאֲחוּה
אֶל יְהוּדוֹת הָעוֹלָם הַנִּמְקָה בַּמִּלְחָמָה.

על פֶּרֶט - כְּמוֹ עַל צְבוּר - בְּעֵתוֹת צָרָה וּמְצוּקָה, הָיָה ר' חיים זוֹעֵק וּמִתְפַּלֵּל
עַד שֶׁהִפְרָשָׁה הָיְתָה בָּאָה אֶל קֶצֶה - לְטוֹב, אוֹ חֲלִילָה, לְמוֹטָב. בְּפִרְשַׁת
אֲנֻטָּבָה' חָלָה מְרַב צָעַר וְהִרְעִישׁ עוֹלָמוֹת בְּתַפְלוּתוֹ וּבִקְרִיאוֹתָיו לְהִתְחַזֵּק.
בְּמִקְרָה אַחֵר, יָצָא ר' חיים לִמְסַע הַתְּעוֹרְרוֹת' נִמְרָץ, כְּשֶׁאֶחָד מִגְדוּלֵי
רְאִשֵׁי הַיְּשִׁיבוֹת שְׁלִיט"א הָיָה נִתּוֹן בְּשָׁבִי הַמְּחַבְּלִים כְּחֹדֶשׁ יָמִים.

בְּכָל שִׁיחָה וּבְכָל הַזְדַּמְנוֹת - בִּירוֹשָׁלַיִם וּמְחוּצָה לָהּ - הָיָה מְעוֹרֵר אֶת צְבוּר
הַשׁוֹמְעִים שֶׁלֹּא לָנוּחַ וְלֹא לְשָׁקֵט וְלִבְקָע אֶת הָרְקִיעִים בְּתַפְלוּתֵיהֶם. ר'
חיים הִרְבֵּה לְהַזְכִּיר מְזִכְיוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ גְּדוּל, כְּגֹדוֹל בְּתוֹרָה, כְּמִנְהִיג, וּמָה
שֶׁהִגְדִיר יוֹתֵר - כְּמִשְׁפִּיעַ. בְּהִסְפָּדוֹ עַל אֶחָד מִגְדוּלֵי הַדוֹר שֶׁנִּפְטַר בְּאוֹתָהּ
תְּקוּפָה, בְּקֶשׁ ר' חיים מִן הַנִּפְטָר לְעֵלוֹת לִפְנֵי כֶּסֶף הַכְּבוֹד וְלִהְיוֹת מְלִיץ טוֹב
בְּעַד הַשְּׁבוּי. לְאַחַר שֶׁשְׁחַרְר, סִפְרוּ לְאוֹתוֹ גְּדוּל עַל תַּפְלוּתוֹ שֶׁל ר' חיים וְעַל
הַחֲרָדָה לְשִׁלוּמוֹ, אָמַר בְּאַחַת מִשִּׁיחוֹתָיו: "הַתְּפַעֲלָתִי יוֹתֵר מִן הַשְּׂמֻחָה
הַעֲצוּמָה שֶׁנִּרְאָתָה עָלָיו, כְּשֶׁפָּגַשְׁתִּיו לְאַחַר שְׁחִירוֹי" [הַפְּגִישָׁה הַתְּקִימָה
כְּשֶׁנִּתְּנִים לְאַחַר הַשְּׁחִירוֹ].

תְּשֻׁעָה חֲדָשִׁי תַּפְלָה קוֹרְעַת לֵב עֲבוּר חוּלָה

בְּתְּקוּפָה בָּהּ חָלָה גִּיסוֹ, ר' חיים זָאב פִּינְקֵל, לֹא יָדַע ר' חיים מְנוּחַ. בְּכִיו
וְזַעְקוֹתָיו הִרְטִיטוּ כָּל נִימָה שְׁבִילָב. בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה הַשְּׂמִיעַ שְׁתִּים
מִשִּׁיחוֹתָיו בִּישִׁיבָה-

"חֹשְׁבִים אַתֶּם, שְׁעַתָּה כְּאֲשֶׁר גִּיסִי שׁוֹכֵב עַל עָרֶשׁ דְּוִי, קַל לִי לְדַבֵּר?! - לְבִי
שׁוֹתֵת דָּם!!"

ר' חיים הָיָה נִכְנָס לִישִׁיבָה, פּוֹתֵחַ אֶת אֲרוֹן-הַקֶּדֶשׁ וּתַפְלוּתוֹ קוֹרְעוֹת
הַלְּבָבוֹת עֲשׂוּיּוֹת הָיוּ לְבָקָע אֶת כָּל הָרְקִיעִים. תְּשֻׁעָה חֲדָשִׁים נִמְשָׁךְ הַדְּבָר,
תְּשֻׁעָה חֲדָשִׁים שֶׁל בְּכִי וְזַעְקָה לֹלָא הַפּוּגוֹת וְלֹלָא תְּחוּשָׁה שֶׁלְזָמַן יֵשׁ
מִשְׂמָעוֹת כְּלִשְׁהִי. בְּצְבוּר הַחֲלָה לְהַסְתַּמֵּן הַסְּתַגְלוֹת מְסִימָת, וּכְכֹל שֶׁהַמְצָב
הַחֲמִיר, הִלְכָה וְהַשְּׁתַלְטָה מְעִין תְּחוּשָׁה שֶׁל הַשְּׁלָמָה עִם הַגּוֹרֵל.

לֹא כֵן ר' חיים. בְּמִסִּירוֹת וְלֹלָא לְאוֹת - דְּבָר שֶׁנִּחְרַט עֲמִקּוֹת בְּלֵב תְּלַמִּידֵי
הַיְּשִׁיבָה - הוֹסִיף לְהַחְרִיד אֶת הַלְּבָבוֹת וְלִזְעַק שֶׁלֹּא לְהַרְפוֹת וְלֹא לָנוּחַ
מִתַּפְלָה.

"אֵיךְ אֶפְשֶׁר לְהַתְּרַגֵּל לְמַצָּב!?!?! - זַעַק. "אֵיךְ אֶפְשֶׁר לְהַתְּרַגֵּל!?!?!!"

אִם תְּלַמִּיד חָכָם הוּא - צָרִיךְ שִׁיחָה עֲצוּמוֹ עָלָיו

כְּאִשֶׁר גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל נָפְלוּ לְמִשְׁכָּב, הַקְּפִיד ר' חַיִּים לְהַשְׁתַּתֵּף בְּכָל תְּפִלָּה בְּצַבּוּר שְׂאֲרֵגְנָה לְיַד שְׂרִיד בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ. פֶּעַם, חֲדָשִׁים סְפוּרִים לִפְנֵי פְּטִירָתוֹ, אָף הֶעֱתִיק אֶת שַׁעַת הַשְּׁעוֹר, מִהָעֶרֶב לְצַהֲרִים, כְּדֵי שְׂיֻכַּל לְהַשְׁתַּתֵּף בַּתְּפִלָּה בְּזִמְן שְׂנִקְבַּע לָהּ.

נֶכֶר הָיָה עָלָיו כִּי צָרַת הַזֵּוּלָת נוֹגַעַת לְעַמֶּק נִשְׁמָתוֹ וְכִי בְּלָבוּ פְּנִימָה הוּא חָשׁ בְּכָל עֲצָמָתָם אֶת יְסוּרֵי הָאִישׁ. בַּתְּפִלוֹתָיו וּבַתְּחִנוּנָיו הָיָה נִסְחָף בְּנַחֲשׁוּל-רְגָשׁוֹת אֲדִיר, שֶׁהָיָה גוֹרֵף עִמוֹ אֶת כָּל מִי שֶׁנִּמְצָא בְּמַחְצָתוֹ. נֶכֶר הָיָה עָלָיו בְּעֵלִיל הַמְּשָׁג: אִם תִּלְמִיד חָכֵם הוּא, צָרִיךְ שְׂיַחְלָה עָלָיו. ("מורשת אבות")

מעבודת הלב לסבא מקלם זי"ע

המתפלל צריך שיחוש עצמו פעוּמָד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ

הַעֲיָרָה גְּרוּבִין, שְׁבָה עֲמַד בֵּית הַתְּלַמוּד שְׂיָסַד ר' שְׂמַחָה זִיסֵל מְקַלֵּם, הִיָּתָה קִנְיָנוּ הַפְּרָטִי שֶׁל גֶּרֶף אֶחָד. בְּנִשְׂף אֶחָד שְׁעָרָה הַגֶּרֶף לְחִבְרָיו, כְּטוֹב לָבוּ בִּינּוּ, הִתְפָּאֵר לִפְנֵיהֶם וְסִפֵּר עַל הַמוֹסָד הַחֲנוּכִי הַמְּפֹאֵל הַשׁוֹכֵן תַּחַת חֲסוּתוֹ, וְהִזְמִין אוֹתָם לְבַקֵּר בְּמָקוֹם.

הַגֶּרְפִּים הָאֲצִילִים נֵאוּתוֹ לְהַצָּעָתוֹ, וְנִסְעוּ בְּכַרְכְּרוֹתֵיהֶם הַרְתוּמוֹת לְכַמָּה זִוּגוֹת שֶׁל סוּסִים אֶל בֵּית הַתְּלַמוּד. בְּהַגִּיעַ כָּל הַכְּבוֹדָה אֶל שְׁעָרֵי הַמוֹסָד, הִקִּימוּ רַעַשׁ גָּדוֹל בְּשִׁקְשׁוּק מְרַכְּבוֹתֵיהֶם, בְּצִלְצוּל מְצִלוֹתֵיהֶם, בְּנַחְרוֹת הַסוּסִים, וּבְשַׁעֲטַת פְּרָסוֹתֵיהֶם. בְּמוֹסָד עֲמָדוֹ אִזּוּ בְּקִבְלַת שְׁבַת, וְאָף אֶחָד מִהַתְּלַמִּידִים לֹא הִסִּב אֶת רֹאשׁוֹ לְהַסְתַּכֵּל לְסִבַּת הַרַעַשׁ וְלֹא הִפְנָה אֶת מַבְטוֹ לְצַד הָאוֹרְחִים.

מִשְׁטֵר עֲצָמֵי קַפְדָּנִי עַל קִבְלָה לְהַתְּפִלֵּל מִתּוֹךְ סְדוּר

חֲלַשׁ וְרוֹפֵף עַד מְאֹד הָיָה ר' שְׂמַחָה זִיסֵל מְקַלֵּם בְּבְרִיאוֹת גּוּפוֹ. חֲלָשָׁתוֹ הִיָּתָה כֹּה גְּדוּלָה, עַד שֶׁלִּפְנֵי חַג הַסְּכּוֹת הָיָה מְחַפֵּשׁ אֶתְרוּג קָטָן מְאֹד שֶׁלֹּא יִכְבֵּיד עַל יָדָיו. גּוּפוֹ לֹא יָכוֹל הָיָה לְסַבֵּל אֶפְלוֹ אֶת הַמְּשָׂא הַקָּל בְּיֹתֵר. מִפְּאֵת חֲלָשָׁתוֹ הָיָה רָגִיל לְהַחְזִיק אֶצְלוֹ עוֹגוֹת קִטְנוֹת מְחַשֵּׁשׁ הַתְּעַלְפוֹת בַּתְּפִלָּת 'שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה' כְּדֵי לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשׁוֹ. לְמִרּוֹת חֲלָשָׁה זוֹ, הָיָה מְאַרִיךְ בַּתְּפִלָּתוֹ, וְלֹא הִנִּיחַ מִיָּדוֹ אֶת הַסְּדוּר מִפְּנֵי גְדוּרוֹ הַתְּמִידִי שֶׁלֹּא לְהַתְּפִלֵּל כִּי אִם מִתּוֹךְ סְדוּר.

פעם, כְּשֶׁהִכֵּל עֲמָדוֹ בְּבֵית הַתְּלִמוּד בְּאֲמִצֵּעַ תְּפִלַּת שְׁחִרִית, קָם פְּתָאם ר' שְׁמַחָה זִיסֵל מִמְּקוֹמוֹ, נִגַּשׁ עַד לְסִפְסָלִים הָאֲחֵרוֹנִים, פָּתַח סֵפֶר וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ רָגַע, חִזַּר שׁוּב לְמִקוֹמוֹ וְהִמְשִׁיךְ בְּתִפְלָתוֹ. מִקְרָה זֶה הָיָה תְּמוּהָ מְאֹד. אַחֲרַי כִּד הִתְבָּרַר שְׁלֵר' שְׁמַחָה זִיסֵל הִיָּתָה קִבְּלָה לְהִתְפַּלֵּל רַק מִתּוֹךְ סְדוּר, וּבְמִקְרָה הִיָּתָה מְלָה אַחַת בְּעֵזְרַת יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּסְדוּרוֹ קְרוּעָה, לָכֵן הוּא קָם לְקַרְא מְלָה זֹאת מִתּוֹךְ סְדוּר אַחֵר, כִּדִּי לֹא לְעֵבֵר עַל קִבְּלָתוֹ!

לְבַקֵּשׁת עֵצָה נְעִתָר רַק אַחֵר תְּפִלַּת "וְתִקְנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה"...

כְּשֶׁנִּכְנַס ר' שְׁמוּאֵל שֶׁנִּקְרָ לְבֵיתוֹ שֶׁל ר' שְׁמַחָה זִיסֵל כִּדִּי לְהִתְנַעֵץ עִמּוֹ אוֹדוֹת נְסִיעָתוֹ לְאַרְץ הַקֹּדֶשׁ - אָמַר לוֹ ר' שְׁמַחָה זִיסֵל שֶׁיִּכְנַס אֵלָיו שְׁנִית לְאַחֵר תְּפִלַּת עֲרֵבִית, כִּי בְּתִפְלַת עֲרֵבִית הוּא מְעַמִּיק לְהִתְכַּוֵּן וּלְהִתְחַנֵּן בְּשִׂאלַת "וְתִקְנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ", לָכֵן, לְאַחֵר הִתְפַּלָּה, הוּא יוֹכֵל לְתַת לוֹ עֵצָה טוֹבָה יוֹתֵר.

ספור נורא מענש המתפלל במהירות ובהבלעת האותיות

בְּסֵפֶר "נְהוֹרָא הַשְּׁלָם" מוּבָא הַסְּפוּר הַבָּא :

אִישׁ אֶחָד הָיָה מִחֲסִידֵי עֲלִיּוֹן וּשְׁמוֹ ר' עֲזָרָא בֶן ר' יְדִידָה, הָיָה דָר בְּעִיר קְטַנָּה וְאֲנָשִׁים בָּהּ מְעַט, סְמוּךְ לְוִיז'נִיץ. וְהָאִישׁ הַהוּא, מִיּוֹם שֶׁהָיָה בֶן שְׁבַע שָׁנִים לֹא עָבַר עָלָיו חֲצִי לַיְלָה בְּשֵׁנָה, וְהָיָה לוֹמֵד שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים בְּפִרְטֵי תוֹרָה, וְחֻלְקֵי רְבִיעֵי בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה עַד אֹרֶחַ הַיּוֹם. וּמִיּוֹם שֶׁעָמַד עַל דַּעְתּוֹ, אַחֲרַי שֶׁנִּעְשָׂה בֶן י"ב שָׁנִים, לֹא אָמַר שׁוּם תְּפִלָּה אוֹ בְּרַכַּת הַמְּזוּן אוֹ בְּרַכַּת אוֹ בְּקִרְיָתוֹ בְּתוֹרָה וּבְנִבְיָאִים וּבְכַתּוּבִים שֶׁלֹּא הָיָה מְכֻוֵן פְּרוּשׁ הַמְּלִים בְּכּוֹנֹת הָרְאוּיּוֹת. רַק פְּעַם אַחַת, בְּהִיוֹתוֹ טְרוּד בְּאֲבָל עַל אֶחָד מִבְּנָיו שֶׁמָּת בֶּן שְׁמוֹנֶה שָׁנִים, קָרָה שְׁמִתְפַּלֵּת "בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּרָאָנוּ לְכְבוֹדוֹ כּוּי" עַד סוֹף תְּפִלָּה זֹאת, לֹא כָּוֵן בְּלִבּוֹ אֶת פְּרוּשׁ הַמְּלִים, וְהָיָה מְצַטְעֵר כָּל יָמָיו עַל כֵּן, וַיֵּשֶׁב בְּתַעֲנִית עַד יוֹם מוֹתוֹ עַד שֶׁהִשְׁחָרוּ שְׁנָיו מִתַּעֲנִיּוֹתָיו.

עוֹד מִדְּרָכֵי חֲסִידוֹתוֹ, מִיּוֹם שֶׁנִּעְשָׂה בֶן עֶשֶׂר שָׁנִים, לֹא הִתְפַּלֵּל בְּלִי עֲשָׂרָה, מְלַבֵּד פְּעַם אַחַת בְּשַׁעַת מְלַחְמָה שֶׁצָּנְהָ שֶׁר הָעִיר שֶׁיִּלְכּוּ כָּל הַיְהוּדִים, מִנְעַר וְעַד זָקוֹ, עִם כָּלֵי זֵינָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְבַּטְּלוּ הַמְּנִינִים בְּעִיר.

מֵעוֹלָם לֹא יָשַׁב לְסַעַד עַד שֶׁהִכְנִיס עִמּוֹ עֵנִי אֶחָד לְהִיוֹת סוּעֵד עִמּוֹ, וְלֹא בִּרְךְ בְּלִי זְמוּן אוֹ בְּלִי כּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה. מֵעוֹלָם לֹא הִסְתַּכֵּל בְּצוּרְתָא דְזוּזֵי וְלֹא

הכיר שום מטבע עד שנשא אשה, אשר התפרנס על ידי אמו, ואחר כך התפרנס על ידי אשתו שהיתה עוסקת במשא ומתן והצליחה במסחרה לפרנס את בעלה ואת אנשי ביתה ברוחה.

דברי חסידותו אשר ראינו ואשר לא יכלנו לדעת, נודע לנו על ידי האיש הקדוש לפני פטירתו. כשהיה בן שבעים שנה, הרים עשר אצבעותיו כלפי מעלה, והעיד על עצמו שכונתו היתה בכל מעשיו לשם שמים, שממנו יראו וכן יעשו.

כשהיה מקדש את הלבנה, היה לובש בגדי חמודות. וכמה פעמים אמר: מה מאד חשקה נפשי להרגיל את עצמי במדתו של רב שלא להסתכל חוץ לדי אמות, ולא עלה בידי.

לאחר פטירתו, בא בחלום אל חברו החסיד ר' גדליה בן ר' אברהם שהיה חסיד מפלג, אבל לא הגיע לדרגתו, ואמר לו בחלום: "חברי, חברי, אוי לי ואבוי לי שהייתי מכלה את ימי ושנותי בהבל. כשמעו זאת, נפל ר' גדליה על פניו וצעק בבכי גדולה ומרה, עד שהתעוררו כל בני ביתו וגעו כלם בבכיה, וצעקו: "אבינו, אבינו, על מה תבכה?" ספר להם את כל המאורות שהראו לו בחלום, ואמר להם: "אם חסיד זה, שהיו סבורים כלם שחלקו צפון עם אברהם, יצחק ויעקב, אמר על עצמו שהיה מכלה את ימיו בהבל - מה נעשה אנו אזובי הקיר שלא הגענו לחלק אחד ממאה ממדותיו?"

מיד אספו וקבצו כל אנשי העיר כחמשים איש, אנשים, נשים וטף, ובמשך שלשים יום רצופים, כל יום כשתי שעות לאחר תפלת שחרית, התפללו על קברו. בתפלתם בקשו שיראה לאחד מהם, בחלום או בהקיץ, ויגיד להם מה פשעו ומה חטאתו.

לאחר שלשים יום, בא בחלום אל ר' גדליה ואמר לו בבכי גדולה, שבכלות שנה לאחר פטירתו הראו לו בבית דין של מעלה את כל מעשיו מיום שעמד על דעתו, דבר אחד מהם לא נעדר. והראו לו גם את מה שלא פנו בקדשה דסדרא פעם אחת, מ"ברוך אלקינו שבראנו לכבודו", ואמרו לו: בתעניות אשר סגפית את עצמך, ה' העביר את חטאתך. וצהבו וצהלו פניו ושמחתי שמחה גדולה, ואמרתי: ברוך ה' אשר הנחני בדרך אמת ולא נתנני בידי לא אוכל קום, הוא היצר הרע.

ומיד ככלותו לדבר, אמר לי שא עיניך למרום, ואשא עיני למרום וראיתי פרחים קטנים ככוכבי השמים לרב, ומיד נפלה עלי חרדה גדולה, רעדו כל אברי, וברכי דא לדא נקשן, ואמרתי: מה המה אלה? ואמרו לי: אלו הנקדות אשר בזית בתפלתך, אשר התפללת וקראת ציר"י במקום שו"א, ושאר חלופי הנקדות, ודלגת אותיות פאשר לא נתת רוח בין הדבקים. והמראה אשר הנך רואה הם האותיות והנקדות אשר קלקלת, אחד מהם לא נעדר, כלם מקטרגים עליך ומבקשים עליך דין, לאמר: פלוני זה בזה

אותנו והכלימנו ומנע אותנו מלהיות ציונים בפתר העליון, וה' אוהב משפט הוא, ומשפט זה חרוץ להיות מגלגל, אולי תנתקו את אשר קלקלת, ולולי מעשיך הטובים, היה דינך קשה מאד. והלכתי בפסק דין זה שמח וטוב לב. עד כאן דבר בחלום.

ואנשי העיר ההיא, מיד כששמעו דבר פלא זה, שלחו למרחוק שהיה שם איש אחד ושמו ר' משה חיים מדקדק, ולקחו אותו לקהלתם להיות להם לרב, ללמדם את חכמת הדקדוק, ומעתה והלאה נזהרו באותיות ונקודות לתן רוח בין הדבקים, והרגילו את עצמם כל בני הקהלה, המה ובניהם ובני בניהם, לקרות מפיק ה"א בכל מקום, ושאר דקדוקי אותיות. ומיד משבא ר' משה חיים לעירם התקבלו תפלותיהם, ולא ארע להם צרה ומכשול.

מעבודת הלב לר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

נושא בעל - המתפלל על חברו

ר' יחזקאל לוינשטיין היה נושא בעל הכלל והפרט בכל כחו, על ידי השתתפותו האמתית בצערם ותפלתו להצלתם. היה נכנס לעמק המצב, והיה מתעורר מאד להתחזק בתפלה מעמק הלב למענם ולעשות זכיות עבורם. ידוע שהרבה גזרות הסיר בתפלותיו, הן מהכלל והן מהפרט.

עוד בהיותו בחוץ לארץ, בכל עת שנסמעה סכנה על ארץ ישראל, היה מעורר רחמי שמים בתפלותיו, והיה נגש בעצמו לפני התבה לומר תהלים. גם גדולי הדור היו שולחים אליו להתפלל על כל מרעין בישין, באמרום שחזקה על תפלתו שאינה חוזרת ריקם.

כשנשמע על ענשי שמים, הזמין בני תורה לביתו להתועדות, ותחלת דבריו היו: צריך להתבונן ולהכיר את החרון אף הנתד, רחמנא לצלן, על ידי המכות התכופות, וכמעט כלם באפן אחד; המצב הזה מחיב להיות נושא בעל. כן עזר לעשות חבורה מיוחדת שתתחזק במיוחד בתורה ויראת שמים וקיום המצוות לבטול גזרת הכלל. עזר לכון מאד בכל התפלות בענין ישועת ישראל, כגון: בשמונה עשרה, ראה נא בענינו, תקע בשופר, השיבה שופטינו, ולירושלים, את צמח דוד, ותחינה עינינו, ביהי רצון שאחרי התפלה ועוד.

וְדַע מַה שֶׁתַּתְּפִיל

בְּזִמְנֵי שְׂיִשְׁבֵּת מִיר הַגִּיעָה לְיַפֵּן, אַחַד הַתַּלְמִידִים חָלָה בְּטִיפּוֹס בְּאֶפֶן קֶשֶׁה מְאֹד. מֵאַמְצֵי הַרוֹפְאִים לְהַצִּילוֹ לֹא הִצְלִיחוּ, וְהַחֲלוּ בּוֹ סִימְנֵי גְסִיסָה. הַרוֹפְאִים קָבְעוּ שְׂאֲפָסוֹ סְכוּיִיו לַחַיּוֹת, וּרְגָעוֹ סְפוּרִים. הַיְדִיעָה הוֹבֵאָה בְּמַהִירוֹת לְמִשְׁגִּיחַ ר' יְחִזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיין זצ"ל, הוּא נָגַשׁ לְאַרוֹן הַקֹּדֶשׁ, פָּתַח אוֹתוֹ וְהַחֵל לְקַרְא אֶת דְּבָרֵי הַגְּמָרָא בְּהִתְרַגְּשׁוֹת: תִּנּוּ רַבָּנָן, מִי שֶׁחָלָה לְמִוֹת וְכוּ', וְאַפְלוּ תִשַׁע מְאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה מְלַמְּדִים עָלָיו חוֹבָה, וְאַחַד מְלַמְּדֵי עָלָיו זְכוֹת - נֶצוּל וְכוּ'. אַחֵר כֶּף סִנְגָר עָלָיו בְּקוֹל פּוֹלֵחַ כְּלִיּוֹת וְלֵב: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם! הַתַּלְמִיד הַחוֹלָה שָׁעֵזב אֶת בֵּית הוֹרָיו בְּגִרְמַנְיָה וְנָדַד לִישִׁיבַת מִיר בְּלִיטָא, הָאֵם אֵין לוֹ זְכוֹת אַחַת מִנִּי אֶלְף?

אַחַר הַמְלַצַּת זְכוֹת זוֹ אָמַר תְּהִלִּים יַחַד עִם כָּל בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיבָה, וּבְדִיוֹק בְּרָגַע זֶה חָלָה הַטְּבָה מִפְתִּיעָה בְּמַצְבוֹ שֶׁל הַחוֹלָה! מַצְבוֹ הַשְׁתַּפָּר וְהַלֵּף עַד שֶׁהַחֲלִים כָּלִיל וְלֹא נִשְׁאַר בּוֹ שׁוּם רֶשֶׁם שֶׁל הַמַּחֲלָה! ("פֶּאָר הַדּוֹר" קכא)

מֵעוֹלָם לֹא אַחֵר לְתַפִּילַת שְׁחָרִית, מְלַבֵּד פְּעַמִּים שֶׁהִיָּה אָנוּס

בְּסִפְרֵי "מוֹפֶת הַדּוֹר" מְסַפֵּר עַל כַּח הַרְצוֹן הַגְּדוֹל שֶׁפָּעַם בְּלִבּוֹ שֶׁל ר' יְחִזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיין הוּא שָׁמַר עַל סִדְרֵיו בְּלִמּוּד וּבְתַפִּילָה, וְהַשְׁתַּדֵּל שֶׁלֹּא לְשַׁנוֹתָם לְעוֹלָם.

בְּהִיוֹתוֹ בְּקֶלֶם נִשְׂאָ אִשָּׁה. אַחֲרֵי חֲתֻנָּתוֹ הִמְשִׁיךְ לְלַמֵּד בִּ"תַּלְמוּד תּוֹרָה" בְּקֶלֶם בְּהַתְמַדָּה וְעָמַל נְפִלְאִים. מֵעוֹלָם לֹא אַחֵר לְסִדְרֵי הַיִּשְׁבִּיבָה גַּם בְּהִיוֹתוֹ אַבְרָהָם. וְכֵן מֵעוֹלָם לֹא אַחֵר לְתַפִּילַת שְׁחָרִית בִּישִׁיבָה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהִיָּה מִקִּדִּים זְמַן רַב לִפְנֵי תַחֲלַת הַתַּפִּילָה.

מְסַפְּרִים שֶׁפְּעַמִּים בְּלַבֵּד בִּימֵי חַיָּיו הִגִּיעַ לְתַחֲלַת פְּסוּקֵי דְזִמְרָה. פְּעַם אַחַת הִיָּה זֶה כְּשֶׁנּוֹלְדָה לוֹ בֵּת בְּבֵיתוֹ, כְּדָרְךָ הַזֶּמֶן הַהוּא שֶׁלֹּא הָיוּ עֲדִין בְּתֵי חוֹלִים לְיוֹלְדוֹת. וּפְעַם שְׁנֵי בְּזִמְנֵי הַמְּלַחְמָה הָעוֹלָמִית, כְּשֶׁגִּלְתָה הַיִּשְׁבִּיבָה לְעִיר קַיִדָּאן, וּמִסָּבָה הַלְכָתִית נֶאֱלָץ לְהִתְעַכֵּב בְּאַכְסֵנְיָה וְהִגִּיעַ לְפְסוּקֵי דְזִמְרָה.

בְּרִכּוֹתָיו שֶׁל הַמִּשְׁגִּיחַ ר' יְחִזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיין זצ"ל

אִשָּׁה אַחַת, לְאַחֵר שֶׁנּוֹלְדוּ לָהּ כַּמָּה יְלָדִים, עָמְדָה מְלַדֶּת בְּמִשְׁךָ כַּמָּה שָׁנִים. נִכְנְסָה הָאִשָּׁה לְרַבִּי יְחִזְקֵאל וּבְקֶשָׁה מִמֶּנּוּ בְּרָכָה, כִּי הִיא רוֹצָה שֶׁיְהִיוּ לָהּ עוֹד יְלָדִים. וְהוּא נִעָנָה וְאָמַר לָהּ: "ה' יַעֲזֹר לָךְ".

וְאִמְנֵם לְאַחַר זְמַן קָצָר נִפְקְדָה וְנִתְעַבְרָה, אֲלֵא שְׁלֹאֲחֵר זְמַן מְסִיָּם הִתְעוֹרְרָה בְּעֵינֵי חֲמוּרָה, וְהִהְרִיּוֹן הָיָה בְּסִפְנֵיהָ. בְּעֵלְהָ רַחַץ בְּבִהְלָה לְגִיסוֹ, שְׁהִפִּיר מְקָרֹב אֶת הַמְשֻׁגְיִים, וְסִפְּרוֹ לֹא עַל כָּל הַמְאָרֶע. הַדְּבָר הָיָה בְּשִׁבְתּוֹ בְּזְמַן סְעֵדָה שְׁלִישִׁית, וְאִף שָׁזָה הָיָה הַזְּמַן הַבְּלִתִּי נֹחַ בְּיוֹתֵר לְהַכְנִס אֵלָיו, שָׁכַן הָיָה מִתְכַּוֵּן אֲזִי לְשִׁיחָה בְּסְעֵדָה שְׁלִישִׁית וְהָיָה עֶסוּק בְּעִנְיָנִים נִשְׁגָּבִים, מִכָּל מְקוֹם נִכְנָסוּ אֵלָיו וְסִפְּרוּ לוֹ עַל כָּל הָעִנְיָן.

תְּשׁוּבַת הַמְשֻׁגְיִים הִיְתָה קִשָּׁה: "לָמָּה אַתֶּם בָּאִים אֵלַי סֶתֶם, וְכִי אֵינְכֶם רוֹאִים שֶׁהָעִנְיָן אֲבוּד?"

אֲחֵי הָאִשָּׁה לֹא אָבְדוּ אֶת הָעֲשֵׂתוֹנוֹת וְאָמְרוּ: "כָּלֹּם הִכְרַח הוּא שְׁזָה אֲבוּד? כָּבֵר שְׁמַעְנוּ עַל מְקָרִים כָּאֵלוֹ בְּמַהְלָךְ הַהִרְיֹן וְהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עֶזְרָה וְהַכֹּל הַסִּתְּדָר, וְאִין זֶה מִחוּץ לְדֶרֶךְ הַטָּבֵע, וּבְנֹדָאֵי שְׁיֵשׁ מְקוֹם לְתַפְלָה.

עֲמֵד הַמְשֻׁגְיִים וְהִרְהִיר כְּמָה דְקוֹת, וְאַחַר כֵּן נִקַּשׁ בְּאַצְבָּעוֹ וְאָמַר "נוּ, תַּפְסֹתָ טוֹב", וְהָעִנְיָן בְּאַמַּת הַסִּתְּדָר. (מִסְפָּר "שֶׁאֵל אַבִּיךָ וַיַּגִּדֵךְ")

עבודתו של ר' אהרן הכהן זצ"ל מראשי ישיבת חברון

איש האשכולות - שהכל בו; תורה, תפלה וחסד

אָמְרוּ עַל ר' אֶהְרֹן כֹּהֵן, מְרָאשֵׁי יְשִׁיבַת חֲבֵרוֹן, שֶׁהָיָה כְּמוֹהוּ אוֹלֵי בְּחֻמְהָ, וְהָיָה כְּמוֹהוּ גַם בְּצִדְקָה. אֶפְשָׁר, וְגַם מִתְחַרֵּם קָמוּ לוֹ בְּשִׁטְחַ עֲבוּדָתוֹ שְׁבֵלֵב, בְּתַפְלָה. אֵד חַד בְּדָרָא הָיָה בְּאִישִׁיוֹתוֹ רַבַּת הָאֲנָפִין בְּתוֹרָה שְׁלֹא נִגְרָעָה בְּשָׁל עֲשִׂית חֶסֶד, בְּחֶסֶד שְׁלֹא הוּעַם בְּשָׁל הַתְּמִדָּה, וּבְשִׁנְיָהֶם שְׁלֹא גָרְעוּ מִעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה.

מי שלא עמד לידו בשעת עבודת לבו, לא חש טעמה של תפלה

סִפְּרוּ אַחַר מִטָּתוֹ, כִּי מִי שְׁלֹא עֲמַד לְיָדוֹ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה שְׁבֵלֵב שְׁלוֹ, לֹא חָשׂ טַעְמָה שֶׁל עֲמִידָה לְפָנֵי ה'. וּמִי שְׁלֹא שָׁמַע אֶת נְגוּנוֹ שְׁעָה שֶׁהַתְּפִלָּל, לֹא יָדַע אֶת שִׁירְתָּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ. אֶפְשָׁר הָיָה לְרֹאוֹת עֵין בְּעֵין כִּיצַד רוֹצָה אוֹתָה נֶפֶשׁ, חִיָּה יְחִידָה, לְחַזֵּר אֶל כּוֹר מַחְצַבְתָּהּ.

בְּעִבּוּדְתוֹ לֹא הִרְגִישׁ בְּטָפוֹת דָּם הַנְּגָרוֹת מְאַצְבְּעוֹתָיו

על קצות אצבעותיו היזה מתרומם בתפלתו, וידיו פרושות כלפי מעלה בתחנה לבוראו. יש והיזה טופח בידו על העמוד שלפניו, הולך וטופח עד זוב דם. לא הרגיש כי טפות דם נגרות מבין אצבעותיו, והמשיך בעבודת הקדש שלו.

הַהֲפָרָה שְׁאַנִּי מְתִיצֵב לְפָנַי בּוֹרֵא עוֹלָם נִתְּנָה לִי אֶת הַכֹּחַ לְהִתְגַּבֵּר עַל חִלְשָׁתִי

כשהיה מיסר בכבלי מחלתו, חלוש ונגוע מכאבים, היזה מתגבר פארי לעבודת בוראו. אצל האחרים נשקלת ההתגברות בקימה בשעה הראויה, ואילו אצלו הייתה זו התגברות של ממש, התגברות על שר של חלי שרתק אותו בכבלי ברזל אל מטתו.

או אז היזה מתנער ממקום משכבו, וכך פלו להט אש של שלהבת השופכת את שיחה לפני קונה ומתלהטת בערגה וכסופין לבורא עולם. והרואים ידעו, כי, אכן, מלאך ה' צבקות הוא, אשר מפיו יבקשו תורה.

"ההפרה כי אני מתיצב לפני בורא עולם, נתנה לי את הכח להתגבר על חלשתי", הסביר פעם לשואל שתמה על פשר הנהגתו מן השעה שקדמה לתפלה ועד לשעה שהיו ידיו פרושות בתחנה לפני בוראו. ("מורשת אבות")

הרגיל בתפלה בכונה, מגלה את סבות המפריעים אותו, לפעמים, מהכונה

בספר "נס ההצלה של ישיבת מיר" (פרק כ) מאת הרב אלקחנן יוסף הרצמן מספר על מקרה שארע לבני ישיבת מיר ששהו בתקופת מלחמת העולם השנייה בשנחאי, אשר ממנו רואים כי אסור שעטניז מעכב את קבלת התפלות. ומעשה שהיה כך היה:

באמצע תפלת יום כפור באחת השנים עזב אחד התלמידים את אולם הישיבה, וחזר כעבר זמן קצר כשהוא לבוש בבגדי חל. בעצומו של יום לא שאלנו אותו על מעשהו זה, והמתנו עד מוצאי יום כפור.

לשאַלַתְנוּ עַל פֶּשֶׁר הַמַּעֲשֶׂה הוּא הַשִּׁיב: הַרְגֵשְׁתִּי שֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָה שְׂגוּרָה בְּפִי. נִסִּיתִי לְעוֹרֵר אֶת עַצְמִי וְלַמְדַּתִּי סִפְרֵי מוֹסֵר, אֲדָּ שׁוּם דָּבָר לֹא עָזַר. אֲזוּ נִזְכַּרְתִּי בַּמּוֹבָא בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים, שֶׁשֶׁעֲטִנּוּ מוֹנֵעַ אֶת הַתְּפִלָּה מִלְּהֻתְקַבֵּל עַל יְדֵי ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסִפְרֵי "צִיּוֹנִי" עַל הַתּוֹרָה בְּפִרְשֵׁת קְדוּשִׁים: כִּי שֶׁעֲטִנּוּ רוּמּוֹ לְשִׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל מַעֲלָה הַמְקַטְרָגוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וְהִי יִתְבָּרַךְ הַפְּרִיָדָם, וְהַלּוֹבֵשׁ שֶׁעֲטִנּוּ מִחֲבַר אֶת הַכַּחוֹת וּמַעֲרַבֵּב תְּפִלָּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ: הַלּוֹבֵשׁ שֶׁעֲטִנּוּ בַתְּפִלָּתוֹ, סִנְדְּלָפוֹן הַמְּלֹאָד, הַקּוֹשֵׁר כְּתָרִים לְקוֹנוֹ, אֵינּוּ מְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ עִם שֶׁאֵר הַתְּפִלוֹת, שֶׁנִּדְמָה כְּעוֹבֵד עַבּוּדָה זָרָה, שְׁנוֹתָן כַּח לְרוּחַ הַטְּמָאָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְאֲזוּ עָלָה בְּדַעְתִּי הַחֲשָׁשׁ - הַמְשִׁיךְ אוֹתוֹ תִּלְמִיד - שֶׁמָּא בְּחִלְיָה הַחֲדָשָׁה שֶׁקִּנִּיתִי יֵשׁ שֶׁעֲטִנּוּ, לְכֹן הִלְכֵתִי לְחֻדְרֵי וְהַחֲלַפְתִּיהָ בְּבִגְדֵי הַיִּשְׁנָיִם שֶׁהִבֵּאתִי אֵתִי מְלִיטָא, וְאֲזוּ זָרַח אוֹר בְּנִשְׁמָתִי; הַתְּפִלָּה חֲזָרָה לִהְיוֹת שְׂגוּרָה בְּפִי, וְהַהֲתַעוֹרְרוֹת וְהַהֲתַרְגְּשׁוֹת הֵיוּ כְּרֵאוּי לְיוֹם הַקְּדוּשׁ.

לְאַחַר יוֹם כְּפוּר נִמְסְרָה הַחֲלִיפָה הַחֲדָשָׁה לְבִדִּיקָתָה מִמְּחָה, וְנִמְצָא בָּהּ שֶׁעֲטִנּוּ. עֲבָדָה זוֹ הַגְּבִירָה אֶת הַחֲשָׁשׁוֹת בְּיַחַס לְכַשְׁרוֹת הַבְּגָדִים, וּמֵאֲזוּ וְאֵילָף כָּל בְּגָד שֶׁנִּקְנָה נִמְסָר לְבִדִּיקָה יְסוּדִית.

עבודת הלב לר' אליהו לאפיאן זצ"ל

"לב אליהו"

מַעוֹלָם לֹא אַחַר ר' אֵלִיָּהוּ לְאַפִּיאָן לְמַנְיָן. הוּא רָמַז לִי פְּעָמִים רַבּוֹת כְּאֲשֶׁר שָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ בְּרָמַז אֶת שְׁאֵלַת חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוּם לְבִרְכָּה: בְּמָה הַאֲרֻכָּת יָמִים? וְתִשׁוּבָתוֹ הִיְתָה, כִּי כְּאֲשֶׁר אָדָם בָּא לְמַנְיָן בֵּין עֶשְׂרֵת הָרֵאשׁוֹנִים, הוּא זוֹכֵה לְאַרְיֻכּוֹת יָמִים. [רְאֵה בְּרֻכּוֹת ח. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אֵיכָּא סָבִי בְּבִבְל וְכוּ'. בֵּינוֹ דְּאָמְרֵי לִיהּ מְקַדְמֵי וּמְחֻשְׁכֵי לְבִי כְּנִישְׁתָּא, אָמַר הִינוּ דְּאֵהֲנִי לְהוֹ].

פְּעַם אַחַת בַּתְּחִלָּתָה יָמֵי אֵלּוּל, הִיָּה לְר' אֵלִיָּהוּ חֵם גְּבוּהָ מְאֹד. הוּא נִחְלַשׁ מִחֲלֵי זֶה וְנִעְדַר מִהִישִׁיבָה בְּשִׁבּוּעֵים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל חֹדֶשׁ אֵלּוּל. כְּשֶׁקָּם רַבֵּנוּ מִחֲלָיו, סִפֵּר שֶׁבְּשִׂיא מִחֲלָתוֹ הִגִּיעַ חֲמוֹ לְאַרְבַּעִים וּשְׁתַּיִם מַעֲלוֹת. בֵּימֵי מִחֲלָתוֹ הִתְקַיֵּם מַנְיָן קְבוּעַ בְּבֵיתוֹ לְכָל הַתְּפִלוֹת, וְעַל אֹף חֲלָשְׁתּוֹ הַגְּדוּלָּה [כְּמָה פְּעָמִים מְעַדּוֹ רְגָלָיו בְּהִלְיָכָתוֹ, וְהִיָּה צָרָךְ לְאַחֲזוֹ בּוֹ שְׁלֹא יִפֹּל], הַתְּחִיָּק תְּמִיד וְקָם מִמִּטָּתוֹ, לְבֵשׁ אֶת בְּגָדָיו לְתְּפִלָּה וְהַתְּפִלָּל בְּקוֹל רֶם

מעבודת הלב של ר' משה פינשטיין זצ"ל

נְלֶהֱב בְּיוֹתֵר לְכָל אֲשֶׁר נוֹגַע לְתַפְלָה

ר' משה פינשטיין היה נלהב ביותר בכל הנוגע לתפלה. בראש דבריו בפתח ה"שליחן ערוך" כותב הרמ"א, שהפסוק "שוייתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טו, ח) הוא כָּלֵל גָּדוֹל בְּתוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת הַצְּדִיקִים. מִי שֶׁזָּכָה לִפְגֹּשׁ בְּר' מֹשֶׁה, יָכוֹל הָיָה לְרֹאוֹת תְּכוּנָה זוּ בְּכָל הַלֵּילוֹתָיו, וּמוֹצֵאת בְּטוֹי מִיַּחַד בְּתַפְלָתוֹ.

רֵאשׁוֹן מֵעֲשָׂרָה רֵאשׁוֹנִים

חֲכָמֵינוּ מִיַּחְסִים מְשֻׁמְעוֹת רַבָּה לְעֲשָׂרַת הַמִּתְפַּלְלִים הָרֵאשׁוֹנִים הַמְרַכְּבִים אֶת הַמִּנְיָן. בְּמִשְׁךָ כָּל אוֹתָן שָׁנִים רַבּוֹת, בְּהֵן מִצַּב בְּרִיאֹתוֹ אֲפֹשֶׁר לוֹ לְצַעַד לְבַד לְיִשִּׁיבָהּ, הוּא הָיָה הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְתַפְלַת שְׁחָרִית.

כָּל מְלָה מִתּוֹךְ סְדוּר

הוּא נֶהֱג לומר כָּל מְלָה מִתּוֹךְ הַסְּדוּר. וְכֹאֲשֶׁר נֶחְלְשָׁה רֵאשׁוֹתוֹ, סִפְקוֹ לוֹ בְּנִי הַמְשֻׁפָּחָה תְּצַלּוּמִים מְגֻדָּלִים שֶׁל דְּפִי סְדוּר.

ר' משה נהג לקוד קִדָּה עֲמֻקָּה ב"מוֹדִים", גַּם כֹּאֲשֶׁר סָבַל מִנְשִׁית [כָּאֵב בְּגִיד הַנֶּשֶׂה], עַד כִּי בָּחֹר יְשִׁיבָה שֶׁפִּעַם הִבְחִין בְּכָךְ בְּצַעֲרֹתוֹ, זָכַר בְּבִהָרֹת שֶׁלֹּשׁ עֲשָׂרָה שָׁנִים מֵאַחַר יוֹתֵר אֶת הָרֶשֶׁם הַעֵז שֶׁעָשְׂתָה עָלָיו הַהִשְׁתַּחֲוּיָה.

הוּא נֶהֱג לַעֲמֹד עַל רַגְלָיו בְּחִזְרַת הַש"ץ בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה, כְּשֶׁהוּא עוֹקֵב מִתּוֹךְ הַסְּדוּר אַחֲרֵי כָּל מְלָה הַיּוֹצֵאת מִפִּיו שֶׁל הַחֲזָן.

אֵלוֹ לֹא בָּאתִי אֶלָּא לְשִׁמְעַת אֶת ר' מֹשֶׁה מִתְפַּלֵּל - דִּי

הוּא נֶהֱג לומר פְּרָקִי תְהִלִּים בְּכָל יוֹם. לִפְנֵי שָׁנִים, כֹּאֲשֶׁר נֶהֱג לְנִסֵּעַ לְמַלּוֹן לְחַפְשֵׁת קוֹץ קִצְרָה, הוּא נֶהֱג לְהִלָּךְ בְּשִׁבְלֵי סְמוּךְ אוֹ לְשַׁבֵּת בְּמַרְפֶּסֶת בְּשַׁעַר

שש בבקר באמרו תהלים מתוך ספר פתוח. אנשים נהגו להתאסף, לעתים קרובות, ולצפות בו כשהוא מתפלל בחסידות ובדבקות. אחד האנשים העיר אחר-כך שנסיעתו למלון היתה פדאית, ובלבד שיכול היה לחזות ברי משה עת אמירת תהלים.

מזרא שמים כמזרא מלך בשר ודם

בשעת תפלת "שמונה עשרה" הוא נהג לעמד ללא זיע, פרט לזמן ההשתחויה. כשהסביר זאת, ספר ר' משה פיצד הובא על ידי הקומוניסטים לחקירה ב"לובאן". הוא אלץ אז לעמד דם כחיל על משמרתו. מעולם לא הרגיש כה משפל. מאז ואילך החליט - הוא יפגין את הכנעתו לפני המושל האמתי, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, על ידי עמידה שפזו במשך כל תפלת 'שמונה עשרה'.

באחד הימים הגיעו חדשות מאד מצערות. לפני תפלת מנחה הוא הורה לחזן ב"תפארת ירושלים" שלא להמתין לו עד אשר יסיים את תפלת 'שמונה עשרה'. באותו ערב, נמשכה תפלת שמונה עשרה שלו כשעה, בהפילו את תחנתו בפני בוראו כי יבוא לעזרת הנמצאים במצוקה.

כח התפלה למעלה מן הכל

כשאחד הנכדים חלה, הסתירה זאת המשפחה מפניו כדי שלא להדאיגו. אולם, באשר הורע מצבו של הנכד והוחש לבית החולים, ספרו זאת לר' משה ובקשוהו להתפלל בעבורו. מדוע לא ספרו לי קדם? - שאל בצער. הוא מהר לטל ספר תהלים לידו, ובעמדו ליד החלון בחדרו, החל להתפלל כשדמעות זולגות על לחייו.

כמה דקות אחר כך צלצל הטלפון בביתו. ר' משה נשא עיניו מעל ספר התהלים. האם מטלפנים מבית החולים? - שאל בדאגה. מששהשיבוהו בשלילה, המשיך ר' משה באמירת התהלים. אותו מחזה חזר על עצמו כמה פעמים, כל אימת שהטלפון צלצל. לבסוף, צלצל הטלפון, וכעבר כמה דקות קראה הרבנית פינשטיין לעבר בעלה: מצלצלים מבית החולים ומודיעים כי הילד קבל תרופה חדשה, ומגיב לפה, ברוך השם. ברוך השם! - קרא כנגדה. סגר את ספר התהלים, כשאגלי זעה נגרים על מצחו. באטיות עשה את דרכו לחדר השנה, שם צנח על מטתו ונרדם באפיסת כחות.

זוג צעיר שאל פעם בעצתו של ר' משה בענין חנוך ילדים. ר' משה אמר להם להתנהג בדרך של חנה אשר התפללה גם לפני וגם אחרי הולדת בנה שמואל, למען התגשמות שאיפותיה.

גדולה תפלה, שיש שכר לפסיעות המובילות אליה

בשנת תשכ"ט, והוא בן שבעים וארבע, נפש ר' משה ב"חווילה" המרחקת כחמשה קילומטר ממחנה הקיץ של ישיבת "חתם סופר". על אחד התלמידים הבוגרים הטלה המשימה להסיע את ר' משה מדי בקר אל המחנה לשם תפלה, ולהסיעו חזרה במשך היום. באחד הימים, כתוצאה מאי הבנה, לא הגיע התלמיד לקחתו לתפלת שחרית. כשר' משה ראה שהתלמיד אינו מגיע, התחיל לצעד ברגל. חלק הגון מהדרך בת חמשת הקילומטרים הוא עליה, אבל חרף גילו הוא לא נרתע מכך. באשר מנין המחנה עמד להתחיל בקריאת התורה - נפתחה דלת בית המדרש ופנימה צעד ר' משה. כלם נדהמו, והתלמיד שלא עמד במשימתו היה נרעש ביותר.

בתם התפלה הקף ר' משה בתלמידיו. אחד מהם שאלו מדוע מצא לנכון להתאמץ עד-כדי-כך, ביצעו שניחמיץ את רב התפלה? פרט לכך, הרי בתקף הנסבות הוא היה פטור מלהצטרף למנין. אמר ר' משה: האם היה עלי להפסיד את 'קריאת התורה'?

בהסיע התלמיד את ר' משה לביתו, בקש את סליחתו על התקלה שארעה. השיב ר' משה: אל דאגה. אין על מה לסלח. ההליכה הייתה בריאה, ומלבד זאת - הרוחתי הרבה 'שכר הליכה'! (ספר 'ר' משה פינשטיין')

מעבודת התפלה לר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל

כלות הנפש בעריגה לה'

ר' יחזקאל זצ"ל היה רגיל באמירת תהלים הרבה, יום יום. ופעם אחת אמר לי שמאז ששחרר מבית הסהר ברוסיה, התחיל להוסיף לתהלים שאמר בכל יום עוד פרק אחד לאמרו בכל יום - פרק מ' - והתחיל לומר את הפרק הזה בעל פה "למנצח לדוד מזמור, קוה קויתי ה' ויט אלי וישמע שועתי, ויעלני מבור שאון מטיט ה' ויקם על סלע רגלי כונו

אֲשֶׁרִי, וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֲדָשׁ תְּהִלָּה לְאַלֹהֵינוּ יִרְאוּ רַבִּים וַיִּירְאוּ וַיִּבְטְחוּ בָּהּ... וְאָמַר: נִכּוֹן שְׁמֵתָאִים לִי לֹמַר יוֹם יוֹם פָּרַק זֶה "וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מְטִיט הַיָּוֶן... וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֲדָשׁ"? וְהִיָּה נוֹהֵג לְהַשְׁכִּים קוֹם מְאֹד בְּשִׁבְתְּ בַּבֶּקֶר, וְאֹמַר אֲזֵ כָּל מְזֻמּוֹר קִיט, אֲשֶׁר כָּל הַתְּמַנְיָא אִפִּי הֵם בְּקִשׁוֹת עַל תּוֹרָה. וְהִרְבֵּה פְּסוּקִים הָיָה מְפָרֵשׁ בְּאִיִּישׁ תּוֹדָה כְּדֵי אֲמִירָה, וּמְדַבֵּר אֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבוֹ אֶל אָבִיו. וְהִיָּה רְגִיל לַחֲזֹר הִרְבֵּה עַל פְּסוּק "חֲסִדְךָ ה' מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ לְמַדְנִי", וְהִיָּה מְסַבֵּיר שֶׁבְּפְּסוּק זֶה אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲסִדְךָ ה' מְלֵאָה הָאָרֶץ, אֲבָל מָה אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ - חֲקִיךָ לְמַדְנִי! זֶה כָּל הַבְּקִשָּׁה שְׁלִי - עֲזֹר לִי לְלַמֵּד וּלְהַבִּין אֶת הַתּוֹרָה שְׁלֶךָ.

סֵפֶר תְּלִמִּידוֹ: יוֹם אֶחָד אָמַר לִי רַבֵּנוּ: אָמַר לָךְ מָה שְׁחַשְׁבְּתִי הַיּוֹם בְּתַפְלָה בְּ"בְרוּךְ שְׁאֵמַר", "וּבְשִׁירֵי דָוִד עֲבַדְךָ נְהַלְלְךָ... נִגְדְּלְךָ וּנְשַׁבְּחְךָ וּנְפָאֲרְךָ"... - מָה?! אֲבִרְמָסְקִי יִגְדֵל אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ? מָה שְׂיָדָה לְגַדְלוֹ? - אֵלֶּה הַכּוֹנֵה - נִגְדְּלְךָ בְּעֵינֵינוּ, שְׁנִשְׁרִישׁ בְּלִבֵּנוּ אֶת גְּדֻלַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

יוֹם אֶחָד אָמַר לִי ר' יְחִזְקֵאל זְצ"ל: הֵיוּ כָּאֵן רַבָּנִים הַיּוֹם, אֲמַרְתִּי לָהֶם כִּי הַיּוֹם בְּתַפְלָה דְּפַקְתִּי עַל הַשְּׁלַחַן לְרַבּוֹנוֹ-שֶׁל-עוֹלָם, וְאֲמַרְתִּי לוֹ: הַתְּרַצָּה וְהַתְּפִיס לְדוֹר עָנִי כִּי אֵין עוֹזֵר, הֲלֹא אֵין לָנוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְלֹא רַבִּי יִשְׁמַעֵאל - דְּלוֹנוּ מְאֹד, דוֹר עָנִי, וְרַק אֶתָּה תּוֹשִׁיעֵנוּ.

הַתְּפִלָּה - הַשְּׁמִירָה הַמְּעֵלָה

כְּשֶׁהָיָה יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ, הָיָה שֵׁם יְדוֹ עַל הַמְּזוּזָה וְאֹמַר: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי הוֹלֵךְ מִהַבֵּית בְּרִיא, וְאֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ שְׁאַחֲזֹר בְּרִיא.

פְּעֻלוֹת חִיצוֹנִיּוֹת מְעוֹרְרוֹת אֶת הַפְּנִימִיּוֹת

בְּבִרְכַּת "מַעֲיֵן שְׁלֵשׁ", כְּשֶׁהָיָה אֹמַר "וַיִּבְרַכְךָ עָלֶיךָ בְּקִדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָהּ", הָיָה סוֹגֵר אֶת הָעֵינַיִם וּמְקִיף אֶת הַיְדָדִים וּמוֹצִיא אֶת הַתְּבוּבוֹת מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּכוֹנֵה עֲצוּמָה.

פוֹרֵץ בְּכִי סוֹעֵר עַל צַעַר הַרְבִּים

ר' יְחִזְקֵאל אֲבִרְמָסְקִי זְצ"ל הָיָה מְרַבֵּה לְדַבֵּר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. שָׁנָה אַחַת הָיְתָה שָׁנַת בְּצָרָת, הָיָה זֶה בְּחֻדְשׁ טִבֵּת אוֹ שְׁבֵט וְעַדִּין לֹא יָרַד גֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ, יָשַׁב רַבֵּנוּ לִיד שְׁלַחַן הַלְמוּד וְהַכְּתִיבָה, וּלְפָתַע הִסְתַּכֵּל דְּרָךְ הַחֲלוּן

החוצה ופרץ בבכי סוער ואמר: רבונו של עולם, עד מתי לא יהיה גשם?
רחם על בניך! (יפניני יחזקאל)

נמוקו של הט"ז שלא רצה להחליף את טליתו הקרועה

נמצא פתוב בפנקס החברה קדישא של העיר לבוב, שרבונו הגאון בעל
"טורי זקב" לבש טלית קרועה מאד. טלית זו הייתה ישנה נושנה, והוא
התעטף בה שנים רבות. כאשר ראו נשות העיר לבוב את רבונו הגאון עומד
להתפיל בטלית קרועה וישנה, התנדבו כל הנשים לתת לו טלית חדשה.
הן קנו לו טלית מהדרת והביאו לו את הטלית החדשה. כאשר ראה
ה"טורי זקב" את הטלית החדשה, אמר לנשים: תשואות חן לכן על
נדבתכן וטוב לבבכן, אך איני רוצה להתעטף בטלית חדשה, כי הטלית
הישנה הזאת תעיד עלי בעולם הבא שלא הייתה לי מחשבה זרה בתפלת
שמונה עשרה.

ספורים

פעם אחת בליל ראש השנה כשפא הרה"ק מצאנו בעל דברי חיים זצ"ל
לשלחנו הטחור לעשות קדוש היה חלש ועיף מאד והתישב על יד השלחן
ונאנח מאד מאד וכמעט כלתה נפשו מרב חלשה לאחר עבודה מפרכת
במשך כל חדש אלו וימי הסליחות, וכאשר נאנח פתח ואמר: "הלא
אתם יודעים איך מתנהג מלחמה, שרצים החילים בעלי המלחמה בלי
הפסק ועובדים ונלחמים בכל כחם ובמסירת נפשם, רק כאשר זוכים
אחר כך שבאים למקום מנוחה, ידוע אז דער זעלנער פאלט אנידער אין
מיטן דער שטוב אויף די ערד פאר מידקייט (נדוע שהחיל נופל ארצה באמצע הדרך
במתעלף על הרצפה מתוך עיפות המלחמה), כי אין בכחו אפלו להכין לעצמו מקום
לשכב פראוי, ועם כל זה כאשר נשמע פתאם קול השריקה שצריכים
ללכת הלאה, באותו רגע הוא מתעורר בגבורה חדשה וחוטף כל כלי הנשק
שלו ורץ תכף כבתחלה פאלו לא היה עיף כלל וכלל". וכגמר הרה"ק

מִצְאָנוּ זַ"ל דְּבוּרִים אֵלּוּ קָם תִּכְרַף מִכְסָאוֹ וְלָקַח אֶת הַכּוֹס לְיָדוֹ הַקְּדוּשָׁה
וְהִתְחִיל לְקַדֵּשׁ בְּקוֹל גְּדוֹל חוֹצֵב לְהַבּוֹת אֵשׁ.

וּבְאַמֶּת עֲבָדָא זֶה מֵהֵרָה"ק מִצְאָנוּ זַ"ל הוּא עֲבוּדָה שְׂיִכְתָּ לְכָל אֶחָד וְלֹא
רַק לְעִנְיָן הַתְּפִלָּה רַק בְּכָל עִנְיָנֵי עֲבוּדַת ה', וּנְקִדָּה זֶה כְּבָר כְּתִבּוּ הַמְּסֻלֶּת
יִשְׂרָאֵל (פֶּרֶק ט) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "הִנֵּה מִפְּסִידֵי הַזְּרִיזוֹת, הֵם הֵם מְגִדִּילֵי הַעֲצָלָה,
וְהַגְּדוֹל שֶׁבְכֻלָּם, הוּא בְּקִשְׁתְּ הַמְּנוּחָה הַגּוֹפְנִית וְשִׁנְאָת הַטָּרַח וְכוּ', כִּי הִנֵּה
אָדָם כִּזֶּה וְדָאֵי שֶׁתִּכְבֵּד עָלָיו הָעֲבוּדָה לְפָנֵי בּוֹרְאוֹ כְּבֵד גְּדוֹל וְכוּ', וּמִי
שֶׁמְרַגֵּיל עֲצָמוֹ לְמִנְהַגוֹת הָאֵלֶּה, אֵינְנוּ אָדוֹן בְּעֲצָמוֹ לַעֲשׂוֹת הַפֶּדָּה זֶה
כְּשִׁירָצָה, כִּי כְּבָר נֶאֱסָר רְצוֹנוֹ בְּמֵאֲסָר הַהֲרַגְל הַנִּעֲשֶׂה טִבֵּעַ שָׁנִי, אֲמַנְסָם
צָרִיד שֶׁיִּדַּע הָאָדָם כִּי לֹא לְמִנוּחָה הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲלֵא לְעִמְל וְטָרַח וְכוּ',
וּכְדֶרֶךְ יוֹצְאֵי הַצָּבָא בְּמַעֲרֻכּוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר אֲכִילְתֶּם בְּחַפְזוֹן וְשִׁנְתֶּם עֲרָאֵי
וְעוֹמְדִים תָּמִיד מוֹכְנִים לַעֲת קָרֵב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (אִיּוֹב ה, ז) כִּי אָדָם לְעִמְל
יּוֹלֵד, וּכְשִׁינְרַגֵּיל עֲצָמוֹ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ יִמְצָא הָעֲבוּדָה קִלְחָה עָלָיו וְדָאֵי".

מַעֲשֶׂה בְּחִסִּיד אֶחָד שֶׁל הֵרָה"ק הַבֵּעַל הַתִּנְיָא זַ"ל שֶׁנִּכְנַס אֵלָיו וּבִקֵּשׁ
מִמֶּנּוּ שֶׁיֹּאמֶר לוֹ דְּבָרֵי הַתְּעוֹרְרוֹת לַעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, שְׁאֵלּוֹ הָרַבִּי וּבְאִיזָה
אִפֶּן הַתְּפִלָּתָה עַד עַכְשָׁו, עָנָה לוֹ הַחִסִּיד כִּי הָיִיתָ שֶׁהָיָה לוֹ פֶּעַם קְשָׁרִים עִם
פְּקִידֵי הַמְּשָׁלָה בְּרוּסְיָה וּפֶעַם נִקְלַע לְסַבִּיבוֹת בֵּית הַמְּשָׁפֵט שְׁלָהֶם, וְרָאָה
שֶׁם אֵיךְ שֶׁמַּכִּים לְחַיִל אֶחָד מִכּוֹת אַכְזָרִיוֹת, וְהִלָּךְ לְבָרַר מִפָּנֵי מַה קָבַל
הַחַיִל מִכּוֹת כֵּאלּוֹ, מַה חֲטָאוּ וּמַה פִּשְׁעוּ, וְסִפְרוּ לוֹ כִּי תִפְקִידוֹ שֶׁל הַחַיִל
הַזֶּה הָיָה לְעַמֵּד עַל מִשְׁמֶרְתּוֹ לְשָׁמֵר עַל מִשְׁמֶרֶת הַמְּלוּכָה בְּחוּצוֹת הָעִיר,
וְהָיָה זֹאת בִּימּוֹת הַחֲרָף וְהַקָּר הָיָה עַז בְּיוֹתֵר, וּכְשֶׁחָזַר הַחַיִל מִמִּשְׁמֶרְתּוֹ
הָיָה אֲזָנָיו קַפּוּאוֹת מִקָּר, וְעַל כֵּן הָעִנְיָשׁוֹ אוֹתוֹ כָּל כֶּךָ עַל שִׁנְתָּרְשֵׁל בְּתִפְקִידוֹ
בְּמִשְׁמֶרֶת הַמְּלָךְ, כִּי הִיתְכּוֹן כִּזֹּאת, שֶׁהֵלֵא חַיִל הַמְּמַלְא תִפְקִידוֹ וְצוּוּיּוֹ שֶׁל
הַמְּלָךְ צָרִיד הָיָה שֶׁיִּהְיֶה דָמוֹ תוֹסֵס וְרוֹתַח מִרָאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו וְשָׁכַל אֵיבָרָיו
יִרְגִּישׁוּ בְּמַלּוּי חוּבְתָם הַמְּלֻכּוֹתִי, וְאִם כֵּן הָאֵיךְ זֶה שֶׁקָּפְאוּ אֲזָנָיו מִקָּר, אֵין
זֹאת אֲלֵא שֶׁהִתְרַשֵּׁל בְּתִפְקִידוֹ וְלֹא הִרְגִישׁ מִסְּפִיק בְּגִדְל חוּבְתוֹ בְּמִשְׁמֶרְתּוֹ,
וְלָכֵן הָעִנְיָשׁוּהוּ בְּמִכּוֹת אַכְזָרִיוֹת כָּל כֶּךָ עַל בְּזִיוֹן הַמְּלוּכָה.

וְסִיִּם הַחִסִּיד וְאָמַר לְהַרְבִּי כִּי כְּשֶׁרָאָה וְשָׁמַע זֹאת לְמַד מִזֶּה דֶרֶךְ אֵיךְ לְעַבֵּד
אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, שְׁכָל אֲבָר מֵאֵיבָרָיו יִרְגִישׁ גְּדֵל חוּבְתוֹ
בְּעֲבוּדַתוֹ לְפָנֵי קוֹנוֹ מִלְּכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמִזֶּה הָיָה לוֹ הַתְּעוֹרְרוֹת לְמִשְׁךְ חֲמֵשׁ
שָׁנִים, וְעַכְשָׁו בָּא לְפָנֵי רַבּוֹ בְּגִמְרַת הַשָּׁנִים הַהֵם לְבִקֵּשׁ דְּבָרֵי הַתְּעוֹרְרוֹת
שֶׁיַּעוֹרְרוּהוּ מִכָּפֶן וּלְהַבֵּא.

הגאון רבי יעקב משלם אורינשטיין זצ"ל בעל ישועות יעקב ספר עבדא נוראה שהתרחשה כשהיה אברך סמוך על שלחן חותנו בעיר יעריסלוב, שפעם בערב יום הפורים פאטר כל בני העיר היו מכנסים בבית הפנסת הגדולה שבעיר וכל הקהל היו מוכנים להתפלל תפלת כל נדרי, פתאם נכנס איש אחד שאף אחד לא הפירו אבל מפניו היה נראה שהוא נבהל מפחד יום הדין ועיניו היו אדמים מבכיות, והפיל פחד על כל מי שהסתכל בפניו, וכך נכנס לתוך הבית הפנסת מלבש בקיטל ועם טליתו, ולא שאל מאף אחד והלך ישר לפני התבה והתחיל לומר כל נדרי בבכיות נוראות ובלהבת אש ונפל פחד על כל האנשים שבבית הפנסת, ולא העז אף אחד לא הגבאים ולא החזן הקבוע לומר לו שום דבר, אבל חשבו שמון הסתם על תפלת ערבית ילך מהתבה, אבל מיד אחר כל נדרי המשיך להתפלל תפלת ערבית, וחשבו שעל שיר היחוד ירד מהתבה וכמו שנהוג שמכבדים אנשים חשובים לומר כל אחד שיר של יום אחד, אבל האיש ההוא מיד התחיל בשיר היחוד וכך המשיך בתפלתו כמה שעות, וכל תפלתו היה בקול חוצב להבות אש בפחד ובהתלהבות נוראה, עד שכל האנשים שעמדו בבית הפנסת שכחו מעולם הזה ולא ידעו באיזה עולם הם נמצאים, והיה אנשים שדברו ביניהם שהאיש ההוא אינו בן אדם רק מלאך, כי להתפלל כך בלי שום שנוי כמה שעות אינו בגדר אנושי, ותוך כדי שהם מתוכחים ביניהם מיד אחר שיר היחוד התחיל האיש ההוא לומר תהלים פסוק בפסוק בהתלהבות גדול כמו שהתפלל מקדם, ואז אפלו אותם שאמרו מקדם שהוא בן אדם כבר התחילו לומר שאפשר שהוא בן מלאך, והנה רב העולם לא יוכלו להמשיך עם אמירת תהלים כזו שנמשך כל הלילה, אבל האיש ההוא עמד כך אצל התבה כל הלילה באמירת תהלים בלי הפסק כלל.

והישועות יעקב ספר שהוא בן המשיך כל הלילה באמירת תהלים עם האיש ההוא, והיה באמת כמה להתנכח על האיש ההוא אם הוא בן אדם או מלאך, אבל לפליאת כלם מיד אחר תהלים שהיה אז כבר אחר עלות השחר לא ירד מהתבה רק התחיל בתפלת שחרית, ואמר אדון עולם, ברכות השחר, פסוקי דזמרה, וכל תפלת שחרית, והכל באותו התלהבות בקול חוצב להבות אש כמו שהתחיל בערב הקודם בכל נדרי, ואחר שגמר תפלת שחרית עלה לבימה והתחיל לקרא בתורה בלהבת אש קדש, ותכף לאחריה התחיל להתפלל לפני העמוד תפלת מוסף, וכל הזמן היה טליתו מקפל על פניו וכלם פחדו להסתכל בפניו, ואז היה הופות בין האנשים לא אם הוא בן אדם או מלאך, רק איזה מלאך הוא, מלאך מיכאל או מלאך גבריאל שר האש וכדומה, וכך תכף כשגמר תפלת מוסף לא שאל אם עושים הפסקה, רק בעמדו לפני העמוד התחיל תפלת מנחה, וכן המשיך לתפלת נעילה, וכך עמד לפני התבה מעת לעת שלם מתפלל בלהבת אש בלי שום שנוי.

ומיד אחר נעילה המשיך בתפלת ערבית וקדוש לבנה, ואחר זה שכבר הסכימו כלם שהוא אכן בן מלאך פחדו לדבר עמו, אבל חותנו של הישועות יעקב שהיה ראש הקהל וגביר אזור מתניו ונגש אליו בפחד

ושאלו אם כבודו רוצה להבדיל אצלו, וענה שכן, וכל הקהל הלכו אחריו עד ביתו לראות אם האיש הזה באמת יאכל מאכלים גשמיים או שהוא יעלה בסערה לשמים, וספר הישועות יעקב שחוננו הגיש שלחן מלאה עם מאכלים מזונות ופרות, ומיד אחר שהבדיל נפל האיש לתוך הכסא וסגר עיניו ואמר שמרגיש חלישות הלב, ורוצה משהו "צו דערקוויקען דאס הארץ" (לסעד את לבו), וחשבו שפונתו שרוצה לאכל לכן הגישו לפניו המזונות והפרות, וכשפתח עיניו וראה מה שהגישו לו צעק לא על זה היה פונתי, רק הגישו לפני גמרא מסכת סכה, שלבי צמאה להתורה הק', וכשהגישו לו הגמרא התחיל ללמד כמו מי שלא אכל כמה ימים ועכשו אוכל בתאבון גדול, וכך למד כל הלילה באותו התלהבות כמו שהתפלל, והישועות יעקב ספר שהוא ישב מתחלה לפניו אבל לאחר כמה שעות נרדם וישן כך כמה שעות, וכשהעיר עצמו ראה איך שהאיש הזה בלי שום שנוי לומד בהתלהבות גדול ובצמאון דף אחר דף עם תוס' כל המסכת בצמא שלא שתה מים כמה ימים, ובעלות השחר הלך האיש להתפלל ותיקין ועזב את העיר, והרשם שהשאיר בהעיר היה שכלם הודו שהיה מלאך כי עבודתו לא היה בגדר אנושי כלל, וסים הישועות יעקב דלאחר כמה שנים ראה עוד פעם האיש ההוא ואז נתודע לו שהאיש הזה היה הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל בעל קדשת לוי.

בבית אהרן (עמוד ד) בסדר היום מובא שדבר פעם הרה"ק ר' אהרן קארליניער זצ"ל עם חסידיו וכה אמר: "הצדיקים היו משערים בעצמם קודם התפלה שהם שוכבים ביסורים בקבר ובא אחד ואמר לו קום עמד להתפלל, ואמר ששמע בעצמו מקדשת פה אביו הרב הקדוש (ר' אשר מסטאלין זצ"ל) אשר התפלל בחשבון הזה שנה תמימה".

עבודת אלו אינם צריכים לפרושים או להסברים, כי כשילעצמם מעוררים את האדם עד היכן צריך להתחזק בעבודת התפלה, שהוא מהדברים שעומדים ברומו של עולם (ברכות ז), ובפרט בימים אלו שנקבעו בעקר על עבודת התפלה.

ד' - מדברים עם אלקים/ספורים אישיים

---

1. הסבתות שלנו

סבתא שלי עליה השלום נראתה קצת עגומה יום אחד, בצעירותה. יש ילדים חמודים, ברוך השם, יש מה לאכל, ובכל זאת השמחה המאפיינת אותה הסתתרה קצת. חמיה סבא מנדל זצ"ל התעניין בעדינות מה קרה וקבל תשובה מפתיעה: "כל היום אני משפשת חתולים, מרתיחה בקבוקים, מקרצפת רצפות, מבשלת ומנקה. אין לי זמן לומר פמה קאפיטלאך (פרקי) תהלים, אפלו להתפלל כמו שצריך אני לא מספיקה. כל המשפחה מקבלת אכל מבשל, אבל מה תאכל הנשמה שלי?"

סבא מנדל, איש ספר והגות בכל נשמתו, הבין היטב לנפשה של סבתא שלי. היא הייתה נערה משפילה ומלמדת, ונשמתה שאפה תמיד לגבהים. אבל כאם לתינוקות, במיוחד בתנאים של ארץ הקודש שלפני קרוב לשבעים שנה, באמת לא נותר פנאי להתעמק בסדור.

"אידישע מאמע (אמא יהודיה) כמוך", אמר לה סבא, "מתפללת כל הזמן, לא רק בשחרית ובמנחה, כי התפללות שלך רחבות יותר מן הסדור פלו. את מלבישה את הילדים בבקר ומבקשת: "רבונו של עולם, יענקליה שלי לא מרגיש טוב, תרפא אותו מהר"; מכינה ארוחת בקר ומתחננת: "טאטע זיסער, (אבא מתוק), תן לילדים שלי כח ללמד תורה". התפלה שלך כתובה בפלים ובסירים, בחתולים ובכל הצרכים הקטנים והגדולים של בני הבית. חיי היום-יום הם פרקי התהלים שלך".

סבתא הייתה מספרת לנו זאת פעמים רבות. מאז היא ידעה והרגישה - לא רק הסדור הוא צנור החיות שלה. הפילה הגדולה ובקבוקי הזכוכית של התינוקות היו צנורות נאמנים בינה לבין "הרבונו של עולם", הילדים והקשויים חברו לה את התפללות החמות ביותר וכל פנה בבית נעמה לה יותר מן הכתל המערבי. רק פאשר בגרו הילדים והשתפרו התנאים היא חזרה להרטיב את ה"קרנן מנחה" בדמעותיה. ואנחנו, הנכדים, זוכרים אותה נאנחת מדי פעם ופונה במלים ישירות אל אבא שמאזין לה תמיד, ומחכה לתת לבניו כל מה שהם צריכים.

---

2. אני מקנא בתמימות...

המורה רבקה ישבה באספת ההורים. היא מלמדת בבית ספר בעירה נדחת, שאוכלוסיית התלמידות בו מגיעה ממשפחות בעלות רקע קשה.

הרבה בעלות תשובה טריות יש בכתיבה, והרבה מאבקים על צביון וסגנון. את רב התלמידות, יודעת המורה רבקה, לא היו מקבלים בשום בית ספר חרדי מבסס.

אל הפתה נכנסת אמא של דקלה. אשה קשת יום, מגדלת לבדה את ילדיה ומתמודדת עם בעיות חנוכיות בבית. רק לאחרונה הצליחה למצא עבודה קבועה בתור קפאית, ועזבה בשמחה את עבודתה המפרכת בתור עוזרת נקיון.

"שלוס אמא של דקלה", אמרה לה המורה רבקה במאור פנים, דקלה ממש השתפרה בתקופה האחרונה."

אמא של דקלה הייתה מאשרת. היא נשאה עיניה למעלה, שלחה למרומים שתי נשיקות בידי מגידת ואמרה ברגש: "תודה אבא, תודה!"

בעיניה של המורה רבקה נצתה הערכה עמקה. היא המשכילה, היא המטפחת והמפנקת מהשתים. חיה שלה מרפדים בכל טוב שהיא מקבלת מבורא עולם בכל צעד, לעמת חיים קשים ומחספסים שעוברת אמא של דקלה. אבל מעולם היא לא שלחה שתי נשיקות לזהטות כאלו, ספונטניות, כשקרה לה משהו טוב.

את התודה שלה לבורא היא אומרת בלחש, במסתרים, במעמקי הלב. היא אומרת תודה מתוך עמדה מרחקת יותר. עצמאית, כאלו. עבור אמא של דקלה הוא אבא'לה, הוא לצדה, היא מרגישה את נוכחותו לידה עכשו, הרגע, תמיד.

והמורה רבקה, ובכן... היא גם. היא בכל יום מתפללת, מיחלת, מבקשת ומודה; היא נותנת מטבע לצדקה כשקורה לה משהו טוב וכשצריך ישועה; היא אשה ערכית ואיכותית; אבל היא לא כזו ילדה קטנה ושובה של אבא, ילדה קשורה בעבותות, שמפריחה נשיקות ואומרת בקול: "תודה, אבא!"

יש נשים כאלו. אפטר לשיך אותן לשתי קטגוריות עקריות: רבניות צדקניות כמו סבתא שלי עליה השלום ועוד הרבה נשים צנועות מהדור ההוא, ומנגד - בעלות התשובה. אני רואה אותן את השכנות בעלות התשובה, מרימות את המבט או עוצמות עינים וחולקות בטבעיות קשי או חויה מיחדת. הן התרגלו לכך מן הרגע הראשון. בדרך הזו, הן הפירו את בורא העולם בהפרות ישירה ובלתי אמצעית, והן לא מותרות על הקשר הנפלא הזה אף לרגע.

3. אצל בורא עולם אפשר להשיג הכל

כאלו מלים שמעתי, למשל, משרה, בעלת תשובה זה שלש שנים. כאשר בקשו ממנה לומר כמה מלים לנשים בשעה של המתנה, היא שפעה בחם מלים שמעידות על אשה מחברת לבורא בכל נשמתה. "אמרתי רק מה שבורא עולם שם לי בפה", היא מגיבה למחמאות בשיא הפשטות.

"יש לי משפחה", אומרת שרה, "אבל הכל תאורטי. כשאת צריכה ישועה באמת, את רואה את זה רק מבורא עולם. בלעדיו אי אפשר להתמודד. רק האמונה, שאת יודעת שיש כזה אבא גדול בשמים, שלא שוכח שום אדם בעולם, היא שמחזיקה אותך".

"את מתפללת חדש, חדשים, שנה - בסוף הוא עונה. אין תפלה שחוזרת ריקם. אז למה אין תמיד ישועות? אם זה טוב לנו אנחנו מקבלים, אם זה לא טוב לנו לא נקבל? מלבד זאת, מרב החטאים עשינו לנו מסכים, וילונות, שמפרידים בינינו לבין הקדוש ברוך הוא, ואז, כשאנחנו מתפללים מעמק הלב ממש, או שצדיק גדול מתפלל עלינו, כל המסכים נופלים במכה אחת וכל הישועות מסתדרות בפעם אחת, מיד. בזכות אותה תפלה מעמק הלב. זה ענן של זמן, צריך לקוות, לא להתיאש.

"הייתי במצב קשה. התפללתי: בורא עולם, תן לי את הכתר שלך, אני רוצה להקדיש את עצמי לך. עזר לי להתחזק בשבילך. וראיתי נפלאות".

שרה נותנת דגמה קטנה איך הדברים עובדים כשפועלים באמונה מחלטת ומתוך השענות מלאה על בורא עולם.

"יום אחד קבלתי מכתב רשמי שבו היה כתוב שאני חיבת עשרת אלפים שקל. זו היתה טעות שלהם. אני הגשתי את כל המסמכים שהיה עלי להגיש, אך בגלל סבוך ביורוקרטי חיבו אותי בכל זאת. נסיתי להתקשר, לבקש, להסביר - אבל לא היה עם מי לדבר. עמדתי בפני קיר.

"אמרתי: 'רבונו של עולם, אתה אמרת לעשות השתדלות - אני עושה השתדלות אחת. אני כותבת מכתב לגורם רשמי שקשור לנושא, ואתה תעזר לי. אתה שופט שלי, אתה העורך דין שלי - תוציא את האמת לאור".

"כלם אמרו לי: 'שרה, יש להם סוללה של עורכי דין, תתפשרי, תחלקי לתשלומים, תגמרי את הספור. אין לך שום סכוי לעמד מולם'. אמרתי להם: 'לי יש את העורך דין הכי גדול בעולם. הוא יוציא את האמת לאור'. אשה חשובה ראתה איך אני מתנפחת עם הפקידה ונסתה לשכנע אותי שאין לי סכוי, אבל אני לא נכנעתי. ידעתי שאני צודקת, ועומד לצדי העורך דין הכי גדול. פניתי אליו בתפלה כל יום, הייתי חיבת את עזרתו, כל הזמן בקשתי שיעזר לי.

"אחרי חדשים קבלתי מכתב: הנושא בטפול. עבר עוד חדש - וזה עדין בטפול. יצר הרע בא אלי ואמר לי: תתקשרי, תבררי, תזרזי. שאלתי את הרבנית שלי: 'עשיתי את ההשתדלות, אבל היצר הרע אומר לי לנדנד להם ולשמע מה קורה. האם אני צריכה לעשות זאת?' היא אמרה לי: 'תחכי עד סוף החדש'.

"בכיתי לרבוננו של עולם, אמרתי לו: 'מספיק, אין לי כח, תן לי הוכחה שאתה שומע אותי. אני במצב קשה, אני לא עובדת ואני חיבת סכום גדול, זה מפריע לי כל הזמן. תוריד לי את זה מהראש'.

"בעבר שבוע קבלתי מכתב שהחוב התבטל, נמחק!! אז תגידי לי את - איך אפשר להסביר את זה אם לא מלך מלכי המלכים? כלם היו בהלם, מעולם לא היה דבר כזה. אבל אצל בורא עולם אפשר הכל, רק להשליך עליו, והוא עושה הכי טוב מכלם".

---

4. מלים של בעלת תשובה

ואנו? שהכרנו אותו מהעריסה, שאמרנו "שמע ישראל" מהרגע שלמדנו לדבר, שמברכות באינסטינקט ומקפידות לא לפספס שום תפלת מנחה, מתי שוחחנו אתנו בפעם האחרונה? אה, בטח, כשהיינו בפתל לפני חדשים, ולמען האמת אנו גם מבקשות כל יום בישמע קולנו. אבל כשמורחים את הסנדביצים, כשהילד מרגיז אותנו מאד, כשסתם תולים בביסה או כשיוצאים לקנות זוג נעלים, לרב נודדות המחשבות אל כל מה שצריך ושרוצים. לפעמים צועקים על מי שלא בסדר, נואמים נאומים חוצבי להבות לכל הנוגעים בדבר, אבל מתי לאחרונה צעקנו ישירות אל אבא?

חפשתי כמה נשים כאלו, שמקשרות ומחברות בכל מאדן, באלול כמו בטבת, בראש השנה כמו בליג בעמר. נשים שבוחשות סכר בקפה וחושבות כמה מתוק להכין קפה של בקר לילדים שקמים ללמד תורה, ולא מתרגזות על נהג האוטובוס שסרב לפתח את הדלת, כי 'האחור לעבודה נקבע כבר בראש השנה', לא?

מירי הופמן, מנהלת מכללת שלם, היא אשה שופעת ערכים, אמונה וחדות עשייה. חייה של מירי הם פינג-פונג של קשר רצוף עם הבורא. "אנחנו חיים על זמן שאול", היא מתמצתת את משנת חייה על רגל אחת, "ואנחנו צריכים להצדיק את הארכת החוזה שלנו. אם אנחנו ממלאים מספיק את הזמן בחשיבה חיובית ובעשייה חיובית, אנחנו כאלו מצדיקים

את עצם השהיה שלנו כאן. אני כל הזמן משתדלת שלקדוש ברוך הוא יהיה משתלים שאני נמצאת כאן".

מירי לא אומרת זאת כתאוריה. מתוך התמודדות עם מחלה לא פשוטה למדה מירי לבקש, להתחנן ולקבל. אם ישתלם לאבא שהיא נמצאת כאן - הוא ישאיר אותה ברחמי הרבים. אין בן אדם שלא סובל. איוב קבע שאדם לעמל יולד. איך אומרים בביתה של מירי? "לא באנו לכאן כדי לאכל גלידה".

אבל סבל הוא משג יחסי. יש מי שהסבל שלו הוא כמי שהכניס יד לכיסו להוציא מטבע אחת אך העלה מטבע אחרת, ויש מי שהתנסה בנסיונות קשים יותר. שאיש לא יתנסה, אבל מנסיונות - צומחים. נסיונות מקרבים אותנו לאבא, קושרים אליו בעבותות עבים.

"אין מי שמגיש בקשה להתקבל לבית הספר לסבל", מסבירה זאת מירי, "אבל פינון שהתקבל, איש אינו מותר על קניני הנפש שבית הספר הזה מקנה לתלמידיו".

"כאמא למשפחה ברוכה, אלקים נסה אותי פעמים אחדות. פעמים נסעתי עם הילדים לחו"ל מפני ששום רופא בארץ לא יכול היה לטפל בהם. עמדתי בפני אתגרים בריאותיים שאשה ממצעת לא עומדת בהם. גם מבחינה כלכלית הייתי במצב שבו הרגשתי שהוא זן ומפריס יחידי, ואני כגמול עלי אמו ממש. כל כך הרבה פעמים מצאתי את עצמי בסיטואציות שהן בדרך ללא מוצא. שאלתי את עצמי: למה את לא משתגעת? וידעתי כי אני בידיים של אבא גדול ורחום, אני מחבבת, ומי שהוא מחבק מרגיש מחזק. כי כשאלקים מנסה אותנו, הוא מאפשר להתרומם מתוך הנסיון ולצאת מחזקים", אומרת מירי הופמן.

כמו בשיר הידוע שכתב אחד מגדולי המוסר בדור האחרון, על עקבות בליל שלג במורד צוק תלול, אותו שיר שעבר הסבה לעקבות בחול, מירי חוזה את זוג העקבות היחיד במשעולים הקשים של חייה בדברים גדולים ובדברים קטנים. וגם הסובבים אותה, אלו שרואים מקרוב את הקשר הישיר שלה עם הבורא, למדו להבין שקשר הדדי כזה הוא משהו מציאותי לחלוטין.

"עד לפני שש שנים הייתי מנהלת בפעל של סמינר גדול לאמריקאיות. התלמידות אהבו אותי, ברוך ה', הצלחתי לקדם את הסמינר משמעותית, וההנהלה רצתה לבוא לקראתי.

"חדש אחד שאלה אותי המזכירה: 'אולי את רוצה כסף מזמן ולא שיק?' זה התאים לי, כי הייתי צריכה לשלם שכירות לדירה של הבת שלי. באותו יום קבלתי מעטפה סגורה גדולה מלאה בשטרות והכנסתי אותה

לתיק. באוטובוס היה צפוף ולא שמתי לב, ופתאום ראיתי שהמעטפה שהיו בה 1,500 דולר נעלמה.

היה ערב ראש חודש, עד שהגעתי כבר החשיך היום והיה ראש חודש, ואני אבדתי מעטפה עם כל המשכורת שלי. אני צריכה את הכסף לאכל, לקיים את הבית חודש שלם. במיוחד הייתי צריכה דחוף כסף למשכירה של הבית שלי, מחר בבקר היא צריכה לקבל את התשלום, והיא הייתה אשה אנטי דתית שרק חפשה לתפס את הדתיים הגנבים, שתמיד הם לא בסדר, ומה אגיד לה? הרגשתי שסוגרים עלי מכל הצדדים.

"הרמתי את העיניים ואמרתי: 'אבא, אם אתה חושב שאם תעשה לי כך אני אתמרד, אני אכעס, תדע שלא. אני יודעת שאתה רק מעמיד אותי בנסיון, אתה אבא טוב וכל מה שאתה עושה לי הוא רק טוב, והכי טוב שיוכל להיות. אני יודעת שתעזור לי לעבר את המצב הזה בשלום.

'אני צריכה דחוף כסף. אם לא אשלם מחר בבקר את השכירות יהיה חלול ה'. זו המשכורת שלי, על ידה אני צריכה לשלם לחם על השלחן בבית שלי. הסתובבתי כמו ארי בסוגר, ואז - בום! כל מערכת החשמל בבית קרסה. חשף כבד. יש אצלי מספר טלפון זמין של חשמלאי ערבי זול שאני תמיד מזעיקה אותו. טלפנתי אליו, והוא הגיע מיד.

"החשמלאי בדק את המערכת וטען שהיא כבר שיכת למוזאון. צריך להחליף את כל רשת החשמל בבית. באפן זמני, עד שנוכל לערוך טפול רציני, הוא אלתר איזו קומבינה והחזיר לנו את החשמל.

"בינתיים דברתי בטלפון - טוב שיש לנו טלפון שלא צריך חשמל - ונסיתי להשיג כסף. דברתי עם אחת הבנות שלי וספרתי לה על ה'ברוד' שקרה לי היום. דאגתי למחר, המשכירה עמדה על המשמר שלא 'נעשק' אותה וחששתי מחלול השם. הייתי חייבת כסף בדחיפות. כל אותו זמן החשמלאי עמד בצד והקשיב. סימתי את השיחה והוא שאל: 'מה קרה? כמה את צריכה? כל הבעיה היא 1,500 דולר? זה הכל?' הוא הוציא מאיזה כיס מרפט במכנסים מעטפה עבה ושלף 500 דולר. 'ואולי את צריכה יותר?'

"שאלתי את בעלי, והוא אמר שאין בעיה לקחת הלואה מגוי. כתבתי לו שטר כי לפי ההלכה אסור ללוות בלי שטר, קבלתי את מלא הסכום שהייתי זקוקה לו ופרשתי את התשלומים באפן נוח. אז איך אפשר שלא לחוש באפן ישיר איך מלוים אותנו, איך נושאים אותי על כפיים?"

הדגמאות נגרות כאשד, הספורים מפליאים. אבל יותר משאני מתפעמת מן הנסים שמחוללת פניה ישירה, אני מעדיפה להתמקד בתחושת ההתרפקות הקרובה, האהובה. איך מדברים עם השם כל הזמן, על כל דבר.

"אני בטבעי יודעת ל'כעס', אומרת מירי, "וייש לי יכלת התנסחות שיכולה להיות בונה מאד, אך עלולה להיות חליקה מזיקה. יש לי חצים רציניים מאד, ואני מבקשת כל יום: אבא, תן לי כח שאוכל להשתמש בפח שנתת לי רק לטובה, שאוכל לקרב בנים רחוקים. אני שופכת דמעות כמים, שהילדים שלי יהיו קרובים לתורה ולעבודה. אני מבקשת כל יום, כמעט כל היום, שופכת שלוליות.

"כל אחד מגיע לעולם מציד בתיק המכיל פשרונות ויכולות. קבלתי הרבה יכולות, אז אני אתגאה בהם? זה כמו מישהו שיש לו מכשיר פקס, והוא מקבל הרבה פקסים. האם הוא יכול להשוץ שהוא אחראי על כך? הרי הוא רק קבל אותם. מי טפש וקטן שיגיד שהוא הגה רעיון גאוני? הבורא שלח לו פקס, הכניס לו לראש את הרעיון הגאוני, האם הוא הכניס זאת לעצמו?

"אני מרצה מבקשת בצבור הכללי. אני מרצה, למשל, במכון מנדל למנהיגות, משרד החינוך הזמין אותי להרצות בפני מנהלים באזור המרכז, אני יכולה למנות רשימה מכבדת מאד של במות. סבה לגאווה, נכון?

ובכן, עברתי ארוע כל שהוא והיתה לי הפרעה ברמה של דבור בסיסי במשך כמה שעות טובות. אז היתה לי הזדמנות מצוינת לחוות בדיוק מי משיח אלמים, ומה אני יכולה לדבר בכחות עצמי. היו לי אותו ראש, אותו פה, אותו שנים ולשון, ולא יכלתי לומר כלום. אפלו מלה. אז איזה מקום יש להתגאות במה שאני יכולה לומר?

---

5. "איך למדת את הכח של תפלה ושל אמונה?"

"תפלה היא קשר, קשר שהוא מתנה. טסתי לבוסטון עם אחת הבנות שהיתה צריכה לעבר נתוח רציני מאד. היא היתה בחדר נתוח שש עשרה שעות. בשעתו חשבתני שאני גדולה מכלם ולא צריכה עזרה, נסעתי לבד, ואז למדתי כמה אני קטנה. בתי היתה בת שתים עשרה, וכשהיא נתחה נתחו במקביל כמה נערים נוספים באותה שכבת גיל, ולצדי ישבה אמא נוספת, ששיקת לכת ההיימיש - נוצרים דתיים וחיים באמונה גדולה. לאמא הזו קראו "פיית" - אמונה.

ישבתי והתפללתי, אבל כמה אפשר? שחרית במשך שעה וחצי, מלה במלה. אחר כך סימתי תהלים - ארבע שעות. זה היה יום ששי קצר, ובארץ כבר היתה שבת, כך שלא יכלתי לעמד בקשר. הסתובבתי כמו

אָרִי, וְשׁוֹב תְּהִלִּים, וְסוֹף סוֹף הַגִּיעַ הַזְּמַן לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, וְשׁוֹב הַתְּפִלָּתִי
וְאִמְרָתִי תְּהִלִּים.

”כְּעֵבֶר כַּמָּה יָמִים שׁוֹחֲחֵתִי עִם פִּיִּיתִי בְּמַחְלָקָה. הִיא שְׁאַלָה אוֹתִי: ‘אֵיךְ
הַחֲזַקְתָּ מֵעַמְדִי?’

”עֲנִיתִי לָהּ: ‘אֲנִי לֹא יוֹדַעַת, אֲלָקִים הַחֲזִיק אוֹתִי.’

”הִיא אָמְרָה: ‘רְאִיתִי אֵיךְ לֹא הִרְמַתְּ אֶת הָעֵינַיִם מִהַסָּפֵר וְקִנַּאתִי בָּךְ.
הֵיִיתִי כָּל כָּךְ לְבַד, עַל אֵף שְׁאַנּוּ מַחְבָּרִים יוֹתֵר מִכָּל נוֹצָרִי אַחֵר.’

”הֵיִיתִי מוֹדַעַת לְסַכּוֹנִים שְׂבִנְתוּחַ יוֹתֵר מֵאֲנָשִׁים מִן הַשׁוּרָה. יָדַעְתִּי מִמָּה
לְפַחַד, אֲבָל יָדַעְתִּי שְׁאִין לִי שׁוֹם דָּבָר לַעֲשׂוֹת מִלְּבַד לְבַקֵּשׁ וְלִבְכּוֹת. שְׁלֹא
יְהִיו שׁוֹם נְזָקִים, שְׁלֹא יִגְרְמוּ שׁוֹם תּוֹפְעוֹת לוֹאִי, שְׁהִנְתוּחַ יִצְלִיחַ... אֶת
יוֹדַעַת כַּמָּה זֶה מַעֲצִים וּבּוֹנָה הַשְּׁעוֹת הַלְלוּ? אֲנִי רוֹאָה בְּבִתִּי חוֹלִים אֲנָשִׁים
שְׁעַל פְּנֵיו אִין לָהֶם קֶשֶׁר לְבוֹרָא, מְנַתְּקִים לְגַמְרִי, אֲבָל הֵם מִתְּפַלְּלִים.
תְּפִלָּה הִיא כַּח, הִיא מִמָּשׁ מְשַׁנָּה אֶת הַטֵּבַע.

”הִיָּה לִי תַנּוּר אֲמִרִיקָנִי מְשַׁכְּלֵל, אֲבָל אִם מִיִּשְׁהוּ ‘טָרַק אֶת הַדָּלֵת’ - הַמְצַת
הָאֲלֶקְטֵרוֹנִי הַלֵּךְ לְאַבּוֹד וְלֹא הִיָּה נִתֵּן לְהַדְלִיק אוֹתוֹ. פֵּעַם, כְּשֶׁהִילָדִים שְׁלִי
הָיו קֶטְנִים, הַבָּצֵק הִיָּה מוֹכֵן לְאַפִּיָּה, אֲבָל מִיִּשְׁהוּ ‘טָרַק אֶת הַדָּלֵת’ וְהַתַּנּוּר
לֹא נִדְלַק בְּשׁוֹם אֶפֶן. בְּאוֹתוֹ זְמַן לֹא הִיָּתָה לִי אֶפְשָׁרוּת לְאַפּוֹת בְּשׁוֹם תַּנּוּר
אַחֵר וְהֵיִיתִי פְּשׁוּט תְּקוּעָה.

”אֲמַרְתִּי לִילָדִים: ‘מֵאֲמִי צְרִיכָה לְאַפּוֹת חִלּוֹת, בּוֹאוּ נִגִיד תְּהִלִּים שְׁהַתַּנּוּר
יְדַלֵּק’. הִילָדִים הַתְּפַלְּלוּ, אֲמַרְנוּ תְּהִלִּים, בְּקִשְׁנוּ, וְהַתַּנּוּר נִדְלַק!

”בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּבִקְרָא בָּא הַטְּכָנָאִי. אֲמַרְתִּי לוֹ שְׁקַרְתָּה תְּקַלָּה, אֲבָל אֲנִי
חוֹשֶׁבֶת שְׁזָה לֹא הִיָּה הַמְצַת, כִּי הַתַּנּוּר עֵבֶד. הוּא פָּתַח אֶת הַתַּנּוּר, הוֹצִיא
אֶת הַמְצַת וְהָרָאָה לִי שֶׁהוּא סָדוּק לְכָל אֲרָכּוֹ, וְשָׂאֵל: ‘מָה עֵבֶד? הַתַּנּוּר לֹא
יָכוֹל לְדַלֵּק בְּדִי.’

”אֲמַרְתִּי לוֹ: אֲנִי אֶפִּיתִי פֹה בְּיוֹם שְׁשִׁי 3 ק”ג חִלּוֹת!

הוּא אוֹמֵר לִי: ‘לֹא יָכוֹל לְהִיּוֹת, אֶת מְגִזִּימָה.’

”אֲבָל אֲנִי לֹא הִגְזַמְתִּי, אֲנִי אֶפִּיתִי! אֲנִי לֹא אוֹמַרְתִּי שְׁקוֹרִים לָנוּ נְסִים
גְּלוּיִים. אֲנַחְנוּ לֹא הַבֵּבֵא סָאֲלִי. אֲבָל בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁשִׁי לֹא יָדַעְתִּי שְׁהַמְצַת
הַלֵּךְ, הִיָּתָה אִיזוּשְׁהִי בְּעָיָה וְהַתְּפִלָּה שֶׁל הִילָדִים עֲזָרָה. הַתַּנּוּר נִדְלַק. לוֹ
קָדַם לָכֵן הֵיִיתִי רוֹאָה בְּעֵינַיִם מְצַת סָדוּק, בְּוִדָּאִי לֹא הֵיִינוּ זְכָאִים לְהַפּוֹדֵךְ
סִדְרֵי הַטֵּבַע. אֲבָל עֵבֶדָה, הַתְּפִלָּה עֲזָרָה.

”נוֹלְדוּ לִי תַאוּמִים פְּגִים, קֶטְנִיטְנִים. עֲבַרְנוּ שְׁנָה שְׁאִי אֶפְשָׁר לְתַאֵר אוֹתָהּ
בְּכָלֵל, נִדְדָנוּ מִבֵּית חוֹלִים לְבֵית חוֹלִים. בְּכִיתִי וְהַתְּפַלְּלִתִי, ‘אֲבֵא תִרְחַם

עלי, תן לי לבוא אליך להתפלל מתוך תודה. למה לא תאפשר לי לבוא להודות לך, ולא רק מתוך בכי? אני לא ארחיב יותר מדי, אבל לשם המחשה רק אמר שה"חידר" הציב אולטימטום, שאם לא אקפיץ אותם פתה הם לא יוכלו ללמד שם יותר...

"באותם ימים טרופים אחרי שנולדו התאומים הפגים, הייתי בקצב חיים בלתי אפשרי. שאלנו את אחד מגדולי ישראל אם אני פטורה מתפלה, והיו ימים שבהם אכן לא היו לי אפילו עשור דקות לתפלה חטופה. מצאתי את עצמי מודה לה' על הזכות להתפלל, על הזכות להודות, כי מה זה משנה איזו דיאגנוזה יתנו הרופאים? מה משנה איזו תחזית כלכלית מישהו יתן?"

"אני היום כבר אמא וסבתא, והאמיני לי, בכל שלב בחיים רואים את זה יותר ויותר, שרק לדבר אחד יש משמעות בחיים.

"ולא צריך לחכות לזמנים קריטיים כדי לדבר, כדי להתפלל. אני באמצע אפיה, והנה אני חושבת שנתקעתי, נראה לי שלא הוספתי מספיק שמרים. רבוננו של עולם, אני רוצה לכבד את השבת, אין לי זמן להעמיד עוד עסה, זה יום ששי קצר. תעזר לי! לא צריך לחכות לצרות, אפשר להתפלל על כל דבר קטן! רק תפלה.

"מספר בגמרא, שפעם הייתה מחלה שפגעה בעצי הפרי. מי שהעצים שלו נפגעו, תלה צעיר מיוחד בראשי העצים לסימן שנצרך הוא לתפלה ולרחמים, אנשים ראו את הצעיר והתפללו על העצים, והם הבריאו. זה היה כלל נקוט: אנשים התפללו והעצים הבריאו! זה הכח של תפלה.

"אם אתה חי את זה, זה חלק מההוי. זה הופך להיות חלק מהחיים שלך. בעלי אומר שאם אכתב את כל הסדרה של ההתהלכות של הקדוש ברוך הוא אתי, זה ימלא כרכים שלמים, כי הקדוש ברוך הוא מקרין עליך את מה שקורן ממך. המהר"ל אומר שאנחנו כמו פלים שקופים, שמקבלים את הצבע לפי מה שיוצקים לתוכם. השם נתן לנו תיק מלא פלים, והשאלה היא לאן ננתב את הפלים שנתנו לנו".

---

6. והנה ספור נוסף שהעביר בי צמרמרת, אם כי בעלת המעשה לא רצתה להחשף

לשושנה הייתה בת... איך לומר בעדינות? בת לא קלה. אחת כזו, שהמורות תמיד התלוננו עליה, וגם בבית משום מה בכל המריבות היא

הִיְתָה מְעֵרְבֶת. תָּמִיד הָיָה סְבִיבָהּ סוּעַר וְעֶצְבָּנִי, וְהַשְּׁבִילִים אֵלֶיהָ הָלְכוּ וְנַחֲסָמוּ. וְיוֹם אֶחָד, אַחֲרֵי אֵינְסָפוֹר אֲזֵהָרוֹת וּפְגִישׁוֹת, שׁוֹשְׁנָה קִבְּלָה אוֹלְטִימָטוֹס אַחֲרוֹן: אוֹ שֶׁהִילָדָה מְפִנִית לְטָפוֹל פְּסִיכוֹלוֹגִי רְצִינִי שֶׁיִּשְׁפֹּר אֶת הַהֲתַנְהָגוֹת, אוֹ שְׁאִין לָהּ עוֹד מָה לַעֲשׂוֹת בְּבֵית סֵפֶר רְגִיל. הַמְנַהֶלֶת הוֹדִיעָה זֹאת חֵד מִשְׁמַעִית.

שׁוֹשְׁנָה הַבְּטִיחָה לְטַפֵּל. גַּם הִיא הִרְגִישָׁה שֶׁהִגְדִּישָׁה הַסָּאָה, וּבִאֲמַת צְרִיךְ לַעֲזֹר לְהִילָדָה אַחַת וּלְתַמִּיד.

חֲדָשִׁים אַחַר כֵּן הִתְקַשְּׁרָה הַמְנַהֶלֶת לְשׁוֹשְׁנָה, הַפַּעַם כְּדִי לְהַתְפַּעֵל וּלְהַחֲמִיא. הִיא הִיְתָה מְכַרְחָה לְבָרַר מִי הַפְּסִיכוֹלוֹגִית הַנִּפְלְאָה שֶׁהֶצְלִיחָה לְחוֹלֵל אֶת הַבְּלָתִי יְאֻמֹן בְּחֲדָשִׁים בְּלִבָּד. פְּסִיכוֹלוֹגִית כְּזוֹ הִיא נֶכֶס שֶׁכָּל מְנַהֶלֶת צְרִיכָה לְהַחֲזִיק אֶת מִסְפֵּר הַטְּלָפוֹן שֶׁלָּהּ בְּאַרְנַק בְּקַבִּיעוֹת.

שׁוֹשְׁנָה שֶׁתְּקָה לְרַגַע וְעוֹד רַגַע. הִיא הִתְלַבְּטָה מַה לֹּמַר וְאֵיךְ לֹמַר, וּלְבַסּוֹף הוֹדְתָה: הִיא פָּנְתָה לְפְסִיכוֹלוֹג הַגְּדוֹל מִכֵּלָם, זֶה שֶׁמְכֹוֹן אֶת כָּל הַפְּסִיכוֹלוֹגִים וּמִבֵּין אֶת הַנֶּפֶשׁ עַד לְפְרִטֵי פְרִטִים. הוּא שֶׁיִּצַר אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְהוּא הִיְחִיד שֶׁמְסַגֵּל לְטַפֵּל בְּכָל תַּחֲלוּאֵיהָ.

"הַמְנַהֶלֶת", הַשְּׁתַּפְּכָה שׁוֹשְׁנָה, "הֵינִי בְּמִצּוֹקָה אֲמֵתִית. הִילָדָה סְבֵלָה, אֲנַחְנוּ סְבֵלְנוּ, וְלֹא הָיָה לִי שׁוּם אִישׁ מְקַצוֹעַ מְמַלֵּךְ בְּמַחִיר שֶׁיִּכְלְנוּ לַעֲמֹד בּוֹ. אִזּוֹ פְּשׁוּט פְּנִיתִי לְרַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁפְּכַתִּי דְּמַעוֹת כְּפִמִּים וְאֲמַרְתִּי לוֹ: אַתָּה נִתַּתְּ לִי אֶת הִילָדָה, אַתָּה נִתַּתְּ לָהּ אֶת הַקְּשִׁיִּים וְאֶת הַיִּצָּר הַרַע שֶׁמְצִיק לָהּ כָּל כֵּן. מִכָּל הַפְּסִיכוֹלוֹגִים שֶׁבְּעוֹלָם אֲנִי בּוֹחֶרֶת לְפָנוֹת רַק אֵלֶיךָ. אִין מִי שֶׁיִּכּוֹל לְטַפֵּל בָּהּ כְּמוֹךָ, כִּי אַתָּה עֲשִׂיתָ וְאַתָּה תִּמְשָׁיךְ לַעֲשׂוֹת. מִמִּילָא כָּל טָפוֹל פְּסִיכוֹלוֹגִי שֶׁיִּצְלִיחַ הַרְבֵּה אוֹ מְעַט - הַהֶצְלָחָה תִּהְיֶה רַק בְּעִזְרָתְךָ. אִזּוֹ תֵּן לָהּ אֶת הָעִזְרָה בְּאִפְנוֹ יִשִּׁיר.

"הִרְגִּשְׁתִּי בְּאוֹתוֹ רַגַע בְּכָל הַלֵּב שֶׁרַק הוּא יְכוֹל לַעֲזֹר, וְטָפוֹל שְׁלוֹ יְהִיָּה יַעֲלֵל יוֹתֵר מִכָּל שִׁיחַת נֶפֶשׁ אַחֲרֶת. תִּגִּידִי אֵת, הַמְנַהֶלֶת, הוּא לֹא עֲזָר הֵכִי טוֹב מִכֵּלָם?"

עֲזָר וְעוֹד אֵיךְ, הַתּוֹצְאוֹת נִכְרוֹת בְּשִׁטָּח. הַיּוֹם הִילָדָה הִיא פָּרַח אֲמֵתִי, בֵּת עֶרְפִית שֶׁכָּל מוֹרָה מְאֻחֶלֶת לַעֲצָמָה כְּמָה כְּמוֹהָ בְּכַתָּה.

---

7. הַתְּמוּדוֹת בְּדֶרֶךְ אֲמוֹנָה וְתַפְלָה

אֵלֵי־שִׁבְעַת חוֹתָה יִלְדוֹת קִשָּׁה. בְּעִוֹת מִשְׁפַּחְתִּיוֹת עֲשָׂקוּ מִמֶּנָּה אֶת יִלְדוֹתָה וְחִמְסוּ בְּכַח כָּל חֲמִימוֹת בֵּיתִית שֶׁיִּכְלָה לְהִיוֹת לָהּ. לְמִרוֹת זֹאת - וְאוּלַי

דוקא בעקבות זאת - היא זכתה לגדל כאישיות מיוחדת במינה, משענת לרבים ומגדלור של אמונה לוקטת.

"נסיונות מחשלים את האדם ומחברים אותו למקום אחר", מסבירה אלישבע. "נתת ליראיך נס להתנוסס". יש דברים שגורמים לאדם להיות מקשר לבוּרא בכל נפשו, נסיונות במיוחד מחזקים את הקשר. "כי אבי ואמי עזבוני, והשם יאספני". גם המתנה וצפייה מקרבים מאד לבוּרא. הרבה פעמים ממתנים למשהו, מצפים ומיחלים. היינו רוצים לוותר על המתנה, אך יש בעצם המצב הזה פח עצום ליצר תלות בבוּרא וקשר עמו, להביא לקרבת אלקים שקשה להגיע אליה בשגרה.

אלישבע, את איתנה כל כך. נולדים עם אמונה כזו, או שהקשר נבנה עם הזמן?

"לא נולדים עם זה", עונה אלישבע, "אך היתה לי דמות לחקוי. זה היה סבא שלי זצ"ל, מגדולי הדור הקודם. הוא היה מקשר לאלקים בכל נימי נשמתו, כאלו הוא היה נותן לו יד. גם שם ידך תנחני ותאחזני... - זה היה סבא. תמיד הוא הנחה אותנו, הפנה את המבט שלנו למעלה. מעולם הוא לא נסה לפתור לנו את הבעיות, לומר שהדברים יסתדרו. תמיד הוא הפנה אותנו לאבא אוהב.

"הוא הסביר שאין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, וגם כשהיו לו עצמו נסיונות קשים הוא לא נפל. הוא הסביר שהנסיונות הקשים ביותר הם היעוד שלמענו נשלחנו לעולם, ושם נמצא התקון שלנו.

"גם ביחסים בינינו לבין אנשים, בתקשרת פשוטה בין איש לרעהו, כשהיו חלוקי דעות ביני לבין המעביד, היה סבא מזכיר משפט מחובות הלבבות: 'אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו כמלא נימה'. אם המנהלת פגעה בך, אם נראה לך שמישהו עשה לך - הוא לא היה עושה לו לא היתה לו רשות מבוּרא עולם. זה היה הקו המנחה שלו. תהיו תמיד מחברים, מקשרים, לאב האוהב, הממתין לכם בעתות צרה ובזמן שמחה.

"הקשר הזה להשם עזר לי מאד בכל המצבים. תמיד ידעתי שכל דבר שקרה חסד ממני משהו אחר, כי כל הזמן אבא אוהב אותי ועושה לי מה שטוב.

"מספר בנביא על דוד המלך, שנלקחו נשותיו וכל ילדיו לשבי כאשר יצא לפשט על צקלג. ואז כתוב: 'וינתחזק דוד בה'".

הרי לדוד היה האורים ותמים, ויכול היה לקבל מיד תשובה ברורה מה לעשות בשעה כזו והיכן נמצאים הנעדרים. אומרים המפרשים, שלפני שדוד הרגיש השענות מחלטת, לפני שהתחזק בהשם, אין אורים ותמים ולא יעזר שום אמצעי. אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. רק אחרי שהרגיע את עצמו והגיע למנוחת הנפש, הוא יכול לגשת לאורים ותמים.

"אדם אחד הגיע לאחד מגדולי המוסר בדור הקודם כשהחל לחתן את ילדיו והתלונן שאין לו במה להתחיל. אמר לו המשגיח: 'ר' איד, אני רוצה שתדע שגם הקדוש ברוך הוא יודע מזה'. לימים, כשסיים לחתן את ילדיו, אמר האיש, שלו היה הרב מוציא המחאה ורושם סכום נכבד, אולי היה עוזר לו לחתן ילד אחד, אך במשפט הזה הוא עזר לו לחתן את כלם.

"זוהי נקדה נוספת שסבא שלי למד אותנו. לדווח לבורא ולספר על כל דבר שקורה לנו בחיים. פשוט לספר, לדעת שהוא נמצא לידי כל הזמן. הגישה הזו נטרלה לי כעסים מבני אדם. לא היו לי צפיות רבות. מדוע לכעס על המנהלת שעשתה לי כף או לא? מאז שהפנמתי שהבורא מסדר לי הכל בצורה הטובה ביותר שאפשר, הפסקתי לבקש שיסדרו לי את המערכת לפי בקשות ספציפיות. לא רוצה לבקש ולא רוצה לכעס שלא מלאו את בקשותי. הוא כבר מסדר לי הכל בדרך הטובה ביותר.

"יש ב'בית המורה' קורס חשוב שרציתי הרבה פעמים ללכת אליו, אך לא הייתי מוכנה לצאת לשם כף מן הבית אחר הצהריים. חפיתי שקורס הבקר יסתדר עם המערכת שלי. השנה כבר הייתי חייבת את הקורס, אבל התאפקתי ולא בקשתי שהשעות יתאימו לי, כדי לא להתאכזב ולכעס. אמרתי להשם: 'אם אתה חושב שהגיע הזמן שאסיים את הלמודים, אני אוכל ללמד את הקורס הזה'.

כשקבלתי את מערכת השעות נדהמתי. באותו יום אני מסיימת ללמד בשעה 10:30, הקורס בשעה 11:30, אוטובוס מביא אותי עד המקום, אני מסיימת ללמד ומגיעה לילדים הביתה בשעה 1:00. רק כשהחלטתי שרק הוא יסדר לי את המערכת, הכל הסתדר.

"צריך להתאמן בגישה הזו בקשיי פרנסה, במערכת הזוגיות ובכל נושא בחיים. כשאיתה מפנה כל קשי לבורא עולם, איתה נעשה סבלן יותר, רגוע יותר, מקבל יותר. איתה צריך לדעת מה שטח הפעלה שלך, מה החובה שלך בעולם ומה איתה צריך להשאיר למישהו גדול ממך להוביל. תעשה הכל למען השם, והוא כבר יצליח דרכך.

"רציתי מאד שבעלי יפסיק לעבד ביום ששי אחרי חצות היום. בגלל אפי העבודה שלו היה קשה מאד לעמד בזה, אבל אני רציתי מאד, בקשתי והתחננתי אלפי פעמים. היה לי חשוב מאד לשנות זאת.

"לבסוף הבנתי שבקשות כלפי אדם לא יועילו, ורק עם מי שלמעלה אוכל לדבר. הפסקתי ללחץ בכוון הלא נכון ובקשתי זאת רק מרבונו של עולם. ויום אחד זה קרה. מעצמו, בלי שלחצתי, בלי שדברתי. משהו בלב נהפך והוא מעצמו הפסיק לעבד בערב שבת.

כך גם כלפי הילדים. אנחנו מנסים לשמש דגמא אישית טובה, ללמד מה שאפשר. אבל כל כך הרבה דברים אין לנו אפשרות לעשות, בכל כך הרבה

תחומים איננו יכולים לשלט. ואז אני פונה ומבקשת: רבונו של עולם, שלשה שתפים יש באדם, מה שאבא ואמא לא יכולים לעשות - אתה תעשה. והוא תמיד עושה".

מתי את מדברת אל השם? בתפלה או כל הזמן?

"בהחלט לא רק בשעת תפלה מהסדור. היו תקופות שאפלו התפתבתי עם בורא עולם. בימים שהייתי לבד בבית, הייתי בודה והיה לי קשה. דאגה בלב איש - ישחנה ישירות אליו. הקשיים שלי אינם מעניינים איש, אבל אותו הם מעניינים, אז כתבתי וספרתי לו.

"אני מבקשת ממנו בכל רגע שאני זקוקה למשהו, או כשיש משהו משמח שאני רוצה לשתף בו. אני מבקשת על כל דבר, גם על דברים רוחניים. אבל למדתי כלל: מתר לבקש, אסור להתעקש. הוא יודע מתי טוב לתת כל דבר. אנחנו כמו תינוק רעב, בוכים ומבקשים דיסה. אבל אם הדיסה חמה מדי, אמא יודעת שצריך להמתין עד שהיא תתקרה. הוא כבר ימלא את בקשתנו בזמן הנכון".

את התקרבת לבורא בעקבות הקשיים שעברת. איך יעשה את הדרך אדם שזכה לחיים קלים וחלקים?

"אני אכן הרגשתי שהקדוש ברוך הוא לא נוטש אותי לרגע. כל הזמן הרגשתי תשומת לב מיחדת, לטוב ולמוטב. עד עכשו אני רואה את חסד השם שגמל עלי. העבדה שיצאתי בריאה ושמחה אחרי הנסיונות שעברתי היא נס גלוי. 'לולי הקב"ה מסיעו לא יכול לו', אז מה יש לי לומר?

"מי שלא חווה קשיים - צריך לשנון בבית כל הזמן. 'קורות ביתו של אדם מעידין בו'. אם ינערו את הקירות בביתך - מה ינשר מהם? אלו משפטים יפלו מהם? בטויים של אהבה לה', כמו 'הייליגער בשעפער' שהיו אומרות אמותינו, משפטים של קרבה ושמחה, או קטורים ויאין לי כח?'

"סבא שלי למד אותנו להיות כל הזמן מחברים, מקשרים - גם כשאנו בתוך הסירים. היום אני שומעת את בעלי ואת הילדים מדברים במשפטים האלו. זה נספג. זו התזונה לנפש, שבמשך הזמן הופכת לחלק מהילד. ככל שאת מספיגה את זה ומשננת עוד ועוד, זה משפיע ונקלט יותר. כשילד רואה שכל קשי מפנים כלפי בורא עולם ולא כלפי אנשים, הוא לומד לחיות את ההנהגה והקשר לאלקים".

איך מעבירים את המסר הזה לילדים?

"אני נעזרת הרבה בחוברת 'איך לגלות את האלקות שבתוכי ולהתחבר לבורא' מאת ד"ר מרים אדהאן. אנחנו רושמים נצחונות רוחניים שחוינו במשך היום, וזה עוזר לילדים להכיר בערך מעשינו ובכחנו הרב לעשות נחת רוח לבורא. הילדים לומדים לבשר לקדוש ברוך הוא בשורות, ולספר לו על דברים קטנים ששמחו אותם. הם לומדים הכרת הטוב. כל יצירת קשר כזו מקרבת אותם לבורא והופכת אותו לשתף בלתי נפרד מחיי היום יום שלהם".

8. נס גלוי... בכח תפלה תמימה

לרנה קרה דבר מוזר במשך שבועות רבים: כמעט בכל ליל שבת כבה אחד מהנרות שהדליקה. בכל שבוע - נר אחד. 'מילא, לו היו כבים כמה נרות, או אפילו כולם', חשבה רנה לעצמה, 'הייתי יכולה לטען שיש פגם ביצור הנרות, אך אם בכל שבוע רק אחד מהם כבה, סימן שיש פגם בי עצמי ועלי לתקן אותו'.

רנה ערכה חשבון נפש והגיעה למסקנה שעליה לעבד באפן דחוף על מדת הכעס. כמעט בקביעות היא מתפרצת על הילדים ביום ששי העמוס, ואפילו שלום הבית מופר לפעמים בשעות של לחץ. בודאי הנר הכבוי הוא איתות לכבות את אש הכעס.

בשבוע שלאחר מכן רנה די השתדלה, וגם הצליחה מעט. אך לאחר הדלקת הנרות היא שוב הבחינה בנר שמתחיל להבהב, ושללבתו הקטנטנה לא מצליחה להתאושש ולעלות מעלה. דמעות כמעט עלו בעיניה של רנה.

"אבא", היא פנתה חרש לבורא העולם, "אני יודעת שאתה רומז לי משך דרך הנר הזה. אם אכן הרמז הוא שאתה רוצה שאתגבר על מדת הכעס שלי, תשאיר את הנר הזה, שלא ידעך לחלוטין ויכבה. אני יודעת שפעסתי גם היום, אבל באמת השתדלתי להתגבר, לפחות מעט. אולי, אבא, אם אתה סולח ומקבל את תשובתי, תחזיר את השללבת לבער בגדל יפה, כמו שאר השללבות.

"אני יודעת שלא מגיע לי נס גלוי, אבל זה יהיה עבורי סימן מחמם לבבות".

רנה שלחה מבט אחרון בנר הדועך ופנתה לטפל בילדים המצפים לה. כעבר רבע שעה היא שוב הביטה בנרות, ועיניה זהרו: השללבת הקטנטנה

המסה שכבת חלב דקה, הפתילה התארכה ושוב זרחה בנר שלהבת גדולה, כמו בכל הנרות האחרים. רנה קבלה תשובה אישית.

איך כתבה פעם חיה הרצברג על החנייה המרוממת, המטהרת, של הקשר עם השם? "מי שמפיר, מבין, ומי שלא מפיר... תגידו, איך הוא חי בכלל?"

9. מעשה עצום - רחמנא לבא בעי

(ספור מבעל המעשה)

לפני שלש שנים, במקום נדח נתאספו מנין מצמצם להתפלל את תפלת ראש השנה, המנין היה ממש מצמצם והיה מרכב מבעלי בתים ובעלי עברות שבדחק מתר לצרפם למנין. ואני כאברד פשוט לקחתי עלי את כל הנטל של שליח צבור, תפלות, קריאה בתורה, תקיעת שופר ודברי המוסר. לפני שלש שנים הייתי חולה מאד עם חידק אכזרי בקבה ששבש את כל מערכת הגוף, ירדתי במשקל כשבע קילו הגם שמשקלי ממצע ביותר, והנה ראש השנה הגיע ולא היה לי מחליף אפלו לטל מעט מן הנטל, ונאלצתי כמו בכל שנה לשאת את המשא על גבי אבל הפעם שבור ורצוף מאד נפשית ופיזית אבל לא הייתה לי בררה.

והנה הגענו לתקיעות השופר, בקשי הצלחתי לתקע, אבל בסיעתא דשמיא עברנו את הכל במאמץ גדול. אבל צפיות גדולות מתפלה זו לא היו לי, והנה בסוף התפלה נגש אלי אחד המתפללים אדם ירא שמים ואמר לי שהוא שמע שופר אחר בדיוק לפי התקיעות שלי, לפי אותו קצב של תקיעות ולפי אותם הפסקות, והתקיעות היו נפלאות מאד מאד, דקות וצלולות ערבות ונעימות מאד. התבונן סביבו וראה שאף אחד מהצבור לא שם לב לאלו התקיעות, הדברים עודדו אותי מאד אבל מחמת המצוקה שהייתי בה שכחתי מהר וכך חלפה לה עוד שנה, ושוב ראש השנה הגיע הפעם מנין מצמצם ממש, תשעה ואחד ישן שצריך היה להעיר אותו מדי פעם, הפעם החלי היה חזק מאד עד שבקשי הצלחתי להתפלל והתקיעות היו גרועות ביותר ומחמת החלשה לא הצלחתי לגמור את התקיעות ובני בכורי השלים את התקיעות מבלי שילמד הלכותיהן.

והנה גמרנו את התפלה ונגש אלי בני הצעיר ואמר לי ששמע שופר אחר עם קול יפה להפליא תקיעות דקות וצלולות נעימות וערבות ביותר, מעולם לא שמע כאלו תקיעות, ובכל פעם שהייתי נתקע ולא היה הקול יוצא מן השופר, גם אותם קולות נפלאים הפסיקו בדיוק לפי אותו קצב, מתחילים יחד ומפסיקים יחד. והוסיף ואמר, ואלו כאשר בני בכורי החליף אותי לא נשמעו אותם קולות, הפעם הפתעתי מאד, מנין כזה

מִצְמָצֵם וְאַחַד יִשׁוֹן חֵלֶק מִהַצְבּוֹר בְּעֵלֵי עֲבֵרוֹת, וְאַנִּי טְרוֹד בְּמַחְלָה שְׁלִי אֵיךְ
אֶפְשֶׁר לַעֲוֹרֵר שׁוֹפֵר אַחֵר דָּבָר שֶׁלֹּא זֹכִים לוֹ אֶפְלוּ בְּרַב עִם הַדְּרַת מְלֶךְ עִם
טוֹבֵי הַתּוֹקְעִים וְתַלְמִידֵי-חֲכָמִים וְאַפְלוּ מְכֻוֹנִים עַל-פִּי הַסּוֹד.

אָכֵן דַּע, זֶהוּ רְצוֹן ה' יִתְבָּרֵךְ: "רַחֲמֵנָא לְבָא בְּעֵי", לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֻקִּים
לֹא תִבְזֶה, אִין דָּבָר שְׁלָם יוֹתֵר מִלֵּב שְׁבוֹר, וְדוֹקָא כְּשֶׁאֲדָם לֹא מְאַמִּין
בְּעַצְמוֹ כָּלֵל, וְאִין לוֹ בְּמָה לְתַלּוֹת אֶפְלוּ יִתְרוֹן קָטָן, אָז יֵשׁ בְּטוֹל גָּמוֹר כְּלָפִי
הַבוֹרָא, וְאִזְ דוֹקָא הַפְּרוֹת עֲצוּמִים לְהַפְּלִיא.

וְדַע - אוֹתוֹ שׁוֹפֵר אַחֵר שְׁמַתְעוֹרֵר כְּתוֹב בְּמִפְרָשׁ בְּזֵהר הַקְּדוֹשׁ (פִּרְשַׁת אִמּוֹר
צט): "וְהָהוּא קָלָא סְלִיק לְעֵלָא כְּדִין אֲתַעֵר שׁוֹפְרָא אַחְרָא" וְכוּ'. וְהַזֵּהר
הַקְּדוֹשׁ חוֹזֵר עַל כֶּךָ כַּמָּה פְּעָמִים בְּעֵנֵן הַשׁוֹפֵר הָאֲחֵר שְׁמַתְעוֹרֵר, וְאֵלוּ לֹא
שָׁמְעוּ אֶת אוֹתוֹ שׁוֹפֵר שְׁנֵי עֲדִים נְאֻמָּנִים לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִים לְעוֹלָם מֵהוּ אוֹתוֹ
שׁוֹפֵר, וְהַמְעַנֵּן שֶׁאֲחַד מֵהֶם נוֹלַד בְּיוֹם ה' בְּאָב, יוֹם פְּטִירַת הָאָרֶץ ז"ל,
וְהַשְּׁנֵי בְּנֵי נ"י נוֹלַד בְּכ"א אָב וְנִקְרָא יִצְחָק עַל שֵׁם הָאָרֶץ ז"ל.

מִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמֵּד עַד כַּמָּה צְרִיךְ לְבַחֵר אֶת הַתּוֹקֵעַ שְׁלִפְנֵי הַכֵּל צְרִיךְ לְדַעַת
אִם הוּא בְּעַצְמוֹ כְּפוּף כְּדִגְמַת הַשׁוֹפֵר, וְקוּלוֹ קוֹל בְּכִי כְּקוֹל הַשׁוֹפֵר, וְלֹא
מְאַמִּין בְּעַצְמוֹ עַד שְׁדוּחָפִים אוֹתוֹ לְתַבָּה כְּדִי לְתַקַּע לְהוֹצִיא אֶת הַרְבִּים,
לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּא מִמֶּשׁ, וְדַע עוֹד שֶׁנִּפְסַק לְהִלְכָה סִימָן תַּקְצִי"ה שְׁאִם יֵשׁ
מְקוֹם שְׁיֵשׁ תּוֹקֵעַ טוֹב וְרַק הַחֲזָנִים שְׁמַתְפַּלְלִים פְּחוֹת טוֹבִים, אָבֵל יֵשׁ
מְקוֹם שֶׁהַחֲזָנִים טוֹבִים וְרַק הַתּוֹקֵעַ פְּחוֹת טוֹב, הַתּוֹקֵעַ הַטּוֹב - לוֹ מִשְׁפֵּט
הַבְּכוּרָה, שְׁמִצּוֹת הַיּוֹם בַּשׁוֹפֵר, וְעוֹד נִפְסַק בְּסִימָן נ"ג סְעִיף ד' שְׁשִׁלִּיחַ
צְבוֹר צְרִיךְ שְׁיִהִיָּה עֲנִיו.

10. כבר לא לבד

שְׁלוֹם לְכֻלָּם. אָז כָּכָה. לִילָדִים שְׁלִי, יֵשׁ רַק אִמָּא בְּבֵית - כְּלוּמַר אָנִי. לֹא
נִכְנַס עִתָּה לְפִרְטִים, לְסַפֵּר עַל כָּל מָה שְׁעָבַר עֲלֵינוּ, עַד שֶׁהַמְצָב הָעָגוּם הִזָּה
נַעֲשֶׂה מְצִיאוֹת בְּרוּרָה. חֲסִידֵי ה' מְלֻוִּים אוֹתֵנוּ כָּל רֶגַע בְּחַיִּים, וְהֵם לוֹו
אוֹתֵנוּ גַם לְאַרְךְ כָּל תְּקוּפַת הַמַּעֲבָר שֶׁל בֵּיתֵנוּ - מִבֵּית רְגִיל אֶל בֵּית שׁ...
הָאֻמַּת, לְמִרוֹת הַכֵּל נוֹתֵר בְּרוּךְ ה' דִּי רְגִיל.

אִם כְּבָר מְדַבְּרִים עַל "רְגִיל": יֵשׁ לִי דוּדָה שֶׁהִיָּתָה גְרָה בְּשִׁדְרוֹת,
וּבַתְּקוּפוֹת שֶׁהָעִיר הִיָּתָה מְפֻגָּזַת הִיָּתָה רְגִילָה לוֹמַר תְּמִיד: ה', תָּן לִי יוֹם
רְגִיל. כְּזֶה יוֹם שֶׁלְּפָעֲמִים מַעֲצִבּוֹן קִצָּת, לְפָעֲמִים מַצַּב רוּחַ יְרוּד קִצָּת, לְחוּץ
קִצָּת, יוֹם רְגִיל. לֹא מִבְּקִשֶׁת יוֹתֵר מִזֶּה, רַק יוֹם רְגִיל.

אז הבית שלי, איך אומרים, שרד ברוך ה', נשאר רגיל, איכשהו. נעשיתי נושאת יחידה לעל הפרנסה, לצד העל המרכב של גדול הילדים במצב זה. נעשיתי מכריעה בהכרעות הגדולות של החיים, כמו שדוכים לילדים, וגם מבינה גדולה בחנוך של לומדי גמרא ומשנה. מצאתי את עצמי מתמודדת מול נטל אדיר של חובות כספיים, לצד הפרנסה השוטפת, ויחד עם זה - עוד חייבת לשבת ולשחק לגו ודופלו עם קטנים שאין להם מקור אחר לקבל חם לשקום הנפש הכאובה. וזאת אחרי שלקחתי אותם אישית מהלמודים עד הבית, ובירושלים זה ספור של חצי שעה לפעמים, בשעות העמוסות - כי הם קצת פוחדים עדין לבד.

בכל זה, הייתי לבד - עם כל הכבוד לכל הסובבים שהטו שכמם במסירות גדולה. לבד, כי ידעתי שיש לכל אחת מאחיותי וגיסותי וחברותי והורי - את החיים שלו. אחרי ככלות הכל אני היא זו המתמודדת מול המטלות, שאם אמצא את עצמי בלתי מצליחה באחת מהן - הכל יתמוטט עלי. אני אשא בעל ואשלים את המחיר המלא.

אם לא אצליח למלא מכסה של כספים חדשיים שחייבים להכנס. אם לא אצליח לעקב אחר התפתחותם הנאותה של הקטנים. אם לא אעשה נכונה את ברוגי העמק לשדוכי הבן הגדול. אם לא אשמר על קשר חם עם שאר הבנים והבנות - אני אפל, אני אפיל, אני זו שאעמד מול השקת השבורה.

ומה כבר יכולות מלים טובות לעזור במצב כזה, אם כי אני מבטלת ואיני חדלה להודות לכלן על הכל. אבל ברגע של אמת - מה הן מול כל מה שימנח לי על השלחן, שמצפה אד ורק לי ואיש מלבדי לא ירים את המשא, גם לא חלקיק ממנו. וכל זה - עוד בלי לדבר על הקשי הנפשי האישי, הכאב הנורא, שאין לי אפלו זמן להתמודד אתו בצורה משלמת. וכי אני לא בן אדם? וכי רק הילדים שלי זקוקים למשענת?

אומרים לי שזה נס שאני עסוקה כל כך. אולי. לא אולי, ודאי, הכל נס, רק מה? הכל משמים, הכל לטובה, מה אנו מבינים, אבל אין לי זמן לכל זה - כי הכל מנח עלי.

מרגע הקימה בבקר, עד מאחר בלילה, אני מוצאת את עצמי רק נדרשת לתת. ולתת. ולתת. ולתת. לדאג לאי, לפעל בתחום ב', להגיב לגימל ולענות לדלת, לשלח צ'קים להא ולהחזיר טלפונים לניו, להתמודד עם בעיות ישנות ולתת פתרונות מידיים לחדשות. ככה זה, עד הצהריים, עד אחרי הצהריים, עד הערב, עד הלילה, עד מחר, עד מחרתיים, עד שבת, עד סוף שבוע הבא, עד סוף החדש, והבא אחריו. אלו החיים שלי. בשלג הירושלמי, בחם של הקיץ, בסתו, באביב, בפסח, בסכות, תמיד.

וְאִזּוּ בָּאָה הַדִּלְקָת בְּסָחוּס. כְּאֲבִים, לְחָצִים, רוֹפְאִים, הוֹמִיאוֹפְתִיָּה, רִפְלֶקְסוֹלוֹגִיָּה, טִבְעִית, קוֹנְבִּנְצִיּוֹנְאֵלִית, כִּימִית, צְלוּם, כְּמַעַט נְתוּחַ. הַחֲלָמָה, חֲלֻקִית אוֹ כְּמַעַט חֲלֻקִית. אִין זְמוֹן, אִין זְמוֹן לְהַשְׁאֵר כְּבוֹלָה הַבִּיטָה. צְרִיף כְּסָף, עֲשִׂיָּה, פְּעִילוֹת, אֲנִי חִיבֵת לְהַתְמוּדָד, לֹא לְהַתְמוּטָט, לְשֶׁרָד. לְהִרְאוֹת לְכֻלָּם שְׁעֵבֶרְתִּי אֶת זֶה בְּשָׁלוֹם, שְׁלֹא כְּשִׁלְתִּי, שְׁלֹא נְפִלְתִּי, שְׁהַכֵּל כְּרָגִיל. שְׁאֲנִי אוֹתָהּ אַחַת. לְהִרְאוֹת לִילְדִים שְׁהַבִּית שְׁלָנוּ מִמְשִׁיף, מִתְפַּקֵּד, שְׁאֲנוּ לֹא מְסַכְנִים.

וְאִזּוּ צָצוּ הַחוֹבוֹת הַגְּדוֹלִים שְׁלֹא יִדְעֵנוּ לְפָנֵי כֵן עַל קִיוֹמָם. וְאִזּוּ נוֹדַע לִי שְׁהַקְטֵנָה צְרִיכָה "פְּלֻטָּה" לְשָׁנִים, דְּחוּף. שְׁדוּכִי הַגְּדוֹל מִתְעַכְבִּים, אֲנִי מִדְּבַרְת כְּבָר עַל יוֹתֵר כְּסָף מִצְדָּנוּ. עוֹד תִּקְרָה, עוֹד אֶחָד. לָמָּה תִּקְרָה? אֱלוֹ הַחַיִּים שְׁלִי, אֲנִי אֶשְׁרָד, חָשׁוּב לִי לְשֶׁדֵר אֶת זֶה. תִּרְאוּ, תִּרְאוּ לֹא בְּחֶרְתִּי אֶת זֶה, אֲבָל אִם זֶה הַמַּצָּב, אֲנִי אוֹכִיחַ אֶת עֲצָמִי. בְּעִזְרַת הַשֵּׁם, וְדֹאֵי, רַק בְּעִזְרַת מִי. מִי עוֹזֵר לִי בַּחַיִּים, הָאֵ? תִּגִּיד מִתְנוּק, אִיךְ אָמַר הַרְבֵּי בְּחִידָר, מָה הַשֵּׁם אָמַר לְיְהוּדִים בְּמַצְרַיִם, שֶׁהוּא תִּמְיֵד יְהִיָּה אִתָּם, נְכוּן? וְדֹאֵי, אֲנִי יַעֲדָה עַל זֶה. יֵס שְׁהַתְחַנְכְּתִי עַל זֶה שְׁנִים בְּבֵית יַעֲקֹב, גַּם בְּבֵית הַהוֹרִים. בְּלִי ה', לֹא יוֹדַעַת מָה. נוּ, כָּכָה זֶה, מָה אֲנַחְנוּ יוֹדַעִים.

זוֹ הִיְתָה הַשְּׁפָה. זֶה הִיָּה קוֹ הַחֲשִׁיבָה. זֶה הִיָּה הַסְגָנוֹן. עַד... עַד לְאוֹתוֹ רָגַע שְׁבוּ הַתְחַלְתִּי לְחֶשֶׁב - אוֹלִי בְּכָל זֹאת יֵשׁ מְשֶׁהוּ בְּמָה שְׁטוּבִי אוֹמְרָת. הִיא הִבֵּת שְׁלִי, טוּבִי. בֵּת 19 הִיְתָה, כְּשֶׁהַתְחִילָה עִם הָעֲנָן הַזֶּה.

"אֲמֵא", כָּכָה זֶה הַתְחִיל, "הַשֵּׁם מְדַבֵּר אֵלֵינוּ, הַשֵּׁם מְחַכֶּה לָנוּ, הַשֵּׁם קוֹרָא לָנוּ". נוּ, וְדֹאֵי, הִנֵּה אֲנִי פָה, עוֹשֶׂה מַעַל וּמַעֲבֵר, "אֲבָל מַעֲבֵר לְפַעֲלוֹת, הוּא רוֹצֵה אֶת הַלֵּב שְׁלָנוּ, אֶת הַדְּבוּר אֵלָיו, שְׁנִרְגִישׁ אֶתוֹ קְרוּבִים, אֶהוּבִים, שְׁנִדְבֵר אֵלָיו, שְׁנַחֲיָה אֶתוֹ".

לֹא, רַק זֶה לֹא. אִין לִי זְמוֹן לְשִׁלֵּשׁ תְּפִלוֹת בַּיּוֹם, גַּם לֹא לְשִׁתִּים, וְאֲנִי חוֹשֶׁשֶׁת לוֹמַר לָמָּה עוֹד אִין לִי זְמוֹן. אֲנִי מְרַגִּישָׁה קְרוּבָה גַּם כָּכָה, קְרוּב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, וְלִמְרוֹת שְׁאֲנִי לֹא כְּזוֹ, בְּרוּף הַשֵּׁם, רַק זֶה לֹא, "נִשְׁבְּרֵי לֵב" זוֹ מִמֶּשׁ לֹא אֲנִי. אֲנִי חִזְקָה, שׁוֹרְדָת, מִמְשִׁיכָה הַלָּאָה וְעוֹמְדָת בְּהַכֵּל, אֲבָל ה' קְרוּב, בְּהַחֲלֵט, כָּל נְשִׁימָה וּנְשִׁימָה, תוֹדָה לְקַל. בְּאִמָּת, אִין לָנוּ טְעָנוֹת. שׁוֹרְדִים, מִמְשִׁיכִים. שְׁתִּהִיָּה בְּרִיאָה, טוּבִי, אֲבָל אֲנִי מִמֶּשׁ לֹא חוֹשֶׁשֶׁת בְּשִׁלְב כְּזֶה שֶׁל הַחַיִּים, לְהִיּוֹת רְבִנִית לִדְ הַכְּתָל. אִין לִי זְמוֹן לְדַבְּרִים הָאֵלֶּה. לֹא הִיְתִי כְּזֹאת מַעוֹלָם וְגַם לֹא אֶהִיָּה.

הִיְתָה לָהּ סִבְלָנוֹת עַד לְכוּס תֵּה הַבָּא, בְּלִיל שְׁבֵת לְאַחַר הַסְעָדָה, כְּדִי לְהַקְרִיא לִי מִתוֹדֵ סֶפֶר, קִטְעַ שְׁשִׁבָה אֶת לְבָה - עַל הַהֲתַקְרְבוֹת לָהּ. יֵס שְׁהַנְחוּ אוֹתִי לְהַקְשִׁיב לָהּ בְּמַצָּב הַמְשַׁפְּחֵתִי שְׁלָנוּ, אַחֲרַת הִיְתִי כְּבָר יִשְׁנָה עֲכָשׁוּ. בְּתַת הַהַכְרָה שְׁמַעְתִּי אוֹתָהּ אוֹמְרָת שְׁדְּבוּרִים לָהּ בְּשִׁפָּה הָאִישִׁית

זו התפלה המעלה ביותר שדוד המלך השתמש בה. כן, אני נזכרת בדוד המלך, משעורי הרב קליין בסמינר. דוד המלך, עפרון ומחברת, בחרו, תעודה. מה היא רוצה ממני, ובכלל - האם זו לא חלשה שהיא מטיפה לי, במקום שאני אטיף לה. אני צריכה לשדר חזק, יציבות, שדרה.

"וכאשר אדם מדבר לבוּרָא יתברך את מה שבִּלְבוֹ, ומגולל משא נפשו בפני האזן הקרובה ביותר, בשפת המלים שרגיל בה פתינוק לאמו, נכמרים רחמי שמים עליו לחוננו בישועת השם". דבריו הנעימים של הרב מברדיטשוב, החפץ חיים, האמרי אמת, החזון איש, הרב דסלר או הרב פינקוס, או גדול אחר שכתב את הדברים ואני לא זוכרת עכשו בדיוק מאיזה דור הוא - היו לי כשריקות רוח מבין תרכי החלונות, שמורות עיני כמעט נעצמו, כשטובי הוסיפה ואמרה: "לדבר, אמא, זה לחזק את התחושה שהוא פה, שהוא אתנו, שהוא שומע, שהוא שומר, שהוא עושה הכל, שהוא מיטיב. לדבר פשוט, לדבר, למצא מקום, למצא זמן, כל יום קצת, ולדבר אליו, לספר לו, כמו אל מי שמצוי מעבר לקו, הרבה יותר קרוב".

קמתי, קצת חסרת סבלנות והרבה חסרת כח, פהוק אחרון ותגובה: "תראי, טובי. אני באמת שומעת ומקבלת. התזכורות שלך לא מאד חסרות לי, אני חיה את זה כבר, מקטנות. בלי זה, מי יודע איפה הייתי היום. זה טוב שאת קוראת את הספרים אלה, גם אני בגילך הייתי כך. אין לי כל כך כאב ראש להגיה את חמרי הקריאה שלך. ביכללי זה עושה רשם טוב, אבל תשגיחי על עצמך. אני רק מקווה שאת לא מתחילה קצת מדי, איך קוראים לזה? שאת לא קיצונית בזה, תמיד הכי טוב דרך המלך". היו לי מלים בתוכי, אלא שלא היה לי כח לשלף אותן.

למחרת, בהיותי לבד בשעה יפה של בקר של שבת, אחזתי בסדור וצצה בי מחשבה - אולי לדבר אל השם. איך היא אמרה, לספר לו קצת, על איך שאני חזקה ושורדת ועומדת ומשדרת ויציבה. סותמת חורים, בונה בתי חולים ליד הגשרים שקרסו, עושה עבודה מצינת. אולי באמת אפתח את הפה, הוא פה. הוא שומע? הוא לידי? אדבר? נחל דק של דמעות טפס לי פתאם במעלה הגרון, והרי אני צריכה להיות חזקה, לבכות? רק בלילות, עוד מעט יקומו הילדים ואני אפתח להם בעיניים אדמות? תגידו, היא נורמלית, טובי?

כשדברתי עם טובי בבקר היא נפגעה קצת. "ואני מדברת מתוך ספרי אמונה יסודיים, ספרי החסידות, תלמידי בעל שם טוב, ראשית חכמה, אלשיך, של"ה הקדוש, יש פה לקט אדיר, אמרתי רק לספר להשם, לדבר אליו, להעזר בו".

"נכון, התפונתי רק שתשמרי מקיצוניות". אני חייבת להיות צודקת, והצדיקה הזאת נתנה לי את התענוג: "בסדר, בלי נדר", הבטיחה, חתמה את העגון, ולאחר דקותים הוסיפה: "אתפלל על זה". צדיקים הילדים

שְׁלִי, מְשֻׁלָּמִים, פְּרָחִים, אֵין כְּאַלָּה, אֵין, אֲנִי אוֹמֵרֶת אֶת זֶה יוֹם וְלִילָה לְשִׁדְכָנִים, לֹא יוֹדַעַת לָמָּה כְּלוּם לֹא זֶה. הַטּוֹבִי הַזֹּאת, מִי שֶׁיִּקַּח אוֹתָהּ יַעֲשֶׂה אֶת עֵסְקַת חַיִּיו, וְעוֹד צָרִיכָה לְהִמָּתִין לָאֵח. אֲנִי חִיבַת לַעֲסֹק בְּזֶה יוֹתֵר רְצִינִי, מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, בְּלֵי נֶדֶר. לְחַתֵּךְ עֵנְיָנִים. חֲבִיבִים לְפָנֹת לָזֶה זְמוֹ.

עָלִיתִי לְאוֹטוֹבוּס לְנִסְיָעָה בֵּינְעִירוֹנִית, יָשְׁבָה שָׁם מִכְּרָה שְׁלִי, לְמַדְנוּ בְּעֵבֶר בַּיַּחַד, הַיּוֹם גַּם הִיא חוֹנָה מְצַב דּוֹמָה בְּחַיִּיהָ. הַתִּישְׁבַּתִּי לְיָדָהּ, שְׁאַלְתִּי לְשִׁלּוּמָה בְּמַלִּים קְצָרוֹת, לֹא הֶאֱרַכְתִּי יִתֵּר עַל הַמְּדָה עַד שֶׁבִּאתִי אֶל הַנִּקְדָּה: "אֵיךְ זֶה כָּכָה לְבַד?" כְּזֹאת אֲנִי, גִּישָׁה יְשִׁירָה, מֵהַיֵּשׁ לְהַתְחַבֵּא מִהַמְצָב. "אֶת יוֹדַעַת" הוֹסַפְתִּי, "גַּם אֲנִי הַיּוֹם לְבַד". כְּלוֹמֵר, אֶל תִּסְתַּכְּלִי עָלַי כְּמוֹ אַחַת שֶׁבָּאָה לְחַטֵּט בְּפִצְעַע - כִּי גַם אֲנִי שָׁם. לֹא בְּפִצְעַע, חַס וְחִלְלִי, אֲנִי פְּצוּעָה, אֲבָל - אֵיךְ אוֹמְרִים, גַּם אֲנִי בְּעֵנְוֹן. גַּם אֲנִי לְבַד. זֶה הָרִי מְצִיאוֹת.

הִיא הִפְתִּיעָה אוֹתִי, הַמְּכָרָה. "אֲנִי לֹא לְבַד, בְּכֻלָּל לֹא". הוּ, כְּמָה שֶׁאֲנִי שְׁמַחָה לְשִׁמְעַ, בְּרוּךְ הַשֵּׁם, מְתִי הַתְּחַדְּשׁוּ דְבָרִים, אֵיזָה יָפִי. "לֹא, לֹא הַתְּחַדְּשׁוּ דְבָרִים, אֲבָל אֲנִי לֹא לְבַד, יְהוּדִי אֵף פֶּעַם לֹא לְבַד".

לֹא בְּדִיוֹק הַבְּנֵתִי, וּמִשְׁהַבְּנֵתִי - נִדְהַמְתִּי. הִנֵּה זֶה שׁוֹב צָץ עָלַי. בְּמַהֲלָךְ הַשִּׁיחָה פְּשׁוּט הַסְּבִירָה לִי שֶׁהִיא מְרַבֶּה לְשַׁפֵּךְ אֶת לְבָבָהּ לְפָנַי הַשֵּׁם, גַּם בְּאֶפְסוֹ שׁוֹטֵף, כְּפִי הַמְּזַדְמֵן - וְהָרִי יוֹצֵא לָהּ כָּל-כֶּךָ הַרְבֵּה לְהִיּוֹת לְבַד - וְגַם בְּאֶפְסוֹ שֶׁל קָבַע. כְּלוֹמֵר, קָבִיעַת זְמוֹן קְבוּעַ, מְדֵי עֶרֶב, שְׁאֵז מְגוֹלְלֶת לְפָנַי הַשֵּׁם אֶת כָּל הַקְּשָׁיִים, הַעֲלֵבוֹנוֹת, הַהִתְמוֹדְדִיוֹת הַקְּטָנוֹת שֶׁהֵן כָּל-כֶּךָ גְּדוּלוֹת, הַנְּסִיווֹנוֹת, הַפְּשָׁלוֹנוֹת, הַרְצוֹנוֹת וְהַתְּקוּוֹת. הַתְּפִלוֹת וְסִתָּם כֶּךָ - הַהִרְגָּשׁוֹת.

"בְּרוּר" אֲנִי אֵלּוּפָה בְּלִשְׁתָּף פְּעֻלָּה עִם כָּל נוֹשֵׂא, "זֶה הָרִי מְצִיאוֹת חַיִּים". סִפְרָתִי לָהּ (בְּשִׁמִּי, כְּמוֹבֵן) אֶת כָּל מֵה שֶׁיִּדְעָתִי לְצִטָּט מְטוֹבִי. צָרִיךְ אֲכוֹן לְהַקְשִׁיב לָהּ יוֹתֵר, לְפִעְמִים זֶה בָּא לְשִׁמּוֹשׁ. בְּתוֹךְ כְּדֵי שִׁיחָה שְׁמַעְתִּי אֶת עֲצָמִי שׁוֹאֵלֶת: "אֲבָל סִתָּם כֶּךָ, רַק כְּדֵי לְהַבִּין, הָרִי בְּעֵצָם הַשֵּׁם יוֹדַע מֵהַכֵּל, מֵהַתְּחַדְּשֶׁת לּוֹ בְּזֶה שֶׁאֵת מְסַפֵּרֶת וּמְדַבֵּרֶת?" הַדְּבֹר שֶׁלָּהּ הִיָּה פְּשׁוּט כָּל כֶּךָ: "אֲנִי לֹא מְחַדְּשֶׁת לּוֹ, אֲנִי מְחַדְּשֶׁת לִי אֶת הַהִכְרָה בְּזֶה שֶׁהוּא יוֹדַע הַכֵּל, שֶׁהוּא מְלוֹה אֶת הַכֵּל לְפָרְטִי פְּרָטִים, עוֹשֶׂה הַכֵּל. אֲנִי מְחַדְּדֶת לִי אֶת הַמְּצִיאוֹת שֶׁאֲנִי פְּשׁוּט לֹא לְבַד. בְּכֻלָּ תְּפִלָּה שֶׁאֲנוּ מְתַפְּלָלִים, אֵינְנוּ מְחַדְּשִׁים לּוֹ דְבָר. כָּל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, שְׁאֵינָם בְּקִשׁוֹת, לֹא מְחַדְּשִׁים כְּלוּם - אֲלֵא גּוֹרְמִים לְנוֹ עַל-יְדֵי הַדְּבֹר אֱלֹו, לְהַפִּיר בּוֹ יוֹתֵר מְקָרוֹב. הַבְּקִשׁוֹת הֵן רַק חֵלֶק מִהַתְּפִלָּה, אֲבָל סִפּוֹר הַדְּבָרִים לְפָנַי הַשֵּׁם, שְׁפִיכַת הַלֵּב בְּפָנַי הַכַּח הַיַּחֲדִיד הַיִּכּוֹל לַעֲזֹר - בְּפָה, בְּקוֹל, וְלֹא רַק בְּמַחְשָׁבָה - כָּל זֶה מְאִיר מְאֹד בְּחַיִּים הָאִישִׁיִּים".

הַסִּתְּפִלָּתִי עָלֶיהָ וְלֹא בְּדִיוֹק הָאֲמֵנֵתִי שֶׁאֲנִי לֹא חוֹלְמַת. אֲשֶׁה אֵינְטֵלִיגֵנְטִית, חֲכָמָה וּפְקַחִית, מְנַהֶלֶת חֲנוּת בְּיַד רָמָה, בְּכֻלָּל אַחַת עִם

רָמָה, מֵהַמְשִׁפְחוֹת הַנִּכְבְּדוֹת בַּחֲצַר שְׁלֵנוּ. הַדְּבוּרִים הָאֵלֶּה פְּשוּט לֹא הִתְאַיְמוּ לָהּ.

”אֵת לֹא מְרַגֵּשָׁה קִצַּת הַתְּבוּדוֹת וְכָל זֶה?” ...

וְהִיא הִמְשִׁיכָה: ”אֲנִי חִיָּה אֵת הַחַיִּים שְׁלִי עִם מָה שְׁטוּב וּמוֹעִיל, עִם מָה שֶׁנֶּרְאָה לִי תְּכַלִּיתִי וְחַיּוּבִי”.

נְכוּן, אָבֵל אַחֲרֵי הַכֹּל, בְּסָמִינְר לֹא דְבָרוּ עַל זֶה, הַחוּג שְׁלֵנוּ שֶׁם דָּגַשׁ עַל פְּרָטִים אַחֲרִים, דְּבָרוּ עַל אֲמוּנָה בִּכְלָלִי, עַל בְּטָחוֹן, עַל תְּפִלָּה, אָבֵל לֹא מִמֶּשׁ עַל דְּבוּר יָשִׁיר אֶל הַשֵּׁם. זֶה קִצַּת מְרִתִּיעַ לְחֹדֶשׁ דְּרָכִים בְּעִבּוּדֵת הַשֵּׁם”. הוּ, כַּמָּה שֶׁהִרְגֵּשְׁתִּי חֲשׂוּבָה עִם הַמְּלִים הָאֲחֵרוֹנוֹת.

”בְּקִצּוֹר”, לְמַדָּה אוֹתִי פָּרַק, ”אֲנִי מְבִינָה שְׁעָדִיף לָךְ לְהִשְׁאֵר לְבַד?!”

לֹא עָנִיתִי לָהּ. הִנְהַנְתִּי בְּרֵאשִׁי וְשִׁתְּקִיתִי.

בְּאוֹתוֹ לִילָה, עֲלֵתָה בְּמַחִי לְרֵאשׁוֹנָה מִחֲשָׁבָה, שְׂאוּלִי טוֹבִי כֵן צוֹדֵקֶת, אוּלִי יֵשׁ מִשְׁהוּ בַּמָּה שֶׁהִיא אוֹמְרָת, אוּלִי יֵשׁ לְקַטְנָה הַזֹּאת מָה לְלַמֵּד אֵת אִמָּא שְׁלָהּ. פְּתַחְתִּי אֵת הַפֶּה וְנִסִּיתִי לְהִתְחִיל לְדַבֵּר.

רָגַע, הוּא שׁוֹמֵעַ בְּכָלֵל? בְּרוּר, רַק מָה. מְלֵא כָל הָאֲרֶץ כְּבוֹדוֹ. הוּא פֶה. הוּא נִמְצָא. הוּא כָּאן. מָה קוֹרָה לָךְ, אֵין לָךְ אֲמוּנָה, גַּם יְהוּדִית פְּשׁוּטָה אֵין בְּךָ? בְּרוּר שֶׁהוּא פֶה, רוֹאָה, שׁוֹמֵעַ, מִמֶּתִּין. טוֹב:

”אֲבָא, אוֹמְרִים שְׂאֵתָה פֶה, שְׂאֵתָה נִמְצָא”, הִרְגֵּשְׁתִּי קִצַּת טְפֹשָׁה, כְּמוֹ מִי שְׁמַדְבֵּר אֶל קוֹ מְנַתֵּק. נִזְכַּרְתִּי מִשׁוּם מָה בְּדְבוּרִים שְׁלִי אֶל חוּלָה קְלִינִית שֶׁשָׁכְבָה פְּצוּעָה. אָמְרוּ לֵנוּ לְדַבֵּר אֵלֶיהָ, וּפְתַחְתִּי אִז לּוֹמֵר בְּאִזְנָה אֵת אוֹתָן מְלִים: ”אוֹמְרִים שְׂאֵת שׁוֹמֵעַת, שְׂאֵת מְאִזִּינָה, אִז כָּכָה... אֶסְפֵּר לָךְ, אֲתַמּוּל נִסַּעְתִּי...” מְלִים שֶׁנּוֹעְדוּ לְשִׁכְנַע אוֹתִי שְׂאֵנִי לֹא מִפְּגַרְת שְׁמַדְבַּרְת אֶל עֲצָמִי. מְלִים שֶׁנּוֹעְדוּ לְשִׁכְנַע אוֹתָהּ, שְׂאֵנִי מְשִׁכְנַעַת שֶׁהִיא שׁוֹמֵעַת - לְמִרוֹת שְׂאֵנִי לֹא כָל-כָּךְ מְשִׁכְנַעַת. הָאִפִּיזוּדָה הַזֹּאת חֲזָרָה עַל עֲצָמָה. נִחְרַדְתִּי מֵהַחֲשׂוּאָה.

נִחְרַדְתִּי לְגִלוֹת שְׁבַעֲצָם אֲנִי לֹא כָל-כָּךְ מְאִמִּינָה - לֹא, לֹא. בְּרוּר שְׂאֵנִי מְאִמִּינָה. וְדַאי שְׂאֵנִי מְאִמִּינָה בֵּת מְאִמִּינִים, אָבֵל לֹא כָל כָּךְ בְּרוּרָה בְּאִמוּנָה, שֶׁהַשֵּׁם פֶּה, כָּאן, עֲכָשׁוּ, רוֹאָה, שׁוֹמֵעַ, מְצִיאוֹתִי.

”רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם”, רַק אֵת זֶה אֲמַרְתִּי בְּאוֹתוֹ לִילָה, לֹא יְכַלֵּתִי יוֹתֵר: ”אֲנִי רוֹצָה לְהִאֲמִין שְׂאֵתָה שׁוֹמֵעַ, תַּעֲזֹר לִי לְהִאֲמִין שְׂאֵתָה שׁוֹמֵעַ אוֹתִי, שְׂאֵתָה אֲתִי, יֵשׁ לִי כָל כָּךְ הִרְבָּה מֵה לְדַבֵּר”. הַקוֹל הַפְּנִימִי צָעַק לִי: דְּבָרִי, בְּתִי, דְּבָרִי, אֲנִי פֶה, שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה - אָבֵל אֲנִי לֹא כֹזֵאת שְׁבִיּוֹם אֲחָד הוֹפְכֶת לְמָה שְׂאֵנִי לֹא.

עוד יום עבר, עוד יומים, דחקתי את זה. אני מרגישה הרבה יותר חזקה כשאני לא צריכה להיות תלוית.

ככה לגבי אנשים - וככה לגבי האלקים. שוב נחרדתי לראות כמה אני רחוקה מיהדות בסיסית. שאני לא רוצה להרגיש את התלות שיש לי בהשם. לא, זה לא שאני רחוקה, חס ושלום, סבא שלי היה אחד הפוסקים הגדולים שבדור שלפני השואה. אחי הוא גבאי של אדמו"ר ידוע. אבל, נאמר כך - אני לא ממש קרובה. אני כן קרובה, אבל לא יודעת מה קורה אתי.

המכה השנייה לא אחרה לבוא. רחמו עלי משמים, מי יודע, אולי זכות אבות, אולי רחמי שמים על נפשי. עמדתתי בתחנה לבדי, כאשר נודע לי על תשלום ענק האמור לצאת היום מהבנק, ואני אנה אני באה. הבנק נסגר עוד שעה וחצי, אני צריכה להזרים כסף, וגם להסדיר היום עוד אלף דברים. התחלתי להריץ טלפונים לזמין ולשמאל, וחוצי מ"ממתינות", תאים קוליים ומרכזיות מנגנות, איש לא התיחס. מהבית התקשרה בתי בת העשר, שהיא מתפוצצת מכאבי אזנים. טבעת לחץ סגרה עלי.

"רבוננו של עולם", הפעם זו היתה אמירה, לא מחשבה: "תעזר לי, תחלץ אותי, תראה כמה אני מסכנה, אל תעשה לי את זה. לא, אני מאמינה שאתה עושה הכל לטובה, עשה את שאתה רוצה, אבל תעזר לי".

נחלץ הפקק הכבד, ואני - על ארבעים וחמש שנותי - התחלתי לבכות פתאום. התעופפתי אל חדר מדרגות סמוך, עמדתתי שם בפנה, עניה ודלה, עם הפנים לכוון תבות הדאר, ובכיתי את לבי בלי מלים. בכי, בכי, בכי. הטלפונים חזרו אלי, המכשיר צלצל ורטט, רעש וזמזם, אבל לא הרמתי לאיש. אני אצל הבוס עכשו, לא להפריע.

אלו היו לי אז המלים, הייתי אומרת "ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאותי", אבל איזה מלים, איזה תהלים, לא היה לי כלום חוץ מפקעת שבר שהלכה והתמוססה לפני מי שיצר ועשה אותה. בכיתי אז על הכל, על הכל, ובעקר - על עצמי. "ואני רוצה כך לבכות אליך תמיד, לדבר אליך, ולא ממש מצליחה". אני תמיד כאן, מתי שאת רוצה. "אבא שלי, אבא שלי, אבא שלי". רק המלים האלה רצו לי בראש. "אבא שלי".

הצ'ק, הבנק, אלף הסדורים שעל ראשי, הפסיקו לענין אותי באותה שעה. יהיה מה שיהיה. אני לא יכולה יותר לא רוצה להיות לבד. "לא אירא רע כי אתה עמדי".

רק אחרי שלשת רבעי שעה, נרגעתי קצת. הרשיתי לעצמי לצאת מהצינוק, לכבש פנים בקרקע ולברח הביתה, שרק לא אפגש איש. עזר לי אבא, שלא אפגש אדם. יום קשה היה זה. יום מאיר. יום לחץ ודחק, יום נפלא.

"אז תראה, אבא. הרי רק אתה יודע כמה אני שבורה", אמרתי לראשונה את האמת, בקול, והמלים יצאו לי כל-כך בטבעיות. זה היה למחרת בבקר, לפני תחלת היום. התחלתי לפתח את הפה. "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים הרחב פיה ואמלאהו". אז ככה. אבא. יש לי על השלחן שלש הצעות לגדול, ואני מתלבטת ולא יודעת להחליט. אני אמורה להעביר היום תשלומים חשובים, ואני מטרדת. הקטן לא רצה אתמול ללכת ללמודים, ואני מרגישה חסרת אונים מולו.

הופ. מה אני מספרת לו עלי, אולי אספר לעצמי עליו. טוב, אנסה: "אז אבא, אתה מניח לפני שלש הצעות שדוכים לגדול, אתה רוצה שאחליט. אתה גם נותן לי את הכח לזה. אנא תעזר לי. אתה בורא את הקטן, אתה הרי עושה הכל, אתה יכול לעשות שילך ללמודים, או שאשאר אתו וכל השאר יבוא על מקומו בשלום. עזר לי. אבא, על הכספים מכריע אותי, מה עושים? הרי הכל בידיך".

ושוב בכי: "אתה יודע, אני מרגישה שרק אתה מבין אותי, הרי אתה עשית אתי את מה שאני עכשו. רק אתה יודע את האמת: שאני לא מסתדרת עם הברן, עם הבת, עם המטלות, עם החובות. שאני לא שורדת, בכלל לא". למחרת באו עוד מלים, פחדתי לומר אותן אבל הן נאמרו: "בעצם, אני מרגישה ש"סמנת" אותי. מכה, עוד מכה, זעזועים כאלה, אשה אחרת בגילי לא עוברת אפלו מחצית מהם. האם אוכל לבקש ממך, קצת הקלה. קצת עזרה".

הבכי הגדול שוב בא. נס שאני בבית עכשו. טוב, זה היה מספיק בשביל הפעם השלישית.

לא בקלות, אבל בעקביות - מצאתי את עצמי הולכת ומתנקה, הולכת ונעזרת. ולא אצל פסיכולוג, ולא אצל חברה, ולא אצל הורים או בני משפחה - שאחרי הכל ידם קצרה מלעזר. פשוט אצלי בביתי, בארבע אמות שלי, שם מצאתי את המנתח הגדול שעושה לי את הכאבים, באהבתו, וגם מצוי אתי שם. ובאותה שעה, אני אצלו - חולה יחידה במחלקה, רק אני והוא.

"וכמה אני מודה לך על שהיום היה לי יותר קל, שהיום עבר לי יותר טוב, שהיא היתה פחות עקשנית והוא הביא מבחן טוב, שלמרות הכל שרדתי את היום". ולפעמים: "אבא, רפא חולי עמך", סתם כך, כי זה עולה לי ואני משחררת לדבר. ולפעמים: "אני קשורה בך, חזק, תלוייה בך. אין לי חיים בלעדי הדבור אליך. תפלה לא-ל חיי".

וגם: "היום סגור לי הפה, אבא. אין לי כח, גם לא לדבר. אני מתשת, העברת אותי ביום קשה כל כך, ולא זכרתי ממך כלל. אין לי כח, אפילו לחשב עליך, תראה מה קורה אתי. אני הולכת לישן עכשיו, ותעזר לי שמחר אדבר אליך, כי אני חייבת את זה, ואתה רוצה את זה". וגם עוד הרבה הרבה סוגי דבורים ואמירות שמעולם לא האמנתי שהפה שלי ימלל אותן. אני לא יודעת אם יפה לדבר ככה, אבל מה אעשה, אין לי על מי להשען אלא על אבי שבשמים.

מה שאלתם? אם הוא עונה? הו, עונה. כשאני זוכה להיות עקבית - בלהתרכז אליו, בלהשען עליו, בלהפסיק לברח ממנו, בלדבר אליו ישיר - ההרגשה, הלב, מקבלים מרגוע, עצה, כיוון.

מה קורה היום בחיים שלי? הרבה מאוד. לא מה שנקרא בחיים "ישועות גלויות". הבן לא מארס עדין, הקשיים עוד פה. אבל יש מי שעושה את זה ואני סמוכה ובטוחה בו. הוא אתי. כאן, עכשיו. הרבה מאוד קורה בחיי. לא נהפכתי, נותרתי מה שאני, אותו טפוס, אבל עם מתנה חדשה בחיים.

טובי אמרה לי אתמול שהיא מדאגת מדבר מסים, שאלתי אותה אם כבר בקשה על כך ממנו, וענתה לי שלא מצליחה לדבר את זה כראוי. אמרתי לה שאנסה לעזר לה בכך. אבקש ממנו לעזר לה להפתח בפניו. זה כבר ברור לנו, שזו המטרה של הקשיים, להביא אותנו אליו. לא רק ברשמי, שנקרא 'בנים' שלו, אלא באמת בנים - בלב, במציאות, בחיים.

שכחתי לספר לחברתי על שנוי מסים שארע בחיי. "ככה?" היא התפלגאה, "ואת לא מספרת? לא מרימה טלפון?" צודקת. ומה אעשה שמצאתי און קרובה יותר. למה אספר לה, כבר יש לי עם מי לדבר.

---

11. הבטחתי לפרסם

שמי ריקי. ספורי התרחש לפני שנה בדיוק, ספור על שדוד וישועה שהפתיעו אותי ממקום לא צפוי.

הייתי בחורה רוקה וסימתי את למודי בסמינר. עדין לא הייתי מארסת, והיתה זו כמעט הפעם הראשונה בחיי בה משהו לא 'זרם' לפי התכניות.

מעולם לא התכוננתי לכך שבדיוק אני מכל חברותי, אסים את הסמינר בלי להיות 'מסודרת'. פתאם השלכתי אל מציאות החיים, בלי עתיד מגדר, ואפילו לא תאריך חתונה.

חפשתי עבודה, אך לא מצאתי. התעוררתי מדי בקר אל בית שקט, חסרת ספוק ותעסוקה.

רציתי ללמד דקדוק, כי זו הייתה ההתמחות שלי, אך לא היה לי ספוי. אתן יודעות איך זה: כל הכשרונות יכולים לחכות בצד, עד שתבוא שמש הפרוטקציה ותזרח עליהם. בינתיים חפיתי לי בבית, 'בחורה מבזבזת' כמו שאומרים, עם 'פוטנציאל' וכשרונות 'מוטיבציה' ו'אמביציה', וכך מה שלא עזר לי להתקדם מן הבטלה שלי. בינתיים שמחתי עם כל עבודה קטנה מן הבית.

מדי פעם הייתי מקבלת מבחנים לבדיקה, או עבודות הקלדה ונקוד, שהיו מפרות קצת את הבטלה ומכניסות כמה פרוטות לכיסי.

דבר אחד היה חוזר על עצמו בכל בקר, ומרגיז אותי ביותר.

זו הייתה זהבי.

זהבי הייתה השכנה ממול. היא הייתה מרבה לדפק בביתנו, מכיון שלא היו לה חברות. אם תרשו לי להיות צינית, אוכל לגלות כי עד מהרה הבנתי למה אין לה חברות. זהבי לא ידעה להגביל את הידידות שלה, מה שנקרא בשפה פשוטה: 'חסר טקטי'. היא הייתה נוקשת על דלתנו בשעה שתיים בצהריים, אחת עשרה בלילה או שבע בבקר, ותמיד מפטפטת שעה ארכה, עד שהייתה צריכה ללכת. אף פעם לא חשבה להפסיק את דבוריה בגלל שאנחנו צריכים ללכת. היא לא רעה, זהבי. אבל היא ממש לא מבינה רמזים.

הכי מרגיז היה, שאמא שלי אפלו לא רמזה לה.

היא הייתה ממשיכה בעבודות הבית שלה, מקלפת ומטאטאה, מבשלת ומנקה, וזהבי מזמנת לנאם ברקע.

בחפש הגדול הראתה לנו זהבי את המודעות שהיא תכננה. "בשנה הבאה בעזרת השם אפתח בבית פיצי גנון!" היא ספרה בהתלהבות. שמחנו בשמחתה, אני אישית קויתי שזהבי תהיה עסוקה יותר, וכך תטריד אותנו פחות.

לא ידענו שההפך הוא הנכון. ה'פיצי גנון' התגלה כמטרד רציני, אצלנו בבית...

מאז נפתח ה'פיצי גנון' של זהבי, היה לה קצת משעמם. היא אהבה את שלש הפעוטות שהיו אצלה, אבל לא היה לה עם מי לחלק את ההתלהבות מהם. נמאס לה לשבת אתם לבד בבית, ולהאכיל אותם בשקט. עדיף לפטפט בינתיים, לא?

זְהָבִי מִצָּאָה אֶלֶף סְבוֹת לְדַפֵּק אֶצְלָנוּ (יש לָכֶם בְּנֵנָה? אֹרֵי סוּף סוּף נַעֲמֵד! אִיךָ פּוֹתְחִים אֶת הַגְּרָבֵר הַזֶּה?) זְהָבִי הִתְיַעֲצָה בְּבַעֲיֹת קָלוֹת, וּמִיָּד גָּלְשָׁה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֵנוּ. הִיא לוֹתָה כְּמוֹבּוֹ בְּשִׁלִּישֵׁי־הַקֶּטְנִטְנִים, שֶׁזָּחְלוּ פְּנִימָה לְקוֹל פְּטוּפִיטִיָּה שֶׁל זְהָבִי.

הִפְיָצִי גְנוּןִי הַחֲלִיק אֶל תּוֹךְ בֵּיתֵנוּ בְּטַבְעִיּוֹת גְּמוּרָה, וְתִפְקֵד בְּבֵית שְׁלָנוּ בְּמִשְׁךְ שְׁעָה יוֹמִית לְפָחוֹת.

וְאִמָּא שְׁלִי לֹא אִמְרָה לָהּ אֵף מִלָּה! בְּתַחֲלָה נִדְהַמְתִּי, אַחֲרַי כִּי הִתְפּוֹצְצָתִי. דִּי! אִמָּא, תִּגִּידִי לָהּ שֶׁאֲנִי לֹא יְכוּלִים! מַה, הַבֵּית שְׁלָנוּ גְנוּןִי? מִי פָתַח פְּעוּטוֹן? זְהָבִי אוֹ אֲנִי? בְּכָל בִּקְרָה הָיוּ הַפְּעוּטוֹת זוֹחֲלִים אֶצְלָנוּ בְּמִסְדְּרוֹנוֹת הַבֵּית וְזְהָבִי מִזְמֶנֶת לְשִׁתּוֹת לָהּ בֵּינֵתִים קָפָה. שֶׁיִּגִּידוּ לְאִמָּהוֹת לְהָבִיא אֶת הַיְלָדִים יָשָׁר לְכָאן...

אִם הִיא צָרָךְ לְהֶאֱכִיל יְלָדוֹן אֶחָד בְּכַפִּית אוֹ לְחַתֵּל אוֹתוֹ, זְהָבִי לֹא הִיָּתָה הוֹלְכָת, אֶלָּא עוֹשָׂה אֶת כָּל מַה שֶׁדָּרוּשׁ אֶצְלָנוּ בְּבֵית. אִם כָּבֵר, אִם כָּבֵר. לֹא?

"מַה מְפָרִיעַ לָךְ?" שְׁאַלָה אִמִּי. "הִיא כָּל כָּךְ נִהְיִית, זְהָבִי. וְלָנוּ זֶה לֹא כָּל כָּךְ מְפָרִיעַ."

בְּתַחֲלָה הִתְלוֹנְנֵתִי עַל הָרַעַשׁ. אִיךָ אֶפְשֶׁר לְהִתְרַכֵּז בְּעִבּוּדוֹת הַקְּלָדָה כְּשֵׁי־לָנוּ גְנוּן פְּעִיל בְּבֵית? מִתַּחַת לְשִׁלְחוֹן הַמַּחֲשֵׁב מִזְדַּחַל פְּתֹאֵם אִיזָה תִינּוֹק וּמוֹשֵׁךְ בַּחוּטִים. כּוֹ, זֶה מְפָרִיעַ. אַחֲרַי כִּי זָנַחְתִּי אֶת הָעֵנָן הַזֶּה, וְאֶת כָּל הַפְּרִטִיּוֹת שֶׁאֵינָנָה, כִּי הִצִּיק לִי כָּבֵר מִשָּׁהוּ אַחֲרַי: זְהָבִי הִחְלִיטָה לְהִיּוֹת שְׂדַכְנִית.

מִדִּי בִקְרָה הִיָּתָה דוֹפְקֵת עִם אִיזוֹ הַצָּעֵת שְׂדוּךְ שְׂבִדְרָךְ כָּלֵל לֹא הִיָּתָה הוֹלְמָת אוֹתָנוּ בְּכָלֵל. "בּוֹאִי, רִיקִי. יֵשׁ לִי שְׂדוּךְ בְּשִׁבִילְךָ. יֵשׁ לִי הַרְגָּשָׁה שְׁזָה הַיָּבֵא שְׂעֵרֵטִי שְׁלָךְ!" הִיא רָצָתָה לְעוֹדֵד אוֹתִי, וְאִנִּי הִתְפּוֹצְצָתִי. זֶה לֹא נֶעַם לִי, וְלֹא הִתְאִים לִי. הַהוֹרִים שְׁלִי עָסְקוּ בְּשְׂדוּכִים שְׁלִי, וְאִנִּי גַם לֹא רָצִיתִי לְהִיּוֹת מְעַרְבֵת בְּכָל הַצָּעָה. (בְּטַח לֹא שֶׁל זְהָבִי). לֹא הִיָּתָה לִי סִבְלָנוֹת לְהַסְבִּיר לָהּ מִדוּעַ הַצָּעוֹתֶיהָ אֵינָן בְּמִקוּמוֹ, וּמִמִּילָא לֹא הִתְיַחֲסֵתִי לְהַצָּעוֹת שְׁלָה בְּרָצִיּוֹת.

מַה שְׂעוּדָה הִיא מְרָגִיז בְּהַצָּעוֹת שְׁלָה, זֶה שְׂאֵם אִמָּא הִיָּתָה צְרִיכָה לְלַכֵּת, זְהָבִי נִשְׁאַרָה לְשׁוֹחַח אֶתִּי. בְּתַחֲלָה הִיָּתָה זְהָבִי עוֹזֶבֶת אֶת הַבֵּית כְּשֶׁאִמָּא שְׁלִי יָצָאָה, אֲבָל מֵאִז "חֲזוֹן הַשְּׂדַכְנוֹת" הִיא פְּשוֹט הַזְמִינָה אוֹתִי לְשִׁיחוֹת.

חֲלָפוּ אַרְבָּעָה חֲדָשִׁים כְּאֵלוֹ. לֹא נָעִים לְהוֹדוֹת, אֲבָל כְּשֶׁאִמָּא לֹא הִיָּתָה בְּבֵית הִיָּתִי מִתְעַלְמָת לְפַעֲמִים מִדְּפִיקוֹתֶיהָ שֶׁל זְהָבִי. שְׂתַחֲשֵׁב שֶׁאֲנִי לֹא בְּבֵית! יִדְעֵתִי שְׂאִמָּא לֹא הִיָּתָה נוֹהֶגֶת כִּי, אֲבָל מַה לַעֲשׂוֹת? הִיא בַעֲלַת מַדּוֹת תְּרוּמִיּוֹת, אֲנִי לֹא.

אחרי ארבעה חודשים כאלו הייתי מדאגת מאד מעצמי. מה יהיה אתי?
מתי אתארס? הנה אני כבר הופכת להיות 'בחורה מבגרת' באפן רשמי,
וזה בודאי לא מטיב עמי. הרגשתי שאני רוצה לעשות משהו. רציתי לקבל
על עצמי איזו קבלה טובה. להתחזק בענין מסים. אבל מה יכול להיות.

חשבתני על שמירת הלשון, ועל נסיעה לכתל במשך ארבעים יום רצופים.
חשבתני על פרק שיירה ועל אמירת ספר תהלים. העליתי כל מיני הצעות,
ולא ידעתי במה לבחר. פעם שמעתי בהרצאה שיש ענין גדול לטל עצמה מן
התנ"ך. החלטתי לנסות. פתחתי את התנ"ך ובידקתי איזה פסוק יצא לי.
אולי הפסוק שעליו אניח את ידי ירמוז לי מה עלי לעשות.

הפסוק שיצא לי היה הפסוק בישעיה. "עניים מרודים תביא בית".
התפלאתי. זה מה שהשם רוצה ממני? להביא עניים מרודים הביתה. הרי
אין לי בית. פונת הפסוק היא תרומה וצדקה, והרי אין לי כמעט כסף
משלי.

אולי אפריש סכום כסף לצדקה? אולי אתרם לקפת הצדקה? לא ידעתי
באיזו צדקה לבחר, והתעצתי באבא שלי. אולי באמת עדיף לבחר בפרק
שיירה, או משהו שיותר מתאים לגיל ולמצב שלי.

"אם את רוצה לקבל על עצמך משהו, תחשבי מה ה' אלקיך רוצה מעמך",
אמר לי אבא. "תעשי משהו שקורע חלק מעצמך, משהו שתקחי מתוך
תוכך ותתני אותו לאלקיך. לא נראה לי שפסף, או פרק שיירה יעשו בך
שנוי פנימי. תני משהו מעצמך, מתוךך, ריקי".

ספרתי לאבא על הפסוק שנפל לי בתנ"ך. "עניים מרודים אינם רק
בממון. אפשר לתרם לעניים שהם מרודים משמחה, מרודים מידידים,
מרודים מחכמה. אולי יש לך איזו חברה שהיא עניה בדעת, ותלמדי אתה
למבחנים?"

אבא ראה את העוית על פני, ונזכר שכבר עברתי את ימי המבחנים
והלמודים. מה עוזרים היום דעת ולמודים, למי שהיא מרודה בהצעות
שדוכין...

ואז נזכרתי בזהבי.

זהבי מתאימה להגדרה הקודמת של אבא. זהבי היא עניה מרודה
בחברות.

דחקתי את הרעיון. אין לי כח! הרבה יותר קל לי וינורמלי להגיד שיר
השירים ואפלו להפריש חלה.

אבל בכל זאת, ריקי. רצית לעשות משהו גדול. רצית להשתדל, רצית
לרצות. רצית לגרם נחת רוח ולבקש ישועה.

אבל זה נורא קשה!

שבועים תמימים הסתובב במחי הרעיון הזה. שבועים שבסופם הרגשתי שיש לי את הכח.

"אני מקבלת על עצמי בלי נדר לקרב את זהבי ולכבד אותה במשך ארבעים יום". לחשתי בשקט ובכונת הלב. "במשך ארבעים הימים הקרובים לא ארמוז לה שהיא מטרידה אלא אשמח עמה וארחיב אתה את השיחה". הרגשתי שמשוהו באמת נקרע מתוכי, וגם אם אין זו סגולה בדיוקה, הריני בטוחה שהיא רצויה למעלה, בשמים.

אבא לא שאל אותי מה החלטתי. לא ספרתי לאיש על ההחלטה הקשה.

בתחלה הייתי הססנית, היה קשה לי לגלות כלפי זהבי גלויים של חבה. בהמשך הצלחתי לרשם לעצמי עוד ועוד נצחונות קטנים. הכנתי לזהבי קפה, הקשבתי לרעיונות שלה. הודיתי לה על כך שהיא חושבת עלי!

זה היה קשה לי פי אלף מכל דבר אחר, ואפלו מתרומה לצדקה. תרמתי את עצמי, את הסבלנות שלי, ואת כחות הנפש שלי!

ספוק פנימי ושקט נתן לי את הכח להמשיך. אחרי שבוע כזה, בה מתארכת שהותה של זהבי בביתנו, החלטתי: "אם אזכה להתארגן בחדש הקרוב אפרסם את הספור שלי, ולעולם, לעולם, לא אפגע בזהבי".

בקר אחד לא דפקה זהבי. הצעתי לאמא שנוזמין אותה. אמא הייתה מפתעת מפרץ טוב הלב שלא אפין אותי עד כה, אבל הסכימה. עיניה של זהבי אורו. "מה, זה לא מפריע לכם?"

"מה פתאום?" אמרתי לה "זה הענג שלנו".

זהבי הפכה להיות אורחת רצויה בביתנו. מה שמוזר הוא, שזהבי דוקא מעטה יותר להגיע, מן הרגע שהרגישה שאנחנו רוצים בה, כאלו לא נופלת רק עליה האחריות לקשר שלנו. פתאום גם אנחנו רוצים, מזמינים, מתעניינים, ומתחלקים בקשר ההדדי.

השדוד ה'באשערט' (המשגח מן השמים) שלי הצע ביום העשרים ושש לקבלה שלי. ביום השלשים ותשע התארגסתי (ולא הייתה זו הצעה של זהבי).

פרחים ריחניים הציפו את הבית ושעון זהב נענד על פרק כף ידי. השם הטוב נענה לתפלותי ונתן לי עוד הרבה מעבר למה שייכלתי לבקש. האשר מלא את הלב, וסחרר אותי בסערת רגשות חלומית. אבל חוץ מבליל הרגשות של כלה, נסחפתי בתחושה אחת מתוקה ומרגשת, כי רצה השם את מנחתי.

את ההבטחה האחרונה אני מקימת היום, בפרסומו של ספורי האמת. יש והתפלה נפלאה אולם תקועה... ישנה דרישה מהמתפלל לכבש רוחו מפרט מסים שבין אדם לחברו, והתפלה עולה בסערה ופועלת את כחה.

---

12. אבא, אתה כאן!!!

סיפור אישי מבעל המעשה שהותקף בחרדות מנוכחותו בפיגוע שאירע באוטובוס קו 2 ברח' שמואל הנביא - 23 הרוגים, ובו לקח ודרך להתמודדות בבעיות (חרדה)

אמא'לה, זה עוד אחד!

אני מחדד את אזני, מתקרב אל החלון. "חם, צריד קצת אור", אני זורק לחברותא, ופותח את החלון לרוחה, ותודי כדי מנסה לקלט אם שמעתי נכון או לא. בליל הקולות של הבחורים מקשה על ההאזנה. נו, אמבולנס אחד או יותר? הנה, עוד פיפ כזה מתכתי של רכבי חרום. ועוד אחד! יו, זה מתחיל להיות רציני. אבל הנה צריד לחזר מהר לחברותא, שתכף יתחיל לתהות כמה זמן לוקח לפתח חלון.

אני חוזר לשלחן בקצב סביר, הופ, עוד אמבולנס. זה כבר לא נורמלי. השם! משהו בטוח קורה, אבל איפה? רק שאמא לא יצאה ל"גאלה" היום, ו... די, די! הנה זה עוד פעם מתחיל. מערבלת התסריטים שואבת אותי בסחרור של מאה סיבובים לשניה. אמא באמת אמרה אתמול בטלפון משהו על "גאלה", מה זה הנה? נו, בטח, שהשבוע תקח את הבקיטשע (הבגד השבתי) שלי לנקוי ג'בש. אוי וי! אם יזה בדיוק קורה שם בייחזקאל' עכשו, ו... כל הזכויות והפלאפונים זרוקים שם מסביב, העשו, האנשים, זק"א עם השקיות הלבנות, אמא, הבקיטשע --

אולי, בעצם, עוברת בי מחשבת בזק, אולי הכל סתם דמיונות, ובעצם לא קרה כלום? לא, זה לא יכול להיות, קופצת התשובה, רק תשמעו את האמבולנסים, האזנים שלנו, הירושליםים, כבר מנסות, מה, מה קורה שם, ואיפה בכלל?

אני מעיף מבט מסביב, כלם לומדים במקץ. החברותא ממשיך להסביר, ורק אני ממגנט לסירנות האלו. אני מזדקף, קצת מבלבל, וכאלו איזה כח מושך אותי אחריו אל הדלת. פתאום אני נזכר בחברותא שהשארתי מאחור, ועיניו המתעגלות אומדות אותי ברב תמהון. "רק יוצא לשתות", אני קורא לעברו, ונעלם מעבר לדלתות הרחבות.

פוסט-טראומה

מי היה מאמין. אני? בחוץ? אני שתמיד נחשבת לבחור שישב ולמד, הקפיד על 'סדרים', עשה מה שצריך ונזהר ממה וממי שלא צריך? רק הספור הזה, משבש לי את החיים בזמן האחרון.

פגועים היו כל הזמן, כמעט מאז שאני זוכר את עצמי. אבל ככה לחיות אותם סביב השעון, לאכל ולשתות, לדון ולהתבוסס בהם יום ולילה? זה לא היה קורה לי פעם.

זה התחיל בזמן מאד מגדר: אחרי הפגוע בקו 2. לא, לא הייתי באוטובוס ההוא; גם אלו שכן היו, לא נמנו על המעגלים הממש קרובים אלי, למרות שפלנו, אתם ואני הפרנו אותם. אבל כן הייתי שם, במקום הזה ממש, ליד אולמי זוועהיל, עשר דקות קדם. זה הספיק לי. ואם מדברים בארץ על מיליון וחצי אנשים, שמסתובבים עם חרדות פוסט-טראומטיות, יש לכם הזדמנות להכיר אחד מהם.

שתדעו, מאז הלילה האים ההוא אין לי לילה אחד נורמלי. שעות על שעות, שאני מתהפך מצד לצד, סופר אותיות, מסתכל בחלון, ועושה הכל רק כדי לא לחשב, לא שיש לי זכרונות או מראות מפחידים לברח מהם. זה פשוט הדמיון האישי שלי, שעובד ללא גבול.

אני שוכב במטה, ונזכר, למשל, במשהו שאמרו בפית בשבת. כמה שניות, והאסוציאציות גוררות אותי בלי רחמים. אני חושב על מה שאמרו, ועל הפית, ועל איך אני הולך לחזר הפיתה ביום ששי באוטובוס, ו... הנה אני רואה מול עיני בחור כזה לא מישלנו, או כן מישלנו, תלוי בקפריזה העונתית של ארגוני הטרור, שנראה לי חשוד, (באוטובוס, אגב, אני מוצא חשודים, לא אחד ולא שניים). נו, מה עכשו אני עושה? איך אני מגן על עצמי? תופס את התיק, ובורח כל עוד נפשי בי מן החלון, או מן הדלת הנסגרת, או מכל סדק אחר? לא. איך אפשר להשאיר את כל האנשים שם בלי להודיע כלום? מאיך, אם ה'הוא' יראה שמתחוללת מהומה, הוא עלול לגמר עניינים מהר יותר, ו--

לא, לא, אל תחשב! אני אומר לעצמי, ומסלק את המראות, המחמץ, המראות מתעקשים לפרץ בעד התאים הנעולים. אני מחפש משהו שמת לחשב עליו במקום, מדמין בכל את 'שבת-מירון', לשם נסעה היחבורה' שלנו חדש קדם; את ה'אהלי הענק שהוקם סמוך לבית-המדרש המרכזי לרגל חתנת נכדו של הרביה שלי. איכשהו אני כמעט נרדם. כמעט כמעט נעצמות העיניים, ו--

אני ננער בבהלה. תסריט חדש מטלטל אותי בסערה, מכריח אותי למצא לו פתרון הרגע. אני רואה את עצמי נוחת לתוך 'ארועי'. הולך ברחוב שלו ורגוע, ופתאום, טראח, בום! עשן, זכוכיות. אני חי וקיים, בריא ושלם, אבל מה, מה עושים עכשו? מה מחיבת המגננה שלי? תעצם עיניים ותברח, אהרליה! אני מדריך את עצמי ממקום משכבי בחשך, אסור לראות, אסור לשמע, רק לברח. מי שרואה ושומע, נשאר עם טראומות לכל החיים. חוץ מזה, שלפעמים הם מכינים עוד 'משהו', לזמן שפחות החרום כבר מסתובבים בשטח. קום תברח, אל תחכה דקה! פעם אחת זה כבר כמעט קרה לך... ואני בורח, מדמין את עצמי בורח לתוך הערפל, מחזיק עיניים חצי עצומות, כדי לא לפל על השברים וכל היתר...

אתם מסתכלים עלי ככה, אני כבר יודע. גם אני מסתכל בדיוק כך, אבל מהכיוון ההפוך, על כל האנשים שנכנסים למפלת ההומה, והולכים בגאולה ועולים על האוטובוס, וחושב, הם כלם נורמלים? לא קוראים עתונים? לא שומעים מה 'הולך'? מה, הם לא חושבים ש'זה' יכול לקרות בכל רגע, בכל מקום, לכל אחד.

ואולי כלם כמוך בן מפחדים? קורא בתוכי איזה קול עקשן, גם הם בני אדם, ויתכן שבדיוק כמוך גם הם לא מספרים לאף אחד מה הם מרגישים, 'אבל אם כך, למה מפל הישיבה רק אני מקפיד בכל בקר, ייהרג ואל יעבר', להתעדם בדרך למקוה בעתון של השכנים מה קרה אתמול בעזה ואיפה ירו המחבלים? ולמה מפלם דוקא אני היחיד שמעדיף 'ללכת בשביל הבריאות' במקום לנסע באוטובוס, ולהגיד את תריס החדר בלילות (שפא משהו יטפס ויכנס), ובבית-המדרש ובחדר-האכל בוחר לשבת ליד הדלת או החלון (כדי לרוץ החוצה בשניה הראשונה שמשהו קורה). הא, למה רק אני?

יזהו, אני אומר לעצמי, 'בדיוק בגלל זה אהרליה, הם הנורמלים ואתה מה שאתה. מנגנוני ההגנה שלהם מתמודדים עם הקטסטרופה בדרך בריאה. הם מבינים, שלא יעזר להם לתכנן מה יעשו אם, חס וחלילה, יקרה מה שיקרה. משום שפשוט, אי אפשר לצפות איך ימצאו את עצמם במצב ההוא, אם בכלל יהיו שם. שהרי סטטיסטית רב האנשים, בסופו של דבר, לא הגיעו למצב ההוא.

מעבר לזה, צלפתי בעצמי בלי רחמים, הם גם מן הסתם יותר בעלי-אמונה ממך. הם חיים את האמונה, שהשם מנהל את העולם ולא,

להבדיל, השאהידים או שולחיהם. ואתה, אתה חשבת עד היום שאתה בסדר, אין לך בעיה עם הייג עקרים. הנה נפל עליך נסיון, איפה אתה ואיפה אמונה? עם קצת אמונה לא היית נשלט בידי הפחות האכזרים האלה!!

הידיעה הזאת, שמשהו אצלי לא שפוי, היא לבד אימה להטריף עלי את דעתי. רק מי שעבר פעם תקופה כזאת של חרדות, ואני באמת לא מאחל דבר כזה לאף אחד, יכול להבין על מה אני מדבר. ואקום, זאת ההגדרה של חרדות. אתה מרגיש שאתה לא רוצה, לא רוצה. מי רוצה להכניס את עצמו לפחדים מיתרים. אבל אתה נשאב כמו בנאקום. נשאב לדמיונות המפחידים, אוסף כל בדל של מידע, למרות שאתה רואה בחוש, כי יוסיף דעת יוסיף מכאוב, דש בנושא בכל הזדמנויות (ונזהר לעשות זאת בדרכים עקיפות, כדי שאף אחד לא יחשב שאתה 'משגע על הטורר') מה שביחד יוצר תוצאה מתבקשת, שהיא עוד מאפיין: חפוש נואש של דרכים להגן על עצמך, שמחזיר אותך בשקדנות אל תרחישי האימה, ולחפש בהם דרכי מלוט. בקצור, אובססיה במיטבה.

ידעתי, שאני צריך יעוץ דחוף. פחדתי, שלאט לאט יתדרדר המצב וכבר לא תהיה לי שליטה על עצמי; שיום אחד יפרץ השגעון החוצה, ואז כבר באמת לא יהיה מה לעשות.

בכל לילה הייתי בטוח מחדש, שהנה, הפעם זה באמת קורה לי, הלילה אני חוצה את גבול השפיות לנצח. ואם לא, הייתי מבטיח לעצמי בפעם האלף, אם אתה שורד עד הבקר, אתה רץ לבקש עזרה. מדבר עם מישהו, מי שלא יהיה, אבל מדבר! אבל עם מי? אמא לוקחת דברים מאד קשה, אי אפשר להפיל עליה 'תיק' כזה; עם אבא אין לי כל כך שפה בענינים כאלו; גיסי? גם בלי זה אנחנו לא משדרים על אותו גל; חברים? יכולים לצחק ובלאו הכי אין להם ידע והכשרה; משגיח, איש צוות? לא נעים, ומי אמר שיעזר, סתם להחשף בלי כסוי?

ואיזה יועץ חנוכי? היום כלם מעודדים את נושא היעוץ. נו, תגידו אתם, פגשתם באיזה מקום מודעה, עתון, דפי זהב, איזו שהיא פרסמת של יועץ הימישע, לא שרלטון, לא מתחיל, אלא אחד בעל ידע, ותק וקבלות? ראיתם באיזה מקום מודעה כזאת? אני לא. ואת מי אפשר לשאל, כשלא רוצים שאף אחד ידע? ואפלו כן מצאתי לי יועץ, מאיפה הייתי מממן אותו, אם ההורים שלי אינם מודעים לכל הענין?

אתם חושבים על 'מלב אל לב'? נכון. אלף פעם כבר תכננתי לפנות ליקו הפתוחי שלהם. כל הבעיה מאיפה. בטלפון הצבורי של הישיבה, גם אתם מבינים, שלא שיד. בצבורי שמחוץ לישיבה, קצת מחשיד. פלאפון? מאן דכר שמייה. בבית? נו, באמת. אז יש 'מלב אל לב', ואין לי דרך לתקשר אתם.

וכשלא מדברים, מי מפריע לדברים לצמוח ולגדל לממדים מבהילים? שהרי האדם חפשי בדמיונו ואסור במשפלו, והדמיון פנחל שוטף ובו יטבע השכל (הגה"ק רבי ישראל סלנטר זיע"א). וכשהשכל טובע, אתם יודעים מה קורה: הופכים לפקעת של עצבים, מאבדים את הרפזו ואת התאבון, ישנים פחות ופחות, וחסר שנה פידוע לא תורם למצב חביב ביותר.

אם שמרתי על משהו יציב בשלש השנים הנוראים האלו, זאת היתה המסגרת. הרגשתי, כמו עליה יבש ששט ברות. סיבוב ארץ באויר, פלופ, נחיתה - שחרית. עוד סיבוב - הו, הנה התברותא, סדר ראשון. כמה נתורים מלאי זעזועים אל תוך ומחוץ לגמרא, ושוב מגיע משהו קבוע - ארוחת צהרים. רחפתי כך בין החרדות והמסגרת המציאותית, אולם נהרתי לא לחרג ממנה אפלו בסנטימטר. רק זה היה חסר לי, שהמשגיח יגיד שאני מאחר בבקר, או שמישהו ישאל איפה שפיגל, ולמה לא ראו אותו מאז הצהרים?

חלילה אחת במסגרת שלי היתה היחבורה. בסופו של דבר, זאת הפכה להיות חלית-ההצלה שלי. החלילה, שחברה אותי מחדש אל החיים; חיים כפשוטם, כשחזרתי לחיות כמו בן אדם, וחיים של נצח, במובן של "כי הם חיינו". חיים של אמונה.

אותו "ליל ששי", צעדנו קבוצת בחורים נמרצת מן הישיבה אל מקום התכנסות היחבורה. מישהו ספר, שבן-דוד שלו התחיל לעבד בהצלה, הספורים התחילו לקלח מכל הכוונים והגיעו, איך לא? לנושא שלי. פגועים. הגענו למקום הכנוס עם הנושא על הלשון, במקום כבר נכחו החברה מן הישיבות האחרות, ואתם יודעים איך זה, ספור גורר ספור, גורר חדשות, גורר פרשנות. כך מצא אותנו ה'ראש-חבורה' עשר דקות אחר כך.

מה עושה ראש-חבורה שהוא איש חנוף מן המדרגה הראשונה, שמכיר את ה'ראש' של הבחורים? במקום 'להנחית' את הבחורים הנסערים מן הנושא הבוער אל תוך שיחת-מוסר כבדת-תלכו, הוא עולה על הגל ביחד אתם, או במלים אחרות 'משדד' את להט הנעורים עם היחזיק', שהוא רוצה להכניס בהם. "שבו, שבו, רבותי", הוא מניף את ידו אל עבר חבורת הבחורים הלוחטת, "בדיוק על זה הולכים לדבר הערב".

זה היה שמועס! (שיחת מוסר) אני מביא כאן תמצית בלבד. "בחורים", הוא אמר לנו, "נולדתם בעדן, שעדיף היה שלא לפל בו. עדיף היה לנשמה להשאיר בשמים בזמן כזה, ולא לרדת לעולם. זה לא אני שאומר את זה, עולא האמורא אומר על חבלי משיח בסנהדרין פרק 'חלק' (צח ע"ב) ייתי ולא אחמיניה, שפשהם יהיו, שהוא - לא יהיה! והמהר"ל על הענין אומר, שעולא חשש, שפא מתוך חבלי משיח ירהר אחר מדותיו ותברך.

ולמה, הלא צרות לא חסרו בזמן של עולא? מה יש לנו היום, שלא היה אצל עולא? שני דברים. האחד, שבאמת מבחינה מספרית יש לנו יותר צרות, כפי שה'חפץ חיים' כותב (זכור למרים כ'), שבזמן חבלי משיח תתגבר כל כך מדת הדין בעולם, עד שיהיה אי אפשר להנצל ממדת הדין הקשה. אנחנו אלו שפורעים את חשבון החובות התפוח שנצבר בשנות הגלות, אנחנו 'סוגרים' אותו, והתוצאה: משלמים יותר.

אבל הדבר היותר קשה, הוא מה שאומר הריז'ינער (שומר אמונים, מאמר האמונה), כי לעת הגאולה יהיה נסיון האמונה דומה לטפוס על קיר חלק. וזו הצרה היותר גדולה, שאין לנו נשק להלחם בצרות הנפתכות, שידי משה רפות".

אוי, בנקדה הזאת הרגשתי, שהוא מדבר בדיוק אלי. הידים רפות, ואין להן כח לטפס; שהקיר חלק, ואין בו זיו אחד לרפואה. השיחה הזאת ירדה בשבילי מן השמים. אבל מה הפתרון?

"אנחנו כן מסגלים לטפס!" רעם קולו של ה'ראש-חבורה'. "זה קשה, אבל הקדוש ברוך הוא ברוך גוזר ומקיים, הוא הביא עלינו את הנסיון, הוא הביא אותנו לדור, שבו הגיע האדם, לכאורה, לשיא השליטה במצב; יש לו מידע מקדם, יש לו יכלת למנע, יש בידי הכלים לרפא, יש לו ידע 'להנדס' את הבריאה לטוב ולמוטב, זה הנסיון, שיש הכל, והעבודה שלנו היא להרגיש, לא לדעת, להרגיש בחוש, שאין לו כלום. שהשם ממית ומחיה, מוריש ומעשיר, אמר ויהי. והקדוש ברוך הוא נותן לנו את הכח לטפוס הלא-נורמלי הזה. אנחנו נצליח, בעזרת השם, משום שאנחנו כן מסגלים. אנחנו היקד הקטן, שיושב על כתפי אבותינו, ונצליח לפתח את השער לגאולה!"

מה נשאר בידינו? איזו 'השתדלות' כן יכולה לעשות משהו? אומרת הגמרא במקום: 'שאלו תלמידי את רבי אליעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסק בתורה ובגמילות חסדים'. זאת הדרך להנצל, למסר נפש על תורה, אדם כי ימות באהל וזאת התורה, לשקע את עצמנו בתורה עד הסוף ולמסר נפש על גמילות חסדים לתת לשני את מה שבאמת קשה לנו, כל אחד בענינו. תורה וגמילות חסדים, הם חבל-ההצלה היחיד במים הסוערים, הם הדרך היחידה שלנו לשרד בחיים ולהביא גאולה לעולם!" כהנה וכהנה עוד הוסיף להרביץ בנו מיסודות האמונה והיהדות...

טלטה. זה מה שיצר ה'שמוע' המזעזע (במובן החיובי) ב'חבורה' שלנו. ראיתי את הבחורים 'שלונו' בשיבה, שפתאום קבלו גון נוסף של רצינות, מוסיפים שקידה על שקידה, משחילים מלים של אמונה בשיחות 'חליו', מתחילים להסתכל על החיים במבט הנכון.

רק אני נותרתי תקוע, ועוד הסתבכתי יותר ויותר. החלטתי, שאני משתדל לטפס, שאני משקיע את עצמי בלמוד, ולא חושב על כלום לפחות עד 1:00 בצהריים, גם אם יחרב העולם. נראה לכם, שזה עבד? חצי שעה, ולא יודע מאיפה צץ הליקופטר. אהרליה, אמרתי לעצמי, מהדק את האצבע על הגמרא בנקשות, אתה לא מתחיל את החיננה. אתה ל-ו-מ-ד! תפסתי את הראש בשתי ידיים (שלא יברח, חס וחלילה...) כוננתי את המצח והעיניים, והקש--בתי לחברותא.

אני מנער את הראש, אוטם חריצים. עוד קצת, עוד קצת. כאב ראש אים משתלט עלי. די, די, לא מסגל יותר! עוד מעט יתפוצצו הורידים. אני מרפה את הלחץ, עוצם עיניים, לא חושב על כלום, 'טאטע, תעזור לי!' אני זועק בלי מלים. החברותא שואל: "תגייד, אתה בסדר?"

"קצת כאב ראש, לא נורא", אני עונה ושב אל הלמוד.

שלשה ימים פאלה, והרגשתי שאני מתמוטט. שאני לא יכול ללמוד, ולא מצליח להאמין מכל הלב. נסיתי להשאיר את התריס בחדר פתוח, בידיעה שהשם שומר ויהיה בסדר, לא יכלתי. אחרי מאבק בן שעתים קמתי מתוך כפייה והגפתי אותו. הכרחתי את עצמי להגיע לתחנה לנסע לכתל, לא נשאר לי כח נפשי לעלות על האוטובוס. והדמיונות, אוי, הדמיונות! לא יכלתי להם, אבל מן הצד השני הרגשתי, שאני גם לא מסגל יותר להמשיך ולסבל אותם. המלחמה הזאת בעצמי הביאה אותי אל קצה הגבול.

ביום השלישי, הרמתי טלפון לראש-חבורה. שאלתי אם אני יכול לבוא ולדבר אתו עכשו, הוא הסכים. חצי שעה אחר כך, ועם אשור מהמשגיח, כבר הייתי אצלו בבית. התחלתי בזרם דקיק, מסדר, הגיוני, ההמשך כבר לא היה נשלט. לא יודע איך נפתחתי כך פתאום.

שפכתי ושפכתי משך שלש שעות את הלבה הלוחטת, שבערה בי משך חדשים. המלים זרמו ממני כמו אשד קיטור מתפרץ, שקט אבל רותח, שקוף אבל בעצמה מפרקת. המלים החרישיות צעקו את עצמן, זעקו את היאוש וענות הנפש; את יסורי התרדה, את החיים שאינם חיים; את הנסיונות הכושלים להתחזק, לתפס בחבלי-ההצלה שזרק לי אד שלשה ימים קדם, ולאחריהם הטביעה הנואשת במים שאין להם סוף והתחלה.

שלש שעות רצופות דברתי בלי הפסק. טלפונים צלצלו מחוץ לסלון הסגור, ילדים נרדמו שם בינתיים, הפלאפון המנגן עבר למצב בלתי-זמין. הכל עבר לידי, לא הרגשתי כלום, לא קים העולם מבחינתי. ראיתי רק משקולות בני אלפי טון עוברים מצד אחד של השלחן לעברו השני. אני שולח, היראש-חבורה מולי קולט, מהנהן ברפיו, שואל שאלה, נותן תגובה, ומקבל את המטענים שהנחתי בזה אחר זה, ומאפשר לי להפטר מן המשא המוחץ.

סימתי. אני בדרך כלל טפוס בישן, סגור ומפנם, מסוג האנשים, שקל יותר להקזי מהם דם, מאשר לחלב דמעה מעינם. בנקדה הזאת הגעתי לקרקעית המשבר. נותרתי מרוקן מכל, הקיטור שירקתי עד תם השאיר אותי בלי וולט אחד של אנרגיה. ישבתי כך, המום מעצמי ומן השקט שהשתרר פתאום, מביט ב'ראש-חבורה' המהרהר, תומך את מצחו בכפו, ומסלסל את פאותיו עד דק, ופתאום זה הגיע: זרם של דמעות חמות, מלוחות משתי העינים, בלי שום בכי, לא יפחות, רק זרם חסר התחלה וסוף, שלא היה בי אפלו הפח למחות אותו בטישו.

שליח אלקים

"אמר לך את האמת, אהרן", שבר קולו של ה'ראש-חבורה' את השתיקה הארכה מלאת הדמעות, "אני מתחיל להסתכל עליך בעינים אחרות. זה, זה פשוט מדהים, העמק והבגרותיות, ועוד יותר מכך היראת שמים שיוצאים מכל הספור הזה". חשבתי שהוא צוחק עלי, או מנסה לנחם אותי בקש. הוא ראה זאת על פני, ולכן המשיך: "אני יודע, שאתה לא מאמין. אבל בא נעשה סדר בדברים שאמרת, ותבין על מה אני מדבר.

חלק מרכזי של הלחץ, אם לא רבו, נובע מתוך בלבול. אתה שואל את עצמך כל הזמן - איפה אני עומד, בעצם. אתה מבין, שאם אתה לא רגוע, יש כאן בעיה, השאלה איזו. האם הפחד נובע מחסר אמונה, ואז סימן שאתה רשע; מנח שאולי לא תודה בו בפני, אבל אתה משתמש בו בעמקי לבך. או שאתה 'אנוסי', הפחד מגיע מבעיה נפשית. כי הרי נסית לעבד על הפחד בדרכים המקבלות, ולא הצלחת. מה הפשט? אתה לא שפוי!"

נדהמתי מדקות ההבחנה. אלקים עדי, עד כמה הוא צדק. "והאמת שאתה לא זה ולא זה", הגיע אלי קולו כמו מבעד לערפל, "אתה לא רשע, חס וחלילה, אתה מנסה להאמין, ומיסר את עצמך על הירידותי שלך. ומאידך, אתה גם לא חסר דעה, רחמנא לצלן. אולי קצת יותר רגיש מאחרים, אבל התגובות שלך, לפחות בשלבים הראשונים, לא חרגו מגבול ההגיון. מה כן? יש לך בעיה של חסר ידע. אתה מאמין בשכל, יודע שיש בורא, והוא יוצר ומשגיח, אבל לא יודע איך להשיב את האמונה מן השכל אל הלב, לא יודע איך להרגיש אמונה ולחיות אמונה. והתוצאה: חסרת את כלי-ההתמודדות הראשי עם הפחד.

תבין, כל האחרים שלא עוברים את מה שאתה עובר, פשוט לא עברו מבחן-אמונה. זה לא שהם טובים יותר, מאמינים יותר. הם פשוט לא עברו בקטע הזה, לא התחככו מספיק בטראומה. לא ראו כלום, לא נצלו

בשנתי האחרונה כמוך, לא חוו, ברוך השם, סבל של בן משפחה, ואפלו לא הגיעו לתמונות הבאמת מזעזעות. בן אדם נורמלי, קצת חושב, יוצא מטראומה עם מטען.

השאלה מה עושים עם המטען? הדבר הראשון שצריך לעשות הוא להתחלק בנטל, לדבר עליו ולהשיח בו. כשאתה מדבר על דברים, אתה מוציא את המונופול מן הרגש ומעביר אותו לידי האמונות של השכל. הדבור מחזיר לדברים, קדם כל, את הפרופורציה, הם כבר לא מתנפחים בלי מדה. ושנית, הראש כבר לא מדשדש בהם, הוא מסגל 'להחליף תמונה', ולזרם הלאה לחיים שמעבר למטען.

את השלב הזה כבר עברת, אהרן. פרצת את החומות, עכשו נותרה העבודה היותר קשה לשקם ולקומם את ההריסות. כאן בנקדה הזאת אני זקוק לפסק זמן. זהו נושא 'כבד' מכדי לשלף לו פתרונות אינסטנט על המקום. אני צריך להעביר עליו לפחות לילה, אולי אפלו להתיעץ. והשם ינחה אותנו בעצה נבונה. אל תדאג" נפרד ממני, "אני יודע שלא קל לך, אבל תאמין לי, בחורים הצליחו לצאת מדברים גרועים בהרבה. אתה אולי לא מאמין, אבל זה יגמר בסוף, יגמר בטוב. אתה תצא מזה. ואני מבטיח לך, אהרן, עוד תוכל לעזר לאחרים בנסיון שצברת. זכר את המלים שלי".

נפרדנו. יצאתי אל אויר הלילה בתחושה טובה. אמנם, לא היה לי עם מה ללכת, אבל ההבנה החדה שלו, יחד עם ההתייחסות הרצינית והעידוד, נתנו לי תחושה, שהפקדתי את צרורותי בידי הנכונות.

למחרת בערב, נקראתי אל הטלפון הצבורי. ושוב אחרי חצי שעה ישבתי בסלון הקריר אצל היראש חבורה. המשגיח כבר היה מערב בענן, לא ידע מה ומו, אבל הבין, שאני זקוק לעזרה, שמישהו רציני ואחראי מטפל בענן, והיציאות שלי אל מחוץ לשיבה חיוניות. בשלב הזה בקש ממני היראש חבורה גם לידע את הורי בענן, ולא לפעל מאחורי גבם.

הוא לא שחק באש, היראש חבורה שלי, ולא לקח אחריות. עוד לילה קדם, מיד אחרי שעזבתי את ביתו ב- 2:00 אחר חצות, יצר קשר עם אהד מטובי אנשי היעוץ בעולם החרדי. הנ"ל שמע את הפרטים, העריך את המצב, ונתן ליראש חבורה הדרכה מפרטת מה לעשות ואיך בתוספת בקשה לידע אותו בהתקדמות.

מסתבר, שעדין נשארתי שפוי. בנושא השנה, אמנם, נזקקתי למשהו קצת אגרסיבי, שישבר את מעגל הקסמים הסוחף. מעבר לכך, אפלו לא הגעתי ליעוץ ממשי. זכיתי, והיראש חבורה שלי היה שליח אלקים יחידי להקים אותי מעפר, ולהשיב לחיים. שעות על גבי שעות הוא השקיע בי, שעות של לב ונשמה. הוא התיעץ, למד, שמר על קשר רציף עם אותו יועץ, קבע אתי 'חברותא' יומית, ושמר לי קו פתוח ודלת פתוחה; תמיד ידעתי, שמה

שלא יקרה, אני יכול להרים טלפון, לבוא, ולשפף את הלב. רק האלקים לבדו יוכל לשלם לו פעל מעשיו, כי את חיי אני חב לאיש הזה.

תדבר, תרגיש!

יד ביד צעדנו בדרך הארצה אשר עשה עבדכם אל החיים. והדרך, דרך חיים היא, אינה נגמרת לעולם. מסע בשבילי האמונה. איך משיבים אל הלב אמונה. איך נושמים את הידיעה, שיכל דברינו ומקרינו כלם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם? (רמב"ן שמות י"ג ט"ז) איך מרגישים ורואים בחוש, כי זה אלקינו, ולא רק השמים מכון שבתו? דרך הפה - האמנתי כי אדבר! כי אמונה תולה (-תלוייה) בפיו של אדם.

"אהרן", אמר לי ה'ראש חבורה' ברכות, "תדבר אמונה - תרגיש אמונה. אתה שוכב בליטה, מתחיל להפנס לסחרור של דמיונות? קח עזרה ראשונה: תתפס את עצמך, תרפה שרירים מראש ועד פה רגל, ותאמר בפה, בקול או בלחש: 'אהרן, השם פה אתה והוא שומר עליך; גם אם הוא יביא אותך לתוך פגוע, זה לטובתך'. ארבע פעמים, חמש פעמים בקול רגוע, עד שההתקף יעבר. כך בישיבה ובחדר-האכל, תצעד עמק פנימה, תתרחק מן הדלת ותאמר לעצמך, תאמר ממש: 'נצלת פנים אחת, השם ישמר עלי גם הלאה', עד שתרגע מן הלחץ. זה יהיה סיוע החרום, אס או אס.

אבל חוץ מזה, אתה צריך משהו לטוח ארץ, 'רשת בטחון', שתהפך את האמונה לקנין הנפש, ובכך תמנע בכלל את ההתקפים הללו. החלק הראשון בענין הוא שעור קבוע, יומיומי באמונה. אתה תדוש ותקרא, תלמד מתוך הספרים עד כמה המציאות מחייבת להאמין. ותדבר אמונה! תגיד, שהבורא יתברך הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, הוא אמר ויהי, ומה שהוא גוזר על האדם, ישיג אותו בכל מקום שהוא, אם הוא יעבר פגוע, חס וחלילה, או לא; תגיד שהיום גם אנשי 'בטחון' (-בטחון במשמעות של השתדלות) בכירים, כבר מודים בפה מלא, שכל יום שעובר, והאיכות הסטטיסטית של פגועים אינה מממשת את עצמה, הוא נס ופלא. תדבר, אהרן, תדבר! בסוף - הדברים יחלחלו, תת-ההפך יקלט, השכל ישיב אל הלב".

דברתי, ועוד איך, קבענו יחד חברותא מדי ערב, והוא עמד על כך, שאני אביא חלק מן הרעיונות. לא היה לי בתחלה. הייתי צריך להרגיל את הפה לדבר בסגנון חדש, לשאב מפנימיותי רעיונות ומשגים שלא הייתי רגיל

אליהם. עברנו יחד קטעים שלמים ביחובת הלבבות' ובי'חרדים', ביאמונה
ובטחון' ובישומר אמונים', והדברים התחילו לחלחל.

ראיתי את רף ההתרעות, ואמרתי לעצמי: הוא גבוה נכון, אבל זה לא מה
שיקבע, רצון השם הוא מה שיקבע. שמעתי הצהרה חסרת-אחריות מפיו
של איזה אח"מ רוזף פרסום, וכבר לא התרגזתי; זכרתי, שהשם מנהל
את הענינים, ולא הבבה הזאת. זה היה סוויצ' בחשיבה, מהפך ששאבתי
משעת החזוק היומית שלי.

והיה גם חלק נוסף, מה שהוא כנה בתור 'סדנת' 'האמנתי פי אדבר',
ושוב בדבור. קבלתי מהנהלת הישיבה (בהשתדלות ה'ראש חבורה' פמוכו) מפתח
של אחד מחדרי הציוד של הישיבה. בתוכו הייתי מסתגר מדי יום למשך
חצי שעה, יושב שם, ו... מדבר עם עצמי. אל תצחקו! פניתי ל'אני' שלי,
בפה, בקול, דברתי ואמרתי לו: "אהרליה, יש בך נשמה אלקית, חלק
אלק ממעל. יש לך תפקיד בעולם, ואתה תצליח לעשות אותו למרות
המפריעים. היה לך קשה היום, שוב חזרו המחשבות. אתה לא נבהל, זה
לא סוף העולם, הקדוש ברוך הוא משתבח בעבודה שלך, דוקא משום
שיש בה נסיונות. אבל בוא נבדק בצורה עניינית, למה, בעצם, הגיעו
המחשבות?" שאלתי שאלות, וה'אני' ספק תשובות, לא יודע מאיפה. הוא
גם הראה נכונות לשנוי.

באותן שעות גם דברתי עם הקדוש ברוך הוא, ישירות, בלי סדור, ישר מן
הלב. ספרתי הכל, גם את המעט שלא העזתי לספר לראש חבורה, כמו
ספר פתוח. דברתי כדבר בן אל אביו, ובקשתי ממנו שיעזר לי, שיתן לי יד
לעבר את הנסיון הזה.

ו... הרגשתי את המשוב. ראיתי בחוש איך הקדוש ברוך הוא מראה לי
את הדרך וגם מוליך אותי. ממש כך. פתאום נצתו בי תובנות והארות,
בסגנון שלא הכרתי מעולם. גליתי בעצמי רצון לשנות וכחות, שלא הייתי
מאמין שיש בי. איכשהו נוסף לי מין בטחון עצמי לקום ולפעל, לומר
לאנשים, לקבל על עצמי דברים ולממש אותם.

היום, חמשה חודשים אחרי, יש לי הרבה על מה להודות. לא, אני לא רוצה
לומר שנהייתי בן-אדם חדש, שנפרדתי מן העבר. היום, אחרי שעברתי
הכל, אני לא מותר על הקשיים שהיו מנת חלקי. אמת, בן אדם אינו
מזמין לעצמו נסיונות, ובטח לא מבקש אותם. אבל כשהם באים, והוא
זוכה לראות בהם את יד השם וטובתו, יש לו הרבה על מה להודות.

להודות על כור הברזל, שחשל אותי ובנה את אישיותי ממסד ועד טפחות.
להודות על הכלים, שזכיתי ואני יודע, שלא כל אחד זוכה! לקבל בתוכו
כדי לעבר את גלי החיים ומשבריהם בשלום. להודות על היכלת שקבלתי
להתמודד עם החיים בעולם הזה מתוך איכות חיים; ואני מדבר על הפן
הגשמי.

למדתי להתמודד עם התקפי החרדות, לשלט במחשבות ובהתנהגויות כפיתיות, ולהגביר את הרפיון והיכלת ללמד. התחלתי לחיות! אמנם פה ושם יש עדין 'נפילות', הפגועים ממשיכים, לגדל הצער, והחיים בעדן שלנו מספקים סבות רציניות לחרדה. אבל כבר יש לי במה להאחז, יש לי סירת הצלה, ויותר מכך אני יודע איך להשיט אותה. וכשהחרדה מוצאת, כי יש לה עסק עם מישהו שלא פוחד ממנה, היא לא נשארת להרבה זמן...

אולם, לטוח ארץ, במבט של נצח, קבלתי את הדיינד העקרי: הציץ עלי בעל הבירה, וסוף סוף קלטתי שהוא מציץ. אבא בשמים חפש את הטייערע קינד (הבו יקר) שלו, והילד אפלו לא ידע שהוא אבוד. הסתובב בעולם, וחשב שהוא בסדר, קרוב לבית. תפס אותו אבא וטלטל אותו, הרעיד את הקרקע תחת רגליו. והילד המבעת סובב ראשו אחורה, גלה שהוא לבד. "אבא", הוא שאג, "איפה אתה?" הציץ עליו אבא בעיניו הטובות ואמר: "הנני בני, אנכי השם אלקיך". - 13. ספור אישי**

בפרק זה נספר ספור אישי נפלא, שנשלח אלינו מיהודי בשם כ.ל., המתאר את סבלו הנורא במשך תקופה ארוכה מדאגות וחרדות שוא, וכיצד והיא שום תרופה ושום פסיכולוגיה לא הצליחה לשחררו ממצבו המדכא, כי אם בכח האמונה הפשוטה ובטול רצונו לרצון ה', אשר היא - ורק היא - שהשיבה לו את שלות חיו. ולא רק שחזר לשלות חיו, אלא זכה להיות מנחה ומעודד רבים הסובלים מבעיות דכאונות וכדומה. וכמאמר החכם: אין חכם כבעל הנסיון.

וכה ספורו:

תקופה קצרה לאחר לידת בתי הבכורה, שעד אז לא חסרתי דבר, לא בממוני ולא בבריאותי, והנה צהרים אחד לאחר הארוחה הרגשתי לא טוב, לא הבנתי בדיוק מה מתרחש בקרבי, ותוך דקות מספר נתעלפתי לדקות אחדות ממש. לא היה שום הסבר טבעי למארע זה.

דבר שלכאורה לא כל כך צריך להרס מערכת חיים.

אולם כאן מצא פח הדמיון הזדמנות להטפל אלי ולנצל מארע זה לטרדני להרבה עצבות ומרה שחרה, דאגות, פחדים, עד כדי מאוס בחיי.

התקפתי במחלת דמיון שהנני, חס ושלום, חולה במחלת הנפילה.

דמיון זה עבד אצלי בקדחתנות ללא הרף, והייתי חושב בכל רגע: עתה יבוא הפגע ושוב אפל. פח הדמיון הצליח שאני אחשד בעצמי על מחלה שאין בי, ברוך ה'.

פוחד מאד הייתי להיות בחברת בני אדם, בשמחתם. מבני משפחתי דאגתי מאד להיות במחצתם, פן ואולי עתה יבוא הפגע ואפל לעיני כלם ונתגלה "מחלתי" הנוראה.

הייתי מקצר מאוד במפגשים שהייתי מכרח להם, והבדידות והבריחה מבני האדם היא היתה קצת "נחמתני" "והצלתני" להפוגה קצרה במתח הנורא שבקרבי.

הדבר השפיע עלי לרעה מאד. התחלתי להתבונן בכל רגע אם אני מרגיש איזהו מחוש, וכך מחוש ולו הקל ביותר שעובר גם על בני אדם בריאים ואינם שמים לבם עליו, אצלי תפס מספיק סבה לחשד בעצמי ולפתח פתוחי שוא המתחיל מאותו מחוש דמיוני ומסתים במחלה הגדולה ביותר.

דמיונות שוא התפתחו אצלי מאחד למשנהו, ואם שכנעתי את עצמי שאין לי חלי זה, תכף חששתי לשמא יש בי חלי אחר. נדדה שנה מעיני. שנתתי היתה טרופה ביותר. הייתי מתעורר בלילה עשרות פעמים מפחד מדאג.

ראשי לא התפנה כלל לשמח מבתי שנולדה לי. לא השתתפתי בשמחת אשתי בהלדת הבת, להפך - הדבר עורר אצלי מתח נוסף כיצד אתפקד כאבא, ואני כלי שבור שאין בו ממש. מסכנה אשתי, מסכנה אותה בת שנולדה - תמיד חשבתני, כיצד אגדלה? כיצד אקיים את חיי המשפחה? הלא עכשו רק התחלתי את חיי!

התאבון לאכילה הלך ממני לגמרי, לא יכלתי להכניס אכל לפי, אלא מעט מעט בכל רב. מטעמים הטובים ביותר שהגשו לפני, רב ככל הפעמים הייתי טועם בקשי, ולא יכול יותר. דבר נוסף שגרם לי מתח רב, בגלל תמהונה הרב של אשתי: מה זה? ועל מה זה אינך אוכל?

מאד לא רציתי לשתף את אשתי בצערי. אשה צעירה, שמחה בבעלה ובבתה, לא רציתי לקלקל לה את מצב רוחה. ושוב גרם זה לי מתח רב - כיצד להתגבר ולהראות פנים שמחות בעל כרחי, שלא ברצוני, דבר שהיה קשה עלי ביותר.

שום דבר לא יכל היה להשלים לי את השמחה החסרה לי יעקב הדאגה והמתח אשר כלו פעלת הדמיון והפחד - שמא ושמא יקרני אסון.

הייתי נדמה לעצמי כאדם בודד בעולם אפר, אפל ומאכזב, דבר שגרם לי חסר יציבות מחלט, חסר שאיפה להתקדמות באפן מחלט מחמת היאוש וחלישות הדעת.

בערב הייתי אומר מי יתן בקר, ובבקר - מי יתן ערב, מפחד לבבי.

שום שכנוע שהייתי מנסה לשכנע את עצמי לא עזר לי, כי פנראה שכבר הפנס אצלי כל כך החשד למצבי עד שהתערערה אצלי מערכת הבלימה והבטחון העצמי שחנן ה' לכל אדם, כי הרי לא כל אדם - וודאי שללא עבודה - יכול לזכות לבטחון בה'. ולכן חנן ה' את כל אחד בבטחון עצמי, כפיכול, לצרף דברים המינימלים, כגון: ללכת, לנסע, לעסק במשא ומתן,

ולא לדאג דאגות שוא. כי אם לא היה האדם בבטחון עצמי בדברים המינימלים, היה מתמוטט, שהרי לא כל אחד יכול תכף להגיע למעלת הבטחון בה' בלבד על כל דרכיו, שכך צריך להיות באמת. ואלו אני, נטל ממני הבטחון העצמי לגמרי, ואף לנסע נסיעות רחוקות כמחוץ לעיר לא נסעתי תקופה ארצה פן יקרני אסון.

הייתי מדאג מיום מותי, שמא קרוב הוא היום או מחר, דבר שאמנם צריך להדאיג כל אחד, אבל שוב כנזכר לעיל - לכל אחד נתן הקדוש-ברוך הוא בטחון עצמי, שאמנם הוא בטחון שוא, אבל לצרף קיום העולם אי אפשר להתקיים מבלי שיבטחו בני אדם בעצמם לפחות לצרף דברים מינימלים, ואלו אני הצרכתי לסמוך על נס לצרף קיומי שעה שעה.

פחדים ודאגות שוא עצרו אותי מלגשת לאיזושהי עבודה, מלמדות או משהו אחר, כי קדם כל רציתי להיות "בריא". וכמוכן שהפחדים והדאגות גררו אחריהם חלומות לא נעימים, שהרי אין אדם חולם אלא ממה שמהרהר. ושוב, דמיון גורר דמיון, ולמצב בו הייתי, היה די בחלום עגום שוא אחד כדי "לנבאות" לי את עתידי שממילא אני פוחד ממנו.

היו לי סיוטים מבני אדם שהתמוטטו ונפלו, שמא יקרני כמוהם, ולא יכלתי לשמע שיהודי התמוטט, התערער, התאבד, השתטה. כל שמועות אלו הביאו עלי דאגות נוספות, סיוטים נוראים, פן אהיה כאחד מהם.

ובקצור, ממש תקצר היריעה מלהכיל את תקופה קשה זו שעברה עלי במשך כעשר שנים, וכבר היו לי ששה ילדים. כך שבשורות אחדות כאן על גבי מחברת זו אני מדלג טרגדיה של שנים ארכות שבהם נתקפתי במחלת הדאגה, שקשה היא מכל המחלות, וכמו שאמרו חז"ל: "והסיר ה' ממך כל-חלי" - זה חלי הדאגה.

ובכן השאלה, כיצד החזקתי מעמד בתקופה ארצה זו, עד שברוך ה' יצאתי ממנה לשלום להיות, ברוך ה', בן תורה, מאמין בה' ובצדיקיו? נסיתי לילך להרבה צדיקים שברכוני. כמוכן אני מאמין שברכתם פעלה, אבל עדין רחוק הייתי מהישועה שלה קויתי - לחזר לאיתני ככל האדם, כי לא למען זה הביא עלי הקדוש-ברוך-הוא את היסורים הללו. רצה הקדוש-ברוך-הוא למסר לי מסר גדול ולקח טוב יותר, ולכן לא הועילו ברכותיהם של צדיקים לגמור את ספורי.

נסיתי ללכת למארעות משמחים [כמוכן במסגרת הצניעות]. הדבר הועיל לשעות אחדות, ושוב עקר המחלה לא פג ולא סלק משרשו.

הדבר היחיד שהרגיעני, אמנם לא לגמרי, בתקופות הראשונות הקלות, הוא התחזקות באמונה. הרביתי לקרא בספרי אמונה ובטחון, הרביתי בתפלה לה' יתברך, בהיותי יודע שאין שום אחד שיכול לעזר לי חוץ ממנו. הייתי שופך נפשי לפניו, שפכי כמים לבד נכח פני ה', כי הייתי גם במצב

שְׂאִינִי יָכוֹל לְהַשִּׁיחַ דְּאֲגַתִּי לְשׁוּם אֶחָד מִבְּנֵי אָדָם, כִּי רְצִיתִי לְהַסְתִּיר
"מִחֻלָּתִי" מֵעֵין כָּל, וּבְשׁוּם אֶפֶן לֹא רְצִיתִי שְׂיָדַע אָדָם מִמַּצְבִּי, כִּדְ שֶׁהוֹסִיף
זֹאת מוֹעֵקָה עַל מוֹעֵקוֹתַי, שֶׁהָרִי דְאָגָה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁחַנְּהָ, וְגַם זֶה לֹא הָיָה
בְּאִפְשָׁרוֹתַי. כִּדְ שֶׁהִנּוֹתַר לִי הָיָה רַק לְהַסְתִּיגַר בְּבֵית כְּנֶסֶת לְבָדִי וּלְשַׁפֵּד
דְּאֲגַתִּי רַק לְבוֹרְאִי, וְהֵייתִי מְסַפֵּר לוֹ אֶת מַצְבִּי, כִּבֵּן הַמְּסַפֵּר לְאָבִיו אֶת
כְּאָבוֹ, וּבּוֹכָה בְּדַמְעוֹת רַבּוֹת שְׂיִחְזִירֵנִי לְאִיתְנִי וְיִתֵּן לִי שְׁלוֹת חַיִּים.

נִמְנַעְתִּי וּבְרַחֲמֵי מְרַפּוּאוֹת בְּשִׁיטַת פְּסִיכוֹלוֹגְיָה אוֹ רְפוּאוֹת שֶׁל כְּדוּרִים
וְתַרּוּפוֹת, כִּי הָיָה בְּרוּר לִי שֶׁכָּל אֵלּוֹ רַק יְדַכְּאוּ אוֹתִי יוֹתֵר וְיוֹתֵר, הָיִיתִי שֶׁלֹּא
רְצִיתִי לְרְאוֹת אֶת עֲצָמֵי כְּמֻטְפָּל אֲצֵל פְּסִיכוֹלוֹג וְלְהַחֲשִׁב כְּלֵא שְׁפוּי וְכוּ'.
אֲדָּ בְּכָל זֹאת לֹא עֲמַדְתִּי בְּפִתּוּי יָצְרִי, וְהִלַּכְתִּי פֶּעַם לְפְסִיכוֹלוֹג, אוֹלִי תִצָּא
לִי מִמֶּנּוּ תוֹעֵלַת, וְסַפְּרְתִי לוֹ אֶת כָּל בְּעֵיתִי, שֶׁהוּא בְּעֵצָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִשְׁחַתִּי
לְפָנָיו אֶת דְּאֲגַתִּי.

וְכֵן הֵייתָה תְּשׁוּבַתּוֹ אֵלַי, בְּתוֹר אָדָם חִילוּנִי:

"הֲלֹא אַתָּה אָדָם דָּתִי, וְלָכֶם הִדְתִּים יֵשׁ אֲמוּנָה!"

הוֹדָה לִי אוֹתוֹ פְּסִיכוֹלוֹג, שֶׁכָּל כֶּהֱם רַק לְהַחֲלִישׁ דְּמִיוֹן לְבַעֲלֵי הַדְּמִיוֹן, וְלֹא
לְרַדֵּת לְבַעֲיַת הַנֶּפֶשׁ בְּאֶמֶת.

דָּבָר שֶׁחִזְקֵנִי לְרְאוֹת כִּי הַכֹּל שָׁקֵר, וְלֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יִצִּילוּ כִּי אִם הַפְּנִיָּה
לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְכִנְיָמֵר: "אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאִין מְיָדִי
מְצִיל". וְאֲגַב אֶעֱתִיק כָּאֵן קִטַּע מְסַפֵּר "אוֹצֵר הַמְּחַשְׁבָּה" עַל מֵאֲמָרֵי רַבִּי
צְדוֹק הַכֹּהֵן מְלוֹבְלִין זַ"ל בְּגִנּוֹת הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה:

אִין כָּלֵל זִיקָה וְיַחַס בֵּין תּוֹרַת הַנֶּפֶשׁ הַמְּקוֹרִית הָעֵמֶקָה שֶׁל רַבִּי צְדוֹק עִם
הַמִּנְח "פְּסִיכוֹלוֹגְיָה", בְּמִשְׁמַעוֹ הַמְּדַעִי הַמְּעִנָּה.

גַּם הַמְּשַׁג "עֲדוּן" - "סוֹבְלִימְצִיָּה" שֶׁבְּפְסִיכוֹלוֹגְיָה - אִינוֹ זֶהָ כָּלֵל וְכָלֵל עִם
אוֹתוֹ יְסוּד הַהֶפְכִים וְהַגְּוִנִים, שֶׁבָּא לִידֵי בְּטוּי בְּתוֹרַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל רַבִּי צְדוֹק.
אִין בִּינִיָּהֶם בְּמַהוּתָם וְלֹא כְּלוּם! יְסוּדוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל רַבִּי צְדוֹק יוֹנְקִים
מִמְּקוֹר אֲצִילוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, מִמְּקוֹר מְחַצְבַּתָּהּ הָאֱלֹקִי.

לֹא הֵיינוּ נְזַקְקִים כָּלֵל לְפְסִיכוֹלוֹגְיָה שְׂאִינָה כָּלֵל בְּתַחוּם עֲסוּקֵינוּ. אוֹלָם
בְּהַקְשָׁרָם שֶׁל דְּבָרִים, קִשָּׁה לְהַמְנַע מִלְּצִיֵּן אֶת הַהֶבְדֵּל הָעֲצוּם שֶׁבֵּין עוֹלָם
הָאֲמוּנָה שֶׁל רַבִּי צְדוֹק - אוֹתָהּ אֲמוּנָה צְרוּפָה, מְשׁוּבָבֶת, זָכָה וּמְקוֹרִית,
הַיּוֹנְקֶת מִקוֹרָה מֵהַצֵּלָם הָאֱלֹקִי - מִ"וַיִּפַּח בְּאִפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים - מִדִּילָהּ
נִפְח", כִּפִּי שֶׁבָּאָה לִידֵי בְּטוּי בְּכָל יַפְעֻתָהּ בְּתוֹרַת הַנֶּפֶשׁ שְׁלוֹ - לְבִין
הַתְּאוּרִיּוֹת הַשְּׁטָחִיּוֹת וְהַמְּעִנּוֹת שֶׁל הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה הַיּוֹנְקוֹת מֵאֲפְלוּלִית
הַחַיִּים, מִיַּהֲרָה אֲמִבִּיצִיּוֹנִית שֶׁל גְּאוּהַ מְדַעִית, הַמְּנַגֵּדוֹת לְאֶמֶת וּלְנֶפֶשׁ
הָאָדָם.

יִצְיֹן, שֶׁהַדְּעָה הַרוֹחוּחַת כִּיּוֹם בְּאַסְכּוּלוֹת שׁוֹנוֹת הִיא - שֶׁהַפְּסִיכּוֹלוֹגְיָה אֵינָה עוֹסֶקֶת כָּלֵל בְּמַדְעַ הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם - כָּל עֲסוּקָה הֵם גְּשׁוּשִׁים בְּתַחוּם הַשְּׂכָלִי הַמְּבַהֵק וְהַנְּסִיוֹנִי שֶׁבְּאָדָם, וְאֵין לָהּ וְלֹא כְּלוּם עִם הַנֶּפְשִׁיּוֹת שָׁבוּ, וּבּוֹדָאֵי לֹא בְּמִשְׁמְעוֹת הַמַּהוּתִית הַפְּנִימִית. לְכֹל הַיּוֹתֵר, אֵינָה עוֹסֶקֶת אֶלָּא בְּרַבָּדִים הַעֲלִיוֹנִים וְהַשְּׁטַחִיִּים שֶׁבְּנֶפֶשׁ, אֲדָּ מַהוּת הָאָדָם וְהַאֲמַת שָׁבוּ אֵינֶן כָּלֵל בְּתַפְּיֻשָּׁתָם! (עַד כֹּאן מִסְפֵּר "אוֹצֵר הַמַּחֲשֵׁבֶה").

וְלַמְדַּתִּי, כְּשֶׁאֵין הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹצֵה עֲדִין בְּרַפּוּאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, לֹא יוֹעִילוּ לוֹ כָּל הַתְּרוּפּוֹת וְכָל הַפְּסִיכּוֹלוֹגִים שֶׁבְּעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ מִבִּין אֶת מַה שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹמֵז לוֹ וְדוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, רְחוּק הוּא עֲדִין מִיִּשׁוּעָתוֹ.

וְלָכֵן זֶה הֵיְתָה עֲבוּדַתִּי יוֹם יוֹם - לְהַסְתַּגֵּר, לְהַתְּפַלֵּל, לְבַכּוֹת.

אֶת הַאֲמַת אָמַר, שֶׁבְּתַחֲלָה מִמֶּשׁ שְׁעָרֵי שָׁמַיִם נִסְגְּרוּ לְתַפְּלַתִּי לְגַמְרִי, וְהִיָּה לִי אֲמָנָם מְרֻגָע רַק בְּשַׁעַה שֶׁהֵיְתִי מְשִׁיחַ דְּאֲגָתִי לְבוֹרְאִי, אוּלָם תִּכְרָךְ שׁוֹב הֵיְתִי נִתְקַרְף לְחֲלִי הַדְּאָגָה. וְלֹא הִתְנַאֲשָׁתִי.

יִדְעָתִי, זֶה מְלַחֶמֶת קִיּוֹם - אוֹ שְׁאֵנִי מְנַצֵּחַ אֶת יִצְרִי, אוֹ שְׁאֵנִי נוֹפֵל לְפָנָיו וְאֵין לִי קִיּוֹם, וּמֵאַבֶּד אֲנִי אֶת שְׁנֵי עוֹלָמוֹתִי, עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא. וְהִתְמַדַּתִּי וְהִתְעַקְשָׁתִי יוֹם יוֹם בְּתַפְּלָה.

וּבְאֲמַת זֶה הֵיְתָה הַתְּרוּפָה הַעֲקָרִית וְהַאֲמַתִּית לְמִשְׁבְּרִי, וְהַהֲסָבֵר לְכָד פְּשׁוּט, חוֹלָה הַסַּח צְעָרוֹ לְפָנֵי רוּפָא, הֵרִי שְׁבִאוֹתֶם רְגָעִים שֶׁל שִׁיחָה עִם הַרוּפָא, אוֹתוֹ חוֹלָה שְׁרוּי בְּהַרְגָּעָה מְלֵאָה, כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּתַקְוָה שְׁאֵכֵן פְּתוּרוֹנוֹ יִמָּצֵא, וְהַצְפִּיָּה וְהַתְּקוּהָ שֶׁבָּהּ הוּא שְׁרוּי בְּאוֹתָם רְגָעִים, מְסַלְקִים מִמֶּנּוּ אֶת הַדְּאָגָה. אֲמָנָם נִכּוֹן, לְאַחַר שֶׁהוּא לוֹקַח אֶת הַתְּרוּפָה וְרוֹאֶה שְׁאֵין בָּהּ כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ - שֶׁבּ הוּא לְדְאָגָתוֹ, אוּלָם הַמְּפָרֵשׁ שִׁיחָתוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, הֵרִי הוּא תִּמְיֵד בְּמִצָּב שֶׁל אוֹתָם רְגָעִים שֶׁל יְשִׁיבָה מוּל רוּפָא, כִּיּוֹן שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁהוּא מְשִׁיחַ צְעָרוֹ, הוּא בְּתַקְוָה שֶׁהִי יִשְׁמַע עֲתָה תְּפִלָּתוֹ, וְגַם אִם לֹא נִתְמַלְאָה בְּקִשְׁתּוֹ עֲתָה, חוֹזֵר שׁוֹב מִחַר וּמִתְּפַלֵּל, וְשׁוֹב בְּתַקְוָה שֶׁהִיּוֹם תִּתְמַלְאָה בְּקִשְׁתּוֹ וְתִשְׁמַע תְּפִלָּתוֹ, כִּי הֵרִי אֵינּוּ דוֹמָה לְרוּפָא - שֶׁאִם נִתְבַּדְּתָה תְּקוּנָתוֹ, אֵין לוֹ עַל מַה לְשׁוֹב וְלִסְמוֹךְ עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן יִלְךְ לְרוּפָא אַחֵר. וְהֵרִי אֶצֶל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵין מוֹנֵעַ מִלְרַפְּאוֹת, וְכָל פַּעַם שֶׁמְשׁוּחַח עִמּוֹ, הַתְּקוּהָ - כְּמוֹ שִׁיחָה עִם רוּפָא מַחֲדָשׁ, כְּדֵי שֶׁלְּפַחוֹת מְרוּיַח אֶת אוֹתָם רְגָעֵי תְּפִלָּה לְתַקְוָה וְשִׁמְחָה.

הַרְבִּיתִּי בְּצִדְקוֹת מְאֹד, וְעֲזָרְתִּי לְמַסְפְּנִים בְּגוּפֵי וּבְמִמוֹנֵי הַרְבֵּה לְאֵין שְׁעוֹר, דְּבַר שֶׁהָרוּה לִי קִרְת רּוּחַ וְשִׁמְחָה וְנָתַן לִי סְפוּק רַב בְּחַיִּי, הֵן מִצַּד הַחֶסֶד, הֵן מִצַּד הַהַבְּטָחָה: צִדְקָה תְּצִיל מִמּוֹת.

מִחֲשַׁבְּתִי הֵיְתָה רַק לְבוֹרְאִי, עֵינֵי הֵיוּ תְּלוּיוֹת רַק אֵלָיו. הֵיְתִי רוֹאֶה עֲצָמֵי חֶסֶר אוֹנִים, חֲשׂוֹף לְדַמְיוֹנוֹת מְדַכְּאִים שְׁאֵין מִיָּדָם מְצִיל מִלְּבַד הוּא

יתברך. ובהמשך הזמן הרביתי בשעות המרגוע בתורה כפי יכלתי עד שהתאזנתי, ופחות או יותר חזר לי התאבון, השנה והטעם בחיי.

עד כאן בקצור נמרץ, ומאז והלאה השתפר יותר ויותר מצבי, עד שברוך ה' אפטר לומר שחזרתי לאיתני. וכשהיום, לאחר 20 שנה, וברוך ה' כבר חתנתי את אותה בתי בכורתי, שלא האמנתי ולא פללתי לראותה, וכעת הראני ה' גם את זרעה, בעזר ה' יתברך, יושב וחושב אני כמה נקודות שהרוחתי מפל הטרנדזיה שעברה עלי, ואמנה כמה מהם:

א. הבנתי שהחיים לא הפקר, אין בטחון בשלוח שישלח להסתלק, ובמקומה תבוא הדאגה ברגע.

ב. יש להודות לה' על הבריאות הקימת, ולשמח בטוב הקים, כי לא אשכח היאך שהייתי מקנא באנשים במצבים גרועים הרבה ממני, ורק שהשלוח המינימלית עדין אצלם.

ג. הייתי בז לכסף ולזהב ולכבוד. רציתי רק להיות שלו ושמח עם פת לחם בלבד, ורק שישלך ממני המות הזה - חלי הדאגה.

ד. זכיתי להתחזק באמונה, בהשגחה פרטית ובתפלה, ובקיום שויתי ה' לנגדי תמיד. ולהבין שגם משברי הנפש הנם בהשגחה ולכפרת עוונות, ולא כמו טועים רבים, שחושבים שכפרת עוונות והשגחה שיש רק בנזק ממוני, או חלי גופני, כשבירת יד ורגל. לא כן - אלא כל צער נפשי, מתח, דאגה, פחד, הכל בגזרת אל עליון, וברצונו מתחזק החלי, וברצונו פג המתח והבהלה.

ה. עיני היו תלויות לה' יתברך גם עבור הצרכים המינימלים ביותר שאפלו טובים סומכים בהם על כחם ועצמתם, ואלו אני הייתי צריך להשתמש בבטחון בה' אפלו עבור עסק קטן ביותר, כי נטל ממני הבטחון העצמי לגמרי.

ו. הרביתי בתורה מתוך אמונה שמרבה תורה מרבה חיים, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, בעזרת ה'. וכמו כן הייתי ירא מאד מלחטא - אמנם יראת הענש.

ז. הרביתי בצדקה ובחסד למאד, ומתוך אמונה שצדקה תציל ממות, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, בעזר ה'.

ח. זכיתי להיות רגיש לסבלם של אנשים, ובפרט לסובלים בדברים הדומים לסבלי, שאין צערם מובן ומרגש אצל הבריאים ובוטחים בעצמם.

ט. זכיתי לחזק רבים באותו דבר או בדברים דומים לסבלי, ומצאו רבים מנוח ומרגוע במלותי ובעצותי כבעל נסיון.

י. זְכִיתִי לְזָכַר נְסִי ה' עִמָּדִי תָמִיד, כִּי אֲנִי מִזְכִּיר לְעֲצָמֵי אֶת עֲבָרֵי וְאֶת חֲסָדֵי ה' עָלַי, וּמוֹדָה לוֹ מְאֹד מְאֹד.

יא. זְכִיתִי לְהִבִּין שְׂאִין שׁוֹם יֵאוֹשׁ בְּעוֹלָם, וְאִף שֶׁבִּתְחִלָּה שְׂעָרֵי שָׁמַיִם הָיוּ כְּבִיכּוֹל סְגוּרִים לְתַפְלְתִּי, לְבִסּוֹף רָאִיתִי שְׂאִין הַתְּפִלוֹת הוֹלְכוֹת לְאַבּוֹד, וְכָל חֲלֵי הַדָּאָגָה פָּרַח מִמֶּנִּי כְּעָנָן חוֹלֵף. עַד הַיּוֹם רוֹאֶה אֲנִי כִּיצַד ה' ?תִּבְרָךְ מִחֲנֻדָּךְ אֶת בְּרוּאֵיו וּמִיִּסְרָם, רַק לְמַעַן יִתְקַרְבוּ אֵלָיו וַיִּדְעוּ אוֹתוֹ.

יב. נוֹכַחְתִּי לְדַעַת שֶׁהַפְּתָרוֹן - הַשְּׂמִיחָה, אֲשֶׁר הִיא תְרוּפַת הַפֶּלֶא לְכָל בְּיַד הָאָדָם לְהַשִּׁיגָה, וְלֹא כְּמוֹ שְׂרָבִים חוֹשְׁבִים שֶׁשְׂמִיחָה הִיא מִתְנָה, וְלִכֵּן כּוֹרְעִים וְנִכְנָעִים וְנִמְסָים מִהֶעֱצָבוֹת וְהַמְרָה הַשְּׁחָרָה הַתּוֹקֶפֶת, וּפּוֹנִים לְסִגְלוֹת וְלִתְרוּפוֹת, וְאִינָם מְבִינִים שֶׁבִּידָם לְהַשִּׁיב אֶת הַשְּׂמִיחָה אֶל לְבָם, וְרַק עַל יְדֵי הַתְחַזְקוֹת בְּאִמוּנָה יֵשׁ לָנוּ מוֹשִׁיעַ, יֵשׁ מִי שֶׁיִּכּוֹל לְעֹזֵר בְּכָל מְקָרָה, וְכָל מָה שֶׁעוֹבֵר עָלֶיךָ מְשַׁנֵּחַ עַד כְּמָה וְעַד מְתִי, וְאִין לְהַתִּיאֵשׁ וְלִפְל לְזֵרוּעוֹת הֶעֱצָבוֹת כָּלֵל.

יג. כְּדִי לֹא לַחֲזֹר לְמִשְׁקָעִים וְלְסִיוֹטִים מִהֶעֱבֵר, רָאִיתִי שֶׁהַחֲזִיק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר לְהַתְּבוֹנֵן בְּנִקְדוֹת הַטּוֹבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לְעִיל שֶׁבָּאוּ לִי בְּעִקְבוֹת הַסֶּבֶל דּוֹקָא, וְדוֹקָא מִהַסֶּבֶל וְהַפְּרַעְנוֹת בָּאוּ לִי רוֹחִים גְּדוֹלִים הַנִּזְכָּרִים לְעִיל. וְתַכֵּף כְּשֶׁאֲנִי מִתְּבוֹנֵן בְּטוֹב שֶׁבִּיִּסּוּרִים, תַּכֵּף אֲנִי מִתְּמַלֵּא שְׂמִיחָה מִ"הַעֲסָקָה" הַרוֹחִית שֶׁבָּאָה לְיָדִי.

יד. לְמִדְתִּי שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהַשְׁתַּלֵּט עַל מַחְשְׁבוֹתָיו, וְכַמוֹבָא בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים, שֶׁהַפְּחַד וְהַדָּאָגָה הֵם בְּלֵב, וְאֵלוּ בְּמַח יֵשׁנוּ הַשֶּׁכֶל הַמִּיִּשֵׁב אֶת הַתְּפָרְצוֹת רַגְשׁוֹת הַלֵּב. וְנָתַן ה' כַּח בְּשֶׁכֶל שֶׁבְּמַח הַרְבֵּה יוֹתֵר כַּח מִהַרְגָּשׁוֹת שֶׁבְּלֵב, וְרַק צְרִיךְ הָאָדָם לְהַפְעִיל וְלְהַאֲמִין בְּכַד וְלַעֲבֹד עִם הַשֶּׁכֶל, וְכַד יִנְצַח אֶת רַגְשׁוֹתָיו שֶׁבְּלֵב.

טו. לֹא הָאֲמִנְתִּי שֶׁאֲנִי בְּמַצָּב שֶׁל נְסִיוֹן בְּכָלֵל וְשִׁישׁ בְּחִירָה בְּיַד לְשָׁנוֹת מַצָּבִי, חֲשַׁבְתִּי שֶׁאֲנִי אֲנוֹס לְמַצָּבִי. וְהַיּוֹם אֲנִי רוֹאֶה שֶׁהֵייתִי נִתְּבַע אֵלוּ הֵייתִי נוֹפֵל תַּחַת הַיֵּאוֹשׁ, וְכִי כָּל זֶה הָיָה סֵךְ הַכָּל נְסִיוֹן - אֲמָנָם קָשָׁה וְכָבֵד, אֲבָל נְסִיוֹן שֶׁאֲפָשֵׁר בְּהַחֲלֵט לְהַתְּמוּדָד עִמוֹ וּלְבִסּוֹף לְנַצֵּחַ.

טז. הַחֲדָרַת מַחְשְׁבוֹת טוֹבוֹת וְחַיּוּבִיוֹת מְגַרְשׁוֹת אֶת הַשְּׁלִילִיוֹת. אִי אֲפָשֵׁר לְהַלְחֵם יִשְׁרֵרוֹת עִם הַמַּחְשְׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת, אֲלֵא יֵשׁ לְהַכְנִיס לְרֹאשׁ מַחְשְׁבוֹת עֲדוּד, אֲמוּנָה וּבְטָחוֹן, וּמִמִּילָא מִתְּגַרְשׁוֹת כָּל אוֹתָן מַחְשְׁבוֹת הַמְּבַלְבְּלוֹת, כִּי הַמִּשָּׂא וּמִתָּן עִם הַמַּחְשְׁבוֹת אֵינּוּ מוֹעִיל. כִּי כְּשֶׁאֲתָה מִתְּפִטֵּר מִמַּחְשְׁבָה פְּלוֹנִית, תַּכֵּף צָצָה מַחְשְׁבָה דְּמִיוֹנִית אַחֲרַת שֶׁצְרִיךְ שׁוֹב לְהַלְחֵם אֲתָה, וְלִכְדֵּךְ הַפְּתָרוֹן לֹא לְטַעַן אֲתָם כָּלֵל, אֲלֵא מָה שִׁיוֹתֵר לְדַחֵף לְרֹאשׁ טוֹב, וַיִּצֵּא הָרַע וַיִּסְתַּלַּק לוֹ.

יז. יֵשׁ וַיֵּשׁ בְּכַח הָאָדָם לְגַרֵשׁ אֶת הַמַּחְשְׁבוֹת עַל יְדֵי שִׁיכְנוּס מַחְשְׁבוֹת טוֹבוֹת לְרֹאשׁוֹ. הָאָדָם כְּמוֹ שׁוֹעֵר עַל מַחְשְׁבָתוֹ, וּבִידּוֹ לְהַכְנִיס אֶת הַטּוֹב,

ושיתפס הוא את מקום החלל שבראשו, ובכך יצטרך הרע לפנות את מקומו.

יח. להתחזק בהתאפקות ובסבלנות לתקוה שיהיה טוב. תמיד נשארה אצלי תקוה שיכול להיות טוב. לא למהר להחליט שאין תקוה, כי זהו שקר גמור.

יט. להזהר מפתויי שוא, שדוקא אז מוצאים את מקומם לפתותך - לשמח את עצמך בדברים האסורים בשמחת תערבת אנשים ונשים, שמחת הוללות - דבר שגורם להכביד את הדכאון והאבדון, ואתה במקום שמתקרב לישועתך, הנך מתרחק ממנה יותר ויותר, כי אם לא תקלט את המסר שהבורא רוצה למסר לך - לא עשית כלום.

כ. למדתי שיש לטפל במחשבות הטורדות כבכל בעיה בחיים שאין לגשת אליה בזעם ובמתח, אלא להשתדל להתישב בדעת מישבת, בפנה סגורה, ולראות כיצד ובמה להכניס את הטוב ולהוציא את הרע.

ונסים בדבריו של הרב שמשון רפאל הירש זצ"ל על פסוק "עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבנות רבים", ופרש הרב ז"ל: "חשבנות רבים" - המה אויבי השמחה שרכשו בני האדם לעצמם על ידי חשבונות רבים.

ועוד פרוש :

החיים הם פשוטים וישרים, אלא שבני האדם המה המסבכים ומסבכים עצמם בנטותם מהישרות של החיים.

סיום איזוהי "עבודה שבלב"?

הרה"ג עזריאל טאובר שליט"א

אנשים מרבים להתפלל ולומר תהלים, אך לעמת זאת לא תמיד מרגישים את הקשר הפתוח והישיר עם הבורא.

"יש שני סוגים של תפלות", "יש תפלה של הסדור שהיא במקום קרבות. עבודת הקרבות היתה אחת מן העמודים שעליהם עומד העולם, ומשבטלו הקרבות תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה את סדר התפלה כפי שהוא מופיע בסדור - שחרית מנחה וערבית. נסח זה אינו קשר אישי, אלא תכליתו להחזיק את העולם. זה לא עקר החיוב של האשה, מפני שהיא עסוקה בגדול הילדים ובהנהגת הבית.

"לעמת זאת, הסוג השני של תפלה הוא 'עבודה שבלב'. בכל צעד שנעשה ובכל צרף שמתעורר יש מצוה להתחבר לקדוש ברוך הוא. אם יש משהו שמכאיב לי, שמנתק אותי, צריך לצעק ולהתחבר בחזרה. זו התפלה האמתית, זוהי בעצם התפלה מדאורייתא."

בעצם חיוב התפלה מהתורה הוא הפניה הישירה לקדוש ברוך הוא, ולא הנסח שבסדור?

אכן כך. הסבתות שלנו לא ידעו לקרא, אך הן דברו כל היום עם הקדוש ברוך הוא. זו בהחלט התפלה האמתית. הנסח שקבעו חכמים מיעד בעקר לגברים, במקום הקרבות, אבל גם בזמן שהיו קרבות היה חיוב של תפלה. בימינו יש חיוב במדה מסיימת גם על הנשים להתפלל, משום שאנו מנתקים כל כך, והתפלה בכל זאת יוצרת חבור, גם בנסח הקבוע. מעקר הדיון אשה פטורה מקריאת שמע ומתפלה כי היא קשורה לקדוש ברוך הוא כל הזמן. אשה לא צריכה עשרה אנשים כדי להשרות את השכינה, השכינה כל הזמן איתה. אשה תמיד כואבת. אם אין לה ילדים ודאי שהיא כואבת, אם יש לה ילדים היא כואבת מסבות אחרות. תמיד יש לה סבה להיות תלוייה, מחברת. כל היום שלה היא תפלה."

בכל זאת, נראה שבעלי התשובה מצליחים להיות מחברים ומקשרים יותר מכלל הצבור החרדי. אולי גם חסידי ברסלב, שיוצאים מדי יום להתבודד בשעה של שיחה אישית עם הבורא. ומתי נתחבר אנחנו?

אנחנו קמים כל בקר, מתחילים את היום ואומרים: "לעולם יהא אדם ירא שמים... ומודה על האמת... וישכם ויאמר...". - משיב הרב טאובר - "ומהי אותה אמת שהוא אומר: "אשרינו מה טוב חלקנו"... ושאנו אומרים פעמים בכל יום "שמע" ו"ואהבת".

האם אלה באמת מאשר? האם אלה באמת שמח בחלקך? אם לא - אז איך אלה משקר בכל יום בתפלה?

האמת היא, שאם אלה מודע לתכלית שלך, אם אלה יודע לאן מובילים אותך, אלה מאשר. אדם בעולם הזה מקבל בדיוק מה שהוא צריך כדי להשלים אותו לתחית המתים. אם אלה לא מרגיש את זה, אם אלה לא

מספיק מקשר - צריך לדבר על זה, לנתח, ללמוד, להבין מה בדיוק אני עושה פה. אני בעצם נמצא בבית חולים, הקדוש ברוך הוא הרופא שלי, וכל מה שקורה נועד להשלים אותי ולהכין אותי לעולם הבא, כדי שאגיע לשם מתקן. כשרופא מטפל בי, אומר אני לו "תודה".

"ואהבת את ה' בכל נפשך - אפלו נוטל את נפשך, בכל מאדך - בכל מדה ומדה שהוא מודד לך, הוי מודה לו מאד, כי זה התקון שלך, זה בדיוק מה שאתה צריך. וכשאתה מגיע לתחושה הזו, להכרה הזו שמלנה אותך כל הזמן - זו דבקות".

איך מגיעים לכך?

קדם כל להודות על האמת הזו, שהזכרנו קדם. קדם "וידעת היום" - ללמוד ולדעת, ואחר כך "והשבות אל לבבך".

כתוב בתהלים: "אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך". צריך לעשות חק מדי יום, לדבר ולספר על נפלאות ה', על אהבתו אותנו, על כך שאנחנו בניו. צריך לחיות את האמונה. "בא חבוק והעמידן על אחת: צדיק באמונתו יחיה". לא צריך להתבודד כדי להגיע לאמונה. אנחנו מתבודדים אתו 24 שעות ביממה. לא "קובעים אתו פגישה", אלא חיים אתו בכל רגע, בכל הלב. כתוב ב"אוהב ישראל" שאדם צריך להתבודד בין אלף אנשים, כל הזמן.

"אני לא שולל התבודדות, אבל התכלית היא לא לצמצם את המפגש עם הבורא לזמן מסוים. מי שהתנתק ולא מרגיש אותו צריך להתבונן בעצמו פנימה, ואז עוזרת ההתבודדות להתקשר אליו בחזרה. אבל אחרי שהתקרבותי, כבר לא צריך מפגשים. אנחנו קשורים עשרים וארבע שעות, הוא רוצה אותנו כל הזמן. מקבלים על מלכות שמים בבקר ובערב - בבקר לכל היום, ובערב לכל הלילה, כדי להיות דבקים בקדוש ברוך הוא כל היממה.

הרבה אנשים מוצאים את הדרך להתעלות ולקרבה בעקבות יסורים שחוו. האם יש גם דרך קלה יותר?

"מי שלא חווה יסורים לפעמים שוכח, ככתוב "שמנת עבית פשית", מסכים הרב טאובר. "אבל לא צריך לחכות למכות כדי להתקרר. הרמח"ל אומר שביכולתנו לחסוך הרבה יסורים אם לא נתרחק ממנו. הוא מיסר אותנו כדי שנתקרר, ועל כך נתן דין וחשבון, למה חיבת כביכול את הקדוש ברוך הוא לתת לך יסורים, הרי "בכל צרתם לו צר"? אף יש יסורים מסוימים שהם יסורים של אהבה, והם אינם קשורים להתקרבות אלא לתקונים שיש להשלים בעולם הזה".

נפשי בשאלתי - שאלות ותשובות

בנושא תפילה

שאלה א - ששאלת מאחר והנך מתפלל על

פרנסה ואינך נענה, נחלשת בכך באמונת כחה של

תפילה

תשובה

ובכן יש לדעת כמה פרטים חשובים בענין כוחה של תפילה גם כשלא נענה האדם בתפילתו.

א. מובא בספר "דגל מחנה אפרים" פרשת "עקב" בשם ה"בעל שם טוב":

לפעמים אדם מתפלל על דבר זה ונותנים לו דבר אחר, או לפעמים פועלת התפילה רק בעולמות העליונים.

והביאור בדבריו הוא דבכל תפילה נמשך שפע, זו כוחה של תפילה להמשיך השפעות טובות לכל הפושט יד ומבקש, אלא שאותו שפע שנשפע יתכן ולא יהא בדוקא למה שמבקש האדם, אלא ילך השפע לצורך אחר שנצרך לו האדם, ויתכן כי הוא יותר חיוני לו, והאדם לא מודע לזה וחושב שתפילתו לא התקבלה, ובעצם הלך שפעה של תפילה זו לדבר אחר יותר חשוב שאותו אדם לא התפלל עליו כלל.

וכמו כן יתכן והתפילה פועלת לטובת נשמתו בלבד בעולמות העליונים שזה שוה פי כמה לו היתה השפעתו על גופו כאן בעולם התחתון.

ב. עוד מובא בספר "פורת יוסף" בשם הבעש"ט, דלפעמים תפילה מועילה לאחרים, והאחרים ניזונים בזכותו, וזכות זו נזקפת לו, וכאמור לפי שבכל תפילה יורד שפע, אין תפילה לחינם, אלא שהשפע מתפזר כפי גזירת הא-ל.

ג. עוד מובא בשם החזון איש זצ"ל, דלפעמים תפילה מועילה לבנים או לנכדים ומקבלים הם השפעה רוחנית או גשמית בגלל תפילת סבותיהם או סבתותיהם שלא התקיימה בהם עצמם ומתקבלת היא בזרעם.

ד. הרווח הגדול ביותר שהרווחת הוא עצם התפילה, שזכית אז לרגעים תכליתיים שיביאוך לנצח, והוא בעומדך להתפלל מתוך אמונת אין עוד מלבדו, שזו תכלית האדם בעולם לגלות אמת זו בלבבו. (ופרט זה יבואר

הבאה)

בתשובה

שאלה ב - מה נעשה עם תפלה שמתפלל אדם על יסוריו ולא נענה?

תשובה

לאדם נדמה שהתפילה נועדה כדי להינצל מיסורים, והוא להיפך, היסורים נועדו כדי להתפלל, ולא התפילה בשביל להינצל מיסורים.

דהיינו התפילה היא מטרה ולא אמצעי.

ברגעים אלו כשאדם מתפלל זהו כבר רווח לעצמו, בין יקבל משאלת לבו בין לא, עצם זה שהאדם זוכה להתקרב לבורא להכירו, ולהבין שהינו תלוי בו - אלו הם רגעיו התכליתיים בעולמו, ואלו רגעיו שישארו לזכותו הנצחית, וכבר בהכרה זו קבל את הנתח הנכבד ביותר, מילוי משאלתו של האדם זהו החלק הטפל ביחס לנתח הנכבד שכבר קבלו בעצם תפילתו.

ולכך גם אם לא נתקבלה תפילתו ולא קבל מבוקשו בפרנסתו או בבריאותו, בשידוכו, וביתר צרכיו, הרי שאת החלק הטפל לא קבל, אולם החלק הנכבד כבר מונח בידו, שהיא עצם התפילה והפניה לבורא, עצם זה ששוחח עם הבורא זהו תכליתו בעולמו בהכירו את ה' שכאמור זוהי תכלית האדם בעולם מה שיותר להשלים את הכרתו בה' ולהתנתק מהמקרים והסיבות, לשקרם ולכזבם, ולאמת אצלו את יכולת ה' הבלעדית, וזה מתבטא בתפילתו של אדם שבזה משקר הוא את הסיבות ופונה לבורא הכל יכול.

שאלה ג - כשנתקפים במחשבות בלבול בתפלה, אם זה מחשבות הרהורי אסור או הרהורי דברים בטלים היאך יש לנהג כדי לדחותם?

תשובה

עצה נפלאה לזה ראיתי בספר "שומר אמונים" שכתב, כאשר תוקפים את האדם מחשבות בטלות בשעת התפילה, יחשוב האדם היאך עומד הוא לפני המלך ומדבר עמו, ומנסים באותה עת שונאים לדוחפו או להטרידו כדי שלא ישוחח עם המלך.

כן יחשוב זה שכעת הנה עומד הוא מול מלך מלכי המלכים הקב"ה ומשוחח עמו כאשר ידבר איש אל רעהו ובאים שונאים ומבקשים לדוחפו ולהטרידו, ומה שעליו הוא לרכז מחשבתו בדברו עם המלך ולהדוף את הקמים עליו.

וככל שיתעצם במחשבה זו יתלהב לבו להתפלל לה' מבלי להתיחס לסובבים אותו באומרו אלו אין בהם ממש המבקשים להודפני מהמלך כקש נידף ברוח, ואין לי מה להתיחס אליהם כלל. וידביק אז מחשבתו בבורא ביתר חשק על מנת לנצח את אויביו הקמים עליו.

ולא שיהא זה בלחץ ומתח, אלא דוקא מתוך שמחה שהנה מצליח הוא לחטוף כאשר יוכל לצמצם מחשבתו לה' ולנצח את הקמים עליו, וישמח על נצחונותיו ועל אשר יוכל חטוף כוונה כאשר יוכל.

שאלה ד - היאך אניח דעתי - אם בכלל נכון הדבר - שתפלתי רצויה לפני ה', גם כאשר אני במצב ירוד במדות ובתאוות, ובפרט כאשר התפלה בסמוך לחטא שעתה מעדתי בו?

תשובה

נאמר בתהילים (קב יח-יט): "פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם - תכתב זאת לדור אחרון".

הבטחה גדולה ישנה כאן בפסוק זה שלא יבזה הבורא את תפילתנו בדורות אלו - דור עקבות משיחא, ואף שנהיה בבחינת ערער, וכמו שפירש רש"י ערער - נשחת ונמאס.

והנה מלבד הפסוק, ישנה גם סברא פשוטה לכך.

שהרי מה שעשוע גדול יותר יש לאב כאשר בנו שפשע נגדו, והאב היה בצפיה ובכליון עינים אימתי ישוב בנו אליו, והנה הרגע שבנו ניגש בלב נשבר ונדכה ומבקש על נפשו סליחה מחילה וכפרה, היש עונג גדול מזה לאב.

הלא אנו אומרים יום יום בתפילתנו בברכת השיבנו - בא"ה "הרוצה בתשובה", הקב"ה חפץ ומצפה לכל אחד שישוב, וכמובא בתנא דבי אליהו (א"ר פרק לא): "מעיד אני עלי שמים וארץ שיושב הקב"ה ומצפה להם לישראל שישובו בתשובה, ויותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה מצפה הקב"ה לישראל שיעשו תשובה כדי שיגאל אותן ויבנה להם בית המקדש".

ובכן אחר שחפץ ה' שהנברא יחזור להתקשר עם בוראו, הכי יש דרך אחרת מבלעדי התפילה, הלא במה יקרב הנברא את התרחקותו אם לא בדרך הדיבור עם ה', שהדיבור הוא בלבד המקשר והמתחבר.

כך שבעצם זה שחוזר האדם - ואפילו החוטא לקשר קשריו עם הבורא הוא נחת לה', והוא ענין התפילה שהוא בלבד החיבור בין הנברא לבורא, שהרי אין לנו דרך אחרת להתחבר לבורא.

וכשאדם בא בכניעה ומבקש בקשותיו מהבורא א-ל רחום וחנון, בכל אופן שיהיה, יש בזה נחת לה', ולא מבעיא אם מבקש הוא בקשות רוחניות, וכגון שיהא לו כח להתגבר על יצרו, לתקן מדותיו ותאוותיו, ללמוד תורה שאז בוודאי נחת גדול יש לו להקב"ה ממנו ואף שהוא במצב של חטא, אלא גם אם בא בכניעה לבקש צרכיו הגשמיים - נחת הוא לבורא, כי עצם זה שנברא לא מנתק עצמו מבוראו ומכיר בבוראו כבעל היכולת הבלעדי לעוזרו עושה בזה נחת ליוצרו כי זוהי תכליתו.

שאלה ה - והלא מצינו שמואס הקב"ה בעבודת הרשע, שנאמר [תהלים נ, טז] "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך".

תשובה

אדרבא, מפסוק זה ראייה שאין הקב"ה מואס בתפילת רשע כאשר הוא משברון לבו באמת, דהרי הפסוק איירי ברשע המספר חוקי תורתו של ה', ולומד תורה מתוך רצון לידע חכמה ככל החכמות, ואין לבו נשבר בקרבו כלל, ועל זה ימאס בו ה', אולם זה המתפלל משברון לבו אף שהוא חוטא, וזועק במר נפשו לה' שיצילהו מהחטא, ומואס הוא בחייו מאשר להיות שרוי בעבירה, היאך לא יערב לה' תחנוניו של זה?

ובמיוחד בדורנו הכי נעלם מהבורא מעידותינו, נסיונותינו הקשים והתכופים, חוסר יציבות ותמורות העליות והירידות החולפות עלינו מעת לעת?! ובכן היתכן שאבדה תקוותנו ונכזבה תוחלתנו מה'!?

ומובא בסוף שער הגלגולים למהרח"ו, וכן ב"אגרות שו"א" בשם ספר "פרי עץ חיים" למהרח"ו, שעיקר תיקונו של הדור האחרון יהא בהתעצמות בתפילה דוקא.

וכאמור הלא אנו היום כדברי אוה"ח הק' בשליטת שער הנו"ן של הטומאה והנסיונות קשים עלינו מנשוא, ומה יש לנו שיור אם לא הצעקה לה', וכמו שזעקו ישראל לה' ביציאת מצרים, והנה על אף היותם שקועים במ"ט שערי טומאה, וכי בשביל כך בזה ה' תפילתם?! אדרבא, "ותעל שוועתם אל האלקים מן העבודה".

שאלה ו - האם התפלה נצרכת גם להוה המיידית כשהנו בהשג יד בנקל?

תשובה

בזה"ק (פרשת בשלח ס"ב ע"ב) מובא שרבי ייסא סבא לא היה מתקין סעודתו ומכינה עד שהיה מתפלל על מזונו ואף שהיה לו את צרכיו בתוך ביתו.

למדנו מכאן, שאין שום חוכא בכך שהאדם מתפלל על דבר שעומד הוא לעשותו ואף שכל האפשרויות והנתונים לפניו לעשות דבר הקל ההוא, יקדים תפילה לבורא שיצליחהו במעשהו, והסיבה היא פשוטה משום שכאשר יש סיעתא דשמיא אפשר לסדר גם את הדבר המסובך ביותר בקלות, וכשאינן סיעתא דשמיא הרי שגם הדבר הפשוט ביותר יכול להסתבך ולהמשך באופן המטריד ומייגע ביותר.

לכן התפילה צריכה לכל פרט, למשל אם נצרך הוא לסידור משרדי פשוט, יקדים תפילה שילך לו הכל כשורה ומבלי עיכובים, לקניית חפץ או בגד כל שהוא יקדים תפילה שיצליח בקנייתו ולא יטעה, בהליכתו לדבר משהו אצל שררה כל שהיא לבקש סיוע ועזרה כל שהיא - יבקש שלא יארע לו תקלה בדיבורו, וימצא חן וחסד בעיני רואיו ושומעיו, וכן על זה הדרך, כשנשכח ממנו דבר יבקש מה' שיזכירהו, וכשהוא מתקן כלי וכיוצא יקדים תפילה שיעזרהו ה' שילך בנקל וכיוצא, וכן כשנצרך הוא לפרנסה, להוצאות שבת, למלבוש והנעלה של בני המשפחה ואין באפשרותו לשאת בעול זה - ישא תפילה ותחינה לה' שימלא משאלת לבו ויעזרהו בעת ובעונה הזאת, ובוודאי יראה פלאים.

שאלה ז - מהי מטרת התפלה, הכי נעלם מהקב"ה צרכיו של האדם?

תשובה

הזכרנו כבר למעלה בתשובות הקודמות כי בעולם טבועה טעות גדולה בטעם מצות התפילה, העולם סובר שהתפילה נועדה כאמצעי למילוי הבקשות, שאי אפשר להשיג האדם מבוקשו וצרכיו - אלא באמצעות התפילה ולכך נועדה התפילה.

אולם זו טעות, הבקשות והצרכים המה האמצעים שיבואו ויאלצו את האדם להגיע לתכלית שזו התפילה.

מלחמה קשה נועדה לאדם כל ימיו ללחום עם מראה העיניים, ולשקר ולכזב את אשר יראו עיניו מקרים וסיבות, ולשייך הכל להשגחה העליונה, ועל דבר זה רבו האויבים על האדם יום ויום ורגע רגע להשכיחו מן האמת הזו, ולתעתע בו לטעות באחיזת העיניים השקרית של העולם, להימכר לסיבות להשתעבד להם ולהיסחף אחר שקריהן.

העצה היחידה לכך היא הזכירה בכל עת, להזכיר לעצמו את השקר שבמקרים והסיבות, והתזכורת הטובה ביותר היא בדרך התפילה.

אנשי כנסת-הגדולה ידעו את הסכנה שבמלחמה זו הרצופה בכל חיי האדם להשכיח ממנו את ההשגחה ולהתפתות למראה העיניים, ולכך תקנו לנו ג' פעמים להתפלל, ולחזור על אותן בקשות השכם והערב, וכמו כן בכל משך היום לברך על כל פרט של הנאה, ובכל יום בבוקר להודות ולשבח, על תפקוד הגוף, תזוזת האיברים, לבישת בגדים - כובע, חגורה, נעליים כפי שנסחו ברכה לכל פרט. וכל זה ואולי ויועיל שינצח האדם במלחמה לזכור את הבורא.

לכן על המתפלל אף שלא נענה - להבין שאת העיקר והתכלית שהיא התפילה הוא השיג, והוא רווח פי כמה מאשר היה נענה.

הקב"ה קולע לו לאדם לפינות דחוקות ולמצוקות שונות כאמצעי לתכלית שיזעק לה', והזעקה לה' מפתחת לאדם את האמת שהיא התלות שתלוי האדם בבורא בלבד, ובכך בא האדם על תכליתו יותר מן הכל.

לאדם נדמה שאם לא נתקבלו תפילותיו הרי שלחנם התפלל, ורק אם התקבלו תפילותיו, אזי תפילותיו לא היו לריק. וזהו מפני הטעות הנזכרת בתחילת התשובה, להיות האדם רואה בתפילה כאמצעי ובבקשותיו וצרכיו כתכלית, ולו יבין שהדברים להיפך, ישמח בעצם התפילה שזכה בה לפחות בשעת התפילה לחיות דקות אחדות חיי תכלית שלמענם בא הוא לעולם, והיינו לזכור שאין עוד מלבדו ואין שום כח בסיבות ובמקרים כלל, ולתכלית זו זכה לפחות בשעת תפילתו.

ודומה הדבר לעושי "הגרלה" המבטיחים פרס ראשון, פרס שני... המתפלל בעצם תפילתו כבר זכה בפרס ראשון!...

העולה מכל הנ"ל, שהתפילה לא נועדה למילוי הבקשות והצרכים, אדרבא העדר צרכיו של אדם הינם במטרה כדי שיתפלל ויתחבר הנברא לבורא, ובכך החכים הקב"ה לעשות, שיתפלל האדם ואכן בשל תפילתו יקבל את מבוקשו, מהבטחת הפסוק: והבוטח בה' חסד יסובבנו, והתפילה היא התבטאות של בטחונו של האדם באלקים, ובכך יתחזק באמונתו בה' שהנה שמע ה' תפילתו, ובכך יבוא על תכליתו להבין ולהכיר בבלעדו יתברך וכי אפס זולתו.

שאלה ח - מצד אחד רואים אנו שאי אפשר לקבל דבר ללא תפלה , וכנאמר גבי אדם הראשון: וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ואחז"ל [חולין דף ס'] ומדוע? משום: ואדם אין לעבד את האדמה, היות ולא נברא עדין אדם הראשון להתפלל על הגשמים, וכן רואים אנו שהאבות זכו לבנים בזכות התפלה ואף שהיה נצרך שיהיו י"ב שבטים, וכמו כן בני ישראל נגאלו בזכות צעקתן ואף שהיה מכרח שיגאלו, ומאידך רואים אנו רב בני עולם מקבלים שפעם ללא תפלה?

תשובה

בודאי שהקב"ה משפיע שפעו לכל בני העולם גם מבלי שיתפללו לפניו, אולם הוא השפעה הנשפעת להם כשפע הנשפע לבהמות וחיות יער, שנצרך קיומם לעולם לשם קיום העולם, כך שהשפע הנשפע להם הוא כאדם המאכיל סוסיו וחמוריו, ושום קרבת אלקים לא נמשכת מהשפעה זו, להיות שהנשפע לא מכיר בנותן שהוא הקב"ה והיאך אם כן יתקשר אליו ויודה לו.

ואין צריך לומר שבשביל השפעה זו ינכו להם מזכויותיהם, אחר שאינם מתפללים על כך, כי המתפלל על פרנסתו וצרכיו מבקש זאת בתחנונים במתנת חינם, אכן לכך מקבל זאת בחינם, אולם זה שאינו מבקש בהכרח מקבל זאת עבור שיש לו איזו זכות, ולכך מנכים לו מזכויותיו.

עיקר רצון ה' מהאדם כי זו היא תכליתו, שיווצר קשר אדוק בין הנברא לבורא, ולכן בראו הקב"ה לאדם חסר ונצרך שלא כבהמות שנולדו מסודרים בכל ענייניהם, כי האדם נועד להכיר שהוא תלוי בבורא ולעקור עצמו מתלות בסיבות, ואף שהותר לו להשתמש בהם - יראה בהם כאמצעי בלבד, והכרה זו לא יקנה האדם אלא באמצעות התפילה, שבה מחדד האדם הכרה זו בעצמו, ולכן אדם הראשון והאבות והאמהות הק', ודור שעבוד מצרים דחקם הקב"ה למצב שיתפללו לפניו, כדי שיקבלו את הנצרך בדרך תפילה, ובכך תהא התחברות וקשר אמיץ בינם לבין הבורא שבראם, ומעשה אבות יספרו לבנים - דורות הבאים אחריהם לאחוז

בדרך אבותם שהיא התפילה, להיותם מפרסמים לבניהם ששפעם בא להם בדרך תפילה מידו של הבורא.

שאלה ט - לעצם מלוי הבקשות והצרכים בדרך של תפילה, היאך להתיחס לכך שהאדם מתפלל זועק מתחנן ואף מוריד דמעות ואינו נענה?

תשובה

המשלנו הדבר לאדם החפץ לחצוב חלון בקיר האטום שבביתו, מידי יום מכה הוא בפטיש ומוריד שכבה, ברור הוא שעד שלא יוריד את השכבה האחרונה לא יחדור האור לבית כלל והחושך ישרור כבעבר, אולם מי אינו מבין שבכל יום מתקדם הוא לתכלית שהוא פתיחת החלון בהורידו מידי יום שכבה נוספת מהקיר.

כן הוא בתפילה, כל תפילה מסירה מחסום, מבטלת קטרוג, ובסיום סילוק כל המחסומים והקטרוגים תבוא התפילה על מבוקשה.

ודבר זה ראינו במדרש (רבה "ואתחנן") "שערי תפילה אינם ננעלים לעולם, יש תפילה שנענית לארבעים יום וכו', יש תפילה שנענית לעשרים יום וכו', ויש תפילה שנענית לשלשת ימים וכו', ויש תפילה שנענית ליום אחד וכו', ויש תפילה שנענית לעונה אחת וכו', ויש תפילה שנענית עד שלא יתפלל האדם, וכנאמר: "טרם יקראו ואני אענה".

הרי שמראש נקבע המנין של התפילות שיענו, וכנאמר גבי משה רבינו, תקט"ו תפילות התפלל, ואלמלי היה מתפלל תפילה נוספת היה נענה.

ומובא בספרים הקדושים, שכאשר האדם מתיאש מלהתפלל אדרבא, זהו סימן שקרוב הוא להענות ולכך אז השטן מייאשו מלהתפלל, ולכך החכם דוקא אז יתעצם ביותר להתפלל כי ידע שבכך קרובה ישועתו לבוא.

ובכלל הרי אין סיבה לעולם להתיאש מהתפילה, שהרי כל פעם הוא סיכוי מחדש להתרצות לפני ה', וכמו כשהאדם בא לפתור בעיותיו ומנסה בכל מיני אופנים לא מתיאש כאשר רואה הוא בכל פעם גוון חדש של סיכוי להצלחתו, ויאושו יתכן רק כאשר אינו רואה שום סיכוי להצלחתו, וכגון שכל אלה שתלה בהם תקוות וציפיות נואשו מלסייע לו.

הרי שבתפילה לעולם אין לך להתיאש מלקוות לה' בכל פעם מחדש שיושיעך, לפי שהמניעות אינם מצידו יתברך, שהרי מצידו הוא יתברך כל יכול, וברגע ממש יכול הוא להושיעך וכנאמר "תשועת ה' כהרף עין", וכל המניעה היא מצד המבקש שעדיין אין זה לטובתו שיתמלא מבוקשו, ולכן עליו להמשיך להתרפס ולפייס את בוראו שתסולק מידת הדין ממנו.

וכל פניה מחדש לבורא, היא בעלת סיכוי חדש לחלוטין שמא עתה יתמלא מבוקשו, ולהבדיל הוא כמו שהתאכזב האדם מרופא מסוים ושמע שיש רופא גדול ממנו שיכול להושיעו, הכי יתיאש מלילך אצלו?! כן הוא כלפי הבורא, כל פניה מחדש הוא סיכוי חדש, וסיכוי יותר גדול מהקודם, להיותו בא בתפילה נוספת, כך שלעולם אין להתיאש מהתפילה.

שאלה י - היאך נתן לחזק את התפלה שתהא אהובה וחביבה על המתפלל?

תשובה

כדי שתתאהב ותתחבב התפילה על המתפלל עליו להתבונן בכמה פרטים:

א. להאמין שבתפילתו האדם משוחח עם ה' ללא מחיצות כלל, וכלשון המסילת-ישרים (פרק יט):

מי שהוא בעל שכל נבון - במעט התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתות הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן עמו יתברך ממש, ולפניו הוא מתחנן, ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שומע ומאזין לו ומקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו שומע ומקשיב אליו.

אם כן כשהאדם מחזק לעצמו ידיעה זו, שבתפילתו - ללא שום מחיצות משוחח הוא עם הבורא, יחמוד לבו לשעה זו לעמוד בתפילה לפני ה'.

ב. לחזק את ההכרה שפשוט אין מי שיוכל לעזור לי מבלי רשות והסכמת ה', כך שאין לי מה לחפש אצל רופא, עשיר, או כל מי שאני חפץ להעזור על ידו מבלי שיתן הבורא בלבו דעת יכולת ורצון להיטיב לי, ואם כן מה לי לתלות תקוות במאן דהוא מבלעדי ה', ולכך התפילה נחוצה בלתי לה' לבדו.

ג. על תפילה יש להשקיע, בני אדם מורגלים להבין שיש להשקיע על תורה התמדתה ועיונה, אולם לגבי תפילה אינם מורגלים "להשקיע", אלא היאך שתצא התפילה מלבם היום שכך תצא, ואינם מבינים, שגם על תפילה מחויבים להשקיע ולא לתת לתפילה שתצא היאך שתצא, וכמו שמבינים שאי אפשר להבין שיעור מסובך בסוגיא בתלמוד ללא הכנה כראוי, כן תפילה בשום אופן לא תצא כראוי ללא הכנה.

ומה שמפתה את בני האדם שלא להתכונן לתפילה ולהשקיע בהם אפשר הוא, מפני שרואים המה שפעמים ויוצאת מלבם תפילה זכה וטהורה באופן נעלה בהתלהבות וכיסופין לא שום הכנה, ומצפים וממתנינים שכדבר הזה יבוא להם מאליו כמידי פעם. וזו טעות! אכן מן השמים פעמים שנותנים בלב האדם התפעלות והתרגשות בתפילה. וכמו שלפעמים הבנת הסוגיא הולכת בנקל, ומחדש האדם בה חידושים יפים בנקל, אולם וכי ילמד מכך שכך מהלך הלימוד, לצפות ל"מתנות" שיפלו לו מן השמים?! כמו כן בתפילה, לפעמים לעורר את האדם מקבל הוא איזו תפילה במתנה, אולם לא זו הדרך לצפות למתנה נוספת. התפילה לא נקנית אם לא בעמל ויגיעה וכמו בעסק התורה שנצרך עמל, דהיינו להתאמץ גם בחלק המעשי כדי שתקנה ותתאהב, וכגון להקדים לתפילה ולפחות לבוא בזמן, לקבוע מקום לתפילתו, וכן בחלק המחשבה להשתדל במאמץ לפחות להבין פירוש המילות שמוציא מפיו, להתאמץ בכוונתו, ללמוד מדרשי ומאמרי חז"ל ממעלת התפילה, נחיצותה, ולהפנים לעצמו שחיינו אינם חיים של אמונה ללא תפילה, וללא תפילה כראוי הרי אף שהוא מקבל צרכיו ואפילו הרוחניים אולם נעשה זאת בדרך "מלומדה" ללא שום התקרבות לה'.

ד. להתאהב בתפילה יש לחזק את ההכרה שהבורא הוא כל יכול, ומלבד זאת הוא אוהבך האמיתי יותר מכל אוהב שבעולם וחפץ בטובתך ותיקונך יותר מכל, ואין מונע מצידו כלום מלמלא חסרונוך כי לו העושר והכבוד.

ולא רק שאין מונע מצידו, אדרבא, מצידו דוקא לתת ולתת שכן הוא טוב ורצונו להיטיב, ויתר על כן, כעסו של הבורא כאשר יוצר האדם מצב המונע אותו ית' מלהטיב לו, כי הבורא חפץ להטיב והאדם מונע זאת בחטאו.

שאלה יא - לשם מה מתפללים וחוזרים ומתפללים ובפרט אחר שהקדוש ברוך הוא כבר יודע צרכינו?

תשובה

תכלית התורה ומצוותיה היא להגיע ל"דביקות". התפילה היא התבטאות רגשי הלב - נפשי יצאה בדברו - על ידי הדיבור מבטאת הנפש את רחשי ליבה ומהדקת את החושק בנחשק, ואלמלי התבטאות חיצונית זו שהיא הדיבור, לא היה קיום לרחשי הלב בהיותם פנימיים בלבד, אלא היו דועכים ונעלמים, כשני אוהבים שנפרדו ללא שיותירו שום קשר, שפרוד הדיבור ביניהם גורם פרוד הלב, ותכלית המצוות היא "ולדבקה בו" שלא יהא פרוד הלב מהבורא, וזאת על ידי דיבורי התפילה - קשר חיצוני - המהדק את הקשר הפנימי שלא ידעך וייעלם כאשר אילו היה מופנם בלבד ללא כלים המשמשים להפעלת והחייאת רגשות הלב, כלשון ה"חובת הלבבות" (שי"ג פ"ב) : "התפילה נתקנה להחיות סימני השכל", על ידי התפילה האדם מחיה את סימני שכלו לבל ידעכו. יסוד דברים אלו מבוארים בדברי הסבא מקלם ("חכמה ומוסר" חלק שני מאמר א') .

כך שאף שהקב"ה יודע צרכיו של האדם, קבע הבורא שאם יתפלל יקבל צרכיו בדרך של "נותן ומקבל", ואם לאו יהא זה בדרך "נוטל מאליו", והבדל עצום ישנו כאשר השפע מגיע לאדם בדרך "נותן ומקבל" שבכך קשרו עם הבורא מתהדק להכיר ולדיעה אותו, לבין כאשר הוא בדרך "נוטל מאליו" ללא תפילה, שאז אין סיבה שתביאהו לתכליתו שהוא להכיר ולדעת את ה' שהוא בלבד המחיה את כולם, ואז יכול האדם לחיות כגוי וכבהמה שמזונותיהם מצויים להם בדרך טבע ומקרה, ואין להם שום חיבור והכרה בבוראם שזהו אסון לאיש היהודי שאין כמוהו - להיות מנותק מבוראו.

שאלה יב - האין זו "הטרדה" לחזר על אותה תפלה כמה פעמים ביום?

תשובה

כיון שהתפילה נועדה לצורך החייאת הדביקות בה', ולדביקות בה' אין סוף, לא בכמות ולא באיכות, כל רגע ורגע שהאדם דבוק בה' הרי שהוא משעשע את בוראו וזו תכלית בריאתו, וכמו כן כמה שדביקותו יותר איכותית באהבה עזה ובבהירות יותר, כן בא הוא על תכליתו יותר, לכך מוחל כביכול הקדוש ברוך הוא על כבודו, ומסכים שיגש האדם אליו כמה פעמים ביום ויחזור וינדנד על אותה בקשה - דבר שאינו מכובד ונימוסי אפילו בין בן לאביו וכל שכן בין עבד לרבו - והעיקר שיצא מכך תועלת הדביקות, שהרי זו האפשרות היחידה להחיות את הקשר והדביקות בין הנברא לבורא - בדברו עמו יום יום רגע רגע.

(זהו על דרך הפשט, אולם ע"פ סודן של דברים מובא בספרי המקובלים שאין שום תפילה - דומה לחברתה להמשיך שפע ולהחיות העולמות, ובכל תפילה מתחדש תיקון בחינה אחרת).

שאלה יג - מה העצה שלא להתיאש מהתפלה אחר שאיננו נענים גם לאחר הפצרות רבות?

תשובה

תועלת א :

ניצלת את אפשרות הדביקות כנ"ל, וברור שזה כשלעצמו כבר רווח גדול בהיותך מקושר לבורא ולא מתנתק ממנו, אם כן אף שלא נענית בתפילתך, את מטרת התפילה שהיא הדביקות - הרווחת.

תועלת ב :

פעמים שלמילוי הבקשה דרושים מספר תפילות, וכמובא במדרש תד"א, ועוד : גבי משה רבנו ע"ה - תקט"ו תפילות התפלל, ואלמלי היה מתפלל עוד תפילה היה נענה, ואם כן בכל תפילה ותפילה הינך מתקדם לסיום מספר התפילות, ואף שאינך רואה שום התקדמות כרגע, דומה הדבר, לפורץ חלון מתוך הקיר להחדיר אור לחדרו, שעד שלא יסיים את המילימטר האחרון שבקיר - החושך שבחדר יהא כמו שהיה לפני פריצת החלון, ומי לא מבין שבכל מכה ומכה מתמעט מעוביו של הקיר, ובכך הרי הוא מתקדם לסיום המטרה להחדיר אור לחדר, ואף שלא ניכרת ההתקדמות והחושך קיים כמו שהיה עד שיסיים לגמרי, אולם ההתקדמות הינה מוחשית. כן הוא בתפילה, אמנם אינך רואה זאת, אבל

חובה להאמין שבכל תפילה ותפילה אתה מתקדם ולבסוף "פתאום" תבוא הישועה.

תועלת ג :

האדם בתפילתו ממשיך רחמים בעולם, פעמים שהתפילות אינן מתקיימות במבקש עצמו אלא בבניו ובנכדיו, ופעמים לבני דורו, כל העולם ניזון בזכות חנינא וחנינא די לו בקב חרובין, ואם כן לזכותך נזקף ישועתך של רבים בהמשכת רחמים עליהם ע"י תפילותיך, והינך הבעל חסד הממשיך שפע בתפילותיך לרבים ללא ידיעתך. הדברים מבוססים מהספרים הקדושים, וכמו כן ראיתי באחת האיגרות מהסטייפלר זצ"ל: אם ראית ת"ח במשך הדורות שזכה להפיץ תורה ברבים, זהו יתכן מבכיות ותפילות של הסבתא שלו שהתפללה על בניה שיגדלו לתורה, ואף שלא נתקיימה בקשתה בבניה נתקיימה בנכדיה.

שאלה יד - אדם שמרגיש עצמו בירידה רוחנית, האם ימנע מהתפלה עד שימתין להרגשת התעלות או יתפלל איך שהוא עתה?

תשובה

שאלה זו נובעת מתוך טעות, שכשהאדם בירידה הרי שהוא כנזוף ומנודה ואין לה' חפץ בו, אולם זו טעות כשהאדם בירידה, מה רצון ה' ממנו עתה? אחרי מה עוקב כביכול הבורא ומצפה מזה האדם בעת כזאת? הלא לבחון האם ירים עיניו בשעה זו לה', או שירחיק עצמו, שהרי המעידות זה גופא מבחנן, האם כתוצאה מכך יקום או ימשיך ליפול ולהתיאש, והקם ממעידתו ומתפלל לה' שיעזרהו בוודאי עושה נחת גדול ליוצרו כי זה ממש מה שרצה הבורא ממנו שיעשה במצב זה.

כך שגם במצב ירוד חייב אדם לשפוך שיחו לפני ה', ואדרבא, דוקא במצב שהינו בירידה הצורך ותועלת התפילה כפולה, ובפרט בדור האחרון. ויש לרמוז זאת בפסוק: "פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם - תיכתב זאת לדור אחרון", וכמה דברים ירוויח מכך:

א. משום שאם לא יתפלל יתנתק לגמרי מהבורא עד שקשה יהא לו לשוב אחר כך לבוראו, ובכך שיתפלל ויהדק קשרו עם בוראו - לא יתן ליאוש ולשקריו של היצר זמן לבלבלו ולהרחיקו.

ב. בעת שלבו נשבר בקרבו - יקויים בו: "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", והתפילה מסוגלת להתקבל יותר.

ג. תפילה כזו שמבקש האדם מבוראו שיחלצהו מירידתו הרוחנית לשוב לבוראו ולהכירו, תפילה כזו, אהובה לפני ה' הרבה יותר מבקשות אחרות, ומתי זמנה אם לא כמו עכשיו שלבו מכיר בצורכה באמת, אחר שהוא עתה בירידה. ואדרבא, זו עצת העצות להנצל מיצר הרע לשפוך שיח לפניו שיצילהו מיצר הרע, ועל זה דרשו דורשי רשומות: "הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים" - לתפילה כזו שמבקשים ממנו להיות צדיקים!

שאלה טו - בצרכיו הגשמיים של האדם - עד אי אלו פרטים יש להתפלל עליהם?

תשובה

אדם צריך להתפלל על הכל, החל מדברים הגדולים ביותר כעסקאות גדולות, נסיעות מסוכנות, ניתוחים מסובכים, ועד הפרטים הקטנים ביותר, כהצלחה בקניית בגד או מנעל, תיקון כלי, מציאת חפץ הנאבד וכיוצא, הצלחת הבישולים, מציאת חן בעיני רואיו, וכן עד הפרטים הקטנים והפשוטים ואף שהינם בהשג יד ובנקל לעשותם. ובכך מחזק בעצמו את האמונה אשר אין עוד מלבדו.

חייב שיהא ברור לאדם, מבלי סייעתא דשמיא גם פעולה קטנה אינה יכולה להתבצע בקלות אלא בסיבוך ובקושי רב, וכשיש סייעתא דשמיא גם פעולה גדולה ומסובכת נעשית בקלות ובנחת, ואת הסייעתא דשמיא קונה האדם על ידי הקדמת תפילה.

שאלה טז - מה טעם יש להתפלל אחר שאולי כבר נגזרה גזרה?

תשובה

כתב בפלא יועץ, (ערך "זיווג") ג' סוגי גזירות ישנם :

א. גזירה נחרצת שלא תועיל לה תפילה, והוא אינו מצוי כ"כ, כך שרחוק לייחס לאופן זה את גזירתו ולהימנע מתפילה, וגם באופן זה אם יתפלל ולא יענה - יש תועלת בתפילתו כמו שבארנו לעיל בתשובות א-ב.

ב. גזירה זמנית שהיא מעיקרא נגזרה לזמן מה, וסופה שתבטל גם ללא תפילה, והוא מצוי מאד, ובכאן אם לא מתפלל מפסיד מאוד, כיון שע"י התפילה היה מקבל את אותו שפע בתורת "אדם" ועתה שקבלו ללא תפילה קבלו בתורת גוי או בהמה, ועיין לעיל בתשובה יב שהסברנו ענין זה היטב.

ג. גזירה שמלכתחילה נקבע עליה שבאם יבקש האדם רחמים תבטל ואם לאו - לאו.

לסיכום: לעולם יש לאדם לאחוז בנשק התפילה פן הוא נכלל באופן השלישי, שהגזירה שנגזרה עליו מותנית ועומדת היא, באם יבקש רחמים תבטל ובאם לאו - לאו. ובפרט שרוב הגזירות הם כך שבכח התפילה מעוררים רחמי שמים ונהפך הכל לטובה.

וכן הוא באופן השני שירוויח הרבה אם יתפלל כמבואר, וגם אם גזירתו היא באופן הראשון יש תועלת בתפילתו וכפי שהארכנו בזה לעיל בתשובות א-ב.

תשובה נוספת מובא באור יחזקאל להגר"י לוינשטיין, וראיתי מקור לדבריו בבעל "העיקרים" - רבי יוסף אלבו זצ"ל, דכאשר מתפלל מכל לבו נהיה האדם בכך איש אחר להיותו מעתה בעל הכרה באמונה יותר מאשר היה קודם, וכיון שהנו מעתה איש אחר - הגזירה היתה עליו קודם היותו לאיש אחר, ואילו על איש שכמותו היום מעולם לא היתה הגזירה. ועוד תשובה נוספת, הוא כענין הבוטח בה' שתולה עצמו בבורא, ובשל כך נושע, ואפי' רשע ובוטח בה' - חסד יסובבנו, וא"כ זה המתפלל בעצם תפילתו זו תולה עצמו בה' ובוטח בו, וא"כ זו סגולת הבטחון לסובב חסד לבוטח ולהושיעו מצרתו, והארכנו בזה בשיחתנו: "ענווה של שקר".

שאלה יז - מדוע התפלה שהיא כל כך חשובה - זולה היא אצל בני אדם?

תשובה

לצורך הבחירה עולמנו בנוי באופן של הסתר פנים, ולכך אין התפילות נענות מיד, כי אז מה מקום יש לבחירה, וכשבני אדם רואים כך מזלזלים בתפילה. זאת ועוד, בני אדם טועים לחשוב שהתפילה נצרכת רק לשם מילוי משאלותם, ואינם יודעים שהתפילה בעצם היא מטרה לעצמה - התקרבות לה' ואין תלוי הדבר בין אם נענה האדם בין לאו. כך שהזלזול בתפילה נובע מחוסר בהירות אמונה. למי שאמונתו מעמיקה - התפילה אצלו עונג רב ומרגיש את קצירת עמלו בתפילה, שאז הוא בא ומתענג על רוב עמלו בהשתפכו לפני ה', ואין לו עונג ושעה יפה יותר מזו, להיותו קשור ודבוק בה.

אולם מי שאמונתו שטחית ולא מעמיקה, שקוע הוא בחיי החומר ומאמין הוא בהשתדלות - נעלם ממנו סוד התפילה, כוחה ומתיקותה.

שאלה יח - מה הם התנאים לקבלת התפלה?

תשובה

הנה כמה פרטים המועילים לקבלת התפילה ממה שעולה מהספה"ק:

א. להאמין בוודאות שהתפילה נשמעת מפיד לאוזנו - כביכול של האלקים, כאשר ידבר איש אל רעהו ממש (כלשון המס"י פי"ט).

ב. להתפלל בכוונה, ובהכנעה, כעני המבקש צדקה בפתחו של עשיר.

ג. מעומק הלב, ועומק הלב יתכן מתוך אמונה שהגעת לכתובת היחידה והבלעדית שיכולה למלא את מבוקשך.

ד. להקדים תשובה וצדקה לתפילה - "ואני בצדק אחזה פניך".

ה. להתפלל ולחזור ולהתפלל.

ו. להתפלל במילים שלך, פרט לנוסח התפילה, כיון שמילים שהינך מחדש מלבך יוצאים המה בכוונה ובאמת.

ז. לבקש מאוצר מתנת חינוך ולא מסיבת זכויותיו.

ח. לבקש גם בעיתות רצון מיוחדות, כאחר חצות הלילה, סמוך לעמוד השחר, בשעת מנחה של שבת, ועוד, וכמו כן להתפלל בציבור שאז היא שעת רצון.

ט. להתפלל על הזולת, והמתפלל על חבירו הוא נענה תחילה.

י. כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה, הדמעות פותחות את כל השערים.

שאלה יט - מה תועלת בהקדמת התפלה לצרה?

תשובה

לעולם יתפלל אדם עד שלא יחלה - שאלמלי חלה אומרים לו הבא זכות והפטר. (שבת לב, א)

תועלת הקדמת התפילה מכמה סיבות:

א. חוק חקק הקב"ה, אי אפשר לקבל כלום בעולם הזה בתורת אדם - ללא תפילה, והמקבל ללא תפילה מקבל הוא כאשר יקבלו הבהמות והגויים את מנת מזונם. (רבי ירוחם ממיר. וראה בספרנו "שיח ישראל" באריכות).

ב. אדם המקדים תפילה ונענה כתוצאה מתפילתו, מובטח הוא שישועתו אמיתית ולא ישועה שיארע לו נזק בעקבותיה, מה שאין כן המקבל שפעו ללא תפילה, אין הוא יכול להיות בטוח ששפעו זה לא ייהפך לו לרעתו בבחינת - "יש עושר שמור לבעליו לרעתו".

ג. המקדים תפילה ונענה, אין יורד לו מזכויותיו מסיבת הנאתו משפע הטוב שנשפע עליו, כיון שהקדים הוא להוריד זאת ברחמים ובבקשה באופן של מתנת חינוך. מה שאין כן מי שמקבל זאת ללא תפילה, יתכן וינכו לו מזכויותיו בזה שמקבל שכרו בעולם הזה, שכן בדרך שאדם ניגש בתפילתו כן נחשב לו, אם ניגש לבקש בקשתו בדרך של חסד וחנינה כן

יעשה לו להחשב לו בחינם ללא תשלום זכויותיו, ולעומתו זה שלא הקדים תפילה - מורה הדבר שסובר הוא שגם ללא תפילה תעשה בקשתו, והיאך אם לא בכח תשלום מזכויותיו.

ד. אדם המקדים תפילה, למוד הוא להשתמש בנשק התפילה, ואז גם אם תפגעהו הרעה חלילה נשקו עמו להלחם בצרה, ואילו זה שאינו מקדים תפילה אינו בקי בשימוש בנשק זה, ואז כשתפגעהו הצרה הרי הוא כחייל המפורק מנשקו ואוייבו ניצב למולו לבולעו, שאז נשאר רק לו להשתמש בזכויותיו - אם יש לו - כדי להיפטר.

והוא פירוש נוסף לדברי הגמ' לעיל (שבת לב) : לעולם יתפלל אדם קודם שחלה וכו', לא שלא מועיל תפילה אחר שחלה, אלא כוונת הגמרא היא שמי שלא הורגל להתפלל קודם שחלה, יוקשה עליו למאד להתפלל גם אחר שחלה, כי אינו רגיל בכך, ונשאר לו להינצל רק בזכויותיו.

שאלה כ - ידוע שגם על רוחניות ויראת שמים יש לבקש, והלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים?

תשובה

אין בקשת התפילה לנצחון היצר הרע ועלייה רוחנית, סותרת את נקודת הבחירה הקובעת שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, והעובדה שניסחו לנו רבותינו בנוסח התפילה בקשות רבות לפתיחת הלב לחכמה ולדביקות בעבודת ה', כמו: "והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך", וכמו: "השיבנו אבינו לתורתך וקרבונו מלכנו לעבודתך", ועוד הרבה.

ובאמת מדוע אין זו סתירה לבחירה, כיון שעצם זה שהאדם החליט מעצמו לבחור בטוב, והבינו מדעו מעצמו מהו הטוב האמיתי, וזה הרי מבחירתו החופשית, הרי שמתוך כך מבקש הוא רחמים שיסייעוהו מן השמים, אם כן זה גופא שמבקש שיסייעוהו זהו מבחירתו את הטוב, ואין כאן שום סתירה לבחירה, ועל זה נאמר: "הבא ליטהר מסייעין אותו". ואדרבא, מובא בספר חסידים, לתפילה על ענייני רוחניות אין עליה קטרוגים, ולא כמו בבקשות גשמיות שישנם קטרוגים, כגון מצד שאינו ראוי לכך וכדומה, אבל ברוחניות אדרבא קרובה תפילה להתקבל, וחביבה היא לפני הקב"ה יותר מכל.

ועוד, מה שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, היינו למי שלא משתדל להשיג היראה, ורק מתפלל שתיכנס היראה בלבו, זה אינו נכון, אולם המשתדל להשיג יראת שמים בסור מרע ועשה טוב, ובנוסף לכך מבקש מה' שיעזרהו, אדרבא, כך צריך ומחויב, שהרי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, הרי שמלבד ההשתדלות מחויב עזר ה' שאלמלי כן אינו יכול לו, והיאך ישיג עזר ה' אם לא באמצעות התפילה!?

שאלה כא - במה תלויה אפשרות נקיות הכונה בתפילה?

תשובה

זפות הכוונה בתפילה תלויה בכמה דברים כדלהלן:

א. סור מרע ובפרט בענייני קדושה המתחיל משמירת העינים וכו'.

ב. "קדש עצמך במותר לך", אכילה בהסתפקות ובמתינות, ואילו אכילה מרובה או ברעבתנות, וכן התגשמות בהנאות העולם אפילו בדברי רשות, מונעת את הקדושה ואת הרגשות נועם התפילה, והוא בדוק ומנוסה ממש מידה במידה.

ג. קביעות לתפילה הן בזמן והן במקום, כשהמקום נוח ושקט והזמן קבוע - מועיל לכוונת התפילה.

ד. קנאת סופרים תרבה חכמה, לכן להתפלל בחברת אנשים יראי שמים היודעים ערך התפילה.

ה. לא לבוא לתפילה מתוך דברי חול אלא מתוך דברי תורה, וביותר מועיל כשבאים לתפילה מתוך לימוד מוסר.

ו. רוב בלבולי התפילה המה מהקפדות של בין אדם לחבירו, שאז בתפילתו נזכר אדם בחשבונותיו עם בני אדם, לכן תנאי גדול לזפות הכוונה בתפילה, שלא לתת פתח והתחלה של הקפדה על שום אדם מישראל, לפחות בשעת התפילה. (כן מובא בספר "יסוד ושורש העבודה") .

ז. בדרך כלל להתפלל מתוך סידור דווקא, ורק לעתים כשהינך במצב התעלות מיוחדת וברור לך שעדיף לך מבלי הסידור, אזי סגור עיניך והתפלל, ואם נחלשה התלהבותך באמצע חזור לסידור, ואל תתעצל.

ח. תועלת התפילה מתוך הסידור, בעיקרה היא כשהסידור תפוס ביד דוקא, ולא כאשר מונח הוא על גבי הסטנדר וכדומה.

שאלה כב - אדם שיודע שאינו יכול לכוון בתפלתו, האם יתפלל, ומה נעשה באותה תפלה?

תשובה

יתפלל גם אם אינו יכול לכווין כמבואר בהלכה, ומובא בספרי המקובלים שכל אותם תפילות שנאמרו ללא כוונה מופקדים המה, וכאשר יזדמן לו תפילה אחת בכוונה וכראוי, אזי אותה תפילה מעלה איתה את כל אותם התפילות הנפולות, וכן תפילות הימים נוראים כראש השנה ויום הכיפורים הנאמרות בכוונה כראוי, מעלים את כל תפילות השנה שנאמרו ללא כוונה, [רק שלא יהא בכלל אחטא - להתפלל שלא בכוונה - ויום הכיפורים מכפר].

שאלה כג - "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", והלא צריך להתפלל מתוך שמחה?

תשובה

יש הבדל בין לב נשבר לבין עצבות, אמנם ההבדל הוא דק, אולם סימן יש לאדם לידע אם התפלל מתוך לב נשבר או מתוך עצבות ומרה שחורה, והוא, אם לאחר ששפך תפילתו לפני בוראו מרגיש שמחה גדולה, זהו סימן שמתחילה היתה תפילתו מתוך לב נשבר, כי אם תפילתו היתה

בעצבות ומרה שחורה, ישאר כך גם לאחר תפילתו (שומר אמונים) .

שאלה כד - האם יש סימן לדעת כשתפלתו מקבלת או לא?

תשובה

כן, כאשר מרגיש נועם ה' בתפילה ותפילתו שגורה בפיו ובלבו, ומתלווה אליו שמחה עצומה מתוך צלילות הדעת שהינו עומד לפני האלקים שאין כיוצא בו, מבושר הוא שתפילתו פעלה את פעולתה בהצלחה. וכמו כן אם תפילתו יוצא מן הלב - לב נשבר - ומרגיש הוא שמתחטא הוא לפני אביו שבשמים כבן המתחטא לפני אביו, ובפרט כאשר דמעות ניגרות מעיניו - ומצד אחד העין במר בוכה על שנתרחק מה' וחדל ממצוותיו, ומאידך לב שמח על שזכה להתקרב לה' זוהי תפילה מעלייטא.

שאלה כה - האם יש ענין בקריאת תהלים בכמות ולא באיכות?

תשובה

בדרך כלל יש לנו את הכלל - טוב מעט בכוונה מהרבה בלא כוונה, אלא כשלעיתים מצטרפים רבים וביחד עושים "תענית דיבור" שהיא קריאת תהלים ג' פעמים ברצף, בודאי שיש לזה מעלה כשלעצמו וסגולות מיוחדות לפעולה כזו, אמנם יעשה זאת רק לעיתים כמו פעם בשנה, אבל בדרך כלל כנ"ל - טוב מעט בכוונה ובתחנונים ובבכיה מהרבה בלא כוונה, וכמובן אלו שקשה להם להאט את קריאתם ורגילים בקריאה במרוצה, יעשו כהרגלם, וישתדלו לכווין עד כמה שאפשר להם (וכן נהגו בכמה ישיבות קדושות וכוללים להנהיג ענין זה של הקריאת תהילים ג"פ - פעם בשנה) .

שאלה כו - כמה להתפלל?

תשובה

אמר רבי יוחנן: "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו" (ברכות כא, ע"א, ירושלמי שבת א, ב, ז), כמה שיתפלל אדם יותר - טוב הוא לו, לכן גם בלכתו בדרך - במקום להביט בהבלי עולם יאמר כמה פרקי תהילים, וכן בביתו בהסתובבו ממקום למקום, ובפרט לפני כל פעולה שעושה יתפלל לה' שיעזרהו, וכן יודה לה' על כל דבר ודבר, וירגיל עצמו להשיח בינו לבין קונו ככל היותר.

שאלה כז - האם תפלה מועילה לאחר גזר דין?

תשובה

בהחלט כן, כפי שהיה עם חזקיהו שקיבל נבואה מישעיה שימות, ובתפילתו ותחינתו חי עוד 15 שנים, בקבלתו המפורסמת: "כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים".

כמו כן האמהות עקרות היו, ונשתנה עליהם הטבע מכח התפילה.

שאלה כח - האם כדאי להתפלל על ישועה מיסורים מסוימים מחשש שלא תצמח במקומם פרענות אחרת?

תשובה

ישנה כאן בעיה, מאחר והקדוש ברוך הוא ראה לנכון לייסר את האדם וזהו תיקונו וטובתו, הרי יש חשש שאם יפציר בתפילה להיוושע - שלא ימירו את עונשו בדבר אחר.

וכמה עצות לכך :

א. הנכון הוא לבקש ולא להפציר יותר מדי.

ב. לבקש מאוצר של מתנת חינם, כדי שלא ינכו לו משכרו וכדי שלא ימירו לו את עונשו באחר.

ג. לבקש על זה עצמו - שמבקש שתתמלא בקשתו באופן שלא יוזק ממקום אחר.

שאלה כט - מדוע מניח היצר לאדם ללמד תורה בישוב הדעת וברכוז, לעשות מצוות לרוב וכיוצא, ואילו בתפלה מתנפל הוא על האדם לבלתי תת לו מנוח למחשבה ואפלו לא לברכה אחת?

תשובה

מטרת ביאת האדם לעולם, מחדלו והצלחתו בפרטות, וכמו כן הגלויות של כלל ישראל בכללות הכל למטרה אחת להכיר ולדעת את ה', ומתוך החושך וההסתר לדעת שאין עוד מלבדו, וכל הנדרש מהאדם בפרטות ועם ישראל בכללות להגיע להכרה בה' כאשר ידם משגת בתוך החושך והערפל המסתיר פני ה', ובכך מגיע האדם לתכליתו.

ויתר על כן, תכלית כל התורה והמצוות אינן במטרה לעצמן, אלא במטרה לידע ולהכיר את ה' ולדבקה בו שזו תכלית כל רצון ה' במצוותיו.

וכמובא ברמב"ן (סוף פרשת "בא"): "אין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים, ואין בהם ממנהגו של עולם כלל בין ביחיד בין ברבים".

הרי שזו תכלית כל המצוות, וכמבואר שם ברמב"ן בהמשך שזו כל כוונת התפילות ובתי כנסיות שיכנסו בהם ישראל להתפלל.

כי את תכלית זו שהוא להכיר את ה' זוכה האדם רק באמצעות התפילה, שהרי מוקפים אנו מכל צד ופינה להשכיח מאתנו את השגחתו יתברך, ולסוחבנו ולסוחפנו להטמטם ולהשתעבד למקרים ולסיבות, ובפרט

בימינו באמצעות התקשורת שהכריזה הרמת יד על ה' וצדיקיו לבלתי הזכירם, ולהשכיח את האמונה מעם ישראל בדרך שכל משאם ומתנם הוא בפוליטיקא וטבע ומקריות כוחי ועוצם ידי, ובכך ביודעין ובלא יודעין האדם השומעם נסחף לאמונת המקרה ומאבד ומשחית את נפשו מאמונת ההשגחה.

ולכך יתן יצר שהאדם ילמד תורה ויעשה מצוות, והעיקר שלא יגיע לתכלית שאי אפשר להגיע אליה אלא באמצעות התפילה המזכירה לאדם את השגחתו הפרטית.

ולא לחינם אנשי-כנסת-הגדולה תיקנו לנו 100 ברכות בכל יום, בשם ומלכות על כל חומר אזכרת ה' והלכות ברכות, וכל זה כי ידעו עד כמה עלול האדם לשכוח את בוראו ולהסיח דעת מאמונת ההשגחה ולהיסחף למקרים.

וכמו שהיה אומר הגר"י לוינשטיין זצ"ל אדם יכול להעביר 70-80 שנה בעולם ולצאת מבלי הכרה בה', מלבד ההכרה שהכירו לו את ה' בבית הספר באופן שטחי.

שאלה ל - לפי המבאר בתשובה הקודמת שהתפלה היא העקר, והלא ידוע שהתורה היא העקר, שהנה חכמי התלמוד שתורתם אמנותם לא היו מפסיקים לתפלה?

תשובה

נמשיל משל:

האדם חי ע"י אכילה ושתיה, והם המקיימים את האדם לחיות ולתפקד כראוי, אולם כשהאדם חולה זקוק הוא לרפואות ותרופות להצלת חייו, וכאן לא יספיק שיאכל האדם וישתה כדרכו, כי זקוק הוא לטיפול מיוחד, ולהזרקות חומרים החסרים בגופו בתמצית מתומצתת להברות אותו מחוליו.

הראשונים, שהאמונה היתה ברורה בלבם, ופשוטה בדעתם, וכל חיי היום יום שלהם היו על פי האמונה מתוך שאמונתם היתה חדורה

בהכרתם עמוק עמוק, ויראתם ואהבתם לה' היו במושגים שאין לנו שום השגה בהם כלל, אזי היו עוסקים בתורה, המחזקת את בריאותם, לפי שהיו המה בריאים בנפשם ושום חולי נפש לא היה להם, ולכך התורה היתה מוסיפה להם כח ובריאות בנפשם להשיג השגות נוספות ונפלאות, ולא היו נצרכים לתפילה שמטרתה להברות את הנפש ולהביאה להכרה באמונת ה' אהבתו ויראתו.

ואולם אנו חולים בנפשותינו, האמונה אצלנו מקולקלת למאוד, ומאן דכר אהבת ויראת ה' באמת שחלשים אנו במידות אלו מאד, והננו במצב של "מחוסר הכרה", אשר הכרתנו מטושטשת מלהכיר את אבינו שבשמים, ואנו כמו בן שחלה אנושות ואיבד כרתו, ואינו מכיר את אביו ואמו שבאים לבקר אותו. ולכן חייבים אנו לתרופת התפילה שהיא ריכוז מתומצת המזרים אמונה יראה ואהבה, תורה לבד לא תספיק לנו, לפי שהתורה היא מאכל בריאים, ולחולה לא יספיק מאכל בריאים אולם חייב הוא ליטול תרופות מיוחדות לחוליו.

ולכן אנו עלינו להתחזק בתפילה ולהזכיר למוחותינו החלושים והמטושטשים את ההכרה הפשוטה באמונת ה'.

א"כ, הרי ברור שלחם ומים ויתר המאכלים חשובים המה לקיום האדם יותר מתרופות, ולכן התורה בוודאי חשובה יותר מכל, אולם זהו לאדם בריא, לחולה נצרך תרופות לא בשביל שהמה חשובות מיתר מיני התזונה, שהרי על תרופות בלבד אי אפשר לחיות - חייבים גם לאכול.

לסיכום, בלי תרופות אפשר לחיות וכמו שחיים כל הבריאים. מבלי אוכל אי אפשר לחיות כלל, ולכן התורה לעולם נצרכת וגם החולה בנפשו חייב ללמוד תורה, כי מבלי תורה גם התפילה לא תתקיים בידו, אולם התפילה מחויבת לחולה באמונתו עד ירפא מחוליו, וכהיום שזו מלחמתנו כל הימים, אין לנו להפסיק מתרופה זו שהיא התפילה יום ויום ובכל עת, ובצירוף התורה נצליח בס"ד לעמוד איתנים בזמן זה ש"החושך יכסה ארץ וערפל לאומים", עדי נגיע ל"ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה", במהרה

שאלה לא - היאך להתחיל בפעל בכונת המאה ברכות?

תשובה

המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל היה אומר שכדי להצליח בכוונה בתפילה יש ללכת בצעדים איטיים ועקביים, ולמשל:

לקחת על עצמך מתחילה ברכה אחת או שתיים שעליהם תתן את כל כוחך וכגון ברכה ראשונה של ברכת אבות, ברכה ראשונה של ברהמ"ז, ברכת אשר יצר, וכיוצא, וכשתתחזק בזה תלך ותוסיף, כדי שלא יהא בגדר תפסת מרובה לא תפסת.

שאלה לב - התפללתי והתפללתי ולא די שלא קבלתי מה שרציתי אלא גם קבלתי להפך ממה שרציתי, היאך עלי להתיחס לכך?

תשובה

העולם חי בשקר גדול! וראה כיצד?

אדם נצרך למשל לדירה, מתפלל הוא תפילות רבות לצורך כך, מתפלל ומתחנן לה' שיתן לו דירה, והנה "העולם" היאך מתיחסים לתפילה?

אדם קבל מבוקשו שהוא הדירה, שמח, באומרו ב"ה התפילות לא היו לבטלה, הנה קבלתי מה שרציתי...

איזו טפשות, ראה מה עושים "העולם", את כל התפילות לאמצעי ואת הדירה למטרה...!?

היש טפשות גדולה מזו!

הלא אלף דירות אינם שווים אף חצי תפילה!

ובכן הופכים הם את רצונם מרצון ה', רצון ה' למנוע מהם דירה שהוא דבר טפל ובכך דוחקים כדי להביאם למטרה שיזכו להתפלל, ויזכו בדבר היקר ביותר שהוא התפילה - קשר עם בורא עולם, ו"העולם" רואים בדירה כמטרה ועיקר, ובתפילות כטפל וכאמצעי.

ולכך כשה' אוהב אדם, לא שומע לו בתפילתו, כדי שיזכה בעוד תפילה, וכשהתפלל שוב, עדיין לא שומע ה' לתפילתו כדי לזכותו בעוד תפילה. כי

התפילה היא חיבור ודביקות לה' ומה יש יותר יקר ערך מזה.

שאלה לג - מה העצה להתפלל בכונה?

תשובה

יצייר בדעתו שעומד הוא לפני ה' ללא שום מחיצות, ודיבורו עמו בנוכח כפשוטו, כאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו שומע ומאזין לדבריו - כלשון המסילת ישרים (פ"ט), ואותו האלוק - כל יכול בידו ליתן לו מיד את מבוקשו, וידמה לעצמו שהינו ניגש ונדחק לבקש על נפשו, והנה בשעת דוחקו להתחנן על נפשו דוחפים אותו שמשי המלך בזרועו או במעילו להדפו מאת פני המלך, והם המחשבות הזרות שבאים לבלבלו בשעת תפילתו, והוא נלחם בהם להתעקש ולעמוד על עומדו ולבקש על נפשו מאת המלך, ודוחה הוא מימין ומשמאל את שמשי המלך האצים בו לסיים בקשתו ולהסתלק, ואילו הוא מתעקש להתיצב כמסומר תקוע לבקש על נפשו, ויאמין שבכך חפץ המלך לראותו מתעקש לעמוד בתפילה לבלתי תת לדוחפו, ויתרכז בדיבורי התפילה שלפניו, וממילא יסתלקו כל המחשבות הזרות שאפפוהו.

ועבודה זו אינה צריכה להיות מתוך מתח ולחץ, אדרבא יתענג במחשבתו היאך חוטף הוא כאשר יוכל כמה תחנונים ובקשות מהמלך, ונחת רוח לפניו עולה בזה שהאדם נלחם על תפילתו.

שאלה לד - האם יש ענין להתבודד דוקא בשדה ולשוחח שם עם ה'?

תשובה

הגר"א בביאורו לתיקו"ז (נשא ה' ע"ב) מבאר מדוע אבותינו הקדושים, כאשר היו קובעים מקום להשראת שכינה היו יוצאים אל השדה ומסתופפים בצל האילנות, "היות ולא רצו שיהיה בבית, שהוא מעשי בני

אדם, שמא נבנה בכוונה שלא בקדושה, ולכן הסתופפו תחת מעשי השי"ת היינו תחת האילנות".

וכן ידוע שהחפץ חיים כמו כן היה נוהג לצאת מחוץ לעיירתו ראדין ומתבודד שם עם ה', וכן נהגו חסידים רבים וטובים מכל קהילות ישראל החפצים קרבת ה' באמת.

שאלה לה - האם ישנה קפיצת הדרך בעבודת ה' ולהסיר באופן מזרז את טמטום הלב?

תשובה

בהחלט כן, והיא בדרך תחינה ותפילה מקירות לבו שה' יסיר ממנו הטמטום ויפתח לבו לאהבה וליראה את ה'.

והיטיב לבאר זאת הרב "מכתב מאליהו" (ח"ד עמ' 261-262)

ולנחיצות וחשיבות דבריו נצטט לשונו :

דרך העקיפה של חיצוניות ודרך הישירה של תפילה :

שני גדרים אלה יש גם אצל עבודת האדם, שיש דרך למלחמה ביצה"ר ע"י שלא לשמה, ע"י שאינו רוצה להיות שונה מהסביבה, ע"י ההרגל וכדומה, דרך זו מצריכה מלחמה תדירה לדחיית הרע, כי העליה היא בהדרגה, בדרך "סולם מוצב ארצה" וכו', ובדרך זו - שהיא דרך חיצונית - אנו נלחמים, אבל בפנים אין אנו עוסקים באופן ישיר בדחייתו, אלא אנו מסלקים את המפריעים שהיצה"ר שם בדרכנו. למשל: הוא רוצה להפריע אותנו מלימוד תורה ע"י שטוען שצריך לדאוג ל"תכלית" ולשאוף לכבוד, ואנו משיבים לו שגם ע"י לימוד התורה נוכל לקבל משרה בבא הזמן ולזכות לכבוד וכדומה, וע"י זה משתקקות טענותיו והוא מניח אותנו ללמוד. במשך הזמן נגיע לאהבת תורה עזה, עד שטענותיו אינן מפריעות לנו יותר.

את השמוש ב"לא לשמה" אנו לומדים ממאבק יעקב אבינו עם עשיו. יעקב הכין את עצמו לדורון לתפילה ולמלחמה כאשר היה צריך להפגש עם עשיו, (עיין רש"י וישלח לב, ח) ואיתא בזוה"ק וברמב"ן רמז לדורות באופני המלחמה בסט"א וביצה"ר. ענין הדורון לעשיו הוא גדר שוחד לשטן,

שמשחד את השטן ע"י שלא לשמה בעשיית המצוה ועי"ז מסלק את התנגדותו.

אבל הדרך השניה היא דרך התפילה, דרך "קונה עולמו בשעה אחת", שהיא דרך ישירה להתקרב אל השי"ת אעפ"י שעדיין לא תוקן טמטום לבנו, וכמפורש בגמ' עבודה זרה (י"ז) במעשה דר"א בן דורדיא שזכה לתשובה ולדבקות עד שיצאה נשמתו בבכי וכו' ויצאה בת קול ואמרה ר' אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי עוה"ב. הוא זכה לזה ע"י בקשת רחמים כדאיתא שם, שאמר: "שמים בקשו עלי רחמים, ארץ וכו' אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו... חזר ואמר אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו געה בבכיה ומת". כלומר, הוא בא לידי ההכרה שהוא בעצמו צריך לבקש רחמים, ובא לידי תפלה אמיתית פנימית, עד כדי דמעות ועד כדי מסירת נפש. חידוש גדול למדנו בזה שאם נתעורר להתפלל באמת על ההתקרבות אליו ית', שיבטל כל טומאותינו וטמטום לבנו, ונגיע לידי זה ע"י התעוררות כי הננו עם השי"ת תמיד, וקרוב הוא אלינו, ורק אנו צריכים לבקשו באמת, נזכה לבחי' קפיצת הדרך רוחנית - מעל כל מחיצות הטמטום המעכבות - לדבקות בו באמת, וככל שנתייחד בזה יותר, נצליח יותר בעהשי"ת.

תוכן שתי הדרכים הוא: בדרך הראשונה, שמצורף הגשמיות והשלא לשמה ג"כ לעבודתנו ע"י שאנו משתמשים בחיצוניות, באופן זה צריך מלחמה תדירה לשבור ולדחות את הגשמיות. אבל הדרך השניה, שהיא רוחנית גרידא, חותרת אל הפנימיות באופן ישיר.

אמרו חז"ל (ברכות לב): "מיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפלה וכו' שערי דמעות לא ננעלו" וכו' עיי"ש. היי' שבחינת שער סגור הוא טמטום הלב; שאחר חורבן ביהמ"ק נתעבה כ"כ עד שאי אפשר לבקעו ולהתקרב אל ה', כדאיתא בגמרא (שבת לא): "יודעים רשעים שדרכם שאולה אלא שחלב על כסלם", היינו שלבם טומטום כ"כ שאין הידיעה יכולה לשלוט על לבם ועל רצונותיהם. אבל בתפלה עמוקה עד כדי דמעות אפשר לבקוע את הטמטום ולסלקו ולהתקרב אל ה'. שער זה לא ננעל מעולם.

ואחז"ל (ברכות ו'): "דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם - זו תפלה", הפירוש הוא שמדרגת התפילה היא ברומו של עולם, היי' שהיא מעל גבי חוקי העולם, שאין עולים ע"י תפלה בעלייה הדרגתית כבשאר דרכי העליה, אלא מתעלים בבת אחת וזוכים לטהרת הלב.

חיזוק גדול נדרש להתעורר ולהתפלל לסילוק הטומאה ולטמטום, והמתחזק בדרך זו ודאי שיצלח, כי בדרך זו אין מעכב כלל.

שאלה לו - מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה [משלי כח, ט] מדוע? הלא סוף סוף מתפלל הוא ומבקש צרכיו, ומדוע תלוי הדבר בתורה?

תשובה

על כך עונה ה"מכתב מאליהו" (ח"ד עמ' 60-61) בביאור נפלא :

"מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה" (משלי כח, ט) . אם תפלה היא רק שמבקשים מה' מה שרוצים, קשה להבין פסוק זה, כי מה ענין תורה לתפלה. אבל אם תפלה היא דבר התלוי במדרגה, היינו לתת ביטוי לשאיפה לעלות בעבודת ה', ולבקש ממנו לשמור אותו מן המפריעים מעבודתו ית' ושיזכה לסיעתא דשמיא כדי שיוכל לעובדו בלי עיכובים - אז אפשר להבין שלא תיתכן בלי תורה. וכן כתב מהר"ל בספר נתיבות עולם (נתיב העבודה פ"ב), כי אם אין האדם שואף לתורה ולמצוות באמת בכל לבו, איך יתכן שיתפלל על סיוע לרוחניות. הרי אין אדם מתפלל אלא על מה שהוא מרגיש שהוא חיוני לו ונחוץ לו ביותר. ואדם המסיר אזנו משמוע תורה הרי זה לאות שאין לו חשק ושאיפה לתורת ה', ואיך תהיה תפלתו תפלה מאחר והוא אינו שואף לרוחניות.

אבל "תועבה"? למה תפלתו "תועבה"? ביאר מהר"ל (שם) כי זה שלבו רחוק מתורה, ודאי שתפלתו אינה אלא על עניני הגוף, ותפלת המגושם תועבה היא בהכרח, כמו שתפלת השיכור תועבה (עירובין סד.), כי השיכור אבד שכלו ונשאר רק גופו, וגשמיות לשם גשמיות היא שקר ורע, ונמאסת לפני הקב"ה. גדר התפלה הוא הדביקות בו ית', היינו הרצון העז להתבטל אל רצונו ית', וזה יתכן רק אם תפלתו על הגשמיות היא בגדר סיוע לרוחניות כנ"ל. אבל אם מבקש מאת השי"ת שיתן לו תאוותיו ורצונותיו הפחותים, כמה זר ומוזר הוא זה, וכמה מאוס הוא לבקש דבר נבזה כזה מאתו ית' שהוא קדוש בתכלית הקדושה. ובכן, מסיים המהר"ל, בודאי תפלה כמו זו תועבה היא להקב"ה, והוא כביכול מסיר אזנו משמוע אותה כמו שהאדם מסיר עצמו להביט בדבר המתועב אצלו.

ולפי זה מיושבת קושיא יסודית בענין התפלה. כי הנה הרבה נבוכו בזה, למה צריך האדם להתפלל אל ה'; לכאורה אם המבוקש טוב לאדם, הרי השי"ת רוצה בטוב ויתן לו גם בלי תפלה, ואם רע לו איך יתן לו על ידי התפלה? על שאלה זו עונה מהר"ל (שם) "כי התפלה - להשלים את האדם מה שהוא חסר, ואז השי"ת שומע תפלתו ובקשתו, כאשר האדם הוא חסר וצריך אל השלמה". הכוונה לפי המבואר לעיל, שאם האדם מרגיש חסרונו בעבודת ה', ושואף לסייעתא דשמיא, ושאיפה זו היא היא

תפלתו, אז יתן לו ה' מה שהוא מבקש, כי השאיפה החזקה היא ה"פתח של מחט" שעל ידו יהיה ראוי לסייעתא דשמיא.

שאלה לז - הכיצד נפעל ע"י התפלה שיתרומם האדם למדרגות רוחניות, הכי מועילים תחנונים לזכיה רוחנית הדורשת עמל ויגיעה?

תשובה

הרב "מכתב מאליהו" (ח"ג עמ' 66) מבאר זאת בדרך זו, שהתפילה היא מדבקות את הבורא לנברא המתפלל אליו, וא"כ הוא פועל מלמטה בתפלתו, וכנגדו הבורא חותר לו מלמעלה חתירה ומתקרב אליו ובכך סר טמטומו מלבו ומתקרב הוא לה'.

וכדי שיובנו הדברים היטב נצטט אי אלו קטעים מלשונו:

...אולם בתפלה אפשר לכל אדם, אפילו לפשוט ביותר, להגיע ישר אליו ית', כי הלב בדבקותו יכול להגיע אל מה שאין השכל מגיע בהשגתו.

נוסיף להסביר כיצד יגיע אדם אל למעלה ממדרגתו ע"י התפלה. "קרוב ה'... לכל אשר יקראוהו באמת", וכאשר השי"ת מתקרב אל הקורא אליו - שם יש פגיעה (עיין רש"י ריש ויצא: פגיעה היינו תפלה), זו היא הדבקות. נמצא, שאין הדבקות נעשית על ידי האדם לבדו, אלא שמלמעלה באים לעומתו עד שנשלמה הפגיעה. דבקות זו היא המענה אשר יענה ה' לקוראיו. ונבאר: הרי האדם נברא לעבודת ה', ואין בכל הגשמיות שלו אלא רק כלים שישתמש בהם לצורך הרוחניות. ואם כן, גם בתפלתו עיקר בקשתו צריכה להיות רק לצרכי רוחניותו; וגם מה שיבקש בעניני העולם הזה יבקשנו כסיוע לעבודת ה'. ואם כן, הלא תוכן התפילה אינו אלא בקשת לבבו להתקרב אל ה' ולידבק בו, וההתקרבות מלמעלה היא המענה.

אבל יש עוד להתעמק בענין זה. כתב הרמח"ל זצ"ל שבהאר"ת אורו ית' אין שינוי לעולם, כי לא שייך באורו ית' כל צמצום והגבלה, והוא מאיר תמיד על כולם בשוה. אלא שההגבלה היא במקבל, כי חלונות לבו של אדם עכורים המה, וכל שירבה לנקותם, יכנס בהם האור יותר. וצריך לבאר לפי זה את ענין הענות התפילה שהקב"ה מתקרב מלמעלה ממדרגת האדם, הרי לעולם לא חסר מצד הארתו יתב', וההכנה לקבל

הארה יותר גדולה צריכה לבוא מצד המקבל. אבל הענין הוא כך : טמטום הלב הוא מחיצת הברזל המפסקת בינינו לבין אבינו שבשמים, והיא היא עכירת החלונות. והמחיצה עבה היא מאד : אילו האדם היה רוצה לבקוע את המחיצה בכוחות עצמו - עבודה של חמש מאות שנה היתה דרושה לכל הפחות לכל מדרגה ומדרגה של נקיון (עיין מאמר "שבעה רקיעים - דרכי העליה"). פְּשָׁפוֹרִים מְנַקֵּה מִתְחִילִים אותה משני הצדדים כאחד, עד שנפגשים באמצע הדרך, בזה מושלמת המנהרה. כך נבקעת מחיצת טמטום הלב. על ידי מעשה המצוות ועבודת ה', האדם כורה מצדו והלאה, ומרגיש בכל הדרך את עלייתו ממדרגה למדרגה. ובתפלה, זוכה שכורים ומנקים כנגדו מלמעלה, ואינו מרגיש כלל איך ובאיזה אופן חלף ועבר עובי הטמטום. הוא מתפלל "וטהר לבנו" וכו', והקב"ה מטהר, פירוש, מקטין את עובי הטמטום בשיעור שלמעלה ממדרגת האדם, והוא בחינת קפיצת הדרך הנ"ל.

שאלה לח - האם מן הנכון לבוא בתפלה לפני השי"ת בנוסחת תביעה, וכמו שמצינו גבי אברהם אבינו שטען: "האף תספה צדיק עם רשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט", או כמו גבי משה רבנו שטען: "למה הרעתה לעם הזה"?

תשובה

האריך בזה בספר מכתב מאליהו ח"ב (עמודים 183-187), ומסקנת דבריו שאין לבוא להקב"ה בנוסחת תביעה, והמתפלל כך נענש, אלא בכגון אברהם אבינו שהתפלל כך ללא שום קושיא על הנהגת ה', וכל טענתו היתה מפני חילול ה' שבדבר שגורם לו חילול והסתר, ויש זכות לצדיק לבקש שלא יהיו לו מפריעים במהלך עבודתו את ה', וכל דאגתו רק על כבודו ית' שיהא מקודש בעולם ללא שום הסתר ובלבול, וכמו כן משה רבנו שהתפלל, "למה הרעות" וכו' כוונתו היתה רק למען קידוש שמו ית', ללא שום שמץ של הרהור וקושיא אחר הנהגת ה'.

כך שלזכות בתפילה על דרך נוסחת תביעה ולדבר קשות זהו רק כשהמתפלל הוא בדרגה עליונה של שלימות האמת, וכשאינו בבקשתו

שום שמץ טענה כלפי הנהגתו ית', אלא רק שאיפה לראות בקידוש שמו ית', אזי תפילה כזו לא רק שאין בה חילול, אלא להיפך יש בה גילוי גדול לקידוש ה' ובקשה כנה ואמיתית להסרת החילול.

אך תפילה שכזו סכנה גדולה כרוכה בה באם יחסר למתפלל אף בחינה דקה שבדקה במדת האמת של התפילה, כי אז יש בה מן חילול ה', ועלול המתפלל כך להענש קשות. ועיי"ש עוד דברים נפלאים בזה.

שאלה לט - היום, שהלבבות אטומים וחתומים, במה נתן לעוררם להתפעלות והתלהבות לה'?

תשובה

אכן במצבים השגרתיים קשה מאד שיימצא מי שיתעורר לבו להתפעל ולהתלהב, אמנם במצבים הבלתי שגרתיים קל להתפעל, ולמשל, כאשר האדם בצרה, הרי שעתה כאשר נחתה עליו הצרה לבו נשבר בקרבו ויזעק לבו לה' בתפילה ובבכי באופן שאפילו צדיק ממנו לא בכה באופן כזה זמן רב, הרי שהמצב החריג מכריח להתפעל ולהתלהב בנקל ממש מה שלא יצליח אף העמל להשיגו אלא לאחר עמל רב.

וכן במצב של שמחה שארעה לאדם, אזי לבו נפתח ביותר, לפי שהשמחה שארעה לו מפעילה בו רגשות להודות לה', ולהתפעל ולהתלהב בנקל לשפוך לבו לפני ה' בהודאות וברכות.

ולכן מציע לנו ה"מכתב מאליהו" (ח"ה עמ' 12) :

שְׂדֵה-לֶבָן חרושה לפניך - קום מהר וזרע אותה .

דהיינו מצאת שהלב חרוש ומוכן לזריעה והוא או מהצרה חלילה שנחתה עליך או מהשמחה שבאה עליך - קום וזרע את לבך, וקבל עליך קבלות של התחדשות מעתה ואילך, ולפחות נצל את לבך אז לשופכו לפני ה' ולהתחזק באמונתו ובבטחון בו. וזו העצה היעוצה היום בימינו שהלבבות נאטמו לנצל את עיתות פתיחת הלב ואז לעבוד עם הלב שקצת נפתח ויועיל הרבה, שגם לאחר שיסתם שוב הלב ישאר בו לפחות הרושם מאותן עתות התפעלות.

שאלה מ - מהי העצה לקבלת התפילה שתענה ע"פ הרב?

תשובה

"קרוב ה' לכל אשר יקראוהו באמת", כדי שתענה התפילה צריך שתהא באמת וכדי שתהא התפילה באמת נצרך לכך ב' תנאים.

א. לקרוא לה' מעומק הלב ולא מהשפה ולחוץ.

ב. להאמין שרק ה' יכול לעזור ומבלעדיו אפס ואין.

ונבאר הצורך בב' תנאים הנ"ל.

הראשון הוא שיקרא לה' מקירות לבו והוא דווקא באופן שבעייתו באמת תהא כואבת לו, וכמו למשל אדם שיש לו חולה בתוך ביתו, הרי שכשהחלה המחלה אצל אחד מבני ביתו אז האדם מזועזע וחרד, או כאשר פרנסתו של אדם החלה לקרוס אז הוא חרד ומזועזע להיות שאינו מורגל למצב ביש זה שפקדו.

וכמו כן כאשר בנו או בתו של אדם ירדו מדרך ה' והחלו לאותת סימני "נשירה" אז האדם מזועזע ואינו משלים בשום אופן עם מצבו, ואז אם יתפלל לה' - תפילתו תהא באמת. ולכך יש להיזהר להתפלל אז! כלומר אם יתעכב האדם מלהתפלל על עסקו שקרס או על בנו החולה שחלה זה עתה, או על בנו או בתו שנשרו מדרך התורה הרי שיתרגל למצב וכבר לא יוכל לבכות ולהתפלל מעומק הלב, לכך כבר בתחילה כשלבך בוער וכואב שפוך נפשך לפני ה' מקירות לבך ויועיל.

וכן המתפלל לה' שיפתח לבו בתורה, יועיל זה כשיהיה באמת, דהיינו שיחוש שבלי תורה אין לו חיים, או כאשר הוא שרוי בחטא - טוב לו המות, ואז תהא תפילתו באמת.

תנאי שני כדי שהתפילה תהא באמת הוא כאשר לא יהא לבך חלוק לקיווי לעזרה מכמה גורמים, כי אז כשתפנה לה' לא תפנה בלב שלם, כי בלבבך תאמר הלא יש לי כמה אפשרויות לפתור הבעיה, ואז פנייתך לה' תהא חלקית. אולם אם תתקע בלבך שאין שום גורם שיכול לעזור לי מבלתי שיסכים עליו ה' - אז הפניה לה' תהא שלמה ולא חלקית, זוהי

שאלה מא - האם עדיף להתפלל תהלים עם הצבור, או לעסק בתורה ביחידות בביתו?

תשובה

חידוש גדול מחדש לנו ה"פלא יועץ" (ערך "חבורה") שעדיף שיקרא האדם תהילות (תהילים) בציבור משיעסוק ביחידי בנגעים ואהלות.

וכנראה כוונתו שפעמים ומתכנסים העם לביטול גזירות ומתקבצים לקריאת תהילים ולתפילה, עדיף שיניח תלמודו וילך להתפלל עמהם, כי מסתמא אין כוונתו שעל הת"ח לילך ממקום למקום ולקרוא תהילים בצבור, דאם כן תורה מה תהא עליה, אלא כאמור כשמכריזים עצרת תפילה וזעקה למען כלל ישראל, או אפילו לעתים כשמתכנסים בני חבורתו של אותו ת"ח לתפילה לא ימנע מהלוך עמהם, כי כך הוא גדול כוחם של צבור ועיין שם עוד בדבריו דברים נפלאים.

שאלה מב - פעם נאמר בחז"ל: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", הרי שהעבודה הרוחנית בידי האדם, ופעם נאמר בחז"ל [קידושין ל] בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, הרי שהדבר תלוי בהקב"ה?

תשובה

לעבודת ה' נדרש ב' עבודות, האחת השתדלות והשנית תפילה.

ובזה יובן, ביחס להשתדלות הנדרשת מהאדם נאמר: "הכל בידי וכו'", כי זה תלוי באדם ולא באחר שהוא יבחר בטוב וישתדל להשיגו, ואחר הכל הרי זקוק האדם לעזר ה' שיעזרהו להתגבר על יצרו, וזה ישיג על ידי התפילה, כך שבעצם לסיכומו של דבר, הכל בידי האדם, ההשתדלות והתפילה, ההשתדלות תזכהו למלאת חובתו לעמול ולהשתדל, והתפילה שהיא גם ביד האדם תזכהו לעזר ה' שיסייעהו לכבוש יצרו.

שאלה מג - מה הם גדרי הקריאה באמת להחשב בגדר "לכל אשר יקראו באמת"?

תשובה

למדנו מדברי ה"מכתב מאליהו", ב' תנאים נצרך לכשתחשב לאדם תפילתו תפילת אמת, שאז מובטח הוא שתפילתו לא תשוב ריקם.

התנאי הראשון שיכאב לאדם בלבו את אשר מבקש הוא בפיו, וכגון אדם שיש לו משכורת מכובדת, אלא שחפץ הוא לתוספת לשם רחבות יתר. הרי שזה לא יתפלל בכאב, לעומת זאת זה אשר פיטרוהו מעבודתו יתפלל בכאב לב. וכמו למשל עוד, אדם החולה בעצמו, או זה שיש לו חולה בתוך ביתו בוודאי יבקש יותר מעומק הלב ומכאב מאשר זה המתפלל על חולה של חבירו.

תנאי שני, שיפנה להקב"ה כעוזר ומושיע בלעדי, ולא שיפנה אליו לשם סיוע בלבד, וכגון אדם הנתון במשפט קשה או בניתוח קשה, ודאגתו רק על 20% בלבד, להיות ש- 80% כבר הבטיחוהו שהנו בטוח, הרי שפנייתו להקב"ה רק על 20%, ואילו על 80% הינו רגוע מגורמים אחרים, זהו לא נקרא תפילה באמת.

וממילא כשאדם מתפלל לה' על תורה ועבודה, וכן על שיצילהו מיצר הרע. אימתו תועיל תפילתו, כשיתפלל מקירות לבו, כלומר שיכאב לו הדבר, וירגיש בתפילתו באמת שחיינו אינם חיים ללא תורה, ללא שמירת העינים, ללא שמירת הלשון, ללא מידות טובות, וכיוצא, ויתחנן לה' מתוך תחושה כואבת, שבאמת נוגע הדבר לעומק לבו.

וכמו יאמין במה שאמרו חז"ל (קידושין ט): אלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שזהו התנאי השני שאלמלי עזרת ה' אין מי שיעזור לו, ובכן יתלה בטחונו בה' באמת.

תפילתו.

תתקבל

ובכך

שאלה מד - מאחר ומבאר בתשובה הקודמת מה הן גדרי הקריאה באמת, לשם מה אם כן יש לנו לטרח כל כך בתפלותינו שחרית מנחה וערבית אחר שבדרך כלל אינם בגדרים הנ"ל? ובכלל מה טעם יש לתפלה כשאינה בגדרים הנ"ל?

תשובה

מב' סיבות חשובה כל תפילה, ואיזה שתהא ואפילו כשאינה באמת כראוי על פי המבואר בתשובה הקודמת.

א. לבוא לתפילה באמת ולהכיר שאין עוד מלבדו כלל, ולהגיע לדרגה של פניה לה' מכל הלב, אין הדבר בא ביום אחד, לכן צריך להיות מורגל בתפילה, התפילה נועדה להשריש אמונת "אין עוד מלבדו" בלב, שהרי לשם כך האדם מברך בכל יום 100 ברכות, ומשנן לעצמו בכל הזדמנות שאין עוד מלבדו. ואם כן היאך יגיע האדם לתפילה אחת באמת אם לא שקדמו לכך מאות תפילות של תרגולים והשרשת אמונה באין עוד מלבדו, כך שכדאי הרבה תפילות ואפילו שאינם באמת על מנת לזכות מדי פעם לתפילה אחת באמת.

ב. כל תפילה פועלת משהו. אכן תפילה באמת קורעת ועולה, וחוסכת מהאדם ריבוי תפילות, כי תפילה אחת באמת עולה כמו הרבה תפילות שאינן באמת כראוי.

כל תפילה גם כשהיא איננה כפי ב' תנאים הנ"ל עושה רושם, ובכן רושם ועוד רושם בסופו של דבר בוקע ועולה, כך שאין לזלזל בשום תפילה כי בסופו של דבר מצטרפים כל התפילות ועושים כולם יחד פעולה של תפילה באמת. וכמובא במדרש שיש לפעמים ענין של מנין תפלות כמה

תפילות

תפלה ותחינה ליציבות הרוח

רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך גדל נסיונות דורנו התקיפים והתדירים, וגלוי וידוע לפניך עצמת הפתויים והגרויים המשתוללים בכל עבר ופנה עד כדי שאין פסע ללא פשע, אם זה בטמאת העריות בחציפות הלבוש וחסר הבושה המשוע ברחובה של עיר, עד שממש כבהמות נדמו, ואם זה בטמאת הכפירה והאפיקורסות מהריקים והפוחזים הסובבים אותנו בכל מהלך יומנו. וגלוי וידוע לפניך הנפילות והמעידות שנגרמות לי מכך, התנודות והתמורות החולפות עלי, אשר תדירות המה מאד, ופעמים בכל יום, ואפלו כמה פעמים ביום; פעם אני גובר על יצרי, ופעם יצרי גובר עלי, עד שתש כח רוחי מלהתחזק מחדש בכל פעם לפניך. לכן שטחתי אליך כפי, אבי שבשמים. הצילני מטיט ואל אטבעה, אנצלה משונאי, שהוא יצרי הרע המיאשני בפתוי אפיסת תקותי, ותן לי כח שלא אשמע לו בשום אפן, ותן בי כח להאמין שכך רצונך שנעבד אותך בתקופה זו הרת הנסיונות והפתויים, כי זהו נחת הרוח הגדול שיש לך, שהגם שבניך נופלים - שוב קמים לקראתך, ולא רוצים לבגד ולהתכחש לאמונתך ולתורתך אף שעובר עליהם מה שעובר, ותן בי כח להאמין שזהו התקון המפלא ביותר לימי החשך בכך שלא ננית את כלי מלחמתנו, ועם כל פציעותינו, חבורותינו ומכותינו, בשארית כחנו נקום ונזעק אליך: הצילה נפשנו מרדת שחת.

וזכנו להאמין לדברי רבותינו, שסוג נסיון זה דוקא בררת לנו בדור זה, והוא לנסותנו אם נקום מנפילותינו כל פעם מחדש, וזהו דוקא תקון דורנו המיחד, ובכך מתקנים אנו הכל, וזהו השעשועים הגדולים שיש לפניך בדור שכזה.

ועוד, אבי שבשמים, תן בי כח לא להתפעל מהמחשבות הטורדות אותי בעניי כפירה ועריות ומבלבלות מחי, בפרט בשעת התפלה, ולדעת

וְלְהֶאֱמִין לְדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁתִּקּוֹן הַמַּחְשְׁבוֹת הָאֲסוּרוֹת שֶׁעָבַר הָאָדָם בְּנִיעוּרוֹתָיו הוּא דוֹקָא בְּכַךְ, שֶׁלְאַחַר תְּשׁוּבָתוֹ יִשְׁתַּחֲזְרוּ לְמַחוּ כְּסָרְט נַע כָּל אוֹתָן מַחְשְׁבוֹת וַיִּצְעָרוּהוּ וַיַּעֲגִימוּ אֶת נַפְשׁוֹ, וּבַעֲצָם צִעְרוּ הַגְּדוֹל בְּצָרוּף הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ לְהַסִּיט אֶת מַחְשְׁבָתוֹ לְטוֹבָה - בְּכַךְ מִתְקַן אֶת אוֹתָן מַחְשְׁבוֹת רַעוֹת, שֶׁגַּם הֵן קוֹמָה שְׁלֵמָה בְּפָנֵי עֲצָמָה שֶׁל עוֹן הַנִּצְרָד תִּקּוֹן, וּבְכַךְ נַעֲשֶׂה תִקּוּנָם דוֹקָא.

נִשְׁהַרֵי פְּגָם הַמַּחְשְׁבָה פְּגָם רוּחָנִי הוּא, וְתִקּוּנוֹ רַק עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַרוּחַ, שֶׁהִיא הַמַּחְשְׁבָה, וּבְכַךְ שֶׁמִּתְיַסֵּר וְסוֹבֵל בְּמַחְשְׁבָתוֹ וּמְצַטְעֵר מִמַּחְשְׁבוֹת הָאֲסוּרוֹת הַבָּאִים עָלָיו בְּאֵנָס - מְכַפֵּר וּמִתְקַן עַל אוֹתָן מַחְשְׁבוֹת שֶׁבַעֲבָר רָצָה בָּהֶן בְּמִזִּיד. [וְהֵבִן.]

וְהַעֲקָר, רַבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם - עֲשֵׂה עִמִּי חֶסֶד שֶׁתִּשְׁאַר לִי אֶת הָאֱמוּנָה וְהַתְקוּהָ שֶׁתִּמְיֵד אֶפְשָׁר לְשׁוּב אֵלַיךָ, וְכָל הַדְּחִיּוֹת וּמַחְשְׁבוֹת הַיָּאוֹשׁ - כִּלְמַסְ שֶׁקָּר וְכִזָּב, מִשְׁלֵי הַמָּה וְלֹא מִשְׁלֵךְ, וְאֵלּוֹ אֶתְּהָ מִצְדָּד קָרוֹב לְקַבֵּל אֶת הָאָדָם בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וּבַפֶּרֶט בְּמָה שֶׁמְרָאָה לִי כְּתוּבִים מִפְּרָשִׁים שֶׁעוֹן הַיְדוּעַ חֲמוּר הוּא מְאֹד וְכִמְעַט וְאִין עָלָיו תְּשׁוּבָה וְתִקּוּן, וְהֵרִי שֶׁקָּר גְּמוּר עֲנָה בִּי יִצְרִי, כִּי כָּל הַתְּגַבְּרוֹת הַיּוֹם חֲשׁוּבָה וַיִּקְרָה לְפָנֶיךָ מְאֹד מְאֹד, וְכָל הַתְּקַדְמוֹת קִטְנָה חֲשׁוּבָה לְפָנֶיךָ הַרְבֵּה, וְזֶה כָּל נִסְיוֹן דוֹרְנוּ עִתָּה - לְבִלִּי לְפַל בְּרִשְׁתַּי הַיָּאוֹשׁ.

נִעֲיֵן בִּ"שְׁנֵי לוֹחוֹת הַבְּרִית" הַתִּקּוּן שֶׁנִּתֵּן לְפָנֶיךָ זֶה. וְדַקְדְּקוּ שָׁם מִלְשׁוֹן הַזֵּהר, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אֵלּוֹ הַחֲסִידִים הַמַּחְמִירִים לֹאמַר אִין תִּקּוּן לַחֲטָא הַזֶּה, רַחֲמָנָא לְצַלְנוּ, כְּאֲשֶׁר שֶׁמַּעֲתִי מִפִּיהֶם, הֵם הַמַּרְבִּים פּוֹשְׁעִים בְּיִשְׂרָאֵל וּמְרַחֲקִים מִלְּבוֹא תַחַת כְּנִפֵי הַשְּׁכִינָה, אֲשֶׁר בַּעַל הָעוֹן, רַחֲמָנָא לְצַלְנוּ, בְּשִׁמְעוּ אֱלֹהִים, אֹמֵר: אִין תְּשׁוּבָה לַחֲצֵי דְבָר, וְכִאֲשֶׁר אֲבַדְתִּי אֲבַדְתִּי כּוּי. וְאֵלּוֹ גּוֹרְמִים גְּלוֹת הַשְּׁכִינָה, וְאִין נִקְרָאִים חֲסִידִים, כִּי אִם חֲסִידִים, וְעַנְשָׁם גְּדוֹל לְמְאֹד. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְתוֹן לִי אֶת הַכַּחַס לְהֶאֱמִין שֶׁיִּדְּיךָ פְּשׁוּטוֹת לְקַבֵּל אֶת הַשָּׁב אֶפְלוֹ לְאַחַר מְאָה פְּעָמִים בְּיוֹם שֶׁל נְפִילוֹת וְקִימוֹת מַחְדָּשׁ, וְאִין אֶתְּהָ מוֹאֵס בְּמַעֲשֵׂה יְדִיךָ לְעוֹלָם, וּבַפֶּרֶט בְּדוֹר שֶׁכְּזֶה אֵינְךָ בָּא בְּטְרוּיָא עִם בְּרִיּוֹתֶיךָ וּמַחְשִׁיב וּמִיִּיקָר כָּל מַעֲשֵׂה קָטָן, וְכָל הַתְּחַלָּה קִטְנָה כְּבָר יְכוּלָה לְהַמְשִׁיךְ סִיעֵתָא דְשִׁמְיָא גְּדוּלָה - לְפִי עֵרְךָ שֶׁפְּלוֹתָנוּ וְדִלוֹת מַעֲשֵׂינוּ וּלְפִי עֵרְךָ שֶׁכְּנִגְדָנוּ, שֶׁהַמָּה הַפְּתוּיִים וְהַגְּרוּיִים הַנּוֹרָאִים הַתּוֹקְפִים אוֹתָנוּ בְּכָל עֵת.

וְעוֹד שֶׁטַחְתִּי אֵלַיךָ כְּפִי, יוֹצְרִי וּבוֹרְאִי, שֶׁאֵל תִּטַּל מִמֶּנִּי אֶת עֲצַת הָעֲצוֹת שֶׁאִין כְּמוֹהָ מוֹעִילָה, וְהִיא "תְּדִירוֹת הַתְּפִלָּה", וַיְהִי שֶׁפְּתִי תִמְיֵד בְּכָל מִצְבָּב וּבְכָל מְקָרָה רוּחְשׁוֹת תְּפִלָּה לְעִזְרָתְךָ וּלְהַצְלָתְךָ, וְשֶׁלֹּא אֶתְּיָאֵשׁ מִלְּהַתְּפִלָּל לְפָנֶיךָ. וְגַם אִם נִפְלְתִי וְנִכְשַׁלְתִּי וּשְׁפָתִי כְּמוֹ נְאֻלְמוּ מִבוֹשָׁה וּמִיָּאוֹשׁ לְדַבֵּר עִמָּךְ - תּוֹן בִּי אֶת הַכַּחַס וְהָאֲמִץ שׁוּב לְכַנֵּס לְהִיכָלְךָ וּלְפָתַח פִּי בְּתַחֲנִנָה וּבִקְשָׁה לְהַתְּחַלָּה מַחְדָּשׁ, וְגַם אִם יִיָּרַע לִי כַּדְּבַר הַזֶּה פְּעָמִים רַבּוֹת, חַס וְחִלְיָה - לֹא אֶתְּפַתֵּה לְיִצְרֵי הַרְשָׁע שֶׁמִּתְחַסֵּד עָלַי בְּשִׁקְרִי לֹאמַר: אִין הָאֱלֹקִים חֲפָץ

בְּבִרְכָתְךָ, וְאַתָּה הֲלֵא הִנֵּךְ בְּבַחֲיַנֵּת "וְלִרְשָׁע אָמַר אֱלֹקִים מֶה לָּךְ לִסְפֹּר חֲקִי", שָׁזָה נֶאֱמַר רַק בְּרִשָׁע שְׁמַחְזִיק בְּמַעֲשָׂיו וְאִין רוּצָה כָּלֵל לְשׁוּב, אֲבָל אֲנִי רוּצָה לְשׁוּב אֵלֶיךָ בְּכָל לֵב, כְּפִי שְׁגָלוֹי וְיָדוּעַ לִפְנֵיךָ שְׁרָצוֹנִי עֵז וְחִזְק לְהַגְמִיל מִכַּח הָרַע הַשׁוֹלֵט בִּי מֵאֲד, אֶלֶּא שְׁיִצְרִי פּוּחַז עָלַי מֵאֲד, וְהַשְׁעָה מִשְׁחַקֵּת לוֹ לְנִצְחָנִי וְלִשְׁפָךְ דָּמֵי יוֹם יוֹם בְּמַגְמָה לְשִׁבְרֵךְ אֶת רוּחִי וְלֵאבְדָּנִי מִשְׁנֵי עוֹלָמוֹת. וּמֵאֲמִין אֲנִי בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה שְׁסוּף דְבָר תַּעֲזָרְנִי לְנִצְחַת, וְכָל מֶה שְׁאַתָּה דוֹרֵשׁ מִמֶּנִּי - לֹא דוֹקָא אֶת הַנְּצָחוֹן, אֶלֶּא אֶת הַמְּלַחְמָה, שְׁגַם אִם נִפְלַתִּי - אֶקוּם וְאִמְשִׁיךְ לְהֶלְחֵם, וְלָכוֹן תֵּן לִי כַח לֹא לְהַתְּפַעֵל וְלֹא לְהַתְּרַגֵּשׁ מִהַנְּפִילוֹת עַד כְּדֵי יֵאוּשׁ מִהַקִּימָה, אֶלֶּא לְקוּם כָּל פְּעַם מִחֲדָשׁ בְּתַקוּהַ בְּטוּחָה שְׁסוּף דְבָר אֶהְיֶה מְנַצֵּחַ, וְכָל אוֹתָן נְפִילוֹת וִירִידוֹת יִתְהַפְּכוּ לְקִימוֹת וְעֲלִיּוֹת וְלְטוּבָה גְמוּרָה.

יְהִי לְרָצוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגְיוֹן לִבִּי לִפְנֵיךָ ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי.

תפילה להסרת הדאגות והעצבות

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מֵאֲמִין אֲנִי בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה אֲשֶׁר אִין דְבָר נֶעֱלַם מִמֶּךָ וְאִין נִסְתָּר מִנְּגִיד עֵינֶיךָ, וְכָל מִצְפּוּנֵי אִישׁ וְהִרְהוּרֵי גְלוּיִים וִידוּעִים לִפְנֵיךָ.

גְלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵיךָ סְבָלִי הַנוֹרָא מִהַשְׁתַּלְטוּת רְגִשׁוֹתֵי וְהִרְהוּרֵי עַל שְׁכָלִי, הַמּוֹבִילִים אֶת מַחְשַׁבְתִּי שֶׁלֹּא לְרָצוֹנִי לְמַחְשָׁבוֹת וְהַרְגִּשׁוֹת הַמְּסַבִּים לִי צַעַר גָּדוֹל. חֲלַשׁ שְׁכָלִי מְלַעְנוֹת וּמְלַהֲשִׁיב לְאוֹתָן מַחְשָׁבוֹת שְׁטוֹת וְהֶבֶל הַמְּשִׁתּוֹלְלִים בְּמַחֲי יוֹם וְלַיְלָה. יַדְעֵתִי, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁגַם מִצָּב זֶה הוּא אֶחָד מִסוּגֵי הַיִּסוּרִים שֶׁהִנֵּךְ מֵיִסַר אֶת בְּרִיּוֹתֶיךָ לְמַעַן תִּתְקַנֵּם אֶת תִּקְוֹן נַפְשָׁם, אֶלֶּא שְׁצַר לִי, אָבִי שְׁבִשְׁמִים, מֵאֲד מִסְכָּל נוֹרָא זֶה הַמְּסִיחַ דְעֵתִי וּמִשְׁבִּשָׁה מְרַגְּעוֹת וְשִׁלּוּהַ, כִּי בְּכַךְ נִמְנָע מִמֶּנִּי מְלַעְבְּדָךְ בְּאַמְתּוֹת וּבִלְב שְׁמַחַת.

צוּיִתְנוּ בְּתוֹרַתְךָ לְבַטַח בְּךָ וּלְהַסִּיר כָּל הַדְּאָגוֹת וְהַפְּחָדִים מִלִּבֵּנוּ וּלְהַשְׁלִיךְ יְהִיבֵנוּ עֲלֶיךָ, אֲמַנָם גְלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵיךָ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁאִין בְּשִׁלְיִטְתִּי לְהַתְּגַבֵּר עַל אוֹתָן הִרְהוּרִים וְרַגְשׁוֹת הַתּוֹקְפִים אוֹתִי בְּזַעַף נוֹרָא וְשׁוֹטְפִים אֶת מַחֲי לֹא רַחֵם, מַחְשָׁבָה גּוֹרֶרֶת מַחְשָׁבָה וְאִין לְדַבֵּר סוּף. וְאִינִי יוֹדַע שׁוּם יַעֲזָה לְהַרְגִיעַ אֶת מַחֲי וְרַגְשׁוֹתֵי וּלְהַחֲזִירָם לְשִׁלּוּהַ וּמְנוּחָה.

וּבִפְרָט שְׁיֵשׁ בְּאוֹתָן מַחְשָׁבוֹת הַמְּשִׁתַּלְטוֹת עָלַי בְּכַח וּבְזַעַף מַחְשָׁבוֹת הַאֲסוּרוֹת מְלַחְשָׁבוֹן וּמְלַהֲרֵהר בְּהוֹן, וְרַק יַעֲזָה אַחַת רְאִיתִי, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם - לְזַעַק אֵלֶיךָ וּלְהַתְּחַנֵּן לִפְנֵיךָ, וְלִשְׁטַח כְּפִי, וְלִשְׁפָךְ לִבִּי לְנִכְחָךְ, שְׁתַּרְחַם עָלַי וְתַחֲוִס עַל נַפְשׁ עֲבָדְךָ [אֲמַתְךָ] בֶּן אֲמַתְךָ, וְתַחֲזֵק אֶת שְׁכָלִי בְּשִׁכָּל טוֹב וּמִיִּשָׁב. וְאַנָּא, שְׁמַר לִי עַל יִשׁוּב דְעֵתִי, וְשְׁלַעוּלָם לֹא יִנְטַל מִמֶּנִּי יִשׁוּב הַדְּעַת,

חס וְחִלְלָה, כִּי אִם דַּעַת חֲסָרְתִּי- מֵה קִנִּיתִי? וְלַעֲוֹלָם אֶהְיֶה שְׁלִיט בְּדַעְתִּי, וְשֵׁלָא אֶכְרַע וְאֶפֶל תַּחַת נֶטֶל הַמְחַשְׁבוֹת הַשׁוֹטְפוֹת וְלֹא אֶכְנַע לְעוֹלָם, וְאִזְכָּה תָּמִיד לְהִתְחַזֵּק וְלִהְיֶתמוֹדֵד בְּהַצְלָחָה לְהַשִּׁיב אֶת מְחַשְׁבֹּתַי אֵלַיךְ בְּהַסְתַּחַת דַּעַת גְּמוּרָה מְכֹל אוֹתָן מְחַשְׁבוֹת הֶבֶל לְמְחַשְׁבוֹת קְדוּשׁוֹת וְטְהוּרוֹת.

אָנָּה, ה', הַצִּילֵנִי מִטֵּיט וְאֵל אֶטְבַּעָה, אֲנַצֵּלָה מֵאוֹיְבֵי וּמִשׁוֹנְאֵי, הֲלֹא הִם כָּחוֹת הָרַע שְׂרָצוֹנִים לְאַבְדֵּנִי מֵעוֹלָם הַזֶּה וּמֵעוֹלָם הַבָּא. אָבִי שְׁבַשְׁמִים, מֵה בַּצַּע בְּדָמַי בְּרַדְתִּי אֶל שַׁחַת- הַיּוֹדֵךְ עֶפְרָה?! הַגִּיד אֲמַתְךָ?! חֲנִנִי ה' חֲנִנִי, הַצִּילָה נַפְשִׁי כִּי חֲטָאתִי לָךְ. אֵל יֹאמְרוּ אוֹיְבֵי רַע לִי, מָתִי יָמוּת וְאַבְדַּ שְׁמוֹ.

יְדַעְתִּי, אָבִי שְׁבַשְׁמִים, כִּי בָּזָה נִפְרָעִים מִמֶּנִּי עַל אוֹתָן מְחַשְׁבוֹת רָעוֹת שְׁחַשְׁבֹּתַי בְּרָצוֹן וּבְמִזִּיד, וְכָעַת בָּאוֹת אוֹתָן מְחַשְׁבוֹת בְּעַל כְּרָחִי וְאוֹנְסִים אוֹתִי לְהַשְׁתַּעֲבֵד לָהֶן. תָּן לִי כֹחַ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, וְהִרְבֵּה סִבְלָנוֹת, כִּי תִשֵּׁשׁ כָּחִי בְּעוֹנִי, וְיְדַעְתִּי כִּי אֵין לִי תְרוּפָה וְתִקְנָה בְּשׁוּם דָּרָךְ מִקְרִית וְטְבַעִית, וְכִי יִשׁוּעָתִי וְהַצְלָתִי תְלוּיִים רַק בָּךְ- שְׁתַּמְשִׁיךְ עָלַי רַחֲמִים מֵאוֹצַר מִתְנַת חֲנִים, וְתִתְחַזֵּק בְּטַחֲוֹנִי לְבִטַח רַק בָּךְ, וְלִירָא רַק מִמֶּךָ, וְלִדְאֵג רַק מִחֲסָר וְקִצָּר עֲבוֹדָתִי אוֹתְךָ, וְלֹא לִירָא וְלֹא לְדֹאֵג מֵעֲנִינֵי הָעוֹלָם וּפְגָעִיו, שְׁכַלְסֵם אֵין בָּהֶם כֹּחַ לַעֲשׂוֹת כְּלוּם מִבְּלַעֲדֵי רָצוֹנְךָ. וְלָכֵן זִכְנִי לְבִטַל רָצוֹנִי מִפְּנֵי רָצוֹנְךָ וְלֹא לַחֲשַׁב מְחַשְׁבוֹת שְׂאִינָן לְרָצוֹנְךָ, וּמְלִטְנִי מִיִּצָּר הָרַע, וְתִרְגִּילֵנִי בְּתוֹרָתְךָ וְדַבְּקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְאֵל תְּבִיאֵנִי לִידֵי חֲטָא וְלֹא לִידֵי עוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סֵלָה. כִּי אֲתָה שׁוֹמֵעַ תִּפְלַת כָּל פֶּה, בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תִּפְלָה.

תפילה לאם על בנה - להחזון איש

ה"חזון איש" חֲבַר נֶסַח תִּפְלָה לְאִם עַל בְּנָה, אוֹתוֹ תֹאמַר בְּבִרְכַּת "שְׁמַע קוֹלֵנוּ" בְּתִפְלַת "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה" (אֲגָרוֹת חִזוֹן אִישׁ ע"ד):

"יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵי וְאֱלֹקֵי אֲבוֹתַי שֶׁתִּרְחַם עַל בְּנֵי... וְתִתְּנֶנִּי אֶת לְבָבוֹ לְאַהֲבָה וְלִירָאָה אֶת שְׁמֶךָ, וְלִשְׁקֹד בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוּשָׁה, וְתִסִּיר מִלְּפָנָיו כָּל הַסְּבוֹת הַמוֹנְעוֹת אוֹתוֹ מִשְׁקִידַת תּוֹרָתְךָ הַקְּדוּשָׁה, וְתִכּוֹן אֶת כָּל הַסְּבוֹת הַמְּבִיאֹת לְתוֹרָתְךָ הַקְּדוּשָׁה..."

תפילה על אמונה ובטחון.

אבינו שבשמים, ידענו כי עקר ויסוד היהדות הוא האמונה השלמה, וכל קיום עמך ישראל, טובתו והצלחתו, הוא באמונתו הטהורה ובשלמות הבטחון בשמך הגדול והקדוש. חובתנו היא לזכר תמיד כי אתה יוצר הכל, אדון הכל ומושל בכל, והשגחתך על הכל, לא יפלא ממך דבר, ואין נסתר מנגד עיניך. אתה המגדל ומחזק לכל, וכל טובתנו והצלחתנו וחינו מסורים בידיך. אתה לבדך עוזר וסומך, גואל ומושיע, מיטיב ומרחם, זן ומפרנס ומכלכל לכל, ובידך למלא כל מחסורנו וכל משאלותינו, ידענו כי מבלעדי מאמריך וגזרותיך אין שום כח בעולם, ואין יכלת בשום נברא להועיל ולהזיק להרע ולהיטיב, אתה הוא עלת כל העלות וסבת כל הסבות, אדון כל המעשים.

לכן באנו לשפך שיח ותחנון לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך. נא אב הרחמן רחם עלינו, ותטע בלבנו ובליב כל עמך בית ישראל אהבתך ויראתך, וזכנו להאמין באמונה שלמה בך, באחדותך ובמלכותך ובהשגחתך הפרטית ובתורתך הקדושה והתמימה. זכנו להיות בטחוננו בך תמיד על כל דבר, בטחון גמור ושלם, חזק מאד, בלי שום רפיון וחלשה, ולא נדאג ולא נפחד כלל. שמרנו והצילנו מקנאה, שנאה ותחרות, ונהיה שמחים מאד בטובת והצלחת איש ישראל.

אבינו שבשמים, השלכנו עליך יהבנו, נא אתה תכלכלנו, חפצנו ובקשתנו מלא ברחמים, בך תלינו בטחוננו, רחמיה מהרה יקדמונו, ובזכות כל הצדיקים והחסידים והתמימים והישרים, שהאמינו ובטחו בך בכל לבם ונפשם, חננו ועננו ושמע תפלתנו, ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו, והכו פרנסתנו מידך הרחבה והמלאה, ולא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה ולא לעם אחר, ותן לכל איש ואיש די פרנסתו, ולכל גויה וגויה די מחסורה, ותמהר ותחיש לגאלנו, ותבנה בית מקדשנו ותפארתנו, ותן חלקנו בתורתך, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי (מהספר מצות הבטחון).

נסח תפילת ההורים על הבנים לבעל השל"ה זיע"א

תפלה ישרה והגונה מאד להתפלל שיהיה לו זרע כשר עד עולם, ושיהיה הוא וצאצאיו עד סוף כל הדורות עוסקים בתורה ומצות לעשות רצון

השם יתברך באמת ובתמים. הביאה השל"ה במסכת תמיד, וכתב שסגלה מיחדת לאמרה בערב ראש חדש סיון.

וזה לשונו: ולבי אומר לי, שעת רצון לתפלה זו בערב ראש חדש סיון, הוא החדש שבו נתנה התורה, ואז נקראים בנים לה' אלקינו. וראוי לישוב בתענית הוא ואשתו, ויתעוררו בתשובה, ויתקנו כל עניני הבית, אסור והתר וטמאה וטהרה וכל הענינים, ויתנו צדקה לעניים הגונים וכו'.

אתה הוא יי אלהינו עד שלא בראת העולם, ואתה הוא אלהינו משבראת העולם, ומעולם ועד עולם אתה אל, ובראת עולמך בגין להשתמודעא אלהותך באמצעות תורתך הקדושה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, "בראשית"- בשביל תורה ובשביל ישראל, כי הם עמך ונחלתך אשר בחרת בהם מכל האמות, ונתת להם תורתך הקדושה, וקרבתם לשמך הגדול.

ועל קיום העולם ועל קיום התורה בא לנו ממך, יי אלהינו, שני צוים; כתבת בתורתך "פרו ורבו", וכתבת בתורתך "ולמדתם את בניכם", והפונה בשתייהן אחת, כי לא לתהו בראת כי אם לשבת, ולכבודך בראת, יצרת אף עשית, כדי שנהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי כל עמך בית ישראל יודעי שמך ולומדי תורתך.

ובכן אבוא אליך יי מלך מלכי המלכים, ואפיל תחנתי, ועיני לך תלויזות עד שתחנני ותשמע תפילתי להזמין לי בנים ובנות, וגם הם יפרו וירבו הם ובניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות לתכלית שהם ואני כלנו יעסקו בתורתך הקדושה ללמד וללמד לשמר ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, והאר עינינו בתורתך, ודבק לבנו במצותיך לאהבה וליראה את שמך.

אבינו אב הרחמן, תן לכלנו חיים ארפים וברוכים, מי כמוך אב הרחמים זוכר יצוריו לחיים ברחמים, זכרנו לחיים נצחיים, כמו שהתפלל אברהם אבינו "לו יחיה לפניך", ופרשו רבותינו זכרונם לברכה- "ביראתך".

כי על כן באתי לבקש ולחנן מלפניך, שיהא זרעי וזרע זרעי עד עולם זרע כשר, ואל ימצא בי ובזרעי ובזרע זרעי עד עולם שום פסול ושמצ, אף שלום ואמת וטוב וישר בעיני אלהים ובעיני אדם. ויהיו בעלי תורה, מארי מקרא, מארי משנה, מארי תלמוד, מארי רזא, מארי מצוה, מארי גומלי חסדים, מארי מדות תרומיות, ויעבדוך באהבה וביראה פנימית, לא יראה חיצונית, ותן לכל גויה וגויה מהם די מחסורה בכבוד, ותן להם בריאות וכבוד וחסד, וכן להם קומה ויפי חן וחסד, ויהיה אהבה ואחנה ושלוש ביניהם, ותזמין להם זווגים הגונים מזרע תלמידי חכמים מזרע צדיקים, וגם זווגים יהיו כמותם ככל אשר התפללתי עליהם, כי זכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

אתה יי יודע כל תעלומות, ולפניך נגלו מצפוני לבי, כי כונתי בכל אלה למען שמך הגדול והקדוש ולמען תורתך הקדושה. על כן, ענני יי ענני, בעבור האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, ובגללם תושיע בנים להיות הענפים דומים לשרשם, ובעבור דוד עבדך רגל רביעי במרכבה, המשורר ברוח קדשך.

שיר המעלות, אשרי כל ירא יי ההלך בדרךך: יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך: אשתך כגן פריה בירכתי ביתך בניך כשתלי זיתים סביב לשלחנך: הנה כי כן יברך גבר ירא יי: יברך יי מציון וראה בטוב רושלים כל ימי חיך: וראה בנים לבניך שלום על ישראל:

אנא יי שומע תפלה, יקים בי הפסוק "ואני זאת בריתי אותם אמר יי רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתני בפיך לא ימוש מפיה ומפי זרע ומפי זרע זרע אמר יי מעתה ועד עולם": יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגאלי:

תפילה לצניעות

יהי רצון מלפניך, אבינו שבשמים, שתראה בעניינו ורב צרותינו הגופניים והנפשיים, ותחיש לגאלנו גאלה שלמה על ידי משיח בן דוד צדקנו, ובהיות שידענו, ה' אלקינו, דברי רבותינו ז"ל, "בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו", וכמו כן - אין הדורות נגאלים בעתיד אלא בזכות נשים צדקניות, ואם כן, אחריות הגאלה מטלת עלינו, לך באות אנו לפניך בתפלה ובתחנונים:

רבונו של עולם, אמונתנו חזקה בכל דברי תורתך וכן בפה שגלו לנו רבותינו שני עוונות נוראים שבעבורם כל אריכות הגלות הזו, והמה הגורמים העקריים לסלוק השכינה, האחת - מה שכתבת בתורתך "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך", ומאמינות אנו באמונה שלמה שזו הסבה הגורמת לשעבוד הקשה ולצרות הרבות למיניהם: הריגות ושפיכות דמים, המחלות הרבות והשונות, בעיות הפרנסה, שלום בית, גדול ילדים, אשר הכל מהעדר שמירת השכינה הקדושה המסתלקת בעוון חסר הצניעות. ועוון שני הלא הוא עוון חטא לשון הרע הגורם למחלקת ולשנאת חנם, המסלק שכינה מישראל.

אנא ה', אמר לצרותינו די, וראה בעני עמך ישראל. הבט וראה כמה מיסרים ומדכאים בעמך ישראל, כמה חולים אנושות, כמה עניים ובעלי חובות, כמה סובלים מבעיות שלום בית וגדול ילדים, וכמה רוקים

וְרוֹקוֹת שְׂאִינָם מוֹצְאִים בְּנֵי זֹגָם, וּבִפְרֹט צְרוֹת רוֹחֲנִיּוֹת שְׁעָלוּ עַל כְּלָנָה, אֲשֶׁר מִמֶּשׁ הִחֲשִׁיכּוּ אֶת עֵינֵינוּ וְאֶת עוֹלָמְנוּ, וְנִטְלָה מֵאַתָּנוּ שְׂמֵחָה אֲמִתִּית.

אָנָּה ה', רַחֵם עָלֵינוּ, הַחֲזִירְנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, עַד מְתֵי נִסְבֵּל לְרֵאוֹת בְּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ אוֹ הוֹרֵינוּ, אַחֲיֵינוּ, אַחֲיוֹתֵינוּ, וְכָל הַשְּׂיֻכִּים לְמִשְׁפַּחְתָּנוּ, שְׁעֵדִין לֹא שָׁבוּ אֵלֶיךָ בְּלֵב שָׁלֵם, הֲלֹא עַל זֶה הָיָה דְּוָה לְבָנוּ וְעַל אֵלֶּה חֲשָׁכוּ עֵינֵינוּ - לְרֵאוֹת בְּבֵיתֵנוּ וּבְבֵיתֵי עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל הוֹרִים פְּאוּבִים וּמִיִּסְרִים עַל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם שְׁעֵדִין לֹא שָׁבוּ. רֵאֵה וְהַבִּיטָה בְּכִיּוֹתֵיהֶם, מִנָּה וּסְפֹר דַּמְעוֹתֵיהֶם, שְׁמַע אֲנָקָתָם וְשׁוֹעֲתָם וּבְרָא לָהֶם לֵב טְהוֹר, וְרוּחַ נְכוֹן חֲדָשׁ בְּקִרְבָּם לְשׁוֹב אֵלֶיךָ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְקִיִּם בָּנוּ "וְהָשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל בְּנֵים וְלֵב בְּנֵים עַל אָבוֹתָם".

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הִנְנוּ מְקַבְּלוֹת עַל עַצְמֵנוּ לְקַדֵּשׁ שְׁמֶךָ וְלְמַסֵּר נַפְשֵׁנוּ עַל קִדְשֵׁי שְׁמֶךָ, בְּכֶךָ שְׁנַמְסֹר רְצוֹנוֹתֵינוּ, חֲשָׁקֵינוּ, כְּבוֹדֵנוּ וּמְמוֹנֵנוּ, לְכָבוֹד שְׁכִינַת עֲדָת הַדְּוִיָּה וְהַסְּחוּפָה בְּגִלוֹת הָאֲרֻכָּה וְהַחֲשׂוּכָה. וְלָכֵן מְקַבְּלוֹת אָנוּ עָלֵינוּ מֵהַיּוֹם לְהַשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר לְהִלָּךְ בְּצַנִּיעוּת הַהִנְהָגָה וּבְצַנִּיעוּת הַלְּבוּשׁ כְּהַלְכָה, וְלִשְׁמֹר לְשׁוֹנְנוּ כְּכֹל הָאֲפֹשֶׁר, וְלַחֲשֹׁב חֲשַׁבּוֹנוֹתֵינוּ רַק עִמָּךְ כֹּל יָכוֹל. וְאִף שְׁיַעֲלֶה לָנוּ הַדְּבָר בְּבִזְיוֹנוֹת וְהַשְּׁפָלוֹת וּבַהוֹצָאת מָמוֹן, מוֹסְרִים אָנוּ אֶת עַצְמֵנוּ וְכָל אֲשֶׁר לָנוּ - לְכָבוֹדְךָ. וּבְזָכוֹת זֶה, אָנָּה, ה', אָמַר דֵּי לְשִׁפְיָכוֹת הַדָּמִים בְּיִשְׂרָאֵל, וְשִׁמֹּר אֶת כָּל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל מִכָּל רָע; דֵּי לְמַחְלוֹת נוֹרָאוֹת, וְשַׁלַּח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל חוֹלֵי עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל; דֵּי לְצַרְתְּ הַעֲנִי הַקְּשָׁה מֵהַכֹּל, וְשַׁלַּח פְּרֻנְסָה טוֹבָה לְכָל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל, וּפְקֹד אֶת כָּל חֲשׂוּכֵי בְּנֵים בְּזָרַע שֶׁל קִיָּמָא, וְשִׁים שְׁלוֹם בַּיִת בְּכָל בֵּיתֵי עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וּנְגַדֵּל יְלָדֵינוּ בְּנַחַת.

(תּוֹסֶפֶת זוֹ יֵשׁ לְאַמְרָה בְּכַנּוּס נְשִׁים לְהַתְחַזְּקוֹת וְלְהַתְעוֹרְרוֹת)

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מְאַמִּינּוֹת אָנוּ בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה, שְׁבַקְבַּלְתָּנוּ קִבְּלָה זוֹ בְּמַעֲמַד נִשְׁגָּב זֶה, בְּנֻדָּאֵי זְכִינוּ לְשִׁמְחָךְ. אָנָּה ה', כְּמוֹ שְׁיַצְאֶת הַלֵּילָה הַזֶּה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה מִכָּנֶס זֶה, כֵּן הוֹצִיאֵנוּ הַלֵּילָה הַזֶּה מֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל וּמַעֲצָב לְשִׂמְחָה, וְשִׁמַּע תְּפִלָּתֵנוּ בְּאַהֲבָה וּבְרַחֲמִים, כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה].

